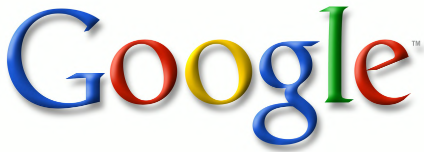

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

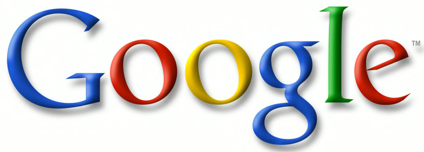
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

B 1,212,704

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

A
5
B
1

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXX. —1892.

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE,
1892.

Bestuursvergadering van Dinsdag 5 Januari 1892.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, P. H. VAN DER KEMP, H. HELB, J. HABBEMA, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, Wd. Secretaris, en het Eerelid Dr. R. D. M. VERBEEK.

Afwezig de Heeren Mr. J. H. ABENDANON, P. J. VAN SANTEN, en Dr. C. SNOUCK HURGRONJE.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende stukken ter tafel gebracht:

a. Het G. B. dd. 22 December jl. no. 14, waarbij o. a. machtiging wordt verleend, aan den photograaf Cephas te Djogdjakarta ten geschenke te geven een exemplaar aan het plaatwerk „Boroboedoer" (Not. 1891, pag. 77).

Inf.

b. Idem dd. 26 December jl. no. 13 bepalende, dat van de uit de streek ten noorden en noord-oosten van de Aimere-baai op het zuid-westelijke gedeelte van Midden-Flores afkomstige voorwerpen, zijnde 1 weegschaal, 1 haarkam, 1 dubbele fluit, 1 plank met snijwerk, 1 schild van karbouwenhuid, 2 kalkdoosjes, 1 sarong, 1 omslagdoek, 1 hoofddoek en 1 koperen armschild, op den voet van Bijblad 3121 aan het Genootschap in bewaring worden afgestaan en 1 koperen armschild, 2 schilden van karbouwenhuid, 1 plank met snijwerk en 1 kalkdoosje zullen worden gezonden aan 's Rijks Ethnographisch museum te Leiden (Not. 1891 pag. 56).

Inf.

413009

c. De missive van den Dir. van O. E. en N. dd. 9 December jl. no. 11982, ten geleide van een aantal oude Chineesche muntstukken, bij het bewerken van een tipar te Tjilintoeng (Bandoeng) gevonden.

Besloten bedoelde munten, tegen de getaxeerde waarde van *f* 1.— overtenemen.

d. Van denzelfden dd. 19 December jl. no. 12225, ten geleide van de volgende, aan den oever van de kwala Soengei Sampit, afd. Sampit, Z. en O. Afd. van Borneo, in een gebroken blanga (tampajan) gevonden voorwerpen:

16 kleine beschreven gouden plaatjes,
11 grootere „ „ „ ,
1 zon (rond gouden plaatje),
1 maan,
1 ster (rond gouden plaatje),
2 drietanden (triçoela),
1 wadjra,
1 kris,
1 mandauw (?),
1 pot (blanga?),
3 voorwerpjes van onbekende beteekenis,
2 fragmenten,
(alles van bladgoud),
1 ring,
een aantal gouden kraaltjes van verschillende vormen.

Al deze voorwerpen dragen het kenmerk van met vuur in aanraking te zijn geweest, doch de gouden platen, waarvan het schrift zeer fijn is, hebben zeer weinig geleden. Reeds na een zeer voorloopig onderzoek kan Dr. Brandes wijzen op den zeer hoogen ouderdom van het schrift. Ook zijn enkele der bovengenoemde, bij de platen gevonden voorwerpen zeker van hoog belang. Deze vondst, in die streek van Borneo, mag daarom een hoogst belangrijke genoemd worden en de Directie zou zeker niet aarzelen dadelijk tot den aankoop van

de voorwerpen, tegen de getaxeerde waarde van *f* 1767,— over te gaan, wanneer die som 's Gen. financieele krachten niet verre te boven ging; toch moet de vondst voor de archeologische wetenschap behouden blijven; er is daarom besloten daartoe de hulp der Regeering in te roepen.

e. Van den heer J. J. Verwijk, controleur bij het B. B. dd. 10 December jl., ten geleide van een opstel over den Sapoedi-archipel met daarbij behoorende kaart, met verzoek tot opneming in 's Gen. Tijdschrift.

In rondlezing.

f. Van den Assistent-Resident van Sidhoardjo dd. 7 December jl. no. 4850/25, ten geleide van 4 stuks, uit eene hoeveelheid van ruim 13000 chineesche koperen muntstukken, bij het omspitten van den grond bij de desa Kasak, district Djenggolo IV in genoemde afdeeling gevonden.

Besloten den Asst-Res. vd. te verzoeken bedoelde muntstukken, door tusschenkomst van den Dir. van O. E. en N., te willen overzenden.

g. Van den Res. van Palembang dd. 28 December jl. no. 6937/5, houdende mededeeling, dat voor het gebruik van het handschrift, bedoeld in Not. 1891 pag. 62 en 98, aan den eigenaar *f* 12.— is betaald.

Besloten dit bedrag aan den Res. vd. over te maken.

h. Van Prof. De Quatrefages te Parijs dd. 9 November jl., houdende verzoek om inlichtingen aangaande twee fossiele menschen-schedels, welke op Java zouden gevonden zijn.

Besloten bedoeld schrijven den Dir. van O. E. en N. aan te bieden, met verzoek den brief als aan hem gericht te willen beschouwen.

i. Van den predikant van Troostenburg de Bruijn te

Erichem, bij Buren, dd 11 November jl., houdende verzoek om 's Gen. financieelen steun, bij de voorgenomen uitgave van zijn werk „Biographisch woordenboek van O. I. predikanten".

Besloten den Pred. vd. te schrijven, dat 's Gen. statuten beletten aan het verzoek te voldoen.

j. Van Prof. A. R. HEIN te Weenen van October jl. houdende verzoek om eene recensie zijner brochure „Mäander, Kreuze, Hakenkreuze und urmotivische Wirbelornamente in Amerika".

Besloten te schrijven, dat het Gen. niet gewoon is de uitgaven van anderen te bespreken.

k. Prospectus van de oprichting van een mausoleum voor Dante Alighieri in Ravenna (Italie), met eene lijst tot inteekening.

Besloten niet aan de inteekening deeltenemen.

l. Circulaire van Mr. J. E. HEERES, commies bij 's Rijks archief te 's Gravenhage, houdende verzoek hem, ten behoeve van de „Jahresberichte der Geschichtswissenschaft", waarin ook de door het Bat. Gen. uitgegeven werken zouden kunnen besproken worden, een present-exemplaar van 's Gen. edita te doen toekomen.

Besloten den heer HEERES vd. te schrijven dat 's Gen. reglement wel ruiling, maar geen schenking van edita toelaat en dat in verschillende bibliotheken in Nederland, o. a. in die van het Koninklijk Instituut voor de taal-, land- en volkenkunde van Ned. Indië, in die van het Ind. Genootschap, in die van het Ministerie van Kolonien, in de Kon. bibliotheek, alle te 's Gravenhage, 's Gen. edita compleet voorhanden zijn.

m. Uit de rondlezing zijn terugontvangen een schets van het regentschap Kadjang, afd. Oosterdistricten, Gouv. Celebes

e. o., eene beschrijving van de eedsaflegging met het formulier in de landstaal en in het Hollandsch bij de Timoreezen en Rottineezen en eene lijst van hoofden, belast met het bestuur der Res. Timor, sedert den aanvang dezer eeuw, een en ander door den heer H. D. WIGGERS, secretaris der Res. Timor, (Not. 1891 pag. 75) samengesteld.

Besloten de schets en de eedsformulieren in 's Gen. Tijdschrift op te nemen.

II. De Heer VAN DER CHIJS biedt ten geschenke aan:

1°. namens den heer Mr. C. TH. VAN DEVENTER zijn pleidooi in de strafzaak van Ho TJIAUW ING.

2°. namens de firma MC. NEILL & Co. de jaargangen 1845 t/m 1851 van het Semarangsch advertentie-blad.

3°. namens den heer DE RUDDER eene photographie van Hindoe-klokken.

In dank in de betrekkelijke verzamelingen opgenomen.

III. De heer VERBEEK betoogt de wenschelijkheid, om van de belangrijkste stukken der bekende collectie Hindoe-oudheden van den heer DIEDUKSMAN te Djokjakarta photographien te doen nemen, uit vrees voor de mogelijkheid, dat bedoelde collectie te eeniger tijd verspreid gerake en zoo voor de wetenschap verloren ga.

Besloten 's Gen lid, den heer G. J. OUDEMANS te Djogdja, te verzoeken wel te willen informeeren of de heer DIEDUKSMAN eene photographische opname zijner collectie zou willen toestaan, welke stukken daarvoor in aanmerking komen en welke de kosten zouden zijn.

IV. De heer BRANDES.

1°. Biedt aan, ter opneming in het Tijdschrift „Kort begrip der beteekenis van de Tarekat, naar het Maleisch van SAJID OESMAN IBN ABDOELLAH IBN AKIL IBN JAHJA, Adviseur honorair voor Arabische zaken" van den heer A. F. VON DE WALL.

Cfm.

2°. Vraagt vergunning tot het drukken in het Tijdschrift van een opstel van zijne hand, getiteld: „Iets over de talen van Noord-Celebes, eene bijdrage tot vergemakkelijking der waardeering dezer talen."

Cfm.

V. Naar aanleiding van het bepaalde bij art. 10 van het Reglement van orde, worden door den voorzitter in commissie gesteld tot opneming van den staat der verzamelingen en dien van de localen:

1°. van de bibliotheek en de manuscripten de Heeren GROENEVELDT en VAN SANTEN;

2°. van de andere verzamelingen de Heeren VAN DER KEMP en HELB.

Overeenkomstig al. 8, art. 13 van genoemd Reglement, worden voorts de Heeren HABBEMA en VAN DAVELAAR uitgenoodigd verslag uit te brengen over de geldelijke administratie.

VI. Ten geschenke zijn ontvangen van den heer A. G. VALETTE, 4 kokers, inhoudende bamboe-handschriften, en Recueil van tractaten (— 1753), welke in dank onder de betrekkelijke verzamelingen zijn opgenomen. Voorts zond de heer VALETTE ter inzage zes HSS., die na gemaakt gebruik door Dr. BRANDES zullen worden teruggezonden.

VII. Tot gewone leden worden benoemd de Heeren Jhr. Mr. J. W. A. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT, Griffier bij den Raad van Justitie te Batavia, H. A. VON DE WALL, 3e commies bij het Dept. van O. E. en N., D. D. FRASER, procuratie houder bij de firma MAC NEILL & Co. te Semarang, en J. Th. GERLINGS, voorzitter van het comité van bestuur der N. I. Spoorweg Mij. te Semarang.

Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd: de Heeren Mr. A. A. BUIJSKES, J. A. VELDERS, J. C. BOIJLE, J. VAN

Leeuwen, F. Pompe van Meerdervoort en J. B. van Gogh, de beide eersten wegens vertrek.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Wd. Secretaris,
VAN DAVELAAR.

Bestuursvergadering van Dinsdag 2 Februari 1892.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, P. H. VAN DER KEMP, H. HELB, J. HABBEMA, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, Wd. Secretaris, en het Eerelid Dr. R. D. M. VERBEEK.

Afwezig de Heeren Mr. J. H. ABENDANON, P. J. VAN SANTEN en Dr. C. SNOUCK HURGRONJE.

De voorzitter wenscht, ook namens de andere leden der Directie, den heer VAN DER CHIJS geluk met zijne benoeming tot lands-archivaris, vooral omdat daarmede het nut erkend is van een werkkring, dien de Heer VAN DER CHIJS geheel zelf heeft geschapen en die zich aanvankelijk niet steeds in eene billijke waardeering heeft mogen verheugen. Die waardeering heeft hij ten slotte echter als het ware afgedwongen door den grooten ijver, waarmede hij zich aan zijn taak heeft gewijd en de voorbeeldige wijze, waarop hij zijn arbeid aan de vermeerdering onzer kennis dienstbaar heeft gemaakt. Door zijne benoeming is thans aan zijne taak de zoo wenschelijke duurzaamheid verzekerd en de voorzitter drukt den wensch uit, dat het den Heer VAN DER CHIJS moge gegeven zijn nog vele jaren met zijnen belangrijken en eervollen arbeid te mogen voortgaan.

De heer VAN DER CHIJS dankt den voorzitter voor de gesproken waardeerende woorden, waarmede de vergadering door applaus hare instemming heeft betuigd.

I. **Nadat** de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende stukken ter tafel gebracht:

a. Het G. B. dd. 24 Januari jl. no. 14, houdende machtiging om voor het Rijksmuseum van oudheden te Leiden, van de in de afd. Malang (Pasoeroean) gevonden gouden voorwerpen, aan te koopen 1 armband, 1 oorhanger versierd met olifantskop, 1 oorhanger versierd met bloemwerk, 3 kleinere oorhangers en 4 neusringen (Not. 1891 pag. 89 en 90).

Inf.

b. De missive van den 1en G. S. dd. 18 Januari jl. no. 141, ten geleide van een exemplaar van het werk van Dr. J. G. BOERLAGE, „Handleiding tot de kennis der flora in Nederlandsch Indië", (2e deel 1e stuk).

Opgenomen in de bibliotheek.

c. Van denzelfden dd. 22 Januari jl. no. 204, ten geleide van een exemplaar der 1e afl. van het werk, „Die Fossilien von Java", door Prof. Dr. K. MARTIN.

U. s.

d. Van den Dir. O. E. en N. dd. 8 Januari jl. no. 216, ten geleide van 20 zilveren armbanden en 1 gouden handvat, gevonden bij een uitgraving op de begraafplaats van de desa Bomo, afd. Semarang.

Besloten, onder terugzending der bedoelde voorwerpen, den Directeur vnd. medetedeelen, dat deze geen archeologische waarde hebben.

e. Van denzelfden dd. 9 Januari jl. no. 322, met verzoek om mededeeling of de verbeteringen op den tekst van Dr. DE HOLLANDER's werk over de land- en volkenkunde van Ned. Indie betreffende de Lampongsche districten, de eilandengroep Engano, de afd. Kauer en Nieuw-Guinea, welke

geschriften behooren tot het materiaal voor eene herziening van genoemd werk, in aanmerking kunnen komen voor publiceering in 's Gen. Tijdschrift.

Besloten den Directeur vnd. mede te deelen, dat van eene publicatie van bedoelde geschriften wordt afgezien.

f. Van denzelfden dd. 25 Januari jl. no. 795, ten geleide van een gouden ring gevonden in een veld bij de desa Tjatjabankidoel, afd. Poerworedjo (Bagelen).

Besloten den Directeur vnd. mede te deelen, dat in 's Gen. verzameling reeds 4 ringen zijn gelijkende op bovenbedoelden en daarom in overweging te geven dien voor het Rijksmuseum van oudheden te Leiden aantekoopen.

g. Van de Boedelkamer te Soerabaja dd. 18 Januari jl. no. 216/13, houdende mededeeling dat de aldaar overleden kapitein titulair der Chineezen Han Kok Ping, aan het Bat. Gen. van K. en W. heeft gelegateerd 4 stuks steenen beelden, voorstellende een hert, een koe, een karbouw en een wild varken en 16 stuks kleinere steenen beelden, onder voorwaarde, dat alle kosten van transport, successierechten als anderszins door het Gen. worden gedragen.

Besloten te antwoorden, dat het Gen. het legaat aanvaardt en dat de voorzitter den Res. van Soerabaja heeft verzocht het noodige te willen doen verrichten, om de beelden herwaarts te zenden.

h. Van den Res. van Palembang dd. 23 Januari jl. no. 460/10, ten geleide van een piagĕm op zilver in Javaansch schrift uit den Sultanstijd, toebehoorende aan Depati Nata Moekmin, pasirah der marga Soengei Kroh en ontvangen door tusschenkomst van den controleur der afd. Moesi Ilir, L. M. Vonck, met verzoek om terugzending na gemaakt gebruik.

De heer Brandes deelt mede, dat de piagĕm bestaat uit 3

bladen van 28 × 10 cM., met ringen aan elkander bevestigd en dat daarover van zijne hand een verslag zal worden gepubliceerd in 's Gen. Tijdschrift onder den titel „Nog eenige Javaansche piagĕms uit het Mohamedaansche tijdvak. afkomstig van Mataram, Banten en Palembang (derde vervolg)."

i. Van den Res. van Tapanoeli dd. 18 Januari jl. no. 338, houdende mededeeling, dat de kist met kitabs van Penjaboengan, bij factuur dd. 15 Juli 1890 no. 23 aan den Gouv. van Sum. Westkust werd verzonden (Not. 1891 pag. 96).

Daar bedoelde kist niet te Batavia is aangebracht, zal den Gouv. vnd. worden verzocht daarnaar te Padang een onderzoek te doen instellen.

j. Van het lid J. C. van Hasselt dd. 16 Januari jl., berichtende omtrent een steen te Spauk aan den linkeroever der Kapoeas-rivier, welke steen nog niet beschreven zou zijn, terwijl hij verder mededeelt, dat aan de Oeloe Spauk, volgens de inlanders, nog een steen, bijna gelijk aan den bovenbedoelden, staat en voorts te Soengei Segah nog een bronzen beeld (Boeddha), ± 60 centimeter hoog, aanwezig moet zijn, dat door den Dajakschen stam der Sebroengs bewaakt en waaraan bij gelegenheid van planten, oogsten, ziekte enz. geofferd wordt.

Het schrijven, met de daarbij gevoegde teekening, in handen van den voorzitter.

k. Van het lid G. J. Oudemans dd. 28 Januari jl., in antwoord op dez. schrijven dd. 16 Januari jl., no. 9 (Not. pag. 5) mededeelende, dat de heer Dieduksman geen bezwaar heeft tegen het photografeeren der voorwerpen zijner collectie, mits hij van elke photographie een exemplaar krijge; dat de photograaf Cephas het Gen. 10 clichés van groepen der voornaamste beelden en voorwerpen der collectie ten geschenke zal aanbieden en mochten er later meer clichés

benoodigd worden, toch zeer gematigd in zijne eischen zal blijven; dat echter de steenen beelden der collectie voor het beoogde doel niet in aanmerking komen, eensdeels omdat van soortgelijke exemplaren reeds vele photographiën bestaan, anderdeels omdat er, vooral onder de kleine exemplaren, veel namaak schuilt; dat hij met gen. photograaf van de gouden, zilveren, en bronzen voorwerpen passende groepen zal vormen, die photografeeren en daarbij beschrijvingen leveren.

Besloten aan gen. lid mede te deelen, dat zijn voorstel gaarne wordt aangenomen.

l. Van het lid S. H. SCHAANK dd. 22 December jl., ten geleide van eene beschrijving van de chineesche kongsi's van Montrado, welke hij gaarne door het Gen. zag gepubliceerd.

In rondlezing.

m. Van den heer Mr. C. W. MARGADANT, namens den ass. res. van Gorontalo, E. J. JELLESMA, ter publiceering in 's Gen. Tijdschrift aanbiedende de resultaten zijner studiën van het dialect der Tompakewa, het in de Minahassa meest verspreide.

In handen van Dr. BRANDES.

n. Van den heer J. F. KUENEN, Leiden dd. 12 December jl., namens de familie mededeeling doende van het overlijden van zijn vader, Prof. Dr. A. KUENEN, correspondeerend lid van het Gen.

Besloten aan schrijver voor de familie een brief van rouwbeklag te richten.

o. Van den heer Dr. FRANZ BENECKE dd. 2 Januari jl., met verzoek voor het proefstation te Klaten nog een gratis exemplaar van 's Gen. edita te mogen ontvangen, daar vroeger steeds twee van die exemplaren aan genoemd station werden gezonden.

Besloten den heer BENECKE vnd. mede te deelen, dat ook vroeger slechts één exemplaar is gezonden.

p. Nota van den heer HELB dd. 19 Januari jl., naar aanleiding van de in zijne handen gestelde beschrijving en schetsteekening van het Dieng-plateau door den heer J. J. VERWIJK (Not. 1891 pag. 94), adviseerende tot publicatie daarvan in 's Gen. Tijdschrift.

Cfm.

II. De voorzitter legt, ook namens den heer VAN SANTEN, het volgend verslag over betreffende den staat der bibliotheek en de verzameling HSS.

Ook in dit jaar onderging de bibliotheek wederom de gewone uitbreiding, zoodat een nieuwe boekenkast moest worden aangeschaft, waardoor thans, behalve de lage kasten onder de vensters aan de noord- en zuidzijde van de boekerij, een 23 stuks daarvan voorhanden zijn om de boeken te bergen, 20 met telkens twee vakken en 3 met 3 vakken. Evenzoo werd een tweede kast aangeschaft voor kaarten.

De aanwinst bedroeg in het afgeloopen jaar 280 boekwerken, tegen 407 in het vorige. Uitgeleend werden aan 72 personen 347 boeken, vertegenwoordigende 524 boekdeelen.

De nieuwe catalogus, waarvan reeds lang sprake geweest is, vereischt veel tijd, wat zijn oorzaak vindt in allerlei omstandigheden van historischen aard; toch is thans de arbeid reeds zoo ver gevorderd, dat men er aan denken kan het voorbereidende werk te gaan verrichten om hem ook voor het publiek toegankelijker te maken. Aanbeveling zou verdienen voorloopig niet te denken aan een gedrukten catalogus, maar in plaats daarvan een geschreven catalogus te doen vervaardigen, in duplo, nl. één alphabetischen en één geclassificeerden, in een vorm dat men ze zonder gevaar te

loopen van ze in de war te zien geraken, in de leeskamer plaatsen kan, ter raadpleging door een ieder.

De vermeerdering der handschriften bestond in:

		Geschenk. in origi-nali.	Geschenk. in af-schrift.	Gekocht.	Afgeschre-ven.
1	Hollandsche, enz.				
2	Arabisch.			2	
3	Atjehsch.				
4	Bataksch	1			
5	Manangkabo . . .				
6	Maleisch.			7	1
7	Rentjoeng.	4			
8	Lampongsch. . . .				
9	Soendaneesch . . .				
10	Javaansch.	1		3	2
11	Kropaks.				
12	Madoereesch. . . .				
13	Balineesch.				
14	Makassaarsch . . .				
15	Boegineesch. . . .				
16	Andere talen . . .				

De geschonken HSS. waren afkomstig van de Heeren A. L. van Hasselt (Bat.), A. G. Valette (Rentjoeng) en H. A. de Nooy (Jav.).

Het afschrift van het Maleische HS. werd gemaakt naar een door den Resident van Palembang gezonden exemplaar van een Seri Rama, waarom dezerzijds verzocht was naar aanleiding van een schrijven van den Heer D. Gerth van Wijk, zie Not. XXIX (1891), bl. 50. Voor de geschonken HSS. vgl. men bl. 15, waar het Bataksche handschrift evenwel niet afzonderlijk is vermeld, en 42, 52 en 61. Het cadeau van den Heer Valette kon in de notulen nog niet

vermeld worden, daar het na de December vergadering eerst hier aankwam.

Djimats werden ontvangen uit Ambon (bl. 41) en Tapanoeli (bl. 74).

Van de uitgeleende HSS. werden terug ontvangen die welke naar Holland aan den conservator van het Warneriaansche legaat waren gezonden, en die welke in leen gegeven waren aan Dr. M. TREUB en den Heer A. F. VON DE WALL. Ook eenige, die in gebruik geweest waren bij Dr. J. G. H. GUNNING, den Heer D. GERTH VAN WIJK en Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, welke laatste personen inmiddels nog andere hebben aangevraagd die hun zijn toegezonden, evenals dat geschied is met weer andere thans in leen bij de Heeren F. LOUW en J. J. MEIJER.

Aan Dr. H. N. VAN DER TUUK werd no. 32 van zijne hier bewaarde verzameling Mal. HSS. geretourneerd.

Het door de Regeering voor Prof. Mr. L. W. C. VAN DEN BERG indertijd in leen gevraagde HS. bevindt zich nog in het bezit van dezen.

Het opstel van den Heer D. GERTH VAN WIJK „Iets over verschillende Maleische redacties van den Seri Rama, dat in het Tijdschrift, deel XXXIV, bl. 401—433, geplaatst kon worden, werd vooral naar aanleiding van in de verzameling voorhanden Maleische Seri Rama bewerking-redacties geschreven.

Er werden twee nieuwe beschreven steenen ontvangen. Zij zijn afkomstig van den Mĕrapi (in Tapanoeli), en werden gezonden door den Heer A. L. VAN HASSELT. Verslag werd over de opschriften uitgebracht in de October vergadering, zie bl. 83. Inmiddels dient hier ook melding te worden gemaakt van nog een steen met een opschrift, nl. die van Kantĕn, die reeds in 1890 ontvangen werd, maar in het vorige jaarverslag niet afzonderlijk blijkt genoemd te zijn, zie Not. XXIX (1891), bl. 28.

De verzameling abklatschen van de beschreven steenen werd

weder vermeerderd met eenige die hier werden vervaardigd, en een nieuwe bijdrage van den Heer J. F. de Corte, afdrukken omvattende van een zevental steenen, aangeboden door den Heer Dr. R. D. M. Verbeek.

Dr. Verbeek schonk ook weder eenige nieuwe afteekeningen van nieuw ontdekte opschriftjes, hem door den Heer J. D. Eblink toegezonden, bl. 100.

Piagĕm's werden niet in eigendom ontvangen. Doch de Heer F. P. Sollewijn Gelpke, te Buitenzorg, stelde in het verschiet, dat de aan de familie behoorende oorkonden uit den Hindoetijd aan Prof. Kern tot onderzoek zouden worden gegeven, waardoor hun inhoud bekend zal kunnen komen. Uit den Mohammedaanschen tijd werden er door tusschenkomst van de Heeren H. E. D. Engelhard, en J. A. Aeckerlin hier ter bestudeering aangeboden uit Palembang en de Lampongs, zie Not. 59, 70 en 90. Over deze werd verslag gedaan in het Tijdschr. van Ind. T. L. en Vk., deel XXXIV, 605 en XXXV, 110, evenals over een legende op een oude speerpunt, Not. bl. 70, waarvan hier een afteekening werd aangehouden. Een dezer piagĕm's kon ook worden abgeklatscht, en werd in facsimile bij het verslag in het Tijdschrift gepubliceerd, om een staaltje te geven van het Palembangsch-Javaansche schrift.

Onder hetgeen bij de verzameling varia gevoegd kon worden, mag hier vermeld worden de afbeeldingen van het paleis te Buitenzorg, voor de aardbeving in 1834, door ruil verkregen van den Heer Mr. M. J. Mijer, bl. 76, en een verzameling oude papieren door den Heer G. A. Vorderman ons namens Mevr. de Wed. G. van Dugteren Cannaerts toegezonden, bl. 67.

Ten slotte dient hier nog gezegd te worden dat de cliché's van de onderste, na de opname weder bedekte, rij reliefs aan den voet van de Boroboedoer door de Regeering hier in bewaring zijn gegeven en er maatregelen genomen zijn om ze zoo goed mogelijk te kunnen bewaren, Not. bl. 74.

III. De heer VAN DER CHIJS:

1°. Legt over een overzicht van de geldmiddelen gedurende het jaar 1891 en eene concept-begrooting van ontvangsten en uitgaven voor het jaar 1892, beide vergezeld van eene memorie van toelichting.

De begrooting wordt na beraadslaging gearresteerd; wordt besloten beide stukken in rondlezing te zenden.

2e. Deelt mede, dat de heer E. J. JELLESMA, ass. res. van Gorontalo, het voornemen heeft ook uit die afd. voorwerpen bijeen te brengen voor 's Gen. verzameling en daartoe opgave verzoekt van de voorwerpen uit genoemde streek, welke reeds in 's Gen. bezit zijn en welke nog verlangd worden.

De verlangde opgaaf is door den heer VAN DER CHIJS reeds verstrekt.

3°. Biedt de volgende geschenken aan:

a. van den heer LI A JOEN, China, dollar — z.

b. van het lid LIM LIANG BOE, Denemarken, munt van Christiaan IV.

c. van den heer G LANDOLT, Portugal, 5 reis, 1882 — k.
Ver. staten, cent, 1881 — k.

d. van het lid A. A. DE JONGH,
N. Borneo Comp., dollar-cent, 1888 — k.
Straits Settlements, 10 centen, 1881 — z.
cent 1887 — k.
Kambodja, 10 centimes, 1860 — k.
5 cent „ — k.
Cochin-China, Sapeka, 1879, 87 — k.
Annam, drie looden munten (catal. no. 30, 34 en 36)

e. van den heer J. J. VAN OORTERZEE, Holland, dubbele stuiver, 1727 — z.

f. van het lid D. A. HOOIJER, M BUIJS, Batavia, Buitenzorg en de Preanger. Gids voor bezoekers en toeristen.

g. van het lid V. DALITZ, 2 bronzen bijlen, 1 idem bij-

zonder klein exemplaar, 1 chin. slot in den vorm van een dier, 1 zak oude chin. munten en eenige bonken, alles gevonden in de bedding van de Tjiliwoeng (Tandjoeng-West.)

h. Van den Kapitein G. J. VAN KOOTEN, modellen van paspoorten, brevetten en andere mil. onderscheidingsteekenen.

Al deze geschenken, onder dankbetuiging, in de betrekkelijke verzamelingen opgenomen.

IV. De heer HABBEMA brengt, ook namens den heer VAN DAVELAAR, rapport uit over het finantieel beheer, hetwelk met de meeste zorg is gevoerd, op grond waarvan wordt voorgesteld den thesaurier, onder dankbetuiging, acquit en décharge te verleenen.

Cfm.

V. De heer BRANDES:

1°. Deelt mede, dat in een bundel oude papieren in de bibliotheek onlangs nog werd aangetroffen een door HAGEMAN, circa 1855, vervaardigde afteekening van een ouden *tĕmpayan* met een çaka-jaartal 1037, die in het bezit moet zijn geweest van den heer J. W. B. WARDENAAR, te Soerabaja, blijkens een schrijven dd. Soerabaja 9 Sept. 1855, dat daarbij gevonden werd. Waarheen die *tĕmpaijan* verdwaald is, is evenmin te traceeren als van zoovele andere oudheden, die WARDENAAR in zijn bezit heeft gehad.

2°. Geeft in overweging den Residenten der Wester- en der Zuider en Ooster afd. van Borneo te verzoeken te willen doen nagaan of er ook ergens in hun gebied piagĕms schuilen, die uitgereikt zijn door vorsten van Java, Mataram of Banten.

Cfm.

VI. De heeren VAN DER KEMP en HELB leggen het vol-

gend verslag over betreffende de ethnologische, numismatische en archeologische verzameling:

De Commissie benoemd ter opname van den staat der ethnologische verzameling heeft de eer als resultaat harer werkzaamheid het volgende mede te deelen:

De nieuwgebouwde lokalen, die reeds voor het einde van het vorig verslagjaar waren gereed gekomen, zijn eerst in den loop van dit jaar in gebruik gebracht. Deze arbeid heeft veel tijd gekost omdat het verplaatsen van het eene voorwerp het verschikken van het andere noodzakelijk maakte. Vele duizende voorwerpen zijn aldus verschikt geworden en nagenoeg geen enkel heeft zijne oude plaats behouden.

Na afloop van dezen arbeid heeft de conservator het in 't belang van de verzameling geacht alle aanwezige voorwerpen te vergelijken met den gedrukten catalogus en den nog niet gedrukten in manuscript aanwezigen vervolg-catalogus, ten einde vooreerst te weten te komen of alle opgegeven voorwerpen aanwezig waren, verder te zien of niet soms het een of ander voorwerp zijn nummer had verloren of in een staat verkeerde die bijzondere voorzorg vereischt.

Bij dit onderzoek is gebleken dat slechts drie onbeduidende voorwerpen niet aanwezig waren; misschien dat ze toch nog zullen te vinden zijn.

De verzameling heeft door de vergrooting der lokalen zeer veel gewonnen. De aanblik is veel netter dan vroeger en door de grootere ruimte kan ieder voorwerp beter tot zijn recht komen. 't Blijkt echter wel dat de vergrooting slechts eene hoog noodzakelijke geweest is, en er weldra bij de voortdurende vermeerdering van voorwerpen, wel weer plaats te kort zal zijn.

De vervolg-catalogus eindigde op 31 Dec 1891 met No. 6313, zoodat deze in genoemd jaar met 149 nummers is vermeerderd. Het aantal voorwerpen, die gedurende dat tijdsverloop in het museum werden opgenomen, was echter aanmerkelijk grooter; het ging het cijfer van 300 te boven.

Voorwerpen van gelijken aard, hetzij reeds aanwezige, hetzij nieuwe werden voor een gedeelte onder één nummer gebracht.

De voornaamste aanwinsten in het afgeloopen jaar zijn:

eene collectie Bataksche voorwerpen geschonken door de Heeren VAN HASSELT, WELSINK, VEENSTRA, VAN ROUVEROY VAN NIEUWAAL en HEIJTING;

eene collectie voorwerpen van Flores, deels een geschenk van den Heer P. J. VAN SANTEN, deels een depositum van de Regeering;

rijkssieraden van Gorontalo, eveneens een depositum van de Regeering;

eindelijk ontving het museum door aankoop twee levensgroote poppen, voorstellende figuren uit de wajang-orang.

NUMISMATISCHE VERZAMELING.

Ook deze verzameling heeft vermeerdering van bergingsplaats noodig gehad. De conservator heeft door het bijmaken van twee legkasten en eene kast voor papieren geld in de behoefte weten te voorzien zonder dat de algemeene bevredigende aanblik der inrichting verloren ging.

Door geschenken zoowel als door ruiling en aankoop is de verzameling in het afgeloopen jaar mede rijker geworden. Er kwamen bij ruim 300 stuks munten en medailles, en 29 stuks papieren geld.

Tot de belangrijkste aanwinsten behoorde eene collectie Parthische munten, ten geschenke gegeven door den Heer P. J. VAN SANTEN.

Verder eene collectie Nederlandsche en Belgische legpenningen ten getale van 82 stuks, en twee zeer zeldzame munten van Mozambique.

Op het terrein der Nederlandsch-Indische numismatiek viel niet veel te veroveren, dank zij de betrekkelijke volledigheid der verzameling in dit opzicht.

ARCHEOLOGISCHE VERZAMELING.

Ook daar was in den loop van 1891 toename, doch geen bijzonder groote. Slechts 48 oudheidkundige voorwerpen werden aangewonnen op de gebruikelijke wijze.

De aangebouwde loods voor de beschreven steenen voldoet zeer goed; de steenen zijn geheel tot hun recht gekomen, zoodat de bezoekers de opschriften met gemak lezen kunnen.

VII. Uit de rondlezing is terugontvangen het opstel over den Sapoedi-archipel, met daarbij behoorende kaart, van den controleur J. J. VERWIJK.

Wordt besloten opstel en kaart in 's Gen. Tijdschrift te publiceeren.

VIII. Tot gewoon lid wordt benoemd de heer H. P. WAGNER, controleur bij het Binn. Best. te Medan.

Op de ledenlijst wordt weder gebracht de heer J. J. MEIJER, controleur bij het Binn. Best. te Kedoeng Djati.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Wnd. Secretaris,
VAN DAVELAAR.

Bestuursvergadering van Dinsdag 1 Maart 1892.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter; Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, P. J. VAN SANTEN, H. HELB, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, en Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, Wd. Secretaris.

Afwezig de Heeren P. H. VAN DER KEMP, Mr. J. H. ABENDANON en J. HABBEMA.

De voorzitter heet het bestuurslid Dr. SNOUCK HURGRONJE welkom na zijne lange afwezigheid en drukt, na gewezen te hebben op de ontberingen welke de heer SNOUCK zich in 't belang zijner studiën te Atjeh heeft opgelegd, de hoop uit, dat de vruchten daarvan ook het Bat. Gen. mogen ten goede komen.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende stukken ter tafel gebracht:

a. De missive van den Dir. van O. E. en N. dd. 6 Februari jl. no 1250, houdende verzoek om de gegevens voor het koloniaal verslag van 1892.

Hieraan zal worden voldaan.

b. Van den zelfden dd. 17 Februari jl no. 1590, ten geleide van de aangevraagde 50 exemplaren der door den Directeur van 's Rijks Ethn. Museum te Leiden samengestelde handleiding voor het verzamelen en waarnemen in tropische gewesten, getiteld „de Pionier" (Not. 1891, pag. 61,*f*.)

Ter bewaring bij den bibliothecaris.

c. Van den Dir. van B. B. dd. 22 Februari jl. no. 1006,

ten geleide van 12 gouden oorbellen, in 1889 door eenige Hoofden in de afd. Toba en Silindoeng (Res. Tapanoeli) in pand gegeven, met verzoek om advies of op het behoud daarvan voor het Bat. Gen. dan wel voor 's Rijks Ethn. Museum te Leiden wordt prijs gesteld.

Besloten den Dir. vnd. mede te deelen, dat van de oorversierselen gaarne 5 stuks voor 's Gen. verzameling worden aangehouden en in overweging te geven de 7 overige te bestemmen voor 's Rijks Ethn. Museum te Leiden

d. Van den Res. van Soerabaja dd. 30 Januari jl. no. 1912/37, houdende bericht, dat voor het Bat. Gen. van den houtvester van Kediri, S. P. Ham, zijn ontvangen twee kisten, moetende inhouden resp. oude koperen muntstukken en oudheden.

De voorzitter deelt mede, dat reeds aan den Hoofdagent der Kon. Paketv. Maatsch[ij]. is geschreven met verzoek, dat de vracht van goederen, bestemd voor het Bat. Gen. alhier kan worden voldaan, waarop een gunstig antwoord is ontvangen.

e. Van denzelfden dd. 5 Februari jl. no. 2117/36, ten geleide van een extract uit het testament van wijlen den Chinees Han Kok Ping, in leven kapitein titulair, waarbij aan het Bat. Gen. zijn vermaakt de beelden, bedoeld in Not. pag. 10.

Inf

f. Van het lid Mr. H. Kuneman dd. 12 Februari jl., houdende mededeeling, dat hij van den Patih van Magelang ten geschenke ontving twee beschreven koperen platen en deze gaarne aan het Bat. Gen. afstaat.

De heer Brandes deelt omtrent de platen het volgende mede:

De koperen platen zijn uit den Hindoetijd. Op de eene (36 × 22½ cM.) staat een volledige *piagĕm*, en op de andere

(34 × 6½ cM.) het begin van een andere. Beide stukken dragen denzelfden datum: *çakawarṣâtita* 801 *çrawanamâsa tithi pañcami çuklapakṣa, wurukung, umanis, soma, wâra*, die op de kleinere plaat echter iets korter aangegeven is, *çakawarṣâtita* 801 *çrâwanamâsa, pañcami çukla, wu u so wâra*. Zij zijn dus uit denzelfden tijd als COHEN STUART's Kawi oorkonden XI — XV. Ook zij vermelden *rake kayu wangi* als *mahârâja* en *rakarajân i wĕka pu catura* Zij handelen over *tĕgal*-velden te Kwak (vgl. XII), die tot *sawah* zullen worden gemaakt, voor de *prasâda's* van Kwak en van Upit (vgl. XI, waar evenals hier *iyupit*). in het eerste geval door den koning, in het tweede door pu Catura geschonken. De afkomst van COHEN STUART's XI — XV is betrekkelijk onnauwkeurig bekend (Kĕdoe, regentschap Magĕlang), en het is dus onzeker of ook die platen eens behoorden tot het groote getal (30) platen, dat volgens de opgave, ontvangen bij de toezending van de twee hier besprokenen, in 1863 gevonden werd te Ngabean; om de namen mag men het waarschijnlijk achten. Zij leveren nieuwe moeielijkheden, bevatten beide opsommingen van gereedschappen, de eerste ook een zeer kort gevat eedsformulier, waarbij echter in het oog gehouden moet worden dat die eene piagĕm compleet en de andere onvolledig voorhanden is.

De platen, onder dankbetuiging, in de betrekkelijke verzameling opgenomen.

g. Van het eerelid Prof. Mr. L. W. C. VAN DEN BERG dd. 21 Januari jl., houdende verzoek om toezending van:

a. HSS. van den Simboer tjaja,

b. Lewis's uitgave van de Adat Lĕmbaga Banka Oeloe,

c. Enkele Menangkabausche oendang-oendang.

Besloten aan het verzoek te voldoen, maar voorzooveel de Adat Lĕmbaga betreft een afschrift te zenden, uit hoofde van de hooge zeldzaamheid van dat boekwerk, en tevens te verzoeken om terugzending van HS. no. 55 van VON DE WALL's verzameling, wanneer dit niet meer benoodigd is.

h. Van den Dir. of public Instruction, Jeypore state, Rajputana dd. 28 Januari jl., houdende verzoek om mededeeling of de Sanskrit teksten, genoemd in Dr. FRIEDERICH's werk over Bali dan wel de Kawi gedichten, de Ramajana, de Parwas enz. al dan niet zijn gepubliceerd.

In handen van den heer BRANDES.

i. Van de Société de Géographie te Parijs dd. 15 Januari jl, houdende mededeeling van het overlijden van haren voorzitter, den heer de Quatrefages de Bréau op den 12[en] Januari.

Inf.

j. Van het buitengewoon lid A. KRUIJT dd. 25 Februari jl., houdende verzoek om te mogen ontvangen het deel van de Verhandelingen, waarin voorkomt het stuk van den heer W. P. GROENEVELDT „Notes on the Malay archipelago and Malacca, compiled from chinese sources" en over het verschuldigde per post-quitantie te willen beschikken.

Aan het verzoek zal worden voldaan.

II. De Voorzitter:

1°. Legt over een door hem ontvangen catalogus eener verzameling archeologische en ethnologische voorwerpen, waarvan de publieke verkoop den 10 April 1891 te Leiden heeft plaats gehad en waaronder zich een aantal beelden uit den Hindoe-tijd bevinden, welke van Java afkomstig zijn en van daar, volgens onderhandsche informatie, op clandestiene wijze zijn uitgevoerd, in strijd met de bestaande voorschriften.

Wordt besloten daarop de aandacht der Regeering te vestigen.

2°. Biedt namens den heer B. H. H. RAVENSWAAY, Resident van Bantam, ten geschenke aan een beschreven steen uit Toeban.

In dank onder de betrekkelijke verzameling opgenomen.

III. De heer VAN DER CHIJS:

1°. Biedt ten geschenke aan:

a. Namens den heer SNOUCK HURGRONJE, eene verzameling ethnographische voorwerpen uit Atjeh, nader omschreven in Bijlage I, benevens een opgave omtrent de Atjehsche wapenen (zie Bijlage II).

b. Namens den heer P. J. VAN SANTEN, 4 Parthische munten, 3 koperen en 1 zilveren.

c. Namens het lid J. A. VAN DELDEN, het lithographische portret van den heer A. J. W. VAN DELDEN, in leven chef van de firma REIJNST en VINJU, president van de kamer van koophandel te Batavia, enz.

d. Namens het lid Mr. D. BEETS, papieren geld, el banco de Panama, 50 pesos.

In dank onder de betrekkelijke verzameling opgenomen.

2°. Legt de volgende nota over:

In 1896 zal het tien jaren geleden zijn, dat de catalogus van 's Genootschaps numismatische verzameling, 3e druk, het licht zag.

Voldoet die catalogus reeds nu niet aan de eischen van een volledigen catalogus, hoeveel te meer zal zulks over vier jaren het geval zijn.

Alsdan zal 't vooral geene luxe wezen tot de uitgave van een 4den druk over te gaan; en mocht Uwe Directie al dadelijk tot die uitgave kunnen besluiten, dan zouden intusschen zoodanige voorbereidende maatregelen kunnen genomen worden, als wenschelijk voorkomen en veel tijd vereischen.

A l'instar der catalogi van Teyler's en andere verzamelingen zoude ik namelijk, om de waarde van den 4den druk belangrijk te verhoogen, aan die uitgave wenschen toegevoegd te zien afbeeldingen van N. I. munten en medailles, in 's Genootschaps verzameling aanwezig, welke tot nog toe niet zijn afgebeeld, noch beschreven, ten einde op die wijze den catalogus tevens te doen zijn een supplement op het vroeger door het Genootschap uitgegeven werk over N. I. munten.

Om die afbeeldingen zoo nauwkeurig en zoo fraai mogelijk te maken worden galvanoplastische reproductiën van de af te beelden munten en medailles vereischt.

Het toeval heeft mij alhier iemand doen ontmoeten, die dergelijke reproductiën kan vervaardigen en zulks voor het Genootschap gratis wil doen, mits hem gerestitueerd worden de onvermijdelijke onkosten, voorloopig berekend op een bedrag van ± *f* 50.

Ik veroorloof mij mitsdien de vrijheid Uwe Directie in overweging te geven:

in verband met de uitgave van een 4[den] druk van den catalogus der numismatische verzameling, een crediet, groot ± *f* 50.— toetestaan tot het vervaardigen van de bovenbedoelde galvanoplastische reproductiën.

Cfm. besloten.

3°. Deelt mede, dat het lid V. H. Dalitz bij zijn laatste verblijf in de afd. Kroë, Res. Benkoelen, van een der Pasirah's aldaar de volgende bijzonderheden vernam omtrent het bestaan, in de bosschen der binnenlanden, van wilde menschen. Twee daarvan waren indertijd gevangen, maar een bij de vervolging gedood. De overgeblevene ontsnapte echter spoedig weder. Het waren dwergachtige wezens, geheel behaard, uitermate schuw, die een onverstaanbare taal spraken.

Met belangstelling vernomen.

IV. De heer Brandes:

1°. Biedt ten geschenke aan:

a. Namens den heer Groeneveldt, het Rapport over het Opiummonopolie in Fransch Indo-China.

b. Namens Raden Bey Sommah Soeria di Redja, van Tjinèrè, Depok, een lontar-handschrift met oud Soendaasch in oud Soendaasch schrift: „*Ini kawi mahanjana*" enz, 5 bladen van 38 cM.

2°. Vraagt en verkrijgt machtiging om een boekenrek te laten maken.

3°. Deelt mede, dat de twee koperen platen, eigendom van den Pasirah van de marga Soekan (Benkoelen), door het lid V. H. DALITZ ter inzage aangeboden, het oorspronkelijk zijn van den door den heer HUMME, in Bijdr. T. L. en Vk. van N. I. 4° volgr., VIII, bekend gemaakten piagĕm en stelt voor van de platen, waarvan hier abklatschen zullen bewaard blijven, een facsimile te publiceeren.

Cfm.

4°. Stelt voor bij zijn „bijdrage tot vergemakkelijking der waardeering der talen van noord-Celebes", een taalkaartje uittegeven.

Cfm.

5°. Legt over een van den heer F. LOUW ter inzage ontvangen plattegrond van den kraton van Djokjakarta, met voorstel daarvan een kopie te laten nemen.

In handen van den heer HELB.

6°. Brengt het volgende rapport uit over de in zijne handen gestelde taalkundige bijdragen van den heer E. J. JELLESMA (Not. pag. 12).

De bundel taalkundige bijdragen van den Heer JELLESMA bestaat, behalve uit een kort inleidend woord, uit mededeelingen omtrent de spraakleer, twee lijsten van woorden, en eenige teksten. Zooals in dat inleidende woord bekend wordt gesteld, heeft de Heer JELLESMA bij het gereed maken van zijne bijdragen (in 1880 tot 1886, tijdens een verblijf in de afdeeling Amoerang als controleur) gebruik kunnen maken van de hulp van den hoekoem kadoewa van Sonder A. L. Waworoentoe, die bekend staat als een der meest ontwikkelde hoofden uit die streken.

Nauwkeuriger omschreven bevat de bundel:

1. Inleidend woord.

2. Grammaticale aanteekeningen.

3. Een lijst Maleische woorden of woordstammen, vertaald in het Tompakĕwa'sch; bij het Tompakĕwasche equivalent zijn steeds gevoegd de verschillende afleidingen die er van gemaakt kunnen worden, en in gebruik zijn.

4. Eene Tompakĕwasch-Hollandsche woordenlijst.

5. Eenige verhalen, fabels en zangen in het Tompakĕwasch.

6. Eene geschiedenis van de Minahasa in dezelfde taal, vergezeld van

7. Eene Hollandsche vertaling.

Alles te zamen genomen leveren deze bijdragen een vrij belangrijke vermeerdering aan gegevens, tot nadere kennismaking met de taal van de Minahasa, in dit geval bepaaldelijk met het sub-dialect der Matanai, het belangrijkste der twee Tompakĕwa'sche dialecten. Eenige meerdere orde in de rangschikking der woorden van de tweede woordenlijst ware zeker gewenscht geweest, even als eenige grootere regelmaat omtrent den vorm waarin de woorden in de lijst opgenomen zijn, aanbeveling verdiend zou hebben. Maar beide gebreken behoeven hier niet zwaar geteld te worden, omdat de lijst niet zeer groot is, en men ten naastebij altijd gegemakkelijk kan onderkennen wat eigenlijk de stam is, waarvan de afleidingen gemaakt zijn. Ook zijn de grammaticale aanteekeningen zwak, doch omtrent het Tompakĕwasch vindt men in druk van dezen aard slechts een paar sporadische opmerkingen in de door den Heer G. K. Niemann bewerkte Bijdragen tot de kennis der Alfoersche taal in de Minahasa (Rotterdam 1888).

Zeer belangrijk is de eerste woordenlijst, die blijkbaar gemaakt is aan de hand van een Maleisch woordenboek, of eene lijst Maleische woorden, geordend op de wijze waarop men dat volgens het Arabisch-Maleische alphabet pleegt te doen. Alle behandelde woorden sorteeren onder het eerste

karakter van dat alphabet (de alif), terwijl het eerste woord *atoer* en het laatste *anjam* is. Men mag vermoeden dat het in de bedoeling heeft gelegen dat Maleische woordenboek in zijn geheel door te gaan, en zeer te betreuren is, dat het werk, hoewel de resultaten hier en daar misschien wat overdadig zijn, op het punt waar het een einde heeft genomen, is gestaakt, want een woordenlijst op die wijze ingericht zou een uitstekende legger kunnen worden voor een woordenboek van beduidende beteekenis.

De teksten, — de zangen buiten rekening latende, omdat ik mij daaromtrent nog niet positief genoeg kan uitlaten, — zijn geen oorspronkelijke Tompakĕwasche stukken, maar vertalingen van het grootste gedeelte van RIEDEL's *Ijai jah wohoh pirah un aasaren woh raranihan ne Touw un buluh*, en *Ijai jah un aasaren tuah puhuhna ne Mahasa*, beide ter Landsdrukkerij in 1870 gedrukt, en voor RIEDEL naar alle waarschijnlijkheid door een Tondanees in het Toumbulusch opgesteld. Het zijn dus vertalingen van slecht, althans zeer plaatselijk gekleurd, niet kernig of keurig Toumbulusch, die hier en daar naar het mij voorkomt ook te veel herinneren aan het oorspronkelijk, hetwelk nu en dan ook niet goed verstaan of niet voldoende trouw gevolgd is. Ook dit mag intusschen geen bezwaar tegen een uitgave zijn, want het is in hooge mate wenschelijk andere Tompakĕwasche teksten het licht te doen zien dan wat daarvan reeds is uitgegeven, eene vertaling van het Mattheus-wangelie, die als eersteling zeer gewaardeerd moet worden, maar van de taal een zeer gebrekkige voorstelling geeft. De gezonden vertalingen zijn in ettelijke opzichten veel beter en bruikbaarder, en kunnen ook dienen om bij anderen den lust op te wekken wat meer en beters te geven.

Wat de Hollandsche vertaling van de geschiedenis der Minahasa, — naar die Tompakĕwasche bewerking, — betreft, heeft het veel voor haar niet te drukken. In RIEDEL's Pintoe gerbang, het 3e stuk, vindt men den Maleischen tekst van

zijne (Tondanosch-) Toumbulusche bewerking dezer geschiedenis, en eene vertaling is dus, hoewel deze niet geheel past bij dien Tompakĕwaschen tekst reeds voorhanden. Vrij spoedig zal men ook met de door schrijver dezes te publiceeren woordenlijst van alle vier de dialecten der Minahasataal den sleutel ook tot dien Tompakĕwaschen tekst in handen krijgen. Aan de andere zijde valt er dit voor aan te voeren, dat die Hollandsche vertaling, die met den Tompakĕwaschen tekst gelijktijdig uitgegeven worden zou, dáár op slaat, niet elders gezocht zou behoeven te worden, en voor velen een groot gemak zal zijn, grooter dan het gebruiken van eene woordenlijst, waar men telkens de woorden op hunne plaats zal moeten zoeken, wellicht geven kan.

Wat de orde van drukken aangaat, late men JELLESMA's bijdragen voorafgaan aan de studie van schrijver dezes, omdat deze daardoor een gezonde gelegenheid krijgen zal datgene, wat daaruit wellicht nog als aanwinst opgelezen zal kunnen worden, in de zijne nog te insereeren.

Besloten het geheel in de Verhandelingen te publiceeren.

7°. Biedt ter publiceering in het tijdschrift aan: „Koranische verhalen in het Maleisch" door D. GERTH VAN WIJK. Cfm.

V. De heer SNOUCK HURGRONJE legt over een schrijven van Dr. WILHELM HEIN in Weenen, houdende verzoek om photographieën van Dajaksche schilden in 's Gen. verzameling, voorzoover zij beschilderd zijn en reproducties van allerlei vlechtwerk, waarin rudimenten van menschelijke figuren voorkomen, in verband met een daarover door hem te publiceeren studie.

In handen van de heeren SNOUCK HURGRONJE en VAN DER CHIJS.

VI. Ten geschenke zijn nog ontvangen:

a. Van het eerelid Mr. T. H. der Kinderen zijn levensbericht van Salomon van Deventer Jszn. en Dr. G. A. Wilken.

b. Van het correspondeerend lid E. Modigliani, photographieën van de bronnen der Assahan rivier.

VII. Tot gewone leden worden benoemd de heeren A. Mohr, chef van de firma Geo. Wehry & Co, en G. G. L. van Freyburg, controleur bij het B. B. te Patti.

Op verzoek wordt weder op de ledenlijst gebracht de heer B. H. H. Ravenswaay, Resident van Bantam.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Wnd. Secretaris,
VAN DAVELAAR.

Bestuursvergadering van Dinsdag 5 April 1892

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, P. H. VAN DER KEMP, P. J. VAN SANTEN, H. HELB, J. HABBEMA, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den 1en G. S. dd. 13 Maart, ten geleide namens Z. E. den Gouverneur-Generaal van een gedrukt exemplaar der door den houtvester A. H. BERKHOUT samengestelde nota betreffende „Terrassen-aanleg in verband met de ontginnings ordonnantie (art. 5. S. 1874 no. 79)".

Bibliotheek.

b. Van den Dir. van O. E. N. dd. 16 Maart, ten geleide van zeven koperen schenkbladen in de desa Karangasem, afd. Bangil (Pasoeroean) in den grond begraven gevonden.

Wordt besloten tot den aankoop tegen de getaxeerde waarde van *f* 1.

c. Van denzelfden dd. 16 Maart, ten geleide van een mes en een stuk hout van den Resident der Preanger-Regentschappen ontvangen.

De voorwerpen zullen, als zonder oudheidkundige waarde, worden teruggezonden.

d. Van denzelfden dd. 16 Maart, ten geleide van een gouden oorversiersel en van een gouden plaatje door den Resident van Cheribon toegezonden.

u. s.

e. Van denzelfden dd. 19 Maart, ten geleide van zeven gouden oorringetjes, vier d°. ringen en een gebroken tinnen ring, door den Resident van Kedoe toegezonden.

u. s.

f. Van denzelfden dd. 23 Maart, ten geleide van een koperen schaal en een aarden bord in den grond begraven gevonden in de desa Bebedahan, afd. Tasikmalaja (Preanger Reg).

Wordt besloten tot overname tegen de getaxeerde waarde van *f* 1.

g. Van denzelfden dd. 2 April, ten geleide van een half vergane ijzeren pan, twee bronzen bellen en tien verschillende kleine potjes van aardewerk, in de desa Tjiboengoer afd. Soemedang (Preanger Reg.) in den grond begraven gevonden.

Wordt besloten tot overname tegen de getaxeerde waarde van *f* 1.50.

h. Van denzelfden dd. 5 April, ten geleide van een gouden ring van den Resident van Bagelen ontvangen.

Het voorwerp zal, als zonder oudheidkundige waarde, worden teruggezonden.

i. Van den Civ. en Mil. Gouverneur van Atjeh en Ond. dd. 25 Febr. ten geleide van vier der acht houten kolommetjes die een deel hebben uitgemaakt van den voormaligen ferdana (volgens mededeeling van den Heer SNOUCK HURGRONJE, te lezen perrakna) sembah des Sultans, met de vraag

of ook op de ontvangst der andere kolommetjes wordt prijs gesteld.

Op dit laatste zal onder dankbetuiging ontkennend worden geantwoord.

Eene bijgevoegde beschrijving houdt in, dat het gebouw vóór onze komst in den kraton stond en bestemd was tot de ontvangst van personen van rang.

j. Van den Gouverneur van Sumatra's Westkust dd. 4 Maart, ten geleide van de kist met kitabs door den Resident van Tapanoeli toegezonden (Not. pag. 11).

In de verzameling opgenomen.

Van de ontvangst zal aan voormelden Resident bericht worden gegeven.

k. Van den Britschen Consul dd. 10 Maart, houdende bericht, dat voor het Gen. van het Britsch-Indisch Gouvernement is ontvangen een exemplaar der „Acts passed by the Governor-General of India in Council in 1891".

Zal worden afgehaald.

l. Van den Heer G. J. OUDEMANS, te Djokjakarta dd. 25 Maart, in antwoord op dez. schrijven van 12 Febr jl no. 23 (Not pag. 11/12) een 12tal photogrammen aanbiedende van de collectie oudheden, toebehoorende aan den Heer DIEDUKSMAN, met eene lijst der voorwerpen en twee afgietsels (een in was en een in lak) van een vierarmig vrouwebeeldje in basrelief, naar een daartoe bestemden vorm en creux, mede in die verzameling aanwezig. De Heer OUDEMANS, deelt verder mede, dat de photogrammen kosteloos zijn vervaardigd door den Heer CEPHAS te Djokja en dat hij een stel ad *f* 6. besteld heeft voor den eigenaar der collectie.

Onder dankbetuiging aan de Heeren OUDEMANS en CEPHAS zal voormeld bedrag worden overgemaakt.

De photogrammen worden in handen gesteld van de Heeren

Groeneveldt en Brandes, om daarna met de lijst in 's Genootschaps verzameling van oudheidkundige afbeeldingen te worden bewaard.

m. Van het lid, den Heer H. J. Wijers Jr., dd. 15 Maart, dat hij op 6 April met verlof naar Europa vertrekt en de voor hem bestemde edita gedurende zijn verblijf in Europa wenscht te ontvangen aan het adres van den Heer H. J. Wijers Sr te Zutphen.

Genoemd lid zal worden uitgenoodigd overeenkomstig de laatste alinea van art. 7 van het Alg. Reglement de contributie in Ned. Indie betaalbaar te stellen.

II. De Voorzitter deelt mede, dat uit de rondlezing zijn terugontvangen de volgende stukken:

a. De kongsi's van Montrado, bijdrage tot de geschiedenis en de kennis van het wezen der Chineesche vereenigingen op de Westkust van Borneo met eene schetskaart door S. H. Schaank. (Not. pag. 12).

b. Het verslag der reis van den Controleur J. F. Hoedt naar de Noordkust van West-Flores (Not. 1891 pag. 75 en 88).

c. De nota's betreffende de landschappen Soeppa, Alietto, Sawitto, Maiwa, Doerie, Batoelappa en Kassa, benevens een geschiedkundig overzicht van het bondgenootschap Mansenrempoeloe (Not. 1891 pag. 88).

Wordt besloten het sub *a* bedoelde stuk in het Tijdschrift op te nemen, nadat de Voorzitter van den schrijver antwoord zal hebben ontvangen omtrent eenige door hem gemaakte opmerkingen.

Ook de sub *c* vermelde stukken zullen worden afgedrukt.

Het sub *b* vermeld verslag, aanvankelijk opgevraagd voor de daarin voorkomende beschrijving van een spel (Not. 1891 pag. 75) komt belangrijk genoeg voor om geheel gepubliceerd te worden. De machtiging hiertoe is door de Regeering

verleend bij m. 1en G. S. dd. 15 Oct. 1891 no. 2524. (Not. 1891 pag. 88).

III. De Heer VAN DER CHIJS, stelt voor:

1°. Den Civ. en Mil. Gouverneur van Atjeh en Ond uit te noodigen het Gen. in de gelegenheid te stellen kennis te nemen van een zich in zijn archief bevindend rapport van den Heer K. F. A. VAN LANGEN over het vroegere Atjehsche muntsysteem en de daarbij behoorende vier muntjes in 's Gen. numismatisch kabinet te deponeeren.

2°. Den Directeur van O. E. N. restitutie te verzoeken van eene som van ƒ 35, zijnde de kosten van twee kisten ter opberging der door de Regeering aan het Gen. in bewaring gegeven clichés der photographien van de basreliefs aan den voet van den Boroboedoer.

3°. Aan de Regeering in overweging te geven eenige van de blanga's (groote aarden potten), volgens informatie onlangs in vrij grooten getale op de Tebidah-Dajaks veroverd, in het Museum te deponeeren.

4°. Terug te komen op een in Januari 1888 aan den Vertegenwoordiger der Nederlandsche Regeering in Japan gedaan verzoek om de bemiddeling van het Japansche Gouvernement in te roepen ter verkrijging van een stel waardelooze exemplaren van het in Japan gangbare papieren geld, alsmede eene verzameling van de munten der Lioe-Kioe-eilanden.

5°. De tusschenkomst in te roepen van de Gouverneurs van Suriname en Curaçao ter verkrijging van een stel waardelooze exemplaren van het in voormelde kolonien gangbare papieren geld.

6°. Aan het lid, den Heer J. BENSBACH, Resident van Ternate, te verzoeken om, indien zich inmiddels nog geen gelegenheid per oorlogschip heeft voorgedaan, met de Kon. Paketvaart M[ij]. in overleg te treden omtrent de verzending als deklading der Papoeasche prauwen, bedoeld in Not. 1891 pag. 44 en het Gen. mede te deelen, op hoeveel de kosten geschat worden.

7°. Den Heer EHRENCRON, bouwkundige alhier, de vraag te stellen of hij bereid zou zijn om van een drietal Oud-Hollandsche huizen in de stad Batavia, nader in overleg met den voorsteller uit te kiezen, plattegrond- en doorsnede-teekeningen te vervaardigen en zoo ja tegen welken prijs.

Wordt besloten conform het sub 1°. tot 7°. voorgestelde.

IV. De Heer BRANDES:

1°. Legt over een brief van den Heer G. TH. STIBBE, asp. controleur te Tassikmalaja, dd. 15 Maart, houdende de volgende opmerkingen over de oudheidkundige kaart van Java:

Op blad II komen voor:

1°. 2 beeldjes te Tjiawi (65); deze zijn niet meer in de Controleurs-woning, doch overgebracht naar de Ass. Res. woning te Tasikmalaja, waar ze op het achtererf staan.

2°. 6 ruw bewerkte beeldjes te Gĕgĕr Handjoewang (73); deze beeldjes zijn er niet meer: zij zijn in der tijd door den Resident VAN DER MOORE en den Pangeran van Soemedang meegenomen; het is mij niet mogen gelukken te weten te komen waar zij gebleven zijn; noch hier noch te Soemedang is er iets van bekend; evenmin als van een tweetal oude pieken, ook van G. Handjoewang afkomstig.

Voorts komt niet voor op dat blad de overblijfselen van een tjandi, die te Boentjilik, een weinig ten Z. W. van G. g. Tjakrawati, moeten bestaan; ik ben er zelf nog niet geweest;

zoodra ik de overblijfselen gezien heb, zal ik er U eene beschrijving van geven.

Ook is niet opgenomen een beeldje in de pasanggrahan te Wanajasa in het Z. van Krawang. Het is ± 0.5 M. hoog en stelt voor een Ganesa. Het staat los in een vierkant voetstuk, hoog ± 0 15 M., voorstellende een lotuskussen met een gaatje van voren.

Het beeldje is een jaar of 8 geleden van de nabijgelegen Boerangrang gehaald en is vrij beschadigd.

Ten slotte tref ik op dat blad niet aan eene verzameling beelden in de afdeeling Soekapoera, gelegen een paar paal van het zeestrand iets ten W. van de Tjimedang. Het is een eilandje gelegen in een vrij groot meer, Mendang Kamoelan.

Op dat eilandje staan 8 ruw bewerkte beelden onder eenige groote waringins. Wat de beelden voorstellen en waar ze vandaan komen etc. weet ik niet. Ik zal echter trachten er achter te komen. Het is ongeveer vier dagreizen hier vandaan en dus te ver om er heen te gaan.

Verdere bijzonderheden van dit blad of andere bladen weet ik niet.

2°. Deelt mede, dat de van den Heer V. H. DALITZ ontvangen platen (Not. pag. 28) afgeschreven en teruggezonden zijn.

3°. Bericht de ontvangst van eene Maleisch-Rottineesche en Timoreesche woordenlijst met Hollandsche verklaring van E. F. KLEIAN, oud-civiel gezaghebber op Timor, en stelt voor dit stuk in het Tijdschrift te publiceeren.

Cfm. besloten, waarvan onder dankbetuiging aan den schrijver kennis zal worden gegeven.

V. De Secretaris deelt mede, dat hij eenigen tijd geleden, gedurende zijne afwezigheid wegens ziekte, een schrijven ontving van den Heer E. MODIGLIANI, waarin deze o. a. de vraag

stelde of het Gen. wellicht eene opgave zou wenschen te ontvangen van de door hem op Engano en in de onafhankelijke Bataklanden verzamelde ethnographische voorwerpen.

Wordt besloten den Heer MODIGLIANI te berichten, dat het Gen. bedoelde opgave met belangstelling zal ontvangen.

Tevens zal den Heer MODIGLIANI worden gevraagd of hij nog voornemens is iets over Engano te publiceeren.

VI. Ten geschenke zijn ontvangen:

1°. Van het buitengewoon lid, den Heer C. DEN HAMER, eene bronzen medaille op de standvastigheid van Koning Willem I, 1830.

2°. Van den Heer GILBERT te Batavia eene bronzen medaille op de opening van het Noordzee-kanaal, 1876.

3°. Van een onbekende Peru, peso, 1834, z.

VII. Wordt benoemd tot gewoon lid de Heer F. H. D. H. VON ENDE, controleur b/h B. B te Wonosobo.

Van de ledenlijst wordt afgevoerd op verzoek wegens vertrek de Heer H. C. SOETERS.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 3 Mei 1892.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, P. J. VAN SANTEN, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris, benevens het eerelid Dr. R. D. M. VERBEEK.

De Heeren P. H. VAN DER KEMP, H. HELB, en J. HABBEMA, zijn verhinderd.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende stukken ter tafel gebracht:

a. Het Gouv. Besluit dd. 16 April no. 21, houdende machtiging tot aankoop van de in Not. pag. 2 sub *d*. vermelde voorwerpen, gevonden aan den oever van de Kwala Soengei Sampit (Z. en O. Afd. van Borneo), met bepaling, dat zij op den voet van het besluit in Bijblad 3121 in bewaring zullen worden afgestaan aan het Gen.

Onder dankbetuiging in het Museum opgenomen.

b. De missive van den 1en G. S. dd. 11 April, houdende mededeeling namens Z. E. den Gouv. Gen. in antwoord op dez. schrijven van 11 Maart t. v. no. 36, (Not. pag. 25) dat volgens bericht van den Directeur van Financien de douaneambtenaren reeds in 1884 zijn gewezen op hunne verplichting om te waken tegen den uitvoer van Hindoe-oudheden (S. 1878 no. 146) en thans op nieuw hieraan zijn herinnerd.

Not.

c. Van denzelfden dd. 16 April, ten geleide namens Z. E. den Gouv. Gen. van het Menangkabausch-Maleisch-Nederlandsch Woordenboek door J. L. VAN DER TOORN.

In dank in de bibliotheek opgenomen.

d. Van denzelfden dd 19 April, houdende verzoek om toezending van afschriften van drie in 1863 en 1874 door het Gen. aan Z. E. den Gouv. Gen. gerichte missives.

De Secretaris deelt mede, dat aan het verzoek bereids is voldaan.

e. Van denzelfden dd. 25 April, ten geleide namens Z. E. den Gouv. Gen. van „De ondergang van het Bandjermasinsche Rijk" door E. B. KIELSTRA.

In dank in de bibliotheek opgenomen.

f. Van den Dir. van O. E. N. dd. 8 April, ten geleide van twee van den Gouverneur van Sumatra's Westkust ontvangen Maleische geschriften, ter voldoening aan dez. schrijven van 13 Juni 1891 no. 145 (Not. 1891 pag. 50).

Volgens den Heer SNOUCK HURGRONJE is het eene geschrift eene copie van een door SAID OESMAN uitgegeven genealogische tabel, terwijl het andere een weinig zorgvuldig excerpt is, blijkbaar voor Europeesch gebruik samengesteld.

Met dank in de verzameling opgenomen.

g. Van den Res. der W. Afd. van Borneo dd. 12. Maart ten geleide van eene copie van het te Pontianak aanwezige Maleisch H. S. „Geschiedenis der profeten van Adam tot Ali" (Not. 1891 pag 50), onder aanteekening dat de kosten van vervaardiging *f* 34 bedragen.

De Voorzitter deelt mede, dat voormeld bedrag met dank tusschentijds is overgemaakt, omdat het pakket, met port qelast, eerst na de April-vergadering ontvangen werd, en dat tevens het verzoek is gedaan om bij latere gelegenheden HSS.

als documenten te verzenden ter vermijding van hooge vervoerkosten.

h. Van den Heer G. J. OUDEMANS te Djokja dd. 12 April, ten vervolge van zijn schrijven dd. 25 Maart (Not. pag. 35) berichtende, dat de Heer CEPHAS genegen is de clichés der door hem vervaardigde photo's van de collectie Dieduksman gratis aan het Gen. af te staan.

Wordt besloten den Heer OUDEMANS te verzoeken voor de verzending zorg te dragen en de kosten op te geven, met dankbetuiging aan den Heer CEPHAS.

II. De Voorzitter:

a. Legt over een particulier schrijven van den Heer J. C. Th. KROESEN, Resident van Soerabaja. dd. 14 April, bevattende het bericht, 1°. dat de door HAN KOK PING aan het Gen. vermaakte oudheden verzonden zijn (Not. pag. 10); 2°. dat nader door den oudsten zoon van den overledene vier munten voor het Gen. zijn bestemd, met de overbrenging waarvan de Heer WARREN zich belast heeft; 3°. dat voor het Gen. ook zijn verkregen en nader zullen worden toegezonden een wijnglas uit den Compagnie's tijd waarop een schip met volle zeilen is gegraveerd, twee glazen vazen ongeveer 150 jaren oud en een ijzeren met zilver ingelegde gendi, die mede zeer oud moet zijn; 4°. dat de kosten nader zullen worden opgegeven.

De Heer VAN DER CHIJS deelt de ontvangst mede van de sub 1°. en 2°. bedoelde voorwerpen.

Wordt besloten den Heer KROESEN, voor zijne bemoeiingen ten deze dank te zeggen, met uitnoodiging dien ook over te brengen aan den schenker der sub 2°. vermelde munten, en de kosten op te geven

b. Stelt voor in de collectie varia op te nemen een exem-

plaar van de circulaires, de opdracht en de lijst van inteekenaren betreffende de aan 's Gen. eerelid, den Heer Mr. N. P. VAN DEN BERG, aangeboden medaille.

Cfm.

III. De Heer VAN DER CHIJS.

1°. Deelt mede, dat hij in het Lands-archief eene resolutie van 3 Maart 1803 heeft aangetroffen betreffende de opdracht aan Dr. THOMAS HORSFIELD, tot onderzoek der geneeskracht van planten in den Archipel, naar aanleiding van een daartoe strekkend voorstel der directie van het Bat. Gen en stelt voor dit stuk als bijlage der notulen te publiceeren, vermits van 's Gen. verrichtingen in het begin dezer eeuw weinig bekend is.

Cfm.

2°. Legt over een schrijven van den Heer H. CRAANDIJK, Controleur b/h B. B. te Kroe, ten geleide van een tempajan, welke vroeger zich bevond op het graf van een der stamvaderen van de Kroe'sche bevolking en waaromtrent verder wordt verteld:

De tempajan, hier roembi genoemd, is een zwart aarden pot met 4 ooren, en hoogst onaanzienlijk van uiterlijk. Volgens mededeeling van den eigenaar en ook van eenige andere pasirahs heeft deze roembi eertijds gestaan op het graf van Ompoe si Tambah te Soerabaja in de marga Liwa. Deze Ompoe si Tambah was de zoon van Ratoe Boewai Pernong, den stamvader van de lieden van Boewai Kenjangan. Thans, nu de Islam hier voor goed heeft wortel geschoten, wordt op dat graf niet meer geofferd, en hechtte de eigenaar der roembi daaraan dan ook geen waarde meer.

Voormeld voorwerp is onder dankbetuiging in het Museum opgenomen.

IV. De Heer BRANDES deelt mede:

1°. dat hij gereed is met den piagem op zilver, vermeld op pag. 10 sub *h*, welke mitsdien aan den Resident van Palembang kan worden teruggezonden.

Cfm.

2°. dat indertijd namens Z. H. den Sultan van Koetei opgave is verzocht van den inhoud der beschreven steenen vermeld in Med. Kon. Acad. v. Wet. afd. Letterkunde 2e Reeks, XI. 182 en stelt voor de overgelegde vertaling door tusschenkomst van den Resident der Z. en O. Afd. van Borneo ter kennis van den Sultan te brengen.

Cfm.

3°. dat hij gaarne een abklatsch zou ontvangen van den beschreven steen aanwezig in den kampong Tjiasem (Semboeng) te Poerwakarta.

Het verzoek daartoe zal aan den Resident van Krawang worden gedaan.

V. De Heer SNOUCK HURGRONJE:

1°. Geeft te kennen, dat volgens de Not. der vorige vergadering sub III 1°. (pag 37) tot den Civ. en Mil. Gouverneur van Atjeh en Ond. het verzoek is gericht om ook het rapport van den Heer VAN LANGEN betreffende het Atjehsch muntwezen op te zenden, doch dat dit geen nut heeft, vermits het stuk reeds in druk is verschenen.

Den Gouv. zal hiervan kennis worden gegeven.

2°. Biedt namens den Adviseur honorair voor Arabische zaken, SAID OESMAN BIN AKIL BIN YAHJA, een door dezen vervaardigden herdruk van zijn Arabischen atlas aan, inhoudende kaarten der wereldronden, van Arabie en van Hadhramout.

Onder dankbetuiging opgenomen.

VI. De Heer VAN SANTEN, biedt ten geschenke aan een Bataksch HS. (poestaha).

u. s.

VII. De Secretaris biedt ten geschenke aan namens den Heer J. K. H. DE ROO VAN ALDERWERELT, 1[en] Commies b/h Dept. van O. E. N. een gedrukt en 2 geschreven Arabische gebedenboekjes, hier en daar voorzien van Boegineesche vertalingen.

u. s.

VIII. Ten geschenke zijn nog ontvangen:

1°. Van den Heer Dr. A. EHRENFELD, te Weenen negen soorten van N. Amerikaansch papieren geld, 1857, 1862 en 1864.

2°. Van den Heer A. G. VORDERMAN te Batavia een brief van den Generaal BARON NAHUIJS VAN BURGST aan Z. H. den Prins van Oranje dd. 23 Febr. 1840 en een bericht uit de Javabode van 14 Mei 1862.

u. s.

IX. Tot gewoon lid wordt benoemd de Heer P. J. F. LOUW, 1[e]. Luitenant der Inf., belast met historische studies bij het Departement van Oorlog.

Tevens wordt besloten genoemden Heer uit te noodigen in het Bestuur zitting te nemen.

Op verzoek wordt wegens vertrek van de ledenlijst afgevoerd de Heer H. J. TIJDEMAN te Tegal.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 7 Juni 1892.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, P. H. VAN DER KEMP, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

De Heeren Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, P. J. VAN SANTEN, H. HELB en J. HABBEMA hebben kennis gegeven verhinderd te zijn.

I. De Voorzitter deelt mede, dat de Heer LOUW zich bereid heeft verklaard gevolg te geven aan de uitnoodiging om in de Directie zitting te nemen en heet dien Heer welkom, in de overtuiging dat hij zal willen medewerken om het Genootschap aan zijn doel te doen beantwoorden.

II. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den 1en G. S dd. 28 Mei, luidende als volgt:

Bij gelegenheid van het bezoek van den Resident van *Amboina* aan de negorij *Roemalewang* op het eiland *Wetan* (*Babber-eilanden*), werden door dien Resident als onderwerpingsteekenen van de in verzet tegen het Gouvernement geweest zijnde hoofden dier negorij ontvangen vier gouden en vier zilveren lorlora's (oorhangers), benevens een zilveren plaatje.

Onder toezending van genoemde voorwerpen heb ik de eer, op last van den Gouverneur-Generaal, Uwer Directie te verzoeken te willen mededeelen of door haar er op prijs wordt gesteld dat die voorwerpen in 's Genootschaps museum wor-

den bewaard, terwijl in het ontkennend geval zijne Excellentie gaarne door Uwe Directie zag aangegeven, welke de beste bestemming geacht wordt te zijn.

Wordt besloten te adviseeren de vier gouden lorlora's alsmede het zilveren plaatje voor het Ethnographisch Museum te Leiden te bestemmen en de vier zilveren lorlora's bij het Gen. te deponeeren. Tevens zal worden verzocht het rapport van den Resident op de onderwerping betrekking hebbende, met het oog op de ethnographische bijzonderheden daarin vervat, ter publiceering aan het Gen. af te staan.

b. Van den Dir. van O. E. N. dd. 4 Juni naar aanleiding van het G. B. dd. 7 April a. p. no. 21 (Not. 1891 pag. 40) aanbiedende het daarin genoemd rapport over de inlandsche nijverheid in de afd. Bandjarnegara (res. Banjoemas), alsmede de zincotypen, welke in den tekst moeten worden opgenomen, met verzoek ingevolge voormeld G. B. 150 exemplaren van het rapport aan het Dept. van O. E. N. in te dienen en onder aanteekening, dat de andere zincotypen, welke ter Landsdrukkerij zullen worden afgedrukt, nader met de afdrukken zullen volgen.

De Heer VAN DER KEMP voegt aan het voorafgaande toe, dat de Heer C. LANG te Buitenzorg, die in April 1891 met de vervaardiging der zincotypen werd belast, deze eerst in de laatste dagen van Mei jl., heeft ingeleverd.

Wordt besloten het rapport in handen te stellen van de redactie van het Tijdschrift.

c. Van denzelfden dd. 3 Juni ten geleide van vijf gouden ringen en één gouden oorbel gevonden in de desa Gombong, afd. Tasikmalaja (res. Preanger Reg.) en getaxeerd op eene waarde van *f* 62.25.

Wordt besloten den Dir. vnd. mede te deelen, dat het Gen. op het behoud van deze voorwerpen geen prijs stelt, daar zij geen oudheidkundige waarde bezitten.

d. Van den Dir. van Bin. Bestuur dd. 3 Mei ten geleide van eene woordenlijst der taal, welke gesproken wordt door de Tugere, een volkstam in het Zuid-Westen van Ned. Nieuw-Guinea, met verzoek om terugzending na eventueele publicatie in 's Gen. Tijdschrift.

De woordenlijst wordt gesteld in handen van den Heer Brandes.

e. Van den Res. der Wester afd. van Borneo dd. 10 Mei, houdende mededeeling, dat bij een door de besturende ambtenaren ingesteld onderzoek geen piagems zijn gevonden als bedoeld in dez. schrijven van 12 Febr. jl. no. 26 (Not. pag. 18).

Not.

f. Van den Civ. en Mil. Gouv. van Atjeh e. o, dd. 18 Mei in antwoord op dez. schrijven van 23 April no. 48 (Not. pag. 37) het gevraagd rapport van den Heer K. F. A. van Langen betreffende het vroeger Atjehsche muntsysteem en de daarbij behoorende vier muntjes aanbiedende, onder mededeeling, dat de muntjes in het numismatisch kabinet van het Gen. gedeponeerd kunnen blijven, doch het rapport terug wordt verwacht.

Daar het rapport reeds gepubliceerd is (Not. pag. 45) zal dit dadelijk onder dankbetuiging terug worden aangeboden, terwijl de muntjes door den Heer Van der Chijs in ontvangst worden genomen ter deponeering in voormeld kabinet.

g. Van den Res. van Soerabaja dd. 29 Mei in antwoord op dez. schrijven van 21 Mei no. 85 (Not. pag. 43) mededeelende, dat het drietal glazen en de metalen gendi in zijn particulieren brief vermeld geschonken zijn door Han Tjiong Liong, een neef van wijlen Han Kok Ping, en dat in den boedel van dezen laatste zich een Hindoe-reliefbeeld bevindt, hetwelk voor *f* 300 te koop is, en aan welks achterzijde eene

inscriptie moet voorkomen. (Van het beeld is eene teekening overgelegd).

Wordt besloten den Res. vnd. te berichten, 1° dat het Gen. nader ook de even vermelde voorwerpen ontvangen en met belangstelling van het beeld kennis genomen heeft; 2° dat over den aankoop hiervan nader zal worden beslist, nadat een der Directie-leden in de gelegenheid is geweest dit te bezichtingen, hetgeen waarschijnlijk in den loop van het jaar zal kunnen geschieden.

h. Van den Hoofdagent der Kon. Paketv. Mij. dd. 9. Mei, ten geleide op verzoek van den Dir. van O. E. N. van het rapport door den gezagvoerder J. SCHERPBIER van het S. S. Camphuys omtrent eene reis naar Ned. Nieuw-Guinea in Jan. jl. ingediend.

Daar het rapport reeds in de dagbladen is gepubliceerd, wordt besloten het onder dankbetuiging te deponeeren.

i. Van het Bestuur der Archeologische Vereeniging te Djokjakarta dd. 5. Mei houdende bericht, dat het zich op nieuw geconstitueerd heeft, en ten geleide van 64 photogrammen der Prambanan-tempels, alsmede een schets van den platten grond van den hoofd- of Çiwa-tempel, de plaatsen aangevende van waar de photographien genomen zijn.

In dank in de verzameling opgenomen.

j. Van hetzelfde Bestuur dd. 17 Mei, ten geleide van het verslag der verrichtingen gedurende 1891, onder mededeeling, dat de daarin bedoelde aanvrage zoo spoedig mogelijk zal worden gedaan, waarbij dan op 's Gen. steun gerekend wordt.

Wordt besloten het verslag als bijlage der Notulen te publiceeren.

k. Van hetzelfde Bestuur dd. 17 Mei, houdende dankbetuiging voor ontvangen edita en aanbeveling voor het vervolg.

Aan vnd. Bestuur zal worden medegedeeld, dat sedert 1885 de toezending van 's Gen. edita geregeld plaats vindt.

l. Van het Eerelid, Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, dd. 30 April, de ontvangst erkennende van het afschrift der Oendang-oendang Adat Lembaga, bedoeld in dez. schrijven dd. 11 Maart jl. no. 35 (Not. pag. 24). De Heer VAN DEN BERG bericht verder, dat hij het HS. Qânoen Pontianak gelijk met een paar andere HHSS., door tusschenkomst der Regeering uit 's Gen. verzameling ontvangen, zal terugzenden.

Not.

III. De Heer VAN DER CHIJS:

1°. Bericht dat de Heer EHRENCRON *f* 450 vraagt voor het vervaardigen der teekeningen van oud-Hollandsche huizen (Not. pag. 38).

Wordt besloten de beslissing aan te houden.

2°. Legt over twee extracten uit de resolutien der Indische Regeering van 30 Maart en 18 Sept. 1804, het eerste betrekking hebbende op den botanicus HORSFIELD (Not. pag. 44).

Wordt besloten deze extracten als bijlage der Notulen te publiceeren.

3°. Deelt mede, dat hem door den Heer A. L. VAN HASSELT, Resident van Tapanoeli, zijn toegezonden:

a. eene nota betreffende de rijstcultuur in de res. Tapanoeli samengesteld uit bijdragen van de in die residentie dienende ambtenaren van het Bin. Bestuur;

b. eene beschrijving van de rijstcultuur in de afd. Toba en Silindoeng volgens mededeelingen van den mantri Paulus, met aanteekeningen van den Heer L. C. WELSINK, Ass. Res. dier afdeeling;

c. eene lijst van 7 voorwerpen, waarvan 3 door den Heer

VAN HASSELT en 4 door den Heer W. D. HELDERMAN, Controleur van Batang Toroe zijn geschonken.

Wordt besloten onder dankbetuiging de sub *a*. en *b*. vermelde stukken in rondlezing te zenden en de lijst sub *c*. in de bijlagen op te nemen.

4°. Stelt voor in rondlezing te zenden een drietal nummers van „The Japan Daily Mail dd. 7 April jl., hem toegezonden, waarschijnlijk door den Heer J. A. SANSOM, waarin voorkomt een artikel „The political relations of Japan and Holland under the Tokugawa regime."

Cfm.

5°. Geeft in overweging in de Notulen aan te teekenen, dat de voorwerpen uit Tapanoeli, vermeld op pag. 35 I. k en pag. 63 e. v. I. j. Not. 1891, sedert ontvangen zijn.

Cfm.

IV. De Heer BRANDES bericht, dat van de Hikajat Hang Toewah bereids een afschrift is vervaardigd (Not. 1891 pag. 92) en dit mitsdien aan den Resident van Riouw e. o. kan worden teruggezonden.

Cfm.

V. De Heer SNOUCK HURGRONJE.

1°. Deelt mede, dat hij eene studie over de Atjesche klank- en schriftleer heeft voleindigd, welke hij gaarne door het Gen. gepubliceerd zag.

Wordt besloten deze studie in het Tijdschrift op te nemen.

2°. Wijst er op, dat in bijlage I. der Notulen 1e kwartaal 1892 verzuimd is het teeken × te plaatsen bij de nummers waarbij dit met het oog op te slotaanteekening behoort.

Wordt besloten aan te teekenen, dat dergelijk teeken geplaatst had behooren te zijn bij de nummers 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 22, 23 en 33.

VI. De Secretaris deelt mede. dat op 27 Mei jl. aan het Kon. Instituut van T. L. en V. te 's Gravenhage zijn teruggezonden de boekwerken bedoeld bij het schrijven van voormeld Inst. dd. 20 Mei 1891 (Not. 1891 pag. 57.)

VII. Ten geschenke zijn nog ontvangen:

1°. Van den Heer A. H. FRENCH, Engeland; crown, 1890. z.

2°. Van den Heer Mr. N. P. VAN DEN BERG twee exemplaren van het nieuwe dubbeltje met de beeltenis van H. M. Koningin Wilhelmina.

VIII. Worden benoemd:

tot buitengewoon lid de Heer K. CEPHAS, photograaf en beoefenaar der Indische oudheidkunde te Djokjakarta;

tot gewone leden de Heeren C. DEIJKERHOFF, Civiel en Militair Gouverneur van Atjeh e. o., G. A. SCHERER, Resident der Padangsche Bovenlanden, Jhr. J. G. O. S. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT, Resident van Madioen, A. SALMON Vzn., Resident van Pasoeroean, Jhr. O. VAN DER WIJCK, 1e. Gouvernements Secretaris te Buitenzorg, Mr. E. KRUSEMAN, President van den Landraad te Poerwokerto, J. LUIJTEN, leeraar der H. B. SCHOOL te Soerabaja, en A. BIJVOET, 1e Commies bij het Dept. van O. E. N.

Op de ledenlijst wordt weder gebracht de Heer E. Th. VAN DELDEN, Ass. Resident van Sambas.

Van de ledenlijst worden afgevoerd wegens vertrek de Heeren Dr. D. W. HORST en H. N. STUART.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.
De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 5 Juli 1892.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, J. HABBEMA, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

De Heeren P. H. VAN DER KEMP, P. J. VAN SANTEN en H. HELB zijn verhinderd.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende stukken ter tafel gebracht:

a. Het G. B. dd. 31 Mei no. 17, houdende bepaling, dat van de gedurende de excursie in de Tobalanden in het jaar 1889 in pand genomen en onuitgelost gebleven goederen aan het Gen. in bewaring worden afgestaan op den voet van B. B. 3121 vijf gouden oorversierselen en één gouden armband. (Not. 1891 pag. 49 sub. *e* en 1892 pag. 23 sub. *c*.)

In de verzameling opgenomen.

b. Een brief van den 1en G. S. dd. 25 Juni in antwoord op dez. schrijven van 23 April jl. (Not. pag. 37) op last van van Z. E. den Gouv. Gen. ter kennisneming zendende eene missive van den Resident der Wester Afd. van Borneo dd. 14 Mei d. a. v. waaruit blijkt, dat de op de Tebidah-Dajaks buitgemaakte tempajans en belangas deels teruggegeven zijn, deels zullen worden verkocht ter bestrijding van een gedeelte der uitgaven van de a. s. verzoening tusschen de Dajaksche stammen, onder aanteekening, dat voormelde voorwerpen geen bijzondere ethnographische waarde hebben, vermits er honderden van te krijgen zijn.

Voormelde missive zal in dank worden terugaangeboden.

c. Van den Dir. van O. E. N. dd. 11 Juni ten geleide van een Javaansch HS. getiteld „Serat Salokå Darmå", vervaardigd door Pangeran Ario Sasraningrat, zoon van wijlen Pangeran Adipati Ariä Soeriä Sasraningrat, hoofd van het Pakoe Alamsche Huis te Djokjakarta, vergezeld van eene beoordeeling door den Adjunct-Inspecteur van het Inlandsch Onderwijs te Probolinggo, Raden Mas Ismangoen Danoe Winoto, met verzoek om bericht of het Gen. op voormeld HS. prijs stelt.

In handen van de Heeren Brandes en Snouck Hurgronje met verzoek om advies.

d. Van denzelfden dd. 2 Juli ten geleide van eene door den Resident van Benkoelen toegezonden beschrijving van de Korintjilanden, met verzoek om bericht of deze voor publiceering in het Tijdschrift in aanmerking komt.

In rondlezing.

e. Van denzelfden dd. 23 Juni ten geleide van een gouden ornament, waarschijnlijk de punt van een zonnescherm, en eenige stukjes zilver, afkomstig van een doosje, in een tegalveld der desa Pringapo's afd. Temanggoeng, res. Kedoe, in den grond begraven gevonden.

Wordt besloten het gevondene over te nemen tegen de getaxeerde waarde van *f* 7.

f. Van denzelfden dd. 2 Juli ten geleide van 100 zilveren Hindoemuntjes in de desa Goenoengkaroeng, afd. Koeningan, res. Cheribon, in den grond begraven gevonden.

Wordt besloten de muntjes, waarvan reeds eene groote hoeveelheid in 's Gen. verzameling aanwezig is, niet over te nemen.

g. Van denzelfden dd. 2 Juli, ten geleide van een licht

gele verglaasde kleine martavaan met drie kleine bronzen schellen in den grond begraven gevonden in de desa Bolong, afd. en res. Banjoemas.

Wordt besloten bedoelde voorwerpen tegen de getaxeerde waarde van *f* 1. over te nemen.

h. Van denzelfden dd. 8 Juni, ten geleide van twee zeer groote bronzen ringen in een tegalveld der desa Tjiboenar, afd. Soemedang, res. Preanger Reg., begraven gevonden.

U. s.

i. Van denzelfden dd. 8 Juni, houdende verzoek om te adviseeren op een door het Bestuur der Archeologische Vereeniging te Djokjakarta aan de Regeering ingediend rekest om toekenning eener subsidie van *f* 3000, tot het doen van oudheidkundige ontgravingen in en nabij de residentie Djokjakarta.

Wordt besloten dit rekest met warmte te ondersteunen.

j. Van den Resident der Wester Afd. van Borneo dd. 8 Juni, houdende bericht, dat aan het Gen. zijn afgezonden 62 voorwerpen van ethnographischen aard, grootendeels afkomstig van de Tebidah Dajaks (zie bijlage XI).

De Heer VAN DER CHIJS deelt mede, dat de voorwerpen ontvangen zijn.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

k. Van den Resident der Z. en O. Afd. van Borneo dd. 4 Juni, houdende mededeeling, dat tot nog toe vergeefs in zijn gewest geinformeerd is naar piagems uitgereikt door vorsten van Java, Mataram of Banten, en dat zelfs niemand is gevonden, die ooit zoodanig stuk onder de oogen heeft gehad

Not.

l. Van den Heer A. M. JOEKES, Resident der Z. en O. Afd. van Borneo, dd. 4 Juni, naar aanleiding van dez. schrijven dd. 13 Dec. 1891 (Not. 1891 pag. 97/8) meldende, dat nog niet kon worden voldaan aan het verzoek betreffende de hikajats, omdat van den brief, welke hierop betrekking, had geen afschrift was gehouden, en dat van de salasilah van Bandjermasin een afschrift in zijn bezit is, hetwelk zal worden verzonden, nadat er eene vertaling van is gemaakt, waaromtrent echter vooraf inlichting wordt gevraagd.

Wordt besloten den Heer JOEKES een afschrift te doen toekomen van zijn vroegeren brief en hem overigens uit te noodigen het afschrift van de salasilah toe te zenden, met verwijzing naar deel XXIV (1877) van 's Gen. Tijdschrift, waar twee stukken van den Heer DE CLERCQ voorkomen, getiteld. „De vroegste geschiedenis van Bandjarmasin" en „Eene episode uit de geschiedenis van Madjapahit."

m. Van den Resident van Soerakarta dd. 4 Juni, houdende mededeeling, dat door 's Gen. buitengewoon lid, den Heer C. DEN HAMER, eene copie is gemaakt van eene oude kaart 72 op 80 cM., berustende in het archief van het fort Vastenburg aldaar, welke blijkbaar eene voorstelling is van de omsingeling van den kraton in 1790, toen Soesoehoenan Pakoe Boewânâ IV in verwikkelingen was met den Sultan van Djokjakarta, hetgeen een tocht van uit Samarang met 12000 man ten gevolge had. Met het oog hierop wordt toezending verzocht van eenige boekwerken.

De Heer BRANDES bericht, dat aan het verzoek bereids voldaan is.

n. Van den Directeur van 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden dd. 2 Juni, houdende verzoek om geregelde toezending van 's Gen. edita en aanvulling van eenige ontbrekende nummers, onder bijvoeging, dat hetgeen van wege het Museum wordt uitgegeven aan het Gen. wordt toegezonden.

In handen van den Heer BRANDES met verzoek overeenkomstig voormeld schrijven te handelen.

o. Van den Heer G. J. OUDEMANS dd. 10 Juni ten geleide van 1° de clichés der collectie-DIEDUKSMAN; 2° de abklatsch van een steen en eenige afdrukken in was en lak van voorwerpen uit bedoelde collectie; 3° 16 abklatschen van inscripties aan den voet van de Boroboedoer voorkomende, de laatsten vervaardigd en aangeboden door het buitengewoon lid, den Heer K. CEPHAS te Djokja.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

p. Van den Heer J. L. VAN DER TOORN, hoofdonderwijzer te Fort de Kock, dd. 28 Juni, ten geleide van eene verhandeling: „Een huwelijk in Agam enz." met verzoek om plaatsing in het Tijdschrift.

In handen van de Heeren BRANDES en VAN DAVELAAR om advies.

q. Van het corresp. lid, den Heer A. MARRE te Vaucresson houdende dankbetuiging voor eenige boekwerken.

Not.

r. Van de Società Geografica Italiana te Rome dd. 20 April, houdende uitnoodiging tot deelneming aan een geographisch congres, medio September a. s. te Genua te houden, door afvaardiging van leden.

Wordt besloten het correspondeerend lid, den Heer Dr. E. MODIGLIANI, te Florence uit te noodigen het Gen. op het congres te vertegenwoordigen.

s. Van de Directie van het Aardrijkskundig Genootschap te Lissabon tot deelneming aan het Xe Internationaal Orientalisten Congres van 23 Sept. tot 1 Oct. a. s. te Lissabon te houden.

Wordt besloten aan dit congres geen deel te nemen.

t. Van het buitengewoon lid, den Heer K. CEPHAS, dd. 30 Juni, houdende dankbetuiging voor zijne benoeming.

Not.

II. De Voorzitter deelt mede, dat door hem ontvangen zijn:

1°. Van het lid den Heer A. G. VORDERMAN, een opstel „over eenige weinig bekende oudheden van de residentie Madura", welke voor opneming in het Tijdschrift geschikt wordt geacht.

Hiertoe wordt besloten.

2°. Van den Heer W. VAN GELDER, hoofdonderwijzer der hoofdenschool te Tondano, een zestal photogrammen van Tondano.

Met dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

3°. Van den Heer W. TH. P. MARTENS, Ass. Res. van Bodjonegoro, zeven Hindoe-beelden uit de residentie Rembang.

U. s.

III. De Heer VAN DER CHIJS:

1°. Legt over een rood koperen plaat door een der Inlandsche hoofden uit Kroe, die onlangs het Museum bezochten, ter copieering achtergelaten.

De Heer BRANDES bericht hierover het volgende:

De plaat (35,5×21.5 cM), is geen andere dan die waarover gehandeld werd in Bijdr. T. L. en Vk. van N. I., 4e. volgr., X, bl. 363; Not. B. G. XXVI (1888), bl. 118, 121, 151; XXVII (1889), bl. 44,65; Tijdschr. Ind. T. L. en Vk. XXXII, 600 en XXXIV, 615, en kan worden teruggezonden. Om anderen het naslaan te besparen zij hier slechts vermeld, dat het de koperen plaat uit de marga Soekan (lees: Soekaw), Kroe, is, welke van 1884 tot 1889 in Holland was, en in de maand Maart van het laatstgenoemde jaar door het Genootschap aan den Controleur van Kroe gezonden werd, om haar aan den eigenaar terug te geven.

Wordt besloten de plaat in dank terug te zenden door tusschenkomst van den Heer Dalitz, die binnen kort naar Kroe vertrekt.

2°. Stelt ter bezichtiging eenige curiosa van den Heer J. A. Oudorp Kortebrant, waaronder een op zijde in 1674 te Batavia gedrukt huwelijksvers.

IV. De Heer Habbema bericht, dat hij van het pantoen—verhaal „Badak pamalang", welke tot dus ver alleen in den mond der bevolking voortleeft, een exemplaar op schrift liet stellen, hetwelk hij voor de verzameling handschriften aanbiedt.

Tot de opneming wordt onder dankbetuiging besloten.

V. De Heer Brandes deelt mede, dat hij den Heer Warnars, archivaris der Rekenkamer, tot concierge van het Museum heeft aangesteld.

VI. De Heer Louw legt over eene plattegrondteekening van den kedaton Kerto en Pleret, welke hem door den Heer G. J. Oudemans te Djokjakarta is verstrekt en door de zorgen van het Topographisch Bureau in kaart is gebracht, en deelt verder mede, dat de teekeningen hem in Dec. a. p. tijdelijk afgestaan (Not. 1891 pag. 92/3) ter opzending aan den Resident van Solo, volgens ontvangen bericht naar Djokjakarta zijn doorgezonden op verzoek van den Heer Oudemans.

De kaart zal onder dankbetuiging in de verzameling worden opgenomen.

VII. Ten geschenke zijn ontvangen:

1°. Van het lid, den Heer O. Gallois, Lid in den Raad van N. I., een stel kleeding enz. van geklopten boomschors (van den „lahendong") zooals te Rembokken (Minahassa, res. Menado) bij de kabesarans gedragen wordt. De kleeding wordt ook wel gedragen bij den veldarbeid bij slecht weder.

2°. Van den Heer A. J. W. Harloff, ambtenaar t/b. van

den Alg. Secretaris, een zeer fraai gedamaseerde lanspunt met scheede, afkomstig van Midden Java.

3°. Van den Heer Mr. J. A. VAN DER CHIJS eenige verslagen.

VIII. Tot gewone leden worden benoemd de Heeren A. VAN DER GON NETSCHER, Resident van Bagelen, en W. E. J. BEDDING, 1e Luitenant kwartiermeester, werkzaam bij het Dept. van oorlog.

Van de ledenlijst worden wegens vertrek afgevoerd de Heeren Mr. H. KUNEMAN, Mr. P. C. E. SPECHT GRIJP, E. P. C. SOL, Mr. J. LOUDON en E. VAN ASSEN.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 9 Augustus 1892

Tegenwoordig de Heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Wnd. Voorzitter, Dr. J. L. A. BRANDES, P. H. VAN DER KEMP, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

De Heeren W. P. GROENEVELDT, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, P. J. VAN SANTEN, H. HELB en J. HABBEMA waren verhinderd.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende stukken ter tafel gebracht:

a. Het G. B. dd. 17 Juli n°. 13 houdende bepaling, dat van de voorwerpen, bij gelegenheid van het jongste bezoek van den Resident van Amboina aan de negorij Roemalewang op het eiland Wetan (Babbereil.) als onderwerpingsteekenen van de in verzet tegen het Gouvernement geweest zijnde hoofden dier negorij ontvangen vier zilveren lorlora's (oorhangers) op den voet van Bijblad no. 3121 aan het Gen. ter bewaring worden afgestaan. (Not. pag. 47.)

2. In de verzameling opgenomen.

b. Een brief van den 1en G. S. dd. 17 Juli in antwoord op dez. schijven van 20 Juni (Not. pag. 48.) namens den Gouv. Gen. aanbiedende de missive van den Res. van Amboina dd. 15 April t. v. betreffende diens met H. M. S. S. Koningin Emma der Nederlanden ondernomen reis naar eenige tot zijn gewest behoorende eilanden, zoomede het rapport van

den Commandant van genoemden oorlogsbodem dd. 2 April t. v. ten einde daaruit te publiceeren wat uit een ethnographisch oogpunt eenig belang heeft.

In handen der redactie van het Tijdschrift.

c. Van den Dir. van O. E. N. dd. 21 Juli ten geleide van 69 gouden voorwerpen in de nabijheid der desa Onggopaten, afd. Poerworedjo (res. Bagelen) in den grond begraven gevonden en getaxeerd op eene gezamenlijke waarde van *f* 1687.50.

Wordt besloten ctm. een schriftelijk advies van den Voorzitter hiervan ten behoeve van het Gen. aan te koopen een ring, (n°. 15) een armband (n^is 6 en 57) en een schildpad, (n°. 37) vermoedelijk het middenstuk van een borstsnoer, en overigens in overweging te geven voor 's Rijks oudheidkundig Museum te Leiden te bestemmen een armband (n^is 5 en 8).

De waarde van het voor het Gen. bestemde, ten bedrage van *f* 146 zal in postwissel ten name van den Res. van Bagelen worden overgemaakt.

d. Van het Eerelid, den Heer Mr. T. H. DER KINDEREN, te 's Hage dd. 16 April, ten geleide van een prachtalbum, prijkende met het wapen van het Gen. op een zilveren plaatje, en voorzien van een groot aantal portretten van eere-, correspondeerende- en directie-leden van vroegeren en lateren tijd. De Heer DER KINDEREN herinnert aan zijn voornemen, waarvan in Not. XXIII pag. 121, aanteekening is gehouden, hetwelk door verschillende omstandigheden niet eerder verwezenlijkt werd, en uit de beste wenschen voor den bloei en den luister van het Gen.

Het album wordt met groote waardeering ontvangen.

De Secretaris deelt mede, dat den Heer DER KINDEREN bereids 's Gen. hartelijke dank is betuigd, daar het album zeer kort na de vorige vergadering werd ontvangen.

Wordt besloten pogingen in het werk te stellen tot aan-

vulling der ontbrekende portretten, waartoe door den wnd. Voorzitter en den Secretaris nader een voorstel zal worden gedaan.

e. Van den Res. van Soerabaja dd. 22 Juli, houdende bericht, dat volgens nadere informatie niet HAN TJIONG LIONG, doch wel HAN LIONG KONG de schenker is van de voorwerpen, vermeld in zijn schrijven dd. 29 Mei jl. (Not. pag. 49.) en daarom aan dezen laatste 's Gen. dank is betuigd.

Not.

f. Van den secretaris van „Smithsonian Institution" te Washington dd. 15 Juni, houdende verzoek om de voor dit Instituut bestemde edita te zenden door tusschenkomst van het Bureau scientifique central Neerlandais te den Helder.

In handen van den bibliothecaris.

g. Van den Heer H. LAGEMANN, zendeling op Nias dd. 24 Juni, ten geleide van eene verhandeling getiteld „Das Niassische Mädchen von seiner Geburt bis zu seiner Verheiratung.

Wordt besloten tot opneming in het Tijdschrift, waarvan den schrijver onder dankbetuiging kennis zal worden gegeven.

h. Van den Heer E F. JOCHIM, Controleur b/h. B. B. op Madura, dd. 18 Juli, ten geleide van eene beschrijving van den Sapoedi-archipel.

Daar kort te voren (Tijdschrift deel XXXV pag 234 e. v.) eene beschrijving van denzelfden archipel van den controleur J. J. VERWIJK door het Gen. is gepubliceerd, waarvan dan ook door den Heer JOCHIM aan het slot zijner verhandeling melding wordt gemaakt, verklaart de Heer VAN DER KEMP zich bereid na te gaan in hoeverre het stuk van den Heer JOCHIM na het reeds gepubliceerde voor opneming geschikt te achten is.

De verhandeling wordt mitsdien in handen van den Heer VAN DER KEMP gesteld.

i. Verschillende opgaven betreffende het geographisch congres te Genua (Not. pag. 59.)

Not.

j. Van het comité voor het internationaal botanisch congres in Sept. a. s. te Genua te houden, dd. 4 Juni, met verzoek om een of meer leden van het Gen. tot bijwoning af te vaardigen.

Wordt besloten zich van deelneming te onthouden, vermits botanie niet behoort tot de vakken door het Gen. beoefend.

II. De Wnd. Voorzitter deelt mede:

1°. dat uit de rondlezing zijn terugontvangen:

a. de nota betreffende de rijstcultuur in de res. Tapanoeli, (Not. pag. 51.)

b. de beschrijving der rijstcultuur in de afd. Toba en Silindoeng, (Not. ibid.)

c. de drie Japansche couranten vermeld in Not. pag. 52.

Wordt besloten de stukken sub *a.* en *b.* aan het lid, den Heer A. L. VAN HASSELT, Resident van Tapanoeli, toe te zenden, met verzoek die tot een geheel te willen doen omwerken, in verband met de aanteekeningen van den Heer L. C. WELSINK, welke somtijds in strijd zijn met den tekst, terwijl uit de couranten sub *c.* het opstel „The political relations of Japan and Holland under the Tokugawa regime" als bijlage der Notulen zal worden gereproduceerd.

2°. dat verschenen is het door hem bewerkte tiende deel van het Ned. Indisch Plakaatboek (1776—1787), welk bericht met de meeste belangstelling wordt vernomen.

3°. dat gelegenheid bestaat het op zijde gedrukt huwelijks-

vers van 1674 (Not. pag. 61) nagenoeg geheel met den origineelen letter te reproduceeren, hetgeen als bijlage der notulen zou kunnen worden opgenomen.

Cfm. besloten.

4°. dat op aanvrage bij de Alg. Secretarie verkrijgbaar zijn de verslagen over Britsch Indie dd. 30 Juni 1889 tot 1 Juli 1890, waartoe het verzoek ware te doen.

U. s.

5°. dat eene vrij belangrijke collectie doubletten in het numismatisch kabinet voorkomt, welke voor ruiling in aanmerking ware te brengen.

Wordt besloten den Heer VAN DER CHIJS hiertoe te machtigen.

6°. dat van den Heer E. J. JELLESMA, Ass. Res. te Gorontalo, eene zeer belangrijke verzameling ethnographische voorwerpen uit de Tominibocht is ontvangen.

De lijst zal onder de bijlagen worden gepubliceerd, terwijl de voorwerpen, welke ter bezichtiging zijn gesteld, onder dankbetuiging in het Museum zullen worden opgenomen.

7°. dat vermits tusschen Batavia en Britsch-Borneo, voor zoo verre bekend, geen contact bestaat,—daarentegen wel en betrekkelijk veel tusschen Singapore en genoemde streek,—in overweging wordt gegeven den Consul-Generaal der Nederlanden te Singapore te verzoeken zijne tusschenkomst te willen verleenen tot het bezorgen aan het Genootschap van het voor hunne ondernemingen vervaardigd locaal geld (koperen dollars en onderdeelen daarvan) door:

a. The Borneo Labuk Tobacco Company Limited;

b. The Labuk Planting Company Limited.

c. The Sandakan Tobacco Company Limited en wellicht nog door andere, hier onbekende Companies.

Cfm. besloten.

III. De heer Louw biedt twee photogrammen aan van den kraton en de moskee te Soerakarta, alsmede vijf teekeningen, voorstellende: een platten grond van den kraton in zijn geheel, een idem van de z. g. Siti-inggil lor, twee verticale doorsneden van de receptie-pendåpå en de eetzaal en eindelijk een standgezicht van de minaret.

Deze teekeningen werden vervaardigd door den gep. maj. der genie van het O. I. LEGER, J. G. M. A. CARLIER, architect van Z. H. den Soesoehoenan.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

IV. De Heer BRANDES deelt mede:

1°. dat van het eerelid, den Heer K. F. HOLLE, ten geschenke zijn ontvangen vier oude geschriften, waaromtrent het volgende valt op te merken:

1. Daloewang. Bevat twee wicheltelborden, samengesteld uit menschelijke figuren in grootere en kleinere vakjes, in verschillende standen en richting, gewapend en ongewapend, in kleuren zwart, rood en geel; een paar vakjes zijn volgeteekend als moeten zij een voorstelling geven van een sirappen dakbedekking.

2. Papier. Een briefje in geheimschrift, van de soort als waarop de aandacht reeds gevestigd werd in den Catalogus der archeologische verzameling, bl. 220 in de noot, en men beschreven vindt in Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., IV, 205. Hier wordt evenwel niet gewerkt met overdadige *sandangan*, maar heeft men alle letters den vorm gegeven van een zeer samengestelde *pada*, waarvan de eerste halen de *aksara*'s bevatten en verbergen, terwijl de vereischte *sandangan* door bijteekens, halen, of krullen aangegeven zijn. Het briefje, in het Soendaasch gesteld, bestaat uit drie regels, waarvan de middelste eindigt met een gewoon geschreven [illegible] Als men eerst den ondersten regel leest, en dan dien middelste, staat er [illegible]

De bovenste regel zou het adres kunnen inhouden [illegible] [illegible] nl. van den vorst aan de lieden van (?). Op de hier onder [illegible] opengelaten plaats vindt men een *aksara*, waarvan de lezing geheel onzeker is. Ook is het [illegible] van den tweeden regel mij onverstaanbaar: Mogelijk is het een plaatsnaam.

3. Papier. Een fragment van een besluit (*piagĕm*) uitgereikt door den *petor* Pan Soesdik, te Tjĕrbon, na de toemĕnggoengs Raksadiradja, Raksadiningrat, (Wi)djajaardja, Bahoeḍĕṇḍa en Satjapoera gehoord te hebben, aan een zekeren Ki Djagabaja. Het stuk is niet volledig, en wat er nog van over is daarenboven beschadigd, daar de linkerzijde van het blad geheel vergaan en verloren is geraakt, en het bovenstuk al evenzeer ontbreekt. Bovenaan stond met Hollandsche letters in het Hollandsch wat het stuk inhield en waarop het betrekking had, doch van dat opschrift rest thans slechts: „dat het door haerl: in diervoegen is uijtgesproken, staet in den text deses". Het stuk handelt over een proces, dat die Djagabaja met eenige personen heeft gevoerd over een stuk grond te Tjiparay, oemboel Imbanagara, en een ander te Djanggala, oemboel Tjiamis, en in zijn voordeel is uitgewezen. De ouderdom van het stuk is gemakkelijk te bepalen, omdat het bekend is dat S. J. van Soesdijck in 1739 het bewind over Tjĕrbon aan J van Biësum heeft overgegeven.

4. Daloewang. Een brief van Wiradikoesoemah aan den toemĕnggoeng Tanoebaja van Parakan moentjang, handelende over weggeraakte *sampi*'s (*sapi*), die gezocht en teruggevonden zijn.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

2°. dat door den Heer W. Meijer Ranneft, hoofdonderwijzer aan de school voor zonen van Inl. hoofden e. a. a. te Magelang, is ingezonden het eerste gedeelte van eene verzameling Javaansche raadsels met toelichting, welke voor opneming in het Tijdschrift geschikt wordt geacht.

Cfm. besloten, waarvan den schrijver onder dankbetuiging kennis zal worden gegeven.

3°. dat het in de vorige vergadering in handen van den Heer VAN DAVELAAR en hem gestelde stuk van den Heer VAN DER TOORN (Not. pag. 59). waarvan ook door den Heer HABBEMA kennis is genomen, meer geschikt geacht wordt voor het Tijdschrift van Bin. Bestuur, daar het de kritiek bevat op eene daarin voorkomende verhandeling.

Wordt mitsdien besloten den Heer VAN DER TOORN machtiging te vragen om het stuk aan de redactie van voormeld Tijdschrift te doen toekomen.

4°. dat door hem eenige opmerkingen zijn op schrift gesteld, waartoe de lezing van den onlangs door Prof. A. C. VREEDE te Leiden uitgegeven Catalogus van de Javaansche en Madureesche HSS. der Leidsche universiteit aanleiding gaf, en stelt voor deze opmerkingen in het Tijdschrift op te nemen.

Cfm. besloten.

5°. dat van het correspondeerend lid, den Heer E. MODIGLIANI, te Florence, ontvangen zijn:

a. 92 groote en kleinere photogrammen van typen en plaatsen in de Bataklanden en op het eiland Engano;

b. 15 gelaatsafdrukken in gips van Bataks;

c. 6 id. van Enganeezen.

Het geschonkene, waarvan met bijzondere belangstelling kennis is genomen, wordt onder dankbetuiging in de verzamelingen opgenomen.

V. De secretaris stelt voor:

1°. om van het werk van den Heer E. MODIGLIANI over Nias op kosten van het Gen. eene Hollandsche vertaling te doen vervaardigen en uitgeven, in welk geval de clichés der daarin voorkomende afbeeldingen gratis zullen worden afgestaan, zooals hem door den schrijver werd verzekerd;

2°. om in verband hiermede na te gaan of de nota van den Heer F. J. HAVER DROEZE over de politieke geschiedenis van voormeld eiland tot aanvulling zou kunnen strekken.

De Heer LOUW verklaart zich bereid de nota van den Heer HAVER DROEZE tot dat einde, behoudens diens nadere goedkeuring, voor zooveel noodig om te werken.

Wordt besloten voormelde nota, welke bereids teruggezonden werd, van de Algemeene Secretarie weder op te vragen, en overigens de beslissing tot de volgende vergadering aan te houden.

VI. Ten geschenke zijn nog ontvangen:

1°. van het lid. V. H. DALITZ:

medaille op het 50 jarig huwelijk van W. VAN BRONCKHORST en F. E. TAPO, gevierd te Samarang den 13den Augustus 1884.—goud.

2°. van S. GROSS, geëmployeerde bij de cement-tabriek te Antjol:

Wurtemberg, 6 kreuzer, 1804.—zilver.

VII. Tot gewoon lid wordt benoemd de Heer P. H. VAN HENGST, Resident der Lampongsche Districten.

Van de ledenlijst wordt wegens overlijden afgevoerd de Heer J. BROERS.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Wnd. Voorzitter,
VAN DER CHIJS.

De Secretaris.
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 6 September 1892.

Tegenwoordig de Heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Wnd. Voorzitter, Dr. J. L. A. BRANDES, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, H. HELB, J. HABBEMA, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

De Heeren W. P. GROENEVELDT, P. H. VAN DER KEMP, P. J. VAN SANTEN, en P. J. F. LOUW. waren verhinderd.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht: .

a. Van den 1en G. S. dd. 10 Aug. ten geleide namens Z. E. den Gouv. Gen. van het 1e deel van Dr. J. J. M. DE GROOT's werk „The religious system of China."

In dank in de bibliotheek opgenomen.

b. Van den Dir. van O. E. N. dd. 15 Aug. houdende mededeeling, dat naar aanleiding van de gedachtenwisseling met den hoogleeraar Dr. H. KERN omtrent de vraag in hoeverre bevordering van kennis der Nederlandsche taal onder de Inlandsche bevolking wenschelijk is, ter sprake is gekomen of het aanbeveling verdient op de Inlandsche scholen in de Minahassa onderwijs te geven in de verschillende daar bestaande dialecten; dat hierop de Adjunct Inspecteur van het Inl. Onderwijs: de Heer J H J. LAATS, de tijdelijke schoolopziener: de Heer N. GRAAFLAND, de hulpprediker te Sonder: de Heer J. A. F. SCHWARZ, en de hoofdonderwijzer der Hoofdenschool te Tondano: de Heer W. VAN GELDER, zijn uitgenoodigd hunne zienswijze over deze laatste quaestie me-

de te deelen; dat de ontvangen adviezen benevens een ter zake vervaardigde taalkaart wellicht geschikt worden geacht voor publicatie in 's Gen. Tijdschrift en mitsdien daartoe beschikbaar worden gesteld.

Wordt besloten voormeld schrijven met de kaart en de adviezen in rondlezing te zenden.

c. Van denzelfden dd. 22 Aug. houdende verzoek om mededeeling of het Gen. genegen is op de wijze als omschreven bij het G. B. dd. 7 April 1891 n°. 21 (Not. 1891 pag. 40 sub *b.*) in het Tijdschrift te publiceeren rapporten omtrent de kunstnijverheid in verschillende streken van Sumatra's Westkust, in de afd. Pati (Japara) en in de residentie Kediri.

Wordt besloten den Dir. vnd. te berichten, dat het Gen. het Tijdschrift gaarne voor de rapporten openstelt.

d. Van denzelfden dd. 5 Sept. ten geleide van eene spraakkunst der Bimaneesche taal met teksten van Dr. J. C. G. Jonker, ambtenaar voor de beoefening van Indische talen te Makassar, ter publiceering door het Gen. krachtens het G. B. dd. 6 Nov. 1889 n°. 12 (Not. 1889 pag. 151 sub. *a.*), onder bekendstelling dat de Heer Jonker de drukproeven gaarne persoonlijk wenscht te corrigeeren.

Wordt besloten de copie aan den Directeur der landsdrukkerij te doen toekomen.

e. Van denzelfden dd. 6 Sept. ten geleide van eene koperen plaat, blijkens de daarop voorkomende inscriptie bevestigd geweest aan eene doos met reaal-gewicht uit den tijd der O. I. Compagnie, welke in een der archiefkasten van het Dept. van O. E. N. werd aangetroffen.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

f. Van denzelfden dd. 17 Aug. ten geleide van een

Ganesabeeld in de desa Melirang afd. Grissee (Soerabaja) aangetroffen en ongeveer 10 jaren geleden naar het erf der assistent-residentswoning te Sidajoe overgebracht, onder mededeeling, dat volgens bericht van den Resident van Soerabaja in het district Bengawan djero (Grissee) nog een grooter Boeddha-beeld aanwezig moet zijn, welks opzending eveneens is verzocht.

Het ontvangen beeld zal in het archaeologisch museum worden opgenomen, nadat het zooveel mogelijk gezuiverd is van de daarop aangebrachte kalk en teer.

Wordt tevens besloten den Dir. vnd uit te noodigen te voorkomen dat het nog te wachten beeld met kalk of teer besmeerd wordt.

g. Van denzelfden dd. 20 Aug. ten geleide van 11 bonangs en 4 kempoels bij de desa Klorogan, afd. Madioen in den grond begraven gevonden, welke volgens den Resident van Madioen vermoed worden tijdens den oorlog van Diponegoro in den grond begraven te zijn en van eene vrij kostbare metaallegeering zijn vervaardigd.

Wordt besloten de beslissing omtrent den aankoop uit te stellen tot de volgende vergadering, opdat de voorzitter, tevens conservator van het oudheidkundig Museum, in de gelegenheid zij zijn gevoelen kenbaar te maken.

h. Van denzelfden dd. 6 Aug. ten geleide van een exemplaar eener circulaire van gelijken datum n°. 7892 betreffende de in Staatsblad 1892 n°. 155 opgenomen ordonnantie, houdende o. a. dat voorwerpen van staatkundigen en seditieusen aard waarop door de politie beslag wordt gelegd vooral met zorg moeten worden beschreven, daar het de wensch der Regeering is deze aan het Gen. ter bewaring af te staan ten einde later van nut te kunnen zijn. (Not. 1890 pag. 84).

Not.

i. Van denzelfden dd 25 Aug, houdende verzoek om toezending van eenige edita, welke in de bibliotheek van het Dept. van O. E N. ontbreken, en de bibliotheek voor nader verschijnende werken aanbevelende.

Aan het verzoek zal worden voldaan.

j. Van den Gouvernements Secretaris van Suriname dd. 29 Juni, in antwoord op dez. schrijven van 23 April t. v. (Not. pag. 37) mededeelende, dat de Directie der Surinaamsche Bank zonder toestemming van het Bankbestuur te Amsterdam geen bankbiljetten waardeloos mag maken, en mitsdien 's Gen. verzoek aan dat Bestuur heeft overgebracht.

Not.

k. Van den Gouverneur van Curaçao dd 12 Juli ten geleide van een waardeloos gemaakt exemplaar van elk der in de kolonie Curaçao in omloop zijnde bankbiljetten van *f* 0.25, *f* 0.50, *f* 1, *f* 5, *f* 10, *f* 25 en *f* 50, zulks ter voldoening aan dez. verzoek van 23 April t. v. (Not. pag. 37).

Onder dankbetuiging in de numismatische verzameling opgenomen.

l. Van het lid, den Heer A. M. JOEKES, Res. van de Z. en O. Afd. van Borneo, dd 24 Aug. in antwoord op dez. schrijven van 29 Juli (Not. pag. 58) berichtende, dat van de hikajat sub 2 en 3 in zijn brief van 19 Oct. 1891 vermeld (Not. 1891 pag. 97) een gedrukt en een geschreven is; dat de eigenaar van het laatste hiervan geen afstand wenscht te doen, doch die van het eerste, de djaksa bij den Landraad te Martapoera, Pangeran MOHAMMAD KASOEMA GIRI, dit aan het Gen. ten geschenke aanbiedt.

De Heer JOEKES verzoekt verder toezending van het XXIVe deel van het Tijdschrift, ten einde te kunnen beoordeelen of eene vertaling der salasilah na het daarin gepubliceerde de moeite zal loonen.

Wordt besloten den brief te stellen in handen van den Heer BRANDES, die nader ook omtrent de hikajat zal berichten.

m. Van den Heer A. FÜHRER, Curator van het Lucknow-Museum dd. 3 Aug., ten geleide van eene lijst van edita der Archaeological Survey of India, met verzoek om opgave welke daarvan nog niet in de bibliotheek van het Gen. aanwezig zijn, en om toezending van de werken der Heeren IJZERMAN en VERBEEK betreffende Java's oudheden ten behoeve van het Lucknow-Museum.

De bibliothekaris deelt mede, dat aan het verzoek bereids voldaan is.

n. Van den bibliothekaris van de Deutsche Gesellschaft für Natur-und Völkerkunde Ostasiens te Tokyo (Japan) dd. 28 Juli, houdende verzoek om toezending van de vier eerste deelen van het Ned. Indisch Plakaatboek, en zich wederkeerig bereid verklarende leemten in 's Gen. bibliotheek aan te vullen.

U. s.

o. Van het lid, den Heer Mr. D. MOUNIER, te Soerabaja dd. 8 Aug. houdende verzoek om aanvulling van 's Gen. edita.

De bibliothekaris deelt mede, dat deels aan het verzoek reeds is voldaan, en overigens nader bericht is gevraagd.

p. Van de uitgevers van de Scottish geographical Magazine te Edinburgh dd. 3 Aug. met verzoek om toezending van A. HAGA, Ned. Nieuw-Guinea en de Papoesche eilanden ter aankondiging in voormeld Tijdschrift.

Aan het verzoek zal worden voldaan, met uitnoodiging den jaargang waarin het werk zal worden aangekondigd bij wijze van ruil ter voldoening aan art. 2 van het algemeen reglement toe te zenden.

II. De Wnd. Voorzitter:

a. Bericht dat uit de rondlezing is terugontvangen het opstel over de Korintjilanden door den Dir. van O. E. N. aan het Gen. toegezonden (Not. pag. 56) en geeft, naar aanleiding der schriftelijke adviezen, in overweging het stuk in het Tijdschrift op te nemen.

De Heer HELB deelt mede, dat hem op zijne jongste reis door Sumatra's Westkust gebleken is, dat de Heer P. J. KOOREMAN, Ass. Resident van Painan, aanteekeningen betreffende de Korintjische adat op schrift heeft gesteld, welke meer bepaald het ontstaan daarvan, de bestuursinrichting, het huwelijk en het erfrecht behandelen, een en ander vergeleken met de Menangkabausche adat. Daar het stuk door den Gouverneur van Sumatra's Westkust der Regeering is aangeboden, stelt hij voor, dit van Haar op te vragen met vergunning tot publicatie en vervolgens hiertoe over te gaan in verband met het ter tafel gebracht opstel.

Cfm. besloten.

b. Stelt voor:

1°. Aan het Bestuur van de thans te Soerabaja geopende tentoonstelling van nijverheid enz. te verzoeken ten behoeve van 's Gen. munt- en penningverzameling af te staan een exemplaar van de voor de tentoonstelling vervaardigde prijsmedaille.

Cfm. besloten.

2°. Aan het lid, den Heer TH. F. A. DELPRAT, ingenieur b/d Staatsspoorwegen ter Sum. W. K. te Solok te verzoeken het Gen. in het bezit te stellen van een exemplaar der photogrammen, vervaardigd van den spoorwegaanleg en van zijne reizen op Sumatra.

U. s.

III. De Heer Brandes:

a. Deelt mede, dat hij naar aanleiding van het in zijne handen gesteld schrijven van den Directeur van 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden (Not. pag. 58) dezen onderscheidene edita van het Gen. heeft gezonden; dat van voormeld Museum, vroeger niet op de lijst van ruiling voorkomende, ontvangen werden: Korte gids, Notices anthropologiques 1 en 2, Oost- en West- Indische huizen, verslagen over 1883/4, 1888/9 en 1889/90 en in den allerlaatsten tijd eenige losse stukken over enkele nummers der verzameling. Hij stelt verder voor bedoelden Directeur van een en ander bericht te geven en c. q. aanvulling te verzoeken.

Cfm. besloten.

b. Legt over eene verhandeling bertreffende het Javaansch dialect van Indramajoe (Cheribon), hem door het buitengewoon lid, den Heer J. Groneman, toegezonden, welke voor opneming in het Tijdschrift geschikt wordt geacht.

Hiertoe wordt onder dankbetuiging besloten.

c. Brengt schriftelijk rapport uit over den in zijne handen gestelden brief van den Director of Public Instruction, Jeypore State, Rajputana, (Not. pag. 25 sub. *h*). Het rapport luidt als volgt:

Een soortgelijke vraag, als door den Heer Haridas Sastri wordt gedaan, werd reeds vroeger eens gericht aan het Bestuur. Zij is, zonder uitvoerig te worden, moeielijk volkomen duidelijk te beantwoorden, aangezien Friederich's verslag verwachtingen heeft verwekt, waaraan de werkelijkheid geenszins heeft beantwoord. Eene nadere kennismaking met de geschriften door Friederich genoemd, en ook met nog andere door hem niet vermeld, heeft doen zien, dat er wel Sanskrit teksten zijn gebruikt, maar zeer onvolledig, en dat het overgeleverde wanhopig incorrect is. De eenige wijze, waarop men naar

het schijnt, die restanten Sanskrit nog tot hun recht zal kunnen laten komen, is de bestudeering der hen vergezellende Oud-Javaansche vertalingen, die menigmaal zeker niet juist zijn, en soms evenveel moeite geven. In de oud-Javaansche proza-teksten, uitvoerige inhoudsopgaven van verschillende parva's van het Mahâbhârata, van de Uttarakâṇḍa, van de Brahmâṇḍapurâṇa, sommige wetboeken, of geschriften van zedekundigen aard, vindt men op zich zelf staande strophen of gedeelten daarvan, doch van eigenlijk gezegde Sanskrit-teksten kan niet worden gesproken. Wat men aantreft, zijn slechts zeer gebrekkige reflexen van de werken, die tot grondslag hebben gediend. Elders vindt men nog sporadisch hier en daar eene strophe, maar dat is ook alles. Dit nu kan moeielijk nader worden aangetoond, zonder een groot stuk van één der genoemde teksten in extenso mede te deelen, wat hier niet kan geschieden. Het beste is nog te verwijzen naar het gedeelte door Prof Kern uitgegeven van den oud-Javaanschen Adiparva-tekst in Letterk. verhandelingen der Koninklijke Akademie (te Amsterdam), deel XI, waardoor de schrijver uit eigen aanschouwing zich een beeld zal kunnen vormen van den werkelijken toestand. Een enkele maal wordt eene strophe aangehaald in haar geheel, slechts in een enkel wetboek vindt men er eenigen achtereenvolgens. De reden waarom deze werken nog niet werden uitgegeven schuilt deels in de groote moeielijkheid der bestudeering van het oud-Javaansch, vooral als het te doen is om zulk soort teksten het licht te doen zien, deels in de omstandigheid dat er maar weinige personen zijn, die zich met de bestudeering der oudere phasen van het Javaansch bezig houden.

Een ieder heeft daarbij zijn eigen werk, en om veel te geven is veel tijd noodig. Zonder twijfel zal in dezen hulp gegeven door iemand als de Heer Haridas Sastri, bij het Sanskrit-gedeelte den Javanici van groot nut kunnen zijn. Van enkele der genoemde geschriften heeft het Genootschap exemplaren van jongeren of ouderen tijd. De andere zijn, ook

wat het Javaansche gedeelte betreft, zeer beschadigd, en corrupt. Wanneer hij er prijs op stelt, zou hem een der jongere, gavere handschriften in leen kunnen worden toegezonden, dan wel van een stuk er van voor hem een afschrift gereed kunnen worden gemaakt. Van Veda is geen spoor gevonden.

Wordt besloten den inhoud ter kennis van voormelden Director te brengen.

d. Bericht, dat in het verslag van Dr. E. HULTZSCH, Government Epigraphist, aan het Britsch Indisch Gouvernement dd. 30 Juni jl., waarvan de schrijver, onder dankzegging voor de hem in duplo door het Genootschap gezonden abklatsch van den beschreven steen n°. 42 (het Tamil-opschrift van Baros), zie Not. XXIX (1891), bl. 81, een exemplaar gezonden heeft, voorkomt de volgende passage:

„To the kindness of Dr. J. BRANDES [1]) I am indebted, for two casts of a Tamil inscription from Loboe Toewa, Baros, Sumatra, which is in the Archaeological Collection of the Batavia Society of Arts and Sciences (*Catalogue*, p. 388, n°. 42). The original stone is badly broken and injured; but so much is certain, that the inscription is dated in the Saka year 1010 (A. D. 1088), and that it records a gift by a body of persons who are styled „the One-thousand-five-hundred". It is interesting to learn that the Tamil language was used in public documents on the island of Sumatra in the 11th century.

Daar het opschrift tot dusver door niemand kon worden ontcijferd, wordt besloten Dr. E. HULTZSCH te bedanken voor zijne verklaring en hem tevens te benoemen tot corresponderend lid.

e. Vraagt een crediet van *f* 500 boven de begrooting ten behoeve der bibliotheek, daar het wenschelijk was bestaande leemten spoedig aan te vullen.

Cfm. besloten.

---

[1]) Als conservator der Hss. van het B. G.

IV. De secretaris bericht, dat hij zich tot den Heer L. DE FERRARI alhier heeft gewend met het verzoek iemand aan te wijzen, die de vertaling van het werk over Nias van den Heer MODIGLIANI op zich zou kunnen nemen, doch dezen voorloopig niemand bekend is.

Wordt besloten hetzelfde verzoek te doen aan het eerelid Dr. H. KERN te Leiden.

V. Ten geschenke zijn ontvangen:

1°. Van den Heer G. E. C. GUFFROIJ te Batavia vier aandeelen in de Soerakartasche groote lombard, 1835.

2°. Van den Heer J. H. FOCK te Deli:

Mexico, peso, 1753, 1792, 1795 en 1801, z.

3°. Van den Heer H. CRAANDIJK te Kroë een toedoeng, vervaardigd van de schubben van het schubdier trënggiling.

4°. Van den Heer P. G. SCHMIDHAMER te volgende voorwerpen afkomstig van de confederatie Wolo-wio, kampong Bo-Rewoe (Zuid-Flores), alwaar gedurende de tin-expeditie het hoofdkwartier was gevestigd.

Doeroe. Een feestkleed.

Wordt door aanzienlijken gedragen bij gelegenheid van feesten.

Oka. Een bamboe koker, waarin kalk wordt bewaard.

Ratie. Een hoofdstel van gevlochten rottan met bijbehoorenden stang van hoorn.

Fo-ie. Een dubbele bamboefluit.

5°. Van den Heer Mr. J. A. VAN DER CHIJS eenige verslagen van naamlooze vennootschappen enz.

6°. Van den Heer E. J. JELLESMA te Gorontalo eene Bwoolsche wieg (Töénie), twee broeken door gegoede Gorontalosche vrouwen onder de sarong gebruikt wanneer zij paardrijden enz. (taláda wolóedoe), een model-buikband door Gorontalosche hoofden bij zeer plechtige gelegenheden gebruikt en wel over de jas of het baadje. Het voorwerp is gewoonlijk van goud en dikwijls met prachtige diamanten versierd (étango)

en twee modellen van vaartuigen voor reizen langs de kust (bocht van Tomini).

Omtrent de wieg deelt de Heer JELLESMA het volgende mede:

Zooals bekend, bestaat in eenige streken de gewoonte om het voorhoofd, en ook de borst, kunstig af te platten, hetzij omdat men vindt, dat de schoonheid daardoor verhoogd wordt, hetzij omdat men gelooft daardoor dapper in den krijg of welsprekend te worden.

Van oudsher moet die gewoonte in het rijk van *Bwool* geheerscht hebben, en later ook overgenomen zijn door *Toli-Toli*, *Bolang Hitam*, *Kaidipang*, *Bintaoena* en *Bolang-Mongondo*, hoewel niet zoo algemeen als in 't Bwoolsche. Op mijne reis in Juni 1892 is mij gebleken, dat die gewoonte ook is doorgedrongen in 't Tominische (Golf van *Tomini*, rijk van *Mooeton*).

Ongeveer zeven dagen na de geboorte worden het hoofdplankje en ook het borstplankje bevestigd, natuurlijk in de eerste dagen nog niet zoo hard; langzamerhand worden ze steviger vastgebonden.

In de eerste weken worden op het hoofd, en dus onder het plankje, jonge pisangbladeren gelegd, die telkens verwisseld worden: „djangan panas", dus om het voorhoofd koel te houden. Ongeveer eene maand na de geboorte worden de pisangbladeren weggedaan en daarvoor in de plaats gebruikt kapok of kapas in een stukje kain omwikkeld, terwijl het plankje steviger wordt aangetrokken; dat duurt tot het kindje ongeveer 1 jaar oud is. Is het voorhoofd dan reeds voldoende afgeplat, dan wordt het hoofdplankje weggenomen, anders gaat men met de operatie voort.

Het borstplankje blijft ± $^1/_2$ jaar langer bevestigd.

De beide plankjes worden alleen vastgemaakt, wanneer het kind in slaap is; wakker zijnde, wordt het daarmede niet lastig gevallen.

Die operatie wordt zoowel op jongens als op meisjes toe-

gepast, hoewel het gebruik vooral bij de adellijken heerschende is.

De bruidschat van een meisje met een goed afgeplat voorhoofd is beduidend veel hooger dan die van anderen.

De wieg wordt met touwen aan een stuk niboeng of bamboe opgehangen en vervolgens zoo noodig met de hand in eene schommelende beweging gebracht. Dit toestel noemt men *goegontángano.*

Wieg, *Toenie* (Bwoolsch).

Hoofdplankje, *Totádilo.*

Het driehoekig stukje sagobast, onder het hoofd, *kobonatanio loenggáka* (*loenggáka*, hoofd.)

De twee stukjes gaba-gaba, tegen den hals, *pitilo.*

De twee ronde stukjes gaba-gaba ter zijde van het hoofd *timidoe boengólano* (*boengólano,* oor.)

Het bamboezen stokje (onderaan), *lilidoe.*

Plankje beneden de voeten, *kokonóegono-tienggodío.*

(*tienggodio,* voet:)

Driehoekig stuk daoen woka, *toemáijoeko.*

Borstplankje *doedóntoegoe doedóeboe.*

(*doedóeboe,* borst).

Zijkussens, *doedóntoegoe límo.*

(*limo,* hand.)

VI. Worden benoemd:

tot eerelid de Heer M. J. VAN BOSSE, afgetreden Directeur van Burg. Openbare Werken:

tot correspondeerend lid, gelijk reeds vermeld, de Heer Dr. E. HULTZSCH, Government Epigraphist te Bangalore (Madras);

tot gewoon lid de Heer A. C. ULJEE, Directeur van Bin. Bestuur.

Van de ledenlijst wordt op verzoek wegens vertrek afgevoerd de Heer J. C. HEESTERMAN.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Wd. Voorzitter,
VAN DER CHIJS.
De Secretaris.
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 4 October 1892.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, H. HELB, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

De Heeren P. H. VAN DER KEMP, P. J. VAN SANTEN, J. HABBEMA en P. J. F. LOUW waren verhinderd.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht.

a. Van den Dir. van O. E. en N. dd. 25 Juli, houdende verzoek om mededeeling of de voormalige onderwijzer in de Maleische taal aan de sedert opgeheven kweekschool voor Inl. onderwijzers te Bandjermasin, Oesoep bin Brahim, wellicht door het Gen. belast zou kunnen worden met werkzaamheden, waarvoor zijne taalkennis hem geschikt maakt.
Wordt besloten de vraag ontkennend te beantwoorden.

b. Van denzelfden dd. 10 Sept., houdende bericht, dat de Regeering den Directeur der B. O. W. heeft uitgenoodigd voor de bewaring der te Djokjakarta aanwezige steenen beelden en andere oudheden eene eenvoudige ijzeren loods te doen oprichten, en dat in verband daarmede van het plan om bedoelde beelden en oudheden naar Batavia over te brengen voorloopig wordt afgezien (Not. 1889 pag. 91 sub. *i.* en 1890 pag. 118 sub. *h.*)
Not.

c. Van denzelfden dd. 17 Sept., ten geleide van 2 ko-

peren kookketels (dandang); 1 ijzeren pan, verschillende ijzeren wapens en gereedschappen en 1 klein potje van verglaasd aardewerk, waarin 30 stuks oude Chineesche munten, in een tegalveld der desa Takeran, afd. Magetan (res. Madioen) begraven gevonden.

De voorzitter deelt het volgende mede:

De Chineesche munten zijn uit de jaren 995 tot 1118 en men mag aannemen, dat de overige voorwerpen ongeveer uit denzelfden tijd stammen, want de letters op de muntstukjes zijn nog vrij scherp, waaruit blijkt dat ze niet zeer lang in omloop zijn geweest, terwijl allicht ook latere munten zouden zijn aangetroffen, als deze verzameling in latere jaren in den grond was geraakt.

Wordt besloten voormelde voorwerpen tegen de getaxeerde waarde van *f* 9 over te nemen.

d. Van denzelfden dd. 3 Oct. ten geleide van één gouden ringetje en 55 stukken bladgoud, zonder eenig opschrift, gesneden in verschillende vormen, namelijk:

12 schildpadden.

12 naga's.

11 offertafels of voetstukken van beelden.

10 vierkanten van ± 2.5 c. M.,

4 „ „ ± 1.8 c. M.,

5 „ „ ± 1.4 c. M.,

1 rond plaatje van 2.2 c. M., middellijn.

Dit alles is getaxeerd op eene gezamenlijke waarde van *f* 40 en gevonden onder een bedolven beeld in de desa Karangasam afd. Patjitan (res. Madioen.)

Uit een bijgevoegd schrijven van den Ass. Res. van Patjitan blijkt, dat het beeld een Ganeça is, ter hoogte van ± 3/4 meter en dat op de vindingsplaats blijkbaar een Hindoetempel is geweest, daar er tal van vierkante steenen liggen, om welke reden in overweging wordt gegeven eene uitgraving te verrichten.

Wordt besloten de helft [1]) der gevonden voorwerpen aan te koopen tegen *f* 20 en den Dir. vd. in overweging te geven het overige voor het oudheidkundig Museum te Leiden te doen bestemmen, tegen vergoeding van *f* 20, terwijl het c. q. aanbeveling verdient bij toezending der voor het Museum te Leiden bestemde voorwerpen van de vindwijze mededeeling te doen.

Verder zal worden verzocht het Ganeça-beeld te doen opzenden, en het graven ter plaatse waar dit gevonden is te doen staken, totdat het Gen. in de gelegenheid is ter zake eene beslissing te nemen.

e. Van den Commandant v/h Leger dd. 27 Sept. ten geleide van een gesp voor het eereteeken voor belangrijke krijgsbedrijven met het opschrift „Atjeh 1873-1890."

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

f. Van den Dir. B. O. W. dd. 14 Sept. ten geleide namens Z. E. den Gouv. Gen. van een kistje, inhoudende specimen van den onlangs gelegden telegraafkabel van Atjeh naar Deli.

U. s.

g. Van den Res. van Krawang dd. 1 Oct. houdende mededeeling, dat de beschreven steen bedoeld in dezerz. schrijven van 21 Mei t. v. (Not. pag. 45) niet is aangetroffen.

In handen van den Heer BRANDES.

h. Van het corr. lid den HEER A. B. MEIJER te Dresden, dd. 30 Aug. houdende verzoek om van de twee bronzen pauken van Rotti en Samarang, die zich in 's Gen. Museum bevinden, voor zijne rekening groote photogrammen te doen maken, ten behoeve van eene verhandeling welke hij onder handen heeft.

---

[1]) 6 schildpadden, 6 naga's, 5 voetstukken, 5, 2 en 2 vierkanten, het ronde plaatje en het ringetje.

In handen van den Conservator van het Museum van oudheden.

i. Van den Consul der Nederlanden te Saigon dd. 24 Sept. ten geleide van een nieuw bankbiljet van 1 dollar, uitgegeven door de Banque de l'Indochine.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen. Tevens zal worden verzocht ook van de biljetten van 100, 20 en 5 dollars waardelooze exemplaren te doen toekomen.

j. Van het lid, den Heer J. J. MEIJER, controleur b/h B. B. te Oengaran dd. 27 Sept., houdende bericht, dat in het ressort der desa Bergaslor bij een groot Ganeçabeeld bij de bevolking bekend als KJAI ABDOELDJALOL, tal van bewerkte steenen verspreid liggen, die aan overblijfselen van een Hindoetempel doen denken; dat het wellicht de moeite waard is daar opgravingen te doen, waarbij in den a. s. westmoeson van stroomend water partij getrokken kan worden; dat de kosten hoogstens op *f* 100 worden geraamd; dat hij gaarne zou vernemen of het Gen. bereid is deze som beschikbaar te stellen.

Wordt besloten den HEER MEIJER voormeld bedrag te doen toekomen, en tevens den Res. van Samarang uit te noodigen tot de uitgraving machtiging te geven.

k. Van den heer J. L. VAN DER TOORN te Fort de Kock, in antwoord op dez. schrijven van 24 Aug. (Not. pag. 70) berichtende, dat hij zich vereenigt met het denkbeeld om zijn artikel aan de redactie van het Tijdschrift van Bin. Bestuur aan te bieden.

Hiertoe zal het noodige worden verricht.

l. Van de Geographical Society of California dd. 26 Juli, houdende mededeeling der oprichting en verzoek om ruiling van edita.

Wordt besloten te antwoorden, dat de oprichting met belang-

stelling is vernomen, en nader omtrent de railing zal worden beslist.

m. Van de Heeren Dr. S. G. de Vries en Mr. J. H. de Vries, houdende kennisgeving van het overlijden van den oud-hoogleeraar Dr. Matthias de Vries.

Bereids met een brief van rouwbeklag beantwoord.

n. Van het Muntcollege te Utrecht dd. 5 April ten geleide van bronzen afslagen van zeven in 1891 geslagen penningen.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

II. De Voorzitter:

a. Brengt weder ter tafel het renvooi van den Dir. van O. E. en N. dd. 20 Aug. (Not pag. 74) en adviseert 5 der bonangs en 2 der kempoels aan te koopen voor de getaxeerde waarde van *f* 20 en den Dir. vd. in overweging te geven het overige, zijnde 6 bonangs te 2 kempoels, ter waarde van *f* 20, voor het Museum van oudheden te Leiden te bestemmen.

Cfm. besloten.

b. Deelt mede dat hem door den Heer J. J. van Oosterzee Jr. voorzitter der Wees- en Boedelkamer te Samarang, drie stempels vroeger bij de Kamer in gebruik ten behoeve van het Gen. in deposito zijn afgestaan.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

c. Legt over een steenen bijl, aan het Gen. geschonken door den Heer Mr. Ch. W. Kist, Ass. Res. van Soemedang.

U. s.

III. De Heer van der Chijs deelt mede, dat van den Heer G. C. Klerk de Reus, predikant te Medan, is ontvangen zijne in Duitschland bekroonde prijsverhandeling over de

administratieve, gerechtelijke en finantieele ontwikkeling der O. I. Compagnie, welke alleszins waardig is door het Gen. gepubliceerd te worden.

Daar evenwel het zetten van Duitsch schrift in Indie met veel bezwaren gepaard gaat, geeft hij in overweging den schrijver uit te noodigen den tekst in Latijnsch karakter te doen overschrijven, dan wel de verhandeling in het Hollandsch om te werken.

Cfm. besloten.

IV. De Heer Brandes:

1°. Legt naar aanleiding van de in zijne handen gestelde miss. van den Heer Joekes, Rest. der Z. en O. Afd. van Borneo, dd. 24 Aug. (Not. pag. 75) de volgende nota over:

Bij het schrijven van den Heer Joekes, Bandjarmasin 19 Oct. 1891, werden ontvangen:

a. 3 deeltjes, waarop op een gedrukte strook de naam H. G. A. Hennevelt te Bandjarmasin, Seri Rama;

b. 1 deeltje, waarop „jang poenja Mohamad Basjra negari Bandjar 1309 sonnat", inhoudende de Hikajat Hasan Hoesen, in den brief omschreven met „Hik. Nabi Mohamad, Hik. Aboebakar, Hik. Oesman, Hik. Ali enz."

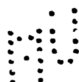
c. 1 deeltje, een gedrukte uitgave van de Mi^c. râdj. (hemelvaart) — vertaling van Sjeh Daoed Ibn Abdallah al-Paṭani.

Het laatste, toebehoorende aan Pangeran Mohamad Koesoema Gini, wordt ten geschenke aangeboden; het eerste zou gecopieerd worden, doch is nog niet gereed.

a. Kan nadat de copie klaar is gekomen, terug worden gezonden; *b.* zal nog eens nagekeken worden om te zien of het niet wenschelijk is ook daarvan een copie aan te houden, nu het niet wordt afgestaan.

Voor het geschonkene zal 's Gen. dank worden betuigd.

2°. Bericht de ontvangst van eenige oudheden van den

Heer DIEDUKSMAN te Djokjakarta, waaromtrent deze gaarne ingelicht zoude worden. Dienaangaande wordt de volgende nota overgelegd:

Het *steentje* met het opschrift is een *vuurvaste* steen van 21 × 11,5 × 6 c. M. Aan een der smalle zijden vindt men een engel met vleugels; het opschrift, dat er op voorkomt, is eene gedeeltelijk geslaagde, gedeeltelijk mislukte copie van het begin, nog geen twee regels, van het Kalasan opschrift, medegedeeld en behandeld in Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XXXI (BRANDES) en Journ. of the Bombay branch R. As. Society, XVII, part 2. Hoewel nog nader werd opgegeven dat het gevonden zijn zou te Song Kamal in het district Djĕdjĕran, daar waar dat district ingesloten wordt door de districten Bĕrbah en Prambanan, is het niet anders dan een namaak van recenten datum.

De *ringen*, één van goud, één van brons (?) dat verguld is geweest (?), en vijf van zilver, doen zich evenzeer als zoodanig voor. Onder de zilveren bevindt zich één, waarop een vogeltje van geheel Europeesche teekening.

Onder de *spiegelhandvatten* is er één zonder eenige versiering; één draagt een menschelijke figuur (zooals er ook reeds een hier in het Museum-voorhanden is); uit een tweetal zijn de, zooals hier op nieuw blijkt ingezette, letters verdwenen; en de vier overigen, waarop de letters nog voorhanden zijn, zijn erg afgesleten. De legenda is het mij niet gelukt te ontcijferen. Zij bieden voorshands niet minder dan de overige tot nog toe reeds bekend geworden letterteekens op zulke handvatten, bezwaren die niet of slechts door een gelukkige gedachte of een gelukkig oogenblik, te overwinnen schijnen te zijn.

3°. Geeft in overweging de tusschenkomst in te roepen van den Heer Dr. A. FÜHRER, Curator van het Lucknow Museum (India-Oudh) ter verkrijging van eenige edita van

de Archaeological Survey of India, welke in de bibliotheek ontbreken.

Cfm. besloten.

4°. Deelt mede, dat hij zich voor eenige maanden van Batavia zal verwijderen en in verband daarmede als bibliothecaris en redacteur van het Tijdschrift wenscht af te treden.

Wordt besloten den Heer BRANDES het gewenschte ontslag te verleenen onder warme dankbetuiging voor hetgeen door hem is verricht ten behoeve van de bibliotheek, in het bijzonder tot aanschaffing van ontbrekende werken, en als redacteur van het Tijdschrift.

De Voorzitter geeft het denkbeeld in overweging om te trachten een bibliothecaris te vinden, die, buiten de Directie staande, onder genot van een inkomen, gelijk aan de drie thans uitgetrokken honoraria, benevens vrije woning in het gebouw, tevens den secretaris en den thesaurier een groot deel van het materieele werk uit handen zoude kunnen nemen.

De vergadering vereenigt zich met dit denkbeeld, waaraan echter eerst uitvoering zal worden gegeven, wanneer zich een bijzonder geschikt persoon voordoet.

De Heer P. J. F. LOUW wordt inmiddels verkozen tot bibliothecaris, en zal tevens worden uitgenoodigd zich met de redactie van het Tijdschrift te belasten.

V. De Secretaris deelt mede:

1°. dat naar aanleiding van een besluit in de vorige vergadering van de Alg. Secretarie werd opgevraagd een exemplaar van het rapport over Britsch Indie van 1891, doch dat hiervan geen exemplaar voor de bibliotheek van het Gen. beschikbaar blijkt.

Met het oog hierop wordt besloten den Britschen Consul te Batavia uit te noodigen van de in Engeland verschijnende Blue books, voor zooveel zij op Britsch-Indie of de Engelsche

kolonies betrekking hebben, een exemplaar voor het Gen. te willen bestemmen;

2°. dat hij in overleg met den Heer VAN DER CHIJS eene lijst heeft opgemaakt van personen (eere-, correspondeerende- en bestuursleden) wier portretten in het door den Heer MR. T. H. DER KINDEREN geschonken album zouden kunnen worden opgenomen.

Wordt besloten overeenkomstig bedoelde lijst eene uitnoodiging te richten aan de betrokken personen of voor zooveel zij overleden zijn aan hunne familie.

VI. Ten geschenke zijn nog ontvangen:

Van den Heer I. R. STUURMAN eene verzameling Bataksche voorwerpen bestaande uit 35 stuks, waarvan nader eene beschrijving is toegezegd.

VII. Wordt benoemd tot correspondeerend lid de Heer MR. P. A. VAN DER LITH, Hoogleeraar te Leiden.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.
De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 1 November 1892.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, J. HABBEMA, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

De Heeren Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, P. H. VAN DER KEMP, P. J. VAN SANTEN en H. HELB zijn verhinderd.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den 1en G. S. dd. 18 October naar aanleiding van dezerz. schrijven van 22 Sept. (Not. pag. 77) op last van Z. E. den Gouv. Gen. een afschrift aanbiedende van de door den Ass. Resident van Painan, den Heer P. J. KOOREMAN, samengestelde nota betreffende de Korintjische adat, onder mededeeling dat tegen de publiceering daarvan geen bezwaar bestaat.

De Secretaris bericht, dat ingevolge het in de September vergadering besprokene de nota in handen is gesteld van den Heer H. HELB, tegelijk met de verhandeling over de Korintjilanden door tusschenkomst van den Directeur van O. E. en N. van den Resident van Benkoelen ontvangen (Not. pag. 56 en 77), waarop genoemd bestuurslid blijkens een overgelegd schrijven geadviseerd heeft den HEER KOOREMAN uit te noodigen zijne nota voor het tijdschrift eenigszins om te werken, daar zij verband houdt met vroegere nota's betreffende dezelfde landstreek, welke niet bij het Gen. zijn.

Dienovereenkomstig wordt besloten, terwijl tevens den Resi-

dent van Benkoelen zal worden gevraagd door wien voormelde verhandeling is samengesteld.

Mocht het blijken, dat zij van den HEER KOORNMAN afkomstig is, dan zal hem het verzoek worden gedaan de verhandeling met de nota tot één geheel te verwerken.

b. Van denzelfden dd. 14 October ten geleide namens Z. E. den Gouv. Gen. van eene kaart van den N. I. Archipel met toelichting bewerkt door den Hoogleeraar Dr. C. M. KAN.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

c. Van den Gouv. Secretaris dd. 26 October (renvooi) ten geleide van afl. 297 en 298 van de „Flora Batava."

In de bibliotheek opgenomen.

d. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 15 October ten geleide van een gouden oorsieraad in de desa Lisoengbatoe der afd. Tjitjalengka (Preanger Reg.) in den grond begraven gevonden.

Wordt besloten in overweging te geven het voorwerp weder ter beschikking van den vinder te doen stellen, vermits het geene oudheidkundige waarde heeft.

e. Van denzelfden dd. 21 October ten geleide van eene teekening van het Boeddhabeeld in de desa Modjopoerowetan (Grissee) met een schrijven van den Res. van Soerabaja dd. 11 Oct. waaruit blijkt, dat het beeld wegens zijn gewicht, dat op ± 15 ton geschat wordt, en ook met het oog op de plaats waar het zich bevindt, moeilijk vervoerbaar is, zoodat in overweging wordt gegeven de overbrenging uit te stellen totdat een der bestuursleden van het Gen. in de gelegenheid is het te bezichtigen. (Not. pag. 74 sub *f*.).

Wordt besloten den brief in handen te stellen van den Voorzitter.

f. Van denzelfden dd. 31 Oct. ten geleide van 6 ringen

en 4 oorsierraden, alles van goud, in eene waterleiding van het district Bandongan (Res. Kedoe) gevonden.

Wordt besloten in overweging te geven deze voorwerpen weder ter beschikking van den vinder te doen stellen als zonder oudheidkundige waarde, met uitzondering van een der ringen, op eene waarde van *f* 2 getaxeerd, welk bedrag per postwissel zal worden overgemaakt.

g. Van den Consul Gen. der Ned. te Singapore dd. 24 Oct. ten geleide van een afdruk in lak en eene teekening van een tijdens de uitgraving van St. Paul's Hill te Malakka gevonden koperen zegel, met het opschrift: *sigilum custodiae Malaca*, alsmede van een extract uit het jaarverslag van Malakka over 1891, luidende als volgt:

Bij de uitgraving van St. Paul's hill, in verband met de het vorige jaar begonnen waterwerken, werden oude muren en een poort ontbloot, welke zoowel in vorm en ligging als in afmetingen bleken overeen te stemmen met het plan van den oorspronkelijken toren gebouwd door Albuquerque in 1511 en van de onmiddellijk daarna gebouwde vestingwerken, zooals beschreven in een oud in het Museum te Brussel berustend manuscript van Godinho, de „Eredia," hetwelk in 1882, in het Fransch vertaald, uitgegeven werd door Leon Janszen. In de nabijheid dezer oude muren omstreeks 20 voet beneden de tegenwoordige oppervlakte van genoemden heuvel, werd een oude begraafplaats ontdekt en werden grafsteenen uit den tijd der Portugeesche overheersching gevonden, die o. a. het jaartal 1562 droegen. Verder werden nog opgegraven eenige steenen kanonkogels en een oude koperen stempel, vermoedelijk die van het fort Malakka, waarvan afdruk en teekening hierbij aangeboden wordt.

Onder dankbetuiging in de sphragistische verzameling opgenomen.

h. Van den Wnd. Britschen Consul te Batavia dd. 24 Oct. houdende verzoek om ten behoeve van het Britsch In-

dische Gouvernement te mogen ontvangen een exemplaar van de werken der Heeren J. W. IJzerman en Dr. R. D. M. Verbeek betreffende de oudheden van Java.

Aan het verzoek zal worden voldaan.

i. Van het eerelid, den Heer Dr. H. Neubronner van der Tuuk te Bali-Boleleng dd. 29 Sept. luidende als volgt:

De Balineesche Mohammedanen hebben hier de *tjarita Joesoep* niet alleen om den inhoud, maar ook omdat zij er meê wichelen. Men houdt 't lontarboek voor zich met gesloten oogen en grijpt dan naar een der bladzijden. Al naarmate hetgeen men leest, gaat de onderneming door. Leest men dat Joesoep in de put zit of verkocht wordt, dan ziet men van de onderneming af. Dit heet *ngoegĕm* en is ook op Madoera in zwang.

Toen men de taal voor oud-Jav. uitgaf, wantrouwde ik deze bewering, omdat het verhaal geheel Mohammedaansch is en niet vrij van Arabische woorden. Later het boek inziende, zag ik werkelijk, dat vele woorden daarin niet meer op Java verstaan worden, namelijk zoo men staat kan maken op de bestaande Jav. woordenboeken.

Nu zou het van belang zijn te onderzoeken, inhoeverre de Jav. redactie van het verhaal afwijkt van de Balineesche, maar ik heb geen Jav. tjarita Joesoep in modern Javaansch kunnen te zien krijgen. Heeft 't Gen. een exemplaar, dan zou ik het gaarne na willen lezen. Een paar weken zullen voldoende zijn om de kwestie uit te maken.

De Heer Brandes deelt naar aanleiding hiervan het volgende mede:

Het Bat. Gen. heeft in zijne verzamelingen, voor zoover tot nog toe bleek, een zestal Tjarita Joesoep, alle op palmblad, nl. kropak n°. 430, 452, 453, 546, 547*a* en 606. Zij vertegenwoordigen, te oordeelen naar het begin der verschillende zangen, alle één en dezelfde bewerking.

Het best gespaard zijn 452 (dat volledig is) en 453. Het eerste is een geschenk van den Heer van Coevorden, het

laatste van den Heer VAN DER TUUK zelf. Van n°. 452 bestaat voorts nog een afschrift onder COHEN STUART's toezicht vervaardigd Onder nadere goedkeuring der vergadering werden aan Dr. VAN DER TUUK toegezonden dat afschrift (aangeteekend per post) en beide de kropaks n°. 452 en 453. Voor de verzending dezer beide laatste werd de tusschenkomst ingeroepen van het Dept. van O. E. en N.

j. Van het Corresp. lid, den Heer R. VAN ECK, Lector aan de Kon. Mil. Academie te Breda, dd. 12 Sept., houdende bericht dat hem van officieele zijde is opgedragen de omwerking der Handleiding voor de Land- en Volkenkunde van N. I. van wijlen Dr. J. J. DE HOLLANDER, en naar aanleiding daarvan het verzoek om toezending van eventueel in den laatsten tijd nog ontvangen nota's tot aanvulling van bedoeld werk en van het rapport indertijd door den Heer VAN DAVELAAR ter zake uitgebracht met eene proeve van bewerking.

Wordt besloten den Heer VAN ECK mede te deelen:

1°. dat het Gen. met deze aangelegenheid geen bemoeienis meer heeft, doch uit onderhandsche informatie bekend is, dat behalve eene verhandeling over de Korintjilanden, welke waarschijnlijk door het Gen. zal worden gepubliceerd, sedert bij het Dept. van O. E. en N. geen andere bijdrage ontvangen is dan betreffende het Gouvernement Sumatra's Westkust;

2°. dat het rapport en de proeve van bewerking van den Heer VAN DAVELAAR slechts zeer algemeene beschouwingen bevatten en geen actueele waarde meer hebben.

k. Van den Heer Dr. H. SIEBER, tijdelijk te Garoet, dd. 30 Juli, luidende als volgt:

Anbei gestatte ich mir Ihnen ergebenst eine Copie der gesetzlichen Bestimmungen von Bolang-Mongondoe zu übersenden, entsprechend Ihrem diesbezüglich geäusserten Wunsche.

Im Anfange der Abschrift habe ich mit Randbemerkungen begonnen, dieselben aber später nicht weiter geführt, da einzelne der vorkommenden Stellen, um richtig verstanden werden zu können, ziemlich weitläufige Auseinandersetzungen erfordern würden, für die hier der Raum fehlt. Auch sind noch einzelne nicht Malajische meistal speciell technische Ausdrücke die ich selbst noch nicht verstehe, und die ich mir hinreichend erklären zu lassen auch noch keine Gelegenheit hatte, weil ich die Abschrift in aller Heimlichkeit nehmen musste, in Folge der fürchterlichen Geheimnisskrämerei der dortigen Leute, in Allem was irgendwie dazu dienen konnte auf die inneren Einrichtungen und die Verwaltung ihres Staates einiges Licht zu werfen. Der Sinn lässt sich in den meisten Fällen doch wohl errathen oder ergiebt sich aus den spätern Theilen des Textes.

Namentlich schwer zu verstehen erscheint mir die Art und Benennung der Bussen, hauptsächlich weil die B. Mongondoe Leute bis jetzt ausser ihrer idealen Münzeinheit des alten spanischen Dollars von wirklichem Gelde noch relativ wenig Begriff haben. Brautschatz, Bussen, alles wird in alten Kains und Tellern bezahlt, deren jeweiliger Sortenwerth fictiv in Realen bestimmt ist. So ist beispielsweise der gesetzliche Werth eines Sclaven (lassar) auf vierzig Real festgesetzt; ebensoviel kostet eine gewisse Sorte Kain (kalanedo); ferner haben sie Teller zu zehn Real etc.

Doch werden diese Preise in Wirklichkeit wohl kaum eingehalten; für Sclaven wird wohl auch mehr bezahlt, für Tücher und alte Teller meistens weniger, besonders wenn der Verkäufer Geld nöthig hat. Sehr oft, glaube ich, wird überhaupt nicht in Kains und Pirings geleistet, aus dem einfachen Grunde, weil nicht mehr genug davon vorhanden sind, und dient dann die Auszählung grosser Mengen dieser seltenen Gegenstände mit ihren imaginären Werthen mehr dazu um den Reichthum und das Ansehen der betreffenden Parteien in ein möglichst grossartiges Licht

zu stellen; bezahlt wird doch nicht dementsprechend, und weiss dies auch Jederman; es sind dies gesellschaftliche Nothlügen der Bolang-Mogondoe-esen.

Eine zu bezahlende Strafe wird, scheint es mir, immer in drei Theile getheilt; ein Bahagian maloe für den betroffenen, sei es nun der Ehemann, Vater, Bruder, etc.; ein Bahagian asal für die Familie, und ein Tuding Nolatag für die Behörden. Doch ziehen diese letzteren aus Allem Gewinn, beispielsweise kommt ihnen auch ein Theil aus den Brautschatz (harta) der Prinzessinen zu.

Wordt besloten de verordeningen in het Tijdschrift op te nemen.

l. Van den Heer Th. Delprat ddo. Oct. in antwoord op dezerz. schrijven van 22 Sept (Not. pag. 77) berichtende, dat hij spoedig aan het verzoek tot toezending der door hem vervaardigde photogrammen zal voldoen.

Not.

II. De Voorzitter:

1o. Brengt weder ter tafel de uit de rondlezing terugontvangen missive van den Dir. van O. E. en N. ddo. 15 Aug. betreffende de Minahasa-taalquaestie (Not. pag. 72).

Wordt besloten de bijlagen terug aan te bieden onder mededeeling, dat deze voor opneming in het Tijdschrift niet geschikt geacht worden.

2o. Deelt mede, dat hij voor het Gen. ten geschenke heeft gekregen.

a. van den Heer H. D. Wiggers, gewezen Secretaris van Timor en Onderhoorigheden, een snoer *moetie-salah* met de volgende nota:

Het snoer *moetie-salah* bestaat uit koralen, die volgens bekomen informatien uit den grond gegraven zijn in Endeh, Maumerie en Rokka (Zuid- en Noord-Flores); het is een vóor de

inlanders van Timor en onderhoorige eilanden zeer gezocht en gewaardeerd artikel van weelde ter versiering van hals en arm, zoowel van gehuwde als ongehuwde vrouwen; ook kinderen en bejaarde vrouwen.

Wegens de zeldzaamheid daarvan, betaalt men per stuk koraal *f* 0.50— *f* 1.50 naar gelang der kleur en grootte. Daarom kan ook niet een ieder de koraal dragen of bezitten; slechts de hoofden en vermogende lieden zijn bezitters daarvan.

Eenige mannelijke personen onder de hoofden dragen ook een collier van die koralen en liefst in 3 à 4 snoeren om den hals en van de duurste soort; onder de rijke lieden worden de koralen door de vrouwen in 2 à 3 snoeren om den hals gedragen en wel zòò dat ze tot op den buik hangen.

De duurste soort is die van donker geele of oranje kleur en van regelmatige grootte. Over het algemeen is de moetie-salah lichtgeel van kleur.

Bedoelde koralen worden ook door de gehuwde vrouwen gedragen bij wijze van een suivez-moi met een zilveren tabaksdoosje als een medaillon er aan bevestigd. Kan men de hoeveelheid koralen voor een halssnoer niet verkrijgen, dan worden de snoeren ter completeering meestal met gewone, Chineesche of Europeesche fabriekskoralen dooreen geregen.

De rijke lieden onder de hoofden gebruiken ook de koralen in snoeren geregen als een band gebonden om de sirih-doos. Dit is meer om te pronken en het bewijs van rijkdom te geven.

De koralen worden door Chineesche, Boegineesche en Makassaarsche handelaren uit de streken van Flores aangebracht.

Op Portugeesch Timor worden de moetie-salah met koffie en andere boschproducten geruild; men betaalt daar gaarne *f* 2 — *f* 2.50 het stuk.

Ze worden daar clandestien ingevoerd en wel over land van Atapoepoe (Nederl. gebied) wegens de exorbitante invoerrechten door de Portugeezen gevorderd.

b. van den Kapitein der Chineezen te Cheribon Tan

TJIN KIE vier photogrammen van den Chineeschen tempel aldaar.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen, terwijl den Heer WIGGERS zal worden gevraagd naar de afkomst van het snoer zooals het nu is.

3o. Legt over een vervolg van de verzameling Javaansche raadsels van den Heer W. MEIJER RANNEFT te Magelang (Not. pag. 69).

Wordt besloten, met wijziging in zooverre van het besluit ten aanzien van het eerste gedeelte genomen, het geheel in de verhandelingen op te nemen.

III. De Heer VAN DER CHIJS:

1°. Bericht dat door den Heer Dr. H. SIEBER, die geruimen tijd verblijf heeft gehouden aan de Noordkust van Celebes, meer speciaal in het landschap Bwool, (Tominibocht) ten geschenke zijn gegeven:

a. een beschilderd doek, voorstellende eene episode uit de Ramayana, vermoedelijk uit Britsch-Indie afkomstig, gevonden te Bwool;

b. drie met schelpen versierde kisten van Goram;

c. eene verzameling kains uit verschillende deelen van den Archipel.

Van deze kains wenscht de heer SIEBER een gedeelte bestemd te zien voor het Kol. Museum te Haarlem, waartoe onder dankbetuiging het noodige zal worden verricht.

2o. Stelt voor den Heer W. J. M. MICHIELSEN, Resident van Sumatra's Oostkust, uit te noodigen het Gen. behulpzaam te zijn tot het verkrijgen van het particuliere lokale geld in zijn gewest, hetwelk niet vermeld is op eene bij te voegen lijst, doch afgebeeld is in een catalogus van den koopman in munten, A. WEYL, te Berlijn ontvangen.

Cfm. besloten.

3o. Deelt mede, dat van den Heer J. VISSER, gezaghebber van het Gouv. SS. „Djambi" te Pontianak, ten geschenke zijn ontvangen zes hampatoe's, volgens inscriptie op één daarvan afkomstig van kampong Tapen (Kapoeas-rivier), en stelt voor te informeeren of de daaronder voorkomende beschilderde hampatoe (een vrouwenbeeld) in dien toestand is gevonden, dan wel later is beschilderd, en of al de hampatoe's van één plaats afkomstig zijn.

Cfm. besloten, terwijl de voorwerpen onder dankbetuiging in de verzameling zullen worden opgenomen.

IV. De Heer BRANDES:

1o. Stelt voor de woordenlijst der Tugere-taal (Not. pag. 49) aan den Directeur van Bin. Bestuur terug aan te bieden, daar zij voor publicatie niet geschikt voorkomt.

Cfm. besloten.

2o. Vraagt en verkrijgt machtiging tot aankoop van een kast ten behoeve van het archief van den conservator der handschriften voor eene som van *f* 60.

3o. Geeft in overweging den Resident van Krawang naar aanleiding van diens schrijven ddo. 1 Oct. (Not. pag. 87) te berichten, dat nader gebleken is, dat de bij evengenoemd schrijven bedoelde steen zich dicht bij het strand in de buurt der desa Sĕlah Gĕbang in het district Tjiasem bevindt en ongeveer een tafel hoog is.

Cfm. besloten.

V. De Secretaris biedt namens den HEER VAN DER KEMP aan een afschrift van stukken betreffende de kapitulatie van Ambon en Banda in 1810.

Onder dankbetuiging in de verzameling opgenomen.

VI. Ten geschenke is nog ontvangen:

1°. Van den Heer A. Mijer.

a. Groote, metalen klok met de inscriptie: *J. Borchhard. gegoten. in. t. ambagds. quartir. tot. Batavia.* 1774.

b. Houten snijwerk, vroeger aanwezig boven deuren in het tegenwoordige gebouw der Weeskamer te Batavia (2 stuks).

2°. Van den Heer B. E. H. Jansen eene reclame-plaat der Soenda lijn.

VII. Op de ledenlijst worden weder opgebracht de Heeren Mr. D. Fock, Advocaat en Procureur bij het Hooggerechtshof en A. E. Moll, Tolk voor de Chineesche taal.

Van de ledenlijst wordt op verzoek wegens vertrek afgevoerd de Heer Th. A. M. Ruijs.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 13 December 1892.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, P. J. VAN SANTEN, H. HELB, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

De Heeren Dr. J. L. A. BRANDES, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, P. H. VAN DER KEMP, en J. HABBEMA zijn verhinderd.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den 1en Gouvernements Secretaris dd. 21 November op last van Z. E. den Gouverneur Generaal ter kennisneming aanbiedende een door den Heer C. W. M. VAN DE VELDE samengesteld chronologisch overzicht betreffende de residentie Timor over de jaren 1612-1846.

In handen van den Heer VAN DER CHIJS.

b. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 14 November ten geleide van een bronzen kanonnetje van 0.75 M. lengte en ± 0.02 M. middellijn, in den koffietuin Pasir Sitoe Goenoeng, afd. Soekaboemi (Rest. Preanger Regt.) in den grond begaven gevonden.

Wordt besloten bedoeld voorwerp tegen de geschatte waarde van *f* 12.50 over te nemen.

c. Van denzelfden dd. 3 December ten geleide van twee gouden ringen en eene verzameling kleine stukjes zilverplaat,

welke in een tegalveld der desa Wonosariboe, afd. Keboemen (res. Bagelen) in den grond begraven werden gevonden.

Het gevondene zal tegen de geschatte waarde van *f* 19.80 worden overgenomen.

d. Van denzelfden dd. 6 December, naar aanleiding van het bij dezerz. schrijven van 24 October t. v. no. 206 (Not. pag. 87) gedaan verzoek tot opzending van het in de afd. Patjitan aangetroffen Boeddhabeeld eene missive van den Res. van Madioen overleggende, waarbij gewezen wordt op het moeilijk vervoer wegens het gewicht van het beeld (178 Amst. ponden).

Wordt besloten den Directeur vd. in overweging te geven het beeld via Patjitan te doen overbrengen op een der vandaar terugkeerende zoutschepen.

e. Van denzelfden dd. 12 October ten geleide van een stukje goud, bij de desa Slarang (res. Tegal) in den grond begraven gevonden.

Het stukje goud zal, als zonder eenige oudheidkundige waarde, worden teruggezonden.

f. Van den Directeur van Financiën dd. 23 November ten geleide van zes oude duiten met verzoek om voorlichting of deze echt dan wel nagemaakt zijn.

Den Directeur vd. zal worden medegedeeld, dat naar het nzien der Directie de duiten nagemaakt zijn.

g. Van den Res. van Krawang dd. 24 November, naar aanleiding van dezerz. schrijven van 12 November no. 239 (Not. pag. 103) berichtende, dat in het district Tjiasem geen plaats bekend is Sĕlah Gĕbang genaamd. Wel bevindt zich om de zuid van de desa Tjiasem een oud graf, bedekt met vijf gewone riviersteenen zonder eenig op- of inschrift, bekend onder den naam van Makamdawa en gelegen in het bosch Pedjatten.

In handen van den Heer Brandes.

h. Van den Resident van Semarang dd. 31 October, in antwoord op dezerz. schrijven van 24 October no. 229 (Not. pag. 88) berichtende, dat tegen het doen van de daarbij bedoelde uitgravingen zijnerzijds geen bezwaren bestaan.

Not.

i. Van den Resident van Bantam dd. 8 November ten geleide van een groote en twee kleinere steenen gudsen, bij het repareeren van een' weg in den grond gevonden in het district Tjilangkahan (desa Boja) aan het zuiderzeestrand.

Onder dankbetuiging in de oudheidkundige verzameling opgenomen.

j. Van den Resident van Benkoelen dd. 25 November, in antwoord op dezerz. schrijven van 12 November no. 224 (Not. pag. 95) mededeelende, dat de daarbij bedoelde nota samengesteld is door den Resident K. F. H. VAN LANGEN naar gegevens van den gewezen controleur der afdeeling Mokko-Mokko, E. A. KLERKS, en verder in overweging gevende om deze nota niet te publiceeren, doch een verslag af te wachten betreffende de land- en volkenkunde der Korintjilanden, hetwelk de Heer KLERKS binnen twee maanden zal voleindigen en dan met machtiging der Regeering en vergezeld van eene kaart aan het Genootschap ter publiceering zal worden toegezonden.

Gelijktijdig wordt behandeld een schrijven:

k. Van den Heer P. J. KOOREMAN, Ass.-Res. van Painan, dd. 26 Nov., in antwoord op dezerz. schrijven van 12 November no. 223 (Not. pag. 95) zich bereid verklarende tot aanvulling en zoo noodig omwerking der twee door hem samengestelde nota's betreffende de Korintjische adat, vergeleken met de Menangkabauwsche.

Wordt besloten den Resident van Benkoelen en den Heer KOOREMAN wederkeerig mededeeling te doen van de bestaande

plannen, welker verwezenlijking met belangstelling wordt tegemoet gezien.

l. Van den Consul der Nederlanden te Saigon dd. 24 November, in antwoord op dezerz. schrijven van 24 October no. 209 (Not. pag. 88) berichtende, dat de Directie der Bank te Saigon eerst na verkregen toestemming van het Hoofdbestuur te Parijs een waardeloos gemaakt exemplaar harer biljetten zal kunnen afstaan.

Dankbetuiging.

m. Van den Wnd. Gouvernements-Secretaris van Suriname dd. 13 September, houdende bericht, dat de Hoofddirectie der Surinaamsche Bank zich bereid heeft verklaard een waardeloos stel van hare biljetten af te staan.

U. s.

n. Van de Hoofddirectie der Surinaamsche Bank te Amsterdam dd. 29 October ten geleide van een stel formulieren der in Suriname in omloop zijnde biljetten resp. groot *f* 1000 *f* 300, *f* 200, *f* 100, *f* 50, *f* 25, *f* 10 en *f* 5.

U. s.

o. Van den Britschen Consul te Batavia dd. 5 November, ten geleide namens het Britsch Indisch Bestuur van de *North Western Provinces and Oudh Code.*

U. s.

p. Van denzelfden dd. 16 November, houdende dankbetuiging voor de ontvangen boekwerken (Not. pag. 97).

q. Van den Directeur van het Rijks-Ethnographisch Museum dd. 7 November, houdende dankbetuiging voor de ontvangen en nader toegezegde edita.

r. Van het eerelid, den Heer Dr. H. Kern, Hoogleeraar

te Leiden, dd. 6 November, in antwoord op dezerz: schrijven van 22 September no. 189 (Not. pag. 70 en 81) mededeelende, dat tegen betaling van *f* 15 per vel iemand beschikbaar is, die de vertaling van het werk over Nias van den Heer MODIGLIANI op zich wil nemen.

Wordt besloten van het voornemen af te zien, daar het uitgeven van vertaalde werken minder op den weg ligt van het Genootschap, en hiervan onder dankbetuiging aan den Heer Kern bericht te geven.

s. Van den Heer G. C. KLERK DE REUS, predikant te Medan, dd. 5 November, in antwoord op dezerz: schrijven van 24 October no. 217 Not. pag. 90) berichtende, dat hij met erkentelijkheid vernomen heeft dat het Genootschap bereid is zijne prijsverhandeling te publiceeren, doch gaarne zou zien, dat dit in den Duitschen tekst geschiedt, welke hij in Latijnsche karakters zal transcribeeren.

De Secretaris bericht, dat sedert reeds een gedeelte der verhandeling getranscribeerd ontvangen is.

Wordt besloten tot de uitgave als deel der verhandelingen.

t. Van den Heer S. H. SCHAANK, controleur bij het Bin. Bestuur te Bengkajang (Westerafdeeling van Borneo) dd. 6 October, ten geleide van zijne verhandeling over de Chineesche kongsies van Montrado, aangevuld in verband met de opmerkingen van den Voorzitter (Not. pag 12 en 36), en verder zich bereid verklarende om afstand te doen van eenige officieele stukken uit den kongsitijd (1850—1854) voorzien van de afdrukken der destijds in gebruik zijnde zegels.

Wordt besloten de verhandeling dadelijk te publiceeren en den Heer SCHAANK mede te deelen, dat bedoelde stukken gaarne zullen worden ontvangen.

u. Van den Heer Dr. E. HULTZSCH te Bangalore dd. 17 October, houdende dankbetuiging voor zijne benoeming tot correspondeerend lid (Not. pag. 80).

v. Van den Heer Haridas Sastri te Jaypur dd. 26 October, naar aanleiding van de inlichtingen verstrekt bij dezerz. schrijven dd. 22 September no. 186 (Not. pag. 78) verzoekende, hem door toezending der daarbij bedoelde teksten in de gelegenheid te stellen kennis te nemen van de Sanskritpassages in de oud-Javaansche literatuur, en zich overigens bereid verklarende aan beoefenaars van het Javaansch wederkeerig zoodanige inlichtingen te geven omtrent de Indo-Arische literatuur als zij zullen blijken te verlangen.

Verder geeft hij zijn wensch te kennen zich met den Heer Dr. Neubronner van der Tuuk in verbinding te stellen en in het bezit te komen van de bijdrage van den Heer Liefrinck tot de kennis van het eiland Bali.

Door den Heer Brandes, in wiens handen de brief gesteld was, is van de Sanskrit-strophen in de oud-Javaansche wetboeken voorkomende eene transcriptie vervaardigd, welke hij schriftelijk voorstelt aan den Heer Haridas Sastri te doen toekomen.

Hiertoe wordt besloten. Verder zal genoemden Heer een exemplaar van voormeld werk van den Heer Liefrinck worden toegezonden, terwijl zijn brief ter kennisneming in handen van den Heer van der Tuuk zal worden gesteld.

w. Van den bibliothecaris van het Essex Institute dd. 16 September, houdende verzoek om inlichting waarom sedert 1879 geene edita van het Genootschap ontvangen zijn.

Wordt besloten in antwoord hierop te berichten, dat het Instituut in 1879 van de lijst van ruiling is afgevoerd, vermits het Genootschap zich niet meer met natuurwetenschappen bezig houdt en dat de van het Instituut ontvangen edita aan de Kon. Natuurkundige Vereeniging zijn opgezonden. Tevens zal in overweging worden gegeven in het vervolg de edita van het Instituut rechtstreeks aan voormelde Vereeniging te zenden

x. Van het correspondeerend lid, den Heer Dr. E. Modi-

GLIANI te Florence dd. 1 November, houdende bericht, dat hij op het Geographisch congres te Genua eene voordracht heeft gehouden over het eiland Engano en weldra aan het Genootschap de photogrammen zal doen toekomen, welke daarbij tot toelichting geproduceerd zijn, en verder, dat hij de uitnoodiging om het Genootschap op dat congres te vertegenwoordigen (Not. pag. 59) te laat heeft ontvangen om bij de openingsbijeenkomst hiervan mededeeling te doen, doch dit niettemin aan het einde zijner voordracht heeft gedaan en hem toen door den Voorzitter verzocht is het Genootschap dank te zeggen voor de betoonde belangstelling.

Dankbetuiging.

ij. Van het lid, den Heer H. D. WIGGERS, te Batavia dd. 16 November, in antwoord op dezerz. scrhijven van den 12den t. v. No. 234 (Not. pag. 101) bekend stellende, dat de snoer moeti-salah afkomstig is van het eiland Rotti, doch dat min of meer gelijk halsversiersel, en met of zonder zilveren tabaksdoosje er aan bevestigd, en met of zonder vreemde koralen dooreen geregen, ook wordt gedragen door de bewoners der eilanden Timor, Savoe en elders in de residentie Timor en Onderhoorigheden.

II. De Voorzitter:

1o. Deelt mede, dat hij op zijne laatste reis in gezelschap van het Bestuur der Oudheidkundige Vereeniging te Djokjakarta de tempelruïnen van Kalasan, Prambanan en Tjandisewoe heeft bezocht, welke, dank zij de opruiming der neergevallen steenen bij de hoofdtempels van Prambanan, wat door de zorg dier Vereeniging is geschied, thans een der belangrijkste centra voor onze kennis der Hindoe-Javaansche oudheid zijn geworden. Hij brengt hulde aan die Vereeniging, die met geringe middelen buitengewoon veel en nuttig werk heeft verricht, en die met grooten ijver voortgaat zooveel te doen als haar mogelijk is; de taak is echter groot en zal zon-

der steun van de Regeering niet naar behooren kunnen volvoerd worden; daarom hoopt de Voorzitter dat ons Genootschap, waar die steun mocht gevraagd worden, niet in gebreke zal blijven zijn invloed ten gunste der Djokja'sche Vereeniging aan te wenden.

2o. Bericht dat hem op zijne jongste reis door Midden-Java door eenige personen bronzen Hindoebeeldjes en andere voorwerpen zijn geschonken, welke hij aan het Genootschap wenscht af te staan en wel:

Bovenstuk van een klok in den vorm van een leeuw met gefigureerde letters op de linkerborst. Geschenk van den Heer J. A. Ament te Magelang.

Boeddha (Amitâbha). Geschenk van den kapitein der Chineezen te Magelang, Kwee An Ki.

Waterschepper. Geschenk van den Heer W. Meijer Ranneft te Magelang.

Tempelwachter (râkshasa). Geschenk van den Kroonprins van Soerakarta.

Godin. Geschenk van idem.

Wadjra. Geschenk van den Heer H. E. Dorrepaal te Djokjakarta.

Bodhisatwa. Geschenk van idem.

Godin. Geschenk van den Heer A. van der Gon Netscher te Poerworedjo.

Boeddha met Târâ. Geschenk van den Heer W. C. J. Castens te Pati.

Lamp met 4 pitten. Geschenk van den Heer A. E. van der Meulen te Djoewana.

Id. Geschenk van den kapitein der Chineezen te Rembang Lim Joe Kiong.

3o. Brengt weder ter tafel het van den Directeur van O. E. en N. ontvangen Javaansch Hs. Sĕrat Salokå Darmå, hetwelk om advies in handen was gesteld van de Heeren Brandes en Snouck Hurgronje (Not. pag. 56).

Overeenkomstig het door genoemde Heeren schriftelijk uitgebracht advies, wordt besloten den Directeur vd. te berichten, dat het Hs., ofschoon uit een literarisch oogpunt van belang, wegens de zinspeling op politieke gebeurtenissen, niet voor publicatie van wege de Regeering, zooals door den schrijver wordt verlangd, in aanmerking kan komen; dat echter het Genootschap gaarne met toestemming van den schrijver daarvan een afschrift zou doen vervaardigen voor de verzameling manuscripten.

III. De Heer VAN DER CHIJS stelt voor:

1o. Aan Mevrouw de weduwe Mr. H. D. LEVIJSSOHN NORMAN, geboren ZOETELIEF, een brief van rouwbeklag te richten, naar aanleiding van het overlijden haars echtgenoots, 's Genootschaps eerelid.

2o. Aan den Radja van Serawak te verzoeken het Genootschap behulpzaam te zijn in het verkrijgen van een waardeloos exemplaar (zoogenaamd specimen) van het voor Serawak vervaardigde papieren geld, — kan 't zijn, ook van het vroeger aldaar gangbare.

3o. Den Maire van Grenoble te verzoeken zijne tusschenkomst te verleenen tot het bezorgen voor rekening van het Genootschap eener reproductie (liefst galvanoplastieke) der medaille ter eere van den Gouverneur-Generaal Abraham Patras, aanwezig in het stedelijk museum te Grenoble, eventueel toe te zenden door tusschenkomst van 's Genootschaps agent NIJHOFF.

4o. In de Notulen aanteekening te houden, dat in het gedrukte „Verslag aan de algemeene deelneemers, weegens „het voorgevallene in het Samarangsche Marine-school, ze„dert den Jaare 1790, — opentlijk gedaan op den 7en

„December 1793" op bladz. 9 aangeteekend staat, dat bij die inrichting „in het gepasseerde jaar, op verzoek van wijlen „den Heer Oud Directeur Generaal Moens, voor het Bata-„viasche Genoodschap, honderd onderscheidene Inlandsche „planten en gewassen zijn afgeteekend geworden".

Cfm. besloten.

IV. De Heer Louw stelt voor hem te machtigen omtrent de ruiling van in Ned. Indie verschijnende boekwerken en couranten in overleg te treden met de verschillende uitgevers.

Cfm.

V. De Heer Snouck Hurgronje:

1o. Legt namens den Heer Brandes een brief over van het eerelid Mr. L. W. C. van den Berg, houdende bericht, dat teruggezonden zijn van de ten gebruike ontvangen HSS. (Not. pag. 24), de nº. 54, 55, 59, 60, 61, 63, 202 en 204 der Collectie v. d. W. en de nº. 35, 134, 140 en 150 B. G.; en dat nog aangehouden zijn de nº. 58, 203 en 205 (Simb. Tj. en Mĕn, O. O.), nº. 36, 37, 94 en 141 B. G. en no. 291 v. d. W.

Not.

2o. Bericht dat hij van den Adviseur Honorair voor Arabische zaken Sajjid Oesman bin Abdoellah bin Agil bin Jahja Alawi vier door dezen uitgegeven boekjes voor het Genootschap ten geschenke heeft gekregen, en legt hieromtrent eene nota over, welke onder de bijlagen zal worden gepubliceerd.

Onder dankbetuiging in de bibliotheek opgenomen.

3o. Geeft in overweging om, in verband met een oud Bantamsch HS. over de geschiedenis van het Sultanaat, den Resident van Bantam uit te noodigen pogingen in het werk

te stellen tot het verkrijgen van gegevens omtrent den voormaligen kraton der Bantamsche Sultan's, d. w. z. eene plattegrond-teekening, alsmede eene beschrijving van de onderscheidene deelen met opgave van naam en bestemming.

Cfm. besloten.

VI. De Secretaris deelt mede, dat het correspondeerend lid Dr. E. Modigliani te Florence gaarne door tusschenkomst van den Nederlandschen Consul Generaal te Genua gedurende een maand de beschikking zou verkrijgen over de twee poestaha's, vermeld sub no. 63 en 64 op pag. VIII van bijlage I der Notulen van 1891.

Cfm. besloten.

VII. Ten geschenke zijn nog ontvangen:

1o. van O. C. Freiherr von Juncker Bigatto te Pasoeroean:

bundel calligraphiën, vervaardigd door P. Craijer, 1648;

2o. van den Assistent Wedono van Dajoe (afd. Bangil resid. Pasoeroean) drie kropak's;

3o. van Dr. H. Sieber:

pop (speelgoed), afkomstig van Bwool;

drie matten, afkomstig van Bolang-itam;

4o. van het dirigeerend lid, P. J. van Santen: ethnographische voorwerpen van Borneo, Timor en Flores;

5o. van den Heer G. H. G. Harloff: eenige munten;

6o. van den Heer C. A. Kroesen, Ass. Res. van Atjeh, eene verzameling mesjes, bestemd om bij hanegevechten aan de poten der vechtende dieren bevestigd te worden.

NB. De voorwerpen, sub 1o en 2o bedoeld, zijn verkregen door toedoen van den heer O. Venema.

VIII. Op de ledenlijst wordt weder geplaatst de Heer J. A. Velders, Resident van Bantam.

Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd de Heeren P. Brouwer, O. M. de Munnick en W. B. Pearson.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter.
GROENEVELDT.

De Secretaris.
ABENDANON.

APERÇU

DES

ACQUISITIONS ET DES PUBLICATIONS

PENDANT

L'ANNÉE 1892.

Le musée ethnographique a été enrichi par le Gouvernement de quelques objets en or et en argent du centre de l'île de Flores, du lac de Toba et de Wetan (îles Babber), dont les derniers furent offerts au Gouvernement en signe de soumission après une insurrection.

M. M. Snouck Hurgronje, Tromp, Jellesma, Van Hasselt, Helderman et Stuurman ont envoyé des collections très intéressantes de Atjeh, des Dajaks (Bornéo), du golfe de Tomini (Célèbes), des Bataks.

Quant aux Bataks et à l'île d'Engano nous devons en outre une collection fort précieuse de masques en plâtre et de photographies à notre membre correspondent, M. le Dr. E. Modigliani, qui a bien voulu aussi représenter notre Société au congrès géographique de Gênes.

Pour les acquisitions archéologiques nous devons au Gouvernement l'achat d'une collection d'objets en or, trouvés enterrés au bord de la Soungei Sampit à Bornéo, et probablement d'une haute antiquité, à en juger des inscriptions, qui cependant n'ont pas encore été déchiffrées.

Autre trouvaille, que nous ne saurions passer sous silence, est celle de Magetan (île de Java) de monnaies chinoises,

datant de 995 à 1118 et quelques autres objets, supposés être du même temps.

Un Chinois à Sourabaja, M. HAN KOK PING, a laissé au musée 20 statues hindoues en pierre.

En différentes parties de l'île de Java on a trouvé des ornements dans la terre, tandis que notre Président a reçu pendant un voyage au centre de Java quelques statues hindoues en bronze, assez bien conservées.

Le musée numismatique a été enrichi entre autres d'un spécimen des billets de banques à Surinam et à Curaçao.

Nous ne saurions oublier un bel album, cadeau de notre membre honoraire, M. le Dr. DER KINDEREN, et destiné aux photographies des membres de distinction.

Ont été nommés:

membres correspondents M. M. les Drs. P. A. VAN DER LITH, professeur à l'université de Leide, et E. HULTZSCH du service archéologique aux Indes anglaises;

membre extraordinaire M. K. CÉPHAS, photographe et archéologue javanais;

membre honoraire M. M. J. VAN BOSSE, ancien Directeur du Département des travaux publics.

Les publications de 1892 sont les suivantes:

I. Le tome XXX des procès-verbaux des séances de la Direction;

II. Les livraisons II—VI de tome XXXV et I—II de tome XXXVI du „Tijdschrift voor Indische taal-, land- en volkenkunde", contenant:

Quelques observations sur le dialect de Sikka (île de Flores) par M. L. F. CALON;

Un vocabulaire du dialect de Lio (île de Flores) par le même;

Une troisième suite de M. le Dr. J. Brandes sur les piagĕms javanais;

Notes sur le Diëng et l'archipel de Sapoudi par M. J. J. Verwijk;

Sur le tarekat d'après M. Sajid Oesman bin Abdoellah bin Akil bin Yahja par M. A. F. von de Wall;

Les contes du Koran en malais par M. D. Gerth van Wijk;

Etudes sur la langue atjéhnoise par M. le Dr. C. Snouck Hurgronje;

Un rapport de M. le Dr. J. Brandes sur une publication de M. le Prof. A. C. Vreede, concernant les manuscrits javanais et madourais à Leide;

Dispositions légales de Mongondo;

Les kongsis chinois de Montrado par M. S. H. Schaank;

Proverbes et expressions bataques par M. C. A. Van Ophuijsen (suite);

La décharge du lac de Toba par M. P. A. L. E. Van Dijk;

L'industrie de Bandjarnegara par M. A. M. K. de Does avec illustrations;

Journal du controleur de Bima, M. J. W. Meerburg, de son voyage au centre de Manggarai (ouest de l'île de Flores);

Histoire de Masenrempoulou et notes sur les différentes parties par M. D. F. Van Braam Morris.

III. Une livraison des „Verhandelingen", contenant une étude de M. E. J. Jellesma sur le dialect de Tompakĕwa (Célèbes);

IV. Le tome X du Ned. Indisch Plakaatboek par M. le Dr. J. A. Van der Chijs.

Mentionnons encore, que le bibliothécaire M. le Dr. J. Brandes a été remplacé par M. P. J. F. Louw.

BIJLAGE I.

ATJEHSCHE VOORWERPEN EN MODELLEN.

No. 1. *sampan-poekat* met poekat en toebehooren.

No. 2. *tjoeajé*, waarin men, met de houten gatòq in de lendenen, achteruitloopend de poekat uit zee naar land haalt.

No. 3. *djalō* (kano, hoofdzakelijk voor riviervaart).

No. 4. *djeu'ëë* (gevlochten van *ritiëng*, andere exx. ook van *bili*) wan voor bras; met den vorm dezer wan vergelijken de Atjehers die der 3 sagi's van Atjeh.

No. 5. *geunoekoe* rasp voor klapa's; deze worden in tweeën gekloofd en dan door iemand, die op de genoekoe zit, langs de „mata" fijngeraspt.

No. 6. Atjehsche ploeg, *langaj*.

Bij het ploegen is de *gò* (steel) ter rechterzijde van den buffel, links de *talòë linggang* of *dham*. Het zwarte touw dient om de *talòë lihië* (rotan nekband) aan de *jöq* (het juk) vast te maken. De band, waarmêe de jōq aan de gò oevestigd wordt, heet *talòë peunganaq* en is van *dada oe* (bladnerf van klapa).

No. 7. *tjeukèh* (behoort met de grootere *bliöng* tot de onderwetsche, in Atjeh van den profeet Soelòjman = Salomo afgeleide, timmermanswerktuigen.

No. 8. *toekōj* om een padiveld te wieden.

No. 9. *sangkiöq* om onkruid uit een pepertuin weg te hakken.

No. 10. *parang tjandòng* om struiken weg te kappen bij aanleg van een pepertuin.

No. 11. *lham* spade om pootgaten te graven.

NB. Nos. 8—11 worden den peperplanters als uitzet gegeven door het hoofd, dat gedurende de eerste 3

jaren van den aanleg van een pepertuin in hun onderhoud voorziet.

No. 12. *kawé ranggōng*, hengel om in niet al te diepe en tamelijk rustige zee visch te vangen. Het touw, dat zich aan het opstaande stuk hoorn (aléë) aansluit, is wel tot 100 deupa (vademen) lang.

No. 13. *ali* om garnalen of krabben te vangen. Een djalō (No. 3) zet er ± 50 uit en laat die aan vrijgelaten dobbers drijven.

No. 14. *kawé hoeë* (trekhengel) met kippeveeren als aas (*eumpeuën*) waarvoor men veeren neemt van kippen met een siséq van bepaalde descriptie, die als gelukkig (meutoeah) geldt. De hengel wordt achter een voor den wind zeilende prahō gehangen en zoo meegesleept.

No. 15. *tarön* (zoo heeten ook andere strikken om dieren te vangen) voor de vangst van vogeltjes op de sawah. De op kleine afstanden in den grond te steken staakjes = *aneuq tarön*, de touwtjes, die deze verbinden = *kadja*; de lus, waarin de vogels verstrikt raken = *paq*.

No. 16. *peutah*, muizeval.

No. 17. *tima*, de gewone emmer van de bladscheede (*seutoeëq*) van nibōng; soms ook van seutoeëq pineung gemaakt. (In Daja toeëq = seutoeëq genaamd).

No. 18. *sangè Daja*, In Daja gefabriceerde deksel voor kleine schotels met spijzen (*krikaj*). Een grootere soort van denzelfden naam dient als deksel voor *dalōng*'s.

No. 19. *poelèt*, houten ring, waarvan bij zekeren *ratéb* (nabootsing van een gezamenlijken dikir, echter met reciet van Atjehsche pantōns) elk der medespelenden een in de hand houdt om daarmêe allerlei, door den ratéb-leeraar geregelde, rhythmische bewegingen uit te voeren.

No. 20. *geundrang tjanggoeëq* (kikvorschentrom); zoo heet in Atjeh dit op Java klontongan genaamde speeltuig.

No. 21. *idja planggi*; deze stof wordt in de roode kleur uit

Pinang ingevoerd, dan in Atjeh met gomlak (malò) op dergelijke wijze als in dit exemplaar geverfd, en zulke kains dan gebruikt als kleedingstuk voor kinderen, te wier aanzien men de gelofte heeft gedaan ze aldus te zullen kleeden, wanneer zij van eene ziekte hersteld zullen zijn en dergel.

No. 22. *wèt-wèt pakoe* (de werkelijke is ongeveer tweemaal zoo lang en de *boelōh,* die als handvat dient ± 1 duim dik). Het materiaal voor touw, bv. *boelèë djōq,* wordt een weinig in de hand gedraaid, zoo om een der beide punten van het kruis gewonden en dan verder afgemaakt door draaiing van het boelōh-handvat met de rechterhand, terwijl de linker het materiaal vasthoudt en spant. Uit het aldus gedraaide touw (waarvan het afgewerkte telkens om het kruispunt wordt gewonden) maakt men touw van 3 × die dikte door de

No. 23. *wèt-wèt,* bestaande uit drie instrumenten van dit model (in werkelijkheid is de *broeëq* een ware halve klapperdop, het daardoor gestoken hout een vinger dik, de *glawa* een arm dik, en de *soeri* een groote op twee stijlen bevestigde plank met 3 gaatjes, waardoor de drie enkele touwen gestoken worden). Door de draaiende beweging der 3 personen, die de 3 broeëq's besturen, ontstaat van zelf het dikke touw aan de andere zijde der soeri, waar iemand staat, die dat allengs naar zich toehaalt.

No. 24. *seupét* (knijpertje) en 2 *poeréh*'s (waarvan een onder de voorhuid gestoken wordt); zij maken met een scheermes de Atjehsche besnijdenis-instrumenten uit.

No. 25. (geringste soort van) *tika doeëq* = zitmat.

No. 26[a]. en [b]. *tampōq bantaj* opnaaisels, op de beide uiteinden van Atjehsche ligkussens gebruikelijk.

No. 27[a]. en [b]. *boengong tadjōq* sieraden, bij wijze van hoorn-

tjes in het haar van jonge meisjes van 6 à 9 jaren gestoken.

No. 28. *baté* (bakje) met *lapéh* (inlegkleedje), waarin men sirih en pinang aan gasten voorzet.

No. 29. patroon, *mirahpati* of *tjradi* genaamd, gebruikelijk als boven en benedenrand van *tirè's*, als rand van kussens enz.

No. 30. *tjoebèq* om sirih met toebehooren voor tandelooze vrouwen in fijn te stampen; de tjoebèq's voor mannen zijn langer, en gewoonlijk gemaakt van stukken van oude geweerloopen.

No. 31. *panjòt*, aarden lamp voor 7 pitten (daïh) van boomwol (gapeuëh) en met een doorboorden „steel" (tangké) in 't midden, waarin het touw wordt aangebracht om de lamp op te hangen.

No. 32[a]. [b] en [c]. Een *hareubab* met *peungeusòq* (strijkstok) en twee *geudoembaqs* tezamen uitmakend het orkest, waarmeê in Pidir en Lhōng de zang van pantōns (door eene vrouw of een jongen voorgedragen) begeleid wordt. Hierbij een pakje snaren (van zijde) ter dikte, die de 3 verschillende tonen vereischen. De strijkstok is uit de vezels van de luchtwortels v. d. seuriphiëq-boom; het hout v. d. hareubab is tjoehout, waarvan men ook sikin-scheeden maakt. Het klankbord van karbouwepens en de buik van djatihout. De geudoembaqs van nangkahout.

No. 33. weeftoestel = *alat teupeuën* met begonnen zijden *idja* (kleed). De houten opstand heet *tjakah* (waarbij 2 papeuën tjakah) en wordt op bepaalde wijze tegen twee stijlen bevestigd. Daarin rust de *peunggoelōng* waarop al de zijde gewonden is, welke zijde van den anderen kant eindigt om de in de *peusa* aanwezige *aneuq apét*. Bij de *teuroesô* komen alleen dan 2 *aneuq peunjaròq*, wanneer (zooals hier) in de zijde *kasab* (gouddraad) wordt geweven.

De (bij dit model 6) *tjakò peunilèh* genaamde bamboetjes dienen om de zijde telkens zoo op te nemen als voor het inwerken van het kasab-patroon noodig is. De tjakah is gewoonlijk 4 hasta breed; een kaïn voor mannen 1 span breeder dan dit model.

No. 33*a* *bòh tjidōh*, het hout, dat tegen den rug der wevende vastzit en waaraan zij door touwen met het weeftoestel verbonden wordt;

No. 33*b* *neudoeëq meunamjeum*, weefbankje, waarop de wevende zit.

No. 34. Pidireesche ligmat (als bed gebruikt) van *ōn seukè* (= pandanblad)

De met X gemerkte nummers zijn modellen op verschillende schaal; de andere de voorwerpen, zooals zij gebruikt worden.

ATJEHSCHE WAPENS ENZ.

(vergl. ook Kruijt, Atjeh, plaat tegenover blz. 56 en over de prijzen van sommige pg. 199.)

A. *met scheede.*

1. sikin panjang.

2. „ toempang beunteuëng nl. als V en VI bij Kruijt, l.l. (met eigenaardig gevest; oostkust).

3. peudeuëng toempang beunteuëng (oostkust).

4. „ oelèë poentōng.

5. „ ōn djōq (dun en lang).

6. „ lhèë koerōq (heeft op het lemmet nabij den rug 3 strepen).

7. peudeuëng raja oedjōng = p. Troeki (zeer gebogen van onder, aan één kant scherp, verder veel op 8 gelijkend).

8. peudeuëng kasòq (recht als een stok, veerkrachtig tweesnijdend).

9. siwaïh (gelijkt op kris, doch slechts aan één kant scherp, niet in Atjeh gefabriceerd, in Groot-Atjeh gebruikt door oelèëbalangs en bruidegoms).

10. siwaïh meukeurawang, soort van 9, met fraai goudwerk aan de schede.

11. reuntjōng meutjanggé (de gewone).

12. reuntjōng poentōng oelèë, waarvan een bijzonder soort de r. poetjōq pakoe, zoo genaamd naar een ornament aan 't gevest.

13. kréh (= kris) mandaq (met een gouden bandje tusschen heft en gevest).

14. kréh bahri, zeer lang.

15. badéh, met eenigszins gebogen lemmet; verving vroeger de reuntjōng bij de mannen van den godsdienst.

16. peurawöt (speciaal op oostkust; meer als „zakmes" gebr.).

B. *zonder scheede.*

1. Tjöt of Tjòq Jang.
2. Tarah badjöë (soort van 1; zeldzaam).
3. Ladiëng (van boven gebogen gliwang-soort, van onder scherp).
4. gliwang lipèh oedjöng.
5. „ teubaj „
6. „ Lang- of Lamtriëng.
7. roedöïh.
8. koelangkaïh Pasè (in Pasei).

N.B 1—8 alle soorten van gliwangs: de naam roedöïh soms ook op sikins toegepast.

9. sadeuëb, grasmes, ook wel nader sadeuëb kòh naleuëng (grassnijd-sadeuëb) genoemd.

10. sikin sadeuëb of sadeuëb toenòng of sadeuëb kòh eumpeuën kamèng (s. om geitenvoer te snijden).

11. eene bijz. soort v. 10 is de sikin ikoe manòq, welks emmet overal ongeveer gelijke breedte heeft.

C.

1. toembaq boengòng djeumpa, (korte punt).
2. „ ön boelöh (lemmet in 't midden breed, gebr. in Samalanga, Peusangan enz.
3. toembaq lhèë sagòë (het ijzer driehoekig).
4. kapaq (de werpspies).

Verder nog vele speciale namen, naar de oorspronkelijke smeedplaatsen van bepaalde modellen, en naar eigenaardigheden in den vorm. Zeer ouderwetsch, zeldzaam en gezocht is bijv. de *sikin lapan sagòë*, naar den achthoekigen greep zoo genoemd, enz. enz.

LIJST

van ingekomen boekwerken gedurende het 1e kwartaal 1892.

Uitgave *A. E. Albrecht*, Weltevreden: Passar Baroe. Spoor- en tramweggids van Java. Batavia 1892. 8°. — Van de uitgevers.

Altona (*H.*), Geschichtliche Entwicklung Niederländisch-Indiens. Wissenschaftliche Beilage zu dem Jahresberichte der städtischen Ober-Realschule zu Braunschweig, Ostern 1890. Braunschweig. 4°.

Andree (*R.*), Die Anthropophagie. Eine ethnographische Studie. Leipzig 1887. 8°.

Hikajat seriboe soewatoe Malem ja itoe tjeritera - tjeritera *Arab*. Nomor 3. Batawi 1887. 12°.

Balen (*G. Hendrik van*), De roode paradijsvogel. Eene handelsreis naar Nederlandsch Nieuw-Guinea. [Avontuurlijke reizen door alle werelddeelen.] Rotterdam. 8°.

Berg (*L. W. C. van den*), Het misdrijf van verkrachting in verband met het Mohammedaansche huwelijksrecht. [Overgedr. uit Tijdschr. v. Strafr. V.] 8°. — Van den schrijver.

Gedrukten in zake de medaille aangeboden aan Mr. *N. P. van den Berg*, op 31 Augustus 1889. — Van den Heer W. P. Groeneveldt.

Berkhout (*A. H*), Terrassenaanleg in verband met de ontginningsordonnantie (art. 5 van Staatsblad 1874

N°. 79.) (Rapport opgemaakt naar aanleiding van de missive van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur dd. 25 November 1889. n°. 6421). [Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned. Ind., deel 43.] 8°. Van de Regeering.

Peratoeran baroe dari hal membikin dan merombak roema-roema dan sebageinja di dalem afdeeling kota dan kota-kota moeka Betawi, dan pada iboe-iboe kota dari afdeeling-afdeeling Bogor, Meester-Cornelis dan Tangerang. Besluit padoeka toean Resident Betawi tanggal 10 Maart 1891, Java courant 20 Maart n°. 23. Tersalin oleh G. P. W. F. Batavia 1891. 8°.

Bleek (*W. H.* J.), A brief account of Bushman folklore and other texts. Second Report concerning Bushman researches, presented to both Houses of the Parliament of the Cape of Good Hope, by Command of His excellency the Governor. London 1875. Fol.

Boen Sing Hoo, Boekoe tjarita doeloe kala di negeri Tjiena, Djaman Karadjaân Taij Song Tiauw, menjaritaken Tjiook Saij Tjoe terpetik dari boekoe Tjiena Pauw Kong An. Semarang 1891. 12°.

Bon (*G. le*), L' homme et les sociétés, leurs origines et leur histoire. 2 Parties. Paris 1881. 8°.

Bolo (*Si nonah*), Rodja Melati ja-itoe boekoe pantoen roepa-roepa jang terpilih amat bagoesnja. I. Batavia 1891. 12°.

The *British Burma* Gazetteer. In two volumes compiled by Authority. Rangoon 1879/8°. 8°.

[illegible]

Bulletin international des Douanes, organe de l'union internationale pour la publication des tarifs douaniers. The international Customs journal published by the international customs tariff bureau. English edition. Year 1891-92 n°. 1 — 8.

Burgess (*J.*), The orthography of foreign placenames. [Reprinted from The Scottish Geographical Magazine 1892.] 8°. — Van den schrijver.

Burnell (*A. C.*), Specimens of S. Indian dialects. N°. 1. In the dialect of Konkani spoken by the Roman Catholics of South Canara. 2d edition. Mangalore 1873. 12°.

ڤراتورن حكومن ڤوليسي بوات سكلين اورڠ بڠس جاوا دان سبراڠ د تانه هندي نيدرلند* Batavia 1891. 8°.

Eekhout (*R. A.*), Aanleg van staats-spoorwegen in Nederlandsch Borneo en Zuid-Sumatra. Leiden 1891. 8°.

Francis (*G.*), Atoeran soerat-roerat, terisi bebrapa tjonto soerat-soerat kiriman dan perdjandjian dan permoehoenan dan laen-laen sabageinja, jang bergoena sekalian orang jang bitjara behasa Melajoe di Hindia Olanda. Djilid I. Betawi 1892. 8°.

Gautama. The institutes of — edited with an index of words by A. F. Stenzler. London 1876. 8°.

Reglement van het *Gobefiche*-spel. Naar den tweeden druk uit het Fransch vertaald. Niet in den handel. Uitsluitend voor abonnés op het Bataviaasch nieuwsblad. Batavia 1892. 12°. — Van Mr. J. A. de Chijs

Gobhilagṛhya-sūtra heraus-gegeben und übersetzt von Dr. Fr. Knauer. 2 Hefte. Leipzig 1885. 8°.

G. P. W. F., Hikajat se-orang bangsawan di negeri Frans jang teramat masjhoer namanja ja itoe Napoleon Bonaparte atau Napoleon jang pertama, dari pada sangat bidjak dan perkasanja serta dengan beraninja sehingga ia mendjadi radja besar bergelar emperor atau keizer di negeri Frans. Tersalin di dalem Behasa Melajoe hoeroef Olanda. Batavia 1891. 8°.

Groeneveldt (*W. P.*), Rapport over het opium-monopolie in Fransch Indo China in verband met de vraag in hoever beheer in régie van dat middel voor Nederlandsch-Indië wenschelijk is, uitgebracht in voldoening aan artikel 1 van het Gouvernements-Besluit van 21 Januari 1890 n°. 1 door — lid van den Raad van Nederlandsch-Indië. Batavia 1890. 8°. — Van den schrijver.

Groneman (*J.*), Uit en over Midden-Java. Schetsen over de opium-pacht, Chineezenwoeker, en andere Javaansche belangen. Zutphen 1891. 8°. — Van den schrijver.

Groneman (Dr. *J.*), Cholera behandeling met creoline. Batavia 1892, 8°. — Van den schrijver.

Haak (*J.*), Plantenkunde voor Indië. (Met atlas.) Semarang 1892. 8°.

حكايت اميرالموٴمنين سيدنا حمزة* Batavia 1891, 12°. — Van den uitgever.

Hernsheim (F.), Südsee-Erinnerungen. 1875 — 1880. Mit einem einleitenden Vorwort von Dr. Otto Finsch. Berlin (1883). 4°.

Archaeological survey of *India*. South Indian inscriptions. Tamil inscription of Raja-raja, Rajendra-chola, and others in the Raja-rajeswara temple at Tanjavur. Edited and translated by E. Hultzsch. Vol. II. Part. I. Inscriptions on the walls of the central shrine. Madras 1891 4°.

A Collection of the acts passed by the Governor-General of *India* in Council in the year 1891. Calcutta 1892 8°. Van het Britsch-Indisch Gouvernement.

A catalogue of maps, plans, etc. of *India* and Burma and other parts of Asia. Published by order of Her Majesty's Secretary of State for India in Council. London 1891. Fol.

A list of the principal *Indian* Governement publications on

sale in this country and at the various Governement Presses in India. August 1891. Fol.

Jacobs (*J.*), Onze rechtshandigheid uit een ethnologisch, clinisch en paedagogisch oogpunt beschouwd. Amsterdam. 8°. — Van den Heer W. P. Groeneveldt.

Verzameling van de rapporten en bezwaarschriften over de patentbelasting, uitgegaan van de Kamers van Koophandel en nijverheid op *Java* in de jaren 1875 t/m 1881. Aangeboden aan zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië door de Kamer van Koophandel en Nijverheid te Batavia bij missive van 15 Juli 1881, n°. 34. Batavia 1881. 8°.

Kemp (*P. H. van der*). De quarantaine- en epidemie- voorschriften in Nederlandsch-Indië (staatsblad 1892 n°. 44 en 45) toegelicht uit de officieele bescheiden en getoetst aan de wetgeving in Nederland. Batavia 1892. 8°. — Van. den schrijver.

Kielstra (*E. B.*), De ondergang van het Bandjermasinsche rijk. [Overgedrukt uit de Indische Gids, 1891]. Leiden 1892. 8°. — Van den schrijver.

Kinderen (Mr. *P. H. der*), Levensbericht van Dr. G. A. Wilken. [Overgedr. uit Bijdr. T. L. en Vk. van Ned. Ind., 5e Volgr. VII.] 8°. — Van den schrijver.

Kinderen (*T. H.*), Levensbericht van Salomon van Deventer Jszn. [Overgedr. uit de Levensberichten van de Maatsch. der Nederl. letterkunde te Leiden 1890 — 1891.] Leiden 1891. 8°. — Van den schrijver.

Kuijper (*J.*), Onze Oost. Utrecht 1881. 8°.

Lahure (le général baron), Les Indes orientales néerlandaises. L'île de Célébes. Souvenirs. Bruxelles — Rotterdam 1880. 8°.

Lucas (*C. P.*), A historical geography of the British Colonies. Vol 1. Oxford 1888. 8°.

Lucas (*C. P.*), Introduction to a historical geography of the British colonies. Oxford 1887. 8°.

Government Central Museum, *Madras*. Coins Catalogue n°. 1 Mysore, by E. Thurston-Madras 1888. 8°. — n°. 2, Roman, Indo-Portuguese and Ceylon, by E. Thurston. Madras 1888. 8°. — n°. 3. Sultans of Dehli, by E. Thurston. Madras 1889 8°.

Meinicke (Prof. Dr. *C. E.*), Die Inseln des Stillen Oceans. Eine geographische Monographie. (Melanesien, Neuseeland, Polynesien und Mikronesien). 2 Thle. Leipzig 1875/76. 8°.

Mitchell (*J. Murray*), The Hindu religion; a sketch and a contrast. (Present day tracts.) London. 8°.

Natham. نطم ڤڤاجرن لكي استري Betawi 1891. 8°.

Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van nijverheid. Koloniaal Museum op het Paviljoen te Haarlem. Beschrijvende Catalogus tevens handleiding tot de kennis der voortbrengselen van de Nederlandsche overzeesche gewesten. Zesde deel. Tweede stuk. Gesteenten en mineralen van Nederlandsch Oost-Indië II. Diamant en edele metalen door Dr. D. de Loos. Haarlem. 1890. 8°.

Statistiek van het vervoer op de spoorwegen en tramwegen in *Nederlandsch-Indie* over het jaar 1890. Batavia 1892. 8°. — Van den Heer M. J. van Bosse.

Oesman bin Abdallah. نجاة الاخوان من الوقوع في العصيان
اين سبوه رساله برنام نجاة الاخوان ارتين كسلامتن سكل
سوداره درفد كجتوان ديدالم معصية ادان* كراڠن همب
يڠ ضعيف عثمان بن عبدالله بن عقيل بن يحيى العلوي*
Betawi. Hijrah 1309. 4°.

Oeij Peng Long, Boekoe sair roepa-roepa seperti sair orang bersobat, sair nona boedjang dan sair segala boeaboeahan. Batavia 1891. 12°.

Oort. (*P. van*), Uit het koopvaardijleven. 's Hertogenbosch 1883. 8°.

Orlich (*Leopold von*), Reise in Ostindien in Briefen an Ale-

xander von Humboldt und Carl Ritter. 2 Bänder. Leipzig 1845. 8°.

Pander (*E.*), Das Pantheon des Tschangtscha Hutuktu. Ein Beitrag zur Iconographie des Lamaismus. Herausgegeben und mit Inhaltsverzeichnissen versehen von Albert Grünwedel. Sonderabzug der Veröffentlichungen aus dem königlichen Museum für Völkerkunde. Berlin 1890. Fol.

Panhuys (*F. G. van*), Uitlevering van vreemde misdadigers met betrekking tot onze overzeesche bezittingen. Akademisch proefschrift. Leiden 1891. 8°

Parkinson (*R.*), Im Bismarck Archipel. Erlebnisse und Beobachtungen auf der Insel Neu-Pommern (Neu-Brittanien). Leipzig 1887. 8°.

Pierce (*G. W.*), The life romance of an algebraist. Boston 1891. 8°.

Postel (*Raoul*), Sur les bords du Mé-Không. Paris. 8°.

Het boek der *Psalmen* in het Boegineesch vertaald door Dr. B. F. Matthes. Amsterdam 1891. 8°. — Van den vertaler.

Het boek der *Psalmen* in het Makassaarsch vertaald door Dr. B. F. Matthes. Amsterdam 1891 8°. — Van den vertaler.

Rambaud (*A*), La France Coloniale. Histoire — Géographie — Commerce. Paris 1886. 8°.

Risley (*H. H.*), The tribes and castes of Bengal. 2 vols. Calcutta 1891. 8°.

Roest (*Th. M.*), Catalogue du cabinet numismatique de la fondation Teyler à Harlem. (Bl. 151 — 322.). Harlem 1892. 8°. — Van den schrijver.

Roo (*L. W. G. de*), De verkoop van opium op Java. Open brief aan H. J. A. M. Schaepman. Nijmegen 1892. 8°

Sair Pĕlandoek djinaka. اينله يقبرنما شعير فلندوٴ جناك يڤترللو امت ايلوٴ چتران• Singapore Hijrah 1308. 4°.

Schoemaker (*J. P.*) Hikajat prang di Edi pada boelan Mei 1889 terdjoempoet dari pada Hikajat prang di Atjeh terkarang pada behasa Olanda oleh toean —, dan tersalin di dalam behasa Melajoe-rendah. Batavia 1891. 8°

Schoemaker (*J. P.*), Tjerita-tjerita dari negeri Atjeh di tjeritakan oleh toean littenan — di salinken oleh toewan littenan H. Aars. Batavia. 1891. 12°.

Scholes (*S. E.*), Fiji and the Friendly isles: sketches of their scenery and people. London. 8°.

Schram (*R.*), Zur Einführung der mitteleuropäischen Zeit in Wien. [Separat Abdruck aus dem „Fremden Blatt" vom 5 Jänner 1892.] 12°. — Van den schrijver.

Schreiber (*Dr. A.*), Die Kirche und die Mission in Niederländisch-Indien. Leiden 1883. 8°.

Scott (*J. G.*), Burma as it was, as it is, and as it will be. London, 1886. 8°.

Soendaneesche Almanak 1e. Jg. 1892. Uitgave van A.Bisschop. Cheribon. 12°.

Soerat atoeran bahroe atas perkara pacht pegadejan, sebageimana di tetapken pade Staatsblad tahon 1880 n°. 17 serta di obahken poela pada Staatsblad tahon 1891 n°. 163. Batavia 1891. 8°.

Spencer (*H.*), Descriptive Sociology or groups of social facts, classified and arranged by ——, compiled and abstracted by D. Duncan, R. Scheppig, and J. Collier. n°. 2 — 7. London 1874 — 1885. Fol.

Sprenger (*A.*), A catalogue of the Arabic-Persian and Hindustany manuscripts of the libraries of the king of Oudh, compiled under the orders of the Government of India. Vol I. Containing Persian and Hindustany poetry. Calcutta 1854. 8°

Steinmetz (*S. R.*), Ethnologische Studien zur ersten Entwicklung der Strafe. Leiden 1892. 8°. — Van den schrijver.

Swaving (A. H.), De Koloniaal-liberalen in Nederland. Batavia 1891. 8°.

Thio Tjeng Tek, Boekoe sair tjerita Sih Djin Koei koetika zaman karadjaan Hong Te Lie Si Bin ada dapat mengimpi hendak pergi Tjeng Tang. Batawi 1891. 12°.

Tio Bo Ing, Boekoe pantoon Geremet atie, ini pantoonan baroe aken goenanja menglipoorken atie jang sedee. Soerabaia 1891. 12°.

Tio Bo Ing, Boekoe pantoon klangenan atie, ini pantoenan baroe aken goenanja menglipoorken atie jang sedee. Soerabaia 1891. 12°.

Toorn (J. H. van der), Minangkabausch-Maleisch-Nederlandsch woordenboek. Uitgegeven door het Koninklijk Instituut voor de taal- land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië te Gravenhage. 's Gravenhage 1891. 8°. — Van den Heer P. H. Van der Kemp.

Topinard (P.), L'anthropologie. 4me edition. Paris 1884. 8°.

Toutinameh. Eine Sammlung Persischer Mährchen von Nechschebi. Deutsche Uebersetzung von C. J. L. Iken. Mit einem Anhange von demselben und von J. G. L. Kosengarten. Stuttgardt 1822 8°.

Ufford (G. C. Quarles van), en *J. Aaltsz*, Bawean, met inleidend woord van J. K. W. Quarles van Ufford. (Met een kaart). [Overgedrukt uit het Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig. Genootschap, 1892.] den heer J. K. W. Quarles van Ufford.

Ufford (J. K. W. Quarles van), Etudes sur la France contemporaine par Georges Renard. [Overgedr. uit de Economist 1891.] 8°. — Van den schrijver.

Ufford (J. K. W. Quarles van.), Ter Herinnering aan den hoogleeraar Dr. G. A. Wilken, geboren 17 Maart 1847, overleden 28 Augustus 1891. [Overgedrukt uit het Tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijks-

kundig Genootschap, jaargang 1891.] Leiden 1891. 8°. — Van den schrijver.

Ufford (*J. K. W. Quarles van*), C. F. Schoch, de Heeren diensten op Java en Madura, volgens het Regeeringsreglement van 1854. 's Gravenhage 1891. 8°. [Overgedrukt uit Themis LIII° deel, 1892.] — Van den schrijver.

Veth (*P. J.*), Atchin en zijne betrekkingen tot Nederland, topographisch-historische beschrijving. Met een schetskaart van het rijk Atchin en de naastbij gelegen Nederlandsche nederzettingen op Sumatra, naar de nieuwste bronnen te zamen gesteld door W. F. Versteeg. Leiden 1873. 8°.

Wilken (*Dr. G. A.*), De couvade bij de volken van den indischen Archipel. [Overdruk uit Bijdr. T. L. en Vk. V. N. I., 5°. Volgr., IV.] 8°.

Wilken (*Dr. G. A.*), Iets over de schedelvereering bij de volken van den Indischen Archipel. [Overdruk uit Bijdr. T. L. en VK. V. N. I., 5°. Volgr., IV.] 8°.

BIJLAGE IV.

EXTRACT uit de resolutien van de Hooge Indiasche Regeering van 3 Maart 1803.

Na een afzonderlijke rondleezing onder de Heeren Leden dezer vergadering door den Heer Gouverneur Generaal ter tafel gebragt zijnde een extract uit de resolutien van derigeerende Leeden van het Bataviasch Genootschap van den 15 Februarij laatsleeden, annex een relaas van den Medicine Doctor Thomas Horsfield van eenige door hem in de bovenlanden alhier gedaane ontdekkingen in Botanie, als meede een plan, waar naar hij vervolgens voorneemens is te werken, volgende het voorschreéven extract hier na geinsereerd.

EXTRACT uit de resolutien van derigeerende leden van het Bataviasch Genootschap.

Dingsdag, den 15 Februarij 1803.

Geleezen en wel overwoogen zijnde het volgende Raport van de Mede Leden Doekers en Kloprogge:

„*Geachte Medeleden!*

„Bij de laatste vergadering door UL: ons ter handgesteld „zijnde een Relaas van den Medic: Dr. Thomas Horsfield, „hebbende eenige door hem in de Bovenlanden alhier gedaane „ontdekkingen in de Botanie als mede een plan, waar naar „hij vevolgens voorneemens was te werkens- om hier op te „berichten, in hoe verre zulks tot nut van het algemeen „zoude kunnen strekken- zo hebben wij de eer hierop te

„laaten volgen, dat wij met alle naauwkeurigheid deze stuk-
„ken hebben nageleezen, en vermeenen, met reden ons te
„mogen vleien, dat de te werkstelling van zodanig plan de
„allernuttigste gevolgen zoude hebben. Wij meenen echter
„op gronden den schrijver nog onder het oog te moeten bren-
„gen, dat hij niet alleen den uiterlijken habitus der Plant,
„maar ook de plaatsen, waar en den aart van den grond,
„waarop dezelve groeien, haare culture en of dezelve zeldzaam
„of veelvuldig zijn, zal dienen op te geeven; voorts daar van
„eene chemischen anlijsis maaken en levendige proeven neemen,
„alvorens dezelve op het leevend Menschelijk Lighaam kunnen
„worden onderzogt, moetende daar bij deze laatste, zullen
„ze niet Empirisch zijn, op een gezond en geen ziek lighaam
„gechieden, terwijl de reactie van een ziek lighaam door
„een nog niet genoeg beproefde middel meestal verwarde
„verschijnsels voordbrengt; waar door men als dan niet
„voldoende kan ontdekken, welk aandeel het zieke lighaam,
„dan wel het middel aan deze resultaaten heeft, zo dat
„dese proeven veelal tot valsche gevoltrekkingen aanleiding
„kunnen geeven. Zullen dus de besluiten goed en zeker zijn,
„moeten de proeven op gezonde lighaamen met bekendstel-
„ling van hunne algemeene gesteldheeden en eigenaartigheden
„geschieden, om hier door te kunnen waarneemen de zui-
„vere werking welke ieder middel op zig zelve voortbrengt.
„Zo nu dit voorgenomen onderzoek een werk van zeer groote
„uitgestrektheid, door den schrijver, aan wien men door
„publieke schriften reeds eene wezenlijke verdiensten moet
„toekennen, vlijtig werd voortgezet, hetwelk in der tijd tot
„groot nut en voordeel zoude kunnen strekken, zo verdiende
„dezelve voor dezen moeielijken arbeid ook eene edelmoedige
„belooning te genieten, om hier door zijnen ijver op te wek-
„ken, als vooreerst, een vast maandelijksch bestaan, vrije
„plaatsen tot het maaken van proeven- en dan voor ieder
„beproefde ontdekking eene premie en deze te regelen naar
„maate haarer waarde.

„Uit overweeging van het voorschreevene vinden wij ons „gedrongen om voor te stellen, dat de schrijver door UL: „op het allergunstigst aan de Hooge Regeering worde aan-„gepreezen, teneinde het zo groot hier uit te voorzien nut „voor het algemeen ten spoedigsten te erlangen.

„Wij hopen hiermede aan de intentie van de vergadering „te hebben voldaan, en hebben de eer te zijn etc."

Zoo is eenparig geoordeeld, zig daar meede te conformeeren, en diesvolgends Hunne HoogEdelheeden de Hooge Regeering dezer landen bij Extract dezes den persoon VAN THOMAS HORSFIELD eerbiedigst aan te beveelen als een man, naar allen schijn recht geschikt om alhier Botanische onderzoekingen te doen, de nodige beproevingen te werk te stellen en het geneeskundig gebruik zijner ontdekkingen aan te wijzen, iets waar van Hunne HoogEdelheeden zelve, zonder eenige erinnering, de groote aangeleegenheid bezeffen, daar toch door eene gunstige richting der natuur, ieder gewest voor zijne eigen ziektens de eigenaartigste geneesmiddelen oplevert, en de algemeene bejammering zo lang vergeefs gehoord is, dat wel dit land overvloed heeft aan heilzaame kruiden en gewassen, maar dezelve van onze Europeërs weinig gekend, noch derzelver kragten onderzogt zijn, veel min een geneeskundig gebruik daar van is kunnen gemaakt worden, tot geringe eer onzer natie, die ten deezen opzicht zig bevreedigd schijnt te hebben, met den ijver, welke andere in haare volkplantingen hebben aangewend, koelbloedig te bewonderen

Dirigeerende Leden durven zig derhalven met de hope vleien, dat Hunne HoogEdelheeden deze geleegenheid, hoedanige zelden zo gunstig voorkomt, voor zig bewaard zullen achten, om een blijk betoon van derzelver zucht ter bevoordering van nuttige weetenschap naar Hunne edelmoedigheid aan den dag te leggen door het toestaan van een convenabel middel van bestaan aan meergem: Botanicus HORSFIELD, en verderen tot zijnen arbeid benoodigde beschikkingen en aanmoedigingen, op dat de nuttige Man zijnen werkzaamen ijver

tot deze beoeffeningen geheel besteeden kunne en in eene taak, zo moeielijk en langwijlig als deze is met lust en vrucht werke. (Onderstond) Accordeert (was geteekend) J. THS. ROSS, Sec^{s}.

Waar over gedelibereerd en eenparig begreepen zijnde, het nuttige dat in deze voordragt gelegen is, zo is conform dezelve goedgevonden en verstaan:

Ten eersten aan den gemelde Medicine Doctor THOMAS HORSFIELD geduurende den tijd dat hij naar het voorschreeven plan ten dienste van het Bataviasch genootschap en der colonie werkzaam zal zijn Botanische onderzoekingen te doen, de nodige beproevingen te werk te stellen en het geneeskundig gebruik zijner ontdekkingen aan te wijzen, toe te leggen een vast tractement van 200 rijksdaalders ter maand ingaande met den 1ste dezer.

Ten tweeden ten einde denzelven meer en meer aan te moedigen, te bepaalen dat aan hem voor ieder beproefde ontdekking een premie zal worden toegelegd naar mate haarer waarde, dog zonder voor als nog eenige bepaaling te maken van de grootheid derzelve, zullende deze Regeering daar omtrend telkens de nodige voordracht van derigeerende Leeden van het genootschap blijven inwagten om daar na, na bevinding van zaken te worden gedisponeerd.

Ten derden den gemelden HORSFIELD in het buiten hospitaal in het huis voor dezen door den krankbezoeker van het zelve bewoond, te laaten logeeren en door hem aan den Heer Raad extra ordinair en Commissaris over het Ambagts kwartier JOHAN HENDRIK HOLLE te laaten opgeeven welke veranderingen, combuizen enz: ten dienste van zijne verrigtingen in het zelve dienen te worden gemaakt, met verzoek aan welgemelde Heer HOLLE om na den ontfangst van die opgave door den opziender der Timmeragien en Reparatien JOHANNES JONGKIND een plan en calculative bereekening van het kostende te laaten formeeren en bij deeze Regeering over te brengen.

BIJLAGE V.

EXTRACT uit de resolutiën der Indische Regeering van 30 Maart 1804.

Dirigeerende Leden van het Batavias Genootschap bij een extract uit derzelver resolutien van den 27ste Februarij Jongstleeden voorgedragen hebbende het verzoek van den Botanicus HORSFIELD om ter opsporing en verzameling van planten een reisje naar Cheribon en langs de geheele Noord Oostkust van Java te mogen doen gelijk daar bij breeder voorkomt:

EXTRACT uit de Resolutiën van Dirigeerende Leden van het Bataviasch Genootschap der weetenschappen, op den 27 Februarij 1804.

Wat betreft de geuitte begeerte en voorslag van Doctor HORSFIELD aan Dirigeerende Leden gedaan- om eene reis te doen na Tje-ribon, ter opspooring en verzameling van planten in dat district, en vervolgends van daar na de geheele Noordkust van Java, alsmede om in dit geval door Dezelver bewerking in staat gesteld te worden, zig eenige geschikte slaaven aan te schaffen, zo, om op zijne toef-plaatsen buiten bezwaar te zijn van 's Comp: Dienaaren, en Inlanderen, die zig daar bevinden, als ook bijzonder ten einde in stille onafhanglijkheid zijne werkzaamheden door te zetten, en eindelijk om tot het maaken van de benoodigde aftekeningen voorzien te worden van een daartoe bekwaam persoon, die in het Marine-school te Samarang wel ligtelijk te vinden zoude zijn; — zo is aan Dirigeerende Leden gemeld project niet vreemd of onraadzaam voorgekomen, en derhalven goedgedagt, deze voorstellen van voorn: Botanicus bij Extract

dezes ter eerbiedige kennis te brengen van Hunne HoogEdelheden de Hooge Regeering dezer Landen, ten einde Hunne HoogEdelheden, dezelve mede agreeerende, ten aanzien van het — eerste punt, ten behoeve van meergedagten Natuur — onderzoeker de benoodigde aanschrijving na de Residentie van Tje-ribon, en in het vervolg aan het Gouvernement van Java gelieven te doen; met betrekking tot — het tweede, eenig voorschot van penningen Hem gelieven toe te staan, die op zijn maandelijksch inkomen langzaamerhand konden gekort worden, — welk de voorslag is van Dr. Horsfield zelven, — of in dier voege als Hunne HoogEdelheden naar Derzelver edelmoedigheid anders zouden willen beschikken; en opzichtelijk — het laatste, welk in allen gevalle voor hem, zo noodzaaklijk vereischte is, goedgunstig te bezorgen, dat hem een bekwaam Tekenaar uit het Marine-school, of op eene andere wijs toegevoegd worde.

Accordeert.
(w. g.) J. Th. ROSS,
Secrts.

Waarop gedelibereert zijnde is goedgevonden en verstaan in het voorschreeven verzoek te bewilligen en den Heer Javas Gouverneur nevens den Heer Cheribons Resident aan te schrijven den gemelde Horsfield het doen van zijne nasporingen zo veel mogelijk te faciliteeren met qualificatie aan eerstgemelde zijn Edele denzelven boven dien een bekwaam Jongeling uit het Marine school te Samarang toetevoegen tot zijne assistentie en om hem in het maken van de benodigde afteekeningen behulpsaam te zijn — voorts aan den gedagte Horsfield, tot goedmaking der reis en andere ongelden, te laten vooruit verstrekken vijftien Honderd Rijksdaalders, om van zijne te verdienen maand gelden te worden ingehouden, tot dat de gemelde som zal zijn geliquideerd.

Bijlage VI.

Bij resolutie van de Indische Regering van 18 September 1804 is o. a. „het Bataviasch genoodschap ter aanmoediging „van kunsten en weetenschappen gedemandeerd ter Secretary „deezer Regeering, onder behoorlijk register, te doen over- „brengen alle zoodanige schriftuuren, als, over de redenen en „oorzaken der ongezondheid van de stad Batavia en dies om- „trek handelende, bij hetzelve berustende zijn en bij deze Re- „geering niet mogten weezen overgebragt".

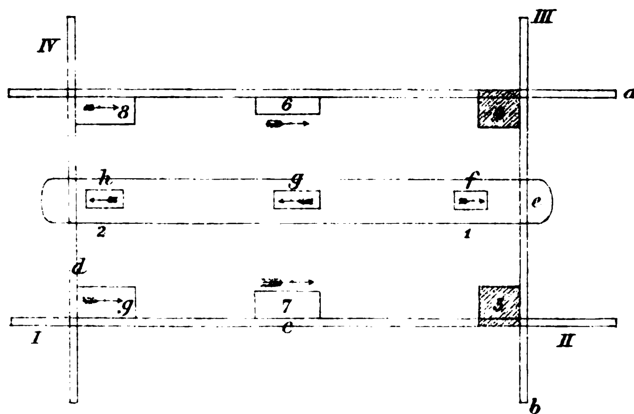
Deze aanschrijving hield verband met de verwachte komst uit Nederland van den koopman, Wilhelmus Nartinus Keuchenius, die, zoowel door het Staats-bewind der Bataafsche Republiek, als door de Heeren Meesters, bij de Indische Regering was aanbevolen voor het instellen van een onderzoek naar de bewuste ongezondheid. „zoveel mogelijk buiten bezwaar van 's Lands kas."

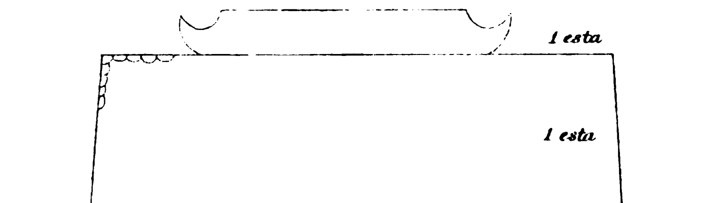
De Indische Regering besloot dan ook, „uit aanmerking, „dat hij, Keuchenius, zonder inkomsten alhier, waar alle „behoeftens tot levensonderhoud zeer duur zijn, niet bestaan „kan, alsmede verpligt zal zijn om tot het nemen van oculaire „inspectie van de stranden en de environs van Batavia zig „van een rijtuig te voorzien, aan denzelven toeteleggen rijks- „daalders 100 's maands, ingaande met den dag van zijn „aankomst alhier, en tot zo lang hij op geen andere wijze „in eenige post in 's Compagnie's dienst geëmployeert zal „worden".

Bijlage VII.

OPGAVE en beschrijving der voorwerpen van den Heer A. L. VAN HASSELT, Resident van Tapanoeli, ontvangen, waarvan no. 1 tot 4 geschonken zijn door den Heer W. D. HELDERMAN, Controleur te Batang Toroe.

No. 1. Versierselen van een Bataksch graf, bestemd voor een oud en voornaam hoofd, dat kinderen en kleinkinderen na laat, alleen in den Dolok, dat is in het noordelijk woest bergland van Padang Lawas in zwang (halve grootte).

De vier planken *a*. *b*. *c*. en *d*. komen op den grafheuvel te staan na in elkaar gezet te zijn.

De heuvel is hoog ± 1 esta (ongeveer 0.45 M.) dus bij dit model $^1/_2$ esta: de zijden van den heuvel zijn bijna verticaal.

De wanden ervan bestaan uit rivier (rol) steenen.

De bovenranden van den heuvel zijn op een afstand van een esta (bij dit model $^1/_2$ esta) van de vier planken.

De bovenvlakte van den heuvel *buiten* de planken is met grof grint geplaveid. De ruimte tusschen de vier planken is wederom met aarde aangevuld en met grof grint bedekt. De plank *e*. wordt gelegd over het midden der zijden b. en *d*.

De pijltjes duiden de richting der beelden aan.

De beelden 1 en 2 vinden hun plaats in de gaten *f* en *h*; deze beelden waren vroeger ook aan den voor- en achterwand van de huizen van een voornaam hoofd onder de nok van het dak aangebracht. In het gat *g* vindt het beeld 3 zijne plaats. Het stelt den persoon (hoeloebalang) voor, die bij de begrafenis in de roto plaats neemt, en voorzien van zwaard en lans het lijk bewaakt. De roto is een soort huisje zonder omwanding op rollen waarin het lijk grafwaarts wordt gevoerd.

De beelden 4 en 5 stellen de slaven en slavinnen van den overledene voor. De personen, die gemeenschap uitoefenen, zullen wel wijzen op het feit, dat de kinderen van slaven bij slavinnen verwekt, wederom slaven van den eigenaar zijn. Beeld 6 is het teeken van het radjaschap; de radjas toch waren vroeger uitsluitend de personen, die van het paard als rijdier gebruik maakten. Beeld 7 stelt de volgeling van den radja voor: 8 (een aap) en 9 (een kat) wijzen op de huisdieren van den overledene.

No. 2. Porda, een bijlsteel uit Padang Lawas. De losse beitel wordt tusschen het hout van den steel en de rotan- omvlechting (hoerabat) gestoken om als bijl of als dissel te dienen.

No. 3. Djoloeng, een muizenval uit Padang Lawas.

No. 4. Rijstschotel.

No. 5. Afgietsels van oudheden bij Si Mengambat in Groot Mandailing.

No. 6. Bouwsteen van de oudheden van Si Mengambat in Groot Mandailing.

No. 7. Batoe panghoeloe balang, gevonden nabij Bintoedjoe in Angkola.

VERSLAG
VAN DE VERRICHTINGEN
DER
„ARCHEOLOGISCHE VEREENIGING"
TE
JOGJAKARTA
gedurende het jaar 1891.

Werd in het jaarverslag van 1890 vermeld, dat einde September van dat jaar de werkzaamheden, betreffende de ontgraving van de tempels te Prambanan geeindigd waren, in 1891 werd deze arbeid inzooverre voortgezet, dat de kamponghuizen, die tusschen de tempels in gelegen waren, verwijderd en alle klapper- en andere vruchtboomen, na behoorlijk onteigend te zijn, omgekapt werden, terwijl het geheele terrein overigens schoongemaakt werd.

Door een en ander heeft men thans een duidelijk en fraai overzicht over de geheele tempelgroep, voor zoover die zich op Jogjaasch grondgebied bevindt. Aan het gedeelte n.l., dat in de residentie Soerakarta gelegen is, kon niets gedaan worden, zonder de toestemming van den Soesoehoenan van Solo.

Onze beschermheer, de Resident Mullemeister, had welwillend op zich genomen, die toestemming, door tusschenkomst van den Resident van Solo, zoo mogelijk te verkrijgen. Aangezien echter sints niets meer van deze zaak vernomen is, ligt het vermoeden voor de hand, dat zij in het vergeetboek

geraakt is. Het bestuur onzer vereeniging zal de noodige stappen doen, om hier weder de aandacht op te vestigen.

Doch al wordt genoemde toestemming verkregen, dan nog is het de vraag, of onze vereeniging de blootlegging van dat Solosche gedeelte zonder financieelen steun der Regeering kan voleindigen. En toch is er, behalve dit werk, nog zooveel op archeologisch gebied in dit gewest te verrichten. We noemen slechts:

a. het blootleggen van de Tjandi Kalongan bewesten de dessa Kebondalem, benoorden de dessa Sodjiwan, waar volgens Dr. R. D. M. VERBEEK mogelijkheid bestaat, dat nog beelden gevonden worden, die de moeite en de kosten ruimschoots zullen loonen;

b. het ontgraven en deblaijeeren van den hoofdtempel van Tjandi Sewoe, om verdere instorting te voorkomen;

c. het ontblooten van de ruines van Ratoe Bôkô, waardoor wellicht nog onbekende archeologische schatten gevonden worden:

d. het ontblooten van de Tjandi Gĕblak;

e. het schoonmaken en onderhouden van Tjandi's Kalassan (Kalibening) en Bĕndosari (ook wel enkel „sari" genoemd) en het ontgraven van den voet der laatste (zie IJzerman bl. 27, 5ᵉ regel v. o., die betreurt, dat dit nog niet geschied is).

Het Bestuur is doende, om door tusschenkomst van den Resident van Jogjakarta, aan de Regeering, ook dit jaar, eene subsidie aan te vragen, om bovengenoemde werkzaamheden geheel of gedeeltelijk te kunnen verrichten.

Het developpeeren en fotografeeren van het voetstuk van den Boro-Boedoer, had buiten bemoeienis onzer vereeniging, onder toezicht van den Resident van Kĕdoe, plaats. Niettemin volgden wij met belangstelling de werkzaamheden aan dat monument, terwijl wij na afloop ervan door het Gouvernement vereerd werden met een volledig stel fotografieën van de basreliefs, aan den buitenwand van het gedeveloppeerde

voetstuk voorkomende. Dit geschenk werd dankbaar door onze vereeniging aanvaard.

Omtrent het Archeologisch museum, dat de Regeering alhier zoude bouwen, werd tot nog toe niets naders vernomen. Met verlangen zien wij den bouw ervan te gemoet.

In het bestuur hadden de volgende mutaties plaats: Door het vertrek van onzen President, den Heer R. RAAFF, naar Europa, moest deze als zoodanig vervangen worden, en viel de keuze op den Heer H. E. DORREPAAL; verder trad de Heer H. J. BOELMAN als Secretaris-Thesaurier af en werd hij in die hoedanigheid vervangen door het bestuurslid G. J. OUDEMANS.

Het Bestuur is dan ook thans als volgt samengesteld:

H. E. DORREPAAL, President.

R. M. E. RAAFF, Vice-President.

A. Th. RAAFF,
H. J. BOELMAN,
F. Th. VAN SUCHTELEN,
K. CEPHAS, } Leden.

en G. J. OUDEMANS, Secretaris-Thesaurier.

Het ledental nam in het verslagjaar eer af dan toe. Dit is hoofdzakelijk te wijten aan het feit, dat er geen voordrachten gehouden werden, en dat de contributie te hoog gesteld was. Het bestuur hoopt in het volgende jaarverslag te kunnen constateeren, dat door in een en ander verandering te brengen, de vereeniging een nieuw tijdperk van bloei te gemoet gaat.

Het lid Cephas maakt zich voordurend verdienstelijk, door waar noodig, van nieuwe vondsten op archeologisch gebied photografische afbeeldingen te maken. Zoo heeft hij dit o. a. gedaan van de binnen-en buitenwanden van den omgang des hoofdtempels van Prambanan, welke potografieën hij tegen verminderden prijs voor de leden van onze vereeniging verkrijgbaar stelt (n. l. tegen *f* 30. het geheele stel van 64

photografieën, terwijl zij overigens tegen *f* 0.75 per stuk voor een ieder verkrijgbaar zijn).

Het lid Karel A. E. KLÄRING heeft zich moeite getroost, om daartoe aangezocht, door onzen Beschermheer, van de beelden op het Residentie-erf eene uitvoerige beschrijving te geven, en ofschoon die niet geheel beantwoord heeft aan de eischen, die men aan eene dergelijke beschrijving stellen kon, zoo verdient toch niettemin de gedane poging alle waardeering.

Wij hopen, dat ook andere leden onzer vereeniging zich in den vervolge op archeologisch gebied verdienstelijk zullen weten te maken, al ware het alleen b.v. door van alle wetenswaardigs op dat gebied mededeeling te doen, waardoor wellicht veel merkwaardigs bewaard blijft, dat anders te loor zou gaan.

JOGJAKARTA, 16 April 1892,

H. E. DORREPAAL,
President.

G. J. OUDEMANS,
Secretaris.

LIJST

van ingekomen boekwerken gedurende het 2e kwartaal 1892.

Aanhangsel tot het voorschrift voor de schietoefeningen met het achterlaadgeweer klein kaliber bij de infanterie. Uitgegeven op last van het departement van oorlog. Batavia 1892. 12°.— Van de uitgevers.

The mutiny of the *Bengal* army. An historical narrative. By one who has served under Sir Charles Napier. Seventh thousand. Londen 1858. 8°.

Brandes (Dr. *J.*), Nog eenige Javaansche piagĕm's uit het Mohammedaansche tijdvak afkomstig van Mataram, Bantĕn en Palembang. Derde vervolg. [Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Ind. T. L. en Vk., deel XXXV.] 8°.

's Lands Plantentuin te *Buitenzorg*. 18 Mei 1817—18 Mei 1892. Batavia 1892. 8°.

General regulations for foreign exhibitors at the world's Columbian exposition in *Chicago* prescribed by the director general by authority of the world's Columbian commission, in accordance with the act of congress approved April 25, 1890. Batavia 1892. 8°.

Cooke (*G. Wingrove*), China: being „The Times" special correspondance from China, in the years 1857—58. Reprinted by permission. With corrections and additions by the author. A new edition. Londen 1859 8°.

Cornwallis (*Kinahan*), Two journeys to Japan, 1856—7. In two volumes. Londen 1859. 8°.

Davidson (*G. F.*), Trade and travel in the Far East; or recollections of twenty-one years passed in Java, Singapore, Australia, and China. Londen 1846. 8°.

Davis (*J. F.*), Sketches of China; partly during an inland journey of four months, between Peking, Nanking and Canton; with notices and observations relative to the present war. 2 Vols. Londen 1841. 8°.

Lezing van den Heer *R. A. Eekhont*, over de ontworpen wetenschappelijke en praktische onderzoekingsreis dwars door Borneo, van Pontianak over Moeara Teweh naar Samarinda; de staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust en Oembiliën kolenvelden, opgehelderd door kalklichtbeelden; de reis van den hoofdingenieur IJzerman dwars door Sumatra, in April 1892 gedaan, in woord en beeld; typen uit het Sumatraansche leven in woord en beeld gehouden te Amsterdam. [Nederlandsche afdeeling der Ned. Ind. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw.] Amsterdam 1892.—8°.

Helfrich (*O. L.*), Aanvullingen en verbeteringen op de Maleisch-Nederlandsch-Enganeesche woordenlijst. (Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., deel XXXIV, bl. 539 en volgg.) [Overgedrukt uit het Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XXXV.] 8°.

Hoffmeister (*W.*), Travels in Ceylon and continental India; including Nepal and other parts of the Himalayas, to the borders of Thibet with some notices of the overland route with Appendices. Translated from the German. Edinburgh 1848. 8°.

Kaye (*J. W.*), History of the war in Afghanistan. A new edition revised and corrected. In three volumes. London 1857—58. 8°.

Lang (*J.*), Wanderings in India, and other sketches of life in Hindostan. London 1859. 8°.

Medley (*J. G.*), A year's campaigning in India, from March 1857 to March 1858. London 1858. 8°.

Algemeen Nederlandsch Studenten-weekblad „*Minerva*". Suum cuique. 14e Jaargang. 1 Maart 1889. Feestnummer ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het Leidsch Studentencorps 1 Maart 1889. Leiden. 4°.— Van Mr. J. A. VAN DER CHIJS.

Boekoe pantoen karang-karangan koempoelannja si *Nona boedjang* akan goenanja orang moeda jang soeka plesir dengan nona-nona, atawa bertjiutaken satoe sama laen. Bagian jang pertama. Betawi 1891. 12°.

North (Major), Journal of an English officer of India. London 1858. 8°.

Pestalozzi's Lienhard und Gertrud. Ein Buch für das Volk. Die zwei ersten Theile in Einem Bande nach der ursprünglichen Ausgabe neu gedruckt. Mit 13 Federzeichnungen von H. Bendel und einer Musikbeilage. Zürich 1844. 8°.— Van den Heer G. LANDOLT.

Pleyte (*Th. B.*), Verkoop van geneesmiddelen. Akademisch proefschrift. Leiden 1891. 8°.— Van Mr. J. A. VAN DER CHIJS.

Les voyages en Asie au XIVe siècle du bien-heureux frère Odoric de *Pordenone,* religieux de Saint-François, publiés avec une introduction et des notes par H. Cordier. [Recueil de voyages et de documents pour servir à l'histoire de la géographie depuis le XIIIe jusqu'à la fin du XVIe siecle. X.] Paris 1891. 8°.

Rietstap (*J. B.*), De Wereldbol. De jongste zee- en landreizen, volgens Dr. W. Harnisch, F. Heinzelmann en anderen. Aan Neerlands volk verteld. 7 dln. Groningen. Arnhem — Gent (1867). 8°.

Sassen (*A. P. Th.*), Rijkspostspaarbank. Statistisch-historisch overzicht betrekkelijk het éérste tienjarig tijdvak van haar bestaan (1 April 1881—1 April 1891). Franeker 1892.— Van den schrijver.

Schulman (*J.*), De l'unitation der monnaies étrangères aux Pays-bas septentrionaux lors de la guerre de 80 ans.

Mémoire présenté au Congrès international de Numismatique de Bruxelles. Bruxelles 1892. 8°.— Van den schrijver.

Smith (*O. H.*), The natural history of the human species, its typical forms, primaeval distribution, filiations, and migrations. Edinburgh — London 1852. 8°.

Steinmetz (*A.*), Japan and her people. London 1859. 8°.

Swainson (*W.*), New Zealand and its colonization. London 1859. 8°.

Treub (Dr. *M.*), De beteekenis van tropische botanische tuinen. Redevoering den 18en Mei 1892 uitsproken, ter gelegenheid van den 75sten verjaardag van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg, Batavia 1892. 8°. — Van den schrijver.

Tronson (*J. M.*), Personal narrative of a voyage to Japan, Kamtschatka, Siberia, Tartary and various parts of coast of China; in H. M. S. Barracouta. London 1859. 8°.

Ufford (*J. K. W. Quarles van*), Het Panama kanaal. Canal Interocéanique de Panama. Mission de 1890—91 en Colombie. Rapport-Général par Lucien N. B. Wyse Paris 1891.— Compagnie Universelle du Canal Interocéanique de Panama. (En liquidation; 2e Rapport presenté au Tribunal Civil de la Seine par Achille Monchicourt Paris 1891. [Overgedr. uit de Economist Mei 1892.] 8°.— Van den schrijver.

Ufford (*J. K. W. Quarles van*), Armenzorg. Generaal Booth's eerste jaarverslag en eenige andere publicatien over armenverzorging. [Overgedrukt uit de Economist 1892.] 8°.-- Van den schrijver.

Verwijk (*J. J.*), Aanteekeningen omtrent het Diëng-gebergte en zijne merkwaardigheden. [Overgedr. uit het Tijdschr. voor Ind. T. L. en Vk., XXXV.] 8°.

Verwijk (*J. J.*), Bijdrage tot de kennis van den Sapoedi-

archipel. [Overgedr. uit Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XXXV.] 8°.

Voltaire, Siècles de Louis XIV et de Louis XV. 5 Tomes Edition stéréotype. Paris 1803. 12°.

Voorschrift voor het onderricht in het bajonetschermen. Uitgegeven op last van het Departement van oorlog. Batavia 1892. 12°.— Van de uitgevers.

Voorschrift voor de schietoefeningen met het achterlaadgeweer klein kaliber bij de infanterie. Uitgegeven op last van het departement van oorlog. Batavia 1892. 12°.— Van de uitgevers.

Wall (A. F. von de), Kort begrip der beteekenis van de tarekat naar het Maleisch van Sajid Oesman ibn Abdoellah ibn Akil ibn Jahja. [Overgedr. uit Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XXXV.] 8°.

Wessels (L.), De voorstellen van de Indische regeering omtrent de gouvernements koffiecultuur op Java en Sumatra's Westkust. 's Gravenhage 1892. 8°.

Winter (C. T.), Six months in British Burma or India beyond the Ganges in 1857. London 1858. 8°.

Yule (H.), A narrative of the mission sent by the Governor General of India to the court of Ava in 1855, with notices of the country, governement and people. London 1858. 4°.

BIJLAGE X.

LIJST

van ingekomen boekwerken gedurende het 3e kwartaal 1892.

Sjair *Abdoe'l-Moeloek* radja Barbari. (Behasa Melajoe.) Hoeroef Olanda. Tjitakan baroe. Betawi 1892. 8°. — Van de uitgevers.

Agustin (*Gaspar de S.*), Compendio del Arte de la lengua Tagala, por el padre Fr.—, religioso del mismo órden, comisario del Santo oficio, visitador de esta provincia de Filipinas, y prior del convento de Tambobong, 3a Edicion. Manila 1879. 8°.

The *Ain i Akbari* of Abdul Fazl i 'Allámi, translated from the original Persian, by Col. H. S. Jarrett. Vol. III. Fasc, I. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1891. 8°.

Ali Effendi Hilmi al-Dagustâni فهرست الكتب التركيه والفارسيه الجاويه الموجودة بالكتبخانه الخديويه انمصريه الكائنة بسراى درب الجماميز بمصر المحروسة المعزيه* جمعه ورتبه على أفندى حلمي الداغستانى مغير الكتب التركية والفارسيه والجاويه بالكتبخانه سابقا* طبعة أولى بالمطبعة العثمانية بمصر *١٣٥٢ سنة* 8°.

Andree (*R.*). Die Fluthsagen. Ethnographisch betrachtet. Mit einer Tafel. Braunschweig 1891. 8°.

The *Antananarivo* annual and Madagascar Magazine. A record of information on the topography and natural productions of Madagascar, and the customs, traditions,

language, and religious beliefs of its people. Revised and re-edited by J. Sibree and R. Baron. A reprint of the first four numbers. Antananarivo 1885. 8°.

Aṇubha'shyam by Paṇḍit·Hemchandra Vidya'ratna. Fasc. II. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1891. 8°.

Atjehsche courant. Nieuws- Handels- en Advertentieblad. Redacteur C. L. Kühr. Kota Radja 1892. Fol. Proefnummer.

Aufrecht (*Theodor*), Catalogus catalogorum. An alphabetical register of Sanskrit works and authors. Leipzig 1891. 4°.

Aurora. Muzikaal Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. Redacteur Hans van de Wall. Batavia 1892. Fol. Proefnummer, No. 1 — 9, 12.

Avril (*A. d'.*), L'Arabie contemporaine avec la description du pélérinage de la Mecque et une nouvelle carte géographique de Kiepert. Paris 1868. 8°. — Van den Heer Dr. C. Snouck Hurgronje.

ʿAwârif al-maʿârif عوارف المعارف العارف بالله تعالي الامام السهروردي نفعنا الله به* Deel 1 — 4. Bûlâq 1289 H. 8°.

Baarda (*M. J. van*), Beknopte spraakkunst van de Galillareesche taal. Utrecht 1891. 8°.

al-Bahdjah al-Mardhîjah البهجة المرضية اين رسالت دنماكندي في الفوائد الاخروية ترهمفون فدان ببراف فائده دعا حسن الخاتمه دان ببراف فضيلة ذكر دان كلبيهن سكل دعا دان لاينن ترجمة الفقير الفانى محمد ابن اسماعيل داود الفطاني *بندرالمنبي ١٢٩٠*غفر الله له ولوالديه واحبآ ثم امين 8°. — Van den Heer Dr. C. Snouck Hurgronje.

Bange (*J. J. H.*), Levensbeeld van Johan Frederik Riedel, uit de Minahassa op Célebes, verkort naar het Hoogduitsch. Veendam. 8°.

Barth (*A.*). George Alexandre Wilken. [Overdruk uit Melusine 1892 no. 1.] Fol. — Van den schrijver.

Bassett (*Fletcher S.*), Legends and superstitions of the sea and of sailors in all land and at all times. London 1885. 8°.

Bergaño (*Diego*), Vocabulario de la lengua Pampanga en Romance. Reimpreso. Manila 1860. Fol.

Bidâjat al-hidâjat. كتاب المسمي بداية الهداية. Bûlâq H. 1291. 8°.

Bleek (*W. H. J.*), Reynard the fox in South Africa; or Hottentot Fables and Tales, chiefly translated from original manuscripts in the library of his Excellency Sir George Grey. London 1864. 8°.

Bourke (*J. G.*), The snakedance of the Moquis of Arizona being a narrative of a journey from Santa Fé, New Mexico to the villages of the Moqui Indians of Arizona, with a description of the Manners and Customs of this peculiar People, and especially of the revolting religious rite, the Snake-Dance, to which is added a brief dissertation upon serpent-worship in general with an account of the tablet dance of the pueblo of Santo Domingo, New Mexico, etc. London 1884. 8°.

Brandes (Dr. *J.*), Een verslag van Professor A. C. Vreede omtrent eene verzameling Javaansche en Madoereesche handschriften. [Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Ind. T. L. en Vk.. deel XXXV.] Batavia 1892. 8°.

Brihad-devatá: an index to the gods of the Rig-veda, by S'aunaka A'chárya. Edited by the late Rájá Rájendralála Mitra. Fasc. IV [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1892. 8°.

Brihad-dharma-puráṇam edited by Paṇḍit Haraprasa'd S'a'stri. Fasc. III. [Bibliotheca Indica] Calcutta 1892. 8°.

Bruijn M. Gz. (*J. de*), Het Notariaat in Nederlandsch Indië. Ontwerpen van acten en andere zaken uit de notariele praktijk. Voor hen, die zich voor het klein-Notaris-Examen voorbereiden. Djocdjokarta 1884. 8°. — Van den uitgever H. Buning.

Bruijn M. Gz. (*J. de*), Het Notariaat in Nederlandsch Indië. Het burgerlijk wetboek en eenige andere wetsbepalingen voor het zoogenaamd klein-Notaris-Examen, benevens voor Leden en Agenten van Weeskamers

en anderen die zich op de hoogte van den hoofdinhoud dier bepalingen willen stellen. Djokdjokarta 1892. 8°. — Van den uitgever H. Buning.

Bruijn M. Gz. (J. de), Het notariaat in Nederlandsch-Indië. De wet op het notarisambt (Staatsblad 1860, no. 3.). Voor hen, die zich voor het zoogenaamd klein-notaris-examen voorbereiden, zoomede voor den reeds in functie zijnden afdeelingsnotaris gerangschikt en met aanteekeningen uit de praktijk voorzien. Djokjakarta 1891. 8°. — Van den uitgever H. Buning.

Leerboek voor de zesde afdeeling van Instituut *Buijs*. Soerabaia 1892. 8°.

Çahhabat-baik. Hikajat, tjerita, dongeng, sjair, pantoen dan lain-lain daripada itoe dikoempoelkan dan di hijasi dengan bebrapa gambar-gambar oleh Patmo di Soerijo. no. 1 — 3. Batavia (1892). 4°. — Van de uitgevers.

Caiingat Cayo! IV. Sa carouaga, t, cahinaan nang loob. 1888. 8°. — Van den Heer A. G. Vorderman.

Caiingat Cayo! VI. Sa manga protestante, t, manga anonimero. 1889. 12°. — Van den Heer A. G. Vorderman.

Callaway (C.), Nursery tales, traditions, and histories of the Zulus, in their own words with a translation into English and notes. Vol. I. Natal 1868. 8°.

Callaway (C.), The religious system of the Amazulu. Izinyanga Zokubula; or divination, as existing among the Amazulu, in their own words, with a translation into English, and notes. Natal-Capetown-London 1870. 8°.

Carthaus (Dr. Emil), Aus dem Reich von Insulinde. Sumatra und der malaiische Archipel. Leipzig 1891. 8°.

Chalmers (J.) and *W. Wyatt Gill*, Work and adventure in New Guinea, 1877 to 1885. London 1885. 8°.

Chatm Qoer'ān en gebeden. هذا كيفية ختم قران. 1293. (Maleisch).

Codrington (R. H.), The Melanesians. Studies in the anthropology and folk-lore. Oxford 1891. 8°.

Dirkzwager (N.), Eenige opmerkingen over den tweeden titel

van het ontwerpstrafwetboek voor Europeanen in Ned. Indie. Akademisch proefschrift. Leiden 1892. 8°.—Van Prof. Mr. P. A. van der Lith.

al-Djalâlain, كتاب الجلالين في تفسير القرأن. 2 dln. 3e druk. Bûlâq H. 1289. 8°.

Day (*Lal Behari*), Folktales of Bengal. London 1883. 8°.

Does (*A. M. K. de*), Toestand der nijverheid in de afdeeling Bandjarnegara. [Overgedrukt uit Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., deel 36.] Batavia 1892. 8°.

Dijken (*H. van*), Eenige psalmen en gezangen in de Galelareesche taal. Uitgegeven door de Utrechtsche Zendingvereeniging. Utrecht 1875. 8°.

Encarnacion (*J. F. de la*), Diccionario Bisaya-Español y Español-Bisaya, compuesto por el R. P. Fr.—, provincial que ha sido dos veces de Agustinos descalzos de la provincia de S. Nicolas de Tolentino de Filipinas. Tercera edition Aumentada con mas de tres mil voces por el R. P. Fr. Jose Sanchez y la cooperacion de varios Padres Recoletos. Manila 1885. 4°.

Eschauzier (*O. C.*), Bijdragen tot toelichting van het vraagstuk der décentralisatie van het bestuur op Java. 's Gravenhage 1892. 8°.

Fatāwī al-Chalīlī. كتاب فتاوي شيخ الاسلام والمسلمين العالم العامل الشيخ محمد الخليلى الشافعى رضى الله عنه ونفع المسلمين ببركة علومه فى الدنيا والآخرة بمنه وكرمه امين* Cairo 1284 H. 8°.

Fatḥu 'l-muʿīn met randglossen. فتح المعين بشرح قرة العين تصنيف العالم العلامة الشيخ زين الدين عبد العزيز المليبارى تلميذ ابن حجر الهيتمى الشافعى نفعنا الله به وبعلومه آمين* Cairo H. 1290. 8°.

Fausböll (*V.*), The Jâtaka together with its commentary being tales of the anterior births of Gotama Buddha. Vol. V. London 1891. 8°.

al-Fawâ'id fi'ç-çalâh wa'l-'awâ'id. هذا كتاب الفوائد فى الصلاة والعوائد للعلامة الشيخ شهاب الدين احمد ابن عبد اللطيف الشرجى اليمنى رحمه الله تعالى آمين• Cairo H. 1292. 8°.

Figueroa (*A.*), Arte del idioma Visaya de Samar y Leite. 2ª Edicion. Binondo 1872. 4°.

Fiji and the Fijians. Vol. I. The islands and their inhabitants, by Th. Williams. Vol. II. Mission history by J. Calvert. Edited by G. Stringer Rowe. London 1858. 8°.

Filelfe, Cent dix lettres Grecques de François —, publiés intégralement pour la première fois d'après le codex Trivulzianus 873 avec traduction, notes et commentaires par E. Legrand. [Publication de l'école des langues orientales.] Paris 1892. 8°.

Foreman (*J.*), The Philippine Islands; a historical, geographical, ethnographical, social and commercial sketch of the Philippine Archipelago and its political dependencies. London 1892. 8°.

Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque du roi et autres bibliothèques, publié par l'Institut Royal de *France*; faisant suite aux Notices et extraits lus au Comité établi dans l'Académie des inscriptions et belles-lettres. Tome Xme. Paris 1818. 4°.

Frere (*Mary*), Old Deccan days or Hindoo fairy legends current in Southern India, collected from oral tradition. Fourth edition revised. Londen 1889. 8°.

Fritsch (*G.*), Die Eingeborenen Süd-Afrika's ethnographisch und anatomisch beschrieben. Nebst einem Atlas enthaltend sechzig in Kupfer radirte Portraitköpfe. Breslau 1872. 8°.

Gabelentz (*Georg von der*), Die Sprachwissenschaft, ihre Aufgaben, Methoden, und bisherigen Ergebnisse. Leipzig 1891. 8°.

O boekoe maginna i mi dotto o *Gogalela* ma bi demmo ma bi dekkenakko. Utrecht 1885. 8°.

Gayacao (Don *Juan*), Manual de conversaciones en Hispano-Bicol y vice-versa 5ª Edicion. Manila 1881. 8°.

Graaf (*C. de*), Skola ma boekoe. Gemina ma sinotto iwisigoesie Wowolanda po Gogalela. Utrecht 1881. 8°.

Groneman (*J.*), De Hindoetempels te Parambanan in Midden-Java. [Overdruk van „Eigen Haard", 1892 no. 25.] 4°. — Van den schrijver.

Groot (*J. J. M. de*), The religious system of China, its ancient forms, evolution, history and present aspect. Manners, customs and social institutions connected therewith. Vol. I. Leiden 1892. 8°.

Guppy (*H. B.*), The Solomon islands and their natives. London 1887. 8°.

Hahn (*Theophilus*), Tsuni- ‖ Goam, the Supreme being of the Khoi-Khoi. London 1881. 8°.

Hâsjiat ad-Dardîr ʿala 'l- Ghaiṭi حاشية الامام العارف بالله تعالى
ابى البركات سيدى أحمد الدردير على قصة المعراج
للعلامة الهمام بركة الانام نجم الدين الغيطى رحمهما الله آمين*
Bûlâq 1289 H. 8°.

Hâsjiatu' d- Dasûqî ʿala sjarḥ ummi 'l-barâhîn. حاشية العلامة
المحقق الفهامة المدقق الشيخ محمد الدسوقى على شرح
ام البراهين لمؤلفها الامام سيدى محمد السنوسى تغمد
هما الله برحمته واسكنهما فسيح جنته* وبها مشها الشرح
المذكور* Bûlâq H. 1290. 8°.

al-Hawâsji al-Madanījah. الحواشى المدنية للعلامة الفهامة الشيخ
محمد بن سليمان الكردي المدني علي شرح العلامة الشهاب
أحمد ابن حجر الهيتمي المكى الشافعي على مختصر العلامة
الفقيه عبدالله بافضل الحضرمي نفعنا الله بهم وبعلومهم وأعاد
علينا من أسرارهم وبركاتهم فى الدين والدنيا والاخرة آمين*
Cairo H. 1290. 8°.

Hekmeyer (*F. C.*), De rechtstoestand der Inlandsche Chiste-

nen in] Nederlandsch-Indië. Akademisch proefschrift. Utrecht 1892. 8°.

Hoevell (*G. W. W. C. Baron van*), Een bezweringsfeest (mapasaoe) te Mooeton. [Separat-Abdruck aus: „Internationales Archiv für Ethnographie", Bd. V. 1892.] 4°. — Van den schrijver.

Hoffman (Dr. *J. J.*), Japanese-English Dictionary according to the annotations of the late —, by order of the Dutch Government completed and prepared for publication by Dr. L. Serrurier. Vol. III. Leyden 1892. 8°.

Hoffman (Dr. *J. J.*), Japansch-Nederlandsch woordenboek naar de aanteekeningen van —, op last van zijne Excellentie den Minister van Koloniën aangevuld en voor den druk bewerkt door Mr. L. Serrurier. Deel III. Leiden 1892. 8°.

Houtsma (*M. Th.*), Recueil de textes relatifs à l'histoire des Seldjoucides. Vol III. Première partie. Lugduni-Batavorum 1891. 8°.

Huberts (*W. J. A.*), *W. A. Elberts* en *F. Joz. P. van den Branden*, Biographisch woordenboek der Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkunde. Deventer 1878. 8°.

Idris bek elhomra, Satoe tjerita jang benar dari Tanah Soetji dalam tahoen 1886. Tersalin dari behasa Arab oleh Ahmed Kiamil bin Abdoullah Kadri, djoeroebasa dari behasa Bawah Angin di Stamboel. Batavia 1892. 8°.

Iḥja ʿulum ad-dîn. كتاب احياء علوم الدين تأليف الامام العالم العلامة المحقق حجة الاسلام ابي حامد محمد بن محمد بن محمد الغزالى قدس الله روحه ونور ضريحه* 4 Dln. Bûlâq H. 1289. 8°.

Archaeological Survey of *India*. The monumental antiquities and inscriptions in the North-Western Provinces and Oudh, described and arranged by A. Führer. Allahabad 1891. 4°.

Jaqẓat ulil iʿtibār. يقظة اولي الاعتبار مما ورد في ذكر النار واصحاب

النار جمع السيد الامام العلامة العالم الفاضل الفهامة سلالة المفسرين الكرام نخبة المحدثين الاعلام ابي الطيب بن ابي احمد بن ابي الحسن البخاري القنوجي. Bhōpāl 1292. H. 8°.

Jellesma (*E. J.*), Bijdragen tot de kennis van het Tompakewasch. [Verh. Bataviaasch Genootschap, deel 47.] Batavia 1892. 8°.

Historia nang calmen de la pasión at nang manga camahalmahalang puso ni *Jesús* at ni Maria. Ipinasali, t, ipinalimbag sa vicang tagalog nang P. Superior nang congrecación de la misión. Guadalupe 1887. 12°. — Van den Heer A. G. Vorderman.

Toelichting behoorende bij de kaart van de residentie *Jogjakarta* door G. J. Oudemans en H. van Bockel. 8°. — Van den uitgever H. Buning.

Josef (*Francisco de S.*), Acte y reglas de la lengua Tagala por el P. Fr. —, de la Orden de Santo Domingo Predicador General en la provincia de Ntra. Sra. del Rosario de las islos Filipinas. (Manila) 1832. 8°.

Kan (Dr. *C. M.*), Toelichting behoorende bij de kaart van den Nederlandsch-Indischen Archipel. Uitgegeven voor geabonneerden op „Het nieuws van den dag" en zijne weekbladen. Amsterdam 1892. 8°.

Kern (Dr. *H.*), The Jâtaka-Mâlâ or Boddhisattvāvadāna-mālā by Ārya-çūra. (Vol. I of the Harvard oriental Series.) Boston 1891. 8°.

Kreemer (*J.*), Hoe de Javaan zijne zieken verzorgt. (*Met vervolg.*) [Overgedrukt uit de Mededeelingen van wege het Nederlandsche zendelinggenootschap, deel 36.] 8°. — Van den schrijver.

Uit het Jaarverslag van Br. *J. Kreemer* te Kĕndal-Pajak. [Overgedrukt uit de Mededeelingen van wege het Nederlandsche zendelinggenootschap, deel 36.] 8°. — Van den schrijver.

Kubary (*J. S.*), Ethnographische Beiträge zur Kenntnis des

Karolinen Archipels. Veröffentlicht im Auftrage der Direktion des kgl. Museums für Völkerkunde zu Berlin. Unter Mitwirkung von J. D. E. Schmeltz. II[tes] Heft mit 13 Tafeln. Die Industrie der Pelau-Insulaner. 1ster Theil. Leiden 1892. 8°.

Latz (Dr. *Gottlieb*), Die Alchemie, das ist die Lehre von den grossen Geheim-Mitteln der Alchemisten und den Speculationen, welche man an sie knüpfte. Ein Buch, welches zunächst für Aerzte geschrieben ist, zugleich aber auch jedem gebildeten Denker geboten wird. Bonn 1869. 8°.

Leclercq (*A. Bouché*), Histoire de la divination dans l'antiquité. 4 Tomes. Paris 1879/1882. 8°.

Leland (*Charles G.*), The Algonquin legends of New England, or Myths and Folk Lore of the Micmac, Passamaquoddy, and Penobscot Tribes. London 1884. 8°.

Lewin (Dr. *L.*), Ueber Areca catechu, Chavica Betle und das Betelkauen. Stuttgart 1889. 8°.

[illegible] *G. R. Lucardie,* [illegible] L. Th. Maijer. Samarang 1892. 8°. — Van den Heer L. Th. Maijer.

Maclennan (*J. F.*), Studies in ancient history. Comprising a reprint of primitive marriage, an inquiry into the origin of the form of capture in marriage ceremonies. London 1876. 8°.

Madagascar; or Robert Drury's journal during fifteen years captivity on that island, and a further description of Madagascar by the Abbé Alexis Rochon. Edited with

an introduction and notes by Capt. Pasfield Oliver. Illustrated. London 1890. 8°.

A system of Hindu law. The *Madana párijáta* edited by Paṇḍit Madhusúdana Smṛitiratna. Fasc. X. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1892. 8°.

The *Mahabharata* of Krishna Dwaipayana Vyasa translated into English prose. Published and distributed chiefly gratis by Pratāpa Chandra Rây, C. J. E. Çantiparva. Calcutta 1890. 8°.

Maignien (E.), Abraham Patras, Gouverneur général des Indes Néerlandaises et sa famille. Notes biographiques et généalogiques. Grenoble 1892. 8°. — Van den schrijver.

Man (Dr. *J. G. de*), Decapoden des Indischen Archipels. [Separat-Abdruck aus Zoologische Ergebnisse einer Reise in Niederländisch Ost-Indien, herausgegeben von Dr. Max Weber. Band II. Leiden 1892.] 8°. — Van den schrijver.

The *Ma'rkaṇḍeya pura'ṇa*. Translated by F. E. Pargiter. Fasc. III. [Bibliotheca Indica] Calcutta 1891. 8°.

Maury (A.), La magie et l'astrologie dans l'antiquité et au moyen age ou étude sur les superstitions païennes qui se sont perpetuées jusqu'à nos jours Troisième édition, revue et corrigée. Paris 1864. 8°.

Mawâhib aç-çamad. كتاب مواهب الصمد فى حل الفاظ الزبد على مذهب الامام الشافعى الشيخ العلامة جمال الدين احمد ابن حجازي الفشني نفع الله به امين* وعلى هامشه متن ذالك الشرح المسمى بصفوة الزبد للعلامة ابى العباس احمد بن رسلان الزاهد الشافعى تغمده الله برحمته ونفعنا ببركاته امين* Cairo, H. 1291. 8°

Mayer (Ernst), Handbuch der Astrologie. Berlin 1891. 8°.

Mélusine. Receuil de mythologie, littérature populaire, traditions et usages, fondé par H. Gaidoz et E. Rolland 1877—1887. Tome V. Paris. 1891 Fol.

Mensinga (J. A. M.), Ueber alte und neuere Astrologie. Berlin 1871. 8°.

Meijer (Dr. *A. B.*), A description of Museum wall and free-standing cases and desks made entirely of glass and iron. [Reprinted from the Annual Report of the Museums association 1891.] 8°.— Van den schrijver.

al-Miçbah al-munīr. كتاب المصباح المنير فى غريب الشرح الكبير للرافعىّ تأليف العالم العلامة أحمد بن محمد بن علىّ المقريّ الفيومىّ تغمده الله برحمته واسكنه فسيح جنته* Bûlâq H. 1293. 8°.

Minhâdj al âbidîn. منهاج العابدين للشيخ الامام العارف بالله تعالى زين الدين حجة الاسلام أبي حامد محمد بن محمد بن محمد الغزالى الطوسى قدس الله روحه ونوّر ضريحه ونفعنا والمسلمين بعلومه امين* Bûlâq H. 1291. 8°.

Minhādj as-salām. اينله كتاب يفبرنما منهاج السلام* فد ميتاكن تفصيل برغيغ بركنتوغ دغن ايمان دان اسلام* كراغن العالم العامل* الفاضل الكامل* من هو للفواضل والفضائل حاوي* الشيخ محمد زين الدين السمباوى* أحسن الله تعالى اليه* وغفر له ولوالديه امين* دترفكندى دغن فنرافن ميرى فد نگرى مكة المكرمه حماها الله تعالى وزادها شرفا وتكريما وتعظيما امين *مكه ١٣٠٢* 8°. — Van den Heer Dr C. Snouck Hurgronje

Mi'rādj Dā'ud al-Paṭānī. هذَا كتاب يڠ برنما دغن معراَج ترجمة العالم العلامة الشيخ داود ابن عبدالله الفطالى نفعنا الله به امين *١٢٩٨ بمبي* 8°. — Van den Heer Dr. C. Snouck Hurgronje.

Mirza Ashraf Ali, Catalogue of the Persian books and manuscripts in the library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. I and II. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1890. 4°.

Milford (*A. B.*). Tales of Old Japan. London 1890. 8°.

Mitraning among tani. Djilid VI. Batavia 1892. 8°.—Van den Heer K. F. Holle.

Morgan (*Lewis H.*). Systems of consanguinity and affinity of the human family. Washington 1871. 4°.

an- Naçâ'ihu 'd-dînîjah wal-waçâja 'l- îmânîjah. النصائح الدينيه والوصايا الايمانيه للشيخ الامام بركـة الانام عبدالله با علوي الحداد نفع الله به وبعلومه امين* Bûlâq H. 1293. 8°.

Het hongerpeil of *Nederland* en Indië in 1900. De Chineezen er uit.— Laisser faire, laisser aller.— Vraag en aanbod. — Grondeigendom en kapitaal. – Vrijheid en Crediet.— Eéne oplossing: De Karekiek.— Eene andere oplossing: Soerja Soemirat.— En nu *De* oplossing.— Slotwoord: Ten strijde. Semarang 1892. 8°.

Nominatieve staat der inspecteurs, onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar Lager onderwijs in *Nederlandsch Indië* op 9 Juli 1892. Presentexemplaar voor geabonneerden op „Het Onderwijs". Batavia en Noordwijk 1892. Fol.

Nederlandsch-Indisch Plakaatboek, 1602-1811, door Mr. J. A. van der Chijs. 10e deel. 1776-1787. Uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen met medewerking van de Nederlandsch-Indische Regering. Batavia-'s Hage 1892 8°.

Nihâjat almuhtâdj ila sjarh alminhādj, met randglossen. نهاية المحتاج الى شرح المنهاج فى الفقه على مذهب الامام الشافعى رضي الله تعالى عنه للامام العالم العلامة شمس الدين محمد ابن الامام العارف بالله تعالى شهاب الدين احمد الرملي رضي الله تعالي عنهما ونفعنا ببركتهما امين* وبها مشه حاشية الاستاذ العلامة ابي الضياء الشيخ علي الشبرا ملسي علي الشرح المذكور* Deel 1 — 8. Bûlâq H. 1292. 8°.

Noppius (*J.*) Aacher Chroniek. Das ist Eine Kurze Historische Beschreibung aller gedenckwürdigen Antiquitäten und Geschichten sampt zugefügten Privilegien und Statuten desz königlichen Stuls und H. Römischen Reichsstatt Aach. Zusammengetragen, und publicirt von erster

Stifftung und Fundation obgemelter Statt bisz an das Jahr unsers Erlösers M.DC. XXX. Cölln 1643. Fol.— Van den Heer Mr. W. C. Veenstra.

Het *Onderwijs*, weekblad gewijd aan de belangen van opvoeding en onderwijs in Nederlandsch-Indië. Redacteur Dr. H. Onnen. Batavia 1892. Fol. Moddelnummer, N° 1—23.

Appendix to *Pag-Sam Thi S'iñ*, now first edited bij Sarat Chandra Da's. Fasc. III. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1892. 8°.

Para's'ara smṛiti edited bij Maha'mahopa'dhya'ya Chandraka'nta Tarka'lanka'ra. Vol. II. Pra'yas'chitta-ka'ṇḍa. Fasciculus VI. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1892. 8°.

The Journal of the *Polynesian* society, containing the Transactions and proceedings of the society. Published under the authority of the Council and edited by the Hon. Secretaries. Wellington 1892. 8°. Vol. I, 1,2.

Qaçīdat Hamzah Fatḥallah. هذه قصيدة حضرة الأستاذ الفاضل الشيخ حمزه فتح الله التى اختتم بها الحفله الاخيرة من حفلات المجمع العلمي الشرقي بفيينا* Cairo H. 1314. 8°. — Van den Heer Dr. C. Snouck Hurgronje.

al- Qāmus. القاموس للعلامة الاديب مولانا مجد الدين محمد الفيروزابادي الشيرازي* Lakhnaw 1289. 4°.

Réville (*A.*), Histoire des religions. Prolégomènes de l'histoire des religions. 4me édition. Paris 1886.—I. Les religions des peuples non-civilisés. 2 Tomes. Paris 1883.—III. La religion Chinoise. 2 Tomes. Paris 1889. 8°.

Rheinischer Merkur, 1er und 2er Jahrgang. 1814-1815. Koblenz. Fol. — Van den Heer Mr. W. C. Veenstra.

Ridley (*W.*), Kámilarói, and other Australian languages. Second edition, revised and enlarged by the author; with comparative tables of words from twenty Australian languages, and songs, traditions, laws and cus-

toms of the Australian race. New South Wales 1875 8°.

Sabīl al-iddikâr wa'l- i'tibār. سبيل الادكار والاعتبار بمايمر بالانسان وينقضى له من الاعمار تأليف العلامة باعلوى الحداد * Bûlâq H. 1293. 8°.

Aniruddha's commentary and the original parts of Vedântin Mahâdeva's commentary to the *Sâmkhya Su'tras* translated by Dr Richard Garbe. Fasc. II. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1891. 8°.

Scherzer (*K. von*), Fachmännische Berichte über die österreichisch-ungarische Expedition nach Siam, China und Japan (1868-1871), nebst Anhang. Stuttgart 1872. 8°.

Schirren (*C.*), Die Wandersagen der Neuseeländer und der Manimythos. Riga 1856. 8°.

Schoolcraft (*H. R.*), The myth of Hiawatha and other oral legends, mythologic and allegoric of the North American Indians. Philadelphia and London 1856. 8°.

Schulenburg (Dr. *A. Graaf v. d.*), Grammatik, Vocabularium und Sprachproben der Sprache von Murray Island. Leipzig (1892). 8°.

Schüssler (*C. J.*), Eenige opmerkingen naar aanleiding van Art. 223 van het Inlandsch reglement. Akademisch proefschrift. Leiden 1892. 8°.— Van Prof. Mr. P. A. van der Lith.

Seemann (*B.*), Viti, an account of a government mission to the Vitian or Fijian islands in the years 1860—61. Cambridge 1862. 8°.

Semper (*K.*), Die Palau-Inseln im Stillen Ocean. Reiseerlebnisse. Leipzig 1873. 8°.

Sher-Phyin, or exposition of the metaphysical dogmas current among the Buddhists of the Maha'ya'na school, expounded in a series of dialogues between S'a'khya Sinha and Subhu'ti. Being a Tibetan translation of the S'atasa'has'rika' prajna' pa'ramita', edited by Prata'pachan-

dra Ghosha. Vol. II, Fasc. III. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1891 8°.

Shortland (*E.*), Traditions and superstitions of the New Zealanders: with illustrations of their manners and customs. Second .edition. London 1856. 8°.

Siasset namèh, traité de gouvernement composé pour le sultan Melik-Châh par le vizir Nizam oul-Moulk. Texte Persan édité par Charles Schefer. [Publication de l'école des langues orientales vivantes.] Paris 1891. 8°.

Sibree (*J.*), The great African Island. Chapters on Madagascar. A. popular account of recent researches in the physical geography, geography, and exploration of the country, and its natural history and botany, and in the origin and divisions, customs and language, superstitions, folk-lore, and religious beliefs and practices of the different tribes. Together with illustrations of scripture and early church history from the native habits and missionary experience. With physical and ethnographical sketchmaps and four illustrations. London 1880. 8°.

Sibree (*J.*). Madagascar and its people. Notes of a four years' residence. With a sketch of the history, position, and prospects of mission work amongst the Malagasy. London (1867). 8°.

Sitt rasā'il li Muhammad Ḥaqqī. مجموع مشتمل على ست رسا
ئل السنوحات المكية الفتوحات الحقية فى اداب
التجارة والكسب ثم اسباب القوة من احسان القدرة فى
آداب الاكل والشرب ثم احكام المذاهب فى اطوار اللحى
والشوارب ثم تنبيه الرسول على تقصير الذيول ثم طب
القران حب الرحمن ثم تفهيم الاخوان تجويد القران جمعها
مؤلف خزينة الاسرار ومفزع امخلائق السيد محمد حقي
بن علي بن ابراهيم النازلى من لواء ايدين كوزال حصار نفع
الله بها المومنين والمومنات بسفاعة سيد الابرار واله الاخيا

رامين* Cairo H. 1299. 8°. — Van den Heer Dr. C. Snouk Hurgronje.

Sjarḥ asmā' Allāh. شرح اسماء الله الحسني وخواصها للامام الشبراوي* Cairo H. 1292. 8°.

Sjarḥ taqrīrāt nafīsah. شرح تقريرات نفيسة من الحاشية الكبرى وغيرها* Cairo 1290. H. 8°.

Soerja Soemirat. Weekblad, gewijd aan de belangen van Maatschappij, Huisgezin, Onderwijs en opvoeding in Nederlandsch Indië. Redacteur Dr. W. van Lingen. Samarang 1892. Fol. Prospectus, n°. 1 — 14.

The *S'rautasu'tra* of S'ankha'yana edited by Dr. Alfred Hillebrandt. Vol. II. Fasc. IV. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1892. 8°.

Steel (*F. A.*) and *R. C. Temple,* Wide-awake stories. A collection of tales told by little children, between sunset and sunrise in the Panjab and Kashmir. Bombay 1884. 8°.

Sthavirávalicharita or Paris'ishṭaparvan being an appendix of the Trishashṭis'ala' kapurushacharita by Hemachandra edited by Hermann Jacobi. Fasc. V. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1891. 8°.

Annales quos scripsit Abu Djafar Mohammed ibn Djarir at-*Tabari,* cu maliis edidit M. J. de Goeje. Prima series. VIII, recensuit E. Prym. Lugd. Bat. 1892. 8°.

Ta'bīr ar-ru'ja, هذا كتاب في تعبير الرويا ينسب لسيدنا الامام محمد بن سيرين رضى الله عنه امين* Cairo H. 1291.

Tárikh i Fírozsháhi by Shams-i-Siráj Afif, edited by Maulavi Viláyat Husain. Fasc. VI. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1891. 8°,

Tattva-chinta'maṇi edited by Paṇḍita Kámákhya'na'tha Tarkava'gis'a. Vol. II. Fasc. IX. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1891. 8°.

Taylor (*R.*), Te ika a Maui, or New Zealand and its inhabitants, illustrating the origin, manners, customs,

mythology, religion, rites, songs, proverbs, fables, and language of the natives. Together with the geology, natural history, productions, and climate of the country; its state as regards Christianity: sketches of the principal chiefs and their present position, with a map and numerous illustrations. London 1855. 8°.

Temple (*R. C.*), The legends of the Panjáb. 2 Vols. Bombay, London (1884/85). 8°.

Thomson (*A. S.*), The story of New Zealand: past and present, savage and civilized. 2 Vols. London 1859. 8°.

Lakon *Tjekel Endralaja* in kleine dichtmaten voor den druk bezorgd door Raden Mas Ismangoen Danoe Winoto. Probolinggo 1891. 8°.

Tregear (*E.*), The Maori-Polynesian comparative dictionary. Wellington 1891. 8°.

Turner (*G.*), Nineteen years in Polynesia: missionary life, travels, and researches in the islands of the Pacific. London 1861. 8°.

Turner (*G.*), Samoa a hundred years ago and long before. Together with notes on the cults and customs of twenty three other islands in the Pacific. With a preface by E. B. Tylor. London 1884. 8°.

Ufford (*J. K. W. Quarles van*). De Billitonzaak en literatuur er over. — Ter nagedachtenis van M. L. van Deventer. — Pleyte's bewerking van Wilken's dictaat over de vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch-Indië. — Professor Kan's kaart van den Nederlandsch-Indischen archipel. — Professor de Groot's inaugureele oratie; zijne vroegere werken en zijn groot werk over de godsdiensten der Chineezen. — P. H. van der Kemp, de quarantaine- en epidemie voorschriften toegelicht. [Overgedrukt uit de E. conomist 1892.] 8°. — Van den schrijver.

Universum. Maandblad gewijd aan den vooruitgang. Redacteur

W. van Blommestein. Batavia 1892. Fol. Proefnummer, No. 1—3,5-7.

Munt-Kabinet voor 's Rijks munt te *Utrecht*. Catalogus der gouden, zilveren en koperen specien geslagen de in Nederlandsche gewesten door de Frankische en de Duitsch-Nederlandsche Vorsten, de Hertogen, Graven, Heeren en Steden, van de vroegste tijden af tot de Pacificatie van Gend (door L. W. A. Besier). Utrecht 1892. 8°.

Vorstman (*Mr. R.*), De verbannen regent van Labakkang c. s. Leiden 1892. 8°.

Vreede (*A. C.*), Catalogus van de Javaansche en Madoereesche handschriften der Leidsche Universiteitsbibliotheek. Leiden 1892. 8°. -- Van den schrijver.

Vrolik (*W. K. M.*), Billiton. Onuitgesproken rede. 's Gravenhage 1892. 8°.

Vrolik (*W. K. M.*), De verlenging der Billiton-concessie. Nabetrachting. Vervolg op de „Onuitgesproken Rede". 's Gravenhage 1892. 8°.

Westermarck (*E.*), The history of human marriage. London 1891. 8°.

White (*J.*), The ancient history of the Maori, his mythology and traditions. 4 vols. London 1889. 8°.

The Sanhita of the Black *Yajur* veda, with the commentary Ma'dhava A'cha'rya. Edited by Mahámahopádhyáya Mahes'achandra Nyáyaratna. Fasc. XXXVI. [Bibliotheca Indica.] Calcutta 1892. 8°.

O Biběli ma bi dědemmo. (Ja motte maro o *Zahn* awi boekoeka.) Bijbelsche geschiedenissen in de Galelareesche taal. (Zahn's Bijbelsche Geschiedenissen gevolgd.) Utrecht 1889. 8°.

Zöller (*H.*), Deutsch-Neu-Guinea und meine Ersteigung des Finisterre-Gebirges. Eine Schilderung des ersten erfolgreichen Vordringens zu den Hochgebirgen Inner-Neu-Guineas, der Natur des Landes, der Sitten der Einge-

borenen und des gegenwärtigen Standes der deutschen Kolonisationsthätigkeit in Kaiser-Wilhelms Land, Bismarck- und Salomo-archipel. Stuttgart, Berlin, Leipzig 1891. 8°.

BIJLAGE XI.

VOORWERPEN.

MEERENDEELS [1]) AFKOMSTIG VAN DE

TEBIDAH-DAJAKS,

AFDEELING EN LANDSCHAP

SINTANG,

RESIDENTIE

WESTERAFDEELING van BORNEO.

GESCHENK VAN DEN RESIDENT DER WESTER AFDEELING VAN BORNEO, DEN HEER

S. W. TROMP.

1. **Kroengkoeng Soelaw.** Baadje, gemaakt van boomschors [kĕpoeak], van buiten gevoerd met rood katoen en afgezet met zeeschelpjes en van zeeschelp vervaardigde knoopen, door vrouwen en mannen gedragen.

2. **Badjoe Beroeti.** Mannenbaadje van tĕngang [vezels van de wortels van de tĕngang-plant], door mannen gemaakt.

3. **Badjoe Soengkit.** Mannenbaadje, door vrouwen gemaakt van kĕpoeak en nilau.

4. **Badjoe Soengkit.** Mannenbaadje van de Lĕbang-Dajaks, door vrouwen gemaakt van eigen gemaakt garen.

5. **Tangoehi.** Hoofddeksel van bamboe, gemaakt door

[1]) Zijn de voorwerpen van andere stammen afkomstig, dan is dit in de omschrijving vermeld.

vrouwen, overtrokken met tangkoep [no. 6], van binnen voorzien van een trapoek, vervaardigd van rottan of bamboe, door vrouwen gedragen.

6. **Tangkoeb**. Vlechtwerk, gemaakt door vrouwen van bamboe boeloeh; dient tot versiering van toedoengs; de roode kleur wordt verkregen door verven met drakenbloed [djĕrnang], de zwarte door inwrijving met het met roet vermengde sap van den bast van den samakboom (15 soorten.)

7. **Amban tangkoeb**. Door jongelieden gesneden plankjes; worden aan meisjes cadeau gegeven, om er de tangkoebs op te vlechten. (4 soorten.)

8. **Trapoek lagoeng**. Hoofddeksel van mannen, van bamboe gemaakt door vrouwen.

9. **Koengkoeng repang**. Collier voor jongelieden en meisjes, van langki en manit gemaakt door meisjes.

10. **Soebang**. Oorknoppen, door vrouwen gedragen (3 stuks.)

11. **Soebang**. Oorknoppen van bamboe, door vrouwen gemaakt, gebruikt door mannen [Kebahan-en Kajan Dajaks] (2 soorten.]

12. **Langki**. Armband, geslepen van zeeschelp [tĕngkoejoeng], gedragen door mannen aan beide polsen en door vrouwen als sluiters van de 35 of 40 armringen [vide no. 21 en 23].

13. **Soebang**. Oorknop, door mannen gemaakt, door vrouwen en meisjes gedragen, doch ook wel eens door mannen.

14. **Boerik**. Zeeschelpjes, door Chineezen ingevoerd, wor-

den een weinig geslepen en dienen alsdan tot versiering van baadjes en andere kleedingstukken.

15. **Koengkoeng.** Halsband voor kinderen, gemaakt van rĕsĕmhout, de witte kralen zijn van djĕli bangkien en de zwarte van boewah kabéh.

16. **Hoewi mengkoedoe.** Halsband van gespleten rottan, geverfd met de kleurstof, verkregen uit den wortel van den mĕngkoedoeboom; gemaakt door mannen en door dezen, vrouwen en kinderen gedragen.

17. **Tali nilau.** Touw, vervaardigd van den bast van de nilauplant, gebruikt als garen bij het maken van baadjes.

18. **Saga.** Halssnoer, vervaardigd van Saga-vruchtjes (pitten).

19. **Laboeng, Ringkai.** Band van bamboe, versierd me krulletjes van de bladschede (oepih) van den pinangpalm; wordt om het hoofd gedragen door bĕlian's bij het toedienen van medicijnen (2 stuks).

20. **Langtjoeng tangkelai.** Geelkoperen armband, alleen door mannen aan de bovenarmen gedragen, maaksel van Embalau-Dajaks (Boven-Kapoeas).

21. **Lantjoeng tangan.** Geelkoperen armringen door meisjes of vrouwen ten getale van 35 of 40 stuks om de benedenarmen gedragen. De onbewerkte worden tusschen de bewerkte gedragen (8 soorten).

22. **Lantjoeng kaki.** IJzeren voetringen, van 1 tot 10 stuks aan elken voet door meisjes en vrouwen gedragen (5 stuks).

23. **Lantjoeng.** Geelkoperen enkel- en armringen; worden alleen door meisjes en vrouwen gedragen om de armen ten getale van 35 à 40 stuks aan elken arm. De bewerkte worden alleen om de enkels gedragen ten getale van 1 tot 10 stuks aan elken enkel. (7 stuks).

24. **Anjing.** Kuitringen, door mannen, vrouwen en kinderen gedragen, doch niet door ouden van dagen; door mannen gemaakt van gespleten rottan, waaromheen zwarte ringetjes van rĕsĕm en gele van lantjang [mengsel van geelkoper met roodkoper; maaksel van de Embalau-Dajaks] (2 stel).

25. **Takin Tajak.** Rottanmandje, door vrouwen gemaakt en door haar gebruikt tot opberging harer kleedingstukken; de houten rand wordt door mannen gemaakt.

26. **Bakoel.** Rijstmand van rottan, door vrouwen gemaakt.

27. **Rendjoeng Pĕmĕnéh.** Mandje van rottan of bamboe, gemaakt door vrouwen; deze bergen daarin bij het uitzaaien het padizaad; het wordt over den schouder gedragen.

28. **Takien.** Rottanmand, vervaardigd door vrouwen, wordt bij het padisnijden voor het lijf gedragen, om de afgesneden aren daarin te doen.

29. **Pengkabit.** Versierde haak; wordt met een band om het middel bevestigd en dient om de takien [no. 28] te dragen; door mannen gemaakt.

30. **Pengĕtin.** Padimesje.

31. **Broengoet.** Rottanmandje, gebruikt in de keuken ter bewaring van spaansche peper.

32. **Lintoeng.** Houten bakje, om spaansche peper fijn te maken.

33. **Tjatoe.** Rijstlepel, vervaardigd van een klapperdop.

34. **Toedoeng kwali.** Houten potdeksel, door mannen gemaakt.

35. **Kĕnsiloeng.** Rottanringetjes voor een draagmand, gemaakt door mannen.

36. **Lajan.** Matten van singang-bladeren, door vrouwen gemaakt. (3 soorten.)

37. **Poentjak bĕladaoe.** Rugsteunsel van de zitplaats voor bruid en bruidegom. (2 stuks.)

38. Hoofdkussen.

39. **Pĕlompai.** Kleerenhanger. (Fragment.)

40. **Pĕlompai.** Grootere exemplaren als no. 39.

41. **Rambai.** Met schelpen en andere voorwerpen behangen mand, dienende tot bergplaats van afgevallen navels; het middelste korfje heet krautoeng; het geheel rambai; het afschraapsel of afvijlsel van de aanhangende voorwerpen wordt fijn gemaakt en daarvan een soort van zalf bereid. die een heilzaam middel is tegen allerlei ziekten; men smeert er de zieke deelen van het lichaam mee in. Bij onweer schudt men de rambai, om de booze geesten uit het huis te verdrijven [bosch- en riviergeesten]. Bij het dragen van kleine kinderen van het eene huis naar het andere, wordt de rambai meegenomen, om de booze geesten op een behoorlijken afstand te houden; wordt door vrouwen gemaakt van rottan.

42. **Entandoh.** Bij de Tĕbidah-Dajaks is de omgang

tusschen ongehuwden zeer vrij; samenkomsten tusschen jongelieden van beider kunne, bij de meisjes aan huis, komen dan ook veel voor [bĕbĕdak].

De gewone geschenken, waarmêe de jonge mannen de vriendschap trachten te onderhouden, bestaan in snijwerk, zoo als no. 7, 39 en 40. Bij feestelijke gelegenheden, wanneer toewak gedronken wordt, is het de gewoonte dat ieder jongeling speciaal met zijn meisje drinkt, waarbij de laatste zorgt niet te veel te krijgen, terwijl de eerste al spoedig dronken wordt; het meisje neemt dan haar beschonken sweetheart op haar schoot, en gaat diens roes niet spoedig voorbij, dan maakt zij op zijn voorhoofd met een mesje een kleine snede en zuigt daaruit met no. 42 wat bloed; door deze aderlating verlicht, is de jonge man gewoonlijk al ras weer in staat met zijn meisje verder feest te vieren.

43. **Akar tĕnang.** Vezelstof, vervaardigd van den wortel van den tĕnang-boom door mannen, om er touwtjes van te maken.

44. **Tali daoen ronas.** Touw, gemaakt van de vezels van ananas-bladeren, voor schepnetjes, om visch te vangen.

45. **Srĕpang.** Harpoen, om kleine visschen te vangen, eigen maaksel.

46. **Tĕmpoelien.** Harpoen, om groote visschen te vangen, eigen maaksel.

47. **Tjapan Langgai.** Strik van rottan en bamboe om pĕlandoeq [dwergherten] en boschhoenders [sĕmpidan] te vangen.

48. **Soebak.** IJzerbouten en bamboezen voetangels.

49. **Tĕmbilah.** Pijlkoker, waarin de pijltjes voor de

blaaspijp bewaard worden; van bamboe gemaakt, voorzien van een houten haak [zie no. 50.]

50. **Krimbang.** Zakje van apenhuid; wordt in den koker [no. 49] gedaan ter voorkoming van het botworden van de pijltjes.

51. **Tabak.** Product van eigen cultuur.

52. **Bĕlioeng.** Bijl, eigen maaksel.

53. **Sangkoeh.** Lansspits voor een blaaspijp; afkomstig van de Boven-Kapoeas.

54. **Lilah pajau.** Spits voor een werpspies, eigen maaksel.

55. **Lonas.** Aambeeld, door Chineezen ingevoerd.

56. **Badja.** Staal, ingevoerd, waarvan door de Tĕbidahs messen, kapmessen, pieken enz. worden gemaakt.

57. **Pahat.** Beitel, waarmee de getahboomen worden bewerkt, eigen maaksel.

58. **Sĕraoet.** Mesje, om rottan te bewerken, eigen maaksel.

59. **Pang Bajaw.** Mandau, eigen maaksel.

60. Vuursteen-geweer, in percussie-geweer veranderd.

61. **Gong bĕrnaga.** Met draken versierde gong van Broenei ingevoerd; heeft groote waarde.

62. Rottanmat; vlechtwerk van de Kebahan-Dajaks.

BIJLAGE XII.

VOORWERPEN

UIT DE

BOCHT VAN TOMINI,

ASSISTENT RESIDENTIE GORONTALO, RESIDENTIE MENADO.

GESCHENK VAN DEN HEER

E. J. JELLESMA.

KLEEDING.

1. **Oemajo,** pohon lemba (foeja) jang kasar.

Wordt gevonden in de landschappen *Parigi*, *Saoesoe*, *Posso* en *Todjo,* zoomede te *Mapané*.

2. **Ambo,** pohon lemba (foeja) jang haloes. Idem als boven.

Men heeft twee soorten van foejaplanten (Broussonetia papyrifera): de *Oemajo* en de *Ambo*; de bast van de *Ambo* is fijner dan die van de *Oemajo* en wordt daarom voor het maken van fijnere kleedingstukken gebezigd.

Zooals bekend, worden jonge stammen of takken genomen en deze van de schors ontdaan. Van den daarbinnen liggenden bast wordt de vezelstof bereid. Deze bast wordt daartoe gedurende eenige dagen in water geweekt, totdat hij zeer lenig is geworden. Vervolgens worden de stukken op een plank van zeer harde boomsoort gelegd en zoolang met steenen hamertjes geklopt, tot de bast zoo dun als papier is geworden.

Deze hamertjes, ikeh genaamd, bestaan uit een vierkant

stuk harden steen, waarin groeven zijn gemaakt, en die omsloten worden door een band van rottan; eerst worden ikeh's gebruikt met grovere groeven om opvolgend vervangen te worden door fijnere.

De stukken bast zijn niet groot, maar de Alifoersche vrouwen weten toch daarvan groote lappen te maken door telkens de uiteinden daarvan aanéén te kloppen, tot ze een groot geheel vormen.

Is de foeja voldoende bereid en van de gewenschte grootte, dan wordt ze met een penceel van rottan of bamboe beschilderd. Dikwijls zijn de gemaakte figuren vrij regelmatig en niet onaardig; ook tracht men soms de figuren van gebatikte sarongs na te bootsen. Vervolgens worden de stukken foeja dikwijls met eiwit bestreken en geglansd, zoodat zij eenigszins op chineesche zijde gelijken.

3. **Lemba.** (foeja), nog niet bewerkt; van de *ambo.*

4. **Lemba,** voor badjoe's, reeds bereid, maar nog niet beschilderd; van idem.

5. **Badjoe lemba,** fijne badjoe's; van idem.

6. **Siga lemba,** hoofddoeken; van idem.

7. **Koemoe lemba,** sarongs, nog niet beschilderd; van idem.
Idem als boven, idem, reeds beschilderd, van idem.

9. **Badjoe lemba saloedende,** grove badjoe's, van de oemajo; deze badjoe's worden gebruikt als men aan 't werken is, bijv. in de tuinen.

10. **Ikeh,** foejaklopper.

Kleedingstukken van foeja of lemba worden algemeen gedragen door de Alifoeroe van *Todjo. Posso* en *Mapané, Saoesoe* en *Parigi.*

De *koemoe's* worden alleen door vrouwen gedragen. De mannen gebruiken de tjidako (tjawat), bestaande uit een' langen, smallen gordel van foeja, die over de heupen wordt gebonden, tusschen de beenen doorgehaald en van voren met een kleine slip nederhangt. Thuis zijnde, gebruiken de Alifoersche vrouwen ook wel eens de tjidako in plaats van een koemoe; de gordel is dan wat breeder en de nederhangende slip langer. Evenals de koemoe's worden de tjidako's dikwijls op allerlei wijzen beschilderd en wel het liefst met figuren allerlei kruipende dieren voorstellende.

11. **Songko,** mutsen van apen- of koeséhaar; songko botie, songko koesé. Dikwijls zijn ze met kippenveeren versierd.

12. **Palapé,** bilbedekker, een stuk van het vel van den sapi boetan (anoa depressicornus).

De songko's worden door de Alifoeroe in de landschappen *Todjo*, *Posso* en *Mapane*, *Saoesoe* en *Parigi* gedragen, vooral als zij ten strijde trekken. Ook de palapé wordt algemeen gedragen, vooral door de Alifoeroe dieper in 't binnenland.

12[a]. **Talibonto,** haarband, meer speciaal in gebruik bij de Alifoersche vrouwen van den Tonapostam (landschap *Posso*).

12[b]. **Basso,** gelang deri koelit bija, armband voor vrouwen. Algemeen in gebruik in de *Bocht*.

12[c]. Hoofdversiersel van de padjongge of dansmeisjes te *Todjo* en *Parigi*.

WAPENS.

13. **Kanta,** (kaleawo), schild, met kleine schelpen belegd, en met rood, zwart en wit bokkenhaar versierd. Algemeen in gebruik bij de Alifoeroe in de *Bocht*.

14. **Sopoe**, blaasroer, van bamboe toei. Voornamelijk in gebruik bij de Alifoeroe van het binnenland van *Sagenti*, *Kasimbar*, *Amfibaboe*, *Toribolo* en *Parigi*.

15. **Bamboezen** kokertjes met vergiftigde pijltjes als boven.

16. **Tawala**, toembak, piek; één met bokkenhaar versierd. Algemeen in gebruik bij de Alifoeroe in de *Bocht*.

17. **Sorongi**, idem, met bokkenhaar en kippenveeren versierd, en met bladtin belegd. De Alifoersche Radja's en andere aanzienlijken gebruiken de sorongi.

18. **Kendjai**, jachtspies; algemeen in gebruik bij de Alifoeroe in de *Bocht*.

19. **Totoboeo**, gewone lans; algemeen in gebruik.

20. **Soemara** of **goena**, koppensneller; het gevest van de ééne klewang is een nabootsing van den geopenden bek van een krokodil. Verder met bladtin opgelegd. De Alifoeroe van *Posso* vooral maken veel werk van de *Soemara*.

HUISRAAD.

21. **Tikars**, van daoen pondang (pandan) pantei. In gebruik in de landschappen *Mooeton*, *Parigi*, *Saoesoe* en *Posso* met *Mapané*.

22. **Biengka**, bamboezen mandje. Idem *Todjo*, *Posso*, *Saoesoe* en *Parigi*.

23. **Tampat nasi**, van daoen silor. Bij wijze van bord gebruikt. Idem *Mooeton* en *Tomini*.

24. **Tampat sirih pinang** enz. Idem *Todjo*, *Posso*, *Saoesoe* en *Parigi*.

25. **Rantang,** tampat simpan makanan; reismand. Idem *Mooeton*, *Parigi*, *Saoesoe*, *Posso* en *Todjo*.

26. **Tampat mangkoh** deri daoen silar. Algemeen in gebruik.

27. **Palamping koera,** tempat belangan, van rottan. Idem.

28. **Pangisa,** tempat mangkoh, van rottan. Idem te *Todjo*, *Posso*, *Saoesoe* en *Parigi*.

29. **Deksel voor eetwaren van tabisasoe gemaakt.** Idem in 't landschap *Mooeton* met *Tomini*.

30. **Padja,** tampat makanan, van rottan. Idem. te *Todjo*, *Posso* en *Saoesoe*.

31. **Tampat kapoer deri laboe hoetan,** kalkkokertje. Idem algemeen.

32. **Igoe,** sendok kajoe, sendok tampoeroeng; lepels. Idem algemeen in gebruik.

MUZIEKINSTRUMENTEN.

33. **Soelingi,** neusfluit, van bamboe; algemeen in gebruik.

34. **Talalo,** van bamboe; idem.

34ª. **Toelali,** gewone mondfluit, van bamboe; idem.

WEVERIJ.

35. **Een compleet weeftoestel,** in deze afdeeling onder

de niet-Alifoeroe ongeveer overal, zij het dan ook met eenige geringe wijzigingen, in gebruik, behalve te *Gorontalo*, te *Parigi* en te *Todjo*. Het toestel werd te *Todjo* aangekocht. *Met onafgewerkte kain.*

36. **Een kain van Todjo.** Velerlei soorten worden daar gemaakt; ze onderscheiden zich vooral door stevigheid; te *Parigi* maakt men veel werk van 't weven van kains.

MODELLEN VAN HUIZEN.

37. Model van eene „*Lobo*", vergaderplaats, raadhuis van de Alifoeroe. De lobo's zijn beter en steviger gebouwd dan de overige Alifoeroesche woningen in de kampong en dikwijls versierd met allerlei snijwerk, dieren voorstellende, vooral de krokodil (zie onder de middelste balk van het model), een heilig dier bij verschillende Alifoeroesche stammen in deze streken. Verder worden er verschillende groote trommen opgehangen, waarop geslagen wordt als er onraad is; ook de schedels en scalpen der verslagen vijanden vinden er een plaats.

Moet over de een of andere aangelegenheid beraadslaagd worden, dan verzamelt zich de gansche kampongbevolking in de Lobo.

Na een genomen besluit wordt het den volke bekend gemaakt, door met alle kracht te slaan op den middelsten bovenstijl van het gebouw, die daartoe op eene bijzondere wijze is uitgehold, (bij wijze van tong-tong). Bij andere lobo's vindt men in den middelsten vloerbalk een uitholling, waarin dan, onder oorverdoovend geschreeuw, met een stuk hout wordt gestampt.

Behalve voor vergaderingen, is de lobo ook bestemd voor het huisvesten van vreemdelingen, die de kampong bezoeken, terwijl de verschillende feesten, godsdienstige en andere, mede daar worden gehouden.

GORONTALO EN ANDERE DISTRICTEN ONDER RECHTSTREEKSCH BESTUUR.

---

38. **Paloewala.** Model hoofdversiersel van zwarte zijde, voor adellijken bij groote plechtigheden. Wat hier van koper is, moet van goud zijn, en de glazen kralen, diamanten.

39. **Boötakoa.** Model baadje van adellijken bij groote plechtigheden. De knoopen moeten van goud zijn. Tegenwoordig slechts. gedragen bij trouwplechtigheden. Over het baadje wordt dan een buikband gebruikt met een breede gouden plaat.

40. **Boötoenggohoe.** Model baadje van aanzienlijke vrouwen, meer bijzonder bij trouwplechtigheden. Wat hier van koper is, moet van goud zijn.

41. **Bilioe.** Model hoofdversiersel van eene bruid. Wat hier van koper is, moet van goud zijn; de glazen kralen verbeelden diamanten. Vier koperen (gouden) nagels.

42. **Talala daä.** Model broek van aanzienlijken, vooral vroeger in gebruik.

43. **Boömongopoetoe.** Model broek van geringeren, vrouwen.

44. **Talala manélo, popo.** Model broek van geringeren.

45. **Talala Atjeh.** Idem idem.

46. **Talala padjama.** Idem idem.

47. **Lipa-lipa.** Twee sarongs van *Gorontalo*.

47a. **Wolimomo,** borstbedekking, als de vrouwen geen baadje gebruiken, bijv. binnen's huis enz. *Gorontalo*.

47b. **Léto,** zakdoek; meer als sieraad, niet als neusdoek. *Gorontalo*.

47c. **Talambé.** Sĕlendang.

48. **Selendng pilitota.** Twee sĕlendangs van *Limbotto* (district *Tibawa*).

49. **Lipa-lipa pilitota.** Twee sarongs van idem..

50. **Talala pilitota.** Een kain voor broeken, van idem.

INDUSTRIE.

51. **Toloe, wontoeö.** Zes hoeden, gemaakt van de stengels van de silar. Om ze zwart te doen worden, legt men de stengels eenigen tijd in modder. Afdeeling *Gorontalo*.

52. Twee mutsjes, van idem. Idem.

53. Drie hoeden, gemaakt van nipahbladeren; één nog onafgewerkt. Idem.

54. Een hoed van rottan. District *Batoedaä* (afdeeling *Limbotto*.)

55. Drie sigarenkokers van de stengels van de silar, (afdeeling *Gorontalo*.)

56. Drie idem van de stengels van de seko. Idem.

57. **Depoéhoe palipaliéngo.** Zeventien stuks ronde doozen van silarbladeren. Idem.

58. **Depoéhoe lombilombibiato.** Twee idem langwerpig vierkant. Idem.

59. **Abila lombilombibiato.** Zes vierkante doozen van silarbladeren. Idem.

60. **Abila palipaliliengo.** Vijf ronde idem idem. Idem.

61. **Pada.** Twee manden van bamboe, voor kleeren enz. Afdeelingen *Gorontalo* en *Limbotto.*

62. **Dapi-dapi,** tapisan kelapa, van bamboe; algemeen in gebruik.

63. **Ajah-ajah,** van bamboe, *Waäjahe.* Idem.

64. **Tiïtihe,** sosiroe, van bamboe. Idem.

65. **Bakoel,** van de bast van de seho. *Abaoengo.*
De kleinere voor tabak enz., de grootere voor berging van kleeren enz. Idem.

66. **Tampat pinang dan tabaco,** enz., van silarbladeren. *Loepito.* Twee nog onafgewerkt. Idem.

67. **Balati.** Twee karongs van daoen nipah. Idem.

68. **Balati.** Vier idem van daoen silar. idem.

69. **Amongo tiohoe.** Vier tikars van daoen tiohoe. Afdeelingen *Gorontalo* en *Limbotto.*

70. **Amongolomoeli.** Twee idem van daoen pondang (pandan) pantei. Idem.

71. **Twee pempeleh pintoe.** Deurmatten bij geringeren. *Boela.* Idem van daoen nipah.

72. **Karong lajar,** met de gereedschappen om die te maken van daoen silar. Idem.

73. **Kadjang,** van daoen silar voor de omwanding van huizen van geringeren. Algemeen in gebruik.

74. Modellen van werktuigen om garen te maken van kapas.

a. **Lilihita,** om de pitten te verwijderen.

b. **Boetio,** om de kapas weder losser te maken.

c. **Pipini,** om de kapas van gebroken pitten enz. te zuiveren.

d. **Boeboö,** pemoekoel kapas, om de gereinigde kapas weder plat te slaan, alvorens die rolletjes te verdeelen ter grootte van een sigaar.

e. **Tinggola,** poeteran benang, om draden te maken.

f. **Talia,** pelinggar benang, om strengen te maken.

g. **Boeboloeto,** penggosok benang, om het garen glad te maken.

h. **Hoehoeloela,** penggoeloeng benang, om het garen in kluwens op te rollen.

i. **Pototadenga,** pelinggar benang, om het garen gereed te maken voor het weven van kains.

75. **Wapadoe liemboe-liemboe.** Zadel voor mannen. Liemboe-liemboe = kort.

76. **Wapidoe haja-haja,** lang zadel, voor een man met eene vrouw; de man voor en de vrouw er achter. Volgens de oude adat mogen alleen de vrouwen van aanzienlijken een geele sprei over het zadel hebben. Haja-haja = lang.

77. **Waängadoe.** Toom.
Boeboö. Zweep.

LANDBOUW.

78. **Popadeo.** Model van een Gorontaleesche ploeg. padjeko.

79. **Hoeheïdoe.** Idem van een egge.

MODELLEN VAN HUIZEN.

80. **Bélé.** Model huis van een gegoeden Gorontalées.

81. Idem huis van een districtshoofd; oud model.

82. Idem Idem; modern.

BOCHT VAN TOMINI (VERVOLG) MODELLEN VAN HUIZEN.

83. Model van een Alifoeroesch huis. Deze huizen hebben doorgaans een langwerpig vierkanten of vierkanten vorm. De wanden zijn óf van boomschors vervaardigd, en van een of twee kleine raampjes. Meestal is het huis in twee deelen verdeeld door een wand, die zoo laag is, dat men staande er overheen kan zien. Van onderen is aan dezen wand eveneens een strook opengelaten. Aan beide einden heeft men een opening, waardoor men in het binnenhuis treedt. Terwijl dit binnenhuis voor de bewoners tot slaapvertrek dient, wordt het vóórhuis (tambalė) gebruikt om gasten te ontvangen. Bij vele andere huizen is dit voorhuis van voren geheel open. Een trap, doorgaans een ingekerfde boomstam, ontbreekt nooit.

HUISRAAD.

84. **Kapipi.**
85. **Doeli-doeli**

} Deze beide mandjes dienen tot bergplaats voor kauw-ingredienten.

In beide bevindt zich een mandje van kleiner model, waarin de gambir bewaard wordt. Algemeen in gebruik.

86. **Okota-tabo**, een mandje om den klapperdop, die men voor het sagoeweer drinken gebruikt, in te zetten. Idem.

87. **Baso.** Dit soort manden draagt men op den rug tot het vervoer van rijst, brandhout enz. Idem.

88. **Tambago**, idem. Deze beide manden worden alleen door de vrouwen gebruikt. Idem.

89. **Abobo**. Het groote soort vertegenwoordigt onze eetschalen en het kleine onze borden. Idem.

Bijlage XIII.

THE POLICAL RELATIONS OF JAPAN AND HOLLAND UNDER THE TOKUGAWA REGIME.

I.

It has often been remarked by reflective Japanese that the nation is still suffering financially from effects of the mistaken policy of the early Tokugawa Shoguns in respect of foreign trade. With no knowledge whatever of the market prices of foreign commodities beyond what was supplied to them by the sellers of the latter, the Tokugawa Shoguns paid away, first to the Portuguese and then to the Dutch, vast quantities of gold and silver. This went on till the discovery was made that the country was gradually being impoverished, when a limit was put to the quantity of coin to be annually exported. An accurate estimate of the loss Japan sustained during the early period of her trade with the Dutch is perhaps impossible. But the information which we possess leads to the conclusion that her outlay was something gigantic. The Dutch were fortunate enough to obtain a monopoly of trade just at a time when the Tokugawa Shoguns had at their command great stores of the precious metals which had been collected by Hideyoshi during a long series of wars. The vast sums of money at their disposal enabled the early Tokugawa Shoguns to lavish wealth with a profusion which has astonished succeeding generations. Never a money-loving nation, the Japanese just at this period reached the *ne plus ultra* of their wealth-despising proclivities.

This it was which enabled the Dutch to reap so golden a harvest.

It is only lately that materials have been available for compiling a connected account of the political and commercial relations of Japan and that one European state which, by resorting to a variety of stratagems and by no small amount of servility, for nearly two centuries and a half exclusively enjoyed the benefits of her friendship. Among the records kept by the TOKUGAWA Shoguns there are documents containing full accounts of the various changes through which the relations of Japan and Holland passed. Only of late years have these documents been rendered accessible to the general public. Mr. YAMAGATA SHOZO has from them and other sources collected a large amount of interesting material, which has appeared from time to time in the pages of the Historical Society's magazine, under the title of „The political relations of Holland and Japan during the Tokugawa Era." The writer promises that his essay shall be followed by another, dealing exclusively with the commerce of the two countries. In this and the succeeding articles we shall reproduce such parts of Mr. YAMAGATA's essay as are quite original, or such as throw new light on transactions a general history of which has already been given by Western writers. The material which we give affords an insight into the general character of the Dutch relations with the Japanese prior to the *Meiji* era, of the servile position which they occupied, and of the enormous profits with which this servility was rewarded. It also furnishes proof that when the Dutch saw that the enjoyment of the monopoly granted to them would be no longer allowed by rival Western Powers, they had the good sense to urge on the Japanese the desirability of treating Western nations in a friendly manner, — advice, albeit, the spurning of which by certain clan leaders cost the nation dear at a later date.

The accounts we are about to give of the events of the

period are all from Japanese sources. In some respects they differ from those given by Western writers.

The Dutch despatched a fleet to Japan in 1598, but the vessels encountered storms on the voyage and only one of them reached its destination in safety. It anchored at Sakai-ura, in Izumi. The following notice of the event occurs in the Nagasaki Record: — „In the 5th year of Keicho [1600] a large vessel arrived at Sakai-ura, which on inquiry was found to be a Dutch ship come to trade. She was ordered to proceed to Edo. On her voyage there, she was overtaken by a gale at Uraga and wrecked. The crew proceeded to Edo by land, where they resided for some time, having no vessel in which to return to their native land. Among the crew were two men called YAYOSU[1]) and WILLIAM ADAMS."

The time during which the intercourse between Japan and Holland was closest covered the period of Holland's most prosperous days. The first Treaty of trade between Japan and Holland dates from the 13th year of Keicho [1608]. The Nagasaki records contain the following notice of the arrival of the vessel whose captain negotiated the Treaty: — „During the 13th year of Keicho a Dutch vessel arrived in Hirado (Hizen). The captain of the vessel (KROMBECK) stated to those who went on board her that 8 or 9 years previously a Dutch ship had been sent to this country on a trading expedition, but had not returned to Holland. He had been informed that the vessel was still in Japan and had come to inquire about her. This message was conveyed by the Hirado Daimyo to the Shogun (IEYASU), and orders for the vessel to proceed to Edo were promptly given." The captain was granted audience with IEYASU on July 11th, 1609. On this occasion he presented 2 wine glasses, 350 lbs. of cotton bales, 3,000 lbs. of lead, and 2 ivory

---

[1]) Also spelt Yayasu by Japanese,

tusks. Ieyasu readily acceded to the request for permission to trade.

By this captain the Shogun forwarded a letter to the King of Holland which appears in the *Ikoku Nikki*, and which we translate as follows:—

To the Lord [1]) of Holland.

Your Majesty has been good enough to send a letter to this distant country. As I perused it I felt as though I were face to face with your Majesty. The four presents from your Majesty I accept with extreme pleasure. You have sent a vessel fully officered and manned and propose to enter into friendly relations with this country. This entirely accords with my wishes. If two countries are actuated by the same desires and motives, though they may be separated by millions of miles of sea, there is nothing to hinder their acting in harmony with each other. I shall on my part take care that no violence is done to such of your subjects as settle here. If your Majesty will send officials to this country, land shall be granted to them on which to erect houses wherever they may wish to settle. From this time forth our neighbourly intercourse shall be placed on an intimate footing. Any particulars your Majesty may wish to learn will be conveyed to you by the captain who bears this letter. The summer is still not over, hence I trust that your Majesty will be careful of your health. With appologies for the imperfections of this letter,

I have the honour to be

Your obedient Servant

Minamoto Ieyasu,

Lord of Japan.

July 25th, 1609.

[1]) Though the letter is addressed to the King, Ieyasu refers to His Majesty as *Shu*, or Lord, the title which the Shogun him selfassumed.

Ieyasu gave to Captain Krombeck and four other officers of the ship under his command permits which ran as follows:— „No objection shall be made to the anchoring of Dutch vessels in our waters. On this point let the minds of all Dutchmen be at rest. No sign of unfriendliness shall be shown by our people."

The earliest passports received by the Dutch were all stamped with six characters which meant: „Minamoto Ieyasu permits the extension of leniency" (to the bearer).

A proposal was made that Will Adams and his Dutch companion should be allowed to stay on in Japan. After this date Dutch ships constantly arrived at Hirado and carried on trade there. In the *Matsuura-Kefu* (the records of the House of Matsu-ura) it is stated that every year a Dutch officer went to Edo to pay his respects to the Shogun, and that on these occasions Matsu-ura provided a suitable escort for the officer.

In describing the growth of Dutch influence in Japan, Mr. Yamagata says that too much importance cannot be attached to the influence of Will Adams and his companion. They are spoken of as *Komon,* the term still applied to the most eminent of Japan's foreign advisers.

In August, 1612, a Dutch vessel arrived bearing a letter from the King of Holland, ambassadors from the Court, and various presents. The ambassadors were despatched to Suruga by Matsu-ura. The letter received appears in the *Ikoku Nikki*. It was translated into Japanese by the aid of Will Adams and his companion. It is recorded that Ieyasu received the messengers at Suruga, sitting on a chair. The letter was as follows:—

December 18th, 1610.

To Lord Minamoto Ieyasu,

My Lord, — Your lordship's fame as a warrior is unparalleled under heaven. I congratulate you on the peace

which you have attained for your country. You have forwarded a letter to me from your distant country, for which I cannot thank you enough. In that letter you say that such Dutchmen as come to Japan are at liberty to trade there. For this too accept my thanks. Were our countries nearer each other, some of your countrymen would no doubt visit our shores and we should then have an opportunity of returning your hospitality. But this being impossible, I am at a loss to know how to requite your kindness.

(1). Some time ago when our country was unknown to you, one of our ships was in want of provisions and called at one of your ports in order to procure them.[1]) On that occasion you were told by the Portuguese that Dutchmen were a set of rogues. But you gave no credence to the report and rendered assistance to our countrymen. This was a special kindness.

(2). .We endeavoured a short time ago to open up tradal intercourse with China, and for the purpose of making a treaty with that country sent letters twice, and an ambassador once, but all to no purpose, on account of the bribes used by the Portuguese. Wherever we go these Portuguese are our enemies. They will, no doubt, endeavour to prejudice you against us by saying that we are inexperienced traders and that our goods are dear. But please regard what they say as no more than the slander of an enemy, and do not allow it to influence you in any way. I should not venture to write thus, had not your Lordship shown great consideration for us. You will perceive the truth of my assertions at a later date.

(3). Formely the Portuguese tried to keep us out of Java, Borneo, and other places, but after a while their falsehoods

[1]) The vessel which was wrecked in 1600 mentioned above is referred to here.

were brought to light and now they are no longer allowed to trade in those places.

(4). The habit of the Portuguese wherever they go is first to employ priests to teach their religion, and when at a subsequent date a disagreement arises between the native converts and their fellow-countrymen, the Portuguese take the part of the converts and interfere with armed men. Against this treatment you should be on your guard.

Since your Lordship has been good enough to say that you will pay attention to whatever the Dutch may be pleased to make known to you, I have ventured to write thus.

(5). Since we are anxious to extend our foreign commerce, we shall at no distant date take steps to open up tradal connection with Korea. Hence we trust that you will give us a permit for that country.

With great deference I have written the above. Whatever business you may wish me to transact I will do with great care.

(Signed) KING OF HOLLAND.

On October 29th, IEYASU forwarded an answer to the above letter, in which he expressed his desire to cultivate the friendship of the Dutch people. He promised to issue permits to any captains who wished to visit Japanese ports. On this occasion, at the solicitation of the Dutch, permission was granted to the inhabitants of Borneo and Java to send ships to Japan. The Dutch were carrying on an extensive trade with these Islands at the time.

IEYASU's letter of October 29th was significantly silent on the subject of the Portuguese. The reason of this was that while the Portuguese imported cloth, cotton, and the like, the articles brought by the first Dutch ships principally consisted of butter, cheese, and the like — things which did not suit Japanese tastes. IEYASU was therefore unwilling to keep the Portuguese out of the country. Shortly after the despatch of the KING of Holland, communications with the Por-

tuguese in Macao were opened up, and they commenced to to send ships to Japan. The Dutch watched this new development with anxiety and did their best to prejudice IEYASU against the Portuguese by informing him that their real object was not trade but dominion. Combined with this opposition to Portuguese influence, was the envy of the Buddhists at the progress of Christianity in Japan. SODEN, the rector of Nanzenji, represented to IEYASU the dangers attendant on the course he was following. To these persuasions IEYASU eventually gave heed and determined that trade with the Portuguese should not be encouraged.

In 1616 IEYASU died. His successor, HIDETADA, in the following year, gave to an ambassador from Holland written assurances that he would pursue the policy of his father. Five years later, an occasion presented itself for the Dutch to ingratiate themselves still further with the Japanese. One of their ships, on its way from Luzon to Japan, met with a Portuguese vessel also bound for Japan. The Dutch being informed that this ship had missionaris on board, seized her and brought her to Hirado. On examination, the Bakufu found that the vessel had on board three priests and a number of letters addressed to Japanese Christian converts, penned by Portuguese in Luzon. One of the letters contained references to a plot having for its object the overthrow of the Bakufu by a combination of Japanese and Portuguese forces. This so enraged the Bakufu that they caused the three priests to be burnt at the stake and the captain of the junk to be beheaded. These severe measures were followed by the issuing of strict orders against Christian propagandism.

The author of the essay from which this history is culled does not mention the fact that there are grave suspicions that the letters referred to were forged by the Dutch. As far as the Dutch were concerned, the incident had the desired effect: it deepened the regard felt for them by the Bakufu and earned for them handsome presents as a reward for fidelity.

II.

The history of the relations of the Dutch and Japanese in the 17th and 18th centuries affords abundant proof that subservience on the part of the Dutch was the only condition on which it was possible for them to keep friendly with Japan. In consideration of the enormous interests at stake, they seem to have quietly submitted to be treated as inferiors. Small things were constantly occurring which offended the Japanese authorities and for which the Dutch had to atone in various ways. In 1627, Iemitsu received a letter from the Governor of Java the tone of which seemed to the Shogun disrespectful. He returned it to the ambassador who brought it, expressing surprise that the ambassador should have undertaken to present a mere Governor's letter to the Shogun of Japan, and suggesting that he should obtain a letter from his monarch, if the Dutch wished to continue their friendship with Japan. Of the same kind was an incident which occurred eleven years later. The Dutch erected at Hirado a stately building which somewhat resembled a castle. The attention of the authorities was called to the suspicious form of this structure, and in 1638 they ordered its total destruction, the Dutch obeying without a murmur.

At the time of which we are writing, an event transpired in Formosa which for a short time seriously affected Dutch influence in Japan. A fews years previously, the Dutch had formed a settlement and build a fort in Formosa. On the arrival of a Japanese ship at the fort, she was seized by the Dutch and her cargo confiscated. The news of this outrage reached Nagasaki on March 3rd, 1628. The Governor, Suyetsugu Heizo, fitted out several vessels and placed them under the charge of Hamada Yahei, who was accompanied by his brother, Hamada Kozaemon, and his son. A number of soldiers were shipped, but all under various disguises. The ships reached Formosa on the 19th of March, but the party

waited, till June 1st before making an attack, when they suddenly entered the castle and arrested the captain. A fight ensued, but the Dutch captain being a prisoner, Yahei was able to exact from him an order for the immediate cessation of hostilities. Yahei further dictated his own terms to the Dutch, which were the return two-fold of all that they had plundered from the Japanese; the furnishing of three ship-loads of goods, to be chosen by Yahei, the rendering up of the Captain's son as hostage, and a solemn promise not to fire guns on Japanese vessels in future. The Dutch in Japan learnt from this incident that the Japanese were not to be trifled with, and were increasingly careful.

In the 7th year of Kanyei (1630), simultaneously with the suppression of Christianity, orders were issued forbidding the introduction of foreign works on astronomy, geography, arts, medicine, and the like. In 1634, Japanese were forbidden to go to foreign countries secretly. The next year, the arrival of all but Chinese, Korean, and Dutch ships was interdicted, and all ports but Hirado and Nagasaki were closed to foreign trade.

In 1637 the Amakusa rebellion took place. It originated with some of the Christian followers of Konishi Yukinaga, who stirred up the inhabitants of Hizen and Higo. On this occasion the Dutch lent Matsudaira Nobutsuna, for the purpose of attacking the rebels, a ship and some cannon. These were afterwards returned, on the ground that it was beneath the dignity of Japan to use foreign implements to quell internal discord. But the action thus taken by the Dutch had the effect they desired: it gave emphasis to the antireligious feelings which they had represented themselves as possessing.

Yanyansu, Will Adams's companion, returned to Holland during the Genwa era (A.D. 1615-1624) and on his way back to Japan was shipwrecked and lost his life near Formosa. Will Adams taught gunnery, mathematics, and ship-building, receiving for his services land yielding 250 *koku* of

·rice a year. Adams died in 1634. He had only one child, which did not long survive him.

The Dutch vessels that reached Japan in 1639 brought a number of cannons, and immediately afterwards cannon target practice was commenced at Azabu, Edo, the Dutch acting as instructors. As the number of imported firearms increased, target practice was carried on in various parts of the country. In 1641 the settlement of Hirado was abolished, and orders were given for the Dutch to remove to Nagasaki. The settlement of Deshima had previously been occupied by Portuguese and Englishmen, and after their departure, for 2 years, the houses had remained vacant. The removal to Nagasaki was a serious loss to the Dutch, since their property in Hirado was very valuable, but their annual profits enabled them to regard such reverses with indifference.

Many of the orders given by the Japanese were most arbitrary, but the Dutch found it good policy to acquiesce in appearance when unable to do so in reality. During the same year that witnessed their removal to Nagasaki, they were instructed that it was incumbent on them to inform the Japanese of any European vessel carrying Christians bound for Japan. If any such vessel reached Japan, without previous notice from the Dutch, trade between the two countries would no longer be allowed.

The Dutch determined to make hay while the sun shone, for in 1641 no less than 9 Dutch vessels reached Nagasaki, after which from seven to ten came annually for 4 or 5 years. In 1642 the Dutch presented to the mausoleum of Ieyasu the handsome candelabra still to be seen at Nikko.

In 1647 a great stir was caused at Nagasaki by the arrival from Macao of 2 Portuguese men-of-war. The captains of the ships acknowledged that in the past their fellow-countrymen had on several occasions broken the laws of the land, but they promised that in future nothing of the kind should happen. The Governor of Nagasaki sent off post has-

te to Edo and received a reply from the Shogun to the effect that, on no consideration, should the Portuguese be allowed to trade with the country. In the meantime, orders were given to all the Chief Barons of Kyushu, Kuroda, Nabeshima, Hosokawa, Tachibana, Terazawa, Matsudaira, Ogasawara, and Omura to muster troops to defend Nagasaki. In a short space of time no less than 50,281 men were assembled, and a fleet of war junks consisting of 584 vessels anchored in the harbour.

The Dutch were found fault with for not informing the Japanese beforehand of the coming of these ships, and Dutch trade was interdicted for about 12 months. On the Dutch making it clear to the Shogun that it was impossible for them to be cognisant of the intended movements of their rivals, the Portuguese, friendly relations were resumed, but for some time the Dutch were treated with coldness. The ambassador who arrived in Nagasaki in 1649 in a Dutch man-of-war encountered numerous obstacles in obtaining an interview with Iemitsu. He proceeded to Kobe by ship, taking 19 days over the voyage, and then, accompanied by some 300 attendants, by slow stages made his way to Edo, where he was kept waiting nearly three months before being received by the Shogun. The practice of keeping ambassadors waiting in this manner was common in Japan in ancient times, and was designed to teach visitors that the honour of an interview with such a great personage as the Shogun was not to be lightly obtained.

To go back a little, in 1644 a Dutch vessel was wrecked off the coast of Nambu. Some 11 of the crew got on shore. But they were treated with a good deal of hardship, being sent as prisoners to Edo. An order was issued shortly afterwards enjoining on all the barons of the land the necessity of treating shipwrecked Dutchmen with consideration. Three of the shipwrecked men were made gunnery-instructors,

and two practised surgery in Edo. The rest of the crew were sent to Nagasaki.

The policy of the Dutch was to treat offences committed against them with supreme indifference and to take special notice of acts of kindness. Hence instead of making a fuss about the rough handling their shipwrecked countrymen met with in the North, they despatched a special messenger to Edo to thank the Shogun for his subsequent kindness to the distressed seamen. It is questionable whether any more stringent policy would have answered in those times. By neglecting to stand on their rights, the Dutch succeeded in maintaining friendly relations with the Japanese for a sufficient time to allow of the introduction of western learning, arts, and sciences.

It is interesting to know that from the period under review dates the erection of the lighthouses at Uraga and Misaki, and that now it was that various Japanese scholars turned their attention to special branches of Western learning. Hayashi Kichizaemon studied astronomy and mathematics; Nishi Kichibei, of Hirado, medicine; and Hojo Awa-no-Kami and Yuri Yasutoshi, gunnery and foreign strategy. These were the first fruits of the intercourse between Holland and Japan.

From the year 1653, when six Dutch officials arrived in Edo with the usual presents, dates the custom of handing a paper to the annual messengers containing the conditions of intercourse between the two countries. Ambassadors had previously been simply warned against giving any encouragement to Christians. The items contained in this document were as follow: (1) The trade between Japan and Holland shall be perpetual. (2) There shall be no assistance or facilities geven to the Spanish or Portuguese to communicate with Christian sympathisers in Japan. No Dutch ship shall carry a Christian of any nationality or convey letters written by Christians. (3) Furthermore, if the Dutch shall hear of anything connected with the spread of religion in foreign coun-

tries which it would be of interest to the Japanese to know, they shall communicate such information without delay. (4) If there be cases of the Spaniards or Portuguese seizing countries by means of religious machinations, information of the whereabouts of such countries shall be given to rhe Governor of Nagasaki. (5) No Chinese junk bound for Japan shall be seized. (6) Among the countries with which Holland has intercourse some are on friendly terms with Spain and Portugal: it will be the duty of the Dutch ambassador on the occasion of his annual visit to Edo to specify such countries. (7) Since Loochoo is subject to Japan, no vessel belonging to the Loochooans may be seized by the Dutch.

Acting on these instructions, from this time onward the Dutch were in the habit of supplying the Japanese with accounts of events taking place in Europe and with a history of the governments, customs and religions of the various western countries. The information thus supplied was collected and published under the title of *Oranda Fusetsu* (Dutch news).

In 1654, the *daimyo* in charge of Nagasaki, Matsuura, erected a fort there; the name given to which was Ishibiyadai, The Flint Fire-arm Fort. In 1657 a great fire took place in Edo, which destroyed the Dutch official residence.

From 1659 dates the custom of the yearly ambassador proceeding overland from Nagasaki to Kokura, whence he crossed to Shimonoseki and came on by ship to Edo. The reason of this change was that in the previous year, the vessel carrying the ambassador from Hyogo to Nagasaki had been wrecked at Chikuzen. In 1669 the official residence of the Dutch was again burnt to the ground. In 1661 the Dutch seized a Chinese junk near Satsuma. The Chinese reported the outrage to the Governor of Nagasaki and the Dutch had to pay a fine in gold and silver of 270 *kwan* 969 *momme*.

In 1666, a Dutch vessel went ashore on the coast of Ko-

rea. The shipwrecked men were brought to Japan by a Japanese vessel sent by the Bakufu for the purpose.

In 1672, the yearly messenger presented two maps of the world to the Shogun. These were the first maps brought to the country.

On May 25th, 1673, an English vessel arrived in Nagasaki. The Dutch were consulted as to the relations of the English with the Portuguese. They replied that the King of England had married the daughter of the King of Portugal. The Bakufu took two months to consider what they should do, and on July 27th informed the Captain of the vessel that he must leave Japan and that no more English vessels would be allowed to visit the country. It was then 50 years since the departure of the last English vessel.

This same year, owing to the increase of Dutch trade, it was deemed necessary to appoint 3 *bugyo* or mayors of Nagasaki. In 1682, in the time of Tsunayoshi, the first foreign horse was brought to Japan.

Eight years later, on September 24th Kaempfer arrived in Japan, where he remained two years. He was honoured with an interview with the Shogun on two separate occasions.

Mr. Yamagata speaks in the highest terms of Kaempfer's book on Japan. He adds that the amount of information Kaempfer collected appears to be marvellous, when the difficulties he encountered are taken into consideration. In the preface to his work Kaempfer alludes to the enforced reticence of the Japanese on their own affairs. „Every one," says he, „who has visited this country has failed to obtain accurate information. The Roman Catholic missionaries were expelled before they had time to explore deeply, and as for the Dutch and the Chinese, they are no better than captives. The rules governing the intercourse of Japanese with foreigners are very minute and strict. Oaths are taken year by year that no information shall be given. The position occupied by foreigners in the eyes of the Japanese is as low

as possible. The Dutch, notwithstanding all their experience, are unable to obtain any knowledge. But no one as yet has gone the right way to work. The Japanese are great lovers of independent action, and in attaining their ends they fear neither gods nor devils. Their devotion to people whom they respect is deep. At the same time they are greedy after knowledge. There are numbers of them who desire foreign intercourse and who are fond of learning. But hitherto they have regarded us as a set of traders and hence despise us." Kaempfer relates how he succeeded in appealing to the susceptibilities of the people and how, by winning their esteem and by a free use of money, he induced people, to collect information for him. In return for services rendered, Kaempfer taught medicine, astronomy, and mathematics. „Compared with the acquirement of knowledge," says Kaempfer, „money-making was despised by those who came into contact with me. Not a few who gave me valuable information refused any other form of remuneration than instruction in subjects in which they were interested."

III.

In their early intercourse with the Japanese the Dutch found that much depended on the predilections of the reigning Shoguns. Some of them only endured foreign intercourse, whereas others actually enjoyed it. Among the latter was Yoshimune, the 8th Tokugawa ruler. In 1717, when, on February 18th, the annual ambassador visited Edo, for the first time Yoshimune removed the screen behind which the Shogun was in the habit of receiving those who approached him. On this occasion the ambassador stayed longer than usual in the Shogun's capital, and Yoshimune was enabled to gratify his curiosity to the full by listening to foreign music and by watching Dutch fencing, dancing, and other exercises.

In 1725 more foreign horses were imported, and the same year the Shogun employed a Dutchman to teach riding and veterinary science.

In 1764 a somewhat important change in the relations of the two countries took place. The Dutch were informed that it was unnecessary for them to send an ambassador to Edo every year. A biennial visit was all that would be required. The reason of this change was that, acting on a representation sent by the mayors of Nagasaki, orders had been issued for a limitation of the trade carried on by Dutch vessels. The profits of the Dutch having been thus curtailed, it was deemed equitable to sanction a decrease in the number of presents given to the Shogun and in other expenses involved in the annual visit. The Dutch professed to be regardless of the expense incurred by their visits, and begged to be allowed to make them annual as heretofore, hoping that if their request were granted, the Japanese would feel under an obligation to allow the increase of trade as an equivalent of the outlay involved. But the Shogun was relentless and the new regulation went into force.

During the period under review, though restrictions on religion were numerous and very severe, a quantity of learned books were from time to time introduced. From the days of Tsunayoshi downward, students of astronomy, mathematics, and medicine were constantly increasing. Even the government occasionally gave orders for students to investigate special subjects. Notably in the days of Ieshige, the famous scholar Arai Hakuseki, in obedience to the orders of the Shogun, studied under the captured missionary, Pére Giovanni Batista Sidotti, foreign history and geography, and composed a book called *Seyo Kibun* (西洋紀聞), which was widely read in those days. An interesting extract from this work, containing an account of the capture and captivity of Arai's instructor, was made by the Rev. W. B. Wright and will be found in Vol. IX. of the Transactions of the

Asiatic Society of Japan The book was only one of the many products of Arai's pen. By holding intercourse with the more learned Dutch settlers and residents, he acquired a minute knowledge of foreign manners, customs, institutions and ideas, which were embodied in the various books that he published.

Yoshimune gave an immense impetus to learning by the personal interest which he took in a variety of subjects and by his abolition of the restrictions on the circulation of books. He requested the Dutch to furnish him with the latest news, to bring specimens of European products and to acquaint him with the latest improvements and inventions. From this age dates the systematic study of foreign botany and physics. Among students of the latter subject, the name of Hiraga Gennai will ever be remembered. He is to be regarded as the father of natural science in Japan. The importance and extent of foreign commerce began to be comprehended in his age and that nucleus was formed which subsequently tdeveloped into a new generation of merchants.

Several important changes took place in 1790. A limit was placed on the amount of copper to be exported by the Dutch in any one year. It was decided that 600,000 pounds should be the extreme limit. This measure was called for by the scarcity of coin consequent on previous large shipments. Further restrictions were placed on Dutch trade by a regulation confining the arrival of Dutch vessels to one per year. The visits to Edo were reduced to one in five years, and the annual presents it was customary to give to the Governor of Nagasaki were diminished by one-half. At the time when some ten Dutch ships arrived every year, the quantity of gold, silver, and copper annually exported was something enormous. Even after the above restrictions were imposed, it was found that every year coin equal in value to about $ 4,300,000 left the country.

In 1797 a Dutch ambassador died in Totomi, on his return

journey from Edo, and was buried at the Tennenji, Kakegawa, Totomi. In 1804 the Dutch gave information of a contemplated visit of a Russian ambassador to Japan. The truth of the report was shortly afterwards verified, and the Dutch were handsomely rewarded for the news they had supplied. The Russians were informed that Japan had no desire to trade or hold communication with any Western country but Holland. In 1805 the Dutch made another attempt to revive the custom of paying annual visits to Edo. They pleaded the limited nature of their trade as an excuse for asking the favour of an annual interview with the Shogun, thereby indirectly proving that the visits to Edo were sources of profit to them in various ways. Om these occasions they had opportunities of tendering requests to the Shogun himself, which, had they been conveyed through the ordinary channels, would never have reached his ears.

It is recorded that in 1810 the Quinquennial ambassador found the money he had provided for his journey insufficient, and that the Bafuku lent him 716 *ryo* in gold and in addition purchased a book from the distressed traveller for 6 *kwamme* of silver, equal to about 2,000 *yen*.

Baron von Siebold arrived at Nagasaki in 1823 and commenced practice as a doctor, giving instruction also in medical science. In 1825 Siebold settled in Edo, and all the best doctors of the city became his pupils.

In November, 1828, two men, called Ten Bampo and Takahashi Kageyasu, were imprisoned for furnishing Baron von Siebold with a map of Japan. The following year Siebold was expelled from the country.

In July 1844, a man-of-war, with a Dutch ambassador and a letter from the King of Holland on board, anchored in Nagasaki. The letter is of considerable interest as showing the feeling prevailing among European Powers in reference to the necessity of opening up Japan to foreign intercourse ten years before the arrival of Commodore Perry in this

country. Its tone differs very much from that of earlier communications addressed to the Japanese by Dutch potentates. The letter runs as follows:

I, William II., by the grace of God, King of Holland, greet by letter the Lord of Japan and ruler of Edo, most illustrious and virtuous, and far-famed for war, I beg that you will peruse this letter with care and that you may derive benefit therefrom. More than 200 years ago the illustrious and far famed Ieyasu gave written permission to the Dutch to trade with your country, and since then you have always treated us with great consideration, as is shown by written instructions annually issued to our representatives. In the document furnished to us by Lord Ieyasu many years ago, it is stated that foreign ships will be treated with great consideration. This promise has not been fulfilled to the extent it should be. The consideration shown has been confined to furnishing ships with fuel, water and food and to helping distressed seamen. But this is insufficient. Ships have called at your ports with a sincere desire to open friendly relations or on some business. Vour ruthlessly forbidding such ships to approach your shores will sooner or later lead to war between you and Western Powers, and such an event cannot but bring nummerous evils in its trains. As a return for the kindness which you have shown to my countrymen, I now send you a letter to try and avert such a misfortune. An ancient sage says: 'If you would avoid calamity and injury follow no dangerous courses. If you would enjoy rest and peace do nothing to disturb the due order and relations of things.' Careful attention to the course of events in all countries shows that the amity of nations is deeply rooted in the social nature of mankind and that it is impossible to eradicate it. Since the invention of steam the proximity of countries to each other has been equalised. Far and near are terms that have no longer much meaning. With communication so highly developed, the isolation of one country from

the rest of the world cannot but excite displeasure. It is well known in Europe that you have always been opposed to intercourse with foreigners. 'A wise ruler seeks to preserve his country from disintegration,' says an ancient sage. Now if it is found that strict adherence to the traditions of ancestors conduces to the destruction of a country, it is the duty of a ruler to relax the severity. This course I earnestly commend to your consideration. In giving this advice I am only recommending to you a course which I feel to be for your good, and I am not studying my country's interests. The maintenance of peace depends on the feelings with which nations regard each other. Their friendship is greatly influenced by trade. I hope that you will apply your mind to this subject.

If you are prepared to act on this advice, please send me a letter in your own handwriting. Let me assure you that I have the good of your country at heart.... ....My reason for sending a man-of-war to convey this letter to you is that I wish to insure its reaching you in safety. In order that you may feel as though we were face to face with each other, I send you one of my pictures. I forward books, in order to show you how far advanced my country is in learning and as a slight return for your many kindnesses to our countrymen. I hope that our two governments will continue undisturbed for many ages.

Hitherto I have not communicated with you direct, but have heard of your country from the Governor of Batavia and other of my subjects. Now a special reason for taking action has arisen. What I now write about, does not concern the trade of our two countries. It is a purely political subject. You will have gathered from intelligence furnished to you by my subjects that the English have been at war with China, and that though the latter country is large, it has had to bow its head before the superior military skill of Europe. China has been forced to make a treaty and open five of

her ports to foreign trade. After the great European war was concluded, about 30 years ago, there was a great desire for peace on all sides, and the wisest of our European monarchs did their best to develop trade. Along with the increase of trade, science progressed, resulting in the invention of various machines which, while they in a large number of instances rendered manual labour superfluous, used up produce so rapidly that many countries found that their resources were insufficient to support the growing population. Among others the English, a strong, intelligent, and warlike people, found that their home products were very inadequate to their wants. Thus perplexed, England was not over scrupulous as to the methods she adopted to enrich herself. She did not keep to the ordinary paths of commerce. She raised disputes with other countries, invented pretexts for war, and used the opportunity thus afforded for extending her dominion. In this manner the war with China came about, which resulted in the latter's defeat, the loss of thousands of her people, the destruction of numerous towns, in her paying a heavy indemnity and tendering humble apologies. The same fate awaits your country, if not averted. Great calamities often come suddenly. The foreign ships which visit your waters are steadily increasing and there is no knowing when some difficulty connected with the treatment such ships receive may become a *casus belli*. This it is that gives me grave concern. You are clever enough to know how to avert such a calamity. I trust to your good sense to make the best use of this knowledge.

Dated February 15th, 1842.

Accompanying this letter the following articles were presented to the Shogun: a portrait of the King of Holland, a crystal candlestick, vases, pistols, carbines, maps of the world, a map of Holland, a book of travels, an account of the Dutch possessions in Southern India, a chart of the plants of the Dutch East Indian possessions, and those of Java, a chart of

the zoology and botany of Japan, works on astronomy, geography, and history, etc.

The Bakufu, with their wonted deliberation, kept the bearer of the letter waiting three months. and then merely returned a verbal answer in which they affirmed that the policy they were adopting towards foreign countries had been derived from their ancestors and hence they had no power to change it. Compliance with the request of the KING was consequently impossible. On June 1st of the following year [1843] a written answer to the KING of Holland's letter was addressed to the Dutch Government (1):—

Your letter, which reached us last year, has been carefully perused by us. You have made your intimate friendship fo the past 200 years a reason for laying before us certain considerations connected with our interests. Your language shows in how kind a manner you regard our affairs. The presents you have sent are further proof of your good feeling towards us. In the days of our revered ancestor, Lord Ieyasu, we had no special foreign policy. But since the time it has been decided that, with the exception of your country, China, Korea, and Loochoo, intercourse with foreign countries should be forbidden. To depart from this rule now would be to disregard the traditions of our ancestors. It may seem to you very unmannerly for me to say this, but the following of our ancestors is an obligation we cannot avoid. Under these circumstances there is no reason why we should receive presents from you, but as to return them would be more impolite than to accept them, we adopt the latter course. In order to show our regard for you we beg of you to accept the gifts which we now forward. Since our policy in this matter is one which has been transmitted to us and which we cannot alter, we beg that you will not trouble yourselves to send

(1) Guided by local experience, it seemed inconceivable to the Tokugawa Shoguns that Western monarchs were anything more than puppets. Hence letters were almost invariably addressed to Prime Ministers and not to monarchs.

any further advice on this subject. To repeatedly spurn your counsel would appear very unmannerly of us. As to our trade with *you*, it will not change. This, too, is in accordance with the laws of our ancestors. Please to assure the King that the Shogun will ever remember His Majesty's concern for Japan's welfare. We have had orders to write this to you, but being unlearned men we have but very inadequately conveyed the Shogun's meaning to you. .

(Signed) ABE MASAHIRO ISE NO KAMI.
MAKI TADAMASA BIZEN NO KAMI.
AOYAMA TADAYOSHI SHIMOTSUKE NO KAMI.
TODA TADA-ATSU YAMASHIRO NO KAMI.

It is highly probable that had the Shogun acted on the advice so opportunely offered by the Dutch King and opened up friendly intercourse with Western countries, the downfall of the Shogunate would have been postponed for some years, if not averted altogether.

A splendid collection of choice articles was made and forwarded to the King of Holland by the bearer of the letter.

At this time Dutch trade was almost at a standstill, but the Dutch were nevertheless unremitting in their endeavours to keep Japan posted in the course of events in Europe.

In 1853 the Dutch were asked to stop bringing other articles and to import nothing but guns and ships.

The total value of the presents which it was obligatory on the Dutch to give each year is stated to have been 243 *kwamme* of silver, or about 80 000 *yen*. They usually consisted of some 13 to 20 kinds of goods. Besides these there were presents to officials, as follow:—To the *Roju* 5 *kwamme* of silver; to the *Waka-doshiyori*, 2 *kwamme*; to the *Jisha* (temple and shrines) *Bugyo*, over 1,500 *me*; to the *Shumon-aratamebugyo*, over 2,300 *me*; to the Edo *Machibugyo*, over *ikkwam*; to the Kyoto 所司代 *Shoshidai*, over 1,700 *me*;

to the Kyoto *Machi-bugyo* over 700 *me*; to the Osaka *Machi-bugyo*, over 400 *me*. The value of the above was given in articles, the pricing of which was, we presume, done by the Dutch. To lower officers money was given. The above presents were given from the days of IEYASU to 1789. In 1790 they were all reduced to half the amount.

The conviction forced on us by the perusal of the above history of Dutch intercourse with Japan is that the learning and general enlightenment which Japan received from Holland was worth the enormous price she paid for it It is customary to speak of Japan as having learnt in 20 years what it has taken other countries to acquire. But this generalisation leaves out of account the enormous influence wielded by the Dutch for 200 years. The sciences most highly advanced in Japan at the present day owe their development to the impetus given them by Dutch teachers. To mention only one example, Dr. Whitney's elaborate history of the progress of medical knowledge in Japan, published among the Transactions of the Asiatic Society, proves most conclusively how much the Dutch effected in this line. Similar, though less conspicuous, were the results which followed the labours of Dutch instructors in astronomy, mathematics, and physical science. More important, perhaps, than the knowledge imparted on special subjects was the gradual weakening of that strong anti foreign spirit which actuated the Japanese in the days of Dutch intercourse. Modern Japan was not born in a day. For two hundred years preparations had been going on for the events that transpired in the *Meiji* era. To the Dutch belongs the honour of doing all the pioneering work in the opening of the country. The motives of the early Dutch settlers were not without their element of sordidness, but to represent these pioneers as exclusively self-interested is to ignore the labours of Japan's earliest instructors. We are glad to see that Mr. Yamagata in his essay fully realises how great is the debt Japan owes to Holland.

The following is the list of works consulted by Mr. Yamagata in the preparation of the essay on which our articles are founded.

長崎志 *Nagasaki-shi*, 外蕃通書 *Gaibantsusho*, 蘭使日本紀行 *Ranski Nihon-kihō*, 松浦家譜 *Matsu-ura-kefu*, 異國日記 *Ikoku-Nikki*, 當代記 *Tōdaiki*, 駿府記 *Sumpuki*, 西教記 *Seikiōki*, 國師日記 *Kokushi-Nikki*, 外國通信事畧 *Gaikoku-tsushin-jiriaku*, 采覽異言 *Sairan-igen*, 西洋紀聞 *Seiyo-Kibun*, 逸史 *Isshi*, 見聞集 *Kenbun-shu*, 慶長年錄 *Keichō-nenroku*, 德川實記附錄 *Tokugawajikki Furoku*, 耶蘇天誅記前錄 *Yasotenchuki-Zenroku*, 通村公記 *Mitsumura-koki*, 梵舜日記 *Bonshun-Nikki*, 玉露叢 *Gioku ro-sō*, 令條記 *Reijōki*, 長崎雜記 *Nagasaki-Shuki*, 十三朝紀聞 *Iusanchō Kibun*, 明史 *Meishi*, 校合雜記 *Kōgōzakki*, 長崎通志 *Nagasaki-Tsushi*, 天草日記 *Amakusa-nikki*, 細川家記 *Hosokawa-keki* 寬永日記 *Kwanei-nikki*, 家乘畧 *Kajōriaku*, 老人覺書 *Rōjinoboegaki*, 寬政重修諸家譜 *Kwansei-Chōshu Shokefu*, 日光山志 *Nikkozanshi*, 正保錄 *Shōhōroku*, 黑船來朝記 *Rurofune Raichōki*, 人見私記 *Hitomi-Shiki*, 慶安日記 *Keian-nikki*, 增補長崎志 *Zoho Nagasaki-ski*, 先民傳 *Semminden* 萬天日錄 *Bantenjitsuroku*, 元錄日錄 *Genrokujitsuroku*, 日記 *Nikki*, 長崎古今集覽 *Nagasaki-Kokonshuran*, 長崎志續篇 *Nagasakishi-Zokuhen*, 條約類纂 *Joyaku-Ruisan*, 崎陽羣談 *Kiyo-Gundan*.

BIJLAGE: XIV.

VIER GESCHENKEN

VAN

SAJJID 'OETHMĀN BIN ABDOELLAH BIN 'AQĪL BIN JAḤJA 'ALAWĪ.

BESCHREVEN DOOR

Dr. C. SNOUCK HURGRONJE.

1o. *al-Aḥādīth al-djamiᶜah fi 'l-'oeloem an-nāfi'ah* (verzameling van stichtelijke overleveringen) door Sajjid Abdallah bin Ḥoesain bin Ṭāhir, gedr. door Sajjid 'Oethmān, Batavia 1310 H.

2o. *Asna 'n-noeqoelāt min noeçoeç al-a'immah ath-thiqāt* .... *fī masā'il wāqiᶜāt* door Moeḥammad bin Abdallah al-Djoefrī al-'Alawi (Hoofdonderwerp: de plicht der liefde tot Moeḥammad en tot diens nakomelingen, de Sajjids en Sjariefen), gedrukt door S. O. te Batavia 1310 H.

3o. Antwoorden van Sajjid 'Oethmān op vijf vragen betreffende de Moslimsche wet, die door Arabieren uit Madoera (Sajjid Moeḥammad Djoefrī en Sajjid Abdoellah bin Sjihāb) hem toegezonden werden met het doel om den pangoeloe van Soemĕnĕp in al zijne onwetendheid en boosheid op de kaak te stellen. De antwoorden of fatwa's moeten dienen om de volgende leerstellingen of handelwijzen van dien pangoeloe als in strijd met de godsdienstige wet te brandmerken:

a. Zekere handelingen, die de *çalāt* (sembahjang) nietig maken en dus wanneer zij door den voorganger (*imām*) ver-

richt worden, de nietigheid der sembahjang van allen, die daartoe ten bedehuize opkwamen, veroorzaken.

b. De leer, dat het den geloovigen niet onder alle omstandigheden verboden zou zijn, bij huwelijksfeesten de gasten tot het geven van geldgeschenken in staat te stellen door het plaatsen van een daarvoor bestemd bakje bij de gamĕlan, ronggengs of dergelijke door de wet verboden middelen tot opluistering van diefeesten.

c. De leer, dat het dragen van uit soeasa vervaardigde voorwerpen aan mannen geoorloofd zou wezen.

d. De leer, dat een niet-sajjid met de dochter van eenen sajjid zou mogen trouwen, daar de Profeet verklaard heeft, dat alle vrouwen leden zijner familie zijn, en deze eerenaam dus niet tot de afstammelingen van 'Alī en Fāṭimah beperkt zou zijn. Het grootste deel der verhandeling is aan de weder-legging dezer leer gewijd.

e. Ten slotte wordt de vraag ontkennend beantwoord, of iemand, die zaken als de bovenbedoelde doet en leert, volgens de Moslimsche wet met eenige rechtspraak of dergelijke functie belast mag zijn.

4o. *al-Qaoel al-moedjdī fi'r-radd 'ala Abdoellah bin Abdoer-raḥmān as-Sindī*, door den Moeftī der Sjafi'ieten te Mekka Moeḥammad Sa'id bin Moeḥammad Bā Beçēl, gedr. te Batavia door S. O., 1309 H.

Vóór eenige jaren schreef de sedert overleden Moeftī der Sjafi'ieten te Mekka, de geleerde Sajjid Aḥmad Daḥlān [1]) eene wederlegging van de leer der onder den naam van Wahhābieten [2]) bekende Mohammedaansche secte, die in den aanvang dezer eeuw in Centraal-Arabië optrad, weldra West-Arabië veroverde en zelfs de heilige steden van den Islām gedurende vijf jaren (1806 — 1811) beheerschte, totdat eindelijk Moe-

[1]) Zie zijne biographie in de Bijdragen v. h. Kon. Inst. v. d. Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië, Jaargang 1887, blz. 344 vv.

[2]) Zie de geschiedenis dier secte geresumeerd in mijn »*Mekka*", Deel I, blads. 138 vv.

ḥammad 'Alī Pasja, de stichter der tegenwoordige Egyptische dynastie, hen versloeg en terugdreef naar de minst toegankelijke gedeelten van Oost- en Zuid-Arabië.

Hunne leer kwam, gelijk men weet, in hoofdzaak neder op de verwerping der vier orthodoxe scholen of ritus, die met erkenning van elkanders recht de wet elk op hare wijze interpreteeren; op de verloochening der kerkelijke traditie, die de grondslag is van het geheele gebouw der orthodox-Mohammedaansche geloofsleer en wet; in één woord op de ontkenning der historische ontwikkeling van den Islām. Zij hervatten derhalve met nieuwe kracht de oppositie, die in vroeger eeuwen door vele Ḥambalieten en Ẓāhirieten gevoerd was: in de theologie tegen alle wijsgeerige methoden, alle mystiek, alle van verschillende zijden in den Islām opgenomen en door dezen geassimileerde elementen; in de wetgeleerdheid tegen alle casuistiek, tegen de vele middelen, die allengs in gebruik kwamen om de noodige transactie met de eischen van het werkelijke leven mogelijk te maken, tegen de erkenning van de autoriteit van zekere doctores, wier uitspraken feitelijk meer gelden dan die van Qoerān of gewijde overlevering, waarop zij heeten te berusten.

In de practijk richtte zich de oppositie dezer Wahhābieten vooral tegen de heiligenvereering, die zij als afgoderij verfoeiden, en tegen allerlei door den oxthodoxen Islām getolereerde of niet krachtig genoeg bestreden vormen van weelde en genot, zooals het rooken van tabak, het dragen van zijde en goud door mannen, enz.

Wij werken deze herinnering niet verder uit, en constateeren alleen nog, dat sedert de bloedige bestrijding der Wahhābieten door Moeḥammad 'Alī de aanhangers dezer richting in Oost- en Zuid-Arabië geene propaganda meer maken, maar dat zij in sommige gedeelten van Britsch-Indië steeds meer veld wint, niet zooals vóór eene eeuw door geweld, vernieling van heilige graven en het oprichten van brandstapels van pijpen en tabak, maar door kalme prediking in woord en

schrift, onder de bescherming van het neutrale Britsche gezag.

Vindt men dus de oudere Wahhābitische litteratuur hier en daar verscholen in Arabië, de nieuwere is in Britsch-Indië deels gedrukt, deels in manuscripten verspreid.

Toen nu Sajjid Aḥmad Daḥlān, de bovengenoemde Moeftī der Sjafi'ieten, die bij zijn leven in Mekka de voornaamste vertegenwoordiger der Moslimsche wetenschap was, in een tractaatje tegen die ketters te velde was getrokken, vonden een paar Britsch-Indische Wahhābieten, Abdoellah bin Abdoer-raḥmān as-Sindī en Abdoelkarīm bin Fachroeddīn zich genoopt, in uitvoerige verhandelingen den hervormden Islām tegen dien aanval te verdedigen.

Op eigenaardige wijze — dit bleek mij uit mondelinge berichten — wisten zij die verhandelingen den Moeftī van Mekka in handen te spelen. Het is namelijk in de heilige steden om begrijpelijke redenen zeer gewaagd, als Wahhābiet of bezorger van Wahhābitische werken op te treden; het boekje, dat ons tot deze uitweiding aanleiding geeft, getuigt zelf daarvan. Op bladz. 15 toch zegt de Moeftī van Mekka, dat een der genoemde auteurs, Abdoelkarīm, vroeger te Mekka aanwezig en van Wahhābitisme verdacht, zich op zijnen last uitdrukkelijk van die ketterij bekeerd heeft, hetwelk nu blijkt alleen „uit vrees van de Mekkaansche overheden" geschied te zijn.

Nu is het eene in Arabië vrij gebruikelijke manier van overbrengen van geschriften, welker auteurs of toezenders onbekend willen blijven, dat men de hulp van blinden inroept. Zoo heeft dan een Wahhābitisch pelgrim eenen der vele arme blinden van de heilige stad eene betamelijke fooi gegeven om de beide werken, die hij hem, door anderen niet gezien, in de hand drukte, aan den Moeftī der Sjafi'ieten te overhandigen. Die blinde boodschappers kunnen natuurlijk te goeder trouw zweren, dat zij noch hunne zenders, noch het door hen gezondene aanschouwd hebben, en men kan het hun niet kwalijk nemen, dat zij zich op die wijze laten ge-

bruiken, daar soms zeer gewenschte en belangrijke berichten door hunne tusschenkomst aan de overheden of aan particulieren toekomen.

Toen in 1891 zulk een blinde postillon de beide Wahhâbitische verhandelingen aan den Moeftî Ba Beçêl ter hand stelde, was diens ambtsvoorganger en leermeester, Sajjid Aḥmad Daḥlân, tegen wien zij gericht waren, reeds 5 jaren dood. De leerling heeft het echter als zijnen plicht beschouwd, den gestorven leeraar te verdedigen tegen die Indische ketters, en hij deed dit in de brochure, waarvan de titel hierboven is vermeld.

Hij maakt zich evenwel van de zaak vrij gemakkelijk af. Behalve eenige kleinigheden, die in het bijzonder dienen om fouten en onwaarheden in het werk van den Sindî aan te wijzen, laat hij diens verhandeling evenals die van Abdoelkarîm links liggen, daar (bladz. 2) het sinds lang uitgemaakt is, dat „men toch niet kan hopen, dat ketters, die reeds vaststaan in eene dwaalleer, daarvan zullen terugkeeren."

Het geschriftje moet dus slechts dienen, om rechtzinnigen te bevestigen in hun geloof en de gehoonde nagedachtenis van den vereerden meester, die de Wahhâbieten bestreed, te wreken.

Nu merkt de tegenwoordige Moeftî met recht op, dat de leer der Wahhâbieten niet nieuw is; trouwens zijzelve beweren juist, den ouden Islâm van moderne verbastering te zuiveren. Bâ Beçêl zegt voorts met recht, dat de meeste hunner leerstellingen in de 8ste eeuw der Hidjrah door den even geleerden en strijdvaardigen als zonderlingen Ibn Taimijjah werden gepredikt [1]), die dan ook dikwijls door de Wahhâbitische schrijvers wordt geciteerd.

Daarom acht Bâ Beçêl het gepast, de uitspraken van twee Sjafi'itische beroemdheden, Ibn Ḥadjar al-Haithamî en as-Soebkî, tegen de leerstellingen van Ibn Taimijjah aan te halen.

[1]) Over dezen geleerde handelt Ignaz Goldziher: „die Ẓahiriten" (Leipzig, 1884), S. 188 ff.

Veel nieuws van theologischen aard vindt men dus in onze brochure niet. Evenals nagenoeg alle verhandelingen over speciale onderwerpen of fatwa's van de latere tijden, reproduceert zij eenvoudig hetgeen aan allen, die in de gezaghebbende orthodoxe werken thuis zijn, sinds lang bekend is; die geheele nieuwere theologische en juridische litteratuur van den Islām kan ons slechts in zooverre belang inboezemen, als wij daaruit leeren, welke vragen thans aan de orde van den dag zijn, en hoe de geleerden van heden de uitspraken hunner voorgangers groepeeren om zonder ontrouw aan het overgeleverde eenigszins te voldoen aan de behoeften der vrome Mohammedanen van onzen tijd. [1])

Waarom werd nu echter deze, vooral voor Arabië en Britsch Indië bestemde verhandeling te Batavia gelithographeerd, terwijl Mekka sedert eenige jaren eene goede typendrukkerij bezit, die door de Turksche Regeering werd opgericht vooral met het doel om theologische werken te verspreiden? Niets kan toch meer aanspraak maken op de verleening van het vereischte ambtelijke verlof om daar gedrukt te worden dan eene weerlegging van kettersche geschriften.

Inderdaad zou de Moeftī zonder moeite dat verlof verkregen hebben. Behalve op eene goede verhouding met de Turksche autoriteiten, stelt hij echter ook op de welwillendheid van den Grootsjerief van Mekka prijs. Nu is de tegenwoordige bekleeder van dit ambt, 'Aoen ar-Rafīq, wel niets minder dan theoloog, maar heeft hij zijne persoonlijke Wahhābitische sympathieën, die vooral in betrekkingen van aanverwantschap en vriendschap met Zuidarabische Wahhābieten gegrond zijn.

Daarom gaf Bā Beçēl er de voorkeur aan, zijn geschrift elders te laten drukken en langs private wegen te verspreiden. Sajjid 'Oethmān alhier is een goed vriend van den tegenwoordigen Moeftī, heeft met dezen aan de voeten van

[1]) Vergelijk mijn opstel *„Ein arabischer Beleg zum heutigen Sklavenhandel in Singapore"* in de Zeitschrift der Deutschen Morgenländ. Gesellschaft, Bd. XLV, S. 399, en het daar aangehaalde.

Sajjid Aḥmad Daḥlān gezeten en deelt met hem de vereering van dien leermeester. Dit gaf Bā Beçōl aanleiding, zijnen drukker zoo ver oostelijk te zoeken, en zoo kwam het, dat een anti-Wahhābitisch pamflet van den Moeftī der Sjafi'ieten te Mekka in 1891 te Batavia gesteendrukt werd.

Onder de inhoudsopgave vindt men de mededeeling, dat elk exemplaar van deze uitgaaf als *waqf* voor de lezers is te beschouwen, en dat nadruk volkomen vrij staat.

BIJLAGE XV.

BESCHRIJVING VAN BATAKSCHE VOORWERPEN,

GESCHONKEN DOOR DEN HEER

J. R. STUURMAN,

Controleur bij het Bin. Bestuur ter Sumatra's Westkust,

Onderafdeeling Si Pirok.

(Residentie Tapanoeli (Bataklanden) [1]).

1. **Omon,** (bruidsbaadje) wordt door vrouwen geweven, waartoe draden van verschillende kleuren gebruikt worden (witte, zwarte, bruine).

Bij het weven werkt men naar een bepaald patroon; de voor het weefsel benoodigde draden spint men uit de katoenvruchten en verft men daarna.

Op het geweven stuk goed worden zoowel aan de achter- als voorzijde koralen (Mal. *manik-manik* Bat. *si mata*) van verschillende kleur (witte, roode, zwarte, bruine) in kringen genaaid, terwijl de onderzijde voorzien wordt van koperen belletjes (*giring-giring*).

De *omon* wordt bij het huwelijk door de bruid gedragen. Ingeval zij reeds met goud, zilver of andere sieraden overdadig behangen is, wordt de *omon* niet door haar gedragen, doch met de andere huwelijksgoederen naar de woning van haren echtgenoot medegevoerd.

---

[1] Cf. Not. 4 Oct. pag. 93.

2. **Rambang** (woordelijk vertaald = net).

Een puntig toeloopend netwerk van koralen van allerlei kleur, voorzien van koperen belletjes (*giring-giring*) aan de voorzijde, alsook een band van aangeregen koralen om de *rambang* om het hoofd vast te binden.

De *rambang* wordt door vrouwen gemaakt en dient tot dekking van het hoofd van de bruid, waarbij het breedste gedeelte, waaraan de belletjes bevestigd zijn, op het voorhoofd hangt.

De *rambang* werd vroeger algemeen door degenen die daarop recht hebben gedragen; tegenwoordig slechts door de bruiden uit de klasse van personen, die niet in het bezit zijn van gouden of zilveren haartooisels.

3. **Gotong-gotong.**

Een band van roode stof, afgezet met gekleurde koralen, waarop aangeregen witte koralen slangvormig bevestigd zijn.

De *gotong-gotong* wordt door vrouwen gemaakt en door de bruid voor het voorhoofd gedragen, waartoe de uiteinden aan het achterhoofd worden vastgeknoopt.

Vroeger werd de *gotong-gotong* algemeen door de bruiden uit de Radja-familiën of van aanzienlijken stand gedragen; tegenwoordig alleen door de bruiden uit de klasse van personen, die niet in het bezit zijn van een gouden of zilveren *boelang* (een plaat waarin allerlei figuren gedreven zijn), die eveneens voor het voorhoofd wordt gedragen (zie no. 6).

4. **Sanggoel.**

Een stuk doek, waarop voor het grootste gedeelte aangeregen koralen van verschillende kleuren streepsgewijze bevestigd zijn, terwijl het omzoomd is met tal van kleine ronde stukjes goed (*djembet*), die ieder op zich zelf uit kleine op elkaar genaaide stukjes goed van verschillende kleur bestaan.

Het wordt door vrouwen gemaakt, en door de bruid op het achterhoofd gedragen, ten einde de haarwrong te bedekken;

het niet met koralen bezette gedeelte wordt daarbij ter vasthechting tusschen het haar gebracht en met den band, die zich aan de *sanggoel* bevindt, uit aangeregen grove koralen bestaande, vastgebonden.

Vroeger werd de *sanggoel* algemeen door de bruiden uit de Radja-familiën of van aanzienlijken stand gedragen; tegenwoordig alleen door de bruiden uit de klasse van personen die niet in het bezit zijn van gouden of zilveren haartooisels, zooals haarspelden enz.

5. **Rajoen-rajoen** (1/2 der ware grootte.)

Een snoer aaneengeregen groote koralen van een zelfde kleur, aan welker uiteinden groote trossen van zeer fijne aaneen geregen koralen van levendige kleuren voorkomen, waarvan de samenstellende rijgsels aan hare uiteinden door draadfranjes van verschillende kleur besloten worden.

De *rajoen-rajoen* wordt door vrouwen gemaakt en in vroegeren tijd door de bruid, los om den hals geslagen, gedragen, zoodanig dat de trossen koralen van voren kwamen te hangen.

Tegenwoordig wordt de *rajoen-rajoen* niet meer gedragen, doch in plaats daarvan 2 *samban-samban's* (een soort slendang) die om den schouder worden geslagen, terwijl de uiteinden onder den arm, door een losse knoop, worden samengehouden, waarbij de aan die uiteinden voorkomende franjes langs het lichaam neerhangen.

6. **Boelang.**

Een band katoen, waarop een strook roode stof genaaid is, die bezet is met ronde gedreven plaatjes goud van verschillende grootten.

De kleinste bevinden zich aan de uiteinden, terwijl in het midden een plaat goud voorkomt, uitloopende in 3 vingervormige uiteinden, waaraan ijzerdraadjes zijn bevestigd, die aan hare uiteinden gouden lovertjes (*pilo-pilo*) dragen, daaraan door middel van kettinkjes verbonden.

De gouden versierselen, die aan den *boelang* voorkomen, worden door de goudsmeden vervaardigd van Mandhelingsch goud.

Eerst sedert ongeveer 40 jaren is de *boelang* hier in gebruik in plaats van de *golong-golong*, (zie no. 3) en eveneens door de bruid voor het voorhoofd gedragen.

De bruiden uit de Radja-familien of van aanzienlijken stand, wier vaders middelen bezitten om een *boelang* aan te schaffen, prefereeren deze boven de *golong-golong*, die door bruiden worden gedragen, die minder met aardsche goederen zijn bedeeld.

7. **Panjoerdoewan na ni rambang.**

Soerdoe = overgeven.

Rambang = net.

De *panjoerdoewan* is een platte presenteerkoker, waarvan het eene deel iets grooter is dan het andere; zoodanig dat het kleinste gedeelte over het uiteinde van het grootste kan geschoven worden, die door vrouwen en meisjes van pandanbladeren gemaakt wordt.

De beide gevlochten helften zijn met kain overtrokken, en met koralen beregen, behalve het uiteinde van het grootste gedeelte, dat bij sluiting van den koker niet zichtbaar is.

Sedert overal op de pasars dun koperblad te verkrijgen is, wordt dit meer en meer gebruikt om onder de opgeregen koralen een mooier ondergrond te hebben.

De *panjoerdoewan* van de toegezonden verzameling wordt nader omschreven door de uitdrukking *na ni rambang* d. w. z. van een net voorzien, daar de aangeregen koralen er als een netwerk op voorkomen.

De koralen zijn van verschillende kleur, de hoofdkleur is echter wit.

De rand van den *panjoerdoewan* vindt men bezet met eenige ronde stukjes goed (*djembet*), die ieder op zich zelf uit kleine op elkaar genaaide stukjes stof van verschillende kleur bestaan.

Beide helften van den *panjoerdoewan* worden samengehouden door twee snoeren glazen koralen (*ihot* = band), die gehecht zijn aan een driehoekig netwerk van koralen, dat aan elk der helften voorkomt en aan de ondereinden is vastgenaaid.

De driehoekige netwerken zijn langs den rand bezet met franjes van roode stof.

Aan de twee snoeren koralen (*ihot*) bevindt zich in het midden een roset van gekleurde lapjes stof, aan wier uiteinde eenige koperen belletjes (*giring-giring*) voorkomen.

De *panjoerdoewan* wordt gebruikt, om bij verschillende gelegenheden de te voren klaar gemaakte sirihpruim en wat tabak aan te bieden. Bij het aanbieden is de *panjoerdoewan* gesloten; de persoon, dien de sirih wordt aangeboden, doet hem open, neemt er 2 pruimen en een weinig tabak uit, en geeft hem ongesloten aan den brenger terug.

Het presenteeren van de sirih vindt voornamelijk toepassing bij het inviteeren van gasten voor een feest en bij het bespreken van huwelijksaangelegenheden.

Het aanbieden van de sirih gaat vooraf, daarna volgt de invitatie dan wel de bespreking met de aanwezigen door den brenger van de sirih; verder vindt het toepassing om aan iemand hulde te brengen, dan wel als bewijs van groote ingenomenheid en goede gezindheid.

Bezoekt b. v. een persoon van aanzien een kampong, dan wordt hem zoo spoedig mogelijk de sirih aangeboden; dit gaat dan dikwijls gepaard met het aanbieden van een stuk vee.

Ook wordt door de geinviteerden, wanneer zij op het feest verschijnen, wederkeerig sirih aangeboden aan den gastheer, n. l. wanneer het personen van aanzien zijn.

Moet de *panjoerdoewan* aan tal van personen gepresenteerd worden, dan wordt hij telkenmale door den aanbieder onderzocht om te zien hoe het met den inhoud gesteld is. Is aanvulling noodig, dan geschiedt dit uit de *partaganan* (een groote tasch). waarin zich klaargemaakte pruimen bevinden,

alsook de ingredienten er voor. Onder No 9 zal de *partaganan* beschreven worden.

De *panjoerdoewan na ni rambang,* die wij zooeven beschreven, wordt gebruikt door de Radja's en de namorastand (familieleden van den Radja).

De *panjoerdoewan,* die door de aanzienlijken, welke den Radja niet zoo na in den bloede bestaan, gebruikt wordt, heeft alleen koralen langs de randen en het driehoekig netwerk van koralen, terwijl de *panjoerdoewan* van de anak mata (burgerstand) alleen met koralen omzoomd is; de vroegere slaven eindelijk mogen geen koralen er aan dragen.

8. **Lambak gantoeng na ni paromon.**

Dit is een kleine tasch waarin bejaarde mannen hun klaargemaakte sirihpruimen bij zich dragen, wanneer zij buitenshuis werkzaam zijn, dan wel op reis.

Zij worden door meisjes van pandan gevlochten, met kain overtrokken en met koralen van verschillende kleuren beregen.

De uitdrukking *na ni paromon* wil zeggen dat de koralen er op zijn geregen zooals bij de *omon* (zie no 1), dat is in lange rijen (geen netwerk).

De bovenste zoom bestaat ter breedte van 3 vingers uit fijnere koralen, die in de breedte van de tasch zijn aangebracht; daar waar de in de lengte gezette koralen beginnen, bevinden zich koperen belletjes (*giring-giring*), terwijl langs den rand eenige *djembit's* (franjes) van gekleurde stof voorkomen.

De *lambak gantoeng* is voorzien van 3 snoeren kralen van grove soort, waaronder een van glazen koralen (*nampoewan*); deze snoeren vormen een band, om de tasch aan den arm te dragen.

De *lambak gantoeng na ni paromon* mag alleen gedragen worden door den hoogsten Radja en zijn naaste bloedverwanten.

De verder afstaande bloedverwanten van den Radja, die

met den naam *parsoehoe-parsoehoe-an* aangeduid worden, gebruiken de *lambak gantoeng na ni rambang* d. i. een tasch voorzien van een beregen netwerk van koralen; de burgerstand (*anak mata*) gebruiken *lambak gantoeng*, die alleen van 2 vingerbreedte koralen van boven en gekleurde draden mag voorzien zijn, terwijl de vroegere slaven in 't geheel geen versierselen van koralen er aan mogen bevestigen.

9. **Partaganan.** De *partaganan* is een groote tasch, door meisjes van pandan gevlochten, waaraan een zoom van kralen voorkomt en aan de hoeken (onderaan) nog eenige rijtjes.

De beide zijden zijn zoodanig gevlochten, dat er verschillende driehoekige vakjes en openingen van anderen vorm op voorkomen waarin gekleurde stof is aangebracht.

De breedte van den zoom koralen bovenaan wijst den stand van den gebruiker aan; zoo mag de *partaganan* van deze verzameling gedragen worden door de *parsoehoe-parsoehoean* (bloedverwanten van den Radja in een andere roempoen); de burgerstand moet zich met 6 rijtjes koralen tevreden stellen.

De hoogste Radja's en de namora's (naaste familieleden van den Radja) voorzien beide zijden van den *partaganan* geheel met koralen, eerst een zoom bovenaan van 4 vingerbreedte, daarna rijen koralen op de wijze als bij den *omon*, dan wel als een netwerk beregen.

De *partaganan* wordt aan den schouder gedragen door een band bestaande uit 3 snoeren grove koralen, waaronder een snoer van glazen koralen (*napoewan*).

De *partaganan* wordt door vrouwen gebruikt om de ingredienten voor de sirihpruim bij zich te dragen n. l. sirih- en gambirbladeren, tabak, pinang, een mes en kalk, die zich in de *tagan* (kalkkoker) bevindt, ten einde in de gelegenheid te zijn een sirihpruim te maken.

In de gevallen dat bij het aanbieden der sirih ook vrouwen volgen, hebben deze steeds de *partaganan* bij zich om de *panjoerdoewan* zoo noodig aan te vullen.

10. **Tagan.**

De *tagan* is een koker waarin de sirihkalk wordt bewaard. Hij wordt van bamboe gemaakt, en is aan het ondereinde gesloten door een stuk hout, dat in de bamboe opening is geslagen, terwijl het boveneinde door een houten stop gesloten wordt.

Aan boven- en ondereinde van den koker bevindt zich een ring van karbouwenhoorn, aangebracht met het doel om het barsten van de bamboe te voorkomen.

Het geheel, zoowel de bamboe als het houten bodemstuk en de stop, is van snijwerk voorzien.

Aan den stop bevinden zich eenige snoeren koralen van verschillende kleuren, aan het uiteinde voorzien van franjes van gekleurde stof en eenige koperen belletjes.

De *tagan* van deze verzameling mag gebruikt worden door de *parsoehoe-parsoehoè-an*; die van de Radja's en naaste bloedverwanten is bezet met een netwerk van koralen, terwijl de burgerstand aan de *tagan* geen andere koralen mag gebruiken dan aan den stop een paar snoeren.

11. **Poentoe.**

De *poentoe* van deze verzameling dient slechts als model.

De *poentoe*, die door de Radja's en aanzienlijken gedragen wordt op groote feesten en bij begrafenissen van aanzienlijke personen, is van een mengsel van goud en koper vervaardigd, en wordt, om indeukingen te voorkomen, van binnen van een laag damar voorzien.

De *poentoe* wordt aan den bovenarm over het baadje heen gedragen, zoowel aan den linker- als rechterarm.

12. **Tapak koeda.**

De *tapak koeda* van deze verzameling is slechts een model.

Bij de *tapak koeda*, die door de Radja's en aanzienlijken op groote feesten en bij begrafenissen van aanzienlijke personen gedragen wordt, is het gevest van hout vervaardigd

en met soewasa overtrokken, terwijl aan het ondereinde een klein strookje bewerkt goud is aangebracht; de schede is van hout, waartoe geen bijzonder soort gekozen wordt.

13. **Rentjong.**

Wat van de *tapak koeda* gezegd is, geldt ook voor de *rentjong*.

Beide wapens dienen slechts voor staatsie en worden in den buikband aan de voorzijde van het lichaam gedragen, de *rentjong* rechts, de *tapak koeda* links.

14. **Garigit.** ($^1/_3$ der ware grootte wat lengte, $^1/_3$ der ware grootte wat breedte betreft.)

De *garigit* dient om water te halen en te bewaren.

Van de bamboe worden twee geledingen genomen en boven de tweede afgesneden; deze wordt van gaatjes voorzien om het binnendringen van kakkerlakken te voorkomen.

Door middel van een idjoektouw wordt zij bij het waterhalen om den schouder gedragen.

15. **Toemba-toemba** ($^1/_5$ der ware grootte).

De *toemba-toemba* is een bergplaats van visch en gedroogd vleesch, waartoe een geleding van een wijde bamboe gekozen wordt, voor welk doel zich het best de *boeloe soma* leent, en is van boven door een stuk wijdere bamboe gesloten, bij wijze van deksel.

De *toemba-toemba* raakt meer en meer in onbruik en wordt tegenwoordig veel vervangen door korven van bamboe of rotan vervaardigd.

16. **Abal-abal.** ($^1/_{10}$ der ware grootte).

De *abal-abal* wordt evenals de toemba-toemba van bamboe vervaardigd en is van een bamboe deksel voorzien.

De helft van een geleding van een dunne bamboesoort b. v. van de boeloe hait levert een *abal-abal*.

De *abal-abal* is een bergplaats van zout, doch wordt tegenwoordig weinig gebruikt; een gewone karoeng van biezen gevlochten neemt de plaats er van in.

De vroeger hooge prijzen van het zout maakten, dat men het zeer zorgvuldig in een gesloten *abal-abal* bewaarde.

17. **Toehoel** (ware grootte).

Is een stuk bamboe die als maat gebruikt wordt door de bevolking voor de rijst.

Een *toehoel* rijst weegt ongeveer een kati en levert voldoende voeding voor 2 personen bij een maaltijd.

18*a*. **Sondoek indohan** (1/2 der ware grootte).

18*b*. **Sondoek ikkajoe** (1/2 der ware grootte).

18*c*. **Sondoek** (ware grootte).

Deze 3 voorwerpen zijn lepels, waarvan 18*a*. en 18*c*. gebruikt worden bij het rijstkoken en uitscheppen, terwijl 18*b*. meer speciaal bij het koken van de ikkajoe (groenten al dan niet met vleesch of visch vermengd) dienst doet en verder bij het uitscheppen om ieder der aanzittenden er van te geven.

Oorspronkelijk werd alleen bamboe voor deze lepels gebruikt; langzamerhand is men ze gaan samenstellen uit een deel van een klapperdop met houten steel.

19. **Harpè** (1/4 der ware grootte).

De *harpè* wordt door mannen van rotan gevlochten en dient om de *hoedon* (rijstpot van een leemsoort vervaardigd) er op te plaatsen ten einde het omvallen van den *hoedon* met haren bollen bodem te beletten.

20. **Panoetoewan** (1/2 der ware grootte).

De *panoetoewan* wordt van een harde houtsoort gemaakt

en doet dienst als vijzel om de spaansche peper fijn te wrijven, en ook om gedroogde visch innig met de *lasiok* (spaansche peper) te vermengen.

Een hard stuk hout of steen fungeert hierbij als stamper of wrijver.

De *panoetoewan* wordt bijna niet meer gebruikt; tegenwoordig wordt de *lasiak* op een steen of een vlak stuk hout met een anderen steen fijn gewreven.

21. **Nanggaran** (1/2 der ware grootte).

De *nanggaran* dient om een stuk damar, dat voor verlichting gebruikt wordt en gewikkeld is in een ihitblad of gevat in een zeer dunne bamboe, vast te houden.

Bij het afbranden wordt de pijp damar, wanneer het brandende gedeelte de bamboe klem nadert, omhoog gebracht.

22. **Rakkè ni pinggan** (1/3 der ware grootte).

Wordt door mannen van rotan gevlochten en dient om, aan den wand der woning opgehangen, borden (*pinggan*), die eenigszins groot zijn en waarde vertegenwoordigen, vast te houden en zoodoende een bewaarplaats te geven.

In elke *rakkè* wordt slechts één bord gestoken.

23. **Rakkè ni mangkoek.**

Eveneens door mannen van rotan gevlochten voor hetzelfde doel als de *rakkè* onder 22 genoemd, met dit verschil dat zij de bewaarplaats is van een eenigszins groote kom (mangkoek), die waarde vertegenwoordigt.

24. **Potang** (wat lengte betreft 1/2, wat breedte betreft 1/3 der ware grootte).

Werd vroeger algemeen gebruikt voor het drinken van toewak en tevens om de toewak een dag te bewaren.

Zij wordt van bamboe gemaakt, waartoe een geleding

voldoende is, van boven gesloten door een houten stop, uitloopende in een pijpje, dat bij het drinken voor den mond wordt geplaatst; aan den stop komt verder een uitstekend gedeelte voor, waaraan het idjoektouw bevestigd wordt, dat ook aan het bamboe gedeelte is vastgemaakt, waardoor de stop moeilijk kan verloren gaan.

Verder bevindt zich aan het bamboe gedeelte een ander idjoektouw om de *petang* om den schouder te dragen.

In de stop bevindt zich een kleine opening om bij het drinken lucht toe te laten, waardoor de toewak gemakkelijker uitvloeit.

25. **Pakkoer** (1/4 der ware grootte).

Wordt gebruikt om de rijstvelden en de ladangs te bewerken.

Daartoe kiest men het ondereinde van de eene of andere boom waaraan een stevige wortel voorkomt, die met den boomstam een scherpen hoek vormt, liefst weinig van een rechten hoek verschillende. Van den wortel wordt het uiteinde afgesneden, zoodat ongeveer 10 c. M. lengte overblijft, waaraan een stuk hout, genomen uit den stam van den arenpalm, van den neboeng of van den roejoeng, met rotan stevig bevestigd wordt; dit stuk is lang ongeveer 30 c. M., breed ± 15 c. M., terwijl de dikte van 1 c. M. naar het uiteinde, dat bij het gebruik het eerst met den grond in aanraking komt, geleidelijk afneemt en zeer scherp is.

Dit laatste stuk hout is de vervanger van het ijzeren gedeelte onzer houweelen.

26. **Djala** (1/10 der ware grootte als het uitgespreid is, 1/4 wat lengte betreft).

De *djala* is een vischnet, waaraan van onder stukjes lood bevestigd zijn om het net bij het uitgespreid uitwerpen spoedig te doen zinken en bij het ophalen van onder te doen sluiten.

Het net wordt door mannen van ramehvezels gebreid.

27. **Doeroeng.**

De *doeroeng* is een schepnet om kleine vischjes in riviertjes te vangen.

Het wordt van rotan en netwerk samengesteld.

Het net op zich zelf wordt van tali walang gemaakt.

28. **Hail met lijn.**

De *hail* wordt van koperdraad gemaakt, de lijn van rimanvezel.

De riman is een bekleedsel van de roejoeng dat veel van idjoek heeft.

29. **Soelangat** (1/4 der ware grootte, zooals die hier het meest gebruikt wordt).

Ook een toestel om visch te vangen.

Zij bestaat uit 4 stuks dunne bamboe (*bistik*) die in 2 kruiselings boven elkaar gebonden bamboe kokertjes (*sioelangaling*) kunnen gestoken worden, nadat aan de andere uiteinden der 4 bamboezen het net gespannen is.

Boven de 2 kruiselings gebonden bamboe-kokertjes wordt een lange stok bevestigd, waarmede de visscher het toestel kan te water laten en omhoog halen.

Het net wordt van rameh- of walang garen gemaakt.

30. **Doran** (1/6 der ware grootte, zooals die het meest gebruikt wordt).

De *doran* wordt ook gebruikt om visch te vangen in de rivieren.

Dit toestel bestaat uit een stuk bamboe waaraan een zijtak voorkomt, (*padoek*) aan welke zijtak het netwerk, van zeer fijn ramehgaren vervaardigd bevestigd wordt. De *padoek* wordt in een lange bamboe gestoken, (*djaoeran*) waarlangs het zooeven genoemde netwerk, dat lang en smal is, los afhangt.

Aan het uiteinde van het net, meer speciaal *doran* genoemd, bevindt zich een touw, dat door den visscher, die zich bij het visschen in de rivier begeeft, in de hand wordt gehouden, tegelijk met het uiteinde van de lange bamboe, zoodanig dat het net onder water blijft.

Het onderste gedeelte van het netwerk is voorzien van looden kogeltjes om het onder water uitgespreid te doen blijven; aan de kogeltjes bevinden zich banden van rotan om te beletten, dat het net verward geraakt wanneer het een anderen stand bekomt, tengevolge van het omdraaien van de bamboe.

Deze omdraaiing wordt nl. door den visscher verricht zoodra een eenigszins groote visch met de kieuwen achter de draden van de *doran* gekomen is, terwijl tegelijkertijd het touw, dat zich in de hand van den visscher bevindt, wordt losgelaten.

De visch geraakt daardoor in het net, dat zich om hem heen slaat, gevangen.

Bij kleine vischjes behoeft men deze bewegingen niet te maken, daar zij met hunne kieuwen voldoende vast zitten en geen kracht bezitten zich los te werken.

31. **Tampoening.**

Een soort harpoen om groote visschen te vangen; aan den ijzeren haak wordt een touw van taliwalang vastgemaakt, dat eindigt in een lange rotan.

Is de visch getroffen, dan laat de houten steel los. Bij groote visschen wordt de rotan losgelaten om de visschen gedurende langen tijd zich te laten vermoeien; daarna wordt de rotan gegrepen en de visch op het droge gebracht.

32. **Boeboe** (bestaan in verschillende grootten).

Een soort fuik, die van sagar wordt vervaardigd.

Zij wordt gesloten door een stuk klapperdop *hapkam* genoemd.

De *boeboe* wordt met haar opening zoodanig geplaatst, dat

deze stroomafwaarts is gekeerd, om de visschen, die gewoon zijn stroomopwaarts te zwemmen, er in te doen loopen.

De inrichting is zoodanig dat de visch, die eenmaal in de tweede ruimte is gekomen, er niet weer uit kan.

33. **Tanggal** (bestaan in verschillende grootten).

Dit toestel, van bamboe vervaardigd, wordt in tegenstelling met de *boeboe* met haar opening stroomopwaarts gesteld.

De *tanggal* plaatst men in een hellenden stand op plaatsen waar het water verval heeft en zoodanig dat een gedeelte van de tanggal boven het niveau van het water uitsteekt, ten einde te verhinderen dat de visch die er in gekomen is, er weder uitzwemt.

34. **Toemba-toemba gota** (ware grootte).

Een sigarenkoker van getah pertja vervaardigd.

Sedert een paar jaren is men begonnen deze kokers te maken als nabootsing van de leeren kokers, die op den pasar te verkrijgen zijn.

Deze kokers worden door de bevolking zonder sluiting gebruikt en niet alleen als bewaarplaats voor de klaargemaakte strootjes, doch ook voor de bereide pisangbladeren dan wel nipabladeren (deze zijn reeds op maat afgesneden) met de tabak

Hij, die deze kokers maakt, bedient zich daartoe van een stuk hout dat de vorm van den koker heeft en uitloopt in een handvat.

De van de majangboomen verkregen getah wordt in kokend water gelegd, waardoor de massa week en kneedbaar wordt, zooveel mogelijk van de zich daarin nog bevindende onzuiverheden gezuiverd en daarna met een rolstok op de verlangde dikte uitgerold.

Vervolgens wordt de lap getah om het houten model, dat even te voren vochtig is gemaakt, geslagen; de uiteinden te zamen gedrukt en met de hand zoodanig gevormd, dat de getah het model juist omsluit.

Daarna wordt de getah op de verlangde lengte afgesneden, het hout er uitgetrokken en de koker is gereed, waarop nu nog door houten stempels, waarin figuren van verschillende vorm zijn gesneden, de gewenschte indrukken worden aangebracht.

Tot heden houdt zich, in de onderafdeeling Si Pirok, nog slechts één persoon met deze industrie bezig.

35. **Intjoewan pakko** ($^1/_4$ der ware grootte).

Uit het houtachtig gedeelte van den stam (pakko) van den arenpalm (bat. *bargot*) dan wel van den roejoeng wordt de *intjoewan* genomen.

Harde houtsoorten worden er ook wel voor gekozen.

De *intjoewan*, een soort spade, wordt hoofdzakelijk gebruikt om den harden grond los te werken b. v. bij het ontginnen van sawahs, aanleg van bandars enz.

De *intjoewan* geraakt meer en meer in onbruik, daar men bijna overal ijzeren spaden (*tambilang*) kan krijgen.

BIJLAGE XVI.

AANWINSTEN

VAN DE

NUMISMATISCHE VERZAMELING in 1892.

MEDAILLES.

Ned. Indië.	50jarig huwelijk van W. v. Bronckhorst en T. E. Papo, 1884. — g.	Geschenk van V. H. DALITZ.
Nederland.	Noodmunt van Deventer, 1578. — k.	}
	Ter eere van Trewleben, 1660. — z.	} Geruild.
	W. H. Suringar, 1860. — br. .	}
	Standvastigheid van Willem I, 1830. — br.	C. DEN HAMER.
	Opening v/h N. zee-kanaal, 1876. — br.	GILBERT.
	Prijs-penning van Teijler's godgeleerd genootschap, z. j. — br.	Gekocht.
	Bezoek van de Koningin aan Amsterdam, 1891. — br. . . .	}
	Grondwets-herziening in 1887. — br.	}
	25jarig bestaan van de katholieke Illustratie, 1891. — br. .	} Ned. Reg.
	Voor menschlievend hulpbetoon, z. j. — br.	}

Nederland.	Prijspenning voor nat. wedvluchten van post-duiven, z. j.— br.	Ned. Reg.
	Als voren van de Amsterdamsche ijs-club, z. j. — br. . . .	
Belgie.	F. Comte de Mérode, 1857.—br.	Geruild.
	A. Rodenbach, 1868. — br. .	
	C. Rogier, z. j. — br. . . .	
Engeland.	Jeton ter herinnering aan the Indian and colonial exhibition, 1886 — k.	G. LANDOLT.
Frankrijk.	Société des anciens militaires des colonies réunies, 2 j.—nikkel.	Gekocht.
	Draagpenning van de Mission commerciale naar Laos, 1889—90. — nikkel	
Oostenrijk	Z. M. Keizer Franz Joseph door Radnitsky, z. j. — br. . .	Geruild.

MUNTEN.

Ned.-Indië	Java, gobag. — k.	G. H. G. HARLOFF.
	stuiver (bonk), 1796, 1808 — k.	V. H. DAEITZ.
	Atjeh, mas. — g. 13 soorten .	Depositum N. I. Reg.
	Sumatra, part. lokaal geld. Gullia, dollar, 50, 20, 5 centen— geel k.	Gekocht
	Borneo, N. Borneo Comp., cent, 1888. — k.	A. A. DE JONGE.
	Broenei, dollar-cent, 1304 — k.	Gekocht.
	part. lokaal geld, Dolok-estate, dollar, z. j. — nikkel	
Philippijnsche eil.	2 centavos, 1859. — k. .	

Japan.	10 sen, 6e en 12e reg. jaar.—k.	Gekocht.
China.	dollar. — z.	LI AJOEN.
	verschillende koperen munten .	
Korea	2 en 1 tschien. — z.	
Siberie	10 kopeek, 1774, 79. — k. .	Gekocht.
	5 „ , 1765, 78, 85, 95—k.	
	2 „ , 1775. — k. . .	
	kopeek, 1771, 72. — k. . .	
Cochin-China	sapeka, 1887. — k.	A. A. DE JONGH.
Straits-settlements	20 cents, 1888. — z. . .	Gekocht.
	10 „ , 1881, 87, 88, 91 — z.	V. D. CHIJS, HARLOFF, DE JONGH.
	5 cents, 1888, 89. — z.	HARLOFF en Gekocht.
	cent, 1887. — k. . . .	A. A. DE JONGH.
Goa.	ropij, 1778, 93, 1804, 8, 46. — z.	
	15 reis, 1760. — tin. . . .	
	60 „ , z. j. — k. . . .	
	15 „ , „ — k. . . .	
	6 „ , z. j. — k. (2 soorten)	
Dioe.	15 „ , 1843. — k.	
Portug. bez. in Azië	tanga, 1871. — k. . .	
	½ idem, „ — k. . . .	Gekocht.
	¼ „ , „ — k. . . .	
	10 reis, „ — k. . . .	
	5 „ , „ — k. . . .	
	¼ tanga, 1886. — k. . . .	
Britsch-Indië.	Bengalen, tankah. — z. (4 soorten).	
	½ ropij, 1840. — z.	
	Tellicheri, funam, 1799, 1805— z.	

Pondicheri.	paisa, z. j. — k.	Gekocht.
Parthie.	Goterzes I, drachme — z. . .	P. J. VAN SANTEN.
	naam onbekend. — k. (2 soorten)	
Khokand.	tanga, 1298, — z.	Gekocht.
Kashgar.	naam onbekend, 1219, — z. .	
Georgie.	rial, 1807, 9, 14, — z. . . .	
	abasi, 1807, 9, 18. — z. . .	
	10 phoeli, 1808. — k. . . .	
Nederland.	Holland, duit, 1720. — afslag in g.	
	Zeeland, Leicester, daalder, 1586 — z.	
	Gelderland, dubbele dukaat, 1760. — g.	
	Koninkrijk, gulden, 1892. — z.	V. D. CHIJS.
	20 cents, „ — z.	N. P. V. D. BERG.
	5 „ , 1876. — z.	G. H. G. HARLOFF.
	cent, 1876. — k. .	
Engeland.	crown, 1890. — z.	A. H. FRENCH.
	half crown, 1817, 90. — z. .	Als voren en gekocht.
	4 shillings, 1889. — z. . . .	Gekocht.
	florin, 1888. — z.	
	shillings, 1889. — z.	
	3 pence, „ — z.	
Spanje.	25 pesetas, 1876. — g. . . .	
	escudo. 1887. — z.	
	10 reales, 1861. — z. . . .	G. H. G. HARLOFF.
	5 pesetas, 1878. — z. . . .	Gekocht.
	2 „ , 1879. — z. . . .	
	peseta, 1876. — z.	
Portugal.	500 reis, 1863. — z. . . .	
	100 „ , 1875. — z. . . .	
	20 „ , 1873, 83. — k. . .	

	5 reis, 1875, 82. — k. . .	G. LANDOLT en gekocht.
Zwitserland.	5 francs (6e eeuwfeest), 1891). — z.	Gekocht.
	idem (Schützenfest Basel), 1879. — z.	
	10 Rappen, 1876. — nikkel. .	G. H. G. HARLOFF.
Duitschland.	Baden, 2 Thaler, 1852. — z. .	Gekocht.
	Gulden, 1856. — z. . .	
	2 Mark, 1877. — z. . .	
	Beijeren, 20 Mark, 1874. — g.	
	Bremen, Grote, 1840. — z. .	
	Brunswijk-Luneburg, Thaler, 1858. — z.	
	Frankfort, 2 Thaler, 1866. — z.	
	Heller, 1864. — k. . . .	
	Hamburg, 2 Mark, 1876. — z.	
	Hohenzollern-Sigm., Gulden 1848. — z.	
	Mecklenburg-Schwerin, 1/12 Thaler, 1848. — z.	
	Mecklenburg-Strelitz, 1/48 Thaler 1866 — 2	
	Oldenburg, 10 Mark, 1874 — g.	
	Pruissen, 2 Thaler, 1844 — z	
	Thaler, 1881 — z.	
	Reuss-Schleitz, Thaler, 1862—z.	
	Saksen, 2 Thaler, 1858, 72 — z.	
	1/3 „ , 1852. — z. .	
	1/12 „ , 1812. — z .	
	5 Mark, 1875 — z. . .	
	2 „ 1876 — z. . .	
	Saksen-Altenburg, Thaler, 1858 z.	

	Saksen-Coburg-Gotha, Thaler, 1864 — z.	
	Saksen-Meiningen, Gulden, 1854 — z.	
	1/2 Gulden, 1841. — z.	
	Stolberg, 1/6 Thaler, 1763. — z.	Gekocht.
	Trier, III gute Groschen, 1707, z.	
	Wurtemberg, Sieges-Thaler, 1870/1 — z.	
	Gulden, 1843.—z.	
	2 Mark, 1888.—z.	
	6 kreuzer. 1804. — z.	S. Gross.
	3 kreuzer, 1855. — z.	Gekocht.
	Keizerrijk, 5,2 en 1 Mark, 1891. — z.	
	10 Pfennig, 1876.— nikkel.	G. H. G. Harloff.
Bohemen,	Groot van Praag (Jan. I). — z.	
Oostenrijk.	8 Florinen, 1887. — g.	Gekocht.
	5 „ , 1871. — g.	
	Florin, 1854. — z.	
Italie	Romae, Domitianus, denarius.— z.	Geruild.
	Geta , „ .— z.	
	Kerk. staat, 5 lire, 1870. — z.	Gekocht.
	lira, 1866. —. z.	Geruild.
	Koninkrijk, lira, 1886, 87.—z.	Gekocht.
Savoye,	lira, 1861. — z.	
Denemarken,	Marck danske, 1615. — z	Lim Liang Boe.
	dukaat, 1746. — g.	Gekocht.
	2 kroner, 1875. — z.	

Denemarken	25, 5, 2 öre, 1874 — z. en k.	Gekocht.
	Öre, 1882. — k.	Gekocht.
Zweden,	4 Rigsdaler, 1871. — z.	Gekocht.
	Ör, 1677. — k.	Geruild.
Rusland,	3 roebel, 1831. — platina.	Gekocht.
	$^1/_2$ „ , 1858. — z.	Gekocht.
Rumenie,	5 lei, 1881. — z.	Gekocht.
	2 „ „ . — z.	Gekocht.
	leu, „ . — z.	Gekocht.
Servie,	2 dinara, 1875. — z.	Gekocht.
	dinar, „ . — z.	Gekocht.
	50 para, „ . — z.	Gekocht.
	10 „ 1879. — k.	Gekocht.
Griekenland,	2 drachmen, 1873. — z.	Gekocht.
	drachme, 1874. — z.	Gekocht.
	5 lepta, 1882. — k.	Gekocht.
Ver. St. v. Amerika,	5 dollars, 1856. — g.	Gekocht.
	$^1/_2$ dollar, 1877. — z.	Mevr. VENEMA.
	cent, 1881. — k.	G. LANDOLT.
Mexico,	peso, 1753, 91, 95, 1801, 82. — z.	J. H. FOCK en geruild.
Honduras,	$^1/_4$ real, 1872. — aluminium.	Gekocht.
Deensch W. I.,	cent 1878. — k.	Gekocht.
Centraal Amerika,	$^1/_4$ real, 1884 — z.	Geruild.
Argentijnsche repl.,	dos centavos, 1884, — k.	Gekocht.
	centavo, 1884, 85. — k.	Gekocht.
Chili, peso,	1799. — z.	Gekocht.
Peru,	peso, 1834 — z.	Gekocht.
Egypte	zeer kleine, gouden munt, 1223.	Gekocht.
Tunis	onbeschlik, 1149 — bill.	Gekocht.
	groesih, 1197. — bill	Gekocht.
	2 piaster, 1289. — z.	Gekocht.
Algiers,	rial, 1217 — z.	Gekocht.
	$^1/_2$ rial, 1220 — z.	Gekocht.
Port. bezitt. in Afrika,	8 macutas, 1783. — z.	Gekocht.

	2 macutas, 1762. — z. . . .	Gekocht.
	macuta, 1814. — k.	
	1/2 macuta, 1770 — k. . . .	
	1/4 „ , „ . — k. . . .	
	40 reis, 1757. — k.	
Azorische eil.,	300 reis, 1795. — z. . . .	
	20 » , 1796. — *k*.	
	10 „ , 1795. — k.	
Terceira,	80 reis (noodmunt), 1829. — k.	
Ouest Afric. Français,	10,5,1 centimes, 1883. — geel k.	
Z. Afrik. Repl.,	pond, 1892. — g.	
	1/2 „ , „ . — g.	
	2 penee, 1874. — k.	
Oranje-Vrijstaat,	penny, 1874. — k. . . .	
Madagascar,	10 centimes, 1883. — k. . . .	
Groot Commore,	10 para, 1308. — k. . . .	
Mombasa,	*ropij*, 1888. — z	
Duitsche O. Afrik. comp.,	ropij, 1891. — z. .	
Colonia Eritrea,	5,2,1 lire, 50 cent., 1890,91. — z.	

PAPIEREN GELD.

Cochin-china	dollar.	
Frankrijk,	100 livres Tournois, 1720. . .	Geruild.
	10 „ „ , „ . . .	
Zweden,	Rikets Ständers Bank, 20 Riksd. Banco.	
Ver.St.v.N.Amer.,	City of Troy, 25 cents. .	Dr. A. EHRENFELD.
	Poughkeepsie, 5 cents. . . .	
	Brooklyn-bank, 3 cents. . . .	
	Rondout, 5 cents.	
	N. Jersey, 5 cents.	
	Chattanvoga, dollar.	
	Alabama, 10 en 5 dollars . .	
	Central bank of Alabama, 20 d.	

Panama,	el banco de Panama, 50 pesos.	Mr. D. Beets.
Curaçao,	50,25,10,5,1 gulden, 50,25 cts.	Gouverneur v. Curaçao.
Suriname,	1000, 300, 200, 100, 50, 25, 10, 5 gulden.	Hoofd-directie der Surinaamsche Bank.
Peru,	dos soles, 1879	Geruild.

AANWINSTEN

VAN HET

ETHNOLOGISCH-MUSEUM IN 1892.

Batak-landen,	Toba. Gouden oorversierselen (5 stuks).	Depositum v/h. Gouvernement.
	Verschillende voorwerpen (zie Not. 1892, bijlage VII.) . .	A. L. v. HASSELT en W. D. HELDERMAN.
	Gips-maskers van Tobaneezen (15 stuks).	E. MODIGLIANI.
	Verschillende voorwerpen (zie Not. 1892, bijlage XV) . .	J. R. STUURMAN.
Benkoelen.	Tampajan	H. CRAANDIJK.
	Toedoeng (geschubd).	H. CRAANDIJK.
Engano.	Gips-maskers van Enganeezen (6 stuks).	E. MODIGLIANI.
Atjeh.	Verschillende voorwerpen (zie Not. 1892, bijlage I) . . .	Dr. C. SNOUCK HURGRONJE.
	Houten kolommen	C. DEIJKERHOFF.
	Sikin toempang beunteuing . .	Dr. C. SNOUCK HURGRONJE.
	Reuntjong mentjanggé. . . .	Dr. C. SNOUCK HURGRONJE.
	Grasmes (2 stuks)	Dr. C. SNOUCK HURGRONJE.
	Sikin paudjang	Dr. C. SNOUCK HURGRONJE.

	Penrawīt	Dr. C. Snouck Hurgronje.
	Sikin sadeueb.	
West-Java.	Zilv. pakoe kondé (3 soorten) .	Gekocht.
	Oude badé van santri's. . . .	
	Golok van panakawan's . . .	
	Katjip djambé sinagar. . . .	
	Piso pangot	
	Pantjing poelo (3 soorten). . .	
	Voorwerpen in gebruik bij badikir.	
	Met goud ingelegde kris. . .	
	Voorwerpen, gebruikt bij de prang pakoewoean	
	Kris djalak woeloeng. . . .	
	Soedoek. . . . . : . .	
	Model van de woning van een dĕmang.	
	Golok atikoemba mahalaba. .	
	Voorstelling van hoekoeman dĕngklĕng (2 beelden te paard). .	
	Pitakonan (beeld van pandita Sidib Paninggal).	
	Barongan in den vorm van een tijger.	
	Beelden van serimpi's (2 stuks)	
	Armband van blenggo's (2 stuks)	
	Pan voor koewé srabi, . . .	
	Beelden van topeng (2 stuks).	
	Peniti rantei (2 soorten). . .	
	Kris naga lima warak. . . .	
	Kain pandjang palèkad sembagi.	
	Vlag bij kĕdĕboes-spel. . . .	
	Kris soewid	
	Poort, afkomstig van eene vroegere kaboepaten te Garoet .	

Model van tandoe worak . . .
Beeld van zeker monster met het hoofd tusschen de beenen.
Beelden van raksasa's (3 soorten) . . . .
Verguld houten snijwerk (2 stuks).
Damar siwoe (2 soorten). . .
Beeldje van Nènè Siblak. . .
" " Ngi Tjiploek . .
Verzilverde priester-staf. . . .
Vrouwenbadjoe (koeroeng kadjawaän) . . . .
Borstspeld in den vorm eener kapel. . . . .
Giwang (een stel). . . . . .
Toembak segrek. . . . . .
Piso gobed. . . . .
Voorwerpen, behoorende bij het spel kangseng. . . . . .
Pepiti. . . . .
Houten slang met doepa-brander . . . .
Pesanggian . . . .
Tjaloek. . . . .
Soebĕng . . . .
Beelden van man, vrouw en kind, vervaardigd van boomwortels . . . .
Boeboe dioek . . . . . .
Midden en O. Java. Kĕtimang . . . . .
IJzeren djimat in den vorm van een visch . . . . .
Kĕkĕboan tjangkring . . . .
Sirih-doos . . . .
Saboek tjindé . . . . . .

(all items bracketed:) Gekocht.

	Gedamasceerde lanspunt . . .	A. J. W. HARLOFF.
Madura.	Karwats	Gekocht.
	Tjintjin-oka	Gekocht.
	„ listring	Gekocht.
W. afd. v. Borneo.	Verschillende voorwerpen (zie Not. 1892, bijlage XI).	S. W. TROMP.
	Bamboe muts.	P. J. VAN SANTEN.
	Patroontasch	P. J. VAN SANTEN.
	Speelgoed.	P. J. VAN SANTEN.
	Mand	P. J. VAN SANTEN.
Celebes.	Verschillende kain's	Dr. H. SIEBER
Menado.	Voorwerpen in gebruik bij de kabĕseran	O. GALLOIS.
Gorontalo en.		
Tomini-bocht.	Verschillende voorwerpen (zie Not. 1892 bijlage XIII) . .	E. J. JELLESMA.
	Buikband.	Als voren.
	Vrouwen broek.	Als voren.
	Model eener prauw	Als voren.
	Wieg met toebehooren . . .	Als voren.
	Pop	Dr. H. SIEBER.
	Speelgoed	Dr. H. SIEBER.
	Mat	Dr. H. SIEBER.
	Kain's.	Dr. H. SIEBER.
Batjan.	Toedoeng.	Gekocht.
Goram.	Doos, versierd met schelpen (3 soorten)	Dr. H. SIEBER.
Babber-eil.	Zilveren lor-lora (4 stuks) . .	Depositum v/h Gouvern.
Flores.	Weegschaaltje	Als voren.
	Kain	Als voren.
	Dubbele fluit.	Als voren.
	Plank met snijwerk	Als voren.
	Schild	Als voren.

	Kalk doosje (2 stuks)	Als voren.
	Sarong	
	Slendang	
	Hoofd-doek	
	Spiraalvormige armband. . .	
	Feestkleed	P. G. SCHMIDHAMER.
	Bamboe kalk-koker	
	Paarden-hoofdstel	
	Fluit	
Britsch-Indie.	Metalen gendi	J. C. Th. KROESEN.
	Beschilderd doek	Dr. H. SIEBER.
Hadramaut.	Mandjes, enz.	Gekocht.
Varia.	Koperen plaat met inscriptie . . .	Dir. O E en N.
	Glazen beker „ „	J. C. Th. KROESEN.
	Idem met VOC	
	„ zonder merk	

LIJST

van ingekomen boekwerken gedurende het 4e kwartaal 1892.

Abendanon (*Mr. J. H.*), De Nederlandsch-Ind. rechtspraak van 1881—1891. Batavia 1892, 8°. —Van den schrijver.

Albers (*C.*), Hikajat Garedja, dikarang koe — Rotterdam. 12°.

Vervolg op *Albrecht's* Klapper op de Staats- en Bijbladen van Nederlandsch-Indie. Jaargang 1891. Batavia 1892. 4°.

De kapitulatien van *Amboina* en Banda. fol.

American Academy of arts and sciences. Memorial of Joseph Lovering. Cambridge 1892. 8°.

Kweekschool voor Machinisten. *Amsterdam*. Verslag dienstjaar 1885/86, 1889/90, 1890/91.

Veeteelt onderneming „*Argalinga*". Jaarverslag over 1886/87. Batavia 1887. 8°.

Cultuurmaatschappij *Artana*, Prospectus en Begrooting. Batavia 1892. 4°.

Pubblicazioni della società *Asiatica Italiana*. Vol. I Roma — Firenze — Torino 1887. 8°.

Australian (Western-) Yearbook for 1889 by Walter A. Gale. Perth 1890. 8°.

Bāb al-minan, اين كتاب برنام بَابْ المِنَن فنتو سكل فڠاسي دالم فركار ركون كراڠن همب يڠ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيي Lithogr. Batav. 1886.

Statuten van de Crediet- en Handelsvereeniging „*Banda*". 8°.

Hoe de *Bantiks* tot het Christendom overgingen. Een dich-

terlijk verhaal van den Hoekoem-besar der Bantiks, medegedeeld en vertaald door J. ten Hove, hulpprediker te Maoembi. [Overgedrukt uit de Mededeelingen van wege het Nederlandsche Zendelinggenootschap, deel 36.] 8°. — Van den Heer J. ten Hove.

Satzungen des deutschen Turnvereines in *Batavia,* gegründet am 10 September 1866. Batavia 1875. 12°.

Reglement der vereeniging „Oefening kweekt kracht" te *Batavia.* Batavia 1875. 8°.

Reglement voor de burger-societeit „de Club", te *Batavia.* Batavia 1887. 8°.

Vereeniging „Het Kwitangsche begrafenisfonds", te *Batavia.* Als rechtspersoon erkend bij Algemeene Verordening dd°. 25 Juli 1878 (Stbl. n° 203.) Reglement. Batavia 1885. 8°. Verslag over 1889.

Havenwerken van *Batavia.* Maandverslagen 1877 — 1885. 8°.

Gewijzigde akte van oprichting der naamlooze vennootschap en huishoudelijk reglement van de *Bataviasche* Zee- en brandassurantie-maatschappij. Batavia 1892. 8°.

Huishoudelijk Reglement der *Bataviasche* hulpbank te Batavia, opgericht in den jare 1886. Batavia 1886. 8°.

Concept-Reglement van de *Bataviasche* Onderlinge Waarborg Maatschappij. Batavia 1890. 8°.

Bataviasche Gijmnastiek vereeniging. Reglement. Batavia 1889. 12°.

Bataviasche Schietvereeniging. Statuten en huishoudelijk reglement. Voorschrift, betreffende de wapenen en de schietoefeningen. Batavia 1883. 12°.

Bataviasche Ambachtsschool. Verslag over het jaar, 1886/1887, 1888, 1890 en 1891. Batavia 12°.

Batavia's Schoolkleerenfonds. Statuten en huishoudelijk reglement. Batavia 1888. 12°.

Overzicht van de vierde zending-conferentie, gehouden te *Batavia en te Depok,* van 22 tot 30 Augustus 1885. Neerbosch 1885. 8°.

Bouw-Maatschappij „*Batavia*." Prospectus.

Daftar goedang kitab Goebernemen di *Batawi* tahon 1892. Djilid 1. Menjataken segala barang jang boleh dipinta bagi sekola anak negeri Goebernemen di tanah Hindia Nederland. Batavia 1891. 8°.

Boissevain (*Charles*), Dertig jaar uit het leven van generaal Jhr. G. M. Verspijck. Amsterdam 1892. 8°.

Bolland (*G. J. P. J.*), De Pentateuch naar zijne wording onderzocht. Proeve van studie op het gebied der oud israelitische letteren. Batavia 1892. 8°.

Weg- en rivierkaart van *Borneo;* schaal 1:50,000; blad 1—11. Batavia 1892. Van het Topographisch bureau.

Chromol. kaart van *Borneo*; schaal 1: 200,000; blad VII, VIII en XII. Batavia 1892. Van het Topographisch bureau.

Steenkolen-Maatschappij, *Oost-Borneo*. Verslag over het boekjaar 1890, 1891.

Bosch (*P. Ten*), De sluiting der Atjehsche kust. 's Gravenhage 1892. 8°.

Catalogue de livres orientaux imprimés par la Maison *E. J. Brill* à Leide. Reproductions zincographiques par Jean Malvaux à Molenbeek-Bruxelles. Leide 1892. 8°. — Van de firma Brill.

Librairie ancienne de *E. J. Brill* à Leide (Hollande) Nouvelles acquisitions. 1891 Juillet; 1892, Janvier et Février.

Vereeniging Liefdadigheid te *Buitenzorg*. 1e Jaarverslag over 1888/89. Batavia 1889. 8°.

Burck (*Dr. W.*). Wandelingen door den botanischen tuin te Buitenzorg [Overdruk uit „'s Landsplantentuin te Buitenzorg, 18 Mei 1817 — 18 Mei 1892."] Batavia 1892. 8°.

Charlier (*A.*), Verslag over den toestand van handel en nijverheid in Belgie. Brussel 1887. 8°.

Chutbat al-chitbah خطبة الخطبة للحبيب العلامة شيخ بن احمد بافقيه نفع الله به دباچ اوله يڠ ممباوا اواڠ بلنجه انوا مسكاوين جوادان

Cluysenaer (*J. L.*) *en P. J. van Houten*. Spoorweg ter Sumatra's Westkust en Oembilien kolenveld. Utrecht, 's Gravenhage, Juli 1890.

Coblijn (*W. A.*), voorstellen in het belang van het Indische Leger. 's Gravenhage 1892. 8°.

Dalā'il al-chairāt هذه المجموعة مشتملة بخمس عشرة وردًا Bombay, 1293 H. 8°. — Van den Heer J. K. H. de Roo van Alderwerelt.

Deli Spoorweg-Maatschappij, dienstregeling van den loop der treinen. October 1891. Batavia 1891. 12°.

Deli Spoorweg-Maatschappij gevestigd te Amsterdam. Jaarverslag. 1883/84, 84/85, 85/86, 87/88, 88.

Deli Spoorweg-Maatschappij. Dienstregeling van den loop der treinen. 1 Febr. 1889; 1 Juli 1889, 1 Febr. 1890. Batavia 1889. 8°.

————Verzameling van tarieven, klassificatie enz. met de bijzondere bepalingen op het vervoer. Batavia 1886. 8°.

•————Verzameling van tarieven. A. voor het vervoer van reizigers, bagage, honden, levende dieren, lijken, rij- en voertuigen en vrachtgoederen. B. voor het vervoer met extratreinen en C. voor het ophangen van aankondigingen in de Stations en Halten. 1 Juli 1889. Batavia 1889. 8°.

————Tweede Telefoon Gids. Batavia 1889. 12°.

Djā'a zaidun, Batavia z. j.

Djadwal membatja fātiḥah اين جدول مڤتاكن فريحال سڬل كسلا٘ن ددالم فركار ممباچ فاتحة . . . . تله سلسيله د ر فد ممبواة اين جدول دبتاوي فد ٢٣ بولن ذو الحجة تاهن سنة ١٢٩٩ همب يڠ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل Batavia 1299 H.

Djadwal tiap² awwal hari boelan برمول اين جدول بولي د فاكى سمفي سراتوس تاهن دان لاڬي اين جدول

بوات مڠتهويكن كتنتوان تيف٢ اول هاري بولن
همب فقير يڠ ضعيف محمد دميري بن سماعي
ابن عبد الخالق بتاوي . . . تربوات اين جدول فد
Batavia 1299 H. بولن ذو الحجة تاهن هجرة سنة ١٢٩٩

Djadwal 'iddat اين جدول عدة . . . يڠ بواة همب يڠ
ضعيف عثمان بن عبدالله بن عقيل Batavia 1303 H.

Djadwal maḥram اين جدول سكلا محرم در فد ميڠم سوسو
Batavia z. j.

Djadwal ajerlodji marjam dan ajerlodji matahari اين جدول
بواة مڠتهوي فربيدان انتار جالن ايرلوجي مريم . . . فد
ايرلوجي تمباڠ متهاري . . . . كراڠن همب يڠ
ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوي
Batavia 1308 H. (1890).

Djadwal oekoeran اين جدول مپتاكن سكلا بارڠيڠ دواتسكن
اوله شرع اكن اكوران جاوا Batavia z. j.

Djadwal nikah اين جدول فريحال نكاح دان نفقة دان تعليق
دان عدة ادان Batavia z. j.

Djadwal tadjwīd اين جدول تجويد دنقل سكلا مسئلهن در فد
كتاب٢ تجويد بهسا عرب دفندهكن ستڠهث دڠن بهسا
ملايو دسيني Batavia z. j.

Djadwal sembahjang اين جدول سمبهيڠ دروفاكن مفرتي سواتو
فوهن Batavia z. j.

Djawal an-naḥw جدول النحو Batavia 1304 H.

Djadwal isti'ārah اين جدول علم استعارة يايت در فد علم
بيان يعني علم مپتاكن سكل عبارة Batavia 1304 H.

Djadwal waktoe sĕmbahjang اين جدول مپتاكن فريحال وقت٢
سمبهيڠ دان فريحال قبلة Batavia 1304 H.

Djadwal anggota اين جدول توجه اڠڬوتا كدلافن هاتي دروفاكن
Batavia z. j. سكليڠن ايت دڠن سوات فوهن

Easton (*N. Wing*). Handleiding tot de kennis der praktische mineralogie, geologie en mijnontginning. Twee deelen.

Eerste deel, mineralogie en geologie. Tweede deel, mijnontginning [met atlas] Batavia 1892. 8°.

Atlas behoorende bij *N. Wing Easton*, handleiding tot de kennis der praktische mineralogie enz.

Eekhout (*R. A.*) Ter herinnering aan G. W. Eekhout. Batavia, 8°.

Reglement voor de zangvereeniging *Euterpe* te Salatiga. Samarang 1881. 8°.

Statuten der Naamlooze Vennootschap „*Fabriek Tjiliwong.*" Opgericht bij akte den 24en October 1887. Goedgekeurd bij Besluit van Z. E. den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 4 November 1887. N° 31. Batavia 1887. 8°.

Fleming (*Sandford* —), An appeal to the Canadian institute on the rectification of parlement. Toronto 1892. 8°.

Francis (*G.*), Atoeran soerat-soerat, terisi bebrapa tjonto soerat-soerat kiriman dan perdjandjian dan permoehoenan dan laen-laen sebageinja, jang bergoena pada sekalian orang jang bitjara behasa melajoe di Hindia-Olanda. Djilid II.

Gaiety Club. Performance of the Black Diamond Warblers at the Planten- en Dierentuin 22nd. March 1888. 8°.

Gelder (*W. van*), Dari tanah Hindia berkoeliling boemi. Kitab pengadjaran ilmoe boemi. Bagi sekola anak negeri di Hindia-Nederland. Bahagian jang pertama. Groningen, 1892. 8°.

Cultuurmaatschappij *Goalpara*. Prospectus en Begrooting. Batavia 1892. 4°.

Naamlooze vennootschap tot exploitatie van woeste gronden onder den naam van *Goenoeng Pasang* Prospectus. Concept Statuten. Soerabaja 1892. 8°.

Goos (*D.*), Tijdsbepaling met behulp van een lucifersdoosje van 60 m. M. lengte voor geheel Ned. Indië toepasselijk. Batavia 1892. 12°.

Hadīth ampat poeloeh اين حديث امفت فوله دد الم فركار ڤغجران رسول الله Batavia 1304 H. 4°.

Holmes (*William H.*) Teschele Fabrics af ancient Peru Washington, 1889. 8°.

Harkness (*William*), The progress of science as exemplified in the art of weighing and measuring. Washington 1889. 8°.

Harmsen (*L. K.*), Bahwa ini kitab akan dibatjai, oentoek anak-anak jang baharoe mengerti membatja. Bahagian jang kadoea. Tjitakan jang ka-ampat kalinja. Batawi 1891. 8°.

Harrington (*James*), The commonwealth of Oceana. London 1887. 8°.

Haugh (*Walter*), Fire-making apparatus in the U. S. nat. mus.

Holle (*K. F.*), De vriend van den Javaanschen landman. Deel II, III, IV, VI, VII, [Overdruk uit het tijdschrift der maatschappij van nijverheid en landbouw in Nederlandsch-Indië.] Batavia 1877 en 1879. 8°.

Hukm al'-alīm al-ghālib اين رساله برنام حكم العليم الغالب في مجهول المرسل والكاتب ارتين حكمن توهن يڠ امة مڠتهوي لاكي امة ممناڠى ديدالم فريحال سورة يڠ تياد دكتهوي سيافه يڠ مڠيريم دان سيافه يڠ منوليس يايتوله يڠدنماكن سورة كاليڠ كراڠن همب يڠ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوي Lithogr. Batavia 1309.

Içlah al hāl نمان اين كتاب اصلاح الحال بطلب الحلال ارتين ممفاتوتكن كلكوان دڠن منونتوة رزكي يڠ حلال كراڠن همب يڠ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوى Lithogr. Batavia 1298 H. 8°.

Government of *India*. Legislative department. The N. W. provinces and Oudh Code. Third edition Calcutta 1892. 8°.

Catalogus (1e vervolg) van Boekwerken voorhanden bij het Leesgezelschap „*Insulinde*" Batavia 1888. 8°.

Statuten en reglement der Societeit „*Intramontes*" te Garoet. Batavia 1891. 8°.

Irsjād al-anām اين كتاب برنام ارشاد الانام في ترجمة اركان الاسلام . . . ادفون يڠ ممبواة اين كتاب يايت همب يڠ امة ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى Batavia 1306 H. 8°.

Jaaroverzichten betreffende den handel in Koloniale producten 1891. (Bijvoegsel van „De Indische Mercuur" 1892, n°. 2, dd. 9 Januari). Amsterdam 1892. 4°.

Jansz (*P.*), Een noodkreet op nieuw aangeheven. Voorafgegaan daar een inleidend woord van Dr. A. W. Bronsveld. [Overdruk uit de stemmen voor waarheid en vrede, Maart 1888.] Arnhem 1888. 8°.

Indische adviezen nopens het rapport, door de bij koninklijk besluit dd. 14 October 1888 No. 18 ingestelde Staatscommissie onder dagteekening van 14 October 1889 uitgebracht, betreffende de gouvernementskoffiecultuur op *Java*. [Bijlage T. T. I t/m T. T. III van het koloniaal verslag van 1891.]

Staatsspoorwegen op *Java*. Lijn Djokjakarta-Tjilatjap. Dienstregeling van den Loop der Treinen. Aanvangende 1 Februari 1888.

———Verslag omtrent de Staatsspoorwegen. Zie verslag betreffende de verrichtingen van den dienst der Staatsspoorwegen op Java.

———Dienstreglement K. voor de beweging en de dienst der treinen op den spoorweg met enkel spoor.

———Westerlijnen. Tarief van personen, bagage, bestel- en vrachtgoederen verkeer op de lijn Batavia-Tandjong Priok.

———Oosterlijnen. Speciaal tarief voor het verkeer met de omnibustreinen tusschen de stations Kalimas en Wonokromo van de Oosterlijnen van den Staat, met bijzondere bepalingen op het vervoer naar het station Ka-

limas en van daar naar het los-spoor langs de Kalimas. Aanvangende 1 Januari 1886.

——— Dienstregeling G. voor de seinen.

———Dienstreglement I. voor het onderhoud en de bewaking der baan.

———Oosterlijnen. Tijdtafels van den loop der treinen. A. Gewone treinen. B. Omnibus treinen. C. Facultatieve treinen. Aanvang nemende 1 Augustus 1886.

———Oosterlijnen. Tijdtafels van den loop der treinen. A. Gewone treinen. B. Omnibus treinen. C. Facultatieve treinen. Aanvang nemende 15 Juni 1887.

———Oosterlijnen. Tijdtafels van den loop der Omnibus treinen. Aanvang nemende 1 Januari 1886.

———Lijn Djokjakarta-Tjilatjap. Tijdtafels van den loop der treinen. A. Gewone treinen. B. Facultatieve treinen. Aanvang nemende 20 Juli 1887,

———Westerlijnen. Tijdtafels van den loop der treinen. 10 Juli 1887.

Officieele reisgids der Staatsspoorwegen op *Java*, uitgegeven met voorkennis van den Inspecteur-Generaal, chef van den dienst der Staatsspoorwegen op Java en goedgekeurd door het Comité van Bestuur der Nederlandsch Indische Spoorweg-Maatschappij, met spoorwegkaart van geheel Java, verder behelzende de dienstregeling der N. I. Stoomvaarmaatschappij en verschillende opgaven omtrent den Post- en Telegraafdienst. Soerabaija 1886. 12°.

(Maandelijks). Verslag betreffende de verrichtingen van den dienst der *Staatsspoorwegen* op Java (sedert Febr. 1888, Verslag omtrent de Staatsspoorwegen). 8°. 1885-1892 Juni.

Johnston (*Alfred St.*), Camping among Cannibals. London 1886. 8°.

Jouy (*Pierre Louis*), The collection of Korean mortuary pottery in the United States national museum.

Naamlooze vennootschap Suikerfabriek *Kali-klawing*. Statuten.

Kalff (*Gerrit*), Het lied in de middeleeuwen. Leiden 1883. 8°.

Een laatste *Kans*. (Overgedrukt uit de Locomotief van 9 October) 8°.

Keuchenius (Mr. *L. W. C.*), geboren te Batavia, 21 October 1822, wonende te 's Gravenhage. (Nederland's Indischen Staatsman—, bij de viering van zijn 70[en] geboortedag). 4°.—Van den schrijver.

Krakatau. Verslag van de controle-commissie tot het inzamelen van giften voor de noodlijdenden ten gevolge der uitbarsting. 's Gravenhage 1884. 8°.

Leidsche Studentenkorps. Feestviering in den schouwburg, ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan. Programma. De koning te Leiden. Koning Willem III en de Leidsche Hoogeschool. [Overdrukken uit het algemeen Nederlandsch Studenten-Weekblad „Minerva"].

Loemadjang Cultuur-Maatschappij gevestigd te Soerabaja, opgericht bij akte de dato 7 October 1890. Statuten. Soerabaja 1890. 8°.

Lorck & *Co*, (*P.*), Geillustreerd monsterboek van drukwerken, caoutchouc- en koperen stempels. Batavia, 8°.

Lucas (*Frederic A.*), The expedition to the Funk island, with observations upon the history and anatomy of the great Auk. Washington 1889. 8°.

Gymnastiek. en Scherm-vereeniging „*Lycurgus*" Statuten. Batavia 1889. 12°.

Maulid an-nabī مَوْلِدُ النَّبِيّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلشَّيْخ مُحَمَّد العزب Batavia 8°. z. j.

Mas'alah da'wa harta اين مسئله دعوى هرت انتار لاكي استري اتو انتار اهل وارث سات سام لاين Batavia 4°. 1298 H.

Maslak al-achjār مَسْلَكُ الأَخْيَار في الادعية والاذكار الواردة عن النبي المختار . . . دنقل اوله همب يغ.

ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوي
Lithogr. Batavia z. j.

Masdjid (al — al-ḥarām) هذه صورة المسجد الحرام شرفه الله وعظمه Batavia z. j.

Masdjid al-Madinah هذه صورة مسجد المدينة المنورة Batavia z. j.

Mason (*Otis T.*), Basket-work of the North American Aborigines. Washington 1889. 8°.

———Throwing sticks in the National Museum. Washington 1889. 8°.

———Cradles of the American Aborigines. Washington 1889. 8°.

———The Human beast of burden. Washington 1889. 8°.

Middel (*R. Brons*), Een speciaal opvoedings-instituut voor Indische jongelingen in Nederland. [Overdruk uit het maandschrift voor de huiselijke opvoeding en het schoolwezen in N. I.] Batavia 1886. 8°.

Stoom-tramweg *Modjokerto-Peterongan* met zijtakken naar Djatiredjo en Ngoro. Soerabaja. 8°.

Monthly list of parliamentary papers with the prices and postage affixed. London. 8°.

———1890 Juni, Juli, October, November, December.

———1891 Januari, Maart, April, Juni, Juli, Augustus, December.

Muchtaçar al-Qāmūs اين كتاب برنام مختصر القاموس دالم
فريحال لغة٢ عرب دترجمهكن دڠن بهسا ملايو بتاوي،
دڠن سبڬيمان فندفتن يڠ مترجمهكن يايت همب يڠ
ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوي
ترچيتك دبتاوي فد بولن ربيع الاول سنة ١٣٠٥ هجرة
Batavia 8°. 1305 H.

Murdoch (*John.*) A. study of the Eskimo bows in the U. S. national museum. Washington 1889. 8°.

Verslag van den toestand van het *Museum* van Oudheden voor de provincie en de stad Groningen. Groningen 1892. 8°.

Provincial *Museum* Lucknow. Minutes of the managing committee from August 1883 to 31st March 1888. Allahabad 1889. 8°. Vol. I.

——— from April 1888 to March 1889. Vol. II.

——— from April 1889 to March 1891. Vol. III.

——— *Museum* Lucknow Catalogue of the reference library. Corrected to 1st December 1891 Allahabad 1892. 8°.

——— *Museum* Lucknow. Catalogue of birds. Allahabad 1890. 8°.

Rijks Ethnographisch *Museum* te Leiden. —Catalogus. Serie 578, 627, 651, 776, 789, 798, 802, 804, 819, 820, 831, 863, 864.

Bijdrage tot de kennis van den indruk, die door de onvoldoende gebouwen van 's Rijks Ethnographisch *Museum* (te Leiden). in het buitenland wordt te weeg gebracht.

Muthallathat al-Quṭrub (Naẓm) هذا نظم مثلثة القطرب للشيخ ابراهيم الازهري Batavia 4°. z. j.

Verslag van het *Mijnwezen*. (Extra-bijvoegsel der Javasche Courant). 1890, 2, 3, 4; 1891, 4; 1892, 1. Batavia, 8°.

An-Naçīḥah al-anīqah. اين جواب برنام النصيحة الانيقة للمتلبسين بالطريقة ارتين نصيحة يڠ اياؤ كفد اورڠ ٢ يڠ ماسوق طريقة جواب سؤال يڠ برسوال كفد همب يڠ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوي

Taçḥīḥ atas kabetoelan kitab an-naçīḥah al anīqah. اين تصحيح اتس كبتولن كتاب النصيحت الانيقة

Naçīḥah (an — al-mardhījjah) النصيحة المرضية في الرد على الوصية المنامية اين سبوه نصيحة يڤترسوكاى ديدالم مذولق اتس چريته وصية يڠ دافت دري ممڤي كراڠن همب يڠ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوى Batavia 4°. 1309. H.

Naẓm maulid an-na'n هذا نظم مولد النبي صلى الله عليه وسلم للسيد محمد بن احمد الرفاعي Lithogr. Batavia 1303 H. 8°.

Nederlandsch proza van de dertiende tot de achttiende eeuw naar tijdsorde gerangschikt (door J. van Vloten). Eerste stuk, 1229 tot 1476. Leiden en Amsterdam. 8°.

Vereeniging tot voorbereidend onderricht aan kinderen in *Nederlandsch-Indie*. Jaarverslag 1889/90. Batavia. 8°.

Verslag van de *Ned. Indische* Telefoon Maatschappij, over het 9e boekjaar, geeindigd op ultimo Juni 1892. 8°.

Verslag van den stand van het Weduwen- en Weezenfonds van Burgerlijke Ambtenaren in *Nederlandsch-Indië* over het jaar 1891. Aangeboden bij 's Fonds missive dd. 12 September 1892 No. 1230. [Extra-bijvoegsel der Javasche courant 1892 no. 79.]

Naamlooze vennootschap *Nederlandsch-Indische* Brandwaarborgmaatschappij gevestigd te Amsterdam. Opgericht bij acte van 16 September 1890. Goedgekeurd bij koninklijk besluit van 31 Juli 1890 no. 16. Statuten. 8°.

Nederlandsch-Indische spoorweg-maatschappij. Loop der treinen tusschen Batavia en Tandjong Priok in aansluiting met die van de—.

Statistiek van het vervoer op de spoorwegen en stoomtramwegen in *Nederlandsch-Indië* 1890 en 1891. Batavia 1892. 8°.

Algemeene voorwaarden voor de uitvoering bij aanneming der werken onder beheer van het departement der burgerlijke openbare werken in *Nederlandsch-Indië*. Batavia 1892. 12°.

Koninklijke Nederl. Maatschappij tot exploitatie van petroleum bronnen in *Nederlandsch-Indië*. Verslag 1890, 1891. Leiden 8°.

———Statuten. 's Gravenhage. 8°.

Nederlandsche Kolonien, Maatschappij ter bevordering van het natuurkundig onderzoek der — 8°.

———Notulen der 2e Algem. Verg.

Nederlandsche mailbooten. Postpaket-dienst. Dienst-regeling enz. Batavia 1891 8°.

Nederlandschen Militairen bond. Tweede jaarverslag van het bestuur der onderafdeeling Batavia uitgebracht in de eerste algemeene vergadering van 5 Juli 1892. Batavia 1892. 8°.

Vaarvereeniging „*Neptunus*". Reglement. Batavia 1887. 12°.

Levensverzekering-Maatschappij *New-York*. Maandblad voor H. H. Agenten. Calcutta 1891. 8°.

Officiers-Vereeniging tot onderlinge ondersteuning van nagelaten betrekkingen. Ledenlijst op den 1en Januari 1889. Batavia 1889. 8°.

De vereeniging „*Olijmpia*". Reglement. Batavia 1888. 12°.

Oost-Java, Proefstation No. 26. Verslag omtrent de resultaten verkregen van den aanplant van verschillende rietsoorten in het jaar 1889—90. Welk gedeelte van het riet moet men voor stekken gebruiken? Verslag omtrent den proeftuin 1889—90. Soerabaia 1890. 8°.

——— hetzelfde werk No. 27. Over de ontleding van aardnotenkoeken in den grond.

Koninklijke *Paketvaart-Maatschappij*. Bepalingen en tarief voor het vervoer van paketten. Statuten. Dienstregeling, 2e halfjaar 1891, 1e en 2e halfjaar 1892, en 2e halfjaar 1892, met passage en paketten tarieven, spoor aansluitingen en andere inlichtingen.—Vaarplan, tarieven, enz. der Stoomvaart-maatschappij „Nederland" en van de „Rotterdamsche Lloijd". Wenken ter bevordering der regelmatige bediening; aangaande het gebruik van vries- en koelkamers enz. Algemeen passagetarief en algemeen vrachtgoederen tarief. Dienstregeling 1e halfjaar 1893, met passage- en paketten tarieven, spooraansluitingen en andere inlichtingen.

Parvé (*Dr. D. J. Steijn*). Leerboek der natuurkunde 1e stuk, 4e druk; 2e—4e stuk, 3e druk. Tiel 1876—79. 8°.

Vereeniging ter behartiging van de Nederlandsche belangen op de tentoonstelling te *Parijs* in 1889. Statuten. Algemeen reglement. Circulaire 8°.

Soerat Rasoel *Pauloes*, kepada koempoelan orang Kristen di negri Roma. Batavia, 1887. 8°.

Pilling (J. C.), Bibliography of the Iroquoian Languages. Washington 1889. 8°.

——— Bibliography of the Muskhogean Languages. Washington 1889. 8°.

Ples (*D.*), Nota omtrent aanleg en onderhoud van gouvernements-koffietuinen op tegal-gronden (Oro-oro) en kampong- en pagger-koffie op de erven. (Overdruk uit het tijdschrift voor nijverheid en landbouw). Batavia 1878. 8°.

Risālah hadīth اين رساله ادا ددالمن حديث كاوركا دنقل دري كتاب٢ حديث يغ معتمد يغ ترسبوة نام٢ كتابن ددالم اين رساله اداي دنقل اوله همب يغ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى Batavia 4°. 1306 H.

Romburgh (*Dr. P. van*), Aanteekeningen over de in den cultuurtuin te Tjikeumeuh gekweekte gewassen. Korte gids voor bezoekers van dien tuin. [Overdruk uit „'s Lands plantentuin te Buitenzorg 18 Mei 1817—18 Mei 1892"]. Batavia 1892. 8°.

Kamer van koophandel en nijverheid te *Samarang*. Jaarverslag 1885. Samarang 1886. 8°.

Reglement voor de vereeniging Polyhymnia te *Samarang*. 8°.

Samarang-Joana Stoomtram-maatschappij. Verslag over 1887 en 1889. 's Gravenhage 1888/90. 8°.—Van den Heer C. L. J. Martens.

Programma van de aan den kroonprins van Djokjakarta en voor de voltooying van de spoorweg-lijn *Samarang-Vorstenlanden* te geven feesten. Samarang 1872. 8°.

Dienstregeling der: *Samarang-Joana* Stoomtram-Maatschappij; Ned. Ind. Spoorweg-Maatschappij; lijn Samarang-Vorstenlanden-Willem I, en de Staatsspoorwegen [Oosterlijnen] zoomede de lijn Djocja-Tjilatjap, met de

verschillende tarieven. Aanvangende 1 Maart 1890. Samarang. 12°.

Sandick (*R. A. van*), Leed en lief uit Bantam. Zutphen 1892. 8°.

Sang Retno Soejati. [illegible] Soerakarta 1891 8°. — Van den Heer J. A. Schulz, den uitgever.

Santen (*P. J. van*), Bolland's Johannes-evangelie aan de logica getoetst. Batavia 1892. 8°.

Schmeltz (*J. D. E.*), Ueber Bogen von Afrika und Neu-Guinea. Separatabdruck aus „Ausland" 1892, No. 44. — Van den schrijver.

Schuchardt (*H.*), Kreolische studien. IX. Ueber das Malaioportugiesische von Batavia und Tugu. [Sitzungs Berichte d. kais. Akad. d. W. in Wien, Phil.-hist. Classe, Band CXXII.] Wien 1891. 8°.

Silsilah nabawijjah السلسلة النبوية في اسانيد السادة العلوية الي جدهم المصطفى خير البرية صلى الله عليه وسلم اصل هذه السلسلة تصنيف الحبيب شيخ بن عبد الله بن شيخ العيدروس . . . نقلها ثم تممها الى المتأخرين من الموجودين الحقير . . . عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى Batavia, Fol. 1301. H.

Statuten der naamlooze vennootschap New *Singapore* distilled water ice factory. (Lim.)

Sjadjarat al-mursalīn هذه شجرة المرسلين المذكورين في القران العظيم Batavia z. j.

Sjadjarat as-sādah al-ᶜalawijjah هذه الشجرة العلية في الروضة السنية حوت نسبة السادة العلوية الى خير البرية . . . نظمها على هذا الاسلوب راجي عفو علام الغيوب

فى الممات والمحيا عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى Batavia 1292.

Sjahādat, Batavia z. j.

Smithsonian Institution, List of accessions to the U. S. national museum during the fiscal year 1886—87, with descriptive notes. Washington 1889. 8°.

Verslag betreffende de koffie-onderneming Soekaboemi (Kediri), uitgebracht in de algemeene vergadering van aandeelhouders in de Maatschappij tot exploitatie van het land *Soekaboemi*, gehouden te Soerabaja, 1890, 1891, 1892. Soerabaja 1890. 8°.

Notulen der Algemeene vergadering van de *Soekaboemische* landbouw vereeniging op Donderdag, 14 April 1892. Verzoekschrift aan voorzitter en leden der eerste en tweede kamer van de Staten-Generaal. [Overdruk uit het Tijdschr. voor Nijv. en Landb. v. Ned. Indie.] Batavia 1892. 8°.

Perhimpoenan belomba koeda di *Soemedang*. Reglement. Batavia 1891. 8°.

Vereeniging van landverhuurders in *Soerakarta*. Verslag van de handelingen. 1884.

Mededeelingen der vereeniging „*Soeria Soemirat*" 1891, no. I—IV. Samarang.

Stearns (*R. E. C.*), Ethno-conchology: A study of primitive money. Washington 1889. 8°.

Stevens (*Hrolf Vaughan*), Materialien zur Kenntniss der wilden Stämme auf der Halbinsel Malâka. Sonderabzug der Veröffentlichungen aus dem königlichen Museum fur Völkerkunde. Berlin 1892. Fol.

Suchtelen (*G. H. van*) Oom Samuel, operette bouffe in twee bedrijven, Muziek. Samarang 1892 4°.

————Oom Samuel, operette-bouffe voor dilettanten, in twee bedrijven, Libretto. Samarang 1889. 8°.

Tafel ten gebruike bij de opnemingsbrigades van den *Topographischen dienst*. A. B. C. en aanhangsel. Batavia 1891. 8°.

Tanbīh al-ghisjmān تنبيه الغشمان ديدالم فركار راتب سمان كراغن همب يغ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوي Lithogr. Batavia 1309. H.

Farā'idh (Kitab ilmoe—) كتاب علم فرايض يعني علم ڤغتهوين فربحاڠن فساك دان اتوران ممبهاڬين كفد اهل٢ وارث . . . . دبقل در كتاب٢ معتمد دفندهكن دغن بهسا ملايو نكري اوله همب يغ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوي Batavia 4°. 1302 H.

Ta'rīch ad-duwal al-islāmijjah bil-djadāwil al-mardhijjah هذا الكتاب المستطاب المسمى بتاريخ الدول الاسلامية بالجداول المرضية تاليف من افتخرت به الاواخر على الاوائل وانس ذكره من سلف من الافاضل . . . . المرحوم بكرم الله السيد احمد بن زيني دحلان Lithogr. 8°.

Mitteilungen der Verlagsbuchhandlung *B. G. Teubner* in Leipzig. 25e Jahrgang. 1—5 Leipzig 1892 8°.

Schulkatalog der Verlagsbuchhandling *B. G. Teubner* in Leipzig. bis Sommer 1892. Leipzig 1892. 8°.

Thomas (*C.*), The problem of the Ohio mounds. Washington, 1889. 8°.

———. The circular, square and octagonal earthworks of Ohio. Washington, 1889. 8°.

A commentary of Abû Zakarîyâ Yahyâ at-*Tibrîzî* on ten Arabic poems edited from the Mss. of Cambridge, London and Leiden by C. J. Lyall. Fasc. I. (Bibliotheca Indica.) Calcutta 1891. 4°.

Toedjoeh fā'idah ايني توجه فايدة دترجمهكن اوله همب يغ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى Batavia 4°. z. j.

Toorn (*J. L. van der*) en *L. K. Harmsen*, Bebrapa peladjaran ilmoe saraf. Tjitakan jang kadoea. Betawi 1891. 8°.

———Pada menjatakan peladjaran berhitoeng jang akan di

tjahari didalam pikiran dan di batoe-toelis oleh sakalian kanak-kanak jang beladjar ditempat-pengadjaran jang dipoelau-poelau Hindia ini adanja. Kitab jang katiga. Tjitakan jang kadoea kali. Betawi 1891. 8°.

Toorn (*J. L. van der*), Kitab pembatjaän dari hal perbilangan ilmoe alam. Tjitakan jang kadoea. Betawi 1891. 8°.

U. S. naval observatory report of the superintendent for the year ending 1891, June 30. Washington 1891. 8°.

Verslag van den staat en der werkzaamheden der *Utrechtsche* zendings-vereeniging, gedurende het jaar 1890. Utrecht 1891. 8°.

Veeartsenijkundige vereeniging, rekwest naar aanleiding der ter beschikking stelling van den heer *W. Eefting*, gepatenteerd veearts, ten einde benoemd te worden tot Gouvernements veearts. Batavia. 1890. 8°.

Verwijs (*Dr. E.*), Bloemlezing uit Middel-Nederlandsche dichters. Nieuwe uitgave. 3 Deelen. Zutphen 1863. 8°.

Walker (*Critchett*), Australia. New. South-Wales. Designed and compiled. Sydney. 1886.

Wall (*A. F. von de*) Kesah Pelajaran kemengkasar dan lain-lainnja, terkarang pada bahasa melajoe. Batavia 1892 8°.

———Hikajat Robinson Crusoë, terkarang pada bahasa Melajoe dengan mengikoet karangan bahasa Belanda. Tjitakan jang kaämpat dan jang diperbaiki. Betawi 1891. 8°.

Catalogus van het Depot van leermiddelen te *Weltevreden* 1892. Deel II. Alle werken niet voorkomende in Deel I. Batavia 1891. 8°.

Wilken (Dr. *G. A.*), Handleiding voor de vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch-Indië. Naar diens dictaat en aanteekeningen uitgegeven door C. M. Pleyte Wzn. Afl. 1—8. Leiden 1892. 8°.

Wilson (*Thomas*), A study of prehistoric anthropology. Handbook for beginners. Washington 1889. 8°.

Winkel-Maatschappij „Eigen Hulp" Verslag over het eerste

boekjaar 1890-1891. Ontwerp-Statuten. Memorie van toelichting op de voornaamste artikelen van de ontwerp-statuten. Circulaires 30 Augustus 1887. October 1890. Bonusuitkeering aan koopers voor minstens *f* 500 's jaars.

Winter (*F. L.*), De Wellevendheid. [illegible] Soerakarta 1892. 8°. — Van den Heer J. A. Schulz, den uitgever.

Winter (*F. L.*), [illegible] Soerakarta 1892. 8°. — Van den Heer J. A. Schulz, den uitgever.

(*Witkamp* (*H. Ph. Th.*)), Kaart der landbouw-ondernemingen in Oost-Java. Naamlijst de ondernemingen met opgave den residentien, afdeelingen en districten waarin zij gelegen zijn, de nommers waaronder zij op de kaart voorkomen, en voor zooverre bekend, de Ondernemers, Erfpachters, Administrateurs en grootte in Bouws. Amsterdam 1892. 12°.

Witkamp (*H. Ph. Th.*), Kaart der landbouw-ondernemingen in Oost-Java. Soerabaja, Kediri, Pasoeroean, Probolinggo en Bezoeki. Bewerkt naar oorspronkelijke teekeningen. Schaal 1:250.000 Amsterdam 1892. (In portefeuille).

az-Zahr al-Bāsim الزهر الباسم في اطوار ابي القاسم صلى الله عليه واله وسلم . . . . دراغن هءمب يغ ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى Batavia 4°. 1304 H.

LIJST

der voorwerpen, die in het jaar 1892 voor de archaeologische verzameling zijn verkregen.

(6e *vervolg van den Catalogus*).

A. Voorwerpen van steen.

20a. **Wishnoe,** staande op een lotuskussen met een achterstuk, waartegen bloemen, die uit het kussen oprijzen. Vier armen; de voorhanden vóór het lijf met een geopende lotusbloem er in; in de achterhanden rechts de tjakra met vier vlammen om den buitenrand en links de vliegenwaaier. Hoog 47. — Collectie Han Kok Ping.

21a. **Waraha,** 3e awatâra van Wishnoe; menschelijke figuur in gewoon ornaat met den kop van een wild varken. Het beeld staat op eene ronde steenplaat, zonder achterstuk of glorie en is vermoedelijk modern, maar dan toch naar een authentiek voorbeeld gemaakt. Hoog 106. — Collectie Han Kok Ping.

28a. **Çiwa als Mahâdewa,** zittende op een lotuskussen, dat op zij en aan den achterkant geheel met bloemen bedekt is. Vier armen; de voorhanden vóór het lijf met het bidsnoer; in de achterhanden rechts de vliegenwaaier en links eene bloem. Hoog 32. — Collectie Han Kok Ping.

33^a. **Id.** staande op een lotuskussen; in de voorhanden een voorwerp, dat op eene geribde doos gelijkt, overigens in het algemeen gelijk aan n°. 33. Hoog 66. 5. — Collectie Han Kok Ping.

41^a. **Id.** staande op een lotuskussen met achterstuk en glorie. Lange fijne knevels. Vier armen; de voorhanden voor het lijf met een spitse bloemknop er in; in de achterhanden rechts een drietand in den vorm van een bloemknop en links idem als halve maan met een knop er in Hoog 69. — Colletie Han Kok Ping.

41^b. **Id.** als voren. In de voorhanden voor het lijf een open lotusbloem; in de achterhanden rechts een drietand en links een lange spitse bloemknop. Aan weerskanten tegen het achterstuk een pot met lotusplanten. Hoog 64. — Collectie Han Kok Ping.

89^a. **Çiwa als kâla,** staande op een lotuskussen met achterstuk en glorie van het zware hoofdhaar. De linkerhand rust op de knots en de rechterhand ligt op den buik. Hoog 52. 5. — Collectie Han Kok Ping.

109^a. **Lakshmî of Çrî,** zittend op een lotuskussen met achterstuk en glorie. De beide handen houden de doorboorde borsten vast op de wijze als bij n°. 109 aangegeven. Hoog 66. — Notulen 1892 pag. 60. Rembang.

114^a. **Oemâ of Pârwatî,** staande op een lotuskussen met achterstuk en glorie. De voorhanden voor het lijf met een onduidelijk voorwerp er in; in de achterhanden rechts de vliegenwaaier en links het bidsnoer. Hoog 63.—Collectie Han Kok Ping.

126^a. **Id.** zittende op een lotuskussen met achterstuk en

glorie. Vier armen; de voorhanden voor de borst met een half geopenden lotus; in de achterhanden rechts een lotuskussen, op den wijsvinger en daarboven een drietand van vlammen, links een groote lotusknop; achter beide voorwerpen een afzonderlijke stralenkrans. Hoog 49.—Collectie Han Kok Ping.

138[a]. **Doergâ**, ongeveer gelijk aan n°. 138 van den catalogus, maar de attributen niet alle duidelijk. Hoog 58.—Collectie Han Kok Ping.

138[b]. **Id** als voren. Hoog 44.5.—Collectie Han Kok Ping.

138[c]. **Id**. als voren. Hoog 44.5 —Collectie Han Kok Ping.

173[a]. **Ganeça**, ongeveer gelijk aan n°. 173. hoog 114.—Notulen 1892 pag. 74. Desa Meliraug, afd Grissee (Soerabaja).

209[a]'. **Garoeda** met monsterachtigen vogelbek, vleugels en vogelpooten. Strijdende houding. Zwaar hoofdhaar als glorie. In de rechterhand een groot rond voorwerp. Hoog 79.—Collectie Han Kok Ping.

276[c]. **Onbekend beeld**, zittende op de gewone wijze met de handen geopend in den schoot en een onduidelijk voorwerp er in. Het achterstuk, ook aan den achterkant met bloemwerk bedekt, is smaller dan het lichaam en loopt uit in eene puntige glorie. Hoog 36.—Collectie Han Kok Ping.

281[b]. **Id**. Vrouw, staande op een lotuskussen met achterstuk en glorie; om het geheele lichaam tegen het achterstuk een stralenkrans. De handen voor het lijf met een onduidelijk voorwerp er in. Hoog 45.5.—Collectie Han Kok Ping.

281[c]. **Id**. Vrouw met zware vormen, staande op een lotuskussen met achterstuk en glorie. Vier armen; de rechter

voorhand geopend voor het lijf met eene bloem er in, de linker afhangend. In de achterhanden rechts een bloem of aar en links de vliegenwaaier. Hoog 64.—Collectie Han Kok Ping.

286[a]. **Id.**, staande op eene eenvoudige steenplaat met achterstuk; van de schouders gaan lintvormige versierselen uit, die zoo het schijnt tegen het achterstuk eene glorie vormen. Haartooi als n°. 284 van den catalogus; om den hals eene slang. Aan weerskanten eene pot met bloemen. De rechterhand rust op een knots en de linker wordt vóór het lijf gehouden. Hoog 62. — Collectie Han Kok Ping.

299[g]. **Onbekend beeld,** zittende op de gewone wijze op eene gewone steenplaat, met achterstuk en geene glorie; versiering eenigszins afwijkend, voornamelijk de vreemde haartooi, die uit drie reien hooge knoppen bestaat. Aan de schouders hoogopgaande versieringen of vleugels. Hoog 93. — Collectie Han Kok Ping.

326[c] **Stier,** liggende als n° 325 van den Catalogus; om den hals een versierde band en op den rug een fraai dekkleed. Hoog 34. — Collectie Han Kok Ping.

326[d]. **Id.** als voren. Hoog 31. — Collectie Han Kok Ping.

338[b]. **Varken,** staande en met een keten om den hals. Hoog 29. — Collectie Han Kok Ping.

328[e]. **Hert.** Hoog 50. — Collectie Han Kok Ping.

350[a]. **Lingga,** van onder vierkant, in het midden achtkant en bovenaan rond; aan den bovenkant geheel plat. Hoog 115. — Not. 1892 pag. 60. Rembang.

397[e]. **Hautrelief,** bestaande uit drie steenen en voor-

stellende eene staande vierarmige godin en aan weerskanten eene knielende dienares. Bijzonder fraai. Hoog 25, breed 45. — Collectie Han Kok Ping.

436[a-d]. **Vier basreliefs**, voorstellende gedeelten van landschappen in het genre van n°. 424 vlg. van den catalogus.— Collectie Han Kok Ping.

461[a]. **Afgietsel van een basrelief**, voorstellende den drager in de Indische bouwkunde (zie n°. 398). — Not. 1892 pag. 52. Ruine bij Si Mangambat in Groot-Mandheling.

461[b]. **Id.**, voorstellende een vorst (fragment). Notulen en herkomst als voren.

464f. **Baksteen**, lang 38, breed 21 en dik 9.— Not. en herkomst als voren.

B. Voorwerpen van metaal.

553[a]. **Tempelwachter** (râkshasa), liggende op een ovaal versierd kussen met vierkant voetstuk, de rechter knie en de linker voet op den grond. Op den rug een kort mes. De rechterhand rust op een geribde knots; de linker, op de knie, houdt eene zware slang bij den kop, die naar achter afhangt. Hoog 13. — Not. 1892 pag. 112. Soerakarta.

584[b]. **Boeddha** (Amitâbha), zittende op de gewone wijze zonder kussen of voetstuk, achter het hoofd sporen van een uitsteeksel, waaraan de glorie bevestigd is geweest. Hoog 8.2. Not. 1892 pag 112. Magelang (Kedoe).

602[a]. **Boeddha** (Wairotjana) met Çakti of Târâ. Elk zittend op een lotuskussen met gemeenschappelijk vierkant onderstuk en gedeeltelijk gemeenschappelijk achterstuk met afzonderlijke ogiefvormige glorie en zonnescherm bij elk beeld.

Bovendien achter elk hoofd eene afzonderlijke glorie. Wairotjana heeft de handen op de gewone wijze vóór het lijf; de çakti houdt hare handen op dezelfde wijze; links van deze laatste verrijst een bloemstengel uit haar kussen, die tweemaal om haar arm kronkelt en aan den schouder eindigt in een bloem, waarop een vierkant staafvormig voorwerp (kropak?) met drie knoppen er op. Hoog 11.5.—Notulen 1892 pag. 112. Pati (Japara).

613[a]. **Bodhisatwa,** zittende als n°. 613 van den catalogus, maar met achterstuk en zonnescherm. Zeer onduidelijk door afslijting. Hoog 11. — Not. 1892 pag. 112. Djokjakarta.

640[a]. **Çakti,** zittende op een hoog versierd kussen, met een laag vierkant onderstuk en achterstuk aan den bovenkant eindigende in eene gestyleerde triçoela. In de opgeheven rechterhand een kronkelenden bloemsteel, die uit het kussen komt en ter hoogte van het hoofd eindigt in eene bloem, waarvan de punt slangvormig geworden is. In de linkerhand, die op de knie ligt, ook zulk eene bloem, waarvan de steel uit het kussen ontspringt, te zamen met een derde, waarvan de steel zich om den arm windt en tegenover de andere tegen het achterstuk rust Hoog 14.—Not. 1892 pag. 112. Poerworedjo (Bagelen).

640[b]. **Id** zittende op een lotuskussen met vierkant voorstuk en een achterstuk, dat op den bovenrand met bloemen versierd is. In de opgeheven linkerhand een bloemstengel, die uit het kussen komt en naar het hoofd in een knop eindigt. De rechterhand ligt op de knie en houdt een gelijke bloemknop, waarvan de steel uit het kussen komt, terwijl terzelfde plaats een derde stengel ontspringt, die tegen het achterstuk opgaat en in eene opene bloem eindigt. Hoog 16.—Not. 1892 pag. 112. Soerakarta.

784[b]. **Diverse voorwerpen van zeer dun goud, vermoedelijk afkomstig uit een graf, namelijk:**

eene zon (rond plaatje) middellijn 2 c.M.
eene maan, in den vorm van een sterk gebogen sikkel,
ééne ster (rond plaatje), middellijn 1.5 c.M.
twee drietanden (triçoela), lang 6.5 en 4.3 c.M.,
eene wadjra, lang 3.7 c.M.,
een kris, lang 3.8 c.M.,
een mandau (?), lang 6.2 c.M.,
een pot of blanga, hoog 2.4 c.M.,
drie voorwerpen van onbekende beteekenis,
een ring,
een aantal gouden koraaltjes van verschillende vormen,
twee fragmenten.

Not. 1892 pag. 3 en 41. Kwala Soengei Sampit, afd. Sampit (Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo).

784[c]. **Diverse voorwerpen van bladgoud, als boven,** namelijk:

6 naga's lang 8 cM.,
5 schildpadden, lang 5 c.M.,
5 voetstukken, hoog 2.3 c.M.,
5 vierkante plaatjes van ± 2.6 cM^2.,
2 „ „ „ ± 1.8 cM^2.,
2 „ „ „ ± 1.2 cM^2.,
1 rond plaatje van 2 c.M. middellijn,
1 ringetje.

Not. 1892 pag 86. Desa Karangasem, afd. Patjitan (Madioen).

839[a]. **Wadjra** als n°. 839, maar minder fraai en zeer beschadigd. Lang 15.5. — Not, 1892 pag. 112. Djokjakarta.

957[a]. **Bovenstuk van een hangklok** in den vorm van een leeuw (zie n°. 945 van den catalogus); op de linkerborst

eene inscriptie met gefigureerde letters, gelijk vaak op de spiegelhandvatten voorkomen. Hoog 14.—Not. 1892 pag. 112. Magelang (Kedoe).

985[a]. **Ronde dierklok** met ronden ring er op. Hoog 7.5. Not. 1892 pag. 34. Desa Tjiboengoer, afd. Soemedang (Preanger).

1061[a-b]. **Gongs**, (kempoel) twee stuks, middellijn 39 en 36.—Not. 1892 pag. 74. Desa Klorogan, afd. en residentie Madioen.

1068[a]. **Gongs**, (bonang) 5 stuks van verschillende grootte, overeenkomende met 1068 van den catalogus — Gevonden met 1061[a].

1073[a]. **Lamp met vier pitten**, 3 der oliebakjes afgebroken. Van de afscheidingen der oliebakjes gaan vier breede randen lofwerk omhoog, die den omtrek in vier vakken scheiden.

In het midden, tusschen die randen, staat een monsterachtige leeuw, waarop een man met een hoog hoofdtooisel, in de rechterhand een kris en in de linker eene zweep (?) vóór zich op den leeuw eene vrouw.

Iets lager, om het voetstuk der evenvermelde groep heen, staat in een der vier vakken een man, die met de handen op den rug aan een boom is vastgebonden; in het volgende vak een man, die voorover op den grond ligt, terwijl een ander met den voet op zijn rug, eene bijl opheft als om den eersten te dooden; tegen den kant staat eene vrouw te weenen; in het volgende vak zit een man of eene vrouw op den grond met een mummieachtig ingewikkeld lijk, waarvan het hoofd in haar (zijn) schoot ligt; het laatste vak is ledig, maar hooger op ziet men een man

met een afgebroken wapen in de hand, die langs het lofwerk opklimt naar de plaats waar de leeuw staat.

Hoog 35. — Not. 1892 pag. 112. Rembang.

1076[a]. **Lamp met vier pitten.** Op het middenstuk, dat met lofwerk versierd is, ligt een groote vink met olifantskop en daarop zit eene vrouw. Hoog 24. — Not. 1892 pag. 112. Djoewana.

1259[a]. **Voet- of bovenarmringen van brons,** een paar, gelijk aan n°. 1259, maar zwaarder.—Not. 1892 pag. 57. Desa Tjiboenar, afd. Soemedang (Preanger).

1263[c]. **Armband** van geslagen goud met sluitstuk als n°. 1263[b].—Not. 1892 pag. 64. Dessa Onggopaten, afd. Poerworedjo (Bagelen).

1312[c]. **Ring van goud,** bijna gelijk aan n°. 1312, maar dunner. — Not. 1892 pag. 96. District Bandongan (Kedoe.)

1347[a]. **Ring** als n[s]. 1345 vlg. van den catalogus.— Not. 1892 pag. 64. Desa Onggopaten, afd. Poerworedjo (Bagelen).

1348[a]. **Ring** als n°. 1345 vlg. van den catalogus, maar met afwijkende versiering op de zegelplaat. — Not. 1892 pag. 105. Desa Wonosariboe, afd. Keboemen. (Bagelen).

1399[a]. **Ring,** met een doorschijnenden kleurloozen steen Not. 1892 pag. 105.

1498[a]. **Middenstuk** van een hals- of borstsnoer in den vorm eener schildpad.—Not. 1892 pag. 64. Desa Onggopaten afd. Poerworedjo (Bagelen).

1556[b]. **Top** van het zonnescherm van een beeld (?) van

gedreven goud. Hoog 4.5.—Not. 1892 pag. 56. Desa Pringapoes, afd. Temanggoeng (Kedoe.)

1574[d]. **IJzeren bijl,** in den vorm van een beitel met langen dunnen steel.—Not. 1892 pag. 86. Desa Takeran, afd. Magetan (Madioen).

1574[e]. **Smalle Steekbeitel**—Herkomst als no. 1574[d].

1583[a]. **Schoen** van het ploegkouter.—Herkomst als voren.

1585[b]. **Patjolijzer.**—Herkomst als voren.

1592[a-d]. **Messen** zonder hecht.—Herkomst als voren.

1608[a-e]. **Krissen,** kort en breed, met eene dunne pen ter bevestiging in het handvat.—Herkomst als voren.

1627[a-d]. **Koedi's,** geschonden.—Herkomst als voren.

1647[d-f]. **Lanspunten** met pen ter bevestiging. — Herkomst als voren.

1666[b]. **Dandang,** hoog 30, middellijn 34, vorm als n°. 1664 vlg. — Herkomst als voren.

1659[a]. **Dandang** als n°. 1657 vlg. hoog 17, middellijn 33. Herkomst als voren.

1677[a]. **IJzeren** pan met twee groote ooren, waarvan een afgebroken. — Herkomst als voren.

1762[e]. **Schepper** als n°. 1757 vlg. — Not. 1892 pag. 112. Magelang.

1819^{g-i}. **Metalen bladen** als n°. 1803 vlg. — Not. 1892 pag. 33. Desa Karangasem, afd. Bangil (Pasoeroean).

1837.$^{a-c}$. **Id.** als n°. 1822. — Herkomst als voren.

C. Aardewerk.

1896^{d}. **Pot** met geelbruin verglaassel, dat bijna geheel door ouderdom is afgevallen. Vier horizontale ooren. Hoog 20.5. — Not. 1892 pag. 57. Desa Bolang, afd. en res. Banjoemas.

1905^{b}. **Pot**, bruin verglaasd, hoog 7. — Not. 1892 pag. 34. Desa Tjiboengoer, afd. Soemedang (Preanger).

1909^{b}. **Potje** van donkerbruin verglaasd aardewerk met wijden buik en nauwe opening. Hoog 7.5. — Not. 1892 pag. 86. Desa Takeran, afd. Magetan (Madioen).

1918^{a-b}. **Potjes** als n°. 1917 van wit aardewerk met blauwe bloemen. — Herkomst als voren.

1918^{c-d}. **Id.** kleiner, hoog 5.5. — Herkomst als voren.

1942^{a}. **Pot** waarvan de deksel ontbreekt, als n°. 1937 vlg. — Herkomst als voren.

1946^{a}. **Id.** wit met blauwe bloemen, middellijn 13.5. Onder den bodem staat in het Chineesch: 大明成化年製 d. i. gemaakt in het tijdperk Tschĕng-hoa der Ming-dynastie, d. i. 1465 — 1487. — Herkomst als voren.

1948^{a}. **Deksel** als n°. 1947 vlg. Wit met bloemen in zwak relief. — Herkomst als voren.

1994^{a}. **Kom** van vuilwit aardewerk met blauwe bloemen.

Middellijn 25.5. — Not. 1892 pag. 34. Desa Bebedahan, afd. Tasikmalaja (Preanger).

2023ᵃ. **Kopje** van wit porselein met blauwe bloemen, hoog 4.5. — Herkomst als nº. 1948ᵃ.

2023ᵇ. **Kopje** met voet, als eierdopje, wit porselein, hoog 7.2. — Herkomst als voren.

BIJLAGE XX.

LIJST

DER LEDEN VAN HET BAT. GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Beschermheer:

Mr. C. PIJNACKER HORDIJK,
Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië.

Bestuur.

W. P. Groeneveldt, President, tevens Conservator van het archaeologisch museum.

Mr. J. A. van der Chijs, Vice-President, tevens Thesaurier, Redacteur der verhandelingen en Directeur van het ethnologisch en numismatisch museum.

Dr. J. L. A. Brandes, Conservator der handschriften.

Mr. J. H. Abendanon, Secretaris, tevens Redacteur van het Tijdschrift.

P. J. F. Louw, Bibliothecaris, tevens Redacteur van het Tijdschrift.

Mr. W. A. J. van Davelaar.

P. H. van der Kemp.

P. J. van Santen.

H. Helb.

J. Habbema.

Dr. C. Snouck Hurgronje.

Eereleden.

Z. K. H. Alexis, Alexandrovitch, Grootvorst van Rusland.
A. Barth, Parijs.
Bégin, Parijs.
Mr. N. P. van den Berg, Amsterdam.
Prof. Mr. L. W. C. van den Berg, Delft.
M. J. van Bosse, 's Gravenhage.
Mr. J. A. van der Chijs, Batavia.
J. D. Fransen van der Putte, 's Gravenhage.
A. Haga, 's Gravenhage.
K. F. Holle, Buitenzorg.
Prof. Dr. J. H. Kern, Leiden.
Mr. T. H. der Kinderen, 's Gravenhage.
F. H. Kroon, Batavia.
Mr. J. W. van Lansberge, Arnhem.
Dr. C. Leemans, Leiden.
Jhr. Mr. J. Loudon, 's Gravenhage.
Dr. B. F. Matthes, 's Gravenhage.
F. C. E. Meijer, 's Gravenhage.
Dr. H. Neubronner van der Tuuk, Boleleng.
Dr. J. F. G. Riedel, Utrecht.
Dr. Reinhold Rost, Londen.
Prof. Dr. G. Schlegel, Leiden.
Z. M. Somdet Phra Paramendr Maha Chulalonkorn, Koning van Siam.
K. A. Stakman Bosse, Nederland.
Dr. R. D. M. Verbeek, Buitenzorg.
W. F. Versteeg, Amsterdam.
Prof. Dr. P. J. Veth, Arnhem.
A. W. P. Weitzel, 's Gravenhage.

Correspondeerende Leden.

L. de Backer, Parijs.

Dr. A. Bastian, Berlijn.
Prins Roland Bonaparte, Versailles.
J. Burgess, Edinburgh.
Marquis de Croizier, Parijs.
R. van Eck, Breda.
Dr. A. Ehrenfeld, Weenen.
A. G. Ellis, Amsterdam.
Prof. Dr. R. Fruin, Leiden.
Prof. Dr. J. M. de Goeje, Leiden.
Prof. Dr. J. M. M. de Groot, Leiden.
P. S. Hamel, 's Gravenhage.
F. von Hellwald, Canstadt (Wurtemberg).
Dr. E. Hultzsch, Bangalore (Madras).
Prof. Dr. C. M. Kan, Amsterdam.
Dr. J. Kohler, Berlijn.
G. Lavino, Singapore.
Prof. Mr. P. A. van der Lith, Leiden.
Mr. O. J. W. Graaf van Limburg Stirum, 's Gravenhage.
Aristide Marre, Vaucresson, St. Cloud.
A. Meulemans, Brussel.
Dr. A. B. Meijer, Dresden.
C. H. J. Graaf Meyners d'Estrey, Parijs.
Dr. E. Modigliani, Florence.
Prof. Dr. F. Max Muller, Oxford.
Prof. G. K. Niemann, Delft.
A. N. Nördenskiöld, Stokholm.
H. Phillips, Philadelphia.
Dr. W. Pleijte, Leiden.
C. Poensen, Delft.
Prof. Dr. J. Pijnappel, Gzn. Leiden.
Jhr. Mr. J. K. W. Quarles van Ufford, 's Gravenhage.
F. M. Roest, Leiden.
K. Scherzer, Weenen.
Dr. A. Schreiber, Barmen (Pruisen).
Dr. Hugo Schuchardt, Graz.

Th. Speidel, Saigon.
Raja Tagore, Calcutta.
Truong Vinh-Ky, Saigon.
Prof. Dr. A. C. Vreede, Leiden.
Alfred Russel Wallace, Londen.
Dr. Th. Ch. Wijnmalen, 's Gravenhage.
Mr. J. P. P. Baron van Zuijlen van Nijevelt, 's Hage.

Gewone Leden.

J. A. Aeckerlin, Telok-Betong.
Mr. G. Aldus, Indramajoe.
R. C. Bakhuijzen van den Brink, Batavia.
J. P. J. Barth, Soekadana.
W. J. E. Bedding, Batavia.
J. Bensbach, Ternate.
I. M. van Berckel, Sintang
Mr. G. J. M. van Berckel, Semarang.
Mr. J. H. Bergsma, Batavia.
Ch. Beijnon, Tjitjalengka.
J. Baers, Martapoera.
R. C. van den Bor, Lampongs.
J. W. H. Graaf van den Bosch, Cheribon.
H. D. H. Bosboom, Padang.
D. F. van Braam Morris, Makassar.
A. J. ten Brink, Batavia.
P. M. L. de Bruijn Prince, Ambarawa.
E. H. E. Burger, Riouw.
O. A. Burnabij Lautier, Soerakarta.
Mr. C. A. Buijs Ballot, Batavia.
A. Bijvoet, Batavia.
Mr. C. Canter Visser, Soerabaja.
A. S. Carpentier Alting, Buitenzorg.
W. J. C. Castens, Malang.
A. C. Claessens, Batavia.
Mr. J. W. C. Cordes, Makassar.

E. L. von Czernicki, Sido-ardjo.
V. H. Dalitz, Tandjong-West.
M. C. Dannenbargh, Bali-Boeleleng.
E. Th. van Delden, Sambas.
J. A. van Delden, Batavia.
R. A. J. van Delden, Atjeh.
Th. A. F. Delprat, Sumatra's Westkust.
Mr. C. Th. van Deventer, Semarang.
C. Deijkerhoff, Atjeh.
J. Dinger, Batavia.
A. M. K. de Does, Poerworedjo.
L. E. Dom, Magelang.
H. E. Dorrepaal, Soeroe Gedog.
Th. J. H. van Driessche, Fort de Kock.
A. J. A. J. Eerdmans, Makassar.
J. Einthoven, Soekaboemi.
F. H. D. H. von Ende, Wonosobo.
Mr. W. A. Engelbrecht, Batavia.
A. J. N. Engelenberg, Soerabaja.
H. E. D. Engelhard, Montrado.
Mr. J. J. C. Enschedé, Wonokromo.
Mr. M. Enschedé, Soerabaja.
J. Ph. Ermeling, Buitenzorg.
P. Eschauzier, Modjokerto.
J. Faes, Melingoet (Soekaboemi).
Mr. D. Fock, Batavia.
F. Fokkens Jr., Batavia.
A. H. G. Fokker, Batavia.
B. W. F. Fokker, Bengkalis.
D. D. Fraser, Batavia.
G. G. L. von Freijburg, Pekalongan.
Mr. H. Fuchter, Bangkalan.
W. O. Gallois, Batavia.
Mr. W. de Gelder, Batavia.
J. Th. Gerlings, Semarang.

D. Gerth van Wijk, Batavia.
A. R. W. Geij van Pittius, Batavia.
Mr. C. H. Gockinga, Makassar.
Mr. J. W. van Goens, Soemenep.
L. F. Gonsalves, Cheribon.
D. Grivel, Fort de Kock.
D. Groeneveld, Batavia.
Dr. J. G. H. Gunning, Batavia.
Dr. C. Gutteling, Batavia.
A. J. Haaxman, Lahat.
C. Ch. A. M. W. V. Haije, Soemenap.
H. J. Hardeman, Batavia.
J. D. Harders, Bandoeng.
J. C. van Harencarspel, Semarang.
G. J. Harrebomée, Lampongs.
F. M. Harthoorn, Temanggoeng.
A. L. van Hasselt, Padang Sidempoean.
J. C. van Hasselt, Solok.
Mr. C. W. Baron van Heeckeren, Semarang.
O. L. Helfrich, Atjeh.
R. L. A. Hellwig, Palembang.
P. H. van Hengst, Lampongs.
Mr. C. A. Henny, Batavia.
Mr. J. E. Henny, Amsterdam.
Mr. T. Henny, Batavia.
Mr. A. D. H. Heringa, Soerabaja.
W. H. Hoedt, Sampang.
G. W. W. C. Baron van Hoëvell, Amboina.
W. C. Hoogkamer, Timor.
Jhr. L. Th. Hora Siccama, Pekalongan.
R. O. van der Hout, Toeal (Ambon).
Raden Mas Ismangoen Danoe Winoto, Probolingo.
C. J. de Jaager, Blora
Mr. H. 's Jacob, Soerabaja.
A. G. Janssen van Raay, Djember (Besoeki).

J. P. Jannette Walen, Batavia.
A. M. Joekes, Bandjarmasin.
A. A. de Jongh, Batavia.
Dr. J. C. G. Jonker, Makassar.
J. Jonker, Batavia.
E. J. Kerckhoven, Preanger Regentschappen.
C. M. Ketting Olivier, Djokjakarta.
H. N. Kiliaan, Bangkalan.
E. A. Klerks, Benkoelen.
Mr. A. L. C. Kleijn, 's Gravenhage.
Jhr. H. de Kock, Tassikmalaja.
Ko Mo An, Djokjakarta.
G. Kolff, Medan.
G. J. Koopman, Menado.
P. J. Kooreman, Sumatra's Westkust.
Mr. J. F. Krämer, Batavia.
Mr. J. Kramers, Malang.
C. A. Kroesen, Atjeh.
J. C. Th. Kroesen, Soerabaja.
R. C. Kroesen, Batavia.
Mr. E. Kruseman, Poerwakarta.
H. Kuijp, 's Gravenhage.
J. H. J. Laats, Amboina.
Mr. S. J. Lagerweij, Batavia.
L. C. A. F. Lange, Djokjakarta.
K. F. A. van Langen, Atjeh.
S. R. Lankester, Batavia.
Mr. A. C. M. van Lawick, Demak.
G. Lebret, Pasoeroean.
W. van der Lee, Batavia.
F. A. Liefrinck, Bandong.
Lim Liang Boe, Batavia.
K. Lorck, Lais (Benkoelen).
Mr. G. H. Lowe, Batavia.
J. Luijten, Soerabaja.

Mr. P. Maclaine Pont, Batavia.
H. K. Manupassa Jr., Bikeroe.
L. A. Martens, Batavia.
E. B. Masthoff, Ternate.
H. L. Ch. te Mechelen, Rembang.
Dr. G. L. Mens Fiers Smeding, Soerabaja.
W. Meijer, Magelang.
J. J. Meijer, Oengaran.
W. J. M. Michielsen, Sumatra's Oostkust.
A. Mohr. Batavia.
A. E. Moll, Batavia.
Mr. A. H. du Mosch, Batavia.
P. C. van Motman, Buitenzorg.
Mr. D. Mounier, Soerabaja.
Mr. J. C. Mulock Houwer, Batavia.
G. C. F. Mundt, Parakan Salak (Preanger).
J. G. Mijer, Indramajoe.
O. Netscher, Semarang.
J. H. B. Oomen, Malang.
J. J. van Oosterzee, Semarang.
F. K. Overduijn, Bangil.
G. J. Oudemans, Djokjakarta.
Mr. M. C. Piepers, Batavia.
J. A. J. E. Pieters, Bandjarmasin.
Ch. Pino, Toeban.
H. A. van de Poll, Batavia.
H. E. Prins, Padang.
A. Pruijs van der Hoeven, Batavia.
Ch. L. J. Palmer van den Broek, Goenoeng Sitoeli.
F. A. Palmer van den Broek, Boeleleng.
W. B. Pearson, Padang.
J. Peelen, Martapoera.
H. J. A. Raedt van Oldenbarneveldt, Djambi.
Mr. L. H. Rambonnet, Serang.
B. H. H. Ravenswaaij, Madioen.

P. Richter, Tjilatjap.
J. D. de Riemer, Batavia.
Jhr. J. A. Roëll, Batavia.
C. A. Rosemeier, Tegal.
Mr. M. M. Rosman, Kraksaän.
E. A. Rovers, Batavia.
J. A. van Rijn van Alkemade, Medan,
A. Salmon Vzn, Pasoeroean.
S. H. Schaank, Pamangkat (Westkust Borneo).
J. W. Th. van Schaik, Batavia.
J. Scheel, Pendjaloe (Cheribon).
J. Schnijder, Batavia.
J. C. Th. Scheffer, Batavia.
G. A. Scherer, Fort de Kock.
Jhr. Mr. J. W. A. von Schmidt auf Altenstadt, Batavia.
Jhr. J. G. O. S. von Schmidt auf Altenstadt, Batavia.
G. A. Schouten, Bengkalis.
J. A. Schröder, Batavia.
J. H. F. Schultz, Moeara-doea.
H. J. E. F. Schwartz, Indramajoe.
Mr. J. Sibenius Trip, Batavia.
Raden Mas Aria Soeganda, Pasoeroean.
H. Somermeijer, Parigi (Preanger).
Mr. A. Stibbe, Batavia.
E. C. Baron Sweerts de Landas Wijborgh, Buitenzorg.
Mr. W. Tadema, Semarang.
J. W. Tamson, Banka.
Tio Tek Ho, Batavia.
Dr. M. Treub, Buitenzorg.
S. W. Tromp, Pontianak.
L. F. Tuyl Schuijtemaker, Probolingo.
J. L. Ch. Twijsel, Bawean.
D. F. Uhlenbeck, Buitenzorg.
A. C. Uljee, Batavia.
A. G. Valette, Batavia.

Mr. W. C. Veenstra, Batavia.
J. A. Velders, Serang.
A. G. Vorderman, Batavia.
Mr. J. R. Voute, Batavia.
G. de Waal, Soekaboemi.
A. H. J. G. Wahlbeem, Pati.
H. A. von de Wall, Batavia.
G. L. Weijnschenk, Soerakarta.
H. P. Wagner, Medan.
H. D. Wiggers, Batavia.
S. J. Wiselius, Tegal.
B. A. H. Wolterbeek Muller, Ngandjoek (Kediri)
Jhr. O. Van der Wijck, Buitenzorg.
J. W. IJzerman, Fort de Kock.
Ch. F. Zeeman, Batavia.
S. B. Zeverijn, Batavia.
J. van Zon, Karimon (Riouw).
F. J. A. van Zijll de Jong, Batavia.

Buitengewone Leden.

K. Cephas, Djokjakarta.
S. Coolsma, Rotterdam.
J. F. de Corte, Buitenzorg.
N. Graafland, Menado.
Dr. J. Groneman, Banjoemas.
J. G. de Groot, Buitenzorg.
C. den Hamer, Soerakarta.
K. L. Harmsen, Padang Sidempoean.
W. Hoezoo, Semarang.
Raden Rangga Soeria Naga Legawa (Raden Karta Winata), Soekaboemi.
J. van Kinsbergen. Batavia.
F. Kramer, Nias.
J. Kreemer, Malang.
A. Kruijt, Modjowarno.

C. A. van Ophuijzen, Fort de Kock.
W. H. Sunderman, Nias.
W. F. van der Waarden, 's Gravenhage.
C. W. J. Wenneker, Soerabaja.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXXI. — 1893.

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE,
1894.

INHOUD.

Bestuursvergadering van Dinsdag 3 Januari 1893.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, P. H. VAN DER KEMP, H. HELB, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 3 Januari ten geleide van vijf ringen, twee oor- en drie halssieraden, alles van goud, op de Inlandsche begraafplaats der desa Pakisan, district Kedoe (Res. Kedoe) in den grond begraven gevonden.

Wordt besloten drie der ringen tegen de getaxeerde waarde van *f* 67.50 voor de verzameling over te nemen en den Directeur van O. E. en N. voor te stellen de zeven overige voorwerpen aan te koopen voor 's Rijks museum van oudheden te Leiden.

b. Van den Heer M. J. VAN BOSSE te 's Gravenhage, dd. 4 November, houdende dankbetuiging voor zijne benoeming tot eerelid.

c. Van den Heer Mr. P. A. VAN DER LITH te Leiden, dd. 28 November, houdende dankbetuiging voor zijne benoeming tot correspondeerend lid.

d. Van den Heer J. VISSER, gezaghebber van het Gouv.

S. S. Djambi te Sintang dd. 1 December, in antwoord op dezerz. schrijven van 12 November jl. (Not. 1892 pag. 103) mededeelende, dat de door hem geschonken vrouwelijke hampatoe (beeld) afkomstig is van Batoe Besamboeng, het hoogste punt hetwelk op de Kapoeas te bereiken is, en daar in Juni 1890 voor 4 flesschen jenever gekocht werd. Oorspronkelijk met waterverf beschilderd, werd het in dezelfde kleuren in olieverf overgeschilderd.

Drie der andere geschonken beelden zijn mede van de Kapoeas, terwijl twee van de Kahajan afkomstig zijn.

Het verven van beelden komt daar veel voor; de benoodigde verven worden uit vruchten en verschillende houtsoorten verkregen.

Not.

e. Van den Heer D. P. F. Jentink, Ass. Resident van Moeara Doea dd. 24 November, houdende mededeeling, dat in de doesoen Mantjakabo, onderafd. Kommering Oeloe (res. Palembang) verscheidene albino's voorkomen, van welke hij een geslachtsboom samenstelde, waaruit bleek, dat allen een gemeenschappelijken stamvader hebben. Van dien geslachtsboom wordt een exemplaar toegezonden met eenige aanteekeningen, benevens een photogram van zeven der nog levende personen. Tevens wordt bericht, dat een en ander vermoedelijk in het Internationales Archiv für Ethnographie zal worden gepubliceerd.

Met belangstelling wordt van het gezondene kennis genomen.

II. De Heer van der Chijs;

1°. Legt over:

a. de concept-begrooting voor 1893, welke na beraadslaging wordt gearresteerd;

b. de rekening en verantwoording over 1892 met de daarbij behoorende bescheiden.

De Heeren VAN DER KEMP en HABBEMA worden overeenkomstig art. 13 al. 8 van het Reglement van orde uitgenoodigd in de volgende vergadering verslag uit te brengen over deze stukken.

2°. Adviseert om het in zijne handen gesteld Chronologisch overzicht betreffende Timor over de jaren 1612-1846 van den Heer E. W. M. VAN DE VELDE (Not. 1892 pag. 105) aan de Regeering terug aan te bieden, onder mededeeling, dat het niet voor publicatie geschikt wordt geacht, doch in 's Lands archief ware op te nemen om tot vraagbaak te dienen.

Cfm. besloten.

III. De Heer VAN DER KEMP:

1°. Deelt mede, dat hij gedurende zijne reis in het laatst van verleden jaar eenige Hindoebeelden opmerkte, welke hij verzocht aan het Genootschap op te zenden, en waaromtrent zoo mogelijk nadere inlichtingen zullen worden gegeven.

De voorzitter bericht dat die beelden ontvangen zijn en dat er eenige nummers onder voorkomen die, hoewel erg geschonden, toch door afwijking van de gewone voorstelling voor de verzameling van belang zullen wezen. Nadere aanwijzingen kunnen voor het oogenblik omtrent deze beelden niet worden verstrekt, omtrent ze haast onkenbaar zijn door de dikke kalklaag die ze bedekt en nog niet kon verwijderd worden.

2°. Bericht, dat volgens eene van de Regeering ontvangen mededeeling de bezorging van een nieuwen druk van Prof. de Hollander's Handboek voor de land- en volkenkunde van N. I. is opgedragen aan den Heer R. VAN ECK, leeraar aan de Kon. Militaire Academie te Breda.

IV. De Heer HELB deelt mede, dat volgens bericht van den triangulatie-dienst ter Sumatra's Westkust vroeger op

den Dolok Sorik Merapi in de res. Tapanoeli zich drie Hindoegraven van rooden baksteen bevonden, waarvan twee bij de jongste aardbeving in den krater verdwenen zijn, terwijl het derde zich geopend heeft, hetgeen leidde tot het vinden van een geelbruine van gebakken klei (onverglaasd) in sierlijken vorm vervaardigde urn, waarin zich niets anders bevond dan de sporen van asch, terwijl het graf overigens niets bevatte.

De urn, waarvan eene teekening wordt overgelegd, is 24 c. M. hoog, bij een middellijn op het breedste gedeelte van 18 c. M. en zal aan het Genootschap worden opgezonden.

V. Naar aanleiding van het bepaalde bij art: 10 van het Reglement van orde worden door den voorzitter in commissie gesteld tot opneming:

1°. van de bibliotheek en de handschriften de Heeren VAN DER CHIJS en SNOUCK HURGRONJE.

2°. van de andere verzamelingen de Heeren HELB en LOUW.

VI. Tot gewone leden worden benoemd de Heeren J. J. VAN OOSTERZEE Jr., voorzitter der Wees- en Boedelkamer te Semarang, H. J. A. RAEDT VAN OLDENBARNEVELDT, politiek agent te Djambi, P. DE ROO DE LA FAILLE, controleur b. h. Bin. Best. te Tjitjalengka, en P. ESCHAUZIER, suikerfabrikant te Modjokerto.

Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd de heeren Mr D. BEETS, A. H. E. ZWAGER, B. J. E. ROSKOTT en D. A. HOOIJER.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 7 Februari 1893.

Tegenwoordig de Heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Wnd. Voorzitter, P. H. VAN DER KEMP, H. HELB, J. HABBEMA, P. J. F. LOUW en Mr J. H. ABENDANON, Secretaris.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende stukken ter tafel gebracht:

a. Het Gouvernements besluit dd. 23 Januari 1893 No. 1, houdende machtiging om, nadat van de afbeeldingen, behoorende bij de door den Directeur van O. E. en N. overgelegde rapporten over de Inlandsche kunstnijverheid in verschillende gedeelten van den Nederlandsch-Indischen archipel, in Nederland zinco-typen zullen zijn vervaardigd: 1°. die rapporten deels aan het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, deels aan de Nederlandsch-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw, ter publiceering af te staan; 2°. hoogerbedoelde afbeeldingen ter Landsdrukkerij kosteloos te doen drukken, met bijlevering van het benoodigd papier, tot een aantal van respectievelijk 800 en 900 exemplaren, naarmate de rapporten, waarbij zij behooren, bestemd zijn om te worden gepubliceerd in het Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, dan wel in het Tijdschrift der Maatschappij van Nijverheid en Landbouw; onder voorwaarde dat door die vereenigingen van elk rapport kosteloos, ten behoeve van de Regeering, aan het Departement van O. E. en N. worden afgestaan 150 overdrukken met bijbehoorende afbeeldingen.

Not.

b. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 10 Januari, houdende verzoek om vroegtijdige toezending der gebruikelijke gegevens ten behoeve van het Koloniaal Verslag.

De Secretaris deelt mede, dat hieraan bereids voldaan is.

c. Van denzelfden dd. 28 Januari, met verzoek om mededeeling of door het Genootschap prijs wordt gesteld op 9 koperen gewichten, zijnde: 1 à 50, 1 à 25, 1 à 10, 1 à 5, 1 à 4, 1 à 3, 1 à 2, 1 à 1 en 1 à $^1/_2$ katti; vier koperen maten, zijnde: 1 à 1, 1 à $^1/_2$, 1 à $^1/_4$ en 1 à $^1/_8$ gantang; vijf koperen maten, zijnde: 1 à 1, 1 à $^1/_2$, 1 à $^1/_4$ kan, 1 à 1 en 1 à $^1/_2$ mutsje, voor den dienst van het ijkwezen afgekeurd, doch van historische waarde.

Wordt besloten de vraag bevestigend te beantwoorden.

d. Van denzelfden dd. 31 Januari met het bericht, dat, behalve de reeds ontvangen 19 Boeddhabeelden uit de residentie Kediri, waarvan 11 afkomstig van het erf van den Assistent Resident van Toeloeng-Agoeng en 8 van dat van den Regent aldaar, binnenkort aan het Genootschap zullen worden toegezonden 14 dergelijke beelden, afkomstig van Singosari in de residentie Pasoeroean, terwijl nader zoo mogelijk inlichting zal worden verschaft omtrent de oorspronkelijke vindplaatsen.

Not.

e. Van den Directeur der B. O. W. dd. 5 Februari ten geleide van het verslag der Staatsspoorwegen in Ned.-Indië over 1891.

Onder dankbetuiging in de bibliotheek opgenomen.

f. Van den Consul-Generaal der Nederlanden te Singapore dd. 31 Dec., houdende aanbieding eener verzameling van het lokaalgeld, op een 9tal tabaksondernemingen in Britsch Noord-Borneo gebruikelijk, door tusschenkomst van den

Gouverneur van dat gewest ontvangen, en wel 25 soorten in koper, tin of ander metaal, en 9 soorten in papier (Not. 1892 pag. 67).

Onder dankbetuiging in het numismatisch kabinet opgenomen.

g. Van den Resident van Sumatra's Oostkust dd. 28 Januari, ten geleide van eene verzameling estates-munten en papiergeld in de afd. Deli in gebruik, en wel 37 soorten in koper, tin of ander metaal en 181 soorten in papier, met toezegging nader toe te zenden die, welke in de afd. Batoe Bahra, Asahan en Laboean Batoe in gebruik zijn.

(Not 1892 pag. 102).

U. s.

h. Van den Heer A. L. VAN HASSELT, Resident van Tapanoeli, dd. 17 Januari, naar aanleiding van dezerz. schrijven van 24 Augustus 1892 No. 155 (Not. 1892 pag. 51 en 66.) aanbiedende eene nota betreffende de rijstcultuur in genoemd gewest, samengesteld uit bijdragen van de aldaar dienende ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur.

Wordt besloten de nota in het Tijdschrift op te nemen.

i. Van denzelfden, dd. 26 December 1892, ten geleide van een resumé der berichten door besturende ambtenaren in de residentie Tapanoeli ingezonden omtrent het eten van aarde door de bevolking van gemeld gewest, en verder in overweging gevende om de resultaten van een scheikundig onderzoek der verschillende monsters eetbare aarde, door tusschenkomst van den Directeur van O. E. N. te ontvangen, met het resumé te publiceeren.

In rondlezing.

j. Van den Heer E. F. JOCHIM, controleur bij het Bin. Bestuur dd. 7 Januari, naar aanleiding van dezerz. schrijven

van 24 Augustus 1892 No. 151 (Not 1892 pag. 65) zijne omgewerkte beschrijving van den Sapoedi-archipel aanbiedende, vergezeld van twee kaarten.

Wordt besloten de beschrijving in het Tijdschrift op te nemen, terwijl nader op advies van den Heer HELB zal worden beslist aangaande het publiceeren der kaarten.

k. Van den Heer REGINALD Awdry, acting Treasurer van Serawak, dd. 19 Januari, in antwoord op dezerz. schrijven van 30 December namens Z. H. DEN RAJAH toezendende twee waardeloos gemaakte exemplaren van het in Serawak gangbare papierengeld van 10 en 5 dollars, benevens een dubbel stel van de postzegels daar in gebruik.

Dankbetuiging.

l. Van den Heer J. J. MEIJER, controleur b/h. Bin. Bestuur te Oengaran dd. 2 Januari, houdende bericht: 1°. dat in den loop dier maand na een offerfeest, door de inwoners dier desa verlangd, een begin zou worden gemaakt met de opsporingen in de desa Bergaslor (Not. 1892 pag 88), 2°. dat vermoedelijk op den Goenoeng Gĕntong, een der toppen van het Oengaran-gebergte, eene gelijke ruine als te Bergaslor bestaat, waaronder eveneens oudheden verborgen moeten zijn; 3°. dat hij eenige kleine beelden naar zijne woning heeft doen vervoeren, tot tegengang van verdere beschadiging, en dat hij daarvan nader eene beschrijving zal geven, zoo mogelijk vergezeld van photographiën; 4°. dat hij de hulp van het Genootschap inroept opdat van Regeeringswege aan den controleur te Oengaran de zorg voor de daar aanwezige Hindoe-oudheden worde opgedragen.

Wordt besloten ter zake van het sub 4°. bedoelde te verwijzen naar de Bijbladen no. 248, 1561 en 2915.

m. Van Heer A. H. J. G. WAHLBEEM, aspirant controleur

te Pati dd. 29 Januari, houdende mededeeling 1°. dat de leden van het desa-bestuur in de res. Japara een bepaald kostuum hebben, waarvoor in elk district een afzonderlijk patroon bestaat; en dat hij bereid is om, des verlangd, van elk patroon een model te zenden, hetzij als stukken goed, hetzij in den vorm van sikĕpan's, in welk laatste geval de kosten voor de geheele residentie bedragen ± *f* 400; 2o dat in twee desa's van het district Tenggeles (Pati) en in verscheidene van het district Oendakan (Koedoes) de kabajans nimmer een baadje dragen en in laatstgenoemd district ook geen hoofddoek, maar een witte koeloek, benevens een buitengewoon langen staf, terwijl te hunnen aanzien nog deze bijzonderheid te vermelden is, dat zij hunne buren moeten waarschuwen, wanneer zij voornemens zijn den coitus uit te oefenen.

Wordt besloten den Heer Wahlbeem te verzoeken den prijs op te geven van eene verzameling stalen of fragmenten van bovenbedoelde patronen, voldoende groot om die patronen te leeren kennen, en een exemplaar te zenden van de bewuste staven, dan wel, indien zulks niet te verkrijgen is, eene beschrijving van die staven.

n. Van Mevrouw C. Schotel, geb. Broese van Groenou, dd. 9 December, houdende bericht van overlijden van den Heer Dr G. D. J. Schotel, corresp. lid van het Genootschap.

Rouwbeklag.

o. Van de Algemeene Rekenkamer dd. 12 Januari, ten geleide van twee zilveren inktkokers, waarvan een afkomstig is van het College van Heemraden der Bataviasche ommelanden met een zilveren bel (als voren), alsmede eenige kennelijk met opzet verminkte koperen zegel-stempels uit den tijd van den Maarschalk Daendels, vroeger bij de Kamer in gebruik, welke voorwerpen op verzoek van den Heer van der Chijs in het Museum bewaard kunnen worden.

Dankbetuiging.

III. De Heer VAN DER CHIJS:

1°. Brengt, ook namens den Heer SNOUCK HURGRONJE, het volgende verslag uit betreffende de bibliotheek.

De vermeerdering van het aantal boekwerken bedroeg in het afgeloopen jaar 527, dus 247 meer dan in het vorige.

Overeenkomstig het vroeger genomen besluit der Directie werden in dit jaar de vervolgwerken van natuurkundigen aard overgegeven aan de Koninklijke Natuurkundige Vereeniging en heeft de Secretaris de wetenschappelijke inrichtingen, die bedoelde werken publiceeren, uitgenoodigd, ze voortaan direct aan die vereeniging te doen geworden.

Uitgeleend werden aan 92 personen 568 deelen, uitmakende 310 werken; bij het begin dezes jaars waren nog 171 dier boekdeelen in handen van 32 personen.

Acht boekdeelen, die in den loop der jaren 1886—91 aan drie verschillende personen in bruikleen werden gegeven, schijnen zoek geraakt te zijn. Het komt der commissie wenschelijk voor om nu de pogingen van den Bibliothekaris om die werken terug te krijgen, tot nog toe vruchteloos zijn gebleven, die personen van wege de Directie aan hunne verantwoordelijkheid ernstig te herinneren.

Cfm. besloten.

De vermeerdering der handschriften bestond in:

	Geschenk.		Gekocht.	Afgeschreven.
	in originali.	in afschrift.		
1. Hollandsch, enz.	1			
2. Arabisch	1		3	
3. Atjehsch				
4. Bataksch	1			
5. Manangkabo				
6. Maleisch		1	3	3
7. Rentjoeng				

	Geschenk.		Gekocht.	Afgeschreven.
	in originali.	in afschrift.		
8. Lampongsch				
9. Soendaneesch	2		14	
10. Javaansch	3		24	
11. Kropaks	5			
12. Madoereesch				
13. Balineesch				
14. Makasaarsch				
15. Boegineesch	1			
16. Andere talen v. d. Arch.				

De geschonken HSS. waren afkomstig van de Heeren P. H. VAN DER KEMP (1 Holl., zie Not. XXX (1892), bl. 103); J. K. H. DE ROO VAN ALDERWERELT (1 Ar. en 1 Boeg., *ibid.* 46); P. J. VAN SANTEN (1 Bat., *ibid.* 46); den Gouverneur van Sum. Westk. (1 Mal., *ibid.* 42); J. HABBEMA (1 id., *ibid.* 61); K. F. HOLLE (1 id. en 3 Jav., *ibid.* 68); RADEN NGABEHI SOMA SOERIA DIRĔDJA (1 krop. Sd., *ibid.* 27) en den Assistent-Wĕdana van Dajoe, Bangil, Pasoeroean (4 krop. Jav., *ibid.* 115, waar verkeerdelijk van drie gesproken is). Dat de 4 Rentjoeng hss. van den Heer A. G. VALETTE, genoemd in het vorige verslag, ontvangen werden, kon eerst in de Januari-vergadering van 1892 worden vermeld (*ibid.* bl. 6).

De in de tabel vermelde 3 afschriften van Mal. hss. was het Genootschap in de gelegenheid te laten maken of ontving het naar aanleiding van het verzoek dezerzijds, ten gevolge van het voorstel van den Heer D. GERTH VAN WIJK, zie Not. XXIX (1891), bl. 50, zooals blijken kan uit Not. XXIX (1891), 81, XXX (1892), 42; XXIX, 92, XXX, 52; XXIX 97, XXX, 58, 75, 90, terwijl men over het in het vorige verslag vermelde afschrift naslaan kan XXIX, 62, 98, en XXX, 3.

De Heeren Mr. L. W. C. van den Berg en Dr. J. G. H. Gunning zonden eenige der door hen geleende HSS. terug, Dr. C. Snouck Hurgronje alle. Op dit oogenblik zijn er HSS. van het Gen. in handen van de Heeren Mr. L. W. C. van den Berg, Dr. J. G. H. Gunning, J. Habbema, F. A. Liefrinck, P. J. F. Louw, J. J. Meijer, Dr. H. N. van der Tuuk (No. 32 van de door hem in deposito gelaten Hss.), A. F. von de Wall en D. Gerth van Wijk.

Voor de Dr. H. N. van der Tuuk toegezonden Hss. (Tjarita Joesoep, kropak 452 en 453, en het afschrift van 452), Not. XXX (1892), 97, werd geen reçu terug ontvangen.

Mr. L. W. C. van den Berg ontving een door den schrijver hier vervaardigd afschrift van Lewis's uitgave van de Adat Lembaga Banka Oeloe, *ibid.*, 24, 51.

Er werd één nieuwe beschreven steen ontvangen, waarvan het opschrift echter niet te ontcijferen schijnt. Deze, afkomstig van Toeban, werd aan het Gen. aangeboden door den Heer B. H. H. Ravenswaay, *ibid.*, 25. Het Tamil-opschrift van den beschreven steen B. G. No. 42 werd door Dr. E. Hultzsch opgehelderd, *ibid.*, 80. Onder de oudheden van den Heer Dieduksman, die naar aanleiding van een voorstel van Dr. R. D. M. Verbeek, na onderhandeling met den Heer G. J. Oudemans, door den Heer K. Cephas voor het Genootschap gephotografeerd werden, bevond zich, behalve andere beschreven voorwerpen, een steentje, dat hier later ter bezichtiging ontvangen werd. Het bleek een namaak te wezen, zie *ibid.*, 5, 11, 35, 59, 91. En een onderzoek naar een beschreven steen, die in de Tjiasĕmlanden zou moeten bestaan, gaf een negatieve uitkomst, *ibid.*, 45, 87, 103 en 106.

Genoemde steen van Toeban kan hier abgeklatscht worden. Overigens werden papieren afdrukken ontvangen, door tusschenkomst van den Heer G. J. Oudemans, van het steentje van Dieduksman, en, door tusschenkomst van den

Heer K. Cephas, van enkele der opschriften aan den (wèder bedekten) voet van de Boroboedoer, *ibid.*, 59.

Onder oude papieren in het Bat. Gen. werd eene afteekening ontdekt van een tempajan met een jaartal, Çaka 1037, *ibid.*, 18.

De verzameling der piagĕm's van metaal werd verrijkt met 27 beschreven gouden platen, van verschillende grootte (8 zijn van hetzelfde formaat), die met andere oudheidkundig zeer belangrijke voorwerpen, gevonden werden aan den oever van de Koewala Soengei Sampit (Sampit, Z. en O. afd. Borneo), en door de Regeering werden aangekocht, *ibid.* 2 en 41. Voorts schonk de Heer Mr. H. Kuneman twee oude Javaansche koperen platen, waaromtrent mededeeling werd gedaan in de Maart-vergadering van het afgeloopen jaar, *ibid.* 23.

Op een der door den Heer W. P. Groeneveldt op zijn reis naar Midden-Java verworven voorwerpen (bovenstuk van een klok), werd een opschrift aangetroffen, *ibid.* 112.

Wat de piagĕm's uit nieuweren tijd betreft, ontving het Gen. door tusschenkomst van den Heer L. M. Vonck een tot nog toe geheel onbekende te leen, *ibid.*, 10 en 45, die in het derde vervolg van „Nog eenige Javaansche piagĕm's uit het Mohammedaansche tijdvak, afkomstig van Mataram, Bantĕn en Palembang" (Tijdschr. Ind. T. L. en Vk. XXXV) bekend is gemaakt. Van dezen piagĕm kon, wat het oorspronkelijke plan was, geen facsimile worden vervaardigd. Eenige photographische afbeeldingen zijn echter in de verzameling opgeborgen. De door den Heer H. C. Humme in Bijdr. T. L. en Vk. van N. I., 4e Rks., VIII, besproken en behandelde piagĕm werd door den Heer V. H. Dalitz voor een tijd aan het Genootschap in leen gezonden, Not. XXX (1892), 28, 39, en hier abgeklatscht en gephotographeerd. Nog ontving het Gen. hier ook (nogmaals) de door den Heer Humme in Bijdr. T. L. en Vk. van N. I., 4e Rks., X, uitgegeven piagĕm, die het Gen. in Maart 1889, door tus-

schenkomst van den Controleur van Kroë, aan den eigenaar terugzond (Not. XXX, 1892, 60).

Een onderzoek naar soortgelijke oorkonden op Borneo (Wester afd. en Z. en O. afd.) gaf een negatief resultaat, *ibid.* 18, 49, 57.

2°. Deelt mede, dat volgens het bezoekersboek het Museum gedurende 1890, 1891 en 1892 bezocht is respectievelijk door 4786, 4029 en 4518 personen, doch dat het aantal veilig op het dubbele kan worden gesteld, daar velen hun naam niet inschrijven.

III. De Heer VAN DER KEMP, ook namens den Heer HABBEMA verslag uitbrengende over het finantieel beheer, constateert dat dit met veel zorg is gevoerd, en stelt voor den Thesaurier onder dankbetuiging acquit en décharge te verleenen.

Cfm. besloten.

IV. De Heeren HELB en LOUW brengen het volgend verslag uit over de archaeologische, ethnologische en numismatische verzameling:

Archaeologische Verzameling.

De archaeologische verzameling werd in het afgeloopen jaar belangrijk verrijkt, namelijk met 33 voorwerpen van steen, 37 nummers (85 voorwerpen) van metaal en 12 voorwerpen van aardewerk of porcelein.

Onder deze aanwinsten, waarvan de lijst als bijlage is overgelegd bij de notulen van het 4e kwartaal van het vorige jaar, verdienen bijzondere vermelding de beelden en andere steenen voorwerpen door wijlen den kapitein der Chineezen te *Soerabaja* HAN KOK PING aan het Genootschap geschonken (Zie Notulen 1892, pag. 10 en 43) waarvan het meerendeel geheel gaaf en ongeschonden is, benevens

de bronzen voorwerpen door den voorzitter op zijne reis door midden-Java bijeengebracht, waaronder zeer zeldzame beelden voorkomen. Werd reeds in het verslag omtrent deze verzameling van 3 Maart 1891 er op gewezen, dat in de kasten van de metalen voorwerpen weder overvulling merkbaar was, aan welk bezwaar de conservator echter door eene verschikking grootendeels zou kunnen te gemoet komen, gedurende het sinds afgeloopen tijdperk van nagenoeg 2 jaren kwam er bepaaldelijk ruimte te kort, hetgeen den conservator aanleiding gaf om een groote kast te doen aanmaken, terwijl op het oogenblik waarop de commissie de verzameling bezocht nog twee kleinere kasten in aanmaak waren, na welker plaatsing echter de geheele ruimte van het locaal waarin de verzameling der metalen voorwerpen wordt tentoongesteld zal zijn ingenomen.

In de beeldengalerij achter het gebouw werd tegen den westelijken muur een console gemetseld, waarop het schoonste gedeelte van de basreliefs zal worden geplaatst, waardoor meer ruimte voor de beelden op den vloer zal worden gewonnen, hetgeen na de in den laatsten tijd ontvangen nummers zeer wenschelijk is, daar ook deze afdeeling der verzameling door overvulling bedreigd wordt.

Reeds vormde de conservator het plan om een aantal beelden eener zelfde soort in een of twee rijen te plaatsen onder de nieuwe loods in het verslag van 3 Maart 1891 genoemd.

De beeldengalerij in het hoofdgebouw en de beschreven steenen in de nieuw aangebouwde loods (Zie het verslag van 2 Februari 1892) ondergingen geen verandering.

Ethnologische verzameling.

De conservator tijdens de vorige opneming bezig met het etaleeren der voorwerpen in de nieuwe zalen, kwam sinds dat tijdstip met dien arbeid geheel gereed; het mocht hem daarbij gelukken de vroeger door gebrek aan ruimte ver-

broken rangschikking der voorwerpen naar land of plaats van afkomst grootendeels te herstellen.

De geschreven vervolg-catalogus op den 31n December 1891 eindigende met No 6313, had op den 31n December 1892 No 6710 tot eindnummer, zoodat gedurende het jaar 1892 de verzameling met 397 nummers, omvattende meer dan 500 voorwerpen, werd verrijkt.

De supplement-catalogus, waarover in het verslag van 3 Maart 1891 gesproken wordt, is voor een groot gedeelte gereed om ter perse te gaan.

De belangrijkste aanwinsten der verzameling waren zeker de collectiën TROMP en JELLESMA (Zie not. 1892 bijlagen XI en XII), doch ook vele voorwerpen worden in loco aangekocht.

Ondanks de in het jaar 1891 verkregen twee nieuwe ruime zalen, onderging ook deze verzameling het lot van alle verzamelingen waar steeds bijkomt en nooit afgaat: de ruimte zal binnen een niet al te ver verwijderd tijdstip weder te klein blijken. Na ontvangst van de collectie JELLESMA werd aan de vele reeds aanwezige groote etalagekasten er nog een toegevoegd, en thans blijkt er nog slechts ruimte over voor twee van die kasten.

De conservator ondervond veel bezwaar bij het onderhouden van de nummers der niet in kasten geplaatste voorwerpen; de etiquetten worden steeds bedorven door insecten, die de nummers doen verdwijnen door het wegvreten van de inkt.

Numismatische Verzameling.

Door geschenken is in 1892 betrekkelijk weinig, maar door aankoop (voornamelijk in Europa) des te meer verkregen (Zie de lijst toegevoegd aan de notulen van het 4e kwartaal 1892.) Tengevolge hiervan moest een nieuwe toonkast werden aangeschaft. Ook hier bleef nu nog slechts een hoek in het locaal over waar zonder de passage te belemmeren nog een kast zou kunnen geplaatst worden.

Overigens schonk de conservator der commissie inzage van het volgend statistiek overzicht, waaruit men de trapsgewijze ontwikkeling van het numismatisch kabinet van het Genootschap gedurende de laatste 25 jaren kan volgen.

In de verzameling waren aanwezig:

op 16 Sept. 1858	184 soorten;		184 exemplaren	
in Feb. 1877	2214 „ ;		2666 „	
„ Sept. 1886	4237 „ ;	ruim	6000 „	
op 1 Jan. 1893	ruim 5300 „ ;	±	8000 „	vertegenwoordigende eene waarde van ± ƒ 20.000.— [1])

V. De Heer Louw:

1°. Legt over een van den Heer A. G Vorderman ontvangen bijdrage tot de kennis der oudheden van Java.

Wordt besloten tot opneming in het Tijdschrift.

2°. Deelt mede, dat, volgens bericht van den Heer G. J. Oudemans te Djokjakarta, Z. H. de Sultan den Heer Cephas vergund heeft het inwendige van den Kraton te photografeeren; en dat door den Heer Oudemans voor het Genootschap zijn toegezonden platte gronden van de Kratons te Djokjakarta en Plered.

Dankbetuiging.

VI. De Heer Helb biedt ten geschenke aan eene medaille, geslagen bij gelegenheid van den intocht van Prins Willem V in Amsterdam, 1768. (vervolg op van Loon no. 424*a*.)

Onder dankbetuiging in het numismatisch kabinet opgenomen.

VII. De Secretaris deelt mede:

1°. Dat van den Heer Brandes ontvangen is een stuk met het opschrift: „Een paar bijzonderheden uit een HS. van de hikajat Kalila dan Damina".

Wordt besloten tot opneming in het Tijdschrift.

[1]) Zie verder de tabel op pag. 20.

2°. Dat door den Hoogleeraar Dr. DE GOEJE aan den Heer BRANDES het verzoek is gedaan ten behoeve van Prof. Vreede toe te zenden kropak No. 427 Rongga Lawe of Damar Woelan betiteld.

De vereischte machtiging wordt verleend.

3°. Dat van den Heer J. R. STUURMAN de beschrijving der door hem geschonken verzameling Bataksche voorwerpen ontvangen en als bijlage der Not. van het 4e kwartaal 1892 opgenomen is.

Not.

4°. Dat de drukproeven van het in de onlangs verschenen afleveringen 5/6 van het Tijdschrift opgenomen stuk van den Heer SCHAANK wegens de daarin voorkomende Chineesche teksten gecorrigeerd zijn door den Heer B. HOETINK, tolk voor de Chineesche taal, en stelt voor dien Heer voor zijne bereidwilligheid den dank der Directie te betuigen.

Cfm. besloten.

5°. Dat door tusschenkomst van den voorzitter ten geschenke zijn ontvangen:

van den Heer C. DEN HAMER drie photogrammen van oudheden in Soerakarta;

van den Heer W. MEIJER RANNEFT een cahier met verschillend Javaansch schrift, waaromtrent door den Heer BRANDES het volgende bericht is:

Het mij gezonden cahier bevat eenige oude alphabetten oud-Javaansch schrift. Waaraan zij ontleend zijn, is niet duidelijk. Denkelijk is het een copie van een der handschriftjes, waarin zij vroeger door den een of ander bijeengegaard waren, zooals men die meer aantreft, en ook in de verzameling van het Genootschap reeds voorhanden zijn.

Voor een gedeelte zijn het Spielereien, en geen der alphabetten is volledig gegeven. De laatste 9 alphabetten zijn overgenomen uit Raffles's History of Java.

Het belangrijkste in het gezondene zijn de hoofden door den schrijver boven de eerste alphabets geplaatst, waarin hij aangeeft hoe men ze moet noemen en den tijd van hun gangbaar-zijn. Niet omdat men daaruit iets in dien trant zou kunnen leeren, wat tevens ook juist is, maar omdat men er uit zien kan wat een Javaan zich bij zulke dingen denkt, en hoe hij zich combinaties maakt van hem half bekende juiste en onjuiste feiten. Zoo noemt hij de twee eersten: „de *aksara's saradénta.*" *Aksara* beteekent „medeklinker," en *saradénta* is een verkorting van *aksara dénta* „de dentale medeklinkers, of tandletters," een eigenaardige benoeming of omschrijving van een alphabet, dat bestaat uit gutturalen, palatalen, lingualen, labialen èn dentalen.

6°. Dat naar aanleiding van het daartoe strekkend verzoek voor 's Genootschaps album photographische portretten zijn ontvangen van de Heeren: Mr. J. A. VAN DER CHIJS, K. F. HOLLE, G. LAVINO, Dr. A. B. COHEN STUART, D. GERTH VAN WIJK en G. F. DE BRUIJN KOPS.

VIII. Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd de Heeren Mr. TACO HENNIJ, E. M. BURGER en J. W. TAMSON.

IX. De Heer VAN DER CHIJS stelt ter bezichtiging eene verzameling schetsen, vervaardigd door den Heer J. R. HOOIJER, Majoor der Infanterie, waarvan met belangstelling en waardeering kennis wordt genomen.

Dankbetuiging.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Wnd. Voorzitter,
VAN DER CHIJS.

De Secretaris,
ABENDANON.

STATISTISCH OVERZICHT

VAN DE

AANWINSTEN DER NUMISMATISCHE VERZAMELING

sedert de uitgave van den catalogus 1886.

JAREN.	MEDAILLES.				MUNTEN.							Papieren geld.	Totaal.
	Goud.	Zilver.	Brons of koper.	Nikkel of tin.	Goud.	Zilver.	Koper of brons.	Tin of lood.	Nikkel.	Platina.	Aluminium.		
1887	—	13	36	—	14	139	61	1	1	—	—	133	398
1888	1	4	23	2	7	40	84	2	2	—	—	32	197
1889	—	5	9	2	16	48	90	12	3	—	—	14	199
1890	—	11	14	—	16	108	186	14	1	—	—	6	356
1891	—	2	104	—	19	77	89	1	4	—	—	27	323
1892	1	1	17	2	12	126	72	1	3	1	1	30	268
Totaal	2	36	203	6	84	538	582	31	14	1	1	243	1741

Bestuursvergadering van Dinsdag 7 Maart 1893.

Tegenwoordig de Heeren Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Wnd. Voorzitter, Dr. J. L. A. BRANDES, P. H. VAN DER KEMP, P. J. VAN SANTEN, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris, benevens het Eerelid Dr. R. D. M. VERBEEK.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende stukken ter tafel gebracht:

a. Een renvooi van den Gouvernements Secretaris dd. 4 Maart, ten geleide der afl. 299 en 300 van de „Flora Batava".

b. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 15 Februari, houdende bericht, dat de PANGERAN ARIO SASRANINGRAT volgens schrijven van den Resident van Djokjakarta geen bezwaar heeft dat van het door hem vervaardigd geschrift Sĕrat Salokå Darmå (Not. 1892 pag. 112) eene copie wordt genomen; dat hij aan het Genootschap overlaat hiervoor al dan niet eene geldelijke belooning toe te kennen, en casu quo het bedrag hiervan te bepalen.

Wordt besloten aan den schrijver eene belooning toe te kennen van *f* 20 en het afschrift t. z. t. in de verzameling handschriften te plaatsen.

c. Van den Resident van Palembang dd. 25 Februari, ten geleide van een schrijven van den politieken agent te Djambi, den Heer H. J. A. RAEDT VAN OLDENBARNEVELD, luidende als volgt:

Ik heb de eer UHoogEdGestr's welwillende tusschenkomst interoepen, om hierbijgaand Hindoebeeld, in een houten kist verpakt en van een duidelijk adres voorzien, namens mij, aan het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen aan te bieden.

Tijdens mijn jongste verblijf te *Batavia* kwam ik toch te weten, dat het museum geen enkel exemplaar van Hindoesche overblijfselen uit deze streken rijk was, doch dat het niettemin op het bezit daarvan grooten prijs stelde.

Aangaande het beeld zelve kan ik u weinig bijzonders mededeelen.

Toen ik in 1890 het bestuur over de afdeeling Djambi aanvaardde, vond ik het op het erf van de tegenwoordige oude controleurswoning onder struikgewas verscholen liggen.

Volgens een door mij ingesteld onderzoek is dit beeld van doessoen *Moeara-Djambi* afkomstig (ruim een uur stoomens beneden onze nederzetting ter hoofdplaats *Djambi* aan de *Batang-Hari* gelegen.)

Van daar zou het beeld eenige jaren geleden door den toenmaligen Politiek-agent Niesen naar de hoofdplaats Djambi zijn overgebracht.

Zooals bekend is, worden te Moeara Djambi nog meerdere Hindoe-oudheden aangetroffen, waarvan een vrij uitvoerige beschrijving te vinden is in het groote werk van de Midden-Sumatra expeditie nl. in het eerste deel van het reisverhaal op bldz: 244 e. v., en is het dus best mogelijk dat het beeld werkelijk van die plaats afkomstig is.

De aldaar voorkomende oudheden wijzen vrij duidelijk op een hier geheerscht hebbend Siwaisme, dat gelijk bekend is ook op Java algemeen in zwang was.

Ook de Hindoebeelden in de Palembangsche bovenlanden, o. a. in de onderafdeeling Lematang-Oeloe voorkomende, waar ik een drietal jaren het bestuur voerde, en die ook alle door mij bezocht werden, vertoonen de duidelijkste

aanwijzingen van Siwa vereering (den god der vernieling en recreatie.)

Het vrouwenbeeld, dat ik u hierbij doe toekomen, stelt, ik waag de onderstelling, waarschijnlijk Doerga (deugd), echtgenoot van Siwa voor, die ook onder de namen van Parwati, Bhawani of Dewi voorkomt, en op Java als Loro Djonggrang bekend is.

De steensoort, waaruit het beeld is gehouwen, is trachiet, dat overigens nergens in de Djambische benedenstreken wordt aangetroffen.

Naar alle waarschijnlijkheid is de steen dus uit de Djambische bovenlanden hierheen vervoerd, alwaar in de bedding der Batang Hari en van hare talrijke zijriviertjes, deze steensoort veelvuldig voorkomt.

De omstandigheid, dat ook in de Djambische bovenlanden Hindoe-overblijfselen voorkomen, kan als een nadere bevestiging aangemerkt worden van hetgeen tot nu toe algemeen wordt aangenomen, nl. dat het Hindoeisme zich over Sumatra's Oostkust in eene richting van het N. W. naar het Z. O. heeft uitgebreid, voor zoover Djambi betreft, de loop volgende van de Batang Hari.

Evenals in de Palembangsche bovenlanden hecht men in het Djambische volstrekt geene waarde aan de overblijfselen van het Hindoeisme en zijn ze ook geen voorwerpen meer van godsdienstige vereering.

Zij dragen er dan ook niet de minste zorg voor, en laten ze staan, voor hetgeen ze zijn, een bewijs te meer, hoezeer het voorvaderlijke Hindoeisme bij hen geheel en al in vergetelheid is geraakt.

Maar juist daarom vermeen ik, kan het zijn nut hebben het Archeologisch museum te Batavia in het bezit te stellen van een Hindoe-overblijfsel uit deze streken; immers kan het oudheidkundigen, die eene meer speciale studie maken van het Hindoeisme, in de gelegenheid stellen, hetzelve in oogenschouw te nemen, waardoor zij mogelijk

in staat zullen zijn zich een meer volledig denkbeeld te vormen van een reeds sedert eeuwen vervlogen beschavingsperiode, die, zooals met alle zekerheid mag aangenomen worden, aan die welke op Java geheerscht heeft, is voorafgegaan.

Daar het beeld nog niet ontvangen is, zal de Resident om inlichting worden gevraagd.

d. Van den Consul der Nederlanden te Saigon dd. 6 Februari, houdende mededeeling, dat het ten slotte niet gelukt is een stel waardeloos gemaakte biljetten der Banque de l'Indo-Chine te verkrijgen (Not. 1892 pag 108).

Not.

e. Van den Heer A. H. J. G. Wahlbeem, aspirant-controleur te Pati dd. 1 Maart, in antwoord op dezerz. schrijven van 20 Februari (Not. pag. 9) berichtende, dat eene volledige verzameling der bedoelde patronen *f* 50 zal kosten, terwijl voor de kabajan-staven (een eenvoudige stok met ruw snijwerk en een bont kwastje) ± *f* 1 gevraagd wordt.

Wordt besloten den Heer Wahlbeem mede te deelen, dat van de zaak wordt afgezien.

f. Van den Heer J. J. Meijer, controleur bij het B. B. te Oengaran dd. 28 Februari, houdende bericht, dat bij het opgraven van den Tjandi Sĕkoenir zijn gevonden 4 steenen Ganeça beelden van verschillende grootte, maar zwaar beschadigd; 3 idem tamelijk gaaf; 2 tempel-versieringen; 1 steenen beeld met vier armen, waarvan een gebroken; 1 zittend beeld met twee armen, waarvan een gebroken; 1 idem zonder hoofd, welke beelden voorloopig in de controleurswoning zijn geplaatst en nader zullen worden beschreven. (Not. 1892 pag. 88).

Not.

g. Van den Britschen Consul te Batavia dd. 6 Maart in antwoord op dezerz. schrijven van 24 October (Not. 1892 pag 92) berichtende, dat een catalogus van de blue books zal worden toegezonden.

In handen van den bibliothecaris.

h. Van den Heer H. L. Ch. TE MECHELEN te Rembang dd. 6 Februari, ten geleide van eenige Javaansche handschriften, waaronder de Babad Dipanĕgara met een begin van bewerking door wijlen den Heer ZOETELIEF, hem vroeger het afgestaan door den Heer Mr H. D. LEVYSSOHN NORMAN.

De Heeren BRANDES en SNOUCK HURGRONJE deelen omtrent de handschriften het volgende mede:

1) 396 bladz. Fol. Bundel Lakons, overeenkomende met Jav. HSS. B. G. v. K. en W. N°. 137, waarover handelt Not. XVII (1879),8, en bijl. B aldaar.

2) 358 bladz. 4°. Rama Kling.

3) 461 bladz. Fol. *a*.) Ar djoena Sasra van Sindoesastra, Zang I—LXII, *b*.) Ardjoena Sasra van Jasadipoera II, Zang XIII— einde.

4) 414 bladz. Fol. Mĕnak van Jasadipoera, Zang CCCXXXVI—CCCXCV.

5) 298 bladz. Fol. Ardjoena Sasra van Sindoesastra.

6) 264 bladz. 4°. Rama. Een andere redactie in *matjapat* dan die door Winter uitgegeven, geen Rama kling.

7) 126 + 201 + 130 + 125 + 102 bladz. Fol. Een Chineesche geschiedenis in Jav. tĕmbang. In 6 dln, waaraan evenwel deel 3 ontbreekt.

8) 944 bladz. Fol. Babad Dipan ĕgaran van Dipanĕgara zelf.

9) 564 bladz. Fol. Babad Dipanĕgaran van Dipanĕgara zelf. Zang IV, 6 tot en met het slot, in het Maleisch vertaald. Latijnsche letter.

10) 184 bladz. Fol. Babad Dipanĕgaran van Dipanĕgara zelf. Zang I, 1— IV, 6 in Hollandsche vertaling (bewerking van den Heer ZOETELIEF).

11) 42 bladz. Fol. Verzameling van Kawi-woorden voor

komende in de Babad Dipanĕgaran van Dipanĕgara zelf, benevens een lijstje der daarin ook voorkomende Arabische woorden.

12) 25 bladz. Fol. Een omzetting in Javaansch proza van een paar gedeelten van de Babad Dipanĕgaran van Dipanĕgara zelf, nl. het begin, en het gedeelte dat beantwoordt aan het begin van de Maleische vertaling, genoemd boven sub 9.

13) 367 bladz. Fol. Hollandsch-Javaansch woordenboek. Voorin staat, behalve een zegel-afdruk van het Indisch leesmuseum te Delft, „Woordenboek van N^s H^k Prinsen. A° 1804."

Binnen leest men [illegible]

اڠ كڠ ݢاݢوڠن توون بوكهور اندريك نكولس فريݢسن اڠ سوور فرڠكا

en nogmaals „Van N^s H^k Prinsen. A° 1804." De eerste en de laatste bladzijden ontbreken. Het Wdb. begint met „afgezonden" en eindigt met „wijf". De inrichting is als volgt: De bladzijde bestaat uit drie kolommen; één voor het Hollandsch, de tweede voor het Krama, en de derde voor het Ngoko. Het Javaansch in deze beide laatste kolommen is met Javaansch schrift geschreven, doch daarnaast vindt men nog een transcriptie in Latijnsche letter.

14) 103 bladz. 8°. Twee van de meest gebruikelijke *maulid's* (*moeloet's*), nl.

1°. De zoogenaamde (Maulid) sjaraf al-anām, door zekeren Boechārī.

Deze is op Java de meest gebruikte;

2°. De proza-maulid van Barzandji, evenals de maulid in dichtmaat van denzelfden auteur, op Java zeer in trek.

15) 15 bladz. 4°. al-Qaçīdah al-moenfaridjah en Abjāt al-faradj.

A. Twee godsdienstige Arabische qaçîdah's over de redding uit kommer; de eene „door zekeren kenner (Gods)", de andere „door zekeren vrome met zekeren goeden vorst" (dit *met* waarschijnlijk krom-Arabisch van een Javaan voor *en*, zoodat de dichter één is).

B. Eenige Qoerān-hoofdstukken (18,32,36,67,75,76).

C. Een doe'ā chatm al-Qoerān.

16) 60 bladz. 4°. Fragment van een der talrijke werkjes over de vijf grondzuilen van den Islām naar de Sjāfi'itiesche school.

Eindigt midden in de behandeling der tweede zuil (Çalāt). Daar titel noch auteur vermeld worden, is voor de vaststelling van beiden vergelijking van compleete exx. noodig.

II. De Heer VAN DER CHIJS:

1°. Stelt voor als bijlage der Not. op te nemen een Gouv. besluit dd. 17 Juli 1811 betreffende den botanist T. HORSFIELD (Not. 1892 bijl. IV).

Cfm. besloten.

2°. Deelt mede, dat van den Heer W. BUURMAN VAN VREEDEN ten geschenke is ontvangen een tampajan, gevonden in de nabijheid van Balapoelang.

III. De Heer VERBEEK legt over:

1°. een Abklatsch van een beschreven riviersteen te Gandasoeli (res. Kedoe).

In de verzameling opgenomen.

2°. eene nota luidende als volgt:

In het verslag van de verrichtingen der Archeologische vereeniging te Jogjakarta gedurende het jaar 1891, opgenomen als Bijlage VIII bij de Notulen 1892, wordt op blz. XXX vermeld, dat volgens mij Tjandi Kalongan nog beelden kan bevatten.

Deze onderstelling is echter niet van mij, maar van den hoofdingenieur IJZERMAN afkomstig, en door mij in mijn boek

over de Oudheden van Java overgenomen. Hij zegt hierover in de verslagen en Med. der Kon. Akad. van Wetenschappen 3e reeks deel IV, 1827 bz. 283:

„Bij de halte Prambanam de spoorbaan overgegaan zijnde, slaat men den zijweg rechts in naar den tempel, die door BRUMUND Tjandi Kalangan en door MACKENZIE, zoowel als BAKER, Tjandi Kebon dalam genoemd wordt. Het is een bouwval die mogelijk nog beelden bevat. De binnenruimte is niet meer toegankelijk, en was reeds in MACKENZIES tijd gedeeltelijk opgevuld met neergestorte steenen".

IV. De Heer VAN DER KEMP legt over twee in het Maleisch gestelde verhalen betreffende Adji Sâkâ en zijn zoon, opgesteld, het eene door den wedono van Kradenan (afd. Grobogan) en het andere volgens het verhaal van eenige desalieden.

Opgenomen in de verzameling handschriften.

V. De Heer BRANDES deelt mede:

1° dat de handschriften, ontvangen door tusschenkomst van den Heer JOEKES, resident van Borneo's Z. en O. afdeeling, zijn teruggezonden, nl. Hikajat Sĕri Rama in drie deelen, toekomende aan den Heer H. G. A. HENNEVELT te Bandjarmasin en de Hikajat Hasan Hoesen, vgl.: *a* en *b* Not. XXX (1892), bl. 90 sub IV, 1° (waarom en hoe zij ontvangen werden leert Not. XXIX (1891), bl. 97; XXX (1892) bl. 58,75.)

2° dat onder de op verzoek van den Heer VAN DER KEMP toegezonden beelden (Not. pag. 3) zich ook de twee steenen van Singosari bevinden (zie VERBEEK, oudheden van Java, bl. 298), nl. die van çaka 837 (vgl.: GROENEVELDT, Cat., bl. 359) en die van çaka 851 (vgl. Not. XXV (1887) bl. 66). Beiden hebben lofwerk; de eerste heeft een uitspringenden voet, en de tweede is midden door gebroken. Resp. werden zij ingeschreven onder de nommers 87 (die van 837) en 88 (die van 851).

3° dat van den Heer G. P. ROUFFAER, thans verblijf houdende in het zuiden van Europa, ten geschenke zijn ontvangen drie Javaansche handschriften, waaromtrent de volgende nota wordt overgelegd:

1) Een Jav. tĕmbang-tekst, niet volledig, een paar gedeelten in duplo.

a. Het klad (?), dat gedeeltelijk met inkt, gedeeltelijk met potlood is geschreven. Zang I-XXI, 53 fol. bladzijden.

Op de keerzijde van bl. 34, 35, 36, 37, 44 en 53 vindt men eenige particuliere brieven, waarvan die van bl. 44 drie bladzijden lang is. Op die van bl. 42 begint in een andere hand een fragment van het (proza) Poestaka Radja Poerwa van Rangga Warsita, in het geheel 11 paginas, die na het ontvangen een eigen volgcijfer ontvingen, loopende van het zonnejaar 198 tot het zonnejaar 248; vergl. den te Jogja bij Buning uitgegeven tekst deel I, bl. 189 — 235. Eindelijk biedt de rugkant van bl. 47 ééne bladzijde, de laatste bl. 146, van een der vermelde duplicaten van gedeelten van het gedicht.

b. Een afschrift in inkt van het begin, zang I-VI, in 56 bladzijden fol. Tot op bl. 53 loopt de tekst behoudens kleine afwijkingen parallel met dien van het vorige afschrift. Bl. 53 (tweede helft), 54 en 56 geven eenige het verhaal voortzettende strophen, zoodat die van bl. 56 blijkbaar een verbetering van die van bl. 54 moeten zijn. Bladz. 55 biedt eenige met het boek in geen verband staande zinnen. De twee laatste bladz. bevatten aanteekeningen van chronologischen aard.

c. Een afschrift, evenzoo in inkt, van zang XVII, str. 10 — XIX, str. 5, 9 bladz. fol. gemerkt 138 — 146. Bladz. 146 wordt, zooals reeds gezegd is, gevonden op de keerzijde van bl. 47 van *a.* Hier en daar vindt men hier eenige strophen meer.

Blijkens de 3e. str. van zang I geeft het hier voorhanden fragment (de 21 *eerste* zangen van) een *poestaka radja*

woesana, waarin als eerste onderwerp behandeld wordt één in het voorhandene geenszins ten einde gebrachte episode of (veronderstelde) gebeurtenis tijdens *Sang Sri Madoe Soedana van Padjang Pĕngging*.

Tot toelichting hiervan zij opgemerkt, dat *poestaka radja woesana* beteekent „Boek der koningen, laatste (afdeeling)", en dat er mede bedoeld wordt de derde afdeeling van de uitvoerige (grootendeels gefantaseerde) geschiedenis der koningen van Java van Rangga Warsita, die deze òf geheel in proza heeft geschreven om er later een metrische bewerking van te leveren, of dadelijk deels in proza, deels in tĕmbang heeft opgesteld.

Rangga Warsita's boek, waarvan als inleiding zijn Pramajoga, uitg. bij Buning in 1884, zou kunnen gelden, was opgezet in drie groote afdeelingen het *poestaka radja poerwa*, het *poestaka radja madja* (of *poewara*) en het *poestaka radja woesana*. Wat de inhoud van ieder dezer groote afdeelingen wezen zou, en hoe de twee eersten (het eerste en het midden-gedeelte) weder in boeken enz. verdeeld waren, kan men zien uit de vóór het begin van het gedeeltelijk reeds uitgegeven poestaka Radja poerwa, in proza, in de uitgave van Buning, Jogja 1884 — 1892, thans reeds 5 deelen, geplaatste inhouds-opgave, of zoo men wil prospectus, die leert dat het eerste gedeelte de geschiedenis van Java omvatten moet tot aan den tijd der wali's op de verkondigers van den Islam op dat eiland, en het tweede hunne periode. Het laatste of derde gedeelte, het poestaka Radja Woesana zou, volledig, dus niet meer of minder moeten bevatten dan alles wat er op Java is voorgevallen sints die periode tot op den tijd des schrijvers, namelijk voor zoover dat volgens diens standpunt als Javaan, van Midden-Java, daarvoor in aanmerking zou moeten komen.

De taak, die Rangga Warsita zich had voorgesteld, en die hij, nevens nog vele en velerlei andere, die inmiddels

of vroeger ook terhand genomen en meerendeels voltooid werden, zeker voor een groote gedeelte gereed gekregen heeft, was geen geringe. Het moet namelijk, waarop reeds gezinspeeld werd, in zijne bedoeling hebben gelegen dat groote werk niet alleen in proza, — en keurig Javaansch proza is het, — te leveren. Daarnaast zou er ook een tĕmbang-omwerking van gereéd worden gemaakt, en parallel met die beide genoemde bewerkingen er ook nog een geregeld doorloopende reeks van schetsen voor wajang lakon's uitgetrokken worden, voor zoover het daarin medegedeelde daarvoor in aanmerking komen zou. Of alles klaar is gekomen, weet schrijver dezer nota niet. Zeer veel er van is intusschen ook hem reeds onder de oogen gekomen.

Het is niet noodig hier over het boek verder, hetzij in zijn geheel, of wat enkele onderdeelen, of ook wel details betreft, uit te weiden. Ook behoeft hier geen woord te worden verloren over het gehalte van het boek of over de extase der Javanen als zij van deze pennevrucht van Rangga Warsita spreken. Uit het voorafgaande blijkt, — en dat is hier voldoende, — dat de tĕmbang-tekst, waarvan de Heer G. P. Rouffaer een fragment, of alles wat er van bestaat aan het Genootschap ten geschenke zond, het begin vertegenwoordigt van de metrische bewerking van de derde of laatste hoofdafdeeling van Rangga Warsita's geschiedenis der koningen van Java.

Dat Rangga Warsita zelf dit gedeelte ook reeds op maat zou hebben gebracht, blijft ook mogelijk, waar de twee eerste strophen van zang I, zooals die in het ontvangen fragment luiden, leeren dat de versificatie, die wij hier hebben, van een ander afkomstig is.

Die strophen,

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

geven benevens een *sĕngkala*: *gatining tjas ngesti siwi* (1855, naar alle waarschijnlijkheid dus A. D.), op een in den laatsten tijd meer en meer in gebruik komende verholen wijze, een anderen naam voor den auteur, eene dame, Raden ajoe Djajadarsa(si)na, want er wordt gesproken van *doek nalika pĕngapoese,* terwijl die naam is uitgedrukt door de eerste aksara's der 10 (beter 9) pada lingsa's der 1e strophe. [illegible] 1).

De eerste pada lingsa's der verschillende zangen zijn:

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]
6. [illegible]
7. [illegible]
8. [illegible]
9. [illegible]
10. [illegible]
11. [illegible]
12. [illegible]
13. [illegible]
14. [illegible]
15. [illegible]
16. [illegible]
17. [illegible]

1) Andere voorbeelden zijn o. a. te vinden in de Jav. Alm. (Samarang), 1868, 1870, 1872; Nalawasa Nalasatja; Pandji Djajeng Tilam; de oudere redactie van de Pranatjitra; enz.

18. [illegible]
19. [illegible]
20. [illegible]
21 [illegible]

De bladzijden doorloopend genommerd, zijn de boven sub. *a* en *c* en beneden sub 2 vermelde stukken als volgt over het hs. verdeeld:

Bl. 1 — 35, 37, 39, 41, 45—49, 61, 63, 67—69, 71—75 (1e afschrift).
Bl. 36 (brief).
Bl. 38 (brief).
Bl. 40 (brief).
Bl. 43 (brief).
Bl. 50 — 60 (Poestaka radja poerwa, fragment).
Bl. 64 — 69 (brief).
Bl. 70 (2e afschrift, bl. 146).
Bl. 76 (brief).
Bl. 77 — 84 (2e afschrift, bl. 138 — 145).

2. Een fragment van de proza Poestaka radja poerwa, 11 bladz. folio, zie boven sub 1 *a*.

3. Een fragment van een Javaansch geschiedkundig boek, in tĕmbang, 267 bladz. fol.

Het laatste gedeelte is bijzonder ruim geschreven, zoodat men soms slechts zeven, enkele malen zelfs maar zes, aksara's op één regel aantreft.

Op het voorblad vindt men eenige jaartallen, met opgave van de feiten die in de genoemde jaren plaats gehad moeten hebben, als *tjaṭĕtan Matawis,* aanteekeningen omtrent Mataram, heen geschreven over den titel van de kroniek *Toeroenan kagoengan dalĕm sĕrat babad Pakĕpoeng, ing Soerakĕrta* 1815, en op de vóórzijde van bladz. 1, het begin van het boek, als nadere omschrijving van den inhoud:

Sĕrat babad Pakĕpoeng, anjarijosakĕn nalika ingkang sinoehoen kang djĕng Soesoehoenan Pakoeboewana kaping 4 Soerakĕrta, kaliroe pĕnggalih baḍe poeroen ḍatĕng Wĕlandi, sangking akalipoen Bahman Noersaleh, tijang bangsa sajid, ladjĕng botĕn sagĕd kalampahan djalaran sangking kjahi ngabehi Jasadipoera ganḍeng rĕmbag kalijan Koempĕni, mila toeroen Jasadipoera nama Ranggawarsita taksih sami dipoen-tjĕlakakĕn ḍateng Wĕlandi doemoegi sapariki, awit kaṭah lalaboehanipoen.

Het boek omvat in de 14 hier aangetroffen zangen, die resp. als volgt beginnen:

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]
6. [illegible]
7. [illegible]
8. [illegible]
9. [illegible]
10. [illegible]
11. [illegible]
12. [illegible]
13. [illegible]
14. [illegible]

reeds veel meer dan die titel of die inhoudsopgaven aanduiden.

Het voorhandene bespreekt niet alleen de belangrijkste feiten, die in de laatste drie maanden van het jaar 1790 A. D. in de Vorstenlanden, bepaaldelijk Sala, plaats grepen, en hier met Pakĕpoeng „wat er tijdens de belegering voorviel" worden aangeduid (I.1 — IX.22).

Achtereenvolgens worden, na die episode, nog behandeld:

het huwelijk van Pakoeboewana IV met de jongere prinses van Madoera (Paměkasan), die hij in 1791 tot gemalin nam (IX.22—XI.2);

de gedwongen wederaanstelling in een hoogen rang van twee vroeger ontslagen boepati's (XI.3—XI.53);

eenvoudig bericht dat de nieuwe gouverneur van Java's Noord- en Oostkust, van Overstraten, die van Greeve 1 September 1791 als zoodanig opvolgde, in de bovenlanden komen zal (XI.53);

de dood van Pangeran Poeroebaja en de verdeeling van hetgeen door zijn dood vrij kwam (XI.54—XI.58);

de dood van den Sultan (van Jogja, Amangkoeboewana I, † 24 Maart 1792), en de krooning van zijnen opvolger (2 April 1792) (XI.58—XII.23);

de samenkomst van van Overstraten met den Soesoehoenan te Wanakarta (oud-Kartasoera, op 10 April 1792), waarbij de quaestie over den aanstaanden opvolger van Mangkoeněgara, en den naam dien deze dragen zal, voorloopig behandeld wordt (XII.24—XII.34);

de eenige maanden daarop volgende, juist met eene bevalling van de keizerin samenvallende, hofreis van van Overstraten naar Sala, waarbij die juist vermelde quaestie wordt opgelost, en te Sala een kroonprins (Raden Mas Soegandi, die de goesti timoer was) wordt aangesteld (XII.35—XIII.19);

en naar Jogja, waar de Sultan de velden voor de indigo- en peperteelt afstaat (XIII.20);

en ten slotte nog de daarop volgende onderhandelingen en overwegingen met en van den Soesoehoenan over soortgelijke velden in zijn gebied, het te Marěboeng te bouwen fort, en de nieuwe opname van des Keizers en des Sultans landen (XIII.20—XIV.14),

waarmede men diep in 1792 A. D. is gevoerd.

Het uitvoerigste, zonder dat daarom het overige niet ook zeer uitgebreid behandeld zou zijn, is de eerste episode beschreven, die, welke de gebeurtenissen van October tot en

met December 1790 schildert, toen Panĕngah, Wiradigda (= Raden Santri), Bahman, Noersaleh, en Kandoeroewan door den Soesoehoenan, die door hen tot een opstand tegen de Hollanders, die niet tot een uitbarsting kwam, was verleid, aan de Hollanders moesten worden uitgeleverd, omdat Mangkoenĕgara van hem was afgetrokken, en de Sultan (de oude Mangkoeboemi) zich tegen hem met de troepen der Koempĕni, die grootendeels uit de stranddistricten waren vergaard, vereenigd had. Deze episode, die aan het boek den titel van Babad Pakĕpoeng heeft verschaft, en in Jogja bekend is onder der naam *prang bĕlaroetan* (de oorlog waarbij men algemeen opkwam), loopt tot in zang IX, en zou niet minder dan ook het overige gedeelte van het boek een uitvoeriger beschrijving zeer waard zijn.

Zoo vindt men, om iets te noemen, het geheele boek door, meer feiten en personen genoemd dan men zelfs aantreft in hetgeen tot op heden omtrent het in die jaren 1790—1792 voorgevallene door den druk is bekend gemaakt, waarvoor men vergelijken kan DE JONGE, Opkomst enz., XII, Hoofdstuk XXVI, en bl. 209—297. Anderdeels is het ook zeer van belang te zien wat bij de Javanen wel het meest in het oog is gevallen en hoe zij de feiten en personen beschouwen, en schatten. Hoewel er ook zaken, in de oude Hollandsche officieele stukken vermeld, hier niet worden aangetroffen, vooral omdat het boek het relaas geheel van Sala'sch standpunt geeft, waardoor o.a. zeer veel van hetgeen in Jogja gebeurde slechts ter loops wordt aangeduid, en de Javaansche opvattingen wel niet allen een onvoorwaardelijk vertrouwen zullen verdienen, kan toch niet anders gezegd worden dan dat in het algemeen het boek een in verschillende opzichten ruimer en rijker overzicht geeft, waarvan het slechts te betreuren is dat het hier en daar wat gebrekkig is, bepaaldelijk bijv. in het laatste onderdeel.

Die deugden en ondeugden in het licht te stellen zou een zeer uitvoerige behandeling vereischen, waarbij het boek

bijna in zijn geheel vertaald zou moeten worden, daar het ten naastebij een aaneenschakeling van gesprekken is, waarin men langzaam maar gestadig de zaken zich ziet verwikkelen en tot een oplossing komen. In ieder der afdeelingen dient men het voorafgaande te kennen om het volgende goed te begrijpen, en hier komt het, meer nog misschien dan elders, herhaaldelijk op de woorden zelf aan. Ook is de tekst geenszins gemakkelijk te verstaan, want hij geeft veel bezwaar. De vaardigheid van den auteur in het in doorloopend discours op maat vertellen, zonder telkens te vermelden wie er aan het woord is, is merkwaardig, terwijl hij zijn verhaal steeds doet, niet alsof hij het woord voert voor of tot onkundigen, maar alsof hij met goede verstaanders heeft te maken, ten gevolge waarvan het nu en dan, ook al verstaat men alle woorden klaar, bezwaarlijk is te vatten waarom juist dit of dat wordt opgemerkt, of waarop het wel slaan moet. Toch komt des schrijvers spreek- en dichtvaardigheid telkens uit, zijne woordenrijkdom is niet gewoon, soms is hij zeer welsprekend, en uit de reeds gegeven inhoudsopgave en de bovengemaakte opmerkingen kan men zich omtrent zijn historische zaakkennis reeds een oordeel vormen.

Wat opvalt in het boek is de belangrijke plaats, die toegekend wordt aan Ngabehi Jasadipoera, wiens naam in de Hollandsche stukken niet voorkomt. Hij is het die eigenlijk alle zaken uitwijst, en alles ten goede schikt, als tusschenpersoon tusschen het opperhoofd (den minister of president) te Sala, die de vertegenwoordiger is van den Edelen Heer of den Gouverneur van Java's Noord- en Oostkust te Samarang, aan de eene zijde, en den raden adipati Djajaningrat (den patih), Pangeran Poeroebaja, ja rechtstreeks ook den Soesoehoenan, aan den anderen kant. Aller vertrouwen bezittende, en volgens de voorstelling altijd dadelijk inziende wat in de gegeven omstandigheden het verkieselijkste is, en het belang der rijks daarbij steeds in het oog houdende, is hij het eigenlijk, die door zijne menschen-

kennis, zijne begaafdheid, en volgens dit boek zeker niet gewoon diplomatiek overleg, alles, en ten genoege van beide partijen, regelt, en dat zonder zich ooit op den voorgrond te plaatsen, zonder ooit te spreken dan nadat men hem, wat in uiterste instantie altijd geschiedt, eerst om zijne meening heeft gevraagd. Deze eigenaardige plaats, en bijzondere eigenschappen worden met name zoo goed als niet genoemd, doch komen door die verschillende gesprekken, die mogelijk alle taliter qualiter historisch zijn, meesterlijk uit.

Niet minder merkwaardig is de geest, waarin bepaaldelijk en duidelijk over de hoofdpersonen van de eerste episode van het boek in het boek wordt gesproken. Het duldt geen twijfel of de schrijver was iemand uit Soerakarta, en voor Hollanders schreef hij niet. En toch is het oordeel over de Hollanders hier niet hard, worden de 4 of 5 hoofdaanleggers van den ontworpen, doch gesmoorden opstand, ook waar het woord niet wordt gevoerd tot Hollanders of hunne bondgenooten bij het voorgenomen beleg van Sala, niet minder dan kwade duivels genoemd; heet de Soesoehoenan jong, dom en onbezonnen; en is de eenige verzuchting van den schrijver, die eerst veel later in het boek voorkomt, dat Panĕngah en Wiradigda, die bovenal den schrijver ontstemd hebben, al te voorbarig zijn geweest, omdat, wanneer men in het einde van 1790 in Sala niet zulk een figuur had gemaakt, men na den dood van den Sultan in Maart 1792, een gelegenheid zou hebben gehad voor Sala een goede aanwinst aan grond, ook langs vreedzamen weg, te verkrijgen.

Zonder twijfel is het boek door iemand uit Sala geschreven, niet minder dan de gedeeltelijk uitgegeven Babad Gijanti, die van Jasadipoera is. De mindere uitvoerigheid, waarmede hetgeen er in Jogja geschiedt, beschreven wordt, en die haren oorsprong hebben moet in een zekere meer beperkte kennis van zaken, de voorliefde ook die hier en daar voor la aan den dag treedt, wijzen dat als

zeker uit. Daarom treft ons hier, niet minder dan bij die Babad Gijanti, ook de wijze waarop gesproken wordt over Amangkoeboewana I, den eersten Sultan van Jogja, Pangeran Mangkoeboemi. Dat allen hem vertrouwen om zijne onkreukbaarheid; bij hem hulp zoeken en zich op hem verlaten; zijn persoonlijke moed, en daarnaast staande zelfbeheersching, die hem matig in zijn eischen doet zijn, ook waar hij om zoo te zeggen zijn slag zou kunnen slaan; de wijze waarop men tegen hem, den man uit één stuk, wiens devies „een man een man een woord een woord" had kunnen zijn, ook in Sala algemeen opziet; zoodat schering en inslag is, dat niemand hem kan evenaren, niet iemand zelfs maar een flauwe poging kan beginnen om hem na te doen of na te leven; die bijv. zijn kontrakt met de Koempĕni verbrandde, doch het hield, en wien men daarom van Koempĕni'swege niet lastig viel, omdat men wist dat hij het houden zou; die steeds het zelfs voor zijn grootsten persoonlijken vijand Mangkoenĕgara opneemt, zoo men diens daden of verkeerd voorstelt of verkeerd uitlegt, doen ook ons een hoog denkbeeld krijgen van den man, dien de Javanen blijkbaar als den grootste hunner beschouwen, zoo zeer zelfs dat men daarbij allicht vergeet, dat hetgeen van hem, en tot zijn lof, wordt aangevoerd, niet vloeit uit den mond van een der zijnen, doch van iemand, die voor een groot deel in zijne daden, van vroeger althans, de bron en de oorzaak moest zien van het tijdens zijn leven in nog meerdere mate toegenomen tanen van den luister van Java, van Javaansch standpunt. Dat bij zulk eene schildering ook een groote mate van onpartijdigheid in het spel moet zijn, behoeft wel geen bewijs, maar dit doet ons van de objectiviteit van den Javaanschen geschiedschrijver, waar hij feiten van latere dagteekening mededeelt en behandelt, dan ook weder een geenszins ongunstig denkbeeld opvatten, dat meerendeels zeker als betrouwbaar bewaarheid worden zal.

Dat ook dit fragment-Babad op sommige punten beter

laat zien wat de eigenlijke roerselen waren, zooals men dat noemt, tot enkele handelingen, verlangens, eischen van den Soesoehoenan en zijne omgeving, dan aan den dag komt uit de ons reeds toegankelijke contemporaire berichten der Hollanders, kan bijv. blijken uit hetgeen men vindt in de episode omtrent den toekomstigen opvolger van Mangkoenĕgara en die over de voor de pepercultuur beschikbaar te stellen streek.

In de eerste ziet men dat de Soes. bezwaar maakt tegen den kleinzoon van Mankoenĕgara, omdat er nog vele zonen in leven zijn, die zich achteruitgezet zullen achten, vooral omdat de moeder van dien uitverkoren kleinzoon een zuster van den Soesoehoenan was, terwijl hij zich ook niet met den door Mangkoenĕgara voor dien kleinzoon aangevraagden titel kan vereenigen, omdat deze titel de titel van den kroon prins is (*pangeran adipati*), en geen ander persoon dan deze dien gecombineerden titel mag of kan voeren (*pangeran* + *adipati*), tenzij hij reeds *pangeran* (van geboorte), door buitengewone krijgsmanstalenten zich dat *adipati* (als eeretitel) heeft waardig gemaakt, iets wat zoo zeer begrijpelijk mag heeten, dat het van zelf spreekt, dat een persoon, die, reeds *adipati* zijnde, om de een of andere reden tot *pangeran* (als eeretitel) zou worden verheven, van dat oogenblik af, ook al blijft hij *adipati* (regent), den titel *adipati* zal laten vallen, en zich alleen *pangeran* noemen zal en zoo genoemd zal worden. Wat de reden is waarom Mangkoenĕgara zelf dien titel voerde, en hoe hij hem zich heeft verworven, wordt in het fragment, dat trouwens slechts voorvallen van 1790—1792 A. D. vermeldt, niet behandeld, en behoeft ook hier niet uiteengezet te worden.

Voor de pepercultuur stelde de Soesoehoenan niet beschikbaar het Sala'sche gedeelte van Patjitan, wat de Hollanders verwachtten en wenschten, omdat de Sultan daarvoor het Jogjasche gedeelte van dat gewest had afgestaan, maar Patje,

en andere streken. Hier ziende dat hij het liet, omdat hij Patjitan aan Mangkoediningrat had gegeven, en deze zich daarmede tevreden stelde, hoewel hij, ook nog gedrukt door een zwaar gezin, recht had op meer, en een hoogeren rang, en omdat een wijziging in den bestaanden toestand op dit punt groote zwarigheden zou veroorzaken, kan men het toegeven van de zijde der Hollanders niet anders dan billijken, en zoo zijn er meer zaken, die ik het hier niet noodig acht allen te noemen of te bespreken.

Slechts wil ik om de belangrijkheid van de babad hier nog iets meer in het licht te stellen, nog met een enkel woord wijzen op hetgeen er verteld wordt van de voorgevallen bijzonderheden tijdens de kroning van Amangkoeboewana II. Daarbij moet, volgens deze babad, de pangeran ngabehi van Sala een belangrijke rol hebben gespeeld. Hij zou het geweest zijn, die dien jongen, zeer pretentieusen vorst, zijn om, door overreding gedweeër maakte, doch desniettemin niet voorkomen kon, dat deze zich in de kraton, vóór de officieele huldiging onder de auspicien van den vertegenwoordiger den Koempĕni, tot Sultan liet uitroepen, blijkbaar om daardoor van te voren de geloften krachteloos te maken, die hij tegenover dien vertegenwoordiger van de Koempĕni had af te leggen.

Doch hiermede zijn de bijzonderheden, welke belangrijk geacht kunnen worden, geenszins uitgeput. Hoewel een lastige tekst, kan de lezing er van aan hen, die een blik willen slaan in de geschiedschrijving der Javanen van jongeren tijd en over dichter bij onzen tijd liggende feiten aanbevolen worden.

In den brief, waarmede de Heer Rouffaer het verzenden van zijn geschenk berichtte, deelt hij mede dat de paperassen indertijd door koop in zijn bezit kwamen uit de handen van een te Sala woonachtigen zoon van wijlen den boedjangga Ranggawarsita, en dat deze hem deed weten dat het ge-

kochte een gedeelte was van de (boven beschreven) Poestaka Radja Woesana.

Wat het boven sub 1. besproken gedeelte van het geschenk aangaat, is dat taliter qualiter, zooals men gezien heeft, zeker juist; van 2 moet het geheel ontkend worden; en van 3 kan het evenzeer onwaar wezen, als geloofwaardig.

Intusschen zij hier opgemerkt, dat de buitengemeene taalkundige vaardigheid van den schrijver, waarop boven werd gewezen, en het feit, dat het handschrift zich in bezit van een zoon van Ranggawarsita bevond, twee bijzonderheden zijn, die het zeer waarschijnlijk maken, dat men hier met een gedeelte van een door dien beroemden Javaan geschreven babad te doen heeft.

Een paar malen treedt in de sub 3 genoemde kroniek Ranggawarsita zelf, geheel in den geest van Jasadipoera handelende, op. Dit intusschen mag voor het hier zoo even opgemerkte niet als argument worden aangevoerd, tenzij voor zoover er uit blijkt, dat hij door de positie, die hij toenmaals aan het hof te Sala reeds innam, van het voorgevallene zeer goed op de hoogte kon zijn.

4o dat van den Heer W. F. VAN ZUTPHEN, Asp. controleur te Indramajoe, ten geschenke zijn ontvangen drie kropaks en 1 dĕloewang-handschrift, waaromtrent het volgende wordt bericht:

1. Handschrift van *deloewang*, voor en achter geschonden, en bestaande uit vijf gedeelten, die ieder afzonderlijk genommerd zijn geworden.

a. 66 bladzijden. Arabisch schrift.

Bl. 1 — 35. Fragment van de Sjarh Sittin, waaraan het begin ontbreekt, met gedeeltelijke interlineaire Javaansche vertaling.

Bl. 38 — 66. De commentaar van Aboe Laith op de Bahidjat oel-'oeloēm, met gedeeltelijke interlineaire Javaansche vertaling.

b. 147 bladzijden, bevattende in Javaansche schrift:

Bl. 1 — 61. Tjarita radja Lahad. Javaansch. Tĕmbang. De zeven eerste zangen.

Bl. 61 — 62. Losse aanteekeningen.

Bl. 63 — 95. Sadjarah Nabi Moehamad. Javaansch Tĕmbang. Zeven zangen.

Bl. 98. Aanteekeningen.

Bl. 114. — 117. Aanteekeningen.

Bl. 141 — 142. Aanteekeningen.

Bl. 144 — 147. Aanteekeningen.

c. 50 bladzijden, Arabisch schrift.

Bl. 1 — 20. Mohammedaansch recht. Arabisch met interlineaire Javaansche vertaling.

Bl. 23 — 34. Moh. recht. Javaansch.

Bl. 34 — 35. Tjarita saking Adji Saka.

Bl. 36. Aanteekening in Javaansch schrift.

Bl. 37. — 43. Patĕmon dina lan pasaran, met neptoe's.

Bl. 44. — 50. Moh. recht Javaansch.

d. 9 bladzijden. Arabisch schrift.

Bl. 1. Doa.

Bl. 2, 3. Mystiek.

Bl. 7, 8. Patĕmon dina lan pasaran.

Bl. 9. Nĕptoening dina.

e. 23 bladzijden, en 3 halve bladzijden. Arabisch schrift. Fragment van een Nabi merad, in Javaansch proza.

2. Kropak. 217 bladen (37 cM). Javaansch schrift.

a. Kidoeng roemĕksa ing wĕngi, een kidoeng, die, zooals bekend is de meeste Javanen uit het hoofd kennen. Tĕmbang.

b. Djaran Sari Djaran Poernama. Javaansche tĕmbang. Fragment (ongeveer de eerste helft van het verhaal), 35 zangen. Het gedicht, dat beschouwd wordt als een vervolg op de Damar woelan legende, komt in tallooze, doch zeer zelden volledige, meest altijd door het gebruik smoeselige exemplaren voor, die onderling hier en daar, doch betrekke-

lijk weinig, van elkander afwijken. Het is een der populairste Tjĕrbonsche scheppingen. Reeds in zijn jeugd kent iedere Javaansche Tjĕrboner er stukken van uit het hoofd, die bij het buffelweiden opgedreund plegen te worden.

Djaran Sari en Djaran Poernama zijn zonen van een vorst van Madjapahit, die naar Soekadana ging en hen daar verwekte. Met behulp van een oelam tjaratja gaan zij van daar, met een prinses uit Mĕsir, die Rĕtnawati heette en door een garoeḍa geroofd, naar Soekadana gevoerd, en als kind aangenomen was, naar Java, waar zij in Balambangan geland, door Gadjah Bango als kinderen worden aangenomen. Een korten tijd later wordt een prinses van Madjapahit, Rĕtna Mindaja, door den djoeroe taman van haren vader, een geest, die gewoonlijk de gedaante van *lĕmboe* had, Lĕmboe Andana, wiens vrouw, Lĕmboe Andini, gaarne een kind hebben wilde, ontvoerd. Hij verandert zich daartoe, omdat er in den vijver, waar hij en zijne vrouw verblijf houden, en de prinses pleegde te komen baden, vele *mĕliwis* zijn, in een *mĕliwis*, doch neemt, als het hem gelukt is, dadelijk weder zijne oude gedaante vam *lĕmboe* aan. De tot hare redding uitgeschreven *sajĕmbara* doet Gadjah Bango de beide broeders naar Madjapahit brengen. Djaran Sari verslaat Lĕmboe Andana en Lĕmboe Andini, doch wordt zelf, op opstoken van zijn broeder, als hij weder boven water komt, geveld. Ondertusschen heeft deze, Djaran Poernama, de prinses, Ratna Mindaja, tot haren vader teruggebracht, en daarvoor de uitgeschreven belooning gekregen, de prinses tot gemalin en den rang van Praboe anom. Na verschillende lotgevallen te hebben gehad, o. a. dat hij huwt met Andajasari, die hem op den rand van den vijver, waar ook zij ging baden, gevonden had, tracht Djaran Sari, die inmiddels den naam Djaka Garĕntĕng gekregen heeft, zijn broeder door een list ter dood te doen veroordeelen. Met een zijner vrienden rooft hij Djaran

Poernama's kris, en steekt daarmede een der patih's van Madjapahit, Gadjah Doejoeng, overhoop, doch hoewel er een rechtszitting gehouden wordt, en, wat in het gedicht niet met zoovele woorden wordt gezegd, volgens de (oudtijds op Java geldende) wet, zooals de zaken stonden, Djaran Poernama des doods schuldig was, komt het niet tot een uitspraak. Daarom dringt spoedig daarop Djaran Sari nog eens in de kraton en verslaat hij den koning. Zijn broeder en de overigen, die tegen hem optrekken, weerstaat hij, waarna hij met den naam Praboe ngalaga tot koning in plaats van den overleden vorst wordt uitgeroepen. Zijn broeder laat hij opsporen, en als staljongen met een *arit timah,* evenals Logĕnder Damar Woelan, gras snijden. Later geeft hij hem echter een rang.

Zoo ver evenwel, als hier de intrige van de eerste en grootste helft van het boek, met weglating van zeer veel, is medegedeeld, loopt het fragment, dat door de door den Heer VAN ZUTPHEN geschonken kropak wordt vertegenwoordigd, niet. Het eindigt even voor de kroning van Djaka Garĕntĕng. Doch het loopt weer verder dan de drie andere fragmenten van dit verhaal, welke het Genootschap reeds bezat, nl. één kropak (waarvan onder Dr. COHEN STUART's toezicht een afschrift werd vervaardigd) en twee hs. van papier, waarvan één met illustraties. Voorts bezit het Genootschap nog een Maleische bewerking van de Djaran Sari Djaran Poernama, die op zich zelf als voltooid moet worden beschouwd, maar de geschiedenis niet verder bevat dan zij boven is verteld.

3. Kropak. 150 bladen (33 cM.) Javaansch schrift, Abdoerakam Abdoerakim. Javaansche tĕmbang. Fragment (de eerste 26 zangen) van een verhaal van drie broeders, Abdoerakam, Abdoerakim en Raden Adji, die door hun vader uitgezonden worden om een haan te zoeken, waarvan

deze gedroomd had, en die kraaiende Gods naam kon uitroepen, *koekoeloeroek, bisa nĕboet nama Allah.*

4. Kropak. 152 bladzijden (29½ cM.) Javaansch schrift. Fragment van een Javaansche tĕmbang, waarvan mij de titel onbekend is, voornamelijk de lotgevallen verhalende van Bali Wikrama, een zoon van een vorst van Bali, die huwde met Dewi Rĕgasi, de dochter van een patih van een vorst van Madjapahit.

VI. De Heer SNOUCK HURGRONJE:

1º Deelt mede, dat door het Eerelid, Dr. Rost, te Londen, in overweging wordt gegeven 's Genootschaps edita aan de universiteits-bibliotheek te Upsala af te staan, in ruil voor de aan die universiteit verschijnende Orientalistische geschriften.

Hiertoe wordt besloten, waarvan aan den bibliothecaris der universiteit kennis zal worden gegeven.

2º Biedt namens Raden Bagoes Djaja Winata, Patih van Menes, ten geschenke aan een bamboe-gamĕlan, een speer en twee aarden kommen, en legt ter zake de volgende nota over:

In 1875 werd door den Regent van Pandeglang, (thans Raden Adipati Soetadiningrat, regent van Serang) eene Inlandsche „komedie" opgericht. De tooneelstukken werden onder zijne leiding door zijn jongeren broeder, toen zijnen mantri kaboepatĕn, thans Raden Bagoes Djaja Winata, patih van Mĕnes, uit bekende verhalen ineengezet, ontleend bijv. aan de 1001 Nacht, Aboe Nawas etc., en door populaire kwinkslagen voor het beoogde doel pasklaar gemaakt. Als acteurs traden jongens van de Inlandsche school, schrijvers enz. op. Aan de costumes en decoratie werd nog al zorg besteed, en de gamĕlan, soms afgewisseld met Europeesche muziek, begeleidde het spel.

Weldra was de liefhebberij om op het erf van de kaboepatèn naar deze komedie-vertooningen te komen kijken zeer groot, temeer daar de stukken in de landstaal, het Soendaasch, opgesteld waren.

In 1878, toen de Hoofdinspecteur van Gorkom in Bantĕn aan het reizen was, wilde men dezen gaarne die zoogenaamde „Komedie Djawa" vertoonen. Nu trof het zoo, dat de avond, die hiervoor werd vastgesteld, die van (d. i. vóór) Vrijdag was, en in Bantĕn mocht men van oudsher de gamĕlan niet bespelen 1° van Donderdag — tot Vrijdagnamiddag 2° van 1—15 Moeloed, 3° gedurende de vastenmaand, zoowel wegens de heiligheid dier dagen, als omdat naar het volksgeloof de muziekinstrumenten door overtreding van bedoeld verbod barsten en valsch worden.

Om geen aanstoot te geven, verving de regent dus ditmaal de gamĕlan door de instrumenten, waarmede de Zuid-Bantĕnners zich op de hoema's den tijd korten, nl. de *tjaloeng*, eenige *angkloengs*, een *soeling* en een *bĕdoeg*.

Dit meer primitieve orkest bleek door zijn zachteren klank nog wel zoo geschikt voor het accompagnement der tooneelspelen als de metalen gamĕlan, en zoo kwam de regent op het denkbeeld om eene geheele gamĕlan van bamboe te maken. Deze bestond uit een *gambang*, een *karomong*, *saron*, *kĕtoek* met *kĕmpoel*, een groote en een kleine *goöng*, een blaas *goöng soeling* en een *bĕdoeg*, en werd nu voortaan geregeld bij de „komedie" gebruikt.

In Bantĕn zijn zekere klassen van personen, aan wie het aanhooren van het gamĕlanspel verboden, voor wie dit *boejoet* is, zooals men het noemt. Zoo is het boejoet voor alle lieden, die van de desa Tjimanoek afkomstig zijn, naar men zegt uit eerbied voor den bekenden heilige Kjahi Hadji Mangsoer, die, zooals alle Moslimsche heiligen, de muziek haatte. In andere desa's, zooals Kasoeniatan of de kampoeng Koeploek in Menes is het boejoet-zijn van het gamĕlanspel aan de plaats gebonden, zoodat het populaire bijgeloof

er geen bezwaar in ziet, wanneer bewoners dier plaatsen zich elders met het gamělan-spel vermaken; de oorzaak ligt echter ook daar gewoonlijk in de aanwezigheid van heilige graven.

Vele dezer lieden nu gingen bamboe-gamělans naar het model der Pandeglangsche maken, in de overtuiging, dat het bespelen of hooren bespelen van zulke instrumenten niet in het boejoet-verbod lag opgesloten.

De „komedie Djawa", die eerst zoo grooten opgang maakte, en reeds navolging begon te vinden in andere gedeelten van Bantĕn, is na 1878 overleden; ik meen, dat de vrees van sommige Europeesche ambtenaren, dat de kwinkslagen der Bantĕnsche tooneeldichters soms eens schadelijk mochten worden voor het beroemde „prestige", tot het sterfgeval aanleiding heeft gegeven.

Overleveringen in verband met de toembak djĕdjĕr andong *en verschillende soorten van heilig aardewerk in Bantĕn.*

De heilige Hasanoedin, de invoerder van den Islam in Banten, bevond zich op den berg Poelasari in Pandeglang om met Poetjoek Oemoer een zijner wedstrijden in wondermacht te houden, en had daar juist eene uit den hemel gevallen slang in eene kris (Ki Naga genoemd) veranderd, toen zijn vader, Soenan Goenoeng Djati, de beheerder van Tjirĕbon, hem kwam halen om te zamen den hadj te doen.

Vader en zoon vlogen samen door de lucht tot aan het Bantĕnsche strand; hier zagen zij op eenen steen eenen adjar zitten, die reeds zoolang tapa had gedaan, dat de vogels in zijnen tulband nesten gebouwd hadden. Weldra leerden zij hem kennen als *Batara Goeroe Djampang*, die na eene korte samenspreking zich aan de helden van den Islam overgaf en beloofde hunne nakomelingen steeds te zullen vrijwaren voor overlast van djins, sĕtans enz., mits zij zijner gedachtig waren. Op zijnen raad liet Soenan Goenoeng Djati door

zijnen stok de zee een eind terugstroomen, zoodat een stuk land aan Bantĕn werd toegevoegd.

Aan Maoelana Hasanoedin beval Batara Goeroe, een aantal eieren opeen te stapelen, en daarna te trachten, hoeveel stuks hij van onderen af kon wegnemen, zonder de overige eieren te laten vallen; dit gelukte den heilige met een zevental, maar daarna stortte de rest ineen, waaruit B. G. hem voorspelde, dat van zijne nakomelingen zeven Soeltans zouden zijn; dat evenwel na hunne regeering het verval des rijks zou beginnen en hunne opvolgers den naam van Soeltans niet meer zouden verdienen. Verder verzocht B. G., dat men steeds den avond van (d. i. vóór) den Zondag wajang zou vertoonen om eenig vermaak te geven aan het door hem bestuurde heir van geesten.

Als huldeblijk aan den heilige van Bantĕn beloofde B. G., dat steeds des middags en bij zonsondergang een vlot van andong-hout in de rivier zou drijven, waarop duizend-scheuren-aardewerk, aardewerk van de soort *Bagori* (groene, soms gebloemde pirings of pandjangs) en van de soort *pĕpĕnjon* (geel, wit en groen gevlekte pinggans) en kain tjindé, al welke zaken dienstig zouden zijn ter bezwering van tooverij, ter ontneming van de kracht aan vergif, kortom ter afwering van booze invloeden. Daar die huldeblijken steeds door een aantal djin's aangebracht zouden worden, waarschuwde B. G., dat de menschen zich op den middag en bij zonsondergang niet onvoorzichtig, d.i. niet zonder de noodige tooverspreuken, te water zouden begeven, daar hun dan licht een zijner zendelingen kwaad zou doen; daarom mijdt men op die twee tijden (*sandékala* genoemd) het water.

Op de aangegeven tijdstippen van zekeren Vrijdag nam Hasanoedin voor het eerst die gaven in de rivier van Bantĕn in ontvangst. Al de piring's en pinggan's pĕtjah sariboe, de pĕpĕnjons en bagori's, die men thans in Bantĕn aantreft, acht men van die huldeblijken van Batara Goeroe Djampang aan Maoelana Hasanoedin afkomstig. De toembaks

van andong, waarvoor men zelden geschikt andong-hout vindt, zouden dan in hoog aanzien zijn gekomen, omdat B. G.'s vlotten van die houtsoort gemaakt waren.

Zooveel is zeker, dat wie zulke borden of schotels of speren in Bantĕn bezit, er gewoonlijk meer dan aan wat ter wereld ook gehecht is; zelfs uit de laatste jaren zijn sterke voorbeelden hiervan bekend. In 1878 werd in een Anjersch district, waar door misgewas gebrek aan levensmiddelen heerschte, een djaro (desahoofd) gevangen gezet, daar hij buiten staat was, door hem gebruikte belastingpenningen te vervangen. Bij onderzoek bleek toen, dat al zijn huisraad en nagenoeg alle kleederen zijner familie reeds te gelde gemaakt waren, dat allen honger leden, maar een piring pĕtjah sariboe werd nog ontdekt, en de vrouw van het gevangen dorpshoofd liet zich ter nauwernood dwingen, dat erfstuk voor *f* 20 van de hand te doen om haren man te verlossen.

Van het aardewerk zijn de pirings pĕtjah sariboe het hoogst geschat; de waarde der toembaks djĕdjĕr andong wordt grooter, naarmate de geledingen talrijker zijn; gaan er bijv. zeven op de breedte eener vuist, dan is de toembak er een van zeldzame waarde.

Al die voorwerpen worden als zegen aanbrengend bewaard. Sommige bezitters van het heilige aardewerk gebruiken dagelijks één van die schoteltjes om er iets uit te eten, en bij de groote feesten stelt men er zijne eer in, zoetigheden enz., die men aan zijne gasten voorzet, in aardewerk van de genoemde soorten op te doen.

De toembak djĕdjĕr andong gebruikt men gaarne om bruid of bruidegom te begeleiden, telkens wanneer zij uitgaan; onder het ijzer wordt zij dan met eenen hoofddoek omwonden. Men plant haar verder bij brand aan de windzijde in den grond, om uitbreiding van het vuur te voorkomen, en evenzoo aan een of meer der hoeken van een huis, waarin zich een pokzieke bevindt.

Ook in de Lampoengsche districten worden deze heilige voorwerpen, vooral het aardewerk, hoog geschat.

VII. De Heer Van Santen biedt ten geschenke aan een Parthisch muntje, benevens de volgende van Laora (Zuid-Westkust van Soemba) afkomstige voorwerpen:

1. Kadoe bangoe ndara (hoofdtooisel voor paarden.)
1. Koko ndara (behoort bij het vorige aan den nek.)
1. Oeloe rgai (id aan de pooten.)
1. Bolé ndara (paardenzweepjes aan den gordel.)
1. Këlére kenbolo (buikgordel voor paardrijders.)
1. Katangan (hoofdstel voor paarden.)
1. Razi (paardentoom.)
1. Noemboe (lans.)
1. Tonda (schild.)
1. Téko (lang kapmes aan den schouder op reis.)
1. Kéto pebiloe (hakmes ook als wapen op reis.)
1. Doenga (muziekinstrument.)
1. Ngoöe (sirihblok.)
1. Aloe (sirihstamper.)
1. Enga (borden, de groote voor rijst, de kleine voor groenten.)
1. Toetoepa (vrouwenhoed op 't veld.)
1. Mogola (om iets te onderzoeken (bijgeloof.)
1. Kapoe (Kalkbusjes.)
1. Oego (id om in 't oor te steken.)
1. Kadamoe (sirihzakjes voor vrouwen.)
1. Ketimboe (busje voor de mogola.)
1. Baga (ringen die men aan de enkels draagt.)
1. Beendoe (kleine trom.)
1. Oeara (kam.)
1. Motto (spel met boontjes.)
1. Dala (werpnet voor grootere visschen.)
1. Mangago (schepnet voor garnalen.)
1. Geë (vrouwenkleeding.)

1. Klogo kedoe (armbanden.)
1. Katipa (hoofdsieraad voor vrouwen).
1. Tombo (id bij 't dansen).
1. Kasàlito (afgod, de groote geest).

De kasàlito bestaat eigenlijk uit man en vrouw, doch om het onzedelijke der voorstelling, wordt slechts één beeld gezonden.

1. Koba (drinknap).
1. Bakoe peloeloe (wijze van tabak bewaren).
1. Kapéti (werpslinger).
1. Kelekoe (kalabas of sirihzak).
1. Ingi (manskleed.)
1. Ingi of kabala (id of hoofddoek).
1. Ketapo (gewoon hakmes.)
1. Tĕpé (slaapmatje.)

Onder dankbetuiging in de ethnographische verzameling.

VIII. De Secretaris:

1°. Deelt mede, dat de Heer Helb, na onderzoek der beide kaarten, behoorende bij de verhandeling over den Sapoedi-archipel van den Heer Jochim, van oordeel is, dat de overzichtskaart van dien archipel zoo weinig afwijkt van die bij het stuk van den Heer Verwijk gepubliceerd, dat reproductie alleen van de schetskaart van het eiland Sapoedi gewenscht voorkomt.

Hiertoe wordt besloten.

2°. Biedt namens het buitengewoon lid, den Heer L. K. Harmsen te Padang Sidempoean, ten geschenke aan een badjoe na ni haropit, (aldus genaamd naar de driehoekige stukjes waaruit het kleedingstuk bestaat), afkomstig van Padang Bolak (Tapanoeli) en gedragen door een Sibaso (Shamaan) in den toestand waarin hij daarmede als orakel der geesten moet optreden.

Onder dankbetuiging in de ethnographische verzameling.

3°. Bericht dat ingevolge het daartoe gedaan verzoek ten behoeve van 's Genootschaps album portretten zijn ontvangen van de Heeren Dr. R. D. M. VERBEEK en H. L. Ch. te MECHELEN.

IX. Worden benoemd tot gewone leden de Heeren RADEN MAS TOEMENGGOENG TJOKRONEGORO, Regent van Blora, en C. CANNE, controleur b/h. B. B. te Temanggoeng.

Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd de Heeren Jhr. L. Th. HORA SICCAMA, Mr. C. A. HENNY, H. Ch. te MECHELEN en A. J. ten BRINK.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Wnd. Voorzitter,
VAN DER CHIJS.
De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 4 April 1893.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, P. H. VAN DER KEMP, P. J. VAN SANTEN, H. HELB, J. HABBEMA, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den 1en G. S. dd. 27 Maart, ten geleide 1° van een door den controleur van Nias, den Heer C. L. J. PALMER VAN DEN BROEK, samengesteld verslag en bijlagen zijner reis rond dat eiland, onder mededeeling, dat bij Z. E. den Gouverneur-Generaal geen bezwaar bestaat tegen de publicatie van wege het Genootschap met uitzondering van enkele met rood potlood omhaalde gedeelten; en 2° van de nota over voormeld eiland van den Majoor der Genie F. J. HAVER DROEZE, ter voldoening van dezerz: schrijven dd. 24 Augustus 1892 (Not. 1892 pag. 71).

Wordt besloten de sub 1° vermelde nota in rondlezing te zenden en die sub 2° in handen te stellen van den Heer LOUW.

b. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 27 Januari, ten geleide van twee gouden ringen in een tuin der kampong Medongdatar, afdeeling Tassikmalaja (residentie Preanger Regentschappen) in den grond gevonden.

Wordt besloten in overweging te geven het gevondene als zonder oudheidkundige waarde, weder ter beschikking van den vinder te stellen.

c. Van denzelfden dd. 27 Januari, ten geleide van een gouden ornament van een paardentuig in de desa Keboeloesan, afdeeling Karanganjar (residentie Bagelen) begraven gevonden.

U. s.

d. Van denzelfden dd. 1 Februari, ten geleide van 6 ringen, 2 pajong-ornamenten en 1 uit 13 stukken bestaande halsketting, alles van goud, bij de desa Pakis Wetan, afdeeling Magelang (residentie Kedoe) begraven gevonden.

U. s. met uitzondering van den halsketting, welks aankoop ten behoeve van 's Rijks oudheidkundig Museum te Leiden in overweging zal worden gegeven.

e. Van denzelfden dd. 21 Maart, ten geleide van 415 oude koperen, Javaansche muntstukken (gobog), in de desa Bowok, afdeeling Koetoardjo (residentie Bagelen) begraven gevonden.

Wordt besloten deze munten tegen de getaxeerde waarde van *f* 2.07⁵ over te nemen.

f. Van denzelfden dd. 28 Maart, houdende bericht, dat omtrent de vindplaats der op zijn verzoek van het erf van het Assistent-Residentiehuis te Toeloengagoeng opgezonden Hindoebeelden geen inlichtingen kunnen worden verschaft; en dat de overige beelden alle afkomstig zijn van de desa Singosari (Malang), doch niet bekend is of zij behoord hebben tot de daar aanwezige tempelruine, daar vroeger nog van eenen anderen tempel overblijfselen bestonden.

Not.

g. Van den Directeur Van Financien dd. 31 Maart, houdende verzoek om voorlichting of een zevental toegezonden 2½ cent stukken al dan niet als valsch geld zijn te beschouwen, onder mededeeling dat onlangs in de residentie

Japara een Inlander is veroordeeld, wegens het namaken van dergelijke muntstukken.

Wordt besloten den Directeur voornoemd uit te noodigen de Directie vooraf in de gelegenheid te stellen de gronden te leeren kennen waarop de veroordeeling is uitgesproken en de daarbij nagemaakt verklaarde munten te bezichtigen.

h. Van den Resident van Sumatra's oostkust dd. 27 Februari, ten geleide van 67 metalen en 45 papieren betalingsmiddelen van estates in de afdeelingen Batoe Bahra, Assahan en Laboean Batoe.

Opgenomen in het numismatisch kabinet.

i. Van denzelfden dd. 7 Maart, ten geleide van twee geldbons in gebruik op de onderneming Silau Meradja, afdeeling Assahan.

U. s.

j. Van den Heer S. H. SCHAANK dd. 5 Maart, ten geleide van drie officieele stukken uit den kongsi-tijd (Not. 1892 pag. 109) benevens eene lijst van errata voorkomende in de verhandeling over de kongsi 's van Montrado (Tijdschrift deel XXXV pag. 498 e. v.)

De drie stukken in handen van den Voorzitter. De errata zullen in de eerstvolgende aflevering van het Tijdschrift worden opgenomen.

k. Van den Britschen Consul te Batavia dd. 23 Maart, ten geleide van de Acts passed by the Governor General of India in council in the year 1892.

In handen van den bibliothecaris.

l. Van het correspondeerend lid, den Heer Dr. A. B. MEIJER, te Dresden dd. 23 Februari, houdende verzoek om

toezending van eene photographische afbeelding van den gong vermeld sub n°. 61 op pag. LXV der notulen van 1892.

Aan het verzoek zal worden voldaan.

m. Van het Bestuur der Archeologische vereeniging te Djokjakarta dd. 24 Maart, houdende voorstel om bij de Regeering aan te dringen op de aanstelling van een Europeeschen opzichter der tempelruines te Prambanan en te Tjandisewoe op eene bezoldiging van *f* 50.

Aan het Bestuur zal worden bericht, dat de Regeering ter zake reeds een voorstel aan het opperbestuur heeft gedaan, zoodat vermoedelijk in den aanvang van het volgend jaar in deze aangelegenheid zal kunnen worden voorzien.

n. Van hetzelfde Bestuur dd. 24 Maart, waarbij in overweging wordt gegeven de aandacht der Regeering te vestigen op het feit, dat de wanden van den Mendoet-tempel hoe langer hoe meer uitwijken, waarvan instorting het gevolg kan zijn.

Wordt besloten dit onderwerp in de volgende vergadering te behandelen, nadat zal zijn nagegaan welke maatregelen men vroeger heeft willen nemen.

o. Van den Heer A. L. van Hasselt, Resident van Tapanoeli, dd. 16 Maart, naar aanleiding van dezerz: schrijven van 20 Februari (Not. pag. 7) berichtende, dat het kistje eetbare aarde aan het adres van het Dept. van O. E. en N. verzonden is.

Wordt besloten den Directeur van O. E. en N. uit te noodigen het kistje na ontvangst aan den Voorzitter te zenden, ten einde het chemisch onderzoek op te dragen aan den militairen apotheker, den Heer J. Haak. In verband hiermede worden ook in handen van den voorzitter gesteld de in notulen van 7 Feb. sub I*i*. bedoelde stukken.

p. Van den Heer Raden Mas Toemenggoeng Ario Soe-

GONDO, Regent van Pasoeroean, dd. 22 Maart, ten geleide van 13 bladzijden fol. Tenggersche gebeden in Javaansche letter met transcriptie, welke op verzoek van den voorzitter voor het Genootschap werden bestemd.

In de verzameling HSS. opgenomen.

q. Van den Heer TH. DELPRAT, te Solok dd. 13 Maart, ten geleide van 119 photogrammen van Sumatra's Westkust (Not. 1892 pag. 100).

In de verzameling varia opgenomen, terwijl de bijgevoegde lijst als bijlage der Notulen zal worden gepubliceerd.

II. De Voorzitter deelt mede:

a. dat hij tijdens zijn verblijf te Soerabaja met den Resident in overleg is getreden om het beeld, bedoeld in Not. 1892 pag. 95 sub *e*., naar Batavia te zenden; dat hem echter gebleken is, dat de hieraan verbonden kosten te groot zouden zijn.

Wordt besloten dit aan den Directeur van O. E. en N. te berichten, met verzoek de teekening van het beeld en de schetskaart der vindplaats ter bewaring in 's Genootschaps verzameling af te staan.

b. dat hij te Soerabaja, overeenkomstig de hem gedane opdracht (zie Notulen 1892 pag. 50 *l*[a] *g*) het steenen beeld uit de verzameling van wijlen HAN KOK PING is gaan bezichtigen, waarvoor de som van *f* 300 gevraagd is. Dit beeld, voorstellende Pârwati, is zeer fraai bewerkt en geheel ongeschonden, zoodat het den gevorderden prijs ten volle waard is. Het bevond zich in het huis van wijlen genoemden kapitein, en op het daarbij behoorende erf trof hij nog tal van andere beelden en andere steenen voorwerpen uit den Hindoetijd aan, van welke hij als toegift eenige zeer zeldzame stukken heeft verkregen, namelijk: een kleine

zeer fraai bewerkte lingga, eene Pârwati staande op een stier, een Nandi in den vorm van een mensch met stierenkop, en twee miniatuur tempeltjes. Onder deze omstandigheden heeft hij gemeend den koop te mogen sluiten en vraagt daarop goedkeuring. De genoemde voorwerpen zijn reeds hier aangebracht.

Cfm. besloten.

c. dat hij uitvoering gegeven heeft aan de opdracht (Not. 1892 pag. 87 l[a] *h*) om ten behoeve van Dr. A. B. MEIJER te Dresden photographische afbeeldingen te doen maken van de bronzen trommen der verzameling, welke afbeeldingen reeds door hem zijn verzonden. Voor de verrekening der kosten is door hem persoonlijk het noodige gedaan.

Inf.

d. dat hij te Soerakarta er in geslaagd is, den Heer C. DEN HAMER te winnen voor het denkbeeld eener nauwkeurige opname der ruinen van Soekoeh en Tjĕto op den Lawoe, waartoe deze, zoowel photograaf als teekenaar, bijzonder goed in staat zal wezen. Met het oog op de daaraan verbonden kosten, heeft hij gemeend den Heer DEN HAMER eene tegemoetkoming daarin van f 100 te mogen aanbieden, en verzoekt hij de vergadering die toezegging goed te rueen.

Cfm. besloten.

e. dat hij gedurende zijne laatste reis in Oost-Java eenige steenen beelden enz. voor het Genootschap ten geschenke heeft ontvangen of ter opzending voor het Museum heeft kunnen aanwijzen, alle van bijzondere waarde wegens fraaie bewerking of zeldzaamheid; die beelden enz., welke eerlang hier kunnen verwacht worden, zijn de volgende:

twee beelden met nagari-inscripties op het erf van den Resident van Pasoeroean, afkomstig van den tempel te Toempang;

twee beelden in het bezit van den Heer Raden Mas Ismangoen Danoe Winoto te Probolinggo;

twee zeer fraaie voetstukken op het erf van den Wedono te Padjarakan, afd. Kraksaän, residentie Probolinggo (Verbeek, Oudheden van Java n° 635);

een bijzonder fraai beeld bij den kapitein der Chineezen te Kediri.

Inf.

Omtrent de beide beelden met nagari-inscripties deelt Dr. Brandes het volgende mede:

Over de beelden van Toempang wordt gehandeld in Verhandelingen Bat. Gen. XXVI (Friederich); Not. XXII (1884), 45 (Collard); XXV (1887), 7 (Verbeek); en XXVI (1888), 163 en 189 (Oudemans).

Op Friederich's plaat vindt men negen opschriften, als volgt genommerd I^a, I^b, II^a, II^b, III, IV, V, VI en VII.

Die opschriften zijn, volgens Friederich's transcriptie:

I^a. Barāla Amitābha.

I^b. B. Pâṇḍurawāsinī.

II^a. B. Akshobhya.

II^b. B. Lotjanâ.

III. B. Ratnasambhawa.

IV. B. Aryâmoghapâçalokeçwara.

V. B. Hayagrîwa.

VI. B. Sudhanakumāra.

VII. B. Dhû(r)djdjaṭî.

De verzameling afteekeningen, afkomstig van den Heer Collard, geeft:

1°. een opschrift, dat op een cylindervormig voorwerp voorkomt, en men bij Friederich niet aantreft.

2°. als genomen van één beeld, I^a en IV.

3°. = VI, van één beeld.

4°. = II^a, van één beeld.

5°. = II^b, van één beeld.

6°. = I^b, van één beeld.

7°. = III, van één beeld.

Hieruit blijkt, dat de negen opschriften van Friederich beantwoorden aan acht beelden, maar tevens dat twee dier beelden door den Heer Collard reeds niet meer te Toempang werden aangetroffen.

De verzameling abklatschen van den Heer Dr. R. D. M. Verbeek beantwoordt aan die der afteekeningen van den Heer Collard.

Door toedoen van den Heer Oudemans werden de beelden, waarop Friederich's opschriften I^b (= Collard 6°), II^a (= Collard 4°), II^b (= Collard 5°) en III (= Collard 7°) voorkomen, naar het Bataviaasch Genootschap overgebracht, waar zij opgenomen zijn resp. onder de nommers 248^b, 224^a, 248^a, en 225^a.

Te Toempang bevinden zich dus van deze beelden met opschriften, blijkens Collard's en Verbeek's geschenken er thans nog twee, beantwoordende aan Friederich's I^a en IV (beide opschriften op één beeld) en VI (één beeld).

Waar intusschen de beelden gebleven waren, die Friederich's V en VII dragen, was onbekend, en is ook later niet aan den dag gekomen, nadat er op gewezen was, dat er twee beelden van Toempang reeds sinds geruimen tijd (zeker sinds 1884) waren zoek geraakt.

Het zijn deze twee beelden, die thans de Heer Groeneveldt van den Heer A. Salmon, resident van Pasoeroean, mocht ontvangen.

Het mag wenschelijk heeten thans nog een poging te doen om ook die twee zich thans nog te Toempang bevindende beelden (Collard 2° = Friederich I^a + IV, en Collard 3° = Friederich VI) hierheen overgezonden te krijgen.

f. Brengt de volgende geschenken ter tafel:

1°. Eene doos met photografische afbeeldingen van de acteurs en actrices, zoomede van de voornaamste tooneelen

van den wajang orang, zooals die vertoond wordt in den kraton van Prins Prang Wedono te Soerakarta.

2°. Drie photografieën van oudheden in de Mangkoe-Negorosche landen in Soerakarta (geschenk van den Heer C. DEN HAMER).

3°. Zes photografieën van steenen beelden op het erf van den Assistent-Resident van Klaten (geschenk van den Heer J. R. COUPERUS).

4°. Vier photografieën van de feesten, die op den berg Bromo door de Tengersche bevolking gevierd worden.

5°. Een kleine tampajan van bruin verglaasd aardewerk, gevonden in de oude waterleiding Soember Penganten in het district Modjo-Agoeng, afd. Djombang, res. Soerabaja (geschenk van den Heer H. E. STEINMETZ).

6°. Een kleine tempajan van wit aardewerk met blauwe draken, gevonden op het plateau van Diëng (geschenk van den Heer A. G. VORDERMAN).

7°. Drie potten van verglaasd aardewerk, gevonden bij het uitgraven van het kanaal naar en de haven te Tandjoeng Priok (geschenk van idem).

8°. Een bronzen leeuwtje met ketting, bovenstuk van eene klok als n°. 945 vlg. van den catalogus (geschenk van den kapitein der Chineezen te Rembang).

9°. Een bronzen Koewera, en id. Bodhisatwa (geschenk van den kapitein der Chineezen te Soerakarta).

10°. Een idem, geschenk van den Heer O. A. BURNABY LAUTIER te Soerakarta, gevonden te Wonosobo (Bagelen).

11°. Een Çiwa van brons, geheel ongeschonden, alleen ontbreekt de vroeger aanwezige glorie achter het hoofd, vermoedelijk met een zonnescherm. Hoog 69 c. M. en dus met uitzondering van n°. 509 Cat., dat zeer geschonden is, het grootste bronzen beeld der verzameling. Verder een godenbeeld (vermoedelijk Boeddhistisch) en twee godinnen, alle van brons. Gevonden op het land Ngoepit, afd. Klaten, Soerakarta.

12°. Eene lamp met vier pitten; vermoedelijk bestemd om bij processies op een stok gedragen te worden. Buitengewoon fraai bewerkt en geheel ongeschonden. Gevonden op het land Sirah Kentjong op den berg Kawi, ter hoogte van ± 3500 voet, distr. Wlingi, afd. Blitar (Kediri).

13°. Een wit porseleinen potje met deksel, gevonden met eenige Chineesche munten, loopende tot het jaar 1424 (geschenk van RADEN MAS ISMANGOEN DANOE WINOTO te Probolingo).

14°. Een klein steenen beeld, onbekende voorstelling (geschenk van den Regent van Ngandjoek).

De Heer VAN DER CHIJS zegt den voorzitter met instemming der Vergadering dank voor de belangrijke voorwerpen gedurende zijne reis voor het Genootschap verzameld.

III. De Heer VAN DER CHIJS:

a. Bericht, dat het steenen beeld van Djambi (Not. pag. 22 e. v.) sedert ontvangen is.

Hiervan zal den Resident van Palembang kennis worden gegeven.

b. Stelt voor:

1°. den Consul der Nederlanden te Colombo te verzoeken aan het Genootschap, tegen vergoeding van het kostende, te bezorgen een stel van de na 1870 voor Ceilon geslagen munten.

Cfm. besloten.

2°. den Consul der Nederlanden te Bangkok gelijk verzoek te doen ter verkrijging van een stel der laatstelijk voor Siam geslagen munten (voorzijde: portret van den Koning, keerzijde: eene op het Siamsche wapen zittende figuur).

U. s.

3°. het terrein van den Boroboedoer van eene omheining te voorzien met niet meer dan één toegang, opdat een einde gemaakt worde aan de vernieling, welke sommigen zich veroorloven om een aandenken van het monument te verwerven.

Wordt besloten den Resident van Kedoe te verzoeken het Genootschap in te lichten omtrent de vermoedelijke kosten eener omheining van bamboe doeri of eenige andere levende plant.

c. Deelt mede, dat hem door het lid, den Heer P. DE ROO DE LA FAILLE, is geschreven:

1°. dat zich in het district Tjikemboelan (Tjitjalengka) op een der eilandjes van het meer Sitoe Tjangkoewang een klein zeer verminkt beeldje bevindt, voorstellende een persoon in zittende houding. Het lange hoofdhaar valt krullend naar den nek. Het gelaat is, op één oog na, uitgewischt. Oorhangers en een halsketen met borstsieraad vallen nog te bespeuren. Het beeldje is middendoor gebroken ter hoogte van het middel, waardoor men ook mist de verbinding tusschen voor- en bovenarm. De handen schijnen op de dijen te rusten, terwijl de polsen versierd zijn met armringen. Van attributen echter geen spoor.

Het beeldje rust op een voetstuk, voorzien van eene vierkante opening, en staat op het graf van een voorzaat van den Regent van Bandoeng.

2°. dat van de vroegere hoofdplaats van het regentschap Parakan Moentjang zoo goed als niets meer bestaat dan een paar oude waringinboomen, welke een pasar beschaduwen, gelegen aan den grooten militairen weg, op Soemedangsch grondgebied, ongeveer een kwartier gaans westelijk van Tjitjalengka. Op de grens dezer afdeelingen, dicht bij de Tji-tarik, waar indertijd de Tji-bodas met deze rivier samenvloeide (thans is de bedding van de Tjibodas geheel verlegd), vindt men nog eene kleine be-

graafplaats van de Regenten van Parakan Moentjang, welke door een koentjin onderhouden wordt, die echter van de daar begravenen weinig afweet. Op één der grafpaaltjes is de naam Raden Soerja in Arabische letters met den datum 8 Radjib 1738 leesbaar.

3°. dat bij de kota Tjitjalengka, aan de zuidzijde van den weg een heuveltje ligt, overal sporen van smalle, aarden trappen of terrassen vertoonende. Op het vrij vlakke boven-terras liggen drie vierkante voetstukken met eene vierkante opening in het midden. Vroeger waren er beelden, waarvan één, zeer grof bewerkt en eene menschelijke figuur tot de heupen met de armen over de borst gekruist voorstellende, in den tuin van den Assistent-Resident van Tjitjalengka aanwezig is. De overige zijn naar het Genootschap opgezonden. Een gedeelte van den tumulus is tot sawah gemaakt, bij welke gelegenheid oudheden, eveneens naar het Genootschap gezonden en waarschijnlijk bedoeld bij Dr. Verbeek, blz. 49, zijn gevonden;

4°. dat volgens gerucht gevonden zijn: *a.* op den berg Malatar, bij de pasanggrahan Langragadjian, een ketting, waarvan de vinder geweerkogels heeft gemaakt; *b.* op den top van den Goenoeng Haroeman een steenen paard, dat door een omgevallen boom is verbrijzeld.

Not.

d. Leest uit een brief van het lid, den Heer J. J. Van Oosterzee Jr. te Semarang, het volgende voor:

„Kiai Ageng Selo ving, op de sawah zijnde, den bliksemsetan in een met water gevuld vat op en bracht hem aan Soesoehoenan Raden Patah, wiens schoone dochter Fatimah op last van den vader verklaard had, den man die het sterkste stukje zou uithalen, te zullen huwen.

De koppen op de deuren van Demak's missigit, zijn afbeeldingen naar het leven genomen van den kop van den bliksemdraak, die door den machtigen Soesoehoenan weder

in vrijheid werd gelaten. Uit schaamte zich te hebben laten vangen, werd het maken van zijn afbeelding door den setan geduld, maar zij die het verder mochten beproeven, moeten sterven.

Eenige jaren geleden werd eene teekening begonnen door een leerling van RADEN SALEH; de man kreeg in de missigit de cholera en stierf binnen het uur; een Europeaan die het na hem beproefde (de Heer WALTER) werd op de aloen-aloen voor de missigit door een slang gebeten en bezweek na een kwartier. Nu durft niemand die de geschiedenis kent er meer aan; toch heb ik iemand gevonden, die eene teekening zal maken ten behoeve van het Genootschap."

Not.

IV. De Heer SNOUCK HURGRONJE deelt mede, dat hem door den voorzitter eene verzameling boeken en djimats in handen is gesteld, welke door tusschenkomst van den Resident van Pasoeroean verkregen werd en waaromtrent het volgende is op te merken:

1 zakje met zaden (amulet).

2. zakje met als amulet dienende voorwerpen o. a. moestika's, een radjah op papier in een looden, van binnen beschreven envelop, stukjes metaal, enz.

3. Gelukberekening en radjah's.

4. De eerste twee djoez' (dertigste deelen) van den Qoeran.

5. Primbon, bevattende djapa's en een kidoeng-roemĕksa ing wĕngi.

6. Fragment eener verzameling Arabische en Javaansche djapa's, waarin o. a. de bepaling der zetels van de profeten in het menschelijk lichaam.

7. Primbon, bevattende doa's, niats en andere Arabische formules van godsdienstig gebruik.

8. Primbon, die blijkbaar als vademecum van eenen modin of dergelijken bidder van beroep heeft gediend, be-

vattende de voornaamste Arabische gebeden, litanieën en dergelijke, die hier te lande bij verschillende gelegenheden gebruikt worden; ook een paar Javaansche djapa's om zich gevreesd, onzichtbaar te maken, enz.

9. Recepten voor djimats.

10—15. Radjah's.

V. De Heer van Santen biedt aan:

a. eene Tettum-Maleische woordenlijst, zijnde de taal gesproken in het binnenland van Timor en deelt mede, dat de lijst door de Roomsch-Katholieke missie op dat eiland is samengesteld.

Zal in het Tijdschrift worden gepubliceerd.

b. een exemplaar van den koran met Latijnsche beschouwingen door Maraccius in 1698 te Padua uitgegeven. (Alcorani textus universus summa fide atque pulcherrimis characteribus descriptus, in latinum translatus, oppositis notis, auctore Ludovico Maraccio, Patavii 1698 fol.)

In de bibliotheek opgenomen.

VI. De Secretaris bericht:

1°. namens den Heer Brandes, dat de Heer W. Meijer Ranneft te Magelang dezen in de gelegenheid heeft gesteld van een beschreven koperen plaat (34 × 6.5 c.M.) uit den Hindoetijd, die de onbekende eigenaar niet af wilde staan, voor het Genootschap een abklatsch (in triplo) te laten maken. De plaat is blijkbaar een der vele waarvan o. a. gesproken is in Not. XXX (1892), 23. Een jaartal komt er wel niet op voor, doch ook hier weder wordt, zeer kort, gehandeld over sawah sima (vrije sawahs) voor de desa's Kwak en Mulak.

Not.

2°. dat portretten ontvangen zijn van de Heeren:

Dr. A. B. MEIJER, E. NETSCHER, Dr. H. E. M. SCHUCHARDT, Dr. W. PLEYTE, A. L. VAN HASSELT, Mr. H. D. LEVYSSOHN NORMAN, A. MARRE en Dr. E. MODIGLIANI.

VII Ten geschenke zijn nog ontvangen:

1°. Van den Heer J. J. VAN OOSTERZEE Jr. vijf muntstukjes.

2°. van den Heer K. A. SCHNEIDER, Assistent Resident te Batavia, een bronzen olifantje met twee personen daarop, omstreeks het midden der 18e eeuw opgegraven in het district Kampak, afdeeling Trenggalek (Kediri).

VIII. Tot gewone leden worden benoemd de Heeren H. VAN STEEDEN, Resident van Probolinggo, W. C. M. B. INGENLUYFF, Resident van Rembang, J. P. C. HARTEVELT, tijd. lid der Alg. Rekenkamer, G. P. A. RENAUD, Hoofdingenieur, chef der Afdeeling Mijnwezen, TH. J. VAN HAREN NOMAN, Agent der N. I. Handelsbank te Batavia.

Op verzoek worden van de ledenlijst afgevoerd de Heeren Mr. S. J. LAGERWEY en A. HERMENS.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 2 Mei 1893.

Tegenwoordig de Heeren Mr. J. A. Van der Chijs, Wnd. Voorzitter, Dr. J. L. A. Brandes, H. Helb, Dr. C. Snouck Hurgronje, en Mr. J. H. Abendanon, Secretaris, benevens het Eerelid Dr. R. D. M. Verbeek.

De notulen der vorige vergadering blijken nog niet uit de rondlezing terug te zijn.

I. Worden ter tafel gebracht de volgende brieven:

a. Van den Gouvernements-secretaris dd. 11 April ten geleide namens Z. E. den Gouverneur-Generaal van de „Ethnographische beschrijving van de west- en noordkust van Ned. Nieuw Guinea" door F. S. A. de Clercq en J. D. E. Schmeltz.

In de bibliotheek opgenomen.

b. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 7 April, houdende verzoek om toezending van *f* 8.65, zijnde vervoerkosten van 9 Hindoebeelden uit den boedel van Han Hok Ping verkregen.

Hieraan zal worden voldaan.

c. Van denzelfden dd. 17 April, ten geleide der van den Resident van Tapanoeli ontvangen monsters eetbare aarde (Not. pag. 58).

Omtrent deze monsters, door den Voorzitter inmiddels in handen gesteld van den Heer J. Haak, Militair Apotheker 2e klasse, wordt verwezen naar eene verhandeling van J. J. Altheer in het Natuurkundig Tijdschrift deel XIII pag. 83 e. v.

d. Van denzelfden dd. 28 April, ten geleide van 4 ringen, 13 versierselen van een halssnoer, 2 oorbelletjes, 1 haak, 1 stuk ketting, alles van goud, benevens 179 en 161 stukjes zilver en 1 stuk goud, ter gezamenlijke waarde van *f* 146 in de desa Tegalsari, afdeeling Ledok (res. Bagelen) begraven gevonden.

Wordt besloten de voorwerpen, welke geen oudheidkundige waarde hebben, ter beschikking der vinders te doen stellen.

e. Van denzelfden dd. 1 Mei, ten geleide van een groep bronzen hindoebeeldjes, Çiwa en Pârwati voorstellende, in de desa Dieng, afd. Ledok (res. Bagelen) in den grond gevonden.

Wordt besloten de groep tegen de getaxeerde waarde van *f* 15 aan te koopen.

f. Van den Resident van Bantam dd. 12 April, ten geleide van eene schetskaart der ruines van oud-Bantam met legenda, onder mededeeling, dat getracht zal worden om aan de hier en daar bestaande onvolledigheid tegemoet te komen (Not. 1892 pag. 114/5).

In de bibliotheek.

g. Van het correspondeerend lid, den Heer Dr. A. B. MEIJER te Dresden dd. 15 Maart, met verzoek om inlichting omtrent een der in photogram toegezonden bronzen gongs (Not. 1892 pag. 87; 1893, 60).

In handen van den Heer GROENEVELDT.

h. Van denzelfden dd. 13 Maart, dank betuigende voor de ontvangen photographische afbeelding van bronzen gongs (Not 1892 pag. 87) met verzoek om prijsopgave.

De verlangde opgave verstrekt.

i. Van het lid, den Heer J. J. MEIJER, controleur b/h

B. B. te Oengaran, dd. 5 April, ten geleide van eene teekening van een der in Oengaran aanwezige beelden met verzoek om eenige inlichtingen en om vergunning ten behoeve van een in een buitenlandsch tijdschrift te plaatsen artikel over de Hindoeperiode in Ned. Indie stukken uit 's Genootschaps Tijdschrift en Verhandelingen te vertalen.

In handen van den Heer GROENEVELDT, terwijl aan den Heer MEIJER zal worden bericht, dat tegen het vertalen geen bezwaar bestaat.

j. Van het Bestuur der Archeologische Vereeniging te Djokjakarta dd. 6 April, houdende verzoek om het in de „Mataram" van dien dag opgenomen verslag evenals verleden jaar als bijlage der notulen te drukken.

Cfm besloten.

II. De Wnd. Voorzitter:

1°. Biedt namens den Voorzitter ten geschenke aan een bronzen lampje, een geschonden vaas van hetzelfde metaal en twee teekeningen van inscripties, welke voorwerpen den Heer W. P. GROENEVELDT geschonken werden door den Heer J. KNEBEL te Blitar.

De Heer BRANDES legt ter zake de volgende nota over:

a. een afteekening op doortreklinnen van een steen, waarop het jaartal 1086. De steen, waarbij volgens een legende op de afteekening, elken Vrijdag (lĕgi?) een tijger komt om hem te inspecteeren, werd aangetroffen bij een graf of grafheuvel, ter hoogte van 1600 voet, op de koffieonderneming Rini, in Blitar. Er pleegt bij geofferd te worden.

b. een afteekening op doortreklinnen van de voor- en de achterzijde van den beschreven steen der desa Goerit, Wlingi, Blitar (Verbeek, Oudheden van Java, n° 555, bldz. 269), waarvan een abklatsch in het Museum voorhanden

was. De afteekening leert dat het opschrift, dat van koning Jayabhaya is, niet is uit 1068, maar uit 1058. De abklatsch, bovenaan geschonden, is met behulp van deze afteekening daar, waar het jaartal voorkomt, beter, en zeker te lezen geweest.

2°. Legt, mede namens den Voorzitter, over een schrijven van den Heer M. STOLL, Assistent Resident van Malang, dd. 23 April, waaruit blijkt, dat te Toempang twee fijn afgewerkte kleine vrouwebeelden zijn, waarvan de aangezichten geschonden en de hoofden van den romp gescheiden zijn; dat van een groot vrouwebeeld eveneens het hoofd van den romp gescheiden is, terwijl ook de voeten en de acht armen en handen van een dezer vernield zijn; dat aan het groote beeld en een der kleine geofferd wordt, doch het andere, waarvan eene afbeelding is bijgevoegd, zoude kunnen worden opgezonden; dat zich op het achterstuk ter hoogte van het hoofd opschriften bevinden, waarvan mede eene afteekening is bijgevoegd.

De Heer BRANDES legt de volgende nota over:

De Heer STOLL spreekt van 3 vrouwebeelden (te Toempang), waarvan twee met opschrift:

a. Een klein vrouwebeeld zonder opschrift,

b. Een klein vrouwebeeld met opschrift,

c. Een groot vrouwebeeld met twee opschriften.

De opschriften, die op de door den Heer STOLL bij zijnen brief gevoegde afbeelding afgeteekend zijn, zijn n°. IV en I en n°. VI van Friederich in zijn „Over inscriptien van Java en Sumatra voor het eerst ontcijferd" (1857), in Verh. Bat. Gen. XXVI, en luiden:

IV. Bharâla âryyâmoghapâçalokeçwara,

I. Bharâla Amitâbha,

VI. Bharâla Sudhanakumâ(ra).

De beelden *b*. en *c*. zijn dus door beschadiging onkenbaar geworden, want het moeten mannebeelden zijn.

Daar IV en I bij één beeld worden aangetroffen, moeten zij denzelfden god aanduiden, òf ook bij het beeld van de godheid moet bijv. aan zijne voeten nog een tweede beeltenis voorhanden zijn, wat door Friederich t. a. p. bl. 15 reeds duidelijk is gemaakt. „*Amoghapâça* — zegt deze — is genoemd *Arya, de eerwaardige,* en hij is *Lokeçvara, heer der wereld,* volgens Wilson = Bodhisattwa. In de reeks der Lokeçvara's, heeren der wereld, bij Wilson l. l. p. 466, 467, is hij de vierde; hij beantwoordt dus aan *Amitâbha* en aan den *Dhyâni Bodhisattwa Padmapâni* of *Avalokiteçvara,* die natuurlijk eene bijzondere rol speelt." Alzoo, hij is Amitâbha zelf of iemand uit de dadelijke omgeving van Amitâbha, en dan Padmapâni.

Omtrent Sudhanakumâra (VI) en nog een ander te Toempang gevonden beeld met het opschrift Hayagrîwa, zie mijn vorige mededeeling (Not. pag. 61), zegt dezelfde bl. 16: „Volgens Hodgson zijn hij (nl. Hayagrîwa) en . . . . ook *Sudhana-Kumâra* dienaren van den Dhyâni-Bodhisattva Padmapâni of Avalokiteçvara (Wilson, l. l. p. 467), dien wij hier zeker voorgesteld hebben door *Aryâmoghapâça.* (Men zie intusschen boven. Br.) Wij hebben dus voornamelijk de personen, die tot het gevolg van den vierden Dhyâni-Buddha behooren, die voornamelijk vereerd was als hemelsche voorstelling van *Buddha Çâkyamuni. Suddhana-Kumâra,* door Wilson l. l. als twee personen opgevat, (is) hier kennelijk (er) maar een; de laatste lettergreep *ra* is niet op de kopie der inscriptie, die ik heb; waarschijnlijk is zij afgebroken (juist Br.) of onduidelijk. Door vergelijking van de door Hodgson medegedeelde en door Wilson gecommenteerde stukken in de Asiatic Researches wordt echter de restitutie ontegenzeggelijk juist . . . . . Sudhana-Kumâra beteekent *de prins des rijkdoms;* . . . . wij hebben reeds gezien, dat zij, of liever hier de eene persoon *Sudhan Kumâra* (lees *Sudhana Kumâra Br.*), als ondergeschikte bedienden van den genoemden Bodhisattwa verschijnen."

Wordt besloten den Assistent Resident van Malang om opzending van het kleine beeld, waaraan niet geofferd wordt, te verzoeken.

3°. Legt over een van den Heer D. GERTH VAN WIJK ontvangen vervolg op de Koranische verhalen in het Maleisch, waarvan het eerste gedeelte in Tijdschrift deel XXXV is gepubliceerd.

Wordt besloten tot opneming in het Tijdschrift.

4°. Stelt voor aan het lid, den Heer J. C. VAN HASSELT, Assistent Resident t/b. ter Sumatra's Oostkust, te verzoeken zijne voor de a. s. tentoonstelling bestemde uit 200 nummers bestaande verzameling voorwerpen uit de Kajan-streek (Wester-afdeeling van Borneo) na afloop der tentoonstelling te bestemmen voor 's Genootschaps Museum.

Cfm. besloten.

5°. Deelt mede, dat de door het lid, den Heer J. J. VAN OOSTERZEE Jr., te Semarang toegezegde teekening van de deur der mesigit te Demak (Not. pag. 67) ontvangen is.

Wordt besloten den Heer VAN OOSTERZEE te verzoeken pogingen in het werk te stellen ter verkrijging van eene beschrijving der voorstelling door een' deskundige, ter publiceering met de teekening.

III. De Heer SNOUCK HURGRONJE biedt namens SAJJID ᶜOETHMAN BIN ABDALLAH BIN AKIL BIN YAHJA ALAWI, Adviseur honorair voor Arabische zaken, ten geschenke aan twee door dezen gepubliceerde geschriften: „Djadwal fiᶜilm moeçtalaḥat al ḥadîth" en „as-Sjadjarah al-ᶜalijjah fi'r-raudhah as-sanijjah hawat nisbat as-sādah al-ᶜalawijjah ila chair al-barijjah."

In de bibliotheek opgenomen.

IV. De Heer BRANDES legt namens den Heer GROENEVELDT over vijf photogrammen ten geschenke ontvangen van den Heer J. KNEBEL te Blitar, voorstellende de vier Kǎla-beelden staande vóór den hoofdtempel van Panataran en de zoogenaamde pendopo bij die ruine; daarbij legt hij over de volgende nota:

Blijkens de photo's van de rugzijde der vier groote kâlabeelden vóór den grooten tempel te Panataran, die allen aan de voorzijde het jaarcijfer 1269 (A. J. = 1347 A. D.) dragen, vindt men aan den achterkant dier beelden, behalve lofwerk, ook dierenfiguren.

Geheel onbekend was het voorkomen dier afbeeldingen dáár, wel is waar, niet.

Onder van Kinsbergen's photographien naar oudheden van Java, waar men op n°. 246 de 3, en op n°. 247 de 2 oostelijkste kala's vindt, nl. die welke staan voor den opgang aan de oostzijde van den grooten voorsprong, levert n°. 249 en n°. 250 resp. de vóór- en de achter-zijde van het beeld, dat rechts (westelijk) voor dien opgang staat. Thans evenwel ontvingen wij afbeeldingen van de rugzijde van alle vier die beelden, die wij in overeenstemming met een tevens ontvangen situatieschets hier, ze van west naar oost, of van rechts naar links, als men met het gezicht er naar toe voor den tempel staat, tellende, onderscheiden zullen als *a*, *b*, *c* en *d*.

Op *a* ziet men onderaan twee honden met den snoet naar elkander toegekeerd op hun achterste zitten. Iets hooger vliegt een gans met een stok in den bek, waaraan, aan ieder der uiteinden één, twee schildpadden hangen, die de punten van den stok met hun bek vasthouden. Rechts onder dezen ziet men nog een brullend of blaffend dier, dat met den bek open zit, maar niet wel te herkennen is, terwijl links laag naast het hondenpaar nog een apesnoet is op te merken.

Op *b* ontwaart men onder aan een krokodil of leguaan die

zijn kop heeft verloren, doordat het beeldwerk is beschadigd, en daarboven ziet men weder den gans, doch nu zonder stok en zonder schildpadden.

Op *c.* aanschouwt men een rund met een grooten bult (*punuk*) op den rug, een kaaiman (*baya*) op zijn rug dragende. Links boven den kop van het rund is een olifantskop als ornament.

Op *d.* ten laatste loopt een soort hert met enkelvoudige, rechte hoorns weg, of voor een landman uit, die aan een stok over zijn schouder een schildpad draagt.

Van KINSBERGEN's n°. 250 beantwoordt aan *c.*

Alles van deze afbeeldingen is mij niet duidelijk.

Zoo bijv. op *a.* niet dat brullend of blaffend dier en de apesnoet, en op *c.* de olifantskop. Het tweetal honden op *a.* kan opgevat worden als vol verwondering opziende naar het natuurwonder, dat boven hen in de lucht is waar te nemen. Doch ook het feit, dat men daar op *a.* maar één gans en twee schildpadden, niet twee ganzen en één schildpad vindt, verdient opmerking, evenals ook *d.* aanleiding geven zou tot het stellen van verschillende vragen.

De afbeeldingen zijn overigens, en vermoedelijk ook ten opzichte van de juist genoemde questieuse punten, mits men de bedoeling er van kon vatten, vooral daarom belangwekkend, omdat zij illustraties zijn van, ten minste bij de Javanen, zeer bekende verhalen, die, zooals hier blijkt, — de beelden dragen toch aan de voorzijde, zooals reeds opgemerkt is, het jaarcijfer 1269, — reeds in de 14[de] eeuw A. D. bij hen zich in algemeene bekendheid konden verheugen, terwijl zij tevens in het licht stellen dat onder de reliefs aan de oude bouwwerken op Java het bekende steenen tafreel van de fabel van de twee ganzen met de schilpad aan de tjandi Mĕndoet, vgl. Wilsen in Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., van N. I., XX, 182 (A. 2), niet het eenige voorbeeld is van een illustratie van dien aard [1]).

[1]) Aan Tjandi Mĕndoet vond men aan de binnenzijden van den ingang

In het voorafgaande is van *a* de verklaring reeds gegeven, en ook reeds op de merkwaardige afwijking gewezen. Wat *b* te aanschouwen geeft schijnt, doch de rangschikking *a*, *b*, *c* en *d* kan een louter toevallige zijn, het vervolg van *a* te wezen. De gans vliegt alleen voort, nadat de schildpadden door hun praatzucht hun bek geopend hebben, en daardoor gevallen zijn. Verder schijnt de krokodil, die hier alleen voorkomt, het begin te zijn van het verhaal, dat door een enkel tafereel eenvoudig, doch karakteristiek gekenschetst is op *c*.

Dit verhaal, in varianten zeer verspreid, bijv. men kent het uit Engelsch Indië en uit de Minahasa in zeer afwijkende vormen, komt voor in het door Amongsastra bewerkte dierenfabelboek, dat algemeen bekend is onder den naam van het boek van den Kañcil, doch door een der afschrijvers te recht geheeten wordt Sĕrat kañcil kidang sapanunggilanipun, men zie nl. het 4e verhaal in de tweede afdeeling van dat boek, of 13de in het boek, dit in zijn geheel genomen, en loopt van zang X, 1 — XV, 8. [1]) Voorts treft men het aan in de jongste, zeer verloopen nieuw-Javaansche bewerking van de Tantri, nl. de Tjantri, die bij WINTER in zijn Zamenspraken I, bl. 353 en 369 vermeld is onder den naam Bajan Boediman, men zie in dat geschrift zang XXIII. In het kort is het beloop van het verhaal naar de beide redacties als volgt.

Kañcil, X. 1 — XV. 8.

---

aan weerszijden elf, te samen dus twee en twintig, zulke of soortgelijke tafereelen. Er resten er nog een veertien.

[1]) De inhoudsopgave van Palmer van den Broek deugt niet. De verdeeling moet zijn: Eerste gedeelte: Inleiding I 1—10; 1. I 11 — II 5; 2. II 6 — II 28; 3. II 29 — II 50; 4. III 1 — IV 5; 5. IV 6 — V 16; 6. V 17 — V 40; 7. V 41 — V 57; 8 V 58 — V 69; 9. VI; Tweede gedeelte: 1 (10). VII 1 — 105; 2 (11). VII 106 — IX 18; 3 (12). IX 19 — 64; 4 (13). X 1 — XV. 8; 5 (14). XV. 9 — XXII 71. In den Samarangschen tekst staat het, begrijpelijker wijze, niet. Wel vindt men het weer in het kañcil-boek van Pangeran Arija Sasraningrat, dat den titel Salokadarma draagt. Deze redactie van het verhaal kunnen wij hier laten rusten.

Aan den kant van een rivier stond een groote boom op het omvallen. Daaronder ging eens een *baya* (kaaiman) liggen slapen. Door den wind wordt de boom omgestort, zoodat de *baya* bekneld raakt, op zijn rug gedrukt door den boom, die met eenige wortels nog aan den grond vast bleef zitten. Nu was die plek een plaats waar vele dieren, o. a. de *kañcil,* kwamen drinken, de reden dan ook waarom de *baya* haar had opgezocht. Terwijl de *baya* daar zoo ligt, komt de *kañcil* er. Hem roept de *baya,* die al geruimen tijd had liggen jammeren, om hulp aan. Meewarig als de *kañcil* is, wil deze hem wel helpen, maar ziet geen kans het zelf te doen. Hij roept de hulp in van een *banṭeng,* die ook aan die rivier komt drinken en baden wil. Eerst laat hij hem daarin begaan, en zegt hem dan wat er aan de hand is. Moeielijk zal het niet zijn, zegt de *kañcil,* als er bezwaar wordt gemaakt, omdat de boom zoo groot en zwaar is, als de nog vastzittende wortels worden doorgebeten, zal het water den boom wel medevoeren. De *baya* wordt zoo van den boom bevrijd, maar inmiddels is zijn eetlust opgewekt. Hij verzoekt dat men hem, om den weldaad te voltooien, nu ook in het water dragen zal. Ook dit geschiedt.

Door telkens te beweren, dat de *banṭeng* nog niet ver genoeg gegaan is en dieper water moet zoeken, zal de *baya* kunnen zwemmen, weet deze zijnen helper te brengen op een terrein, waar hij hem zal kunnen overmeesteren, en de *banṭeng* zich niet zal kunnen verdedigen. Dan laat hij ook hooren wat hij eigenlijk met zijn smeeken om verdere hulp bedoeld heeft. Maar daarmede is de *banṭeng* zoo maar niet tevreden, want dat is grove ondank. Hij zegt zich evenwel te zullen schikken, als een scheidsrechter uitgewezen hebben zal, dat de *baya* zijn gang mocht gaan. Zij bevinden zich beiden midden in de rivier. De eerste scheidsrechters worden door de rivier geleverd. De stroom voert niet lang daarna een *takir ponṭang* (een in den vorm van een schuitje gevouwen en met pennetjes vast gestoken blad, dat bijv.

als bord gebruikt wordt) tot in hun nabijheid. Die *takir* wordt aangeroepen om de zaak uit te wijzen. Hij schildert hun echter hoe ondankbaar hij zelf behandeld is, eerst zeer gewaardeerd, toen hij nog gebruikt moest worden, maar later zoo maar weggeworpen, en aan zijn lot overgelaten, en hij drijft voorbij. Hetzelfde doet een *kukusan* (mandje om rijst te stoomen), en een mat (*kĕlasa*), en het gevaar, waarin de *banṭeng* verkeert, wordt ernstiger, er schijnt geen ontkomen meer aan te zijn. De *kañcil* heeft echter den *banṭeng* niet in den steek gelaten. Wat hij met woorden niet had kunnen uitrichten, toen de *banṭeng* zich pas van het gevaar bewust werd, zal hij door daden zien te doen. Wel is hij weggeloopen, maar dat was om zijn vriend den *kidang* op te zoeken, aan dezen de zaak te vertellen, en hem te vragen te hulp te komen.

Als beiden bij de rivier gekomen zijn, wordt ook de *kidang* uitgenoodigd scheidsrechter te zijn. Zich van de dommen houdende, zegt deze over de zaak niet te kunnen beslissen, als hem niet aanschouwelijk wordt voorgesteld, hoe de zaak zich in haar geheel heeft toegedragen. Het spelletje moet nog eens van voren af aan gespeeld worden. Zoo weet hij den *baya* weer op de oude plaats te krijgen en den *banṭeng* op den vasten wal. Dan zegt hij, dat het hem goed is, als men het drama nog eens wil afspelen, doch dat het, als de *banṭeng* dat niet verkiest, ook goed is, dat het niet gebeurt. De *baya* is woedend en belooft den *kidang* later wel op te zullen eten, in plaats van den *banṭeng*.

Tjantri, XXIII.

Een kaaiman was op een ondiep stuk land, dat in den regentijd (*rĕnḍĕng*) onder water stond, maar in de *katiga* droog liep, onder een hellenden *kĕnḍal* boom bekneld geraakt. Een buffel met een hooge *punuk* (de bult tusschen den nek en den hals) hoort hem schreeuwen, en helpt hem op zijn verzoek en beloften, van onder den boom uit. Ook draagt hij hem, die beweert niet te kunnen gaan, op zijn ver-

zoek in het water, en op zijn herhaald verzoek tot midden in de rivier. Ook daar wil de *baya* zich niet van zijn rug laten glijden, als hij niet eerst geproefd heeft hoe des *banṭeng's* vleesch wel smaakt (*jen tan wruh ing rasanira*). De *banṭeng* legt zich daar niet bij neder; zulk een ondankbaarheid is ongehoord; de *baya* mag het aan verschillende personen vragen; als hij (de *banṭeng*) het mis had dan mocht hij zijn gang gaan. De scheidsrechters, die aangeroepen worden, zijn een *takir ponṭang*, en een *kalasa gombro* (*gĕmbro*), die langs hen voorbij komen drijven, doch slechts op ondankbaarheid kunnen wijzen. De *kidang*, die, ook opdoemt, als de *banṭeng* nog eenig uitstel heeft gekregen, neemt op zich de zaak uit te maken. Alles moet hem echter worden voorgedaan (zooals het zich had toegedragen). De *baya* wordt weer onder den *kĕnḍal* gelegd, en de *banṭeng* krijgt de opdracht zich weg te spoeden; soort hoort bij soort, daar komt de uitspraak van den *kidang* op neer, een ieder blijve op zijn eigen terrein.

Hier ter plaatse mogen wij over het verhaal niet uitvoeriger worden.

De afbeelding *d.* herinnert aan een episode van het raamverhaal van het tweede boek van het Pañcatantra: de kraai, de muis, het hert en de schildpad, nl. die waarin het hert, door zich aan den landman, die de schildpad gevangen had, te vertoonen en langzaam voor hem uit te loopen, dezen verleidt de schildpad neer te leggen om zich van het grootere wild meester te maken, zoo doende aan de muis gelegenheid gevende de banden van de schildpad stuk te knagen, zoodat deze weder in vrijheid komt.

In het raamverhaal van het tweede boek van het Pañcatantra is de antilope Citrāngga in een net vast geraakt, zonder dat nader wordt medegedeeld hoe of waarom dat geschied is. Zijne vrienden de kraai Laghupatanaka, de schildpad Mantharaka, en de muis Hiranyaka zien hem op den gewonen tijd niet komen. Zij gaan hem zoeken,

en vinden hem gevangen op een plek vrij ver van water verwijderd. De rat weet nog bij tijds het net stuk te bijten, als de jager nadert om te zien wat hij gevangen heeft. Maar, terwijl nu Citrāngga ontvlucht, is dat aan Mantharaka, die op den vasten wal zich niet snel genoeg kan bewegen, niet mogelijk. Nu raakt deze gevangen. Slechts door een list zal hij te redden zijn. Citrāngga vóór den jager, die den schildpad gebonden meedraagt, uitgaande, leidt deze naar een water, doet of hij neervalt van vermoeidheid en bezwijkt. Om de bedriegerij te volmaken gaat Laghupatanaka boven op Citrāngga zitten en hem pikken. Hierdoor wordt de jager er toegebracht Mantharaka, den schildpad, neer te leggen, meenende nu toch zijn vangst te kunnen doen. Snel bijt nu Hiranyaka (de muis) de banden door, waarmede Mantharaka gebonden was. Deze ontkomt in het water. Citrāngga springt op, als de jager naderbij komt, en ijlt weg, terwijl de kraai wegvliegt en de muis zich al geborgen had.

Een bezwaar is intusschen voor mij, dat ik in de Javaansche literatuur dit verhaal nog niet kon aantreffen. Sporen er van, of van gedeelten er van, zijn aan te wijzen, doch zonder twijfel niet rechtstreeks aan het Pañcatantra, maar aan een andere bron ontleend.

V. De Secretaris:

1°. Brengt het volgende verslag uit naar aanleiding van het schrijven der Archeologische Vereeniging te Djokjakarta over de maatregelen tot behoud van den Mendoet-tempel (Not. pag. 58).

In het rapport van den Heer Groeneveldt uitgebracht in November 1883, naar aanleiding van het Gouvernements besluit dd. 13 Juli t. v. N°. 29, waarbij hem op voorstel van het Genootschap een onderzoek der tempelruines in Midden-Java was opgedragen, werd geadviseerd om de in-

storting van den Mendoettempel te voorkomen door het aanbrengen van ijzeren stangen, die de hoeken van het gebouw zouden omvatten en op de zijden bevestigd worden, dan wel van een of liever twee ijzeren banden om den geheelen bovenrand van het gebouw.

De kosten werden geraamd op *f* 1000.

Bij missive 30 December 1883 N°. 17281 verklaarde de Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid zich met dit denkbeeld te vereenigen.

Voordat ter zake eene beslissing genomen werd, kwam de Ingenieur J. NIJHOUT VAN DER VEEN, die de door den Heer GROENEVELDT voorgestelde voorzieningen op den duur niet voldoende achtte, met een plan, dat *f* 16620 zoude kosten.

De Directeur vnd. schatte de uitgaven voor het toezicht op het werk, dat 2½ à 3 jaren zoude moeten duren, op nog eens zooveel.

De Regeering wenschte blijkens missive van den 1en Gouvernements-Secretaris dd. 6 Juni 1885 N°. 485/c, dat de uitgaven ten behoeve der Hindoe-oudheden beperkt zouden worden binnen de grenzen van de voor dat doel op de begrooting gebrachte som.

De Directeur wees er toen op [missive dd. 18 Juni 1885 N°. 6892] dat van elke buitengewone voorziening moest worden afgezien, tenzij de Regeering gelden op de begrooting wilde doen uittrekken.

Bij missive van den 1en Gouvernements-Secretaris dd. 22 Juni N°. 537c volgde hierop de mededeeling, dat de Regeering dan voorloopig van de zaak afzag.

De Directeur gaf hiervan aan het Genootschap kennis bij schrijven van 14 Juli 1885 N°. 7706.

Sedert bleef de zaak in statu quo.

Wordt besloten den Resident van Kedoe, onder mededeeling van het voorafgaande uit te noodigen, in overleg met den eerstaanwezend Ingenieur van den waterstaat, een

niet te kostbaar middel tot voorkoming van instorting van den tempel aan de hand te willen doen.

2°. Stelt ter bezichtiging eene verzameling van 50 wajang-figuren in gouache geteekend door den Inlander Ekowinangoen, afkomstig uit Djokjakarta, tijdens hij als dwangarbeider verblijf hield in 's lands gevangenis te Weltevreden.

Wordt besloten de verzameling, welke door keurige uitvoering uitmunt, van den eigenaar, den Heer ANDERSEN, baasboekbinder bij bedoelde gevangenis, aan te koopen voor een bedrag van *f* 250.

3°. Bericht namens den Voorzitter, dat de van den Heer SCHAANK ontvangen stukken (Not. pag. 57) documenten zijn van de kongsi Thaikong te Montrado en wel:

1°. Proclamatie van den Sultan van Sambas en den Kapthai van den generalen raad Fosjoen te Montrado van 9 Augustus 1851, waarbij de Chineezen en Dajaks werden aangemaand in vrede met elkaar te leven.

2°. Overeenkomst der hoofden van de kongsi Thaikong van 10 Mei 1851, waarbij zij besluiten zich aan het Nederlandsch gezag te onderwerpen en daartoe Tschang Fen en Tshai Meoe Sioe naar Pontianak te zenden.

3°. Afspraak van den Kapthai van den generalen raad Fosjoen met de hoofden van Thaikong, dat deze voor het Gouvernement een huis te Sepang zullen oprichten, 13 Mei 1852.

4°. Deelt mede dat portretten ontvangen zijn van de Heeren MEIJER, oud-Generaal-Majoor, en SCHREIBER te Barmen.

VI. Ten geschenke zijn nog ontvangen:

1°. van den Heer J. J. VAN OOSTERZEE Jr. drie geel en rood koperen kanonnetjes door hem gevonden in de buurt van de vroegere losplaats van zeeschepen te Semarang.

2°. Van de Landbouw-Maatschappij „Struiswijk" directeur de Heer F. ADÈR:

a. twee groote glazen stolpen, zooals in vroegeren tijd gebruikt werden om brandende kaarsen tegen tocht te beschermen;

b. 1 kandelaar met glazen stolp (kleiner model, doel als voren).

3°. Van den Heer Dr. J. J. PIGEAUD, civiel geneesheer te Modjokerto, een bronzen schildpad, vermoedelijk een wierookbrander.

VII. Worden benoemd tot gewone leden de Heeren J. A. VETTER, Generaal-Majoor te Batavia, C. G. VAN BAERLE, Resident van Kediri, Mr. L. A. G. W. NEUMANN, Voorzitter van den Landraad te Pati, Mr. J. H. MEISS, Id. te Indramajoe, Mr. J. C. HEIJNING, Id. te Besoeki, W. H. LEIDELMEIJER, 2e commies b/h dept. der B. O. W.

Van de ledenlijst worden op verzoek wegens vertrek afgevoerd de Heeren O. VAN DER WIJCK, Mr. P. MACLAINE PONT, Mr. A. C. M. LAWICK, S. R. LANKESTER, T. H. D. H. VON ENDE en C. A. ROSEMEIER.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Wnd. Voorzitter,
VAN DER CHIJS.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 6 Juni 1893.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, P. H. VAN DER KEMP, H. HELB, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris, benevens het eerelid Dr. R. D. M. VERBEEK.

I. De Heer VAN DER CHIJS richt eenige hartelijke woorden tot den Voorzitter naar aanleiding van zijne benoeming tot Vice-president van den Raad van N. I.; spreekt den wensch uit, dat de Heer GROENEVELDT ook in deze nieuwe betrekking de belangen van het Genootschap zal willen helpen bevorderen en stelt voor om met een handdruk zijne woorden te bekrachtigen.

De Voorzitter dank zeggende voor het gesprokene, verklaart zich volgaarne bereid het presidium te blijven voeren, en ook in het vervolg, zooveel in zijn vermogen is, tot den bloei van het Genootschap mede te werken.

II. Nadat de Notulen der beide vorige vergaderingen zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 2 Juni, luidende als volgt:

Van het Kawi-Javaansch en het Niasch-Maleisch-Nederlandsch woordenboek, het eerste samengesteld door C. F. WINTER Sr., het andere door J. W. THOMAS en A. E. TAIJLOR WEBER, en ingevolge de Gouvernements besluiten van 12

Februari 1875 N°. 8 en 30 Juni 1883 N°. 21, respectievelijk tot een aantal van 800 en 300 exemplaren ter Landsdrukkerij gedrukt, zijn in het depôt van leermiddelen thans nog in voorraad 473 en 201 exemplaren, terwijl de oplaag van het Kawi-Balineesch-Nederlandsch woordenboek van Dr. H. NEUBRONNER VAN DER TUUK, dat thans ter perse is, op 300 exemplaren is bepaald.

Ten einde met voormelde werken het meest mogelijke nut te stichten, is het denkbeeld gerezen om de Regeering voor te stellen, eenige exemplaren daarvan kosteloos te verstrekken aan personen en instellingen, die geacht worden daarvan gebruik te zullen maken.

Ik heb mitsdien de eer uwe Directie te verzoeken mij ter zake te willen voorlichten.

In handen van den Heer BRANDES.

b. Van denzelfden dd. 2 Juni, ten geleide van eenige bijdragen tot verbetering en aanvulling van Professor de Hollander 's Handboek der Land- en Volkenkunde, ontvangen door tusschenkomst van den Gouverneur van Sumatra's Westkust, met verzoek om bericht of wellicht iets daarvan geschikt is voor opneming in het Tijdschrift.

In rondlezing.

c. Van denzelfden dd. 6 Juni met hetzelfde verzoek ten aanzien van eene ethnograpische en geographische beschrijving van het eiland Nias.

U. s.

d. Van denzelfden dd. 6 Mei, ten geleide van de teekening van het Boeddhabeeld bedoeld in de Notulen van April jl. en de schetskaart der vindplaats in de desa Modjopoerowetan (afd: Grissee). (Not. 1892, pag. 95; 1893, pag. 59).

In de plaatverzameling.

e. Van denzelfden dd. 16 Mei, ten geleide van een gouden kommetje, aan de onderzijde voorzien van het letterteeken:

in de desa Sorogaten, afd. Ledok (res. Bagelen) in den grond gevonden.

Daar dergelijke voorwerpen reeds in het Museum aanwezig zijn, wordt besloten in overweging te geven het gevondene voor 's Rijks oudheidkundig Museum te Leiden aan te koopen.

De Heer BRANDES deelt omtrent het letterteeken mede, dat het de heilige syllabe *çrî* voorstelt, eenigszins gefigureerd, en hier met slechts ééne van onder naar boven opwaarts loopende krul, wat ongewoon is, daar men de *tjakra* gewoonlijk, hoewel ten onrechte met het oog op den oorsprong van het teeken, ter weerszijde aangebracht vindt.

f. Van denzelfden dd. 5 Juni, ten geleide van de urn vermeld in Not. pag. 4.

In de archaeologische verzameling opgenomen.

g. Van den Resident van Batavia dd. 5 Juni, houdende bericht, dat in de kampong Toegoe (afd. Meester Cornelis) in een tegalveld eene collectie oud-Hollandsche munten is aangetroffen, welke bereids aan den Heer VAN DER CHIJS is ter hand gesteld.

De Heer VAN DER CHIJS deelt mede, dat de geheele collectie, bestaande uit roos- en arend- schellingen, dubbeltjes en stuivertjes, alle ouder dan het jaar 1652, volgens taxatie van de firma OLISCHLAEGER & Co. eene waarde vertegenwoordigt van *f* 40, doch stelt voor slechts een gedeelte

der collectie, welke ettelijke doubletten en nog meer geheel of nagenoeg geheel onleesbare exemplaren bevat, voor het Genootschap over te nemen, van welk gedeelte de waarde door genoemde firma op *f* 16,50 is geschat, en daartoe *f* 25 voor den vinder beschikbaar te stellen, daar ook de oudheidkundige waarde in aanmerking moet worden genomen, terwijl door eenige vrijgevigheid het berichten van vondsten wordt aangemoedigd.

Cfm. besloten.

h. Van het lid, den Heer O. L. HELFRICH, controleur b/h B. B. te Sabang (Poelau Wé) dd. 30 April, ten geleide van eene verzameling Benkoeleesche raadsels (tĕkoq-tĕki.)

Zal in het Tijdschrift worden opgenomen.

i. Van den Britschen Consul te Batavia dd. 30 Mei, ten geleide namens de Britsch-Indische Regeering van de Coorg Code.

Bibliotheek.

j. Van het Bestuur van den Stadstuin te Soerabaja dd. 30 Mei, in antwoord op dezerz. schrijven van 22 September a. p. (Not. 1892 pag. 77) berichtende, dat een exemplaar der uitgeloofde en te Soerabaja geslagen medailles door den Heer H. J. W. VAN LAWICK VAN PABST aan het Bestuur zullen worden overhandigd.

k. Van het lid, den Heer G. J. OUDEMANS, te Djokjakarta dd. 1 Juni, luidende als volgt:

Bij deze heb ik de eer uw Genootschap ten geschenke aantebieden:

1°. Twee platte gronden van de vorstelijke begraafplaatsen te Pasar Gedé en te Imogiri, bijgewerkt tot einde 1892;

2°. Twee kaarten van het gebied van Koetâ-Gedé (Pasar Gedé) en van de hoofdplaats Imogiri (opgemeten door een Javaanschen landmeter), waarop men de ligging der begraafplaatsen kan nagaan en waaruit gezien kan worden, hoe Solosche en Jogjasche kampongs en velden door elkaar liggen;

3°. Een platte grond van het oude Residentiehuis (huis van het zoogenaamde „Opperhoofd"), dat, naar ik meen, tot ± 1820 in gebruik is gebleven (hiernaar zal ik nader informaties inwinnen en die uw Genootschap t. z. t. mededeelen).

Verder gaat hiernevens eene opgave van de namen der Javaansche vorsten en grooten, wier lijken op de begraafplaats Padjimatan te Imogiri begraven zijn, welke opgave ik oorspronkelijk van plan was, naast den platten grond zelf te laten schrijven, waartoe mij echter de gelegenheid ontbroken heeft.

Ten slotte bied ik uw Genootschap namens den Heer K. Cephas eene fotografie aan van de vorstelijke begraafplaats Padjimatan te Imogiri.

In de verzamelingen opgenomen.

l. Van het buitengewoon lid, den Heer C. den Hamer, dd. 10 Mei ten geleide 1°. van eene photographische opname van een koperen plaat met 9 regels oud-Javaansch schrift aan één zijde, vermoedelijk afkomstig van het Diëng-plateau en door den Regent van Banjoemas gezonden aan wijlen Pangeran Brâtâ II; 2°. van de „Rama Kawi," door den Heer Moody te Solo in bruikleen afgestaan ten behoeve van den Heer Dr. Gunning.

De Heer Brandes deelt over de plaat het volgende mede:

Het begin van een piagĕm, uitgereikt door den *rakrijân apatih i wĕka pu Catura* aan de desa Kwak, dus naar alle waarschijnlijkheid weder één der verzameling, waarvan ook onlangs nog in de April-vergadering van dit jaar gesproken worden kon; vergl. ook Not. XXX (1892), 23.

Dit stuk, dat bij uitzondering begint *Siddhir astu, swasti* enz., is uit Çaka 805 *Çrawaṇa mâsa caturdaçi çukla, Tu, Wa, Çu.*

Dat de opgave omtrent de herkomst: het Diëng-plateau, twijfelachtig is, leert het voorafgaande.

Opzending van de oorspronkelijke plaat voor korten tijd, en nader onderzoek naar nog andere van dezelfde verzameling, die er zonder twijfel nog zijn, is gewenscht.

Wordt besloten den Heer DEN HAMER hierover te schrijven.

m. Van het lid, den Heer W. MEIJER RANNEFT, te Magelang, dd. 29 Mei, ten geleide van het eerste gedeelte van zijne „Verklaring van de meest bekende Javaansche raadsels in poëzie."

Zal in de Verhandelingen worden gepubliceerd.

III. De Voorzitter:

1°. Legt naar aanleiding van het verzoek om inlichting van den Heer J. J. MEIJER, te Oengaran (Not. Mei pag. 72) de volgende nota over:

Wat de Heer MEIJER opmerkt omtrent de attributen in de achterhanden van Ganeça, namelijk dat men daarin rechts het bidsnoer en links den olifantshaak ziet, is slechts als regel juist.

Afwijkingen van dien regel zijn niet zeldzaam. Zoo vindt men bij nummers 164 t/m 170 en 199 onzer verzameling het bidsnoer links en den olifantshaak rechts; bij n°. 181 is de olifantshaak vervangen door den vliegenwaaier en bij n°. 196ᵃ. door eene gevleugelde schelp.

Als de door den Heer MEIJER overgelegde teekening juist is, dan heeft Ganeça hier inderdaad een koord of strik in de linkerachterhand, wat niet al te vreemd zou wezen, omdat hij, als zoon van Çiwa, diens koord (zie n°. 75 onzer verzameling) wel voeren kan.

Ik vertrouw echter niet geheel op teekeningen van beelden, omdat ze de vaak onduidelijke werkelijkheid moeielijk

juist kunnen weergeven, maar er wat aflaten of bijdoen. Daarom rijst bij mij de vraag, of het voorwerp in quaestie ook het bidsnoer kan zijn, dat wel meer in den vorm van een ringvormig koord wordt afgebeeld.

Zal den Heer MEIJER worden bericht.

2°. Deelt mede, dat uit de rondlezing terug is het verslag van eene reis rond het eiland Nias door den controleur Ch. L. J. PALMER VAN DEN BROEK.

Wordt besloten den schrijver inlichting te vragen betreffende de spelling der plaatsnamen, daar deze niet overeenstemt met die voorkomende op de kaart van den Majoor HAVER DROEZE, welke aan de correctie van deskundigen onderworpen is geweest, met uitnoodiging om de nader noodig geachte wijzigingen aan te brengen.

3°. Stelt voor het door de Archeologische Vereeniging te Djokjakarta gepubliceerd verslag betreffende de werkzaamheden aan de Tjandi's Prambanan gedurende Maart en April jl. met het jaarverslag als bijlage der Notulen op te nemen.

Cfm. besloten.

IV. De Heer BRANDES deelt mede, dat door hem ontvangen zijn:

1°. Van het eerelid, den Heer K. F. HOLLE, de door dezen vervaardigde taalkaart der kleine Soenda-eilanden;

2°. van het lid, den Heer O. L. HELFRICH, eene verzameling Serawajsche en Bĕsĕmahsche rĕdjongs (minneliederen) in de afd. Manna en P. O. Manna (res. Benkoelen);

3°. Van den Heer H. VAN DER SPIEGEL, zendeling-leeraar te Bondowoso, eenige Madoereesche deuntjes.

De sub 2°. en 3°. vermelde stukken zullen in het Tijdschrift worden opgenomen.

V. De Heer LOUW:

1°. Stelt voor den Resident van Djokjakarta om opzending te verzoeken van de stoelen, welke vroeger bij plechtige gelegenheden gebruikt en sedert door andere vervangen werden.
Cfm.

2°. Geeft in overweging den Resident van Soerabaja te verzoeken om een onderzoek te doen instellen naar de duurzaamheid der djatihouten schoren indertijd door de zorg van het civiel bestuur aangebracht in den doorgang van het poortje bekend onder dèn naam Badjangratoe (zie VETH: Java II, 138) en behoorende tot de bouwvallen van Modjopahit (district Modjo-agoeng). Mocht daardoor aan den dag komen, gelijk reeds door een vluchtig onderzoek ter plaatse bleek, dat de steunsels door de witte mieren worden aangetast, dan zou het ten zeerste aanbeveling verdienen ze door nieuwe te doen vervangen of wel, wat misschien nog beter zou zijn, door een stel ijzeren kolommen.
Cfm.

3°. Stelt ter bezichtiging eene collectie photographieën van vorstelijke personen uit Solo en Djokja, waarvan met belangstelling kennis wordt genomen.

4°. Biedt ten geschenke aan eenige photogrammen door den Heer K. CEPHAS genomen van verschillende terreinen in de residentie Djokjakarta, o. a. van den Goenoeng Gamping en van den heuvel van Ratoe Båkå.

VI. De Heer SNOUCK HURGRONJE:

1°. Deelt mede, dat SAJJID MOEHAMMAD, de zoon van SAJJID OETHMAN, van eene reis naar Hadhramaut is teruggekeerd met eene verzameling abklatschen en eene teekening

van inscripties, welke evenals in 1889 (Not. pag 86) voor het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van N. I. zou kunnen worden aangekocht tegen *f* 200. (zie ook Not. 1890 pag. 24/5).

Cfm. besloten, met uitnoodiging aan den Heer SNOUCK HURGRONJE om den zoon van genoemden SAJJID OETHMAN mede te deelen, dat in het vervolg dergelijke geldelijke vergoedingen alleen dan gedaan zullen kunnen worden, wanneer de afgedrukte inscripties van eenigszins belangrijken omvang blijken.

2°. Biedt namens SAJJID OETHMAN ten geschenke aan drie door dezen uitgegeven werkjes.

a. Djamᶜoel-fawā 'id;

b. Mĕnjĕnangkĕn hati bimbang didalem prihal djoemᶜat Palembang, antwoord op vragen door Palembangers tot hem gericht betreffende den Vrijdagsdienst en de moskeeën te Palembang;

c. een Arabisch-Europeesche kalender over 1311 H. = 1893/4.

VII. Ten geschenke zijn nog ontvangen:

1°. Van Mevrouw B. VAN DER KEMP, geboren KNEBEL, een Philipijnsche gouden dollar (peso);

2°. van den Heer H. K. MANUPASSA,
5 lansen (w. o. 1 striklans),
7 krissen,
8 bade's,
1 rotan strik (behoort bij striklans),
1 band (krisdrager),
Zilv. rijder van W. Friesland, 1793.
Gulden, Utrecht, 1764.
Halve Bataviaasche ropij, 1806,

133 stuks oude dubbeltjes,
2 koperen, 1804;

3°. van den Heer LIM LIANG BOE,
a. een Lampongsch HS. op boombast,
b. een Javaansche lanspunt met goud beslag.
In de verzamelingen opgenomen.

VIII. Portretten werden sedert ontvangen van de Heeren PROF. Dr. A. BASTIAN, Dr. REINHOLD ROST en PROF. Dr. J. J. M. DE GROOT.

IX. Worden benoemd tot gewoon lid de Heeren J. C. KNUTTEL, Predikant te Fort de Kock, C. M. E. MERENS, Resident van Timor en Onderhoorigheden, F. WIGGERS, controleur b/h B. B. te Segeri, G. F. K. VAN HULS, Asp. controleur b/h B. B. te Ambarawa, W. J. ENGER, industrieel te Tjĕbongan (Djokjakarta) en J. A. DEZENTJE, idem te Ampel (Soerakarta).

Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd de Heeren Mr. J. H. BERGSMA, J. Th. GERLINGS, J. A. SCHRÖDER, Mr. W. DE GELDER, W. H. HOEDT.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 4 Juli 1893.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, P. H. VAN DER KEMP, P. J. VAN SANTEN, H. HELB, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, J. HABBEMA, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den Gouvernements-Secretaris dd. 29 Juni, ten geleide van een exemplaar van den catalogus der boeken en kaarten aanwezig in de bibliotheek van het Departement van Kolonien (4e vervolg).

Bibliotheek.

b. Van denzelfden dd. 30 Juni, ten geleide namens Z. E. den Gouverneur-Generaal van Dr. J. GRONEMAN's Tjandi Prambanan.

U. s.

c. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 19 Juni, ten geleide van twee stukjes goud, vermoedelijk een lijfsieraad, in de desa Leuwi Hijeum afd. Soemedang (residentie Preanger-Regentschappen) begraven gevonden.

Wordt besloten het gevondene tegen de getaxeerde waarde van *f* 6 aan te koopen.

d. Van denzelfden dd. 4 Juli, ten geleide van twee

bronzen Boeddha-beeldjes in de desa Gowissan, afd. Klaten (residentie Soerakarta) in den grond gevonden.

Wordt besloten de beeldjes, waaraan eene waarde van *f* 15 wordt toegekend, aan te koopen.

e. Van den Directeur van Financien dd. 24 Juni, in antwoord op dezerz. schrijven van 20 April t. v. (Not pag. 57) aanbiedende het verlangde afschrift van het vonnis der Rechtbank van omgang te Pati, onder mededeeling, dat de bij dat vonnis valsch verklaarde 2½ cent-stukken bereids vernietigd zijn.

Op advies van den Heer VAN DER CHIJS wordt besloten den Directeur vd. te berichten, dat de bij zijn schrijven dd. 31 Maart t. v. ontvangen 2½ cent-stukken voorkomen echt te zijn, daar zij blijkbaar niet gegoten zijn, en aan den rand, zelfs met een loupe, geen enkel spoor van afvijlen is op te merken.

f. Van het lid, den Heer P. J. KOOREMAN, dd. 8 Juni ten geleide van de bij dezerz. schrijven van 31 December 1892 ontvangen rapporten (Not. 1892 pag. 107) en onder mededeeling, dat zijne bijdrage over de Korintji'sche adat spoedig zal volgen.

De rapporten zullen inmiddels worden aangehouden.

g. Van den Heer J. C. VAN HASSELT, Assistent-Resident te Medan dd. 6 Juni, in antwoord op dezerz. schrijven van 15 Mei t. v. (Not. pag. 75 sub 4°) berichtende, dat hij gaarne na afloop der Tentoonstelling de hiervoor bestemde verzameling voorwerpen uit de Kajan (voornamelijk Tabidah) streek aan 's Genootschaps museum zal afstaan, mits daarvan eenige dubbelen, in den brief nader aangeduid namens hem worden gezonden aan den Directeur van het Koloniaal Museum te Haarlem, en aan den Heer A. RIJKS te Batavia een geweer, een piek en een harpoen worden afgegeven.

De Heer VAN DER CHIJS deelt mede, dat de verzameling eene zeer belangrijke is.

Van de ontvangst zal nader aanteekening worden gehouden.

h. Van den Directeur der Universiteits-bibliotheek te Upsala dd. 18 Mei, in antwoord op dezerz. schrijven van 21 Maart (Not. pag. 46) zich bereid verklarende in ruiling te treden met het Genootschap en eenige inlichting vragende omtrent den aard der werken waarop het Genootschap prijs stelt.

Wordt besloten te antwoorden, dat het Genootschap in het bijzonder werken over Oostersche studie zou wenschen te ontvangen.

i. Van het buitengewoon lid, den Heer C. DEN HAMER, dd. 15 Juni, eenige voorloopige mededeelingen inhoudende betreffende zijne tocht naar de ruines van Soekoeh en Tjeto (Not. pag. 60) in substantie hierop neerkomende, dat hij 29 photographische opnamen deed en onderscheidene teekeningen vervaardigde; dat verder ontgraven werden een schoon ongeschonden doerga-beeld ruim 1 M. hoog met alle attributen, een garoeda als sluitstuk en een fraai relief, en de plaats van 7 beeldjes nauwkeurig bepaald werd.

De Heer DEN HAMER bericht verder, dat de tijd ontbrak om aan Tjeto meer dan een kort bezoek te wijden, doch zijn voornemen is in Juli of Augustus wederom daarheen te gaan.

Met erkentelijkheid wordt gewag gemaakt van de welwillendheid ondervonden van Z. H. PANGERAN PRANG WEDONO, op wiens gronden de oudheden gelegen zijn.

j. Van de Archeologische Vereeniging te Djokjakarta dd. 1 Juni het verslag harer werkzaamheden aan de tempels Prambanan en Sodjiwan gedurende de maand Mei jl.

Zal als bijlage der notulen worden opgenomen.

k. Van het Munt-College te Utrecht dd. 20 Januari ten geleide van bronzen afslagen der penningen in 1892 voor het eerst aan 's Rijks munt geslagen.

In het numismatisch kabinet.

II. De Voorzitter biedt ten geschenke aan:

a. namens den Heer C. A. DEN HAMER:

1°. 2 photogrammen van den Tjandi Morangan 1½ paal ten Noorden van Kedjambon, regentschap Kalasan (Djokjakarta):

2°. idem van een bronzen klok en een draken-kop van hetzelfde metaal, beide eigendom van den Pandji te Klegoeng regentschap Sleman (Djokjakarta);

3°. idem van een Ganeça, een tempelwachter en een sinha, alles van steen en zich bevindende op het erf der assistent-residentswoning te Klaten, resp. hoog 117, 204 en 95 cM.

b. namens den Regent van Cheribon, RADEN ADIPATI ARIA SOERA ARI NINGRAT, een photogram van den statiewagen der oude vorsten van Cheribon.

III. De Heer VAN DER CHIJS:

1°. Deelt mede, dat het XIe deel van zijn Ned. Indisch Plakaat-boek is verschenen, hetgeen met belangstelling wordt vernomen;

2°. Stelt voor:

a. den Assistent-Resident van Tangerang te verzoeken het Genootschap behulpzaam te zijn in het ter inzage verkrijgen van een oud handschrift, behelzende de geschiedenis van Tangerang, dat zich in handen moet bevinden van den mandoer BOEBAR in kampong Serpong dier afdeeling.

Cfm. besloten.

b. den controleur b/h B. B. te Taroena (Sangi-en Talauer eilanden), den Heer L. F. HOEKE, uit te noodigen zijne voor de tentoonstelling bestemde verzameling van voorwerpen dier eilanden na afloop voor het Genootschap te bestemmen.

U. s.

IV. De Heer BRANDES bericht:

a. dat ontvangen is van den Heer J. KNEBEL, Assistent-Resident te Blitar, een tweede afbeelding doorgetrokken op vloeipapier, van de inscriptie, voorkomende op de koffie-onderneming Rini afd. Blitar. (Not. pag. 72).

In de verzameling opgenomen.

b. dat het Genootschap voor *f* 2,50 eigenaar is geworden van de koperen plaat vermeld in Not. pag. 68.

U. s.

c. dat hij van den Heer C. A. DEN HAMER de plaat ter bezichtiging ontving, waarvan vroeger een photogram werd toegezonden (Not. pag. 90).

De afmetingen blijken te zijn 34 × 6.5 cM. Een abklatsch te maken was onmogelijk omdat in de letters witte verf gesmeerd is, die niet dan zeer lastig te verwijderen zou zijn.

V. De Heer LOUW bericht de ontvangst van het lid, den Heer G. J. OUDEMANS te Djokjakarta, van eene verhandeling over de „båså kĕdaton"

Zal in het Tijdschrift worden opgenomen.

VI. De Heer SNOUCK HURGRONJE:

a. deelt mede, dat hij van RADEN ACHMAD, zoon van den PATIH van Mĕnes (residentie Bantĕn), het volgende vernomen heeft omtrent in het district Mĕnes aanwezige oudheden:

Ten Oosten van desa *Sanghiang dengdek* (onderdistrict Kadoehileut, district Mĕnes) op geringen afstand van de desa, staat in eenen tuin een zeer ruw beeld, waaraan die desa haren naam ontleent. Het heeft den ruwen vorm van een menschenromp op ongeveer natuurlijke grootte, zonder armen; deze worden slechts door gleuven over de zijden der borst eenigszins aangeduid. Op het aangezicht zijn oogen, neus en mond door gleufjes aangegeven, de ooren niet. De romp gaat scheef naar beneden, zoodat men met een weinig aanvullende verbeelding kan meenen, dat het beeld een wezen voorstelt in die ietwat scheef zittende positie, die de Mohammedaan in het laatste gedeelte eener afdeeling van de ritueele godsdienstoefening inneemt. Laatstgenoemde positie wordt in het Soendaasch *dengdek* genoemd en daarnaar heet dan ook dit beeld.

Het hoofd heeft eene lichte wending, naar men beweert juist naar het Oosten, zoodat *Sanghiang dengdek* steeds de de zon recht in het aangezicht kijkt. Evenals op vele Bantensche graven zijn van dit beeld uit steenen in puntig ovalen omtrek gerangschikt: een der punten wordt door het beeld, het andere wordt door een grooten steen ingenomen. Zij staan dus daar, waar men op een graf de beide „*maisan's*" (zoo noemt men de grafteekenen in Banten) pleegt te plaatsen.

De menschen van de naast omliggende desa's branden nu en dan, vooral naar aanleiding van geloften, wierook bij dit beeld, hoewel zij dit bij ondervraging, uit vrees voor de rechtzinnigheid hunner landgenooten, plegen te ontkennen.

Op ongeveer 1 ½ paal afstands van de desa Tjilĕngtoeng (onderdistrict Kadoehileut, district Mĕnes), ter zijde van het voetpad, dat die desa met den krater van den Poelasari verbindt, bij dien krater, steekt een steenen voorwerp uit den grond, ter grootte ongeveer van eene kokosnoot, en door zijnen vorm herinnerende aan het bovenste deel der hoofdtooisels van sommige beelden of aan den top der ma-

koeta's van vorsten in de wajang. Niemand weet meer, hoever zich dit fragment onder den grond voortzet.

De bevolking beschouwt het als een wereldspijker, en noemt het *Sanghiang Papakoe alam* of *Papakoe Poelasari*. Een cirkelvlak met ongeveer één meter middellijn rondom den Papakoe wordt eenigszins schoongehouden, en onder de zeldzame bezoekers (meest lieden, die op den Poelasari zwavel inzamelen) zijn er wel, die wierook aan den Papakoe offeren.

Wordt besloten den Assistent-Resident van Mĕnes uit te noodigen het uit den grond stekende voorwerp op kosten van het Genootschap te doen uitgraven en het daarna zoo nauwkeurig mogelijk te beschrijven, ten einde te kunnen beoordeelen of opzending naar Batavia aanbeveling verdient;

b. biedt namens den Heer SAIJID OESMAN BIN ABDALLAH BIN AKIL BIN YAHJA ALAWI, ten geschenke aan twee door dezen uitgegeven boekjes.

Bibliotheek.

VII. Ten geschenke zijn nog ontvangen.

1° Van den Heer D. GROENEVELD te Batavia een gouden 20 francs stuk van Louis XVIII, 1814.

2° Van den Heer J. A. SCHRÖDER te Batavia twee Balineesche togog en een Atjehsch zwaard.

3° Van den Heer D. VOOREN te Amboina een houten afgodsbeeld van Loeang (Baber eilanden).

VIII. Op de ledenlijst wordt weder gebracht de Heer J. W. PH. TE MECHELEN, Resident van Tegal.

Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd de Heeren A. PRUIJS VAN DER HOEVEN, A. C. CLAESSENS, H. E. DORREPAAL, J. BOERS en J. LUIJTEN.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 8 Augustus 1893.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, P. H. VAN DER KEMP, H. HELB, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den Heer J. HABBEMA dd. 26 Juli, houdende verzoek om ontslag als bestuurslid met het oog op zijne verplaatsing naar Bandong. .

Wordt besloten dit ontslag te verleenen onder betuiging van leedwezen, en verder den Heer A. G. VORDERMAN, inspecteur van den burgerlijken geneeskundigen dienst op Java en Madoera, uit te noodigen als bestuurslid zitting te nemen.

b. Van den Gouvernements-secretaris dd. 3 Augustus, ten geleide namens Z. E. den Gouverneur-Generaal van een door den Controleur van Toba, den Heer P. A. C. E. VAN DIJK samengesteld rapport betreffende de Si Boeloengoesche landschappen Tandjoeng Kassan, Tanah-Djawa en Siantar ter openbaarmaking in het Tijdschrift, voor zoover het uit een ethnographisch oogpunt belang heeft.

In rondlezing.

c. Van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid dd. 5 Juni, ten geleide van vijf paar zilveren armbanden, vijf gouden ringen, een bronzen ring, twee koperen bakjes

en vijf kommen van aardewerk in de afdeeling Djember (residentie Besoeki) begraven gevonden.

Wordt besloten vier der armbanden ter waarde van *f* 17.50 aan te koopen en het overige weder ter beschikking van den vinder te doen stellen.

d. Van denzelfden dd. 5 Juni, ten geleide van zes koperen presenteerbladen, twee bokors, een kris, een pangot, twee lampjes en zeven stukken van koperen voorwerpen in de desa Wadas, afdeeling Magelang (residentie Kedoe) begraven gevonden.

Wordt besloten deze voorwerpen tegen de geschatte waarde van *f* 4.05 aan te koopen.

e. Van denzelfden dd. 5 Juni, ten geleide van vijf bronzen presenteerbladen in de desa Katjĕpit, afdeeling Bandjarnegara (residentie Banjoemas) in den grond gevonden.

Wordt besloten deze voorwerpen, welke geene oudheidkundige waarde hebben, ter beschikking van den vinder te doen stellen.

f. Van denzelfden dd. 5 Augustus, ten geleide van 88 oude zilveren en koperen muntstukken in de desa Bendo, afdeeling Koetoardjo (residentie Bagelen) op een erf begraven gevonden, zijnde $^1/_2$ Mexicaansche dollar (1776), 70 oud-Hollandsche guldens (1703-1797), 11 oud-Hollandsche schellingen, 5 dubbeltjes en 1 oude duit.

In handen van den Heer VAN DER CHIJS.

g. Van denzelfden dd. 5 Augustus, ten geleide van zes strooken Chineesch papier met afdrukken van eene inscriptie, volgens mededeeling van den Resident van Banka voorkomende op een zeskantigen pyramidaal geslepen steen, welke in December a°. p°. bij de monding der Mundo-rivier, in de streek bekend onder den naam van Kota Kapoer, nabij

de overblijfselen van een aarden wal is aangetroffen, en toen ± 0.70 M. boven den grond uitstak.

In handen van den heer BRANDES. Tevens wordt besloten den Directeur v[d] uit te noodigen den steen met zorgvuldige verpakking in bamboe aan het Museum te doen opzenden.

h. Van denzelfden dd. 13 Juli, met verzoek om advies betreffende een door de Archeologische Vereeniging te Djokjakarta ingediend en door den Resident van dat Gewest ondersteund rekest om haar voor de in 1894 te verrichten werkzaamheden aan de Prambanangroep en Tjandi-Sewoe eene subsidie van *f* 4000 te verleenen.

Wordt besloten den Directeur v[d]. mede te deelen, dat de uitkomsten door de Archeologische Vereeniging bereids verkregen, ook in de toekomst van hare verrichtingen de beste verwachtingen doen koesteren, en derhalve de toekenning der subsidie alleszins ondersteuning verdient

i. Van den Resident van Kedoe dd. 5 Juli, in antwoord op dezerz. schrijven van 15 Mei n°. 125 (Not. pag. 82/4), aanbiedende een door den eerstaanwezend waterstaatsambtenaar in dat gewest opgemaakt project met begrooting van kosten ad *f* 6000 tot herstel van den Mĕndoet-tempel.

In rondlezing.

j. Van den Resident der Westerafdeeling van Borneo dd. 31 Juli, houdende mededeeling, dat aan het adres van het Genootschap twee kisten met ethnographische voorwerpen zijn verzonden, waarvan de catalogus later zal volgen.

De kisten blijken nog niet ontvangen te zijn.

k. Van den Resident van Djokjakarta dd. 5 Juli, ten geleide van de drie stoelen, bedoeld in dezerz. schrijven van 20 Juni jl. N°. 150 (Not. pag. 93).

Deze voorwerpen zijn reeds ontvangen en zullen in het Museum worden opgenomen.

l. Van den Assistent-Resident van Tjaringin dd. 6 Augustus, in antwoord op dezerz. schrijven van 15 Juli (Not. pag. 101/3) berichtende, dat zich in de onmiddellijke nabijheid der desa *Sanghjangdengdek* ter zijde van het voetpad, hetwelk die desa met de desa *Tjilentoeng* verbindt, een steenen voorwerp bevindt, dat waarschijnlijk een overblijfsel is uit den hindoetijd.

Het is uit trachietsteen gehouwen, ongeveer 1 M. hoog en slechts ± 5 cM. in den grond.

Het bovenste deel heeft den vorm van een hoofd, zonder dat daarbij sprake kan zijn van zelfs een spoor van een hoofdtooisel van hindoebeelden of den top van makoeta's.

Zeer onduidelijk zijn op het eenigszins platte voorvlak de oogen en de mond uitgebeiteld.

Een ovaal ronde steen met een gat in het midden bevindt zich vlak voor het beeld, terwijl voorts het terras waar het staat met gewone riviersteenen is belegd.

Eene schetsteekening is ter verduidelijking bijgevoegd.

Eene bepaalde mythe schijnt daaraan niet verbonden te zijn; de bevolking beschouwt het eenvoudig als een „*Sanghjang*" die versteend is en kent daaraan eenige wondermacht toe.

Het komt den Ass. Resident voor, dat het geene aanbeveling verdienen kan om deze oudheid naar het museum op te zenden, hetgeen ook door de betrokken desa met leede oogen zou worden aangezien.

Volgens bericht moet er niet ver van den krater van den *Poeloesari*, eveneens ter zijde van het voetpad dat daarheen leidt, ook nog een steenen voorwerp zich bevinden, dat bij de bevolking in vereering is.

De Ass. Resident acht het waarschijnlijk dat dit laatste voorwerp bedoeld wordt, doch betreurt het, dat de aanhoudende regens het maken van een tocht naar den top van den *Poeloesari* verhinderen.

Zoodra mogelijk zal hij echter ook daarnaar een onderzoek instellen en de resultaten daarvan mededeelen.

Wordt besloten nader bericht af te wachten.

m. Van den Assistent-Resident van Tangerang dd. 30 Juli in antwoord op dezerz. schrijven van den 15den te voren nº. 177 (Not. pag. 100) ter inzage toezendende het bedoeld handschrift benevens twee kapmessen (koedjang), een koperen waschkom (bokor), een met goud ingelegden klapperdop, een koperen waterschepper en een schild (tameng), onder mededeeling, dat de eigenaar daartoe aangezocht niet bereid is bevonden om van een en ander afstand te doen.

Het handschrift in handen van den Heer Brandes, terwijl de voorwerpen dadelijk zullen worden teruggezonden.

n. Van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap te Amsterdam, houdende bericht, dat in de plaats van den Kolonel W. F. Versteeg, aan wien het eerelidmaatschap werd toegekend, tot voorzitter is benoemd de Hoogleeraar Dr. C. M. Kan.

Not.

o. Van de Geographical Society of the Pacific te San Francisco dd. 29 Juni, houdende voorstel om met het Genootschap van edita te wisselen.

In handen van den bibliothecaris.

p. Van het correspondeerend lid, den Heer Dr. E. Hultzsch, te Bangalore dd. 19 Juni, ten geleide van twee afdrukken van inscripties op Hollandsche graven te Drâkshârâma in de Ramachandrapuram Taluk van het Godovaridistrict in het presidentschap Madras en aangehaald in Sewell's Lists of Antiquities, Madras 1882, I. p. 25, luidende als volgt:

N°. 1.

(*Hoog 36 en breed 105 cM.*)

Hieronder legt begraven Joannes
Caülier: in sijn leven geweest sijnde
Onder-Coopman en Tweede Persoon
ten Contoire Daetseron, in den Hee
re gerüst, den 18e Janüarij, A°. 1673:

N°. 2.

(*Hoog 56 en breed 63 cM.*)

Hier, onder, rust, Johanna
Petronella, de Pijster
van Uytregt, Hvijsvrouw
van Jean Jacqus Japin
ondercoopman, en Opper
hoovd, deses Comptoirs
Daatcherom, in den Here
gerust, den 2 April A° 1728.

De Heer HULTZSCH verzoekt verder een nieuwen afdruk van de Tamil-inscriptie waarvan hem vroeger een abklatsch werd toegezonden, vervaardigd op dezelfde wijze als de door hem thans gezonden afdrukken, waaromtrent hij de volgende aanwijzingen geeft: Drukpapier van middelmatige dikte wordt in water gedompeld, op den steen geplaatst en ingeslagen met een harden borstel. Is de steen ruw, dan neemt men dikker papier of eenige lagen dunner papier. Voordat het papier droogt, wordt de geheele oppervlakte daarvan geklopt met een kussentje, ingesmeerd met eene oplossing in water van gom en inktpoeder. Op deze wijze komen de ingeslagen letters, die wit blijven, goed uit, tegen den zwarten achtergrond. Het papier wordt dan voorzichtig van den steen afgenomen en gedroogd. Daarna kan het gevouwen en verzonden worden.

Wordt besloten een afdruk der Tamil-inscriptie op de aangegeven wijze te doen vervaardigen, en de ontvangen afdrukken aan het Kon. Instituut voor de Taal-Land-en

Volkenkunde van Nederlandsch-Indië te 's Gravenhage te zenden ten behoeve van het in bewerking zijnd lapidarium.

q. Van het gewoon lid, den Heer W. MEIJER RANNEFT te Magelang dd. 25 Juli, ten geleide van het tweede gedeelte zijner „verklaring van de meest bekende Javaansche raadsels in poezie."

Zal in de Verhandelingen worden opgenomen.

r. Van het buitengewoon lid, den Heer C. DEN HAMER te Djokjakarta dd. 3 Augustus, ten geleide van 24 photogrammen van oudheden te Soekoeh, Srikaton en Kaloeran, onder mededeeling, dat de overige zullen volgen met de beschrijving (Not. pag. 99).

In de verzameling opgenomen.

s. Van het gewoon lid, den Heer J. J. MEIJER te Oengaran dd. 2 Juli, zijn dank betuigende voor de inlichtingen verstrekt bij dezerz. schrijven van 20 Juni n°. 145 (Not. pag. 91/2) onder mededeeling, dat de teekening juist is, zooals spoedig zal kunnen blijken uit eene photographie. Overtuigd dat het door hem bedoeld attribuut het worgkoord is, verzoekt hij inlichting of er meer exemplaren van Ganeça bestaan met dat attribuut. Verder oppert hij het denkbeeld om voor Oengaran eene vereeniging als de archeologische te Djokjakarta in het leven te roepen.

Wordt besloten de beantwoording uit te stellen tot de ontvangst der photographie.

t. Van den Directeur van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg dd. 18 Juli, houdende verzoek om eenige ontbrekende edita.

In handen van den bibliothecaris.

II. De voorzitter deelt mede, dat hij voor het Genootschap ontvangen heeft:

1°. Van den heer J. W. Young, tolk voor de Chineesche taal te Semarang, eene verhandeling betreffende het huwelijk en de wetgeving daarover in China.

Zal in het Tijdschrift worden opgenomen.

2°. Van het lid, den Heer Raden Mas Ismangoen Danoe Winoto, inspecteur van het Inlandsch Onderwijs te Magelang, een photogram van zeven steenen beelden, gevonden bij een beschadigd en thans geheel gesloopt tempeltje op het koffieland Bandoe Ardjå, Zuidergebergte, Malang. Tevens werden toen gevonden een zeer beschadigd en onherkenbaar beeldje en een beschadigde nandi.

In de verzameling opgenomen.

3°. Van den Heer A. G. Vorderman een steenen lingga afkomstig van het schiereiland Penandjoeng, afd. Soekapoera, onderafd. Parigi (Preanger-Regentschappen).

U. s.

4°. Van den Heer J. Knebel, Assistent-Resident te Blitar, abklatschen van een vijftal beschreven steenen, benevens een stel photogrammen, waaromtrent de Heer Brandes het volgende mededeelt:

1. Onder de photo's zijn er een viertal van een steenen kegel, beter een gebeeldhouwde groep, gevonden te Sirah Kentjong, waarover ik hier op instigatie van den zender eenigszins uitvoeriger mag zijn.

De photo's geven de groep van vier zijden: voorkant, achterkant en de beide flanken. Daardoor is het stuk ook uit deze afbeeldingen vrij goed op te nemen. Enkele bijzonderheden zijn evenwel minder scherp te onderkennen. Omtrent deze zal te zijner tijd door den Heer Knebel zelf de gewenschte toelichting worden verstrekt. De hier gegeven interpretatie van het monument, een hoogst merkwaardig unicum, is dan ook, als die verklaring niet onjuist

is, in zoo verre slechts voorloopig, als zij door den zender der photo's bevestigd en aangevuld zal dienen te worden.

De groep geeft het volgende te aanschouwen.

Op een groote schildpad rust een massieve, dikke, betrekkelijk korte kegel, die gekroond wordt door vijf in den vorm van een roset nevens en om elkander geplaatste bollen. Om dien kegel heen is een slang geslagen, wier kop zich aan de voorzijde bevindt, terwijl men veronderstellen moet dat ook haar staart daar te zoeken is.

Aan de eene zijde (flank) van dien kegel ziet men twee menschelijke figuren, waarvan één zeker een aureool heeft, en die beiden voorzien zijn van rozenkransen. Aan de andere zijde staan evenzoo twee zulke figuren, doch zonder aureool, en zonder rozenkransen. Een van deze laatsten schijnt voor het lijf een schedel te hebben hangen. Alle vier steunen de slang als het ware, om het afzakken te voorkomen. Boven de slang ziet men tegen den kegel een viervoeter met vleugels (een gevleugeld paard), waarvoor twee andere dieren, die beiden van één soort schijnen te zijn, met achterwaarts gerichten kop, in angst schijnen te vluchten. In twee der bollen bovenop, nl. die welke zich, als men het voorwerp van voren beschouwt, boven de flanken van den kegel bevinden, zijn holten te ontdekken; in ieder dier bollen één bovenaan en één aan de buitenzijde. Dit laatste doet veronderstellen dat er aan het stuk nog iets ontbreekt, een topstuk, dat er door middel van die holten op bevestigd heeft gezeten. Wat dat topstuk geweest is, kan slechts gegist worden. Naar waarschijnlijkheid was ook dat een menschelijke figuur met een aureool.

Dit laatste mag men veronderstellen, en het kan voor zeker worden aangenomen, als de groep, wat hier wordt vermoed, een voorstelling geeft van de *kûrmâwatâra*, Wiṣṇu's incarnatie als schildpad, of van het karnen der melkzee door goden en niet-goden.

Om de legende in herinnering te brengen zullen wij hier

een gedeelte van het Âdiparwa, nl. van de oud-Javaansche reproductie van deze geleding van het *bambu pĕtung* lange Mahâbhârata, mededeelen. Wel is het, bijv. wat de opsomming der door dat karnen verkregen schatten betreft, eenigszins gebrekkig. Een korte aanvulling kan in dat euvel voorzien, en die gebrekkigheid geheel verhelpen.

Voor hen, die eenig bezwaar mochten ondervinden bij het lezen van dat citaat en het daar nog bijgevoegde gedeelte van den Sanskrit-tekst, geven wij hier tevens een uittreksel uit Protap Chandra Roy's Engelsche vertaling van het Mahâbhârata [1]), nl. Adiparwa, bl. 79—81 (Section XVIII).

Na een episode, waarin ten gevolge van een voorbarigheid Winatâ zich den vloek van haren zoon Aruṇa op den hals haalt, de slavin te worden van Kadrû, wat later geschiedt door het verliezen van een weddenschap over de kleur van het wonderpaard Uccaiḥçrawa, wordt uiteengezet hoe dat paard in de wereld kwam.

Hnĕngaknang katha sakarĕng, tucapa tang samudrâmantana sangkanikang Uccaiçrawa mijil, ikâ sang Winatha nimitanyân pinakahulun de sang Kadru, aparan kramanya nihan, sakweh sang watĕk dewata mahĕm ri pucaking Mahâmeruparwata, ikâ hinĕmnirân pinakadon kapanggihanikang amṛta, milu tang watĕk detyadânawa mahĕm, âpan padâharĕp amṛta kabeh, ri pahĕmning watĕk dewadaitya, mojar ta sang hyang Nârayaṇa, yan mahyun kiteng âmṛta kamung watĕk hyang kabeh, *utsangkâryapiḍitah*, haywa kita tan utsaha ri kaputĕraning Kṣirârṇawa, apan sâkṣat pinakonggwanikang âmṛtta, makanimita katĕmwânikang âmṛta, sakopâyanya putĕrĕn, yatikâ gawayaknanta, mangkana ling sang hyang Nârayaṇa, hinaywan sira dening dewâsurasanggha, lumâmpah ta sira kabeh, mareng Kṣirârṇawa, hana ta Mandaragiri ngaranya, gununging Çangkâdwîpa, ikang bhûmi

1) The Mahabharata of Krishna-Dwaipayana Vyasa translated into English prose, published and distributed chiefly gratis by Protap Chandra Roy, Calcutta 1884 enz. 8o.

makatasik irikang Kṣirârṇawa, ruhurnya, *ekadaçasahasraṇi,* sawlas iwu yojana, *adobhûmeh sahaçraṇi sahaçraṇi,* kunang pasirnya sewu yojana, samangkana kramaning lwânya, ikang Mandaragiri, yatikâ dinawut de sang hyang Anântâbhoga, katut tkeng isinya kabeh, tinibakning Kṣirârṇawa, mapaknâ pamutĕranikang tasik, mojar tang dewata ri sang hyang Sâmudra, tâsyâsih ta kamung hyang Sâgara, haywa kita tan dharaṇa ri pangarasning dwipa, yapwan siddha mijil ikang amṛta sangkeng Kṣirâṇarwa, atyanta paritûṣṭânikang tribhûwana, mwang mahâdibyanta, wnang maweh sukaning watĕk hyang, mangkana ling sang watĕk dewata, manggâ ta sang hyang Samûdra, hana ta sang Akupa ngaranya, charged w ratuning pâs, angçya bhaṭâra Wiṣṇu kacaritanya burnt the ta kinon dhumâraṇang awak sang hyang Maṇ- on the moun akaḍasaring bungkahing parwata, matangyan ngunî, sira sang hyang Basuki sira pinakatali, amilĕti parçwanikang parwata, mwang sang hyang Indra manunggang ing agra sira, pinakapaniṭih i ruhur, yatanyan tan mingruhura hidĕrnya, samâpta pwa kagawayanya, ngkâna ta lumkas sang dewâsuran dumudut i sang Basuki, kângkĕn talitalining Maṇḍarâcala, kunĕng sang dewata kabeh, ring ikûning nâga kahananira, ikang daityasanggha muṇggwing huluning nâga, dinudut pwa sira, umtu tang wiṣâgni sakeng ûçwâsaning nâga, dumadyakĕn durlâbhaning âsura, ndâtan surudanyârâmbananikâ ri wijilaning âmṛta, kapwa bhairawâruharuhan wijawijah sahananya, tĕkwan çâbdanikang tasik kadi gĕrĕhning puṣkârawartakâ sâkṣat swarani megha ri kalaning pralaya, ndâtanpaparĕngwan tkapnya, sakari sowenikang Mandarâcala pinutĕr, kolahala kâhabalang watunya, rug kayukayunya, kâsah mapasah lâwan rowangnya, *paçanighâr-ṣaṇe,* yatâmijilakĕn apuy, dumilah tanpapramâṇa, gumsĕnging alasalasnya, tke satwanya kabeh, makâdi mṛga singhâ warâha warak malayu tanwring paranya mangkanang miṇa haneng tasik kabwang kahâbalang kawaweng Lâwanasâgara, dening drĕsning pawana *yanaghâṣa,* angin kadi drĕsning

kaputĕranikang Lawanasamûdra. [illegible] Mandarâcala. kunang ikâ sang hyang Baruna [illegible] bhaṭâra Wiṣṇu. amrih umŭt alayû [illegible] dening pawalikanikang Kṣirârṇawa. [illegible] dening panasning apuy. an [illegible] Mandaragiri. mwang siratnikang wiṣa [illegible] sang Basuki. engĕt pwa sang hyang Indra ri kapanasanikang dewâsura dening agni. magawe [illegible] nikang megha. mijil ta ya saking dagadeça. [illegible] kabĕhan megha lwirnya sumahab. [illegible] yatikenudanakĕn padĕm ikang apuy [illegible] satwa kabeh. kagsĕngan [illegible] gtihning kayukayu. [illegible] Lawanasâgara. mangkin geschiedt [illegible] dening dewâsura en kleur van [illegible] bhaṭâra Wiṣṇu. *tatah kṣi*[illegible]t hoe dat [illegible] sangkeng phân, [illegible] bhaṭârî Çrî, tumŭt tang [illegible] ndan dumunung ma[illegible] daitya. *sadantwârih* [illegible] Dantwâri, angiṇḍit Çwetakamaṇ[illegible] inalap dening daitya, [illegible] mangkana lingnya, [illegible] ikang amṛta [illegible] mijil mangke, ikang [illegible] ngûni ring Çang[illegible] dewata, [illegible] is dit gedeelte van het oud[illegible] waar men de opsomming [illegible] schatten aantreft, gebrekkig. [illegible] tusschen de Sans-

na tang sakw ruparw amṛta, harĕp am[illegible] ta sang hya watĕk hyang utsaha ri kapu[illegible] konggwanikang âm[illegible] sakopâyanya putĕrĕn, sang hyang Nârâyaṇa, hin[illegible] lumâmpah ta sira kabeh, Mandaragiri ngaranya, gunung [illegible]

1) The Mahabharata of Krishna-Dwaipa[illegible] prose, published and distributed chiefly gratis b[illegible] 1884 cuz. 8[illegible].

ing Mandara,

ne a tremen-
he universal
by the great
ters. And
nts of the
Mandara,
into the
tual fric-
he moun-
s clouds
ed, and
were
floated
y des-

ime,
ters
by
ith
ld.
ed
at
d
d

kaputĕranikang Lawanasamûdra, tuwi kaputĕraning Maṇḍarâcala, kunang ikâ sang hyang Barûṇa, yeka cinakrakĕn de bhaṭâra Wiṣṇu, amrih umöt alayû mareng pâtâla, mawĕrĕ dening pawalikanikang Kṣirârṇawa, malikĕt kadi tinaṇĕk, karatngan dening panasning apuy, an dumilah ri pârçwaning Mandaragiri, mwang siratnikang wiṣa mijil sangke muka sang Basuki, engĕt pwa sang hyang Indra ri kapanasanikang dewâsura dening agni, magawe nghelnirânpamutĕr, inarâdhananira tikang megha, mijil ta ya saking daçadeça, parwata sâgara kahĕban megha lwirnya sumahab, sahakilatnya, gĕrĕhnya, yatikenudanakĕn paḍĕm ikang apuy wkasan, kunang wuduknikang satwa kabeh, kagsĕngan **dening agni, tan wâktan gtihning ka**yukayu, y[illegible]p den [illegible]ḍa **kahili tumus mareng Lawanasâgara,** mangkin er geschiec **hinosakĕn ta ya sinrĕng dening dew**âsura ar de kleur van **wineh kaçaktin de bhaṭâra Wiṣṇu,** *tatah kṣi* ngezet hoe dat **mijil tang miñak, wkasan sangkeng** phân, **Ardhacandra rumuhun, tumut ta bha**ṭârî Çrî, tumût tang Kostubhâmaṇî, *dewoyâthalatwajagmuh*, ndan dumunung mareng dewata juga, tan hana mareng daitya, *nadantwârih tutadewah*, wkasan mijil ta[n] Dantwâri, angiṇḍit Çwetakamaṇḍalu, ikâ kahananing âmṛta, yatikâ inalap dening daitya, *mamedamatimpatih*, yeki dûmanamami, mangkana lingnya, anpojar, mahuwusan ikang âmṛta tlas umijil mangke, ikang Maṇḍaraparwata winaluyaknira, sthânanya ngûni ring Çangkâdwîpa, marâryan ta sang watĕk dewata, *enz*

Zooals reeds werd gezegd, is dit gedeelte van het oud-Jav. Adiparwa vooral op het einde, waar men de opsomming der door het karnen verkregen schatten aantreft, gebrekkig. Dit blijkt direct bij eene vergelijking met hetgeen de Sanskrit (Calcutta) tekst geeft (çl. 1144 — 1152[a]):

nârâyaṇawacaḥ çrutwâ
walinas te mahodadheḥ
tatpayaḥ sahitâ bhûyaç
cakire bhṛçam âkulam (1144)

tataḥ çatasahasrâmçur
mathyamânât tu sâgarât
prasannâtmâ samutpannaḥ
somaḥ çîtâmçur ujjwalaḥ (1145)
çrîr anantaram utpannâ
ghṛtât pâṇḍarawâsinâ
surâdewî samutpannâ
turagah pâṇḍaras tathâ (1146)
kaustubhas tu maṇir diwya
utpanno ghṛtasambhawaḥ
marîciwikacaḥ çrîmân
nârâyaṇa urogataḥ (1147)
[illegible]surâ caiwa somaçca
[illegible]gaçca manojawaḥ
dewâs tato jagmur
[illegible]apatham âçritâḥ (1148)

charged with li
burnt the lions,
on the moun[illegible].
sura tura
narcwanik

dhanwantaris tato dewo
wapuṣmân udatiṣṭhata
çwetaṃ kamaṇḍaluṃ wibhrad
amṛtaṃ yatra tiṣṭhati (1149)
etad atyabhutaṃ dṛṣṭwâ
dânawânâm samutthitaḥ
amṛtârthe mahânâdo
mamedam iti jalpatâm (1150)
çwetair dantaiç caturbhis tu
mahâkâyas tataḥ param
airawaṇo mahânâgo
'bhawad wajrabhṛtâ dhṛtaḥ (1151)
atinirmathanâd ewa
kâlakûṭas tathâ 'paraḥ.

Protap Chandra Roy's vertaling, die naar een eenigszins anders luidenden tekst vervaardigd is, of hier en daar hem niet letterlijk weergeeft, biedt het navolgende:

Sauti said, „There is a mountain of name Mandara adorned with peaks like those of the clouds. It is the best of

mountains and is covered all over with interwining herbs. There no end of birds pour forth their melody, and there beasts of prey roam about. The gods, the Apsaras, and the Kinnaras visit the place. Upwards it riseth eleven thousand *yojanas*, and descendeth downwards as much. The gods failed to tear it up and they came to Vishnu and Brahma who were sitting, and said: „Devise you some efficient scheme. Consider, ye gods, how Mandara may be upraised for our good."

Sauti continued, „And Vishnu, with Brahma, assented to it, O son of Bhrigu! And the lotus-eyed one laid the hard task on the mighty Ananta, the prince of Snakes. And the mighty Ananta, directed thereto both b, u, yp den
Narayana, O Brahmana, upraised that m gkin er geschiec
woods thereon and with the dwellers of ra de kleur van
the gods came to the shore of the Ocean kountain with the
addressed the Ocean saying, „O Ocean we those woods. And
thy waters for obtaining nectar". And the Ocean replied, „Be it so, as I am to have a share of the nectar. I am able to bear the agitation of my waters by the mountain". And the gods went to the king of the tortoises and said to him, „O Tortoise king, thou shalt have to hold the mountain on thy back". The tortoise-king agreed, and Indra placed the mountain on the former's back by means of instruments.

„And the gods and the Asuras made Mandara their churning staff and Vasuki the cord, and set about churning the main for *amrita*. The Asuras held Vasuki by the hood and the gods by the tail. And Ananta who was for Narayana, at intervals raised the Snake's hood and suddenly lowered it. And in consequence of the friction he received at the hands of the gods and the Asuras, black vapours with flames issued out of his mouth which becoming clouds charged with lightning poured down showers to refresh the tired gods. And blossoms beginning to rain on all

sides of the gods from the trees on the whirling Mandara, also refreshed them.

„And, O Brahmana, out of the deep then came a tremendous roar, like unto the roar of the clouds at the universal dissolution. Various aquatic animals were crushed by the great mountain, and gave up their being in the salt-waters. And many dwellers of the lower regions and inhabitants of the world of Varuna were killed. From the revolving Mandara, large trees were torn up by the roots, and flying into the air like birds, they fell into the water. And the mutual friction of the trees produced a fire which surrounded the mountain. And the mountain looked like a mass of dark clouds charged with lightning. O Brahmana, the fire increased, and burnt the lions, elephants and other creatures that were on the mountain. And carcasses of no end of animals floated down the waters. Then Indra extinguished that fire by descending showers.

„O Brahmana, after the churning had gone on for sometime, the gums of various trees and herbs mixed with the waters of the Ocean. And the celestials attained immortality by drinking of the waters mixed with those gums vested with the properties of *amrita*, and with the liquid extract of gold. By degrees the milky water of the agitated deep produced clarified butter by virtue of the gums and juices. But nectar did not rise even then. And the gods appeared before boon-granting Brahma seated on his seat and said „Sir, we are spent, we have not strength left to churn further. Nectar hath not yet arisen. So that now we have no resource save Narayana".

„Hearing them, Brahma said to Narayana, „Lord, vouchsafe to grant the gods strength to churn afresh the deep".

And Narayana agreeing to grant their various prayers, said, „O wise ones, I grant ye sufficient strength. Go, insert the mountain and churn the water".

„Re-equipped with strength, the gods began the churning

again. After a while, the mild Moon of a thousand rays emerged from the Ocean. Thereafter, Lakshmi dressed in white, and wine, the white steed, and then the celestial gem Kaustuva which graces the breast of Narayana, Lakshmi, wine, and the steed fleet as the mind, all came before the gods on high. Then arose the divine Dhanwantari himself with the white vessel of nectar in his hand. And seeing him, the Asuras set up a loud, saying „It be ours".

And at length rose the great elephant, Airâvana, of huge body and with two pairs of white tusks. And him took the wielder of the thunder-bolt. But the churning still went on so that poison at last appeared".

Opmerking verdient het dat er hier niet gewaagd wordt van het zich boven op den berg plaatsen van Indra, wat toch de populaire voorstelling schijnt te zijn. Ook de mij toegankelijke Sanskrit tekst spreekt slechts van *taṃ çailaṃ tasya pṛṣṭhastaṃ yantreṇendro nyapîḍayat*, „den op haar rug (van de schildpad) geplaatsten berg heeft Indra met een machine neergedrukt".

Een andere voorstelling van het karnen van de melkzee vindt men afgebeeld in L. Delaporte, Voyage au Cambodge (L'architecture Khmer), Paris 1880, bl. 205, waar men een afbeelding vindt samengesteld uit gedeelten van reliefs te Angkor-Vaht.

2. De abklatschen die ontvangen werden, zijn genomen van de vier beschreven steenen en het ruggestuk van het Gaṇeçabeeld op het erf der regentswoning te Blitar, waarover men vergelijken kan Verbeek, Oudheden van Java, bl. 272 en 273, n°. 561.

De steenen in chronologische volgorde, naar de jaartallen, die er op voorkomen, opsommende, zijn het abklatschen

1°. van de achterzijde van het Gaṇeça-beeld. Uit Çaka 829. Over dit jaartal vergelijke men Groeneveldt's Catalogus, bl. 358 *d*, waar ook in herinnering is gebracht, dat van dit opschrift een transcriptie van Dr. Cohen Stuart

voorkomt in diens Kawi-Oorkonden, n°. XXVI. Wat Cohen Stuart tot de ontcijfering ten dienste stond was intusschen geen voldoend materiaal. Bij Verbeek t. a p. wordt dit opschrift in de vierde plaats genoemd.

2°. van een steen afkomstig van Pikatan, bosch Gambar, district Srĕngat. Bij Verbeek t. a. p. in de eerste plaats genoemd. Çaka 1038. Een piagĕm in rondloopende regels in den steen gebeiteld, die erg beschadigd is. Het stuk werd uitgereikt door een vorst Çrî Bâmeçwara geheeten, aan de *râma paradûwân i padlĕgan.*

3°. van een steen, die nog veel erger is beschadigd dan de vorige, afkomstig van het gehucht Sĕmanding, desa Bangle. Een piagĕm uit Çaka 1106. De naam van den vorst is zoo goed als onleesbaar, die van de grantee's niet met zekerheid te lezen. Bij Verbeek in de tweede plaats genoemd.

4°. van een steen van Pĕtoeng amba. Bij Verbeek de vijfde steen. Met een opschrift uit Çaka 1191, waarvan de zin, hoewel de meeste letters groot, duidelijk en goed gespaard zijn, niet te vatten schijnt te zijn. Op een der vlakken vindt men onderaan een teeken van dezen vorm.

5°. van den door Verbeek in de derde plaats genoemden steen, die een piagĕm draagt van Çaka 1236, maar waarvan de herkomst onbekend is. Reeds aan het schrift, dat hoekig en scherp is, is die betrekkelijk geringe ouderdom van het opschrift te onderkennen. Ook hier is het stuk weer in rondloopende regels in den steen gebeiteld, en ongelukkig de steen, aan de voorzijde vooral, niet ongeschonden gebleven. Behalve den naam Wilwatikta (= Madjapahit), treft men hier ook den naam Dahanarâjya (Daha?) aan. Het is te verwachten, dat het onderzoek van het opschrift met deze abklatsch beter zal kunnen gelukken, dan met hetgeen reeds voorhanden was.

III. De Heer VAN DER CHIJS legt over:

a. het Daghregister van 1664, hetwelk van de pers is gekomen;

b. eene inhoudsopgave der laatste twaalf deelen van het Tijdschrift, welke aan het einde van deel XXXVI zal worden opgenomen.

c. een verhandeling getiteld „Suikerriet-ampas als brandstof; bijdrage tot de geschiedenis der suikerfabricatie op Java", welke in het Tijdschrift zal worden gepubliceerd.

d. eene nota, luidende als volgt:

In Augustus 1887 stelde ik voor den Rijks-archivaris te 's Gravenhage te schrijven over eene uitgaaf van de zich in 's Rijks-archief bevindende, alhier gemist wordende Dagregisters van het kasteel Batavia (Notulen, XXV, bl. 115).

Reeds in de December-vergadering van genoemd jaar kwam een antwoord van den Rijks-archivaris ter tafel, waaruit o. a. bleek:

1°. dat hij veel belang stelde in de uitgave der bewuste Dagregisters en gaarne daartoe zoude medewerken;

2°. dat hij eerst dan, wanneer *eene geheele reeks* van gedrukte Dagregisters zoude zijn ontstaan, aanleiding zoude kunnen vinden de aandacht der (Nederlandsche) Regeering te vestigen op de wenschelijkheid om de te Batavia verschenen serie door de uitgave van de in 's Rijks-archief aanwezige, maar te Batavia ontbrekende registers te completeeren (Notulen, XXV, bl. 169 en 170).

„Eene geheele reeks" is eene zeer vage uitdrukking, zoodat men zonder nadere toelichting niet kan weten, wanneer het oogenblik zal zijn aangebroken, waarop de Rijks-archivaris aanleiding zal kunnen vinden het boven omschreven voorstel te doen.

Intusschen zijn 6 jaargangen van het Dagregister in druk uitgegeven en ligt de 7e jaargang ter perse.

Bovendien bestaat, voor zoo verre mij bekend, bij de Directie v/h Bat. Gen. volstrekt niet het plan de uitgave der Bat. Dagregisters te staken en waarborgt ook de benoeming van een Lands-archivaris voor Indië eenigermate de geregelde uitgave dier Dagregisters.

Ik veroorloof mij mitsdien de vrijheid in overweging te geven: den Rijks-archivaris te 's Gravenhage, onder mededeeling, voor zooveel noodig van het vorenstaande, af te vragen, of hij nog van oordeel is, dat een voorstel, zooals dat, bedoeld bij zijn schrijven dd. 14 October 1887, nº. 90, ontijdig zoude zijn.

Wordt besloten den Rijks-archivaris te s'Gravenhage in vorenstaanden zin te schrijven.

IV. De Heer BRANDES:

a. Legt naar aanleiding der in zijne handen gestelde missive van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid betreffende het Kawi-Javaansch, het Niasch-Maleisch-Nederlandsch, en het Kawi-Balineesch-Nederlandsch woordenboek (Not. pag. 86/7) lijsten over van instellingen en personen, aan wie exemplaren van deze werken zouden kunnen worden gezonden en geeft overigens in overweging 1° over de verdeeling van het laatste woordenboek tevens den schrijver, Dr. H. NEUBRONNER VAN DER TUUK, te raadplegen; 2°. den Directeur er op te wijzen, dat op de lijsten voor de beide eerste werken vermoedelijk personen en instellingen voorkomen, die vroeger ook van wege het Ministerie van Koloniën een exemplaar zullen hebben ontvangen.

De lijsten zullen met dit voorbehoud aan den Directeur vd. worden medegedeeld.

b. Biedt namens het lid, den Heer G. J. OUDEMANS, eene

kleine verhandeling aan over het schrijven van Javaansche brieven.

Zal in het Tijdschrift worden opgenomen.

c. Deelt mede, dat van het lid, den Heer H. E. STEINMETZ, Assistent-Resident van Bondowoso, afschriften zijn ontvangen van twee babads, groot 69 bladzijden folio, en legt daaromtrent eene uitvoerige nota over, welke onder de bijlagen zal worden opgenomen (zie bijlage VIII).

d. Deelt mede, dat van den Heer R. C. VAN DEN BOR, controleur bij het Bin. Bestuur te Padang Lawas (residentie Tapanoeli), ontvangen is, eene verhandeling betreffende de grot Lijang na moewap in zijne afdeeling gelegen.

In rondlezing.

V. De Heer SNOUCK HURGRONJE biedt aan:

1°. namens den Heer SAJID OESMAN BIN ABDALLAH BIN AKIL BIN JAHJA ALAWI, twee munten, 1 Java ropij 1806 en 1 Bengalen ropij;

2°. namens den Heer G. G. J. NOTTEN, kapitein van het corps marechaussée's te Kotta Radja, een steenen vorm om looden munten te gieten. Volgens van een Atjehsch hoofd verkregen inlichtingen afkomstig van Tenkoe Nanta, Oelèëbalang der VI Moekims. Deze werd tot het gieten van looden munten gemachtigd door Soeltan SOELAIMAN, die van zijne meerderjarigheid tot zijnen dood (1857) zijnen ter hoofdplaats gevestigden oom en voogd IBRAHIM MANÇOER SJAH, van de VI Moekims uit, den vorstelijken rang bewistte.

In de verzameling opgenomen.

VI. De Secretaris:

1°. Deelt mede, dat hem gebleken is, dat door de oppassers dikwijls entree wordt geheven van Inlanders, die het Museum wenschen te bezoeken, en geeft daarom in

overweging op verschillende plaatsen bekendmakingen in het Maleisch met Arabisch en Latijnsch karakter op te hangen waarbij op het kosteloos binnentreden wordt gewezen.

Cfm. besloten.

2°. Biedt namens het corresp. lid, den Heer Mr. O. J. H. Graaf VAN LIMBURG STIRUM, een afdruk aan van zijne verhandeling over den rechtstoestand der Inlandsche Christenen in Britsch-Indië.

Bibliotheek.

VII. Ten geschenke zijn nog ontvangen:

1°. Van het correspondeerend lid, den Heer Th. M. ROEST, eene galvanoplastische reproductie van de medaille in 1632 door Chineezen te Batavia vereerd aan den afgetreden Gouverneur-Generaal J. SPECX;

2°. Van een onbekende een Java-ropij, 1229 (1813/4) z.

In de verzameling opgenomen.

VIII. Worden benoemd tot gewoon lid de Heeren C. J. A. GOKKEL, leeraar in het teekenen aan het Gymnasium Willem III, Mr. D. W. K. DE ROO DE LA FAILLE, Referendaris bij het Departement van Justitie, J. H. A. BEKBERGEN, hoofdcommies bij het Departement van Financiën, G. H. G. HARLOFF, id., J. P. DOM, Aspirant-controleur in de residentie Banjoemas.

Op verzoek worden van de ledenlijst afgevoerd de Heeren Mr. J. W. VAN GOENS, Dr. J. G. H. GUNNING en J. SCHEEL.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De President,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 5 September 1893.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Mr. W. J. A. VAN DAVELAAR Dr. J. L. A. BRANDES, P. H. VAN DER KEMP, H. HELB, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den Heer A. G. VORDERMAN dd. 1 September, houdende bericht, dat hij aan de uitnoodiging om als bestuurslid zitting te nemen gaarne gevolg zal geven.

b Van den Gouvernements-Secretaris dd. 9 Augustus, ten geleide namens Z. E. den Gouverneur-Generaal van een exemplaar der kaarten betreffende de dichtheid der bevolking en de in gebruik genomen gronden op Java en Madoera.

Zal in de bibliotheek worden opgenomen.

c. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 20 Augustus, houdende verzoek om toezending eener opgave betreffende de samenstelling van het Genootschap ten behoeve van den Regeeringsalmanak.

Hieraan zal worden voldaan.

d. Van denzelfden dd. 23 Augustus, ten geleide van twee steenen beelden (Brahma en Wishnoe) en een dito voetstuk, afkomstig van het residentiehuis te Magĕlang (residentie Kĕdoe) en op verzoek van den voorzitter opgezonden.

In de oudheidkundige verzameling opgenomen.

e. Van denzelfden dd. 4 September, ten geleide van 10 gouden en 26 zilveren armbanden, benevens 186 stuks zilveren muntstukken, in den grond begraven gevonden bij de desa Pesantren der suikeronderneming Gedjajan (Djokjakarta).

Wordt besloten in overweging te geven de armbanden, welke geen oudheidkundige waarde hebben, aan den vinder terug te geven en van de muntstukken een vijftiental aan te koopen tegen den prijs van *f* 11.35.

f. Van denzelfden dd. 4 September, ten geleide van 11 bronzen bidschellen benevens een beker van hetzelfde metaal, in den grond begraven gevonden in de desa Singgahan, afdeeling Ponorogo (residentie Madioen).

Wordt besloten deze voorwerpen aan te koopen, doch in stede van de getaxeerde waarde ad *f* 4.50 een bedrag van *f* 10 voor den vinder beschikbaar te stellen.

g. Van den Resident van Kĕdoe dd. 12 Augustus in antwoord op dezerz: schrijven van 20 April t. v. n°. 98 (Not pag. 65) mededeelende, dat eene omheining om de Boroboedoer op twee wijzen zou kunnen geschieden: 1°. door doorndraad waarvan de kosten door den e. a. waterstaatsambtenaar begroot zijn op *f* 1369; 2°. door bamboe doeri met eene deur van ijzerdraad, hetgeen ± *f* 275 zou kosten. De laatste voorziening zou echter naar 's Residents oordeel het monument ontsieren, vooral omdat de bamboe met het oog op den dorren bodem niet kort gehouden zou kunnen worden.

Wordt besloten den Directeur van O. E. en N. uit te noodigen der Regeering het voorstel te doen eene omheining als sub 1°. bedoeld daar te stellen op eenigen afstand van het monument, opdat dit geheel vrij sta.

h. Van de Factorij der Ned. Handel-Maatschappij dd 21

Augustus, ten geleide van twee blanco formulieren voor kasorders van 100 dollars van het subagentschap te Medan.

Zal in de numismatische verzameling worden opgenomen.

i. Van de Heeren GOUDRAD FRÈRES te Genua dd. 27 Juli ten geleide van een reçu voor een pakje inhoudende handschriften volgens order van het Consulaat-Generaal der Nederlanden verzonden.

De Heer VAN DER CHIJS deelt mede, dat het pakje ontvangen is en bleek in te houden de aan het correspondeerend lid, den Heer E. MODIGLIANI, op diens verzoek toegezonden poestaha's (Not. 1892 pag. 115).

j. Van het correspondeerend lid den Heer Dr. A. B. MEIJER te Dresden dd. 31 Juli, houdende verzoek om opgave van het Museum-nummer (6485) van de hem in photographie toegezonden gong en om overzending der quitantie van de daarvoor betaalde som (*f* 25) (Not. pag. 57).

Aan het verzoek zal worden voldaan.

k. Van het gewoon lid, den Heer J. J. MEIJER te Oengaran dd. 16 Augustus ten geleide van 4 photogrammen van de voornaamste bij Sĕkoenir door hem opgegraven steenen beelden, met verzoek om terugzending (Not. 1892 pag. 111).

Wordt besloten den Heer MEIJER te verzoeken de beelden aan het Genootschap op te zenden en daartoe de bemiddeling van den Resident van Semarang in te roepen.

II. De voorzitter deelt mede:

a. dat uit de rondlezing terug zijn ontvangen:

1°. de stukken betreffende het herstellen van den Mendoet-tempel (Not. pag. 107).

Wordt besloten deze in handen te stellen van den Directeur van O. E. en N. met verzoek in overleg met zijnen ambtgenoot der B. O. W. ter zake het noodige te willen verrichten.

2°. de bijdragen tot aanvulling van Prof. DE HOLLANDER's Handboek, behoorende bij de missives van den Directeur van O. E. en N. dd. 2 en 6 Juni (Not. pag. 87 sub *b* en *c*).

Wordt besloten den Directeur voornoemd mede te deelen, dat de bijdrage van den Heer J. H. MEERWALDT, zendelingleeraar te Pansoer na pitoe, gaarne in het Tijdschrift zal worden opgenomen; doch het beter voorkomt de overige bijdragen uitsluitend tot aanvulling van voormeld handboek te bestemmen.

3°. de verhandeling van den Heer VAN DEN BOR over de lijang na moewap (Not. pag. 124)

Wordt besloten de legende over deze grot in het Tijdschrift op te nemen.

b. Dat hem door het lid den Heer W. MEIJER RANNEFT voor het Genootschap ten geschenke zijn gegeven 12 photogrammen voorstellende de belangrijkste episodes uit een bij den Regent van Magelang vertoonden wajang orang: „De lotgevallen van Dewa Soekma".

In de verzameling opgenomen.

c. Dat het eerelid Professor D[r]. P. J. VETH in de maand December a. s. zijn 80[sten] verjaardag zal vieren en stelt voor hem de gelukwenschen van het Genootschap te doen geworden.

Cfm. besloten.

III. De Heer VAN DER CHIJS:

1°. Deelt mede, dat van de in zijne handen gestelde

munten (Not. pag. 106 sub *f*) kunnen worden overgenomen ½ Mex.-dollar (in de taxatie-lijst ten onrechte als een heele genoteerd), 33 guldens, 8 schellingen en 5 dubbeltjes, ter gezamenlijke waarde van *f* 36.30, terwijl de overige munten aan den vinder zouden kunnen worden teruggegeven.

Cfm. besloten.

IV. De Heer BRANDES:

1°. Legt over het begin van eene serie mededeelingen over de dwerghert-verhalen van den Archipel.

Zal in het Tijdschrift worden opgenomen.

2°. Deelt mede, dat hem door het lid den Heer H. E. STEINMETZ, Assistent-Resident van Bondowoso, is bericht, dat in zijne afdeeling twee groote steenen doodkisten zijn gevonden.

Wordt besloten den Heer STEINMETZ uit te noodigen de afmetingen dezer kisten en verdere bijzonderheden op te geven.

3°. Geeft in overweging den Heer G. P. ROUFFAER, die hierom verzocht, ook het 33e deel van het Tijdschrift toe te zenden.

Cfm. besloten.

V. De Heer LOUW deelt naar aanleiding van den hem in handen gestelden brief van de Geographical Society of the Pacific te San Francisco (Not. pag. 109) mede, dat van deze vereeniging nooit edita zijn ontvangen, noch daaraan iets door het Genootschap is toegezonden.

Wordt besloten deze vereeniging op de lijst van ruiling te plaatsen en haar hiervan kennis te geven.

VI. De Heer SNOUCK HURGRONJE:

1°. Biedt namens SAJJID OESMAN BIN ABDALLAH BIN AKIL BIN JAHJA ALAWI eene chronologische tabel aan.

Zal in de bibliotheek worden opgenomen.

2°. Deelt mede, dat hem uit een particulier schrijven van den bibliothecaris van de India Office te Londen, Dr. R. ROST, gebleken is, dat de hem in 1891 door tusschenkomst van het Koninklijk Instituut te 's Gravenhage en het Genootschap ten gebruike afgestane boekwerken (Not. 1891 pag. 57), die blijkens de Notulen van 7 Juni 1892 (pag. 53 sub VI) op 27 Mei t. v. aan het Koninklijk Instituut teruggezonden werden, nog niet bij de India office zijn ontvangen.

De Secretaris legt een brief over van den Heer H. HISSINK, chef der scheepsagentuur voorheen J. DAENDELS & C°. dd. 29 Augustus jl., waaruit blijkt, dat de boekwerken sub n°. 532 van het register postpakketten (adres de Directie van het Koninklijk Instituut) blijkens reçu op 31 Mei 1892 aan boord van het s. s. Prinses Marie zijn ontvangen, en dat door hem bij de Directie te Amsterdam inlichting zou worden gevraagd omtrent de bezorging.

Daar sub dato 27 Mei 1892 aan het Kon. Instituut van de verzending kennis is gegeven en sedert van die vereeniging geen bericht is ontvangen, kan wel als waarschijnlijk worden aangenomen, dat de bezorging heeft plaats gehad.

Bij dezerz. schrijven van 1 dezer n°. 227 is echter aan het Instituut om bericht verzocht, met uitnoodiging tevens voor de opzending naar Londen alsnog het noodige te willen doen verrichten.

VII. Ten geschenke zijn ontvangen, behalve eenige boekwerken in de boekenlijst vermeld:

1°. van het eerelid, den Heer Mr. N. P. VAN DEN BERG te Amsterdam

Nederland, 25 cent, 1893. z. (4 exemplaren).

2°. van het eerelid den Heer Mr. J. A. VAN DER CHIJS eenige verslagen enz.

VIII. Tot gewone leden worden benoemd de Heeren RADEN MAS TOEMENGGOENG SOERIO DI KOESOEMO, Regent van Ledok, en D. C. J. KOOL, inspecteur van het lager onderwijs te Soerabaja.

Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd de Heeren Mr. A. D. H. HERINGA en Mr. M. ENSCHEDÉ.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 2 October 1893.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, P. H. VAN DER KEMP, P. J. VAN SANTEN, H. HELB, P. J. F. LOUW en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den Directeur van O. E. èn N. dd. 30 September, ten geleide van een grooten gouden ring, in de afdeeling Djember in een tegalveld begraven gevonden.

Wordt besloten den Dir. vnd. in overweging te geven dit voorwerp aan te koopen voor het Rijks Museum van Oudheden te Leiden, daar het Gen. reeds in het bezit is van dergelijke ringen

b. Van het eerelid Dr. H. NEUBRONNER VAN DER TUUK te Boeleleng (Bali) dd. 16 Augustus, luidende als volgt:

„Door de welwillende tusschenkomst van den Directeur van O. E en N. ontving ik drie HSS. bevattende de *Tjarita Joesoef.* In dank zend ik twee terug, een waarvan van mij afkomstig is (¹). In dit handschrift is aan 't begin (Zang II) een lacune, daar waar van de vijf dieren gesproken wordt, die in den hemel komen. 't Derde handschrift is nog

---

(¹) Dit handschrift werd mij ten geschenke gegeven door den Generaal Van Swieten, die het op Bali had gekregen. Nadat ik er een afschrift van had laten maken, zond ik het aan het Bat. Gen., ik weet niet meer wanneer. Het is zeer slecht geschreven en wijkt 't meest af van de andere handschriften.

niet afgeschreven. Zoodra dit geschied is, zal ik der Directie een verslag toezenden met de varianten uit de Balineesche, Madureesche en Javaansche handschriften, 't zelfde gedicht behelzende."

De Heer BRANDES deelt mede, dat de terugontvangen HSS. zijn n°. 453 (kropak) en het afschrift van n°. 452 Het HS. dat nog werd aangehouden is n°. 452 (kropak), het oorspronkelijk van dat afschrift. Zie not. XXX (1892), blz. 97, en XXXI (1893) blz. 12.

c. Van den Heer G. W. LEITNER, Alg. Secretaris van het IXe Internationale Orientalisten Congres te Londen in September 1891, dd. 25 Augustus, houdende mededeeling dat een deficit bestaat van £ 740.13, tot aanvulling waarvan een beroep wordt gedaan op de leden van het congres.

Zal in handen worden gesteld van den bibliothecaris, ten einde na te gaan welke edita van het congres ontvangen zijn.

d. Van den Heer ELSDON BEST te Wellington (Nieuw Zeeland) dd. 10 Augustus, houdende verzoek om prijsopgave van de tabel van oude en nieuwe Indische alphabetten van den Heer K. F. HOLLE ten behoeve van de Polynesian Society, welke zich ten doel stelt de beoefening van oudheden, taal- en volkenkunde van de Stille Zuidzee.

Wordt besloten een exemplaar van voormeld werk gratis toe te zenden, met uitnoodiging om ter inzage te ontvangen een nummer van het door voormelde vereeniging in het licht gegeven tijdschrift.

e. Van den Heer F. L. WINTER dd. 10 September, ten geleide van twee Javaansche boekwerken in de boekenlijst vermeld.

Zullen in de bibliotheek worden opgenomen.

f. Van den Heer F. H. D. H. VON ENDE, controleur bij

het B. B. met verlof te 's Gravenhage dd 2 September, houdende ingevolge artikel 7 van het reglement aanwijzing van een adres in N. I. voor de inning der contributie.

In verband hiermede zal de Heer von Ende weder op de ledenlijst worden geplaatst.

II. De Voorzitter deelt mede, dat ten geschenke zijn ontvangen:

1°. van den Heer P. E. Arends, Resident van Madoera, 1 koperen presenteerblad en 1 aarden kommetje, vroeger in het Diëng-gebergte gevonden.

2°. Van den heer W. P. Quartero, controleur bij het B. B. te Probolinggo, twee photogrammen van Tenggereesche priesters in vol ornaat.

3°. Van het buitengewoon lid, den Heer C. A. den Hamer, Adj. Inspecteur v/h Inl. Onderwijs te Semarang, twee zeskantige steentjes met inscriptie, ten zuiden van Klaten bij Goenoeng Tembajat = Bajat 2 voet in den grond gevonden, benevens twee zegelafdrukken.

De Heer Brandes deelt hieromtrent het volgende mede:

Deze balkvormige steentjes zijn 64 en 66 mM. lang, en 26 en 28 mM. dik. In oud schrift leest men

op het grootste	op het kleinste
1. [illegible]	1. [illegible]
[illegible]	[illegible] (?)
2. [illegible]	2. [illegible]
3. [illegible] *	3. * *
4. * *	4. *

Wat het grootste steentje betreft, zou [illegible] ook [illegible], en [illegible] ook [illegible] gelezen kunnen worden, doch het eerste teeken mist en het laatste heeft den deuk, die de [illegible] van de [illegible] en de [illegible] van de [illegible] onderscheidt. De [illegible] op een der vlakken van het kleine steentje is zeer onduidelijk. Het steentje is daar afgesleten. Wat hier [illegible] werd getranscribeerd, kan kwalijk

wat anders zijn, hoewel men deze letter daar niet verwachten zou. Met * is een teeken aangeduid, dat er uitziet

De legende, vooral op het kleinste steentje, ziet er vreemd uit. De vorm van de *layar* op het grootste, die achter aan de *ulu* bevestigd is, wijst op vrij hoogen ouderdom; zie: Een oud-Javaansch alphabet van Midden-Java, in Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XXXII, bl. 453. Omtrent den zin dezer legenden, die mij onverstaanbaar zijn, durf ik slechts de gissing te wagen, dat hij wel verwant zijn zal met dien der opschriftjes, medegedeeld in den Catalogus der Archaeologische verzameling, bl. 215—228. Is dat zoo, dan moet ook de strekking dezer steentjes een soortgelijke zijn, als die der voorwerpen waarop deze voorkomen.

De zegelafdrukken geven te lezen:

a. pralina,
in houterige, rechthoekige en uit elkander geraakte letters;

b. sara,
in letters van oostelijk Java, dus van jongeren tijd, na 850 Çaka.

4°. Van den Heer J. B. H. M. Logeman, verificateur 2e klasse te Batavia.

Nederland: 3 guldenstuk, geslagen in de prov. Holland 1795. — z.

J. Cats werken, 1661.

Deze voorwerpen zullen in de betrekkelijke verzamelingen worden opgenomen.

III. De Heer Van der Chijs bericht:

1°. dat hem door den Heer Dr. H. C. Prinsen Geerlings namens het sub-comité in de residentie Tegal der Bataviaasche Tentoonstelling is medegedeeld, dat na afloop daarvan ten behoeve van het Genootschap zullen worden afgestaan de volgende inzendingen uit voormelde residentie:

vezelstoffen ruw en bewerkt,
boschproducten,
houtsoorten,
voorwerpen van koperslagerswerk,
id. „ aardewerk,
id. „ vlechtwerk,
id. „ timmermanswerk.
model van een desa,
id. „ prauwen en een brug,
id. „ landbouw en nijverheidsgereedschap,
voorwerpen voor de jacht,
id. „ „ vischvangst,
met uitnoodiging om hetgeen daarvan reeds in 's Gen[s]. Museum aanwezig mocht zijn, op kosten van het sub-comité te verzenden aan den Heer F. W. van Eeden te Haarlem, ten behoeve van het Koloniaal Museum aldaar.

Bij voorbaat zal voor deze welwillende beschikking dank worden betuigd.

2°. dat ten geschenke zijn ontvangen:

a. van den Heer Raden Rangga Soeria Darma, wedana van Tjisondari (Preanger Reg.), door tusschenkomst van den Heer A. G. Vorderman, een Javaansch gouden Hindoe muntje (Netscher en Van der Chijs pl XII N°. 119), behoorende tot de vondst, vermeld in Not. 1888 pag. 53/4 en 72.

b. Van den Heer W. F. J. Kroon, controleur b/h B. B. op Banka, eene verzameling modellen uit Banka als:

1. Oud Bankaasch woonhuis op palen (ongeveer $^1/_{10}$ der ware grootte).

De omwanding is geheel van boomschors; het houten geraamte is gewoonlijk eenvoudig uit rondhouten samengesteld; de stijlen zijn soms ietwat bekapt, doch zeer zelden goed afgewerkt.

De dakbedekking bestaat meest uit atap of alang-alang, soms ook uit boomschors of ook wel uit boombladeren (van den gĕlĕm-boom).

De woning is door een middenschot (dinding-ampĕr) in twee helften verdeeld; de rechterhelft is het zit- en ontvang-vertrek. Over de geheele lengte is hier de vloer weder in tweeën verdeeld; de rechter plankenvloer (tĕlingka) is met één groote of meer kleine matten (lèpang) belegd; daarenboven vindt men hier de tikĕr plisir, waarin een rolkussen opgerold, huisgenooten of gasten tot rustplaats dienende.

De linker vloerhelft (lantei of bilah) bestaat uit aan de vloerbalken vastgebonden rondhouten.

De linkerhelft der woning is het slaapvertrek, soms nog in tweeën gedeeld, doch gewoonlijk slechts uit één vertrek bestaande. Hier achter is tegen de woning aangebouwd de keuken (omah praï), waar een klein deurtje toegang tot de woning geeft.

Om het geheele huis heen, op ± 1.25 M. boven den vloer, is een soort zoldering (parah sanding), die tot aan den benedensten rand van het dak reikt en slechts bij de voordeur is afgebroken om den toegang vrij te laten.

Een ingekorven rondhout in de linkerhelft leidt naar de parah penampang, en van hier uit komt men in de bovenste zoldering (de parah tinggi), beiden als bergplaats dienende van allerlei zaken, die niet geregeld of dagelijks noodig zijn, terwijl de parah sanding den Bankanees tot bergplaats dient van zijn dagelijksch huisraad, matten, vlechtwerk, werktuigen, enz.

Bij het dak valt ons de ronding aan de vóór- en achterzijde (de tibing) op; verder is eigenaardig de kromming in den nokbalk (toelang boeboeng), waarvan de voor- en achtereinden naar boven steken

2. *Lèpang*, een lange mat, die de telingka in de rechter helft der woning bedekt, al naar de grootte van het huis uit 1, 2 of meer stukken bestaande (ongeveer $^1/_{10}$ der grootte).

3. *Tikĕr plisir*, waarin een kussen gerold, de gewone ligen slaapmat van den Bankanees, die hij slechts bij het gebruik ontrolt.

4. *Lĕkĕr*, een uit rotan gevlochten mandje, waarin aarden vaatwerk als anderzins wordt geplaatst.

5. *Timpak* (ongeveer 1/5 der grootte), is tegenwoordig niet meer in gebruik; dit diende den Bankanees eertijds tot bord.

6. *Sĕndok* (ongeveer 1/5 der grootte), de in Indië wel bekende lepel uit den klapperdop gesneden.

7. *Koendil* (1/5 der grootte), een uit hout gesneden lepel of schepper, waarmee de gekookte rijst wordt omgeroerd (mĕngarih nasi).

8. *Pĕgaraman* (1/5 der grootte), een plankje, waarop het ruwe zout wordt fijn gewreven.

9. *Toegal* (1/10 der grootte), pootstok bij den ladang-bouw in gebruik, waarmee door de mannen 4 à 5 cM. diepe gaten in den grond worden gestoken, waarin de achter hen aankomende vrouwen de rijstkorrels strooien.

10. *Pintang* (1/4 der grootte), een klein mandje, gewoonlijk tusschen den duim en den wijs- en middelvinger van de linkerhand gehouden, waarin de vrouwen de zaadpadi hebben, welke zij met de rechterhand in de pootgaten strooien.

11. *Kiding* (1/6 der grootte), met een band van boomschors om het middel gedragen, worden bij den rijstoogst de rijpe korrels hierin gezameld door met de hand de korrels van den stengel af te rissen

12. *Landjoeng* (ongeveer 7 à 8 maal zoo groot als de kiding). Is de kiding met de juist geoogste gaba gevuld, dan wordt die in de landjoeng geleegd en opnieuw begint het zamelen der gaba.

13 *Lĕsoeng* met *aloe*, rijstblok en stamper.

14. *Pĕnampi*, mandwerk aan weerskanten van het rijstblok geplaatst om het verloren gaan van rijst te voorkomen en de gepelde rijst te winnen.

15. *Blijoeng* (1/8 der grootte), bijl tot het kappen van

zwaar geboomte; het handvat is de *përda* en waar het metaal met rotan hieraan is bevestigd heet dit *taloet*.

16. *Rimbas*, dient zoowel tot bijl als tot dissel, door het metalen blad half om te draaien.

17. *Patil*, hetzelfde doch in kleiner afmetingen.

18. *Parang* en *pisau raoet*, hakmes en gewoon mes, in verschillende varieteiten voorkomende.

19. *Sojak* of *kroentoeng*, een draagmand met een band van boomschors over het voorhoofd gedragen.

20. *Tanggok* voor de vangst van garnalen en riviervischjes.

21 en 22. *Boeboe* en *tëkalak*, vischfuiken.

23. *Koekoes*, houten koker bij de gambierbereiding in gebruik.

24. *Kampak*, mand van het benkoeang-blad vervaardigd, waarin de uitgekookte gambierbladeren worden gedaan ter verdere bereiding.

25. *Apit*, houten pers voor de gambierbereiding; de persblokken zijn tusschen de *lantjoeng poetjoek* en de *lantjoeng bawa* gevat.

26. *Toekoel* (hamer) en

27. *Badji* (wig), behoorende bij de gambierpers.

28 en 29. *Pantei* met *tjitak*. Het uit de bladeren geperste sap wordt na stolting in den vorm gegoten en aan de zonnewarmte blootgesteld.

30. *Angka*. Is de gambier genoegzaam verdikt, dan wordt ze in vierkante stukken gesneden en hierbij dient de angka als liniaal.

31. Een stel mannenkleeren van boomschors, in gebruik bij de heidensche bevolking in Soengei Liat en Blinjoe bij het werken op de ladang en in het bosch.

32. Idem vrouwenkleeren.

33 Kruiwagen, waarschijnlijk door Chineezen ingevoerd, doch bij de bevolking algemeen in gebruik.

34. *Djaring mendjangan*, strikken voor de hertenjacht.

35. id. *kidjang*, „ „ „ kidjangjacht.

36. id. *pelandoek*, strikken voor de pelandoekjacht.
37. Mutsje' van rĕsam.
38. Model eener prauw.

IV. De Heer BRANDES:

a. Biedt ter plaatsing in het Tijdschrift aan, een vervolg van zijne „Dwerghertverhalen uit den Archipel".

Tot de opneming wordt besloten.

b. Deelt mede, dat de steen bedoeld in de Not. der Augustus-vergadering (pag. 106 sub *g*) van Banka ontvangen is.

c. Bericht, dat de Heer G P. ROUFFAER verzocht heeft de Directie in kennis te stellen van een paar opmerkingen door hem gemaakt onder de lezing van Dr. VERBEEK's Oudheden van Java, welke strekken ter betooging van het wenschelijke een onderzoek in te stellen:

1°. naar de badkuip met opschrift te Ajah. De legende is in groote letters van Soekoeh-type daarop in lintvorm aangebracht. Vgl. Not. XXVIII (1890), 54 Het voorhanden zijn van die badkuip in het oude Javaansche verbanningsoord, dat in het Bagelensche op de grens van Banjoemas ligt, verdient de aandacht. Ook zou dit opschrift het westelijkste der Soekoeh-opschriften zijn.

2°. naar de oudheden in de desa Bedji, gelegen dicht bij de desa Goepala, op de grens van Solo en Djokja, iets benoorden den grooten weg aan de Kali Koengklangan, bij paal 31 In die desa bevindt zich nl. de zoogenaamde Goenoeng Kĕmpoel, zijnde een verhoogde plek met een aantal jong-Javaansche graven, waaromheen een vierkant op te merken is, gevormd door 12 symmetrisch geplaatste kolossale brokken steen, die geheel den vorm hebben van

buitengemeen groote *gamĕlan-kĕmpoel's*. Zeer waarschijnlijk zijn die steenen, die in dezen vorm gerangschikt zijn, de *oempak's* (sokkels, neuten) geweest voor de *saka's* of pijlers van een monumentale *pĕndapa*. Een nandi en eenige andere Siwaitische overblijfselen liggen er bij verspreid

3°. naar een oudheid in de onmiddellijke nabijheid, ietwat ten Oosten, van het landhuis Gĕdaren (Soerakarta, afd. Klaten). Daar staat de nog in een goeden staat zijnde hooge en fraaie *tjandi* Darawati, waarvan alleen een deel van het dak is ingestort. Het moet een Boeddha-tempel zijn geweest; althans men vindt op het Europeesche erf in de desa Gĕdaren nu nog twee fraaie en groote Boeddha-beelden.

4°. naar de iets ten Oosten van de sub 3°. genoemde oudheid gelegen, bij de Javanen beroemde, wellen Djalatoenda en Soesoekan, met duidelijke overblijfselen van Siwaisme.

5°. naar een oudheid, te vinden op de oostelijke helling van den Mĕrapi, vlak bij de desa Sanggrahan, 1½ paal bewesten de suikerfabriek Ponggok (Soerakarta, Klaten). Men vindt er de fundamenten van een paar tempeltjes, waaruit o. a. een bronzen Boeddha-beeldje opgegraven is

6°. naar oudheden op de noordoostelijke helling van den Goenoeng Lawoe, waar nog verscheidene overblijfselen van Siwaitische bouwwerken, trappen, enz. aanwezig moeten zijn.

7°. naar het opschrift in de moskee te Mantingan (Djapara), waar boven de *kiblah* een steen met twee regels oud-Javaansch schrift ingemetseld is.

8°. naar de Siwaitische beelden bij de *pasanggrahan* Poentjel, aan de noordoostkust van Djapara.

De Heer ROUFFAER maakt er opmerkzaam op, dat in Dr.

VERBEEK's Catalogus het bestaan van oudheden op eenige der door hem hier vermelde plaatsen reeds is aangestipt, doch dat met hetgeen hij meende te moeten releveeren toch iets anders is bedoeld dan t. a. p. werd vermeld.

Van de sub 1° en 7° genoemde opschriften zijn bij het Genootschap nog geen abklatschen voorhanden.

V. De Heer LOUW deelt mede, dat van de aan den Heer G. de WAAL, controleur b/h B. B. ter Wester-Afd. van Borneo, in 1886 te leen verstrekte werken, drie zijn terugontvangen zonder eenig begeleidend schrijven, doch dat thans nog drie ontbreken.

Wordt besloten den Heer DE WAAL op nieuw om terugzending te verzoeken.

VI. De Heer VAN SANTEN deelt mede, dat hem door den Heer L. F. CALON, pastoor te Maumeri (Flores), kort vóór diens overlijden werd toegezonden eene bijdrage tot de kennis van het dialect van Sikka, hetwelk hij thans aan het Genootschap aanbiedt.

Wordt besloten de bijdrage in het Tijdschrift op te nemen.

VII. De Secretaris deelt mede, dat ontvangen is eene lijst van de door den Resident der Westerafdeeling van Borneo, den Heer S. W. TROMP, aan het Genootschap geschonken voorwerpen (Not. pag. 107 *j*), welke sedert zijn aangebracht

Wordt besloten de lijst als bijlage der Notulen op te nemen (Zie bijlage X).

VIII. Tot gewoon lid wordt benoemd de Heer E. G. TAYLOR, Hoofdagent der Kon. Paketvaart Maatschappij.

Op de ledenlijst worden weder geplaatst de Heeren J. MULLEMEISTER, Lid in den Raad van N. I., F. H. D. H. VON

Ende, controleur b/h B. B. met verlof in Europa, en H. C. Soeters, lid der Factorij van de Ned. Handelmaatschappij.

Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd de Heeren J. Peelen en W. H. Leidelmeijer.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 7 November 1893.

Tegenwoordig de Heeren W. P. GROENEVELDT, Voorzitter, Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Dr. J. L. A. BRANDES, Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, P. J. F. LOUW, A. G. VORDERMAN en Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris.

De Voorzitter heet den Heer VORDERMAN welkom, dankt hem voor zijne bereidwilligheid om als bestuurslid op te treden en spreekt de overtuiging uit, dat hij, evenals vroeger reeds menigmaal bleek, steeds zal willen medewerken in den geest van 's Genootschaps werkzaamheden.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den Adjudant-Intendant dd. 17 October, houdende mededeeling, dat Zijne Excellentie de Gouverneur Generaal Mr. C. PIJNACKER HORDIJK door vertrek naar Nederland het beschermheerschap van het Genootschap nederlegt, met de beste wenschen voor den voortdurenden bloei daarvan en onder aanbieding van een photographisch portret als aandenken van het bekleed beschermheerschap.

Wordt besloten:

1°. den afgetreden Landvoogd 's Gen. erkentelijkheid te betuigen voor de gedurende Zijn bestuur ondervonden welwillendheid en voor het toegezonden portret;

2°. den nieuw opgetreden Gouverneur-Generaal, Zijne Excellentie den Heer Jhr. C. H. A. VAN DER WIJCK, het beschermheerschap aan te bieden.

b. Van den Gouv. Secretaris dd. 15 October, ten geleide namens den Gouv. Generaal van een exemplaar van het „Biographisch woordenboek van O. I. predikanten" door C. A. L. Van Troostenburg de Bruijn.

Zal in de bibliotheek worden opgenomen.

c. Van den Commandant van het Leger, Chef van het Dept. van Oorlog, dd. 7 November, houdende bericht, dat de naar aanleiding van 's Genootschaps schrijven dd. 16 Augustus 1890 n°. 196 [Not. 1890 pag. 87] bij het Dept. van Oorlog tot het doen van historische onderzoekingen op koloniaal-militair gebied te werk gestelde 1e Luitenant der Inf. P. J. F. Louw is gereed gekomen met het 1e deel eener geschiedenis van den Java-oorlog van 1825—'30, en thans gaarne zou worden vernomen of het Gen. bereid is tot de uitgave mede te werken, ook wat betreft de bij het werk behoorende kaarten, welker reproductie bij het Topographisch bureau alhier tegen ongeveer *f* 140 per 100 exemplaren zal kunnen plaats hebben.

Wordt besloten den Commandant van het Leger te antwoorden, dat het Gen. volkomen bereid is zijne medewerking te verleenen tot eene oplage van 750 exemplaren, waartoe een voorstel aan de Regeering ware te doen, op de wijze als o. a. met het N. I. Plakkaatboek en het Dagh-Register het geval is, d. w. z. dat het zetten en drukken kosteloos ter Landsdrukkerij geschiedt, doch het Gen. de kosten van het papier en het binden draagt, alsmede van de portefeuilles, benoodigd voor de kaarten, tegen kosteloozen afstand van 25 exemplaren aan het Gouvernement en 100 ex. aan het Legerbestuur, terwijl de uitgaven voor de kaarten ten laste van het Gouvernement zouden zijn te brengen.

d. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 12 October, ten geleide van de rapporten over Inlandsche kunstnijverheid

in verschillende streken van Sumatra's Westkust, in de afd. Pati (res. Japara) en in de residentie Kediri, tot welker publicatie het Gen. zich bereid verklaarde (Not. 1892 pag. 73 sub *c*) en waartoe machtiging werd verleend bij het Gouv. Besluit dd. 23 Januari jl. N⁰. 1 (Not. pag. 5), onder mededeeling dat van de bij die rapporten behoorende afbeeldingen in Nederland zinco-typen vervaardigd zijn, waarvan het in voormeld besluit aangegeven aantal afdrukken nader zal worden toegezonden.

De Heer VAN DER CHIJS vestigt er de aandacht op, dat volgens het besluit ook eenige rapporten over kunstnijverheid met afbeeldingen door de N. I. Maatschappij van Landbouw en Nijverheid zullen worden gepubliceerd, terwijl het wenschelijk ware alles bijeen te houden.

Wordt besloten aan voormelde Maatschappij de vraag te stellen of zij bereid zou zijn van de uitgave van het haar toegedachte gedeelte af te zien, en bij bevestigende beantwoording den Dir. van O. E en N. te verzoeken der Regeering in overweging te geven om, met wijziging van het besluit, alles ter publicatie aan het Gen. af te staan.

e. Van denzelfden dd. 2 November, houdende verzoek om bericht of het Gen. eenig voorstel wenscht te doen in verband met het verlangen van den Directeur van 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden, kenbaar gemaakt aan den Minister van Kolonien, om aan den Heer J. BÜTTIKOFER, conservator bij 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie aldaar, die aan den wetenschappelijken onderzoekingstocht door Borneo zal deel nemen, een crediet te openen tot het bijeenbrengen van voorwerpen van ethnographischen aard ten behoeve van eerstvermeld Museum.

Wordt besloten den Directeur vd. te berichten, dat vermits de Heer BÜTTIKOFER uit den aard zijner speciale bemoeienissen weinig gelegenheid zal hebben zich met ethnographische

verzamelingen bezig te houden, het wenschelijk voorkomt den controleur b/h Bin. Bestuur, die den tocht medemaakt, een crediet te openen, ten einde zoowel in het belang van het Leidsch- als van het Bataviaasch Museum te verzamelen.

f. Van denzelfden dd. 11 October ten geleide van:

3 bronzen vormen tot het afdrukken van Hindoebeelden en basrelief;

1 dito wadjra;

1 dito zetel voor een Hindoebeeld, gevonden in de desa Tegal-Toprajan der afd. Klaten (res. Soerakarta), welker taxatie door den Resident van voormeld gewest aan het Genootschap is overgelaten.

Wordt besloten voor de voorwerpen een bedrag van *f* 40 beschikbaar te stellen, en deze in het oudheidkundig Museum op te nemen.

g. Van de Elisha Mitchell Scientific Society te North Carolina (Vereenigde Staten van Noord-Amerika) dd. 1 September, houdende voorstel tot ruiling van edita.

Wordt besloten vooraf inlichting te vragen omtrent de vakken van wetenschap waaraan bedoelde Vereeniging zich wijdt.

h. Van het lid, den Heer J. A. Aeckerlin, te Telok Betong dd. 31 October, ten geleide van twee op boombast beschreven oude Lampongsche HSS., *koetika* genaamd, en van een om den hals te dragen djimat, bestaande uit stukken koper, blijkbaar ledige patroonhulzen, steentjes enz, welke volgens de Lampongers bescherming verleenen tegen schotwonden, wilde beesten en allerlei andere gevaren.

Zullen resp. in de verzameling HSS. en in het ethnographisch Museum worden opgenomen.

i. Van den Heer A. Leander dd. 11 Sept. ten geleide van een portret van Z. H. Prins Roland Bonaparte.

Zal in het album worden opgenomen.

j. Van de redactie van het Internationaal Archief voor Ethnographie eene gedrukte circulaire dd. Juni, houdende verzoek om de voortzetting van dit tijdschrift finantieel te steunen door eene jaarlijksche bijdrage.

Dep.

II. De Voorzitter deelt mede:

1°. dat uit de rondlezing terug is het rapport over de Baloengoensche landschappen door den controleur van Toba P. A L. E. VAN DIJK (Not. pag. 105).

Wordt besloten het rapport in het Tijdschrift op te nemen.

2°. dat de op zijn verzoek door den Resident van Probolinggo opgezonden twee steenen voetstukken ontvangen en in het oudheidkundig Museum opgenomen zijn (Not. pag. 61).

3°. dat ten geschenke zijn ontvangen:

a. van het lid, den Heer P. C. ARENDS, Resident van Madoera, een fleschje van buitengewoon licht glas, op den Diëng gevonden

b. van het lid, den Heer Raden MAS ISMANGOEN DANOE WINOTO, Inspecteur v/h Inl. Onderwijs te Magelang, twee steenen Hindoe-beelden;

c. van het lid, den Heer TH. DELPRAT, ingenieur b/d. S. S te Malang, 21 photographien, voorstellende:

1. Ombilien nabij den mond der Bangkawas.
2. Brug over de Ombilien boven den mond der Bangkawas.
3. Gezicht beneden Balai Toeŏ.
4. Brug in den weg van Moekŏ-Moekŏ naar Fort van der Capellen bij de Ombilien.
5. Gezicht op de brug bij Moekŏ-Moekŏ.
6. Gezicht op de Ombilien bij Boekit Pandjalangan.
7. Gezicht op de Ombilien beneden Boekit Loerah Lakoeng.

8. Brug over de Ombilien nabij B. Asahan.
9. Ombilien bij Boekit Rotan.
10. Brug van Pandjalangan.
11. Sawah-plateau op den rechteroever der Ombilien beneden Pandjalangan.
12. Gezicht op de Ombilien bij Bt. Pandjalangan.
13. Rotanbrug boven Moeara Soelaki.
14. Gezicht op den rotanbrug bij Moeara Soelaki (stroom afwaarts).
15. Samenvloeiing van Ombilien en Sello.
16. De Ombilien beneden Parsilihan.
17. Ombilien beneden den mond der A. Boeloeh-Boeloehan.
18. De Ombilien bij Soengai-Poeding.
19. Verblijf te Padang Datar.
20. Radja Labih. Zendeling van den Radja van Poelau Poendjoeng. Zendeling van den Radja van Sigoentoer. Padoeka Madjo Boengsoe.
21. Ombilien boven Pandjalangan (stroomopwaarts).

d. Van den Heer Beh Kwat Koen, kapitein der Chineezen te Solo, twee bronzen Hindoe-beeldjes en een dito oud Javaansche gobog (onbeschreven, klein.)

Zullen in de onderscheiden verzamelingen worden opgenomen.

III. De Heer Van der Chijs:

a. doet de volgende voorstellen:

1°. Het Boelelengsche sub-comité voor de Tentoonstelling heeft o. a. ingezonden een model van den ingang eener poeri (poort), vervaardigd van gebakken klei.

Dat model is zeer beschadigd en bovendien te klein om alle details te doen kennen.

Mocht dergelijk model op grooter schaal en van deugd-

zaam, niet door boeboek aangetast wordend hout vervaardigd, voor het Museum verkregen kunnen worden, dan zoude zulks eene belangrijke aanwinst wezen, omdat in het Museum nog geen afbeelding van de zoo merkwaardige Balineesche bouwtrant aanwezig is

Ik geef daarom in overweging aan het lid, den Heer M. C. DANNENBARGH, Resident van Bali en Lombok, te vragen of een model, als bovenbedoeld, verkregen zoude kunnen worden; en, zoo ja, voor welken prijs.

Cfm. besloten.

2o. Aan de firma, „Houtaankap-maatschappij Wijsman" te Batavia te vragen, of zij in de gelegenheid is aan het Genootschap te bezorgen een model, b.v. op 1/4 of 1/5 der ware grootte, van het door haar op de Tentoonstelling geexposeerde voertuig tot het vervoeren van houtwerken; en zoo ja, hoeveel de kosten van zoodanig model zullen bedragen.

Cfm. besloten.

3o. Een inlander, die onlangs door de residentie Krawang heeft gereisd, schrijft mij o. a. het navolgende:

Di desa Siloeman, district Dawoean, afdeeling Krawang, di sitoe orang-orang masih toeroet atoeran Boeda. Tida tahoe sedekah lebaran atawa arwah moeloed. Dan beroemah di oetan. Tida toeroet sama orang lain. Makannja dari ikan, kaloeng, badjing, l. l. Saroepa dengan orang Badoei, jang ada di tanah Banten. Dia poenja pakeian beda sekali sama orang jang sekarang. Badjoenja dari poleng aros, tjelananja dari aros, setangannja dari aros djoega. Roemah-roemahnja pegimana roemah Makasar. Pakei bitjaranja saperti Djawa rejang. Bantalnja kajoe namanja gemblongan.

Wordt besloten den Heer C. E. VAN KAPPEN, controleur b/h. B. B. te Krawang, uit te noodigen te onderzoeken wat hiervan aan is.

b. Vestigt de aandacht op een in het Bat. Handelsblad van 2 November jl. voorkomend artikel overgenomen uit de Atjeh-Courant onder het geschrift »Atjehsche oudheden"

Wordt besloten den Gouverneur van Atjeh e. o. uit te noodigen van voormelde oudheden bouwkundige teekeningen te laten vervaardigen.

c. Biedt ten geschenke aan namens Mevrouw de Wed. L. HOGEWONING twee colliers uit Smyrna.

Zullen in het ethnographisch Museum worden geplaatst.

IV. De Heer VAN DAVELAAR biedt namens den Heer Jhr. J. C. W. D. A. VAN DER WIJCK, oud-Resident van Menado, ten geschenke aan een afschrift der wettelijke bepalingen van kracht in het landschap Bolang Mongondoe [Cf. Tijdschrift van T. L. en V. deel XXXV pag. 481 e. v.]

Zal in de verzameling HSS. worden opgenomen.

V. De Heer BRANDES deelt mede:

1°. dat door tusschenkomst van het lid, den Heer J. A. AECKERLIN, secretaris der Lamp: districten, ter inzage is ontvangen een piagĕm op zilver (twee platen van $28^1/_2 \times 11$ c M. aan ééne zijde beschreven), die toebehooren aan het soekoe-hoofd van Tandjong Boelan, afdeeling Toelang Bawang, waarover verslag is gedaan in een (vierde) vervolg op „Nog eenige Javaansche piagĕm's uit het Mohammedaansche tijdvak afkomstig van Mataram, Bantĕn en Palembang," dat tegelijkertijd ter opneming in het Tijdschrift wordt aangeboden. Indien het mogelijk is ook van deze *piagĕm* een facsimile te vervaardigen, zou dat aanbeveling verdienen; in de verzameling zullen een paar abklatschen er van geborgen worden.

Wordt besloten de verhandeling in het Tijdschrift op te nemen, terwijl door den Heer BRANDES zal worden nagegaan hoeveel de kosten van een facsimile zouden bedragen.

2°. dat door tusschenkomst van den Heer H. SOMERMEIJER, controleur b/h. B B te Parigi (Preanger-Regentschappen), ter inzage zijn ontvangen eenige lontarbladen, en een houten doos, inhoudende verschillende met Javaansch en Arabisch schrift op papier en daluwang geschreven stukken uit de vorige en het begin dezer eeuw, waarover door den Heer BRANDES eene nota is opgemaakt, welke onder de bijlagen zal worden opgenomen (zie bijlage XI).

3°. dat ten geschenke zijn ontvangen:

a. van het eerelid, den Heer K. F. HOLLE, het VII[e] stukje der Javaansche vertaling van zijn „Vriend van den Landman."

b. van den Heer C. M. PLEIJTE W[zn] te Leiden, eenige afdrukken van verhandelingen over ethnographische onderwerpen.

VI. De Heer LOUW:

1°. Biedt ten geschenke aan namens den Heer R. E. MARTENS, secretaris van het Gen. van In- en uitw. zending, een primbon.

Het geschonkene zal in de betrekkelijke verzameling worden opgenomen.

2°. Geeft op welke edita van het IX[e] Orientalisten-Congres te Londen in 1891 ontvangen zijn, (Not. pag. 134 sub *c.*)

Wordt besloten niet bij te dragen tot dekking van het te kort.

VII. De Heer SNOUCK HURGRONJE biedt ten geschenke aan:

1°. namens den Heer G. A. N. SCHELTEMA, ambt. t/b, een Karau-Bataksch HS.

2°. namens den Heer SAJJID OETHMAN BIN ABDULLAH BIN AKIL BIN JAHJA ALAWI een nieuwe uitgave van zijne verhandeling over den Vrijdagsdienst en de moskeeën te Palembang.

Zullen in de verzamelingen worden opgenomen.

VIII. De Heer VORDERMAN deelt mede, dat hem te Paroengpoentang (Selatjaoe) in de afd. Mangoenredja (Preanger Reg.) eenige voorwerpen zijn getoond, die dichtbij de moskee bewaard worden en blijkbaar van zeer ouden datum zijn, n. l. een vuursteengeweer, een zadel, enz. Daar de bevolking niet bijzonder daaraan gehecht schijnt, zou men waarschijnlijk tegen den afstand geen bezwaar hebben.

Wordt besloten den Heer W. A. PATTIJN, Ass. Res. van Soekapoera-kolot (Mangoenredja), hierover te schrijven.

IX. Worden benoemd tot gewone leden de Heeren H. P. J. VAN DEN BERG, Directeur der Javasche Bank, H. Z. ZEGERS DE BEIJL, hoofdonderwijzer te Madioen, W. van GELDER, Insp. v/h Inl. ond. te Malang, H. W. BOSMAN, Adj. Inspecteur v/h Inl. Ond. te Makasser, H. A. de NOOY, idem te Batavia, S. DE GRAAF, controleur b/h B. B. te Soekaboemi.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT

De Secretaris,
ABENDANON.

Bestuursvergadering van Dinsdag 12 December 1893.

Tegenwoordig de Heeren W. P. Groeneveldt, Voorzitter, Mr. J. A. Van der Chijs, Mr. W. A. J. van Davelaar, P. J. Van Santen, H. Helb, Dr. C. Snouck Hurgronje, P. J. F. Louw en Mr. J. H. Abendanon, Secretaris.

I. Nadat de notulen der vorige vergadering zijn goedgekeurd, worden de volgende brieven ter tafel gebracht:

a. Van den Adjudant-Intendant der Gouvernements-Hotels dd. 22 November, houdende mededeeling in antwoord op dezerz. schrijven van den 16den te voren, dat Z. E. de Gouverneur-Generaal gaarne het beschermheerschap van het Genootschap aanvaardt.

b. Van den Heer P. H. Van der Kemp dd. 18 Nov. waarbij om gezondheidsredenen ontslag wordt gevraagd als bestuurslid van het Genootschap.

Wordt besloten den Heer Van der Kemp het ontslag te verleenen onder betuiging van dank voor de steeds van hem ondervonden groote medewerking, en de belangen van het Gen. bij voortduren in zijne zorgen aan te bevelen.

In verband met de omstandigheid, dat de Heer Van der Kemp als bestuurslid het Gen. vertegenwoordigde in het comité voor wetenschappelijk onderzoek der kolonien, zal de Heer Vorderman worden uitgenoodigd zich voortaan met deze taak te belasten.

c. Van den Directeur van O. E. en N. dd. 4 Dec. ten geleide van een exemplaar der schets-taalkaart van de Kleine

Soenda-eilanden, vervaardigd door den Heer K. F. Holle, Adv. Hon. voor Inl. zaken.

Zal in de bibliotheek worden opgenomen.

d. Van denzelfden dd. 10 Nov. ten geleide namens de Regeering van een exemplaar van Dr. C. Snouck Hurgronje's werk „De Atjehers" deel I.

U. s.

e. Van denzelfden dd. 17 Nov. ten geleide van eenige voorwerpen van brons en aardewerk, welke in de desa Wirogoenan, district en residentie Pasoeroean, begraven werden gevonden, n. l.

van brons:

1 drievoet.

2 dandangs,

1 lamp voor 3 pitten,

1 schepper,

4 presenteerbladen,

2 schotels,

2 schaaltjes,

2 doozen;

van aardewerk:

5 kommen,

1 vaas,

1 tempajan,

benevens een aantal fragmenten van brons en aardewerk.

Wordt besloten deze voorwerpen, waaraan oudheidkundige waarde wordt toegekend, tegen den getaxeerden prijs van *f* 23,40 aan te koopen.

Tevens zal echter de aandacht van den Dir. van O. E. en N. er op worden gevestigd, dat het aardewerk ten gevolge van de onzorgvuldige verpakking te Pasoeroean gebroken of geschonden ontvangen is.

f. Van denzelfden dd. 2 Dec. ten geleide van een gou-

den oorknop met roode steenen in de desa Tjililin, afd. Bandong (res. Preanger Reg.) begraven gevonden.

Wordt besloten het voorwerp, waaraan geen oudheidkundige waarde wordt toegekend, weder ter beschikking van den vinder te doen stellen.

g. Van denzelfden dd. 9 Dec. ten geleide van twee gouden ringen in de desa Kalidosso, district Salatiga (res. Semarang), in den grond gevonden.

Wordt besloten den Dir. van O. E. en N. in overweging te geven deze voorwerpen voor het Museum van oudheden te Leiden te doen aankoopen, daar het Gen. reeds in het bezit is van dergelijke ringen.

h. Van denzelfden dd. 18 Nov. ten geleide eener missive van den Res. van Banka, houdende verzoek om het resultaat te vernemen van het onderzoek naar het afschrift voorkomende op den steen bedoeld in Not. pag. 106/7 en 141 sub *g* en IV,*b*.

In handen van den Heer Brandes.

i. Van denzelfden dd. 11 Nov. ten geleide van de verhandeling over de Bataklanden van den Heer J. H. Meerwaldt, zendeling te Pansoer na Pitoe, ter opneming in het Tijdschrift (Not. pag. 129 sub 2°).

In handen der redactie.

j. Van denzelfden dd. 10 Nov., houdende verzoek om advies betreffende eene missive van den Resident der Lampongsche districten om vergunning tot het zenden aan het Museum te Berlijn van eenige voorwerpen van ethnographischen aard.

Wordt besloten den Dir. van O. E. en N. mede te deelen, dat tegen de zending geen bezwaar bestaat, vermits het voorwerpen betreft, welke in privaat eigendom zijn.

k. Van denzelfden dd. 5 Dec., houdende verzoek om advies betreffende een door den hoogleeraar A. C. VREEDE bij den Minister van Kolonien aanhangig gemaakt voorstel om den Heer L. Th. MAIJER, translateur te Batavia, in de gelegenheid te stellen te zamen met genoemden hoogleeraar een Ned. Javaansch woordenboek te bewerken.

Wordt besloten den Dir. van O. E. en N. mede te deelen, dat de Directie van het Gen. den Heer MAIJER te weinig kent om over zijne geschiktheid voor het beoogde doel te kunnen oordeelen.

l. Van den Commandant van het Leger, Chef van het Dept. van Oorlog, dd. 22 Nov., ten geleide van een voorstel aan de Regeering betreffende het werk van den Heer LOUW, in gelijken zin als vermeld in Not. pag. 146 sub *c*.

De Voorzitter deelt mede, dat spoedshalve het voorstel tusschentijds met instemmend advies werd doorgezonden.

m. Van Mevrouw de Wed. C. M. LEEMANS-DE VIRIEU dd. 14 Oct., houdende bericht van het overlijden van haren echtgenoot, den Heer Dr. C. LEEMANS, oud-Directeur van het Rijks Museum van oudheden te Leiden, eerelid van het Gen.

Dit bericht zal met een brief van rouwbeklag worden beantwoord.

n. Van den Heer Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, hoogleeraar te Delft, eerelid van het Gen., ten geleide van zijn portret.

Zal in 's Gen. album worden opgenomen.

o. Van den Heer C. E. VAN KAPPEN, controleur b/h B. B. te Krawang dd. 8 Dec., in antwoord op dezerz. schrijven dd. 16 Nov. (Not. pag. 151 sub 3°) berichtende, dat in het district Adiarsa geen desa Siloeman bestaat, wel in het district Tjiasem, doch de bevolking daar niet onder bijzondere omstandigheden verkeert.

p. Van de „Houtaankap Mij Wijsman" te Batavia dd. 9 Dec., houdende mededeeling, dat een voertuig als op de Tentoonstelling geplaatst (Not. pag. 151 sub 2°) op 1/4 der grootte minstens *f* 40 zal kosten.

Wordt besloten van de zaak af te zien.

q. Van den Britschen Consul te Batavia dd. 17 Nov., ten geleide namens het Britsch Indisch Gouvernement van eene nieuwe uitgave der Ajmere-Code.

Zal in de bibliotheek worden opgenomen.

r. Van den Vertegenwoordiger in N. I. der Billiton-Mij. dd. 27 Nov. ten geleide van het verslag over het boekjaar 1892—93.

U. s.

s. Van den uitgever W. Griggs & Sons te Londen, houdende uitnoodiging tot inteekening op eene uitgave van 450 photogrammen van Britsch Indische bouwkunde, welke in ongeveer 3 jaren zal verschijnen en *f* 360 zal kosten.

Wordt besloten hierop bij den uitgever in te teekenen.

t. Van den Heer E. W. E. Burger, oud-Resident van Riouw e. o. dd. 29 Nov., ten geleide van:

1 model eener droogloods voor gambier,

9 toedoengs van de Natoena-eilanden,

1 parang „ „ „

5 modellen van Inlandsche en Chineesche prauwen in den Riouw-Archipel in gebruik, en 5 monsters gambier.

Met uitzondering van de monsters gambier, welke niet voor bewaring geschikt zijn, zullen deze voorwerpen in de ethnographische verzameling worden opgenomen.

II. De voorzitter deelt mede, dat door hem ontvangen zijn:

1°. van den Heer J. A. Aeckerlin, secretaris der Lampongsche districten;

a. een photogram van een groep moeli's (jonge meisjes) gereed voor den dans (menari), benevens eene photographische afbeelding van een harer en van een danser;

b. eene verhandeling over de „pangkat papadon" in de Lampongsche districten.

Zal in rondlezing worden gezonden.

2°. van den Heer J. van Aalst, controleur b/h B. B. in de res Kedoe:

a. eene opgave van oudheden in de districten Ngasiman en Balak met eene kaart, ter aanvulling van Dr. Verbeek's werk.

De opgave zal in het Tijdschrift opgenomen en de kaart voorloopig bewaard worden, ten einde te worden benut bij de algemeene herziening der oudheidkundige kaart.

b. twee photogrammen van de badplaats Tjandi Panas of Tjandi Oemboel, waar sommige dier oudheden voorkomen of bijeengebracht zijn;

c. de afdruk van eene inscriptie, welke door den voorzitter met den Heer Brandes zal worden besproken.

3°. van den Heer C. A. den Hamer, Adj. Insp. v/h Inl. Ond., buitengewoon lid van het Gen., eene verzameling photogrammen van het grensgebergte tusschen Pekalongan en Banjoemas, met eene nota, welke als bijlage der Notulen zal worden opgenomen (zie bijlage XII).

De photogrammen sub 1°, 2° en 3° zullen in de bibliotheek worden geplaatst.

III. De Heer van der Chijs.

1°. Bericht, dat ten geschenke zijn ontvangen:

a. van den Heer E. J. Jellesma, Resident van Menado,

eene verzameling voorwerpen van de Sangi- en Talaut-eilanden, nader omschreven in de lijst opgenomen onder de bijlagen (zie bijlage XIII).

b. van het lid, den Heer G. A. VALETTE, een handschrift op boombast, afkomstig uit de Pasemahlanden;

b. van het lid, den Heer V. H. DALITZ, twee real batoe-z.

d. van het eerelid, den Heer F. H. KROON, programma van het ceremonieel bij het vertrek van Batavia van Z. K. H. Prins Hendrik 1837.

e. van N. N. een bundel zoogenaamde domine's briefjes van Kolombo, 1774.

2°. Biedt ten geschenke aan de catalogi en andere gedrukte stukken betreffende de Tentoonstelling te Batavia, 1893.

3°. Deelt mede, dat ontvangen en opgenomen is de verzameling voorwerpen door den Heer J. C. VAN HASSELT, Ass. Res. ter Oostkust van Sumatra geschonken (Not. pag 98 sub *g.*)

De lijst dezer verzameling zal onder de bijlagen worden gepubliceerd (zie bijlage XIV).

4°. Geeft in overweging herinneringen te doen afgaan betreffende de volgende onderwerpen:

1°. De maten en gewichten, vermeld in Not. pag 6 sub *c.*

2° De Siameesche munten in Not. pag. 64 sub III *b.* 2°.

3° De beschrijving der voorstelling op de deur van de moskee te Demak in Not. pag 75 sub II. 5°.

4°. De Soerabajasche medailles, vermeld in Not. pag. 89 sub *j.*

5° Het poortje, vermeld in Not. pag 93 sub V. 2°.

6°. De verzameling voorwerpen van den Heer L. F. HOEKE, vermeld in Not pag. 101 sub III. 2° *b.*

7°. De steenen doodkisten, vermeld in Not. pag. 130 sub IV. 2°.

Cfm. besloten.

IV. De Heer LOUW deelt mede, dat ten geschenke is ontvangen van den Heer ANDERSEN, baas-boekbinder in de gevangenis te Weltevreden, eenige versieringen behoorende bij de wajang poerwa, zijnde een Garoeda en eenige papieren wapens.

In de verzameling opgenomen.

V. De Heer SNOUCK HURGRONJE biedt namens SAJJID OETHMAN ten geschenke aan de Javaansche vertaling van het vroeger in het Maleisch door hem uitgegeven werk Irsjād al-anām.

Zal in de bibliotheek worden opgenomen.

VI. De Secretaris biedt namens den Heer BRANDES, die verhinderd is de vergadering bij te wonen, aan:

1°. eene nota luidende als volgt:

Eene opmerking van den Heer W. P. GROENEVELDT, wien ik indertijd eene mondelinge mededeeling deed, vestigde er mijne aandacht op, dat ik, bij hetgeen door mij in den loop van dit jaar (April en Mei, zie Not. bl. 61 en 73) nog omtrent de beelden met opschriften van Toempang werd gezegd, verzuimd heb het belangrijkste te vermelden, nl. dat het bijschrift, bij Friederich, sub n°. VII, weergegeven met *bharâli Dhû(r)djdjaṭî*, niet aldus luidt, maar *bharâli Bhṛkuṭi*. Dit eenmaal wetende, kan men in Friederich's facsimile dezen naam met vrij veel gemak terugvinden, doch men zal ook moeten erkennen, dat de hem toegankelijke afteekening van dien aard was, dat hij er dien naam met voldoende zekerheid, bezwaarlijk in herkennen kon. Zooals uit het Petersburgsche Sanskrit-woordenboek van Böhtlingk en Roth blijkt, vindt men den naam Bhṛkuṭî als godinne-

naam terug in Hemacandra's Abhidhânacintâmaṇi. In het eerst genoemde woordenboek zegt Böhtlingk, die indertijd zooals bekend is met Rieu ook Hemacandra's woordenboek zelf uitgaf, dat Bhṛkuṭî bij Hemacandra (44) voorkomt als eigennaam van een godin, bij de Jaina's, die de bevelen van den 8sten Arhant der tegenwoordige Awasarpiṇî (dat wil zooveel zeggen als der tegenwoordig loopende Jaina eeuw) volbrengt. Hieruit mag men evenwel niet afleiden, dat bedoeld vrouwebeeld van Toempang eene voorstelling geeft van die Jaina-godin. Wat men tot heden op Java vond en daarvan bekend werd, geeft geen recht te veronderstellen, dat daar ook de eigenlijk gezegde Jaina-religie haren invloed zou hebben laten gelden, en de namen die men aantrof op de andere beelden van Toempang (en van Singasari ?) wijzen rechtstreeks op het (noordelijk) Buddhisme. Wie in het pantheon der belijders van het laatste speciaal met Bhṛkuṭî wordt aangeduid, of aangeduid kan zijn, is mij niet bekend. De beteekenis van *bhṛkuṭî* is die hare wenkbrauwen fronst.

2°. een afschrift van een babad Balambangan (Oost) in proza, ten geschenke ontvangen van den Heer H. E. Steinmetz, Ass. Res. te Bondowoso, met eene nota daarover van den Heer Brandes, welke in het Tijdschrift zal worden opgenomen.

3°. eene desa-legende uit het Javaansch door den Heer J. Knebel, Ass. Res. van Pemalang, getiteld „Goenoeng Gadjah, Raden Bratasena en Dewi Arimbi."

Zal in het Tijdschrift worden opgenomen.

4°. eene verhandeling van den Heer Brandes getiteld „Jogjakarta" en handelende over den oorsprong der kratonnamen Kartasoera, Soerakarta, en Jogjakarta.

VII. Van de ledenlijst worden op verzoek afgevoerd de Heeren J. van Delden en H. A. Van de Pol.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering gesloten.

De Voorzitter,
GROENEVELDT.

De Secretaris,
ABENDANON.

APERÇU

DES

ACQUISITIONS ET DES PUBLICATIONS

PENDANT

L'ANNÉE 1893.

Parmi les acquisitions *ethnographiques* il faut citer surtout les belles collections des îles de Bornéo, Riouw, Soumba et Banca, reçues de M. M. Tromp, J. C. van Hasselt, Burger, Van Santen et Kroon.

Le Patih de Menes, M. Raden Bagous Djaja Winata, envoya des instruments de musique en bambou, en usage dans la province de Bantam, et quelques objets auxquels on attache là-bas des croyances superstitieuses, selon la description que M. le Dr. Snouck Hurgronje en a donnée.

Nous devons aussi une grande et tres-intéressante collection de photographies de l'île de Sumatra à M. Delprat, ingénieur des chemins de fer.

Mentionnons encore l'achat d'un bel album, contenant les différents personnages du théâtre indigène, dit wajang, peints à la gouache par un Javanais pendant son emprisonnement à Batavia.

Les acquisitions *archéologiques* sont assez nombreuses, surtout à cause d'un voyage de notre Président dans l'île de Java, pendant lequel il a rassemblé des objets remarquables en bronze et en pierre d'une haute antiquité.

Le Directeur du Département de l'Enseignement a profité aussi d'un voyage pour faire transporter au musée quelques statues hindoues.

D'autres furent envoyées par M. M. Raden Mas Ismangoen Danoe Winoto, Vorderman et Beh Kwat Koun.

Comme d'habitude plusieurs objets en or, en bronze et en argent, et de la potterie furent trouvés ensevelis et achetés par notre société.

Des photographies d'antiquités, dont la transportation présente des difficultés, et des reproductions d'inscriptions furent reçues de M. M. Den Hamer, Meijer Ranneft, Knebel et Hultzsch.

Plusieurs personnes ont en outre facilité l'étude de la littérature ancienne et de l'histoire par leurs envois. Nommons surtout M. M. Rouffaer, Van Zutphen, Te Mechelen, Steinmetz, Aeckerlin, Somermeijer, Van der Wijck, Schaank, Valette, Van Aalst, Raden Mas Toumenggoung Ario Soungondo, Holle, Van Oosterzee, Velders, Louw, Cephas, Oudemans et de Roo de la Faille.

Le musée *numismatique* doit à M. M. Michielsen et Lavino et à la Factorie de la „Ned. Handel-Maatschappij" d'être enrichi de quelques spécimens d'argent fictif en papier et en métal, dont on fait usage aux plantations de tabac à Sumatra (province de l'est) et à Bornéo (du nord).

Nous avons pu acheter encore quelques monnaies hollandaises du XVIIe siècle, trouvées à Tougou, village près de Batavia.

Les *publications* de 1893 sont les suivantes:

I Le tome XXXI des procès-verbaux des séances de la Direction;

II Les livraisons III-VI du tome XXXVI et I-II du tome XXXVII du „Tijdschrift voor Indische taal-, land en volkenkunde", contenant:

Quelques antiquités des îles de Madura et de Java par M. A. G. Vorderman.

Aperçu de la régence de Kadjan (île de Célèbes) par M. H. D. Wiggers.

Le serment des habitants des îles de Timor et de Rotti par le même.

Voyage de M. le controleur Hoedt dans une partie de l'île de Florès.

La fille à l'île de Nias depuis sa naissance jusqu' à son mariage par M. H. Lagemann.

La condition politique et économique de Kwantan par M. H. J. E. P. Schwartz.

Description de l'archipel Sapoudi par M. E. F. Jochim.

Quelques observations sur un manuscrit de l'histoire de Kalila et Damina par M. le Dr. J. Brandes.

Vocabulaire de la langue de l'île de Solor par M. H. H. O. Leemker.

Le dialect javanais de Dermajou par M. J. Groneman.

La culture du riz dans la province de Tapanouli par les soins de M. A. L. Van Hasselt.

Suite des contes du Koran en malais par M. D. Gerth van Wijk.

Listes alphabétiques systématiques des volumes XXV-XXXVI du „Tijdschrift" par M. le Dr. J. A. Van der Chijs

Le résidu de la canne à sucre comme matière combustible par le même.

Les fables du kantjil (espèce de cerf très-petit) dans la littérature de l'archipel par M. le Dr. J. Brandes.

Littérature des Serawajiens et Besemahiens de Manna (province de Benkoulen) par M. O. L. Helfrich.

Enigmes de Benkoulen par le même.

La „basa-kedaton" par M. G. J. Oudemans.

Lettres javanaises par le même.

Une quatrième suite de M. le Dr. J. Brandes sur les piagĕms javanais.

Rapport sur Si Baloungoun par M. P. A. L. E. Van Dijk.

La grotte, dite lijang na mouwap, et sa légende par M. R. C. Van den Bor.

III Une livraison des „Verhandelingen" contenant une collection d'énigmes javanais par M. W. Meijer Ranneft.

IV Le tome XI du „Ned. Indisch Plakaatboek" par M. le Dr. J. A. Van der Chijs.

V Un dictionnaire de la langue bimanaise par M. le Dr. J. C. G. Jonker.

BIJLAGE I.

EXTRACT uit het register der besluiten van zijne excellentie den Gouverneur Generaal van indien.

BATAVIA, *den* 17 Juli 1811.

Ontvangen eene missive van den Botanist F. HORSFIELD, dd. 28 Mei jl. daarbij openleggende de vorderingen, welke hij met zijne genees- en natuurkundige onderzoekingen heeft gemaakt, en tot het voortzetten derzelve de ondersteuning en bescherming van het Gouvernement verzoekende.

En hierop gevraagd en ingekomen zijnde, de gevoelens van derigerende Leden van het Bataviasche genootschap over de wijze, waarop van de talenten van ged. Botanist bij voortduring het meeste nut voor het Gouvernement zoude kunnen worden getrokken.

Is besloten:

art. 1.

De Botanist Horsfield zal blijven genieten het tractement, hem bij besluit van den 26 September 1808 geaccordeert, en alle protectie van het gouvernement in zijne natuurkundige onderzoekingen genieten.

art. 2.

Hij zal zijne nasporingen tot alle planten van dit eiland voortzetten, ten einde te kunnen uitgeven eene algemeene Flora Javana, met welkers verzameling hij zich reeds sedert een geruimen tijd heeft bezig gehouden.

art. 3.

Hij zal zijne onderzoekingen mede uitstrekken tot de mineralen en tot aanwijzing van de verschillende geaartheden des gronds en de daar van afhangende mate van geschiktheid derzelve, voor de onderscheidene cultures, die reeds in oefening zijn of dienstig ter beproeving zouden kunnen worden geoordeeld.

art. 4.

De verzameling zoo van drooge, als na het leven geteekende planten en kruiden zal tot zoo lange dezelve zal wezen gecompleteerd onder zijne zorge en toezigt worden gelaten.

art. 5.

Hij zal echter om de twee maanden de memorien van zijne gedane waarnemingen, en registers der door hem ontdekte planten en kruiden inzenden aan het Gouvernement en het Bataviasche genootschap.

art. 6.

De kennis van de geneeskundige kragt der verschillende planten van het grootste gewigt zijnde, zal Hij hier toe ook voornamelijk zijne onderzoekingen besteden, en proeven nemen, welke voordeelen daarvan voor de geneeskunde te trekken zij.

art. 7.

Hij zal van deze proefnemingen en ontdekkingen, voor zoo ver dezelve door hem gedaan zijn, hoe eer hoe beter verslag doen aan het Gouvernement, en voort daarmede continueren, telken reize als door hem een nieuwe proef genomen mogt zijn.

art. 8.

Deze verslagen zullen worden gesteld in handen van den chirurgijn en chef, om berigt.

art. 9.

De resultaten van deze proefnemingen en van het daar op ingenomen geneeskundige advis, zullen aan derigerende leden van het Bataviasche genootschap worden bekend gemaakt.

En zal hiervan worden kennis gegeven, aan Derigerende leden van het Bataviasche genootschap, den chirurgijn en chef en den Botanist F. Horsfield, om te strekken tot narigt en informatie respective.

Accordeert met voorschreven Register:

(w.g.) H. VEECKENS,
Sec. Genl.

Bijlage II.

LIJST

van ingekomen boekwerken gedurende het 1e kwartaal 1893.

De *aarde* en haar volken. Haarlem 1892. 4°.

Almanak (Takwim) atau hitoengan hari, boelan, tahoen orang Mesehi 1893, tahoen orang Islam 1310—1311, tahoen orang Tjina Kong-si 18—19. Batavia 1892. 8°. — Van de firma Albrecht en Rusche.

Andree's (*R.*), Allgemeiner Handatlas in hundertzwanzig Kartenseiten nebst alphabetischem Namenverzeichnis. Herausgegeben von der Geographischen Anstalt von Velhagen und Klasing in Leipzig. Zweite vermehrte und verbesserte Auflage. Zweiter revidierter Abdruck. (1890). Bielefeld und Leipzig 1890. Plano.

Annuaire de l'économie politique et de la statistique. 1892. 49e Année. Paris 1892. 12°.

B., Uit de laatste dagen van het gesloten Japan. [Overdruk uit het Tijdschr. voor N. I. 1893.] 8°. — Van den heer Mr. J. A. van der Chijs.

Bade (*F. J. E. A.*), Aanteekening op art. 552 van het burgerlijk wetboek. [Akademisch proefschrift.] Delft 1881. 8°.

Bijwet, instructien en verdere bepalingen voor de Z. A. Loge: De ster in het Oosten, geconstitueerd den 1sten October 1769 p. s., werkende in het O. van *Batavia* onder het Groot Oosten der Nederlanden. Gearresteerd 14 Februari en 14 Maart 1878. p. s. Batavia 1885. 8°.

Catalogus der bibliotheek van de Z. A. Loge De ster in het Oosten, in het O. van *Batavia*. 1885. 8°.

Erkenning der Directie van den *Bataviaschen* schouwburg als rechtspersoon en haar reglement. Gepubliceerd in de Javasche Courant van 3 Augustus 1883 no. 62. Batavia 1889. 8°.

The *Bodleian library* in 1882-7. A report from the librarian, published by permission of the curators. Oxford, 1888. 4°.

Leesgezelschap „*Bogor*". Reglement. Batavia 1885. 8°.

Brinz (*A. von*), Zum Begriff und Wesen der römischen Provinz. Festrede zur Vorfeier des Allerhöchsten Geburts und Namenfestes Seiner Majestät des Königs Ludwig II, gehalten in der öffentlichen Sitzung der. k. Akademie der Wissenschaften zu München am 25 Juli 1885. München 1885. 4°.

Buitenzorgsche wedloop-societeit. Reglement. Batavia 1873 8°. — Hetzelfde werk. 1884. 8°.

Buijs (*M.*), Twee maanden op Borneo's westkust. Herinneringen. Leiden 1892. 8°.

Een *bijdrage* tot verbetering van de koffij-cultuur door een ambtenaar.

Caspari (*Dr. C. P.*), Briefe, Abhandlungen und Predigten, aus den zwei letzten Jahrhunderten des kirchlichen Alterthums und dem Anfang des Mittelalters. Theils zum ersten, theils zum zweiten Male herausgegeben und mit Anmerkungen begleitet. Universitätsprogram. Christiana 1890. 8°.

Christ (*W. v.*), Gedächtnisrede auf Karl von Prantl, gehalten in der öffentlichen Sitzung der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München am 28 März 1889. München 1889. 4°.

Clercq (*F. S. A. de*), Ethnographische beschrijving van de West- en Noordkust van Nederlandsch Nieuw-Guinea, met medewerking van J. D. E. Schmeltz. Met bij-

voeging eener schets der ethnographie van Duitsch en Britsch Nieuw-Guinea. Leiden 1893. 4°.

Dekker (*A. H. E. Douwes*), Aesculaap als caricatuurschilder. Bedenkingen tegen het artikel van Dr. Th. Swart Abrahamsz over Multatuli. Batavia 1889. 8°. — Van den heer F. H. Kroon.

Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik. XIV Jahrgang. Wien 1892. 8°.

Dirks (*J. J. Backer*), De Nederlandsche zeemacht in hare verschillende tijdperken geschetst. 1° en 2° deel. Tweede vermeerderde en verbeterde druk. 's Gravenhage 1891. 8°.

Dorssen (*J. M. H. van*), Eerste invoering der vaccine op Java en in Indië. [Overdruk uit het Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië, deel XXII.] Batavia 1893. 8°. — Van den schrijver.

Abhandlungen und anthropologisch-ethnographischen Museums zu *Dresden*, 1888/89. Herausgegeben von Hofrath Dr. A. B. Meijer, Director des Museums. No. 3. Lung-Ch'üan-Yao oder altes Seladon-Porzellan nebst einem Anhange ueber damit in Verbindung stehende Fragen von A. B. Meijer. Mit 3 colorirten Lichtdruk-Tafeln und 24 Holzschnitten im Text. Berlin 1889. Fol. — Van den schrijver.

Druffel (*A. von*), Monumenta Tridentina. Beiträge zur Geschichte des Concils von Trient. Heft III, Januar-Februar 1546. München, 1887. 4°.

Het boek *Exodus* in het Boegineesch vertaald door Dr. B. F. Matthes. Uitgegeven voor rekening van het Nederlandsch bijbelgenootschap. Amsterdam, 1892. 8°. — Van den Schrijver.

Het boek *Exodus* in het Makassaarsch vertaald door Dr. B. F. Matthes. Uitgegeven voor rekening van het Nederlandsch bijbelgenootschap. Amsterdam, 1892. 8°. — Van den schrijver.

Exploitatie der staatsspoorwegen. Instructie voor het stationspersoneel en de conducteurs. (Toelichting voor de toepassing der bepalingen van dienstregeling M. en van het tarief.) Soerabaja 1880. 12°.

Prospectus eener handuitgave van de staatsbladen van Nederlandsch-Indië (1816-1864), gezuiverd van ontoepasselijke teksten en bijgewerkt met algemeene lijsten, index en register door *E. Frank*. Batavia 1864. 8°.

Gerhard (*L. G.*), Multatuli. Eene stem uit Indië met een voorbericht van A. W. Stellwagen. Amsterdam 1889. 8°.

Gilse (*J. van*), Eenige opmerkingen over artikel 33 van het wetboek van strafvordering. [Akademisch proefschrift.] Groningen 1892. 8°. — Van Dr. J. Brandes.

Almanak de *Gotha*. 1893. Gotha 12°.

Loge l'Union Royale te *'s Gravenhage*. Huishoudelijk wetboek. 's Gravenhage. 1883. 8°.

Gregorovius (*F.*), Die grossen Monarchien oder die Weltreiche in der Geschichte. Festrede gehalten in den öffentlicher Sitzung der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München am 15 November 1890. München 1890. 4°.

Groneman (*Dr. J.*), De tjandi Båråboedoer op Midden-Java. Uitgegeven door de Archeologische vereeniging voorheen „Vereeniging voor Oudheid-, Land-, Taal- en Volkenkunde") te Jogjakarta. Jogjakarta 1892. 8°. — Van den schrijver.

Heeres (*J. E.*), Abel Janszoon Tasman. [Overdruk uit den Groningschen Volksalmanak 1893]. Groningen 1892. 8°. — Van den schrijver.

Opvoering van het dramatisch verhaal *Hirawan Bagno* door de „Ringgit Tijang" in den dalem van Kandjeng Goesti Pangeran Hadipati Harjo Praboe Prangwadono IV. Solo 1893. 8°. — Van de firma Vogel van der Heijde & Co.

Hollander (*Dr. J. J. de*), Handleiding bij de oefening der Maleische taal- en letterkunde. Zesde druk. Herzien en aangevuld door R. van Eck. Breda 1893. 8°. — Van den heer R. van Eck.

Het *Indisch* Militair Weduwen- en Weezenfonds. [Overgedrukt uit de Java-Bode van Maandag 21 Februari 1887, no 41.] Batavia 1887. 8°. — Van den heer F. H. Kroon.

Indische Cultuur-almanak, 1893. Samengesteld door A. H. Berkhout. 7e Jaargang. Amsterdam 1893. 12°.

Almanak van de *Indologische* Vereeniging voor 1893. Delft 1893. 8°.

[illegible] 1884. 8°.

Spoorwegen op *Java*.

Nota over den ontworpen Spoorweg Tegal-Balapoelang met zijtak Bandjaran-Pangka in de residentie Tegal. (Eiland Java.) Niet in den handel. 8°.

Nota omtrent den ontworpen spoorweg door het Serajoedal in de residentie Banjoemas, op het eiland Java. Niet in den handel. 8°.

Staats-Spoorwegen op *Java*.

Dienstregeling D. voor den dienst en het beheer der algemeene werkplaatsen voor den aanleg en de exploitatie. Soerabaja 1879. 12°.

id. P. voor den locomotiefdienst.

id. Q. voor de besparingspremiën en boeten van het treinpersoneel.

id. T. Voorschriften en bepalingen van verschillenden aard.

id. U. De bewaking van —, het dagelijksch toezicht op —, en het verrichten van voorloopige herstellingen aan de telegraaflijnen van den post- en telegraafdienst langs de Staatsspoorwegen op Java.

Westerlijnen. Tijdtafels van den loop der treinen 21 Maart 1882.

Mededeelingen van het proefstation „Midden-*Java*".

Benecke (Dr. Frans), „Sereh". Onderzoekingen en beschouwingen over oorzaken en middelen. 5e afl., Hoofdst. VI, vervolg, en 6e afl., Hoofdst. VI, slot. Samarang 1892. 8°.

Migula (Dr. W.), Kritische Uebersicht derjenigen Pflanzenkrankheiten, welche angeblich durch Bakterien verursacht werden; mit einer Vorrede von Dr. F. Benecke. Semarang 1892. 8°.

Möbius (Dr. M.), Welche Umstände befördern und welche hemmen das blühen der Pflanzen? Met einer Vorrede von Dr. Frans Benecke. Semarang, 1892. 8°.

Indigo proefstation Midden-*Java*. Begrooting van de oprichting en exploitatie. Prospectus. Concept-Statuten. Circulaires. Semarang 1888. 8°.

Proefstation voor suikerriet in West *Java*, Kagok-Tegal, Java.

Statuten. Batavia 1886. 8°.

Mededeelingen. Uitgegeven door Dr. P. W. Krüger. Deel I. Dresden-'s Gravenhage 1890. 8°.

Berichte der Versuchstation für Zuckerrohr in West-Java. Herausgegeben von Dr. P. W. Krüger. Heft I. Dresden-'s Gravenhage 1890. 8°. (Duitsche uitgave van het voorgaande.)

Mededeelingen. De Melasse-vormende bestanddeelen bij de riet-suikerfabrikatie door H. C. Prinsen Geerlings. Semarang 1892. 8°.

Mededeelingen. Rood-rot en andere ziekten in het

suikerriet door Dr. J. van Breda de Haan. Samarang 1892. 8°.

Bulletin no. 1. Cheribon 1886. 8°.

Verslag omtrent de Werkzaamheden gedurende het jaar 1892.

Jonckbloet (*Dr. W. J. A.*), Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde in de Middeleeuwen. 1e en 2e deel. Vierde druk, herzien en tot den tegenwoordigen tijd bijgewerkt door C. Honigh. [1e en 2e deel van de „Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde".] Groningen 1889. 8°.

Juynboll (*T. W.*), De hoofdregelen der Sjafi'itische leer van het pandrecht met een onderzoek naar haar ontstaan en naar haren invloed in Ned.-Indië. [Akademisch proefschrift.] Leiden 1893. 8°. — Van den heer van der Kemp.

Prospectus der op te richten *Kali-anam* maatschappij. Batavia 1883. 8°.

Kemp (*P. H. van der*), Het Weduwen- en weezenfonds van 's lands Europeesche ambtenaren in Nederlandsch-Indië. Eene bijdrage tot de kennis der administratieve huishouding van staat. 3 deelen. Batavia 1893. 8°. — Van den schrijver.

Kempenaer (*R. L. van Andringa de*), Eene geschiedkundige bijdrage, tot eene juiste waardeering der staatkundige gebeurtenissen in Nederland, in de maand Maart 1848. 1e gedeelte. 's Gravenhage 1849. 8°. — Van den Heer F. H. Kroon.

Kempenaer (*R. L. van Andringa de*), Een ernstig woord aan de Nederlandsche natie, ter zake van hoon- en lasterschriften met het oog op de ingestelde Procedures voor den Hoogen Raad der Nederlanden tegen de erfgenamen van wijlen koning Willem II. 's Gravenhage 1850. 8°. — Van den Heer F. H. Kroon.

Kempenaer (*R. L. van Andringa de*), Licht- en bliksemstralen.

Eerste en tweede gedeelte. 's Gravenhage 1853. 8°. — Van den heer F. H. Kroon.

Kinderen (*Mr. T. H. der*), Ter herinnering aan Mr. H. D. Levyssohn Norman. [Overdruk uit Eigen Haard 1893.] 4°. — Van den schrijver.

Klinkert (*H. C.*), Nieuw Maleisch-Nederlandsch woordenboek. Met Arabisch karakter naar de beste bronnen bewerkt. Leiden 1893. 8°.

Klinkert (*H. C.*), Nieuw Maleisch-Nederlandsch zakwoordenboek, ten behoeve van hen, die het Maleisch met Latijnsch karakter beoefenen. Leiden 1892. 8°.

Koning (*G. A. de*), De burgerlijke Gouvernementsbetrekkingen in Nederlandsch Oost-Indie. Voorschriften op de benoembaarheid, uitzending, jaarwedden en kostumes der Oost-Indische ambtenaren, benevens reglementen, examen-programma's, formatiën en andere bepalingen met die betrekkingen in verband. Amsterdam. 1892. 8°.

Lenshoek (*E. P.*), Het strafproces bij de landmacht. [Academisch proefschrift.] Leiden 1886. 8°.

Leon (*M. de*), Oost-Indische Mysteriën. De posterijen op Java en de Post-beambten aldaar, voorkomende in het Tijdschrift voor Nederlandsch Indie, jaargang 1850, No 7, varia § 5. Rotterdam 1851. 8°. — Van den heer F. H. Kroon.

Lexer (*Dr. M. von*), Zur Geschichte der neuhochdeutschen Lexikographie. Festrede zur Feier des dreihundert und achten Stiftungstages des königl. Julius = Maximilians Universität gehalten am 2ten Januar 1890. Würzburg, 1890. 4°.

Man (*Marie de*), Over Zeeuwsche loodjes. Bijdrage tot de penningkunde van Zeeland. Middelburg, 1892. 8°. Niet in den handel.

Margadant (*P. C.*), De Luciano aequalium suorum censore. (Academisch proefschrift.) Hagae comitum 1881. 8°.

Meiser (*Dr. Karl*), Ueber historische Dramen der Römer.

Festrede gehalten in den öffentlichen Sitzung der K. Akademie der Wissenschaften zu München am 15 November 1887. München, 1887. 4°.

Almanak bahasa *Melajoe* boeat taoen 1893. Djokjakarta. 12°. — Van den uitgever.

Mélusine. Recueil de mythologie, littérature populaire, traditions et usages. Publié par M. M. H. Gaidoz & E. Rolland. Tome I—V. Paris 1878—1891. Fol.

Meulen (R. van der), Het boek in onze dagen. Leiden 1892. 8°.

Meulen (R. van der), Brinkman's catalogus der boeken, plaat- en kaartwerken, die sedert 1882 tot en met 1891 in Nederland zijn uitgegeven of herdrukt, benevens aanvullingen van voorafgaande jaren; in alphabetische volgorde gerangschikt, met vermelding van den naam des uitgevers of eigenaars, het jaar van uitgave, het getal deelen, de platen en kaarten, het formaat en den prijs. Aflevering 1—7. Amsterdam 8°.

Molière, Oeuvres complètes. Tome I, II et III. Paris 1877. 8°.

Montt (P.), Exposition of the illegal acts of ex-president Balmaceda, which caused the civil war in Chile. Washington 1891. 8°.

Staatsalmanak voor het koningrijk der *Nederlanden.* 1893. 's Gravenhage-Utrecht 1892. 8°.

Woordenboek der *Nederlandsche* taal. Tweede reeks, 14ᵉ afl. en Vijfde deel, 4ᵉ afl. 's Gravenhage en Leiden 1892. 8°.

Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij. Statuten goedgekeurd bij Z. M. besluit van 17 September 1863, N°. 37 en 28 Juli 1869, N°. 15. 4ᵉ.

Nederlandsch-Indische Tramweg-Maatschappij. Stoomtram Batavia-Meester-Cornelis. Dienstreglementen A. en B. Batavia 1883. 12°.

*N. L. B.****, Le système des billets de banque. Poème avec

des notes historiques et critiques. Amsterdam 1737. 8°. — Van den heer O. C. Fhr. von Juncker Bigatto.

Cryptographisch *notaboek*. Batavia 1891. 12°. — Van de uitgevers.

Oosterzee Jr. (*J. J. Van*), Het beheer van landsgoederen in Ned. Indië. Eene verzameling bepalingen enz. bijeengebracht en verzameld door—. Uitgegeven na, voor zooveel noodig, verkregen machtiging van de regeering. Batavia, 1892. 8°.

Oudemans, Sr. (*A. C.*), Bijdrage tot een middel- en oud-Nederlandsch Woordenboek. Uit vele glossaria en andere bronnen bijeengezameld. Deel V en VII. Arnhem 1874 en 1880. 8°.

Loge „Mata Hari" te *Padang*. Wet en daarbij behoorende instructien en andere bepalingen.

Vereeniging tot Nut en Genoegen te *Palembang*. Reglement. Palembang 1878. 8°.

The *Pañchasiddhântikâ*. The astronomical work of Varâha Mihira. The text, edited with an original commentary in Sanskrit and an English translation and introduction bij G. Thibaut and Mahâmahopâdhyâya Sudhâkara Dvivedî. Benares 1889. 4°.

Perceval (*A. P. Causin de*), Grammaire Arabe-vulgaire, suivie de dialogues, lettres, actes etc, à l'usage des élèves de l'École royale et speciale, des langues orientales vivantes. Paris 1824. 4°. — Van den heer C. A. den Hamer.

Pierson (*Mr. N. G.*), Leerboek der staathuishoudkunde. 1e en 2e deel. Haarlem 1884. 8°.

Planck (*J. W. v.*), Ueber die historische Methode auf dem Gebiet des deutschen Civilprozessrechts. Festrede gehalten in der öffentlichen Sitzung der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München am 27 December 1888. München, 1889. Fol.

Poensen (*C.*), Bloemlezing uit Javaansche proza-geschriften. Leiden 1893. 8°. — Van den Schrijver.

Poensen (*C.*), Eerste Javaansche leesoefeningen. Leiden 1893. 8°. — Van den Schrijver.

Poensen (*C.*), Lijst van afgeleide en samengestelde vormen in de eerste Javaansche leesoefeningen voorkomende. Leiden 1893. 8°. — Van den schrijver.

Poespito-montjowarno. Deel I. [illegible] 8°. — Van den uitgever.

Raalte (*Mr. D. van*) en Mr G. Delprat, Pleidooien in zake Jonkheer R. L. van Andringa de Kempenaer, eischer tegen de erfgenamen van wijlen Koning Willem II, gedaagden, gevoerd voor den Hoogen Raad der Nederland en op 21 Febriarij 1851, met ten processe overgelegde stukken en bijlagen. 's Gravenhage 1851. 8°.

Reglement van orde voor het hoofdbureau der staatsspoorwegen. Batavia 1882. 8°.

Rengers (*Mr. W. J. van Welderen baron*), Schets eener parlementaire geschiedenis van Nederland sedert 1849. Tweede deel. Eerste gedeelte. 's Gravenhage 1892. 8°.

Riezler (*S.*), Gedächtnisrede auf Wilhelm von Giesebrecht. gehalten in der öffentlichen Sitzung der k. b. Akademie den Wissenschaften zu München zur Vorfeier ihres 132. Stiftungstages am 21 März 1891. München 1891. Fol.

Schlegel (*Gustave*), La stèle funéraire du Téghin Giogh et ses copistes et traducteurs chinois, russes et allemands. [Extrait du Journal de la Société Finno-Ougrienne de Helsingfors]. Leide 1892. 8°. — Van den schrijver.

[illegible] 1893. [illegible]

[illegible] 12°. — Van de firma Vogel van der Heijde en Co.

[illegible] 12°. — Van den uitgever.

[illegible] Jogjakarta. 12°. — Van den uitgever.

Serrurrier (*Mr. L.*), Prof. Schlegel's zoogenaamde kritiek van het Japansch-Nederlandsch en Japansch-Engelsch woordenboek Deel III in de bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indie 5°. Volgreeks, 8° deel 1° aflevering 1893, bl. 33 e. v. Leiden 1893. 8°. — Van den schrijver.

Soekaboemische landbouwvereeniging.

Jaarverslag 1888. [Overdruk uit het Tijdschr. van nijv. en Landb. te Batavia 1889.] 8°.

Notulen den algemeene vergadering op Woensdag 14 Augustus 1889 in de Societeit „Soekamanah" te Soekaboemi. [Overdruk van het Tijdschr. van Nijv. en Landb. te Batavia 1889.]

Alphabetische Catalogus van de bibliotheek. Batavia 1890. 8°.

[illegible] 1893. [illegible] 12°.

Sol (*E. P. C.*), Beroep op het Nederlandsche Volk ter beeindiging van de Tjiomas-zaak. Leiden 1893. 8°.

Tarief der buitenlandsche telegrammen en bijzondere bepalingen omtrent het buitenlandsch telegraafverkeer. Extra-bijvoegsel der Javasche courant 1893, N°. 21. Batavia 1893. 8°.

Tjarijos para Nabi ditoekil tina kitab pĕrdjangdjian lawas.

Uitgegeven door de Nederlandsche Zendingsvereeniging te Rotterdam. Rotterdam, 1892. 8°.

Cement-maatschappij *Tjibodas*. Prospectus en statuten. Batavia 1889. 8°.

Ufford (J. K. W. Quarles van), Het Borneo-tractaat. — De Ombilienzaak. — Het opiumvraagstuk. — Het koffievraagstuk. [Overdruk uit de Economist van November 1893]. 's Gravenhage, 1892. 8°. — Van den schrijver.

Ufford (J. K. W. Quarles van), Is emigratie van Nederlandsche landbouwers naar Suriname gewenscht? [Overgedrukt uit de Economist van Januari 1893.] 's Gravenhage 1893. 8°.

Ufford (J. K. W. Quarles van), Question de délimitation dans l'île de Borneo. [Overdruk uit de Annales de l'Extrême Orient et de l' Afrique, No 130, 11e année, 1er Avril 1889.] 8°. — Van den schrijver.

Internationale tentoonstelling bij gelegenheid van het vijf- en zeventig jarig bestaan der *Vereeniging* ter bevordering van de belangen des boekhandels 1817—1892. (Catalogus van de) Internationale tentoonstelling voor boekhandel en aanverwante vakken in het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam, Juli-Augustus, 1892. (Amsterdam-'s Gravenhage-Bennekom 1892.) 4°.

Verweij (S), Iets over het vermeerderen van het draagvermogen van spoorwegwagens door versterking der draagveeren. Samarang 1889. 8°.

Veth (Prof. P. J.), Midden-Sumatra. Reizen en onderzoekingen der Sumatra-expeditie, uitgerust door het aardrijkskundig genootschap, 1877-1879, beschreven door de leden, onder toezicht van —. Deel IV. Natuurlijke historie. Eerste gedeelte. Fauna. Laatste helft. Titel, voorrede, inhoud; zevende afdeeling; achtste afdeeling, verklaring der platen, plaat III, IV en V; tiende afdeeling; aanhangsel. Leiden 1892. 8°.

XVII

Militaire Societeit Concordia te *Weltevreden*. Reglement, gearresteerd den 8sten Januarij 1853. Batavia 1857. 8°. Hetzelfde werk. Herzien en verbeterd. Batavia 1887. 8°.

BIJLAGE III.

VERSLAG
VAN DE VERRICHTINGEN
DER
„ARCHEOLOGISCHE VEREENIGING"
TE
DJOKJAKARTA
gedurende het jaar 1892.

Was het verslagjaar 1891 aan verrichtingen niet zeer vruchtbaar, ook in 1892 kon onze Vereeniging, bij gebrek aan fondsen, weinig meer doen, dan het bestaande onderhouden; de Prambanan-groep moest n. l. voortdurend van onkruid gezuiverd worden, wilde zij niet weer in eene wildernis veranderen.

Verder bleef onze Vereeniging nuttig werkzaam, doordat zij voortdurend eenig toezicht houdt op de belangrijke Hindoe-oudheden in de residentie *Kedoe, Djokja* en *Solo* gelegen, die anders wellicht aan beschadiging blootgestaan zouden hebben.

Op een, den 20en Mei 1892, den Resident aangeboden rekest aan den Gouverneur-Generaal om *f* 3000 subsidie was aan het eind van het verslagjaar nog geene beslissing gevallen.

Aangezien het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen ons rekest gunstig ondersteund heeft, zoo twijfelen wij niet, of het genoemde bedrag zal ons te eeniger tijd toegestaan worden. 1)

---

1) Dit is geschied bij Gts. besluit dd. 17 Januari 1893 No. 24.

In het Bestuur had eene enkele mutatie plaats; de Heer F. Th. van Suchtelen verzocht wegens vertrek van de plaats tegen het einde van het jaar zijn ontslag als Directeur, terwijl in zijne plaats de Heer G. A. S. Hempenius gekozen werd.

Het aantal leden bedroeg op ultimo December 32. Eene circulaire tot opwekking om lid te worden, waarvan in Juni 1892 een 250 tal exemplaren aan een aantal notabele ingezetenen van Djokja en Solo rondgezonden werden, had nagenoeg geen resultaat.

Ons Bestuur had de eer, op den 5[en] November den Heer P. H. van der Kemp, Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, en op den 29[en] November d. a. v. den Heer W. P. Groeneveldt, Lid in den Raad van Nederlandsch-Indië, naar de tempelruinen van Kalasan-Prambanan en Tjandi-Sewoe te mogen vergezellen. In de notulen van het Bataviaasch Genootschap van den 13[en] December (bl. 111) maakt de Heer Groeneveldt daarvan met een waardeerend woord melding.

In den loop van het verslagjaar provoceerde ons Bestuur, daarin krachtig bijgestaan door zijn Beschermheer, den Resident alhier, een besluit van den Rijksbestierder, waarbij het met „boréh" besmeren van de hoofdbeelden in de kamers der Prambanan-groep in den vervolge verboden werd.

Deze beelden n. l. waren dikwijls zeer vuil en onherkenbaar door eene laag van borèh, die er door offerende Javanen opgesmeerd was. Thans is hun daartoe buiten de tempels ruimschoots de gelegenheid gelaten.

De hoofdbeelden werden daarop door de zorg van onze Vereeniging van alle vuil gezuiverd, zoodat zij er thans zindelijk uitzien.

Verder heeft onze Vereeniging, in afwachting der te verkrijgen subsidie, de noodige stappen gedaan om door de welwillende tusschenkomst van den Resident van Soerakarta van Zijne Hoogheid den Soesoehoenan de toestemming te

erlangen tot het doen déblayeeren van de in Solo op de grenzen van Djokjakarta gelegen tempelruines, zoomede om ze van tusschenliggende kamponghuizen te zuiveren, een en ander met goedvinden der bewoners en tegen behoorlijke schadeloosstelling in overleg met de *Solosche* plaatselijke ambtenaren.

Bij missive van den Resident vd. dd. 24 Juni 1892 n°. 3549/29 deelde ZHEdGestr ons mede, dat Zijne Hoogheid de Soesoehoenan op ons verzoek gunstig beschikt had,

De Bibliotheek der Vereeniging kreeg eenige uitbreiding, doordat ontbrekende nummers van eenige series van tijdschriften aangevuld werden, en tevens doordat wij van verschillende zijden present-exemplaren mochten ontvangen van nieuw uitgegeven werken en brochures.

Ook gingen het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen en het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van N. I. voort, ons geregeld hunne edita toe te zenden.

In het laatst van het verslagjaar was onze Vereeniging doende, eene brochure uit te geven, n. l. „*De Tjandi Bârâboedoer op Midden Java*" door Dr. I. Groneman. 1)

Zij beoogt hier voornamelijk mede, iets bij te dragen tot uitbreiding van de kennis over de oudheden van Java.

. Aan het slot van het verslag gekomen, wordt de wensch uitgesproken, dat de Vereeniging steeds in bloei en ledental moge toenemen, en dat zij in het jaar 1893 veel ten nutte der Archeologische wetenschap moge tot stand brengen.

Goedgekeurd en gearresteerd in de Bestuursvergadering van den 24 Maart 1893.

De President,
H. E. DORREPAAL.
De Secretaris,
G. J. OUDEMANS.

1) Deze bochure is in Februari 1893 in het licht verschenen en à f 1.25 franco per post verkrijgbaar gesteld bij den Secretaris-Thesaurier onzer Vereeniging, bij den fotograaf K. Cephas alhier, in de *Pasanggrahan te Bârâboedoer* en bij de firma G. C. T. van Dorp en Co. te *Semarang*.

BIJLAGE IV.

VERSLAG

DER WERKZAAMHEDEN AAN DE

TJANDI'S PRAMBANAN c.a.

gedurende de maanden Maart en April 1893.

Nadat onze Vereeniging de aangevraagde subsidie van ƒ3000 ontvangen had, werd reeds spoedig daarna, nl. einde Maart, een begin gemaakt met de déblayeering van het ± 2 M. hooge voetstuk, waarop de acht hoofdtempels der Prambanan-groep blijken te staan. Tot nog toe was dit voetstuk geheel onzichtbaar en zijn bestaan onbekend geweest.

Bij de ontblooting konden wij tot ons genoegen reeds spoedig constateeren, dat het voetstuk nagenoeg geheel onbeschadigd is gebleven; waar dit niet het geval is, zal het wellicht mogelijk zijn, het te reconstrueeren.

In zijn sobere lijnen, geheel zonder basrelief, vormt het een eigenaardig contrast met de rijke versiering der tempels.

De déblayeering is thans van af den grensweg tusschen Solo en Jogja tot aan den hoek der Westerface nagenoeg gereed. Op ongeveer 2 M. van het voetstuk en onderling op afstanden van van ± 5 M., vonden wij de basementen van kleinere, niet voltooide of reeds vernielde tempels.

Verder strekten de werkzaamheden zich uit tot het dichten der putten in de Çiwa-, Brahmâ- en Wishnoe tempels, het herstellen der vloeren, het op hun plaats brengen der altaren (joni's) en der beelden, welke laatste, voor zoover zij in stukken lagen, met ijzeren bouten weder in orde gemaakt en daarna opgericht werden.

Met dit laatste werk,voorwaar geen lichte taak, heeft zich welwillend de Heer GESNER, administrateur van de in de nabijheid gelegen fabriek Tjandi Sêwoe (Randoe Goenting), belast.

Ten slotte werden nog verscheidene boomen, die tusschen de tempels dezer groep stonden en het vrije gezicht over het geheel belemmerden, onteigend en omgekapt. De loods voor bezoekers (van djatihout met pannen gedekt) kwam in de maand Maart geheel gereed.

Om het gedeelte van het voetstuk, dat op Soloosch grondgebied ligt, te kunnen déblayeeren, dienen eerst eenige erven onteigend te worden. De betrekkelijke toestemming van Z. H. den Soesoehoenan is hiertoe reeds verkregen; onze Directie is thans daarover in onderhandeling met het bestuur van Klatèn. Zoodra een en ander in orde zal zijn, zal met het werk onmiddellijk een begin gemaakt worden.

Behalve de tempelgroep Prambanan, zijn wij doende de Tjandi Kalongan, ten rechte Sodjiwan, op 1½ paal ten Z. ervan gelegen, eveneens te déblayeeren, omdat deze tempel nagenoeg geheel bedolven, en daarom het vermoeden gewettigd is, dat zijne beelden en andere voorwerpen ontkomen zijn aan de begeerige blikken van liefhebbers en verzamelaars.

Het werk aan dezen tempel vordert niet zoo vlug, als wel gewenscht was, daar zijn hoogst bouwvallige toestand de meeste voorzichtigheid gebood bij de déblayeering. De coupole is nl. ingezakt, terwijl de vier wanden zijn blijven staan. Door de nauwe ingangen kon men hier niet, evenals bij den Çiwa-tempel te Prambanan, de steenbrokken naar buiten dragen, doch zagen wij ons genoodzaakt, een gedeelte van een der zijmuren opentebreken, teneinde de zware steenen van het ingestorte dak daardoor te kunnen verwijderen. De zijmuur zal dan later weer zoo goed mogelijk opgezet worden. Tot nog toe werden geen schoone beelden of basreliefs gevonden. Alleen kwamen eenige geelkoperen voorwerpen (een knop, een hangertje, een spits voorwerp en een onkenbare munt) te voorschijn.

BIJLAGE V.

VERSLAG

DER WERKZAAMHEDEN AAN DE

TEMPELS TE PRAMBANAN EN SODJIWAN

gedurende de maand Mei 1893

Aan den voet der Prambanan-Tempels, 1) werd de déblayeering van den steenen wand voortgezet. Nieuws werd daarbij niet gevonden; de wand zet zich onafgebroken en weinig geschonden voort; alleen helt hij op enkele plaatsen over, doch het zal niet moeielijk zijn dit te herstellen. Wij zijn nu gevorderd tot ongeveer de helft der westelijke façe, doch dit gedeelte, het meest bezwaarlijke, zal wel niet zoo spoedig gereed komen, daar wij hier door de enorme massa steenen moeten heenbreken, afkomstig van de déblayeering der Hoofd-Tempels, nu 2 jaren geleden. — Wij hopen evenwel, tegen het einde der volgende maand, den wand tot den grensweg (noordelijken uitgang der tempelgroep) ontbloot te hebben.

Aan het boren van gaten, enz. ter herstelling der gebroken godenbeelden, wordt met ijver gewerkt, terwijl ook nog andere kleine werkzaamheden op het terrein, in het belang der conserveering en netheid der tempelgroep, verricht worden.

Met de déblayeering van den *Sòdjiwan-Tempel* kwamen wij gereed. Uit een archeologisch oogpunt kregen wij

1) In het vorig verslag is gesproken van een „voetstuk," waarop de 8 hoofdtempels staan; duidelijker ware wellicht geweest, van een „terras" te spreken.

daarmede een schoon resultaat, door het vinden, op een altaar en in nissen, van beelden, die op het zuiver Boeddhistisch karakter van dezen tempel wijzen. Het aanzien van dezen tempel is zoowel uiterlijk als innerlijk uiterst eenvoudig: de wanden zijn sober geörneerd, de inwendige zelfs in het geheel niet; ter halver hoogte zijn zij voorzien van poortvormige ramen zonder eenig versiersel. De trap heeft eenige weinige versiersels links en rechts, doch is, helaas, zeer geschonden.

Door den hoofdingang (eene hooge, smalle poort) daalt men eenigszins af in de tempelkamer; achter in, tegen den oostelijken wand aan, bevindt zich over de geheele breedte der kamer, dus van af den noordelijken tot den zuidelijken wand, eene console, waarop een altaar en twee voetstukken voor beelden voorkomen. Op het noordelijk voetstuk rust een nog geheel ongeschonden, schoon gebeiteld Boeddhabeeld, terwijl het hoofdbeeld, mede een zittende Boeddha, echter uit zachte, witte steen gehouwen, aan stukken op den bodem der kamer wordt gevonden. Het beeld, waarvoor blijkbaar het zuidelijk voetstuk bestemd is geweest, werd niet gevonden, zoodat het vermoeden gewettigd is, dat het in vroeger tijden vóór de instorting weggenomen is. In de noordelijke en zuidelijke wanden bevinden zich, in nissen, twee rijk geörnamenteerde beelden van goden uit het Boeddha-pantheön; jammer genoeg waren beide door neergevallen stukken van de coupole geschonden.

De put vóór het altaar werd uitgegraven; daarin werden gevonden eenige dunne gouden plaatjes, voorstellende een schildpad, een naga enz., en eenige verkoolde beenderen. Een urn met asch werd vergeefs gezocht. In de N. W. hoek werden de restes van een geraamte gevonden, waarvan de schedel vrij goed geconserveerd was gebleven. 1) Wij nemen ons voor, dezen tempel, na geheele déblayeering, te doen opmeten en komen er dan nader op terug.

1) Vermoedelijk is dit een persoon geweest, die bij het instorten van de tempel onder het puin bedolven werd en aldus omkwam.

Door de krachtige hulp van ons bestuurslid, den Heer HEMPENIUS, administrateur van Tandjoeng-Tirto, werd de Tjandi Kali-Bening onderhanden genomen; het omstaand geboomte en de hinderlijke paggers werden verwijderd, zoodat deze tempel thans van drie kanten reeds op verren afstand in het oog valt. Natuurlijk werd ook de tempel zelf van alle onkruid gezuiverd.

H. E. DORREPAAL,
President.

G. J. OUDEMANS,
Secretaris-Thesaurier.

BIJLAGE VI.

LIJST

van photographieën door den Heer Th. Delprat aan het Genootschap geschonken.

A. SPOORWEGAANLEG TER SUMATRA'S WESTKUST.

N°. 1. Bootje vertrekkende van de Moeara naar de reede. (Padang).
„ 2. Emmahaven bij den aanvang der werkzaamheden.
„ 3. Steengroeve aan Emmahaven.
„ 4. Stoomschip „Gelderland" lossende aan het tijdelijk landhoofd.
„ 5. Gereed zijnde steigers en hangars.
„ 6. IJzeren bureaugebouw aan de Emmahaven.
„ 7. Brug over de Padang-rivier; 2 openingen van 40 meter, en 1 van 50 meter.
„ 8. Idem idem.
„ 9 en 10. Gezicht in de werkplaatsen te Padang.
„ 11. Brug over de Soengei Boeloe-rivier; 2 openingen van 50 meter en 1 van 40 meter.
„ 12. Inrijdstuk en tandradspoor bij Kajoe Tanam.
„ 13. Tandradspoor bij Kandang Ampat.
„ 14. Tandradspoor bij ingang van de kloof.
„ 15. Ajer mantjoer vóór de verwoesting in December 1892.
„ 16. Idem idem na de verwoesting.
„ 17. Gezicht in de kloof na de verwoesting.
„ 18. Brug bij Batoe Badoekoen na den bandjir van December 1892.
„ 19. Idem idem.
„ 20. Boogbrug over de Anei-rivier.
„ 21. Idem, gezien van den postweg.

B. KWANTAN EXPEDITIE.

N°. 68. Groep genomen in de onafhankelijke negorij Soengei Batoeng. Naast den heer IJZERMAN staat het hoofd dier onafhankelijke federatie met den titel „pajong sakaki."

„ 69. Rivier-vernauwing Lim Pattan (ongeveer 15 meter breed).

„ 70. Rivier-versnelling Tapoes.

„ 71. Gezicht op Kwantan-rivier van af Padang Tarab.

„ 72. Linkeroever Kwatan-rivier tegen over Padang Tarab.

„ 73. Rechter rivieroever bij Padang Tarab.

„ 74. Kampement te Padang Tarab.

„ 75. Rivier-vernauwing, stroomafwaarts van Padang Tarab.

„ 76. Gezicht in vernauwde rivier.

„ 77. Gezicht stroomopwaarts van de zandbank Tampoeroen tegenover Loeboe Ambatjan.

„ 78. Gezicht stroomafwaarts van dezelfde plaats.

„ 79. De arabier BA OESMAN met drie panghoeloes van Soengei Batoeng.

„ 80. Hoofd-Ingenieur IJZERMAN met drie hoofden van Loeboe Ambatjan en op den voorgrond onze gidsen RADJA DOEBALANG en PADOEKA RADJA BONGSOE.

„ 81. RADEN TOEMANGGOENG SOETAN SOELEIMAN, laras-hoofd van Soengei Poea (Agam-Padangsche Bovenlanden.)

C. KAMPAR RIVIER EN MOEARA TAKOES.

Zie voor beschrijving:
Verhandeling door den Hoofd-Ingenieur IJZERMAN in het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen (Deel XXXV, aflevering I);
en verhandeling van Controleur de Waal in het

Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap, jaargang 1888.

N°. 82. Kampong Moeara-Mahi aan de samenvloeiing van de Mahi- en Kampar-rivieren.

„ 83. Radja Makoeta en zijne zonen, loodsen over de rivier-versnelling der Kampar-rivier bij Moeara Mahi.

„ 84. Rivier-versnelling der Kampar-rivier bij Moeara Mahi.

„ 85. Prahoe der V kotta's stroomafwaarts der rivier-versnelling.

„ 86. Alahan Tiga (Kampar-rivier.)

„ 87. Gezicht op het Seligi-gebergte (Kampar-rivier.)

„ 88. Stoepa en Tjandi-Bongsoe te Moeara Takoes.

„ 89. Stoepa.

„ 90. Voet van Stoepa met opengebroken metselwerk, aantoonende den vroegeren vorm.

„ 91. Lichaam van Stoepa met opengebroken metselwerk, aantoonende den vroegeren vorm.

„ 92. Hoofden van Moeara Takoes met leeuwenkop, welke vroeger de trap van Tjandi Toea versierde.

„ 93. Tjandi Bongsoe, waaruit een gouden plaat en een beschreven steen zijn gehaald.

„ 94. Beschreven steen uit Tjandi Bongsoe.

„ 95. Tjandi Toea.

„ 96. Idem idem.

„ 97. Idem idem.

D. DIVERSEN.

„ 98. Woning van het larashoofd van van Soengei Poear- (Agam, Padangsche Bovenlanden.)

„ 99. Idem Idem van binnen gezien.

„ 100. Familie van het larashoofd.

„ 101. Bruidegom uit de negri Soengei Poear.

„ 102. Bruid uit de negri Soengei Poear.

N°. 103. Kinderen en vrouwen van het larashoofd.
„ 104. Spelen te Soengei Poear.
dansen 1. met bordje, waartegen op de maat der muziek met een beenen ring om het voorste vingerlid getikt wordt.
„ 2. met een staande lamp op het hoofd.
„ 3. met een kris en scheede.
„ 105. Dansen door een aantal mannen tegelijk.
„ 106. Dansen door twee mannen alleen.
„ 107. Main bedaboes; op de maat der muziek wordt een stalen priem door wang, arm of in het voorhoofd gestoken.
„ 108. Uittocht der bruid (Soengei Poear).
„ 109. Bruid en bruidegom (Agam, Padangsche Bovenlanden).
„ 110. Krater van den Merapi (Padangsche Bovenlanden).
„ 111. Karretje der Padangsche Bovenlanden.
„ 112. Hassan Hoessin-optocht te Solok.
„ 113. Idem Idem.
„ 114. Halve sectie artillerie.
„ 115. Idem idem.
Chineesche begrafenis plechtigheid:
zie Dr. de Groot. De lijkbezorging der Emoy Chineezen. Bijdrage tot de Taal-, Land-, en Volkenkunde van Nederlandsch Indië 1e deel 5e volgreeks 1892.
„ 116. Rondgang der priesters.
„ 117. Priesters biddend voor altaar.
„ 118. Priesters in groot ornaat.
„ 119. Papieren huisjes, welke verbrand worden op den laatsten dag der plechtigheid.

LIJST

van ingekomen boekwerken gedurende het 2e kwartaal 1893.

Abdallah bin Hoesain bin Tahir اين سڠل حديث نصيحة نبي محمد صلى الله عليه وسلم فد امتڽ نماڽ سڠل حديث اين الأحاديث الجامعة في العلوم النافعة ارتيڽ سڠل حديث يڠ مڠومفولكن ديدالم سڠل علمو يڠ امة منفعة دان دكومفولكن سڠل حديث اين دڠن تياد فاكئ قال انتار ساة حديث سما لاينڽ ادفون يڠ مڠومفولكن سڠل حديث اين يائية ڬورو كامي الحبيب العلامة عبدالله بن حسين بن طاهر نفعنا الله به امين

Abdullah bin Hoesain bin Tahir, Al-Aḥādīth aldjāmiᶜah fi'lᶜulūm an-nafiᶜah. Batavia 1310 H. 8°.

Act for regulating naval prize of war (Victoriae reginae anno 27° et 28°). London, 1864. Fol.

Baden-Powell (*B. H.*), The Land-systems of Britisch India being a manual of the landtenures and of the systems of land-revenue administration prevalent in the several provinces. With maps. 3 Vols. Oxford 1892. 8°.

Bataksch Spel- en leesboekje. Eerste stukje. Batavia 1893. 8°.

Vereeniging tot het oprichten, enz. van scholen met den Bijbel te *Batavia*: Instituut voor jonge dames te Batavia, 1893. 4°.

Marktbericht en Prijs-courant opgemaakt door de „Handelsvereeniging" te *Batavia*, 1890 n°. 7. Fol.

Naamlooze vennootschap Nederlandsch-Indische Hypotheekbank, te *Batavia* op te richten. Statuten. Batavia 1891. 8°.

***Bergen* (*H. van*), Begonia. Leesboek in samenspraken voor de hoogste klasse der Nederlandsch-Indische scholen. Samarang 1890. 12°.**

***Le Bon* (*Dr. Gustave*), Les monuments de l'Inde. Ouvrage illustré d'environ 400 figures: héliotypies, dessins cartes et plans, exécuteés d'après les photographies et les documents de l'auteur. Paris 1893. 4°.**

Een Trans-*Borneo* spoorreisje. Visioenen en droomen van een Amsterdammer. (Bijvoegsel van de „Soerabaja Courant" 10 Juni 1893). Soerabaja 1893. 8°.

***Bosse* (*M. J. van*), De werkkring van den ingenieur van den waterstaat in Ned. Indie. (Overgedrukt uit het Weekblad „De Ingenieur" orgaan der Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs, van 18 en 25 Februari 1893 nos 7 en 8) 8°. Met atlas.**

Boys (*Henry Scott*), Some notes on Java and its administration by the Dutch. Allahabad 1892. 8°.

Branda (*Paul*, — Le contre-amiral Reveillère.), Ça et La. Cochinchine et Cambodge. L'ame Khmère Ang-Kor. Troisième édition. Paris 1892. 8°.

Brandes (*Dr. J.*), Een paar bijzonderheden uit een handschrift van de Hikajat Kalila dan Damina (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde deel XXXVI). Batavia 1893. 8°.

's Lands-plantentuin te *Buitenzorg* en daarbij behoorende inrichtingen. Verslagen, 1871—1873, 1875. Batavia 1872, 1873, 1874 en 1876. 8°.

Buitenzorgsche Stoomtram-Maatschappij. Prospectus. Batavia 1882. 8°.

Claessens (*M. J. D.*), Toespraak gedurende den Rouwdienst in de R. K. Kerk te Buitenzorg bij gelegenheid van

de begrafenis van Koning Willem III. 4 December 1890. Buitenzorg. Fol.

Coblijn (*W. A.*), Hoe Atjeh te onderwerpen. 's Gravenhage 1893. 8°.

Copleston (*R. S.*), Buddhism, primitive and present in Magadha and in Ceylon. London 1892. 8°.

Conférence monétaire internationale. 1892. Procès-Verbaux. Bruxelles. 1892. Fol.

Deli-Spoorweg-Maatschappij, gevestigd te Amsterdam. Verslagen 1886/87, 1889-1891. 4°.

Dulaurier (*Ed.*), Histoire de la Princesse Djeuhar Manikam. Contes et récits traduits du Malay. — Van den Heer Aristide Marre. 8°.

Coleccion de documentos inéditos para la historia de *España*. Tomo CIV. Madrid 1892. 8°.

Ferguson (*J. H.*), De wetten der maatschappelijke ontwikkeling. Eene Nederlandsche bewerking van „The Philosophy of Civilization." Met een voorrede van Mr. W. H. de Beaufort. Amsterdam 1893. 8°. — Van den schrijver.

Fokker (*A. A.*), Maleische tolk voor ambtenaar en particulier. Zutphen 1892. 8°.

Gonda Werdaja (Raden) [illegible] I, II, III, IV, V. [illegible] 1893. 8°.

Grashuis (*Mr. G. J.*), De Regeerings Reglementen van Nederlandsch-Indië benevens het charter van Nederburgh bewerkt door—. Leiden 1893. 8°.

Groneman (*Dr. J.*), Javaansch dialekt van Dĕrmajoe (Indramajoe) (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVI). Batavia-Solo 1893. 8°.

Grovestins (*C. F. Sirtema de*), Notice et Souvenirs biographiques du comte van der Duijn de Maasdam et du

baron de Capellen. Saint-Germain-en-Laye, 1852. 8°.

Hasselt (*A. L. van*), Nota betreffende de rijstcultuur in de Residentie Tapanoeli, samengesteld uit bijdragen van de in die Residentie dienende ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur, ingezonden door— (Overgedrukt uit Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVI). Batavia-Solo 1893. 8°.

Have (*J. J. Ten*), Oost en West. Land en volk onzer koloniën beschreven door — Met vele platen en schetskaarten. 's Gravenhage 1892. 8°.

Heeres (*Mr. J. E.*), Hoe Stad en Lande een bewindhebbersplaats in de Oost-Indische compagnie machtig werd (Overdruk uit de „Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde"). 8°.

Hertz (*W.*), Gedächtnisrede auf Konrad Hofmann gehalten in der öffentlichen Sitzung der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München am 28 März 1892. München 1892. 4°.

Heutsz (*J. B. van*), De onderwerping van Atjeh. 's Gravenhage-Batavia 1893. 8°.

Hübner (*Alex. Grafen von*), Durch das Britische Reich. Südafrika-Neuseeland-Australien-Indien-Oceanien-Canada. Mit einem Anhang: Der Brand des Packetschiffes „France". Zweite Auflage. Mit einer Karte. Leipzig 1891. 8°.

Hultzsch (*E.*), South-Indian copper coins (Overdruk uit: The Indian Antiquary, Nov. 1892). Bombay. 4°.

Hunter (*Sir W. W.*), The Indian Empire its peoples, history, and products. New and revised edition (The third). London 1893. 8°.

Statement exhibiting the moral and material progress and condition of *India*, during the year 1890—91. Number 27th of East India (Progress and condition). Presented pursuant to act of Parliament. London 1892. Fol. — Van N. N.

Catalogue of *Indian* Coins in the British museum. The Moghul Emperors. London 1892. 8°.

The journal of *Indian* art and industry. Vol V, N°. 41 en 42. 1893.

Proefstation Oost-*Java*. Statuten, goedgekeurd bij Gouv[t]. Besluit van 9 Juli 1887, N°. 22. Soerabaia 1887. 8°.

———Jaarverslag over 1888. Soerabaia 1888. 8°.

———Rapport van den heer J. D. Kobus, over zijne reis van Mei tot Augustus 1888. Soerabaia 1888. 8°.

———Tweede algemeene vergadering te Pasoeroean (13 en 14 April 1889). Soerabaia 1889. 8°.

———Over behandeling van rietstekken met metaalzouten door J. D. Kobus, Augustus 1889.

———Brochure N°. 21. Verslag omtrent de resultaten verkregen van den aanplant van verschillende rietsoorten in het jaar 1888—89, door J. G. Kramers en W. L. Blankert. Soerabaia 1890. 8°.

———Broch. N°. 22. Verslag omtrent de bemestingsproeven in het jaar 1888—89, door Dr. J. G. Kramers. Soerabaia 1890. 8°.

———Broch. N°. 23. Derde algemeene Vergadering te Pasoeroean (3 en 4 Mei 1890). Soerabaia 1890. 8°.

———Broch. N°. 24. Resultaten van de desinfectie proeven 1889—1890, door J. D. Kobus, Soerabaia 1890. 8°.

———Broch. N°. 25. Rapport over een door mij aan de eilanden Banka, Lepar en Liat gebracht bezoek ten einde na te gaan het voorkomen van gronden, geschikt voor het daarstellen van een proefaanplant van suikerriet, door J. D. Kobus. Soerabaia 1890. 8°.

———Broch N°. 27. Over de ontleding van aardnotenkoeken in den grond Afl. I, door Dr. J. G. Kramers. Soerabaia 1890. 8°.

———Broch. N°. 29. Bijdrage tot de kennis der Serehziekte, door Dr. Th. Valeton. Batavia 1891. 8°.

———Broch. N°. 30. Verslag omtrent de bemestingsproeven in het jaar 1889—90. Soerabaia 1891. 8°.

———Broch. N°. 31. De proeftuin van den heer J. C. Brouwer te Bagong en voorstel tot het nemen van eene proef, door J. G. Kramers en J. D. Kobus. Soerabaia 1891. 8°.

———Broch. N°. 32. Rietcultuur en suikerfabricatie in Engelsch-Indië, door J. D. Kobus. Batavia 1891. 8°.

———Broch. N°. 33. Vierde algemeene vergadering te Pasoeroean op 25 April 1891. Over Kalk, Bibittuinen in West-Java. Soerabaia 1891. 8°.

———Broch. N°. 34. Bacteriologisch onderzoek van rietvariëteiten, door Th. Valeton. Soerabaia 1891. 8°.

———Broch. N°. 35. Mededeelingen omtrent de uitbreiding der Serehziekte in Oost-Java, door J. D. Kobus. Soerabaia 1891. 8°.

———Broch. N°. 36. Resultaten van desinfectie proeven 1890-91, door J. D. Kobus. Soerabaia 1891. 8°.

———Broch. N°. 37. Verslag omtrent de resultaten verkregen van den aanplant van verschillende rietsoorten in het jaar 1889-90. Welk gedeelte van het riet moet men voor stekken gebruiken? Verslag omtrent den proeftuin 1889-90, door J. G. Kramers. Soerabaia 1891. 8°.

———Broch. N°. 38. Over intense stikstof in het regenwater. Over de ontleding van aardnotenkoeken in den grond. Afl. II, door Th. Marr. Soerabaia 1891. 8°.

———Broch. N°. 39. Bijdragen tot de kennis van den bouw en de ontwikkeling van het suikerriet. Afl. II. Soerabaia 1892. 8°.

———Broch. N°. 40. Beknopte handleiding ten gebruike van chemisten in laboratorien van rietsuikerfabrieken, door Dr. J. J. Homans. Soerabaia 1892. 8°.

———Broch. N°. 41. Verslag omtrent de bemestingsproeven

in het jaar 1890-91, door Dr. J. G. Kramers. Soerabaia 1892. 8°.

———Broch. N°. 42. Vijfde algemeene vergadering te Pasoeroean op den 4[en] April 1892. Soerabaia 1892. 8°.

———Broch. N°. 43. Rietvijanden. Vorming van bacteriënslijm in inwendige holten in de leden van suikerriet, door Th. Valeton. Soerabaia 1892. 8°.

———Broch. N°. 44. Reisverslag (29 Feb. — 18 Juni 1892), door J. D. Kobus. Soerabaia 1892. 8°.

———Broch. N°. 45. Boor voor het nemen van monsters ampas, door J. G. Kramers. Soerabaia 1892. 8°.

———Broch. N°. 46. Verslag omtrent de bemestingsproeven in het jaar 1881—92. Soerabaia 1892. 8°.

———Broch. N°. 48. Verslag omtrent den toestand der aanplanting van Engelsch-Indische riet-variëteiten te Taboali (Banka), door J. D. Kobus (Overgedrukt uit Teysmannia IV. I). Batavia 1893. 8°.

———De bladziekten te Malang, door Dr. J. H. Wakker. Soerabaja 1893. 8°.

Jochim (E. F.), Beschrijving van den Sapoedi-Archipel (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVI). Batavia 1883. 8°.

Prospectus van de koffiecultuur maatschappij „*Kalisat.*" Soerabaja 1882. 8°.

Kempe (E.), De Atjeh-blokkade mislukt. Eene critiek en een waarschuwing. 's Gravenhage 1893. 8°.

Koorders (S. H.), De opleiding der opzieners bij het boschwezen in Britsch-Indie en Nederlandsch-Indie. Herbewouding van kale berghellingen in Algerie en Spanje (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N. I., deel XLV, afl. 4 en 5, 1892). Batavia 1893. 8°.

———De leer der kunstmatige teeltkeus toegepast bij het boschwezen. Een Nederlandsch standaardwerk over boschbouw (Overgedrukt uit het Tijdschrift v. Nijv.

en Landbouw in N. I., Deel XLV, afl. 1 en 2, 1892). Batavia 1892. 8°.

———Herbewouding met inheemsche en uitheemsche houtsoorten (Overgedrukt uit het Tijdschrift v. Nijv. en Landbouw in N. I., deel XLIV, afl. 6, 1892.) 8°.

———Santalhout (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N. I., Deel XLIV, afl. III, 1892.) 8°.

———Ringen van boomen (Overgedrukt uit Teijsmannia N°. 1. Jaargang 1893). 8°.

———Cultuur van Sono-Kling (Overgedrukt uit Teijsmannia N°. 4, van 1892). 8°.

———Zakflora voor Java. Sleutel tot de geslachten en familien der woudboomen van Java. Batavia 1893. 8°. — Van den schrijver.

Kramers (*J. G.*), Verslag omtrent het suikerriet in de omstreken van Makassar, September 1889. Soerabaia 1889. 8°.

Lacouperie (*Terrien de*), Catalogue of Chinese coins from the VIIth cent. B. C. to A. D. 621, including the series in the British Museum. Edited by Reginald Stuart Poole. London 1892. 8°.

Facsimile's van drie *Maleische* handschriften. Steendruk. Folio.

Facsimile's van *Maleische* handschriften. Steendruk. Folio.

Wedloop Societeit „*Mataram*" te Jogjakarta. Statuten en huishoudelijk reglement. Jogjakarta 1893. 8°.

Matthes (*Dr. B. F.*), De boeken van Samuël, in het Makassaarsch. Uitgegeven voor rekening van het Ned. Bijbelgenootschap. Amsterdam 1893. 8°.

Meerburg (*J. W.*), Dagboek, gehouden gedurende zijne reis door het binnenland van Manggarai (West-Flores) van Reo via Koi-Tjiba-Dege-Roeté-Lolah en Todo naar Nanga Ramo van den 14^den^ April tot en met den 6^en^ Mei 1890 (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVI). Batavia 1892. 8°.

Meijier (*J. E. de*), Aanleg van eene zeehaven te Tandjong Priok (Overgedrukt uit de Verhandelingen van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs 1892—1893, blz. 49—146). 's Gravenhage 1893. 4°. — Van den schrijver.

Middel (*R. Brons*), Aardrijkskundig leerboekje van Ned. Oost-Indië. Amsterdam 1893. 8°.

Middel (*R. Brons*), De tolk. Nederlandsch-Maleische woordenlijst. 's Gravenhage 1892. 8°.

Moehamad Tahir, Soera pipaladjarang kana mangkasara nipatoedjoewa ri sikola taoe lelenga. Stuk I en II. Batavia 1893. 8°.

Molesworth (*W. N.*), The history of England from the year 1830—1874. New edition. Vol I—III. London 1874/77. 8°. — Van N. N.

Molière (*Ds. T. B. Granpré*), Kantteekeningen door een Roomschen Christen op „Het Protestantisme in Nederlandsch Indie". Leiden 1893. 8°.

Morris (*D. F. van Braam*), Geschiedenis van het Bondgenootschap Masenrempoeloe of Masenre-Boeloe (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde deel XXXVI). Batavia 1892. 8°.

Muller (*H. P. N.*), Industrie des Cafres du Sud-Est de l'Afrique. Collection recueillie sur les lieux et notice ethnographique par —. Description des objets représentés par Joh. F. Snelleman. Leyde. Fol.

Müller (*Max*), La Traduction des hymnes Védiques (Aankondiging door A. Barth. Overdruk uit Revue de l'histoire des réligions).

Gouvernements post- en telegraafdienst. Telegraaflijnen onder water en onder den grond in *Nederlandsch-Indie*. Batavia 1888. 8°.

Nederlandsch-Indische Landbouw-maatschappij: Verslag, 1891. Amsterdam. 1892. 4°.

Oethman bin Abdallah, as-sjadjarah al-ᶜaijjah fi' r-raundhah

as-sanijjah hawat nisbat as-sādah al-ᶜalawijjah ila chair al-barijjah Batavia 1310 H. Plano.

Oethman bin Abdallah, djadsal fiᶜilm moeçtalahat al-hadīth. Batavia 1893. Plano.

Parker (*Gilbert*), Round the compass in Australia. London 1892. 8°.

Perelaer (*M. T. H.*), De strandvonderij. Een woord aan het Nederlandsch lezend publiek. Den Haag 1893. 8°.

Petit (*W. L. de*), La Conquête de la vallée d'Atchin par les Hollandais. Une page d'histoire coloniale contemporaine. Paris et La Haye. 1891. 8°.

Societeit „*Pontjå di Krâmå*", gevestigd te Batang. Reglement. Semarang. 8°.

Post (*M. J. W.*), Le Chemin de Fer à crémaillère à Sumatra. La Haye 1892. 4°. — Van den schrijver.

Post (*J. W.*), De tandspoorweg op Sumatra (Overgedrukt uit „de Natuur", jaargang 1892). 4°. — Van den schrijver.

Mas *Prawira Asmara*, Madoereesche vertaling van de Kitab beladjar membilang. Deel I en II. Batavia 1893. 8°.

Reber (*F. v.*), Kurfürst Maximilian I von Bayern als Gemäldesammler. Festrede gehalten in der öffentlichen Sitzung der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München am 15 November 1892. München 1892. 4°.

Regensburg (*Alex.*), Hikajat roh manoesia. Batavia 1893. 12°. — Van den Heer D. Th. Regensburg.

Regensburg (*Alex.*), Een preek van pastoor Don Garzia overzichtmatig beschreven. Batavia 1893. 12°. — Van den Heer D. Th. Regensburg.

Rudolph (*H. M.*), Rapport over den zoutaanmaak in Frankrijk (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in N. I., deel XLVI. afl. 1 en 2, 1893). — Van den Heer Van der Kemp.

S. V., het wezen van godsdienst en zedelijkheid, eene proeve over de lezing van Ds. S. Gorter, getiteld: „Het ver-

band tusschen godsdienst en zedelijkheid." Samarang, 1893. 8°.

Schlagintweit (*E.*), Indien in Wort und Bild. Eine Schilderung des Indischen Kaiserreiches. In Zwei Bänden. Zweite bis auf die Gegenwart fortgeführte Auflage. Leipzig 1891. Fol.

Schmeltz (*J. D. E.*), Catalogus der Ethnographische verzameling van het museum der Overijselsche vereeniging tot ontwikkeling van provinciale welvaart te Zwolle. Met drie afbeeldingen. Leiden 1892. 8°.

Schmeltz (*J. D. E.*), Beiträge zur Ethnographie von Borneo. (Separat-Abdruck aus: „Internationales Archiv für Ethnographie, Bd. V. 1892). 4°. — Van den Heer Van der Lith.

Voordrachten ter gelegenheid van het zilveren bruiloftsfeest van *C. Schreutelkamp en E. Groeneveld.* Batavia 1892. 8°.

Schwartz (*H. J. E. F.*), Nota over den politieken en ecomischen toestand van het landschap Kwantan (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Ind. Taal-, Land-en Volkenkunde, deel XXXVI). Batavia 1893. 8°.

Seeliger (*H.*), Ueber allgemeine Probleme der Mechanik des Himmels. Rede gehalten in der öffentlichen Sitzung der k. b. Akademie der Wissenschaften zu Münehen zur Feier ihres 133 Stiftungstages am 28 März 1892. München 1892. 4°.

Serrurier, Prof. Schlegel's criticism of Japanese-English dictionary. Leyden 1893. 8°.

Soerabaiasche Vereeniging van suikerfabrikanten. Circulaires N°. 27—52; 2° halfjaar 1892. Soerabaia 1892. 8°.

———N°. 1—7; 15 Jan[i]. 15 Maart 1893. Soerabaia 1893. 8°.

———Archief, afl. 1, 2, 3 en 4. 8°.

Stakman (*M. C. E.*), De Minahassa. Bezwaarschrift opgemaakt naar aanleiding van het rapport nopens den staat van zaken in de Minahassa, uitgebracht door

W. O. Gallois, lid van den Raad van Ned. Indie. Amsterdam 1893. 8°.

Stokvis (*A. M. H. J.*), Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie de tous les états du globe depuis les temps les plus reculés jusqu'a nos jours. Tome troisième. Les états de l'Europe et leurs colonies, II. Fascicule III. Leide 1890-1893. 4°.

Suchtelen (*G. H. van*), Mazeppa, dilettanten-operette in een bedrijf. Libretto en muziek. Semarang-Cheribon. 8° en 4°.

Sundermann (*H.*), Soera zekola Fanete zi Föföna cho nona niha. Tweede schoolboekje voor den Niasser. Batavia 1893. 8°.

Sundermann (*H.*), Kleine Niassische Chrestomathie mit Wörterverzeichniss (Overgedrukt uit de Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indie, 1e Volgr. dl. VII). 8°. — Van den schrijver.

Sundermann (*H.*), Kurzgefasste Niassische Grammatik.—Moers 1892. 8°. — Van den schrijver.

Sundermann (*H.*), Deutsch-Niassisches Wörterbuch, unter Mitwirkung von Miss. H. Lageman (für den südl. Dialect). Moers 1892. 8°. — Van den schrijver.

Sundermann (*H.*), Neue Beiträge zur Ethnographie von Nias. (Separatabdruck aus „Ausland" 1892). 4°.

———, der Kultus der Niasser (Sonder-Abdruck aus dem „Globus", Band 59). Braunschweig, 4°.

Thomas (*Mr. Th.*), Eenige opmerkingen naar aanleiding van het pachtstelsel op Java. Leiden 1893. 8°.

Todd (*A.*), Our parliamentary Government in Engeland, its origin, development, and practical operation. Second edition. Vol I and II. London 1887/89. 8°. — Van N. N.

Twiss (*H.*), The public and private life of lord chancellor Eldon with selections from his correspondence. Vol I — III, Second edition. London 1844. 8°. — Van N. N.

Uflord (*J. K. W. Quarles van*), Koloniale kroniek (Overdr.

uit de Economist. April 1893). 's Gravenhage, 8°.—Van den schrijver.

———Nieuwe uitgaven. (Overdr. uit de Economist. Maart 1893). 8°. — Van den schrijver.

Uilkens, [illegible] 1893. 8°.

Veer (*J. P. de*), Souvenir aan de groote manoeuvres op Java in Augustus 1888. 's Gravenhage 1890. Fol.

Vorderman (*A. G.*), Bijdrage tot de kennis der oudheden van Java (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVI). Batavia 1893. 8°.

Geillustreerde almanak voor 1893, tevens opgave van genees-middelen, te verkrijgen bij *D. de Waal* te Soerabaija. Holl. en Mal. tekst. Parijs 1893. 8°.

Wallace (*R.*), The rural economy and agriculture of Australia and New Zealand as seen by —. With 10 maps, 90 full-page plates and 24 illustrations in the text. Sampson Low 1891. 8°.

Wecklein (*N.*), Ueber die Stoffe und die Wirkung der griechischen Tragödie. Festrede gehalten in der öffentlichen Sitzung der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München am 14 November 1891. München 1891. 4°.

Wilson (*Sir R. K.*), Comparative tables of English and Indien Law. London 1890. 4°.

Wit (*Anna de*), Een plechtige dag. 8°.

Worsfold (*W. Basil*), A visit to Java with an account of the founding of Singapore. London 1893. 8°.

Wijk (*D. Gerth van*), Praktische oefeningen behoorende bij de spraakleer der Maleische taal. Batavia 1893. 8°. — Van den schrijver.

Wijk (*D. Gerth van*), Spraakleer der Maleische taal. Tweede druk. Batavia 1893. 8°. — Van den schrijver.

Zaleski (*Mgr.*), Ceylan et les Indes, illustré de 119 dessins d'après des croquis et des photographies. Deuxième édition. Paris 1891. 8°.

Zay (*E.*), Histoire monétaire des colonies Françaises d'après les documents officiels. Paris 1892. 8°.

BIJLAGE VIII.

VERSLAG

over een afschrift van twee babad's, de babad Bĕsuki en de babad Bandawasa, ontvangen van den Heer H E. Steinmetz, assistent-resident te Bondowoso,

DOOR

DR. J. BRANDES.

(*Zie Not. Augustus, bladz.* 124.)

Zooals de Heer STEINMETZ in het begeleidend schrijven opmerkt, handelen deze *babad's* over Bĕsuki en Bandawasa, en wel zóó dat de eerste, de eerste 29 bladzijden beslaande, gevoegelijk babad Bĕsuki kan heeten, en de tweede babad Bandawasa. Deze tweede *babad* vult bl. 31—69 van het afschrift en is dus 39 bladzijden lang.

Van de eerste, de babad Bĕsuki, waarvan naar de Heer STEINMETZ verder mededeelt vele exemplaren in omloop zijn, is in de verzameling van het Genootschap reeds een exemplaar voorhanden, dat in 1867, zie Not. V (1867), bl. 55, ontvangen werd van den Heer LUCARDIE, en ingeschreven is als Jav. Hss. B. G. N°. 64. De tweede is een boek, waarvan het bestaan tot nog toe niet bekend was.

Over beiden volgt hier een iets uitvoeriger verslag.

Babad Besuki.

Tusschen het nieuwe afschrift, dat vervaardigd is naar een ander uit 1302 (Hidjrah) = A. D. 1884, en blijkens eene aanteekening op den omslag 6 Juni 1893 gereed kwam, en dat oudere bestaat eenig verschil.

De geheel eigenaardige schrijfwijze van dat oudere exemplaar, waarbij zelfs van een bijzonder schrijfteeken gebruik is gemaakt bijv. Zang V, str. 166, [illegible] „na verloop van tijd (werd zijne ziekte) zeer hevig," wordt hier niet teruggevonden [1]). Evenzoo mist men hier die ongewone maatnamen, mede reeds vermeld in Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XXXV, 468 noot. Ook treft men, zooals begrijpelijk is, hier niet aan wat vóór in dat oudere exemplaar een vingerwijzing geeft omtrent den tijd, waarin het boek moet zijn opgesteld, nl. „koetieka kredja inie soerat tangal 25 Januarij 1849, iang poenja Radint Aijoe Wirodiepoero, iang toelis nama Wongsotirto," noch ook het [illegible] dat daar als titel van het geschrift wordt gegeven. Daarentegen vindt men hier aan het hoofd een viertal nieuwe strophen, zakelijk van geen beteekenis, doch o. a. het reeds medegedeelde jaarcijfer 1302 bevattende. Overigens geven beide exemplaren, op enkele varianten na, denzelfden tekst, waarvan de taal, vooral van het latere gedeelte, sterk Madureesch gekleurd mag heeten, al ware het alleen om het gebruik van *kalawan* bij den agens in een passieven zin, en de plaatsing van dien agens met die praepositie vóór het werkwoord. Zoo is ook [illegible] woning (V, 56), een zuiver

---

1) Met dit teeken 6 wordt in dat hs. geen *wignjan* (?) en evenmin een *tarung* (•) bedoeld, die beiden ook voorkomen.

Madureesch (krama)woord, herinnert *dupati* in plaats van *bupati* aan het Madureesch, en verdient ook het gebruik van [illegible] als zuiveren nadrukswijzer de aandacht.

Hoewel de babad Bĕsuki zelf niet uitdrukkelijk vermeldt, wanneer zij zou zijn vervaardigd, levert zij vooral in verband met de boven zooeven gerepeteerde aanteekening in dat oudere exemplaar, voldoende gegevens om den tijd ongeveer vast te stellen. Het slot namelijk van het boek is van dien aard, dat er uit blijkt, dat de schrijver met het 't laatst door hem vermelde feit, dat in 1817 A. D. moet hebben plaats gehad, zijn eigen tijd genaderd is, en óf niet verder vertellen kon, óf het beter oordeelde om over de volgende feiten, bijv. omdat de betrokken personen nog in leven waren, en wat hij moest zeggen niet in allen deele aangenaam kon zijn, te zwijgen. Vermoedelijk is het eerste het geval, daar de vorm waarin de schrijver zijn boek afsloot, in zulke omstandigheden de geliefkoosde is. Zoo moet de vervaardigingstijd liggen tusschen 1817 en 1849 A. D., denkelijk iets nader bij het eerste, terwijl het opmerking verdient, dat in die aanteekening in Jav. Hss. n°. 64 juist gesproken wordt van een raden ayu Wiradipoera als eigenares. Waarvoor ik naar de babad zelf verwijs, en naar hetgeen hieronder zoo dadelijk reeds uit het boek gereleveerd zal dienen te worden.

De aanteekeningen aan de inhoudsopgave beneden toegevoegd, moeten niet dienen om op afdoende wijze de betrekkelijke historische waarde of onwaarde van de babad in het licht te stellen. Het doel er van is voornamelijk om den lezer iets te orienteeren. De feiten worden in de babad oppervlakkig en in een oneigenlijke volgorde gegeven, ten minste, wanneer de in die aanteekeningen voorgestane opvattingen de juiste zijn, doch de mogelijkheid blijft open, dat er in werkelijkheid iets anders achterschuilt. Als men in aanmerking blijft houden, dat het boek opgesteld is door iemand, die althans een gedeelte van de door hem mede-

gedeelde gebeurtenissen zelf heeft beleefd, dan zijn de anachronismen, die door de aanteekeningen ev en zouden zijn aangestipt, zeker niet onbelangrijk, zooals blij ken kan uit onderstaand tabelletje, waarin de feiten worden opgesomd in de volgorde, waarin zij voorkomen in de babad, en de daarnevens geplaatste cijfers de jaren aangeven, waarin de er in de aanteekeningen mede gelijkgestelde gebeurtenissen voorvielen.

1771	Gevecht bij Sĕkar putih.
1767	Lumadjang veroverd.
1767	Panarukan veroverd.
1767	Balambangan voor de eerste maal veroverd.
1767	Panarukan onder Sumĕnĕp.
1777	Nusa (barong) en Watu ula hernomen.
1768 (?)	Bĕsuki aan Han Boei Ko verpacht.
1764-1773 (?)	Surapranala; stierf vóór 1771, vermoedelijk vóór 1768 (?).
1773 (?)-1776	Suraprawita.
1776-1793	Suraadiwikrama.
1793-1811 (?)	Prawiradiwidjaya.
1778	Bĕsuki aan Tjan Pit Ko verpacht.
1813	Moord in Prabalingga.
1811	Komst der Engelschen.
1813	Tjan Pit Ko's vertrek naar Surabaya (= afkoop van het hem verkochte gebied).
1811 (?)	Prawiradiwidjaya afgezet.
1811 (?)-1817	Suryadiningrat.
1817	Van Lawick van Pabst te Surabaya.
1811-1824	Kĕrtanĕgara zelfstandig *patih* (sedert 1813 regent van Bandawasa).

Dit wekt de bevreemding in hooge mate, daar het geheugen van den inlander vrij sterk is en het zulke dichtbijliggende zaken betreft. Een nader onderzoek mag daarom niet overbodig worden geacht, doch moet aan een ander

worden overgelaten, die daarvoor meer tijd beschikbaar zal kunnen stellen.

Bij het beoordeelen van een *babad* als de babad Běsuki er een is, mag men intusschen ook niet uit het oog verliezen, dat het de bedoeling van den steller geenszins is geweest geschiedenis te schrijven in den zin, dien wij gewoonlijk aan het woord hechten. Zooals een ieder weet, die kennis heeft genomen van de 't laatst verschenen deelen van de Jonge's en van Deventer's groot werk, heeft de merkwaardige en snelle opkomst van sommige gedeelten van den Ocsthoek, en de hooge vlucht die zij genomen hebben, ook de Hollanders getroffen. Door den inlander, vromer, of wil men bijgelooviger als hij is, wordt dit op zijne wijze verklaard. Als de eigenlijke oorzaak beschouwt hij den zegen, die op iemand rust, inzonderheid om zijn van een bepaald standpunt voortreffelijken levenswandel, en den zegen, die van hem uitgaat. Daarom is het hem het meeste te doen om eene schildering te geven van zulk een persoon in zijn doen en laten, maar bepaaldelijk in die handelingen en die omstandigheden, waaruit die door hem ondervonden en door hem verspreide zegen vooral spreekt. Niet het minst dus zullen ook zijne pusaka's, hun afkomst, en de gebeurtenissen, waaruit hunne beteekenis kan blijken, beschreven moeten worden. Ook zal men zich, zooals voor de hand ligt, beijveren een verslag te geven van zijn nakroost. Zijne begunstigers zullen niet vergeten worden, en men zal niet nalaten om ook een paar staaltjes te geven van de wijze, waarop zijne tegenstanders werden gestraft. De *babad* Běsuki nu is, zoo zou men kunnen zeggen, het relaas van het leven van een klein-heilige, — dat is de stichter van eene plaats voor die plaats altijd, — die door zijn zoon in deugd nog werd overtreffen, en van zijne familie in neergaande linie. Wirabrata, diens zoon Wiradipura, diens zoon Wiradipura (de tweede), en diens zoon Sumaněgara zijn als de hoofdfiguren van Běsuki voorgesteld, en het zijn, zoo

moet men het opvatten, eigenlijk hunne lotgevallen, die beschreven worden, het overige dient hier als raam, en de nauwkeurigheid der daarbij vermelde historische feiten behoeft niet op een goudschaaltje afgewogen te worden.

De eerste *padalingsa's* van de verschillende zangen, waaruit de *babad* bestaat, en wier vermelding een overzicht geeft van het uiterlijk van een metrisch boek, zoodat men daardoor meestentijds in staat zal zijn dadelijk te beoordeelen of men met eenzelfden metrischen tekst heeft te doen, zijn de hieronder vermelden. De eerste draagt geen nommer. Het is het begin van die vier in dat nieuwe exemplaar er bijgevoegde strophen; het boek zelf begint met *kawarnaha purwaning Basuki.*

[illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]
6. [illegible]

INHOUDSOPGAVE.

Bĕsuki werd gesticht door zekeren Kyai Wirabrata van Tandjung (Pamĕkasan, Madura) [1]).

Deze verliet zijne vroegere woonplaats, omdat er ten gevolge van gebrek aan water slechte oogsten werden gemaakt. Hij begaf zich naar Java, naar Dĕmung [2]), vestigde zich daar en legde er *sawah's* aan. Daarbij leidde hij een soort van godzalig leven; overdag at noch dronk hij, doch

1) Hiermede is vermoedelijk bedoeld het Dĕrma tandjung der kaarten.

2) Blijkens eene van den Heer Steinmetz ontvangen mededeeling is Demung een nog bestaande desa of kampong binnen de kota Bĕsuki, aan de haven; men zie de topographische kaart 1: 100 000. Men vindt den naam ook bij Valentijn (Domong), terwijl het Dĕmung in de babad tanah Djawi (ed. Meinsma, bl. 291 volg.) zeker geen ander is dan dit.

werkte hij hard, en 's nachts sliep hij niet, maar waakte hij in het bosch. De uitwerking daarvan bleef niet uit. Zelfs de wilde dieren waren tegen zijne këbo's enz. vriendelijk, en alles gaat goed. Aan vrouwen en kinderen denkende laadt hij een *paḍuwang* vol, en gaat daarmede naar Tandjung. Hij noodigt ze, een negental, uit met hem naar de nieuwe *paḍukuhan* te gaan, die later een groote stad zal worden, waaraan zich zelfs andere zullen onderwerpen. Zijn negen vrouwen weigeren echter, belovende hem met hare voorbidding te zullen steunen. Hij schikt er zich in, evenals hij schijnbaar er ook van afziet zijn zoon Kasim mede te nemen, dien hij echter, als hij, nadat de *klapa* waarom hij gevraagd had, vergaard is, naar boord wordt gebracht, tegen den zin van zijne moeder ontvoert. (Zang II.) Als Kasim hem op zee verzoekt ook haar en zijne beide oudere zusters nog te gaan halen, belooft hij hem later weer terug te zullen brengen. Dit doet hij, als de jongen er na den oogst op terugkomt, doch nu hebben onderwijl diens beide zusters en zijne moeder, die ook vol verlangen naar den jongen waren, reeds besloten met Wirabrata naar Java te gaan, en daar nu tevens is gebleken hoe goede oogsten er (op Java) te maken zijn, volgen hem niet alleen deze personen, maar ook zijne andere vrouwen en kinderen, en vele verwanten. Zoo kreeg Wirabrata's *paḍukuhan* te Dĕmung den naam Maduran, de Madureesche.

Eenigen tijd daarna heeft Wirabrata, op een *sawah* aan het werk zijnde, een verschijning. Pangeran Kĕlir, van den *gunung* Ringgit, vertoont zich aan hem, in de gedaante van een oud man. Van hem verneemt Wirabrata, dat de grond, dien hij in bewerking genomen had (Maduran), onder Sĕṇṭong [1]) behoort, en niet onder Bangĕr [2]), doch dat hij zich

1) De naam van een der vier *bĕkĕl*-schappen, waarin West-Balambangan verdeeld was (Pradjĕkan, Sĕṇṭong, Djĕmbĕr of Adiraga, en Pugĕr of Sabrang). Een plaatsje van dien naam vindt men iets bezuiden de hoofdplaats Bandawasa.

2) Oude naam van Prabalingga.

juist onder dit laatste gewest moet stellen, daar dat hem geluk aanbrengen zal. Ook zegt hij hem, dat hij en zijne nakomelingen de Kompĕni zullen helpen bij het veroveren van Sĕṇṭung, Lumadjang, Klaṭak, Nusa en Balambangan [1]).

De *tumĕnggung* van Sĕṇṭong, die intusschen vernomen heeft, dat zich op zijn grondgebied Madureezen hadden gevestigd, zendt drie lieden: Gagah waneng [2]), Anglut pati en Waneng kewuh naar Maduran (Zang III) om Wirabrata op zijn plicht te wijzen, dat hij zich aan hem moet onderwerpen. Deze weigert, de gezanten met de voorspelling in kennis brengende. In het daarop volgende gevecht wordt Gagah waneng op de vlucht gejaagd, en nagezet tot Biting [3]). De *tumĕnggung* is, als hij bespeurt en verneemt wat er voorgevallen en gezegd is, zeer ontstemd. Hij zendt nieuwe benden, die Wirabrata evenzoo op de vlucht slaat en tot Suba [4]) vervolgt. Jaarlijks zendt nu de *tumĕnggung* tweemaal troepen op hem af.

Ook de regent van Bangĕr, Jalana [5]), heeft van de nieuwe vestiging gehoord. Hij zendt den *mantri* Wangsa

---

[1]) Later worden ook nog genoemd Batu (of Watu) ula en Bayu. Klaṭak lag op de zuidkust tegenover Nusa Barong, dat hier òf eenvoudig Nusa (het eiland) òf *pulo* Nusa genoemd wordt. Watu ula wordt elders gewoonlijk foutief Batu olo of ulu gespeld, en met Bayu wordt naar alle waarschijnlijkheid bedoeld de plaats, waar zich de onechte (tweede) Pangeran Wilis zoo sterk verschanst had, zie de Jonge, Opkomst, XI, hoofdstuk 24, bepaaldelijk bladz. XXIII.

[2]) Bij Bosch, Aanteekeningen over de afdeeling Bondowoso (residentie Besoeki), Tijdschr. Ind. T. L. en Vk. VI, 469 volgg., wordt, bl. 477, deze naam gegeven als die van den *bĕkĕl* van Sĕṇṭong zelf, die hier wel ten onrechte *tumĕnggung* heet.

[3]) Dat met dit Biting het bekende Biting dat noordoost van Djĕmbĕr ligt, bedoeld zou zijn, acht ik hoogst onwaarschijnlijk. Een ander vond ik niet.

[4]) Zuidoost van Bĕsuki

[5]) Voluit Djayalĕlana, zooals ook in deze *babad* de naam een enkele maal luidt. Volgens Hageman, Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XIII, bl. 262 stond er een regent van dien naam in 1746 over Bangĕr. Dat Bĕsuki onder dat gewest heeft gestaan, blijkt bijv. uit het citaat uit de memorie van Vos (1771), dat beneden zal worden gegeven.

sĕmitra. (Zang IV.) Wirabrata onderwerpt zich, gaat op audientie (Zang V.), en ontvangt een stel kleeren ten geschenke De *tumĕnggung* beveelt hem alle middelen in het werk te stellen om zijne woonplaats bevolkt te maken. Voorloopig behoeft hij slechts weinig op te brengen, 5 *suku* aan *pitjis* en één *ikĕt* aan *bĕnang*, want het is slechts om vermeerdering van grondgebied te doen. Het geschenk, dat hij gekregen had, laat Wirabrata, thuis gekomen, door zijne vrouw als *djimat* opbergen, en als het jaar om is, brengt hij zijne geheele opbrengst (*sawĕdalira*) aan Djalana.

Wirabrata's zoon Kasim (zijn toekomstige opvolger) vast en waakt, als jongen van 9 jaar, reeds nu en dan; naarmate hij ouder wordt, doet hij dit in toenemende mate. Ook ging hij vaak naar de grot Padjudan, op den *gunung* Agung (een voor dat doel gefrequenteerde plaats), dan weer deed hij het midden op een *sawah* bij een *kĕmuning* boom, waartegen hij dan leunde (*seṇderane*). De jonge man verneemt, door een stem (*syara*) in de lucht, dat er in dien boom ijzer moet zijn, en dat hij daarvan een kris van den vorm *sapokal* moet laten maken, die in zijne familie *pusaka* zal worden. Hij laat dit in Mĕkasan (Pamĕkasan) doen, en geeft haar den naam Syara kuneng. Hij wordt, als hij te Prabalingga komt, door Djalana als zoon aangenomen, en gaat later, als zijn vader oud is geworden, daar in diens plaats geregeld heen. Hij huwt met een zijner nichten. Daarna wordt hij in zijn vaders plaats aangesteld, met den naam Wiradipura.

Wirabrata gaat met zijne vrouw van Maduran, dat nu uitgebreider is geworden, terug naar Tandjung, waar Wiradipura hun een onbezorgd leven verschaft, en waar zij beiden, de een iets vroeger dan de andere, overlijden.

Bij Maduran hadden zich onderwijl vele *desa's* aangesloten. Wiradipura krijgt van den *tumĕnggung* van Bangĕr den titel van *dĕmang* (str. 55), terwijl deze, bij een gelegenheid, dat hij te Maduran is, aan de plaats den naam Bĕsuki geeft, en een gunstig gelegen plek bewesten de rivier uitkiest voor

een nieuwe woning voor Wiradipura. Deze begeleidt hem daarop naar Prabalingga terug.

Bij de naamswijziging van Maduran in Bĕsuki had de regent van Bangĕr (zie str. 57 en 58) ook gewezen op de in gunstigen zin omineuse beteekenis van dien naam; *bĕsuki* zou nl. beteekenen, dat zij, die als vijanden de plaats zouden willen schaden, hun doel niet zouden bereiken, integendeel er zelf ongeluk mede zouden beloopen (*artine bĕsuki ika, musuh kang yun angrusak iku, ora katĕkan sadyanipun, mesti manggih balaeh ika*) [1]. Hoe juist die interpretatie was, moet het volgende aantoonen.

(Str. 64.) Als 9 door den *radja* Bugis uitgezonden zeeroover(*babadjak*)-kapiteins gebrek aan lijfkost krijgen, besluiten zij te Bĕsuki aan wal te gaan om er te plunderen, doch, reeds voor de haven gekomen, droomen zij dat er van den vasten wal 9 groote slangen op de schepen afkomen en dezen beklimmen. Als zij ontwaken, komt er een hevige wind uit het zuiden, die de schepen doet ronddraaien. Vele schepelingen komen om, de overigen keeren huiswaarts. Uit het hem gedane verslag ziet de koning van Bugis, dat Wiradipura een bijzonder man moet zijn. Hij laat hem daarom een *kĕris* brengen, die hij zelf gedragen had. De lieden, die gezonden worden om die *kĕris* te overhandigen, verwisselen haar echter met een andere, en weer draaien de schepen, maanden lang, tot de voorraad op is, vóór Bĕsuki. Dan komt er een hevige wind uit het noorden, waardoor zij op het strand worden gezet. De gezanten geven de (verkeerde) kris aan Wiradipura, en verhalen hem hoe zij Bĕsuki indertijd hadden willen plunderen en wat er verder was geschied. Wiradipura voorziet hen van leeftocht, doch, als zij, reeds in zee gestoken, den steven huiswaarts willen wenden, komen er van den wal witte paarden, met dezelfde uitwerking als vroeger die slangen. Men herinnert zich de achtergehouden echte kris, geeft nu deze af,

1) De maat is hier, als elders in 't boek, deerlijk in de war.

bekent schuld, vertelt ook wat er nu weer is gebeurd, en ziet tevens dat het de paarden van Wiradipura waren geweest, die den terugkeer hadden belet; die paarden stonden immers nu bij hem op stal. Die kris is de kris Tĕmbarut [1]).

Door de lieden van Sĕṇṭong te verhinderen hun rijst te verkoopen en zout in te slaan, weet Wiradipura er velen tot zich te trekken. De troepen van den *tumĕnggung* van Sĕṇṭong, die Wiradipura nog steeds wil onderwerpen, worden teruggejaagd. Later wordt echter de verhouding beter, doch spoedig daarop vormt de Kompĕni het plan Sĕṇṭong te veroveren.

De kommandant van Gĕmbong [2]) trekt, met den *tumĕnggung* van Bangĕr, op. Van Wiradipura, van wien hij gehoord had, dat hij met Sĕṇṭong bevriend was, wil de kommandant niets weten. Hij neemt slechts lieden mede van de *lambang kulon* en Hollanders. Bij Sĕkar putih lijden zij een nederlaag. Nu wordt er op raad van den *tumĕnggung* van Bangĕr den *dĕmang* Wiradipura om hulp gevraagd. Hij bewerkt de overwinning. De *tumĕnggung* van Sĕṇṭong verdwijnt spoorloos, hoewel de vervolging tot Djĕmbĕr wordt voortgezet.

Te Djĕmbĕr laat Wiradipura een *pasanggrahan* maken [3]). Hij verneemt, op bevelen wachtende, door een stem in de lucht, dat hij een zekeren boom met zich als lianen slingerend loof (*gubĕt*) moet zoeken; hij zal daar schatten bij vinden en een *kĕris sapokal*. Die kris wordt hem gebracht [4]). Hij noemt haar *si Gubĕt*. De schatten verdeelt hij.

---

[1]) Vermoedelijk heeft of had de familie ook een *pusaka*-kris van dezen naam.

[2]) Pasuruhan. Iets verder wordt deze kommandant Ĕrek genoemd. Volgens Hageman, t. a. p bl. 252. stond A. van Rijk of Rijck met zulk een functie te Pasuruhan van 1772—1792. De regent van Bangĕr, die van 1767—1805 regent was, heette Djayanĕgara, ibid. 272. Het bekende gevecht bij Sĕkar putih, iets benoordoosten het tegenwoordige Bandawasa, had plaats in 1771 en onder de leiding van een ander, de Jonge, XI, bl XXIV. Dit alles klopt niet met elkander. Men zie ook nog verder beneden.

[3]) Vroeger en later hadden de Hollander een post te Djĕmbĕr.

[4]) De tekst schijnt hier eenigszins in de war te zijn; vermoedelijk ontbreekt er een strophe. Men schijnt hem eerst een verkeerde kris te brengen.

Door den Commandant Ĕrek teruggeroepen, en weer te Bĕsuki zijnde, vragen vele Hollanders om een stukje van zijn broek, om dat als *djimat* te dragen, en de Commandant en de *tumĕnggung* van Bangĕr geven hem den bijnaam van *dĕmang alus.*

Weer iets later, hoort hij weer eene stem, uit het noorden. Hij zal daar een witte kraai (*gagak putih*) zien; op de plek onder dien vogel moet hij graven, men zal daar een *bĕṇḍe* en een *mandira* (*bandera*) vinden. De kraai wordt gevangen, en men vindt de *bĕṇḍe si* Gagak en de *mandira si* Kasmaran.

Str. 128 krijgt hij van Ĕrek bevel tegen Lumadjang op te trekken [1]). Te Bangĕr zal deze zelf te vinden zijn. Lumadjang wordt onderworpen.

De verovering van Panarukan, een ontginning van een neef van Wiradipura, *dĕmang* Tisman, die onder Balambangan stond, maakt hij gemakkelijk, door Tisman van te voren over te halen zich, als de Kompĕni zich tegen Panarukan zou wenden, dadelijk te onderwerpen. Het wordt bij Bangĕr gevoegd [2]).

Daarna (str. 139) wordt Balambangan veroverd, wat veel tijd vereischt. Alle regenten van de kust tot aan Samarang worden er voor opgeroepen, evenzoo de *panĕmbahan* van Bangkalan, de *pangeran* van Sumĕnĕp, en de *tumĕnggung* van Mĕkasan. Wiradipura, die ook mede gaat, krijgt na den afloop den titel *papatih.*

Panarukan wordt aan den *pangeran* van Sumĕkar (Sumĕ-

1) Tenzij de boven reeds vermelde feiten op geheel iets anders slaan, dan te veronderstellen is, heeft men hier in de *babad* een verkeerde opeenvolging. Lumadjang werd veroverd in 1767 en dat wel nadat Panarukan zich had overgegeven en de eerste tocht naar Balambangan reeds had plaats gehad.

2) Tisman wordt ook in de babad Balambangan genoemd, waar men in zang XVII de inname zonder slag of stoot van Panarukan beschreven vindt, op ten naastebij eenzelfde wijze, doch van inlandsche zijde, als in de officieele Hollandsche stukken van dien tijd.

nĕp) gegeven, en *dĕmang* Tisman vervangen door iemand van daar (str. 145) [1]).

Tijdens de verovering van *pulo* Nusa en Watu ula [2]), die nu volgt, valt het volgende voor. De *patih* van Bangil, Gagak Sĕngara, was onkwetsbaar, de kogels bleven plat in zijne kleederen zitten. Wiradipura zegt hij hem dàt eens na te doen. Deze voorspelt hem zijn dood. Hij sneuvelt bij de bestorming van de *benteng* [3]).

(Str. 156) Bĕsuki florisseert nu zeer.

Het wordt verpacht (*tinĕbasan*) aan een chinees van Surabaya, Kapitan Buwih [4]), die er als zijn vertegenwoordiger (*sisilih*) aanstelt

---

[1]) Vos zegt bij Jonge, XI, bl. 148, »van Panaroekan . . . . te noteeren (dat) hetzelve almede en tot het jaar 1767 onder Balemboanga en Bali gesorteerd heeft, dog door ons in dat evengen. jaar geoccupeert is, ... en best gedagt hebbende (dat het) om dies goede gelegenheid voor Sumanap omtrent het Javas bestier, onder een minder hoofd uit dat regentschap zoude gesteld worden, en daartoe ook aanzoek van dies regent gedaan zijnde, hebben Haar Hoog Ed· op mijn propositie goed gevonden. hetzelve aan genoemde regent provisioneel af te staan." Daar de Sumanapper zich er echter in het geheel niet aangelegen liet liggen, en het hoofd dat er zich zijnentwege bevond, zich om de bebouwing van de velden niet bekreunde, en zich aan knevelarij schuldig maakte, zoodat de bevolking verliep, werd er over Panarukan weer anders beschikt. Het werd in 1768 nl. verpacht aan Hanboeyko, het hoofd der Chineezen te Surabaya, over wien nog nader, doch dit wordt in de *babad* niet vermeld.

[2]) Ook Batu ula.

[3]) In 1777.

[4]) Bedoeld is de in een vorige noot reeds genoemde Han Boei ko. Bij de Jonge leest men, evenzoo in de memorie van Vos, de Jonge, XI, 149, van »Besukie . . . . dat het op propositie van den heer van Ossenberch (*afgetreden in* 1765) van Banger gesplist, en onder een aparte regent ter merkelijke voordeel van de Comp. gesteld is; . . . de argumenten . . . daarvoor . . . bij de afgegane aparte brieven aan Haar HoogEds. dato 2 December 1763 . . . De even bedoelde regent bij mijn tijd (*Vos*, 15 *Mei* 1765 — 24 *Juli* 1771) overleden zijnde heeft het Haar HoogEds. na voordracht behaagt, onder hetselve tribut, die plaats aan den Sourabayse Capitein-Chinees Han Boeij Ko, die een broeder was van den evengerepte overleeden Ingeby Soeroe Pernollo, met dat onderscheijd op te dragen, dat in stede de laatst genoemde als regent onder den titel van Ingeby daar was, nu deze, als een parnakan-Chinees, het op de wijze als de Samarangsche Capitein

Kyai rangga ngabei Surapranala [1]). Sinds dien tijd ging Wiradipura niet meer op audientie naar Bangĕr, aangezien Bĕsuki *wis kaduwi wong Tjina.* De daarop volgende vertegenwoordiger van Buwih, is de schoonzoon van den vorige, en heet

Suraprawita [2]), op wien weer als *sisilih* van Buwih volgt

Babah Padjunan [3]). Deze wordt kort daarop als *tumĕnggung* naar Bangil overgeplaatst. Zijn broeder

Suraadiwikrama [4]), een uitstekend man voor zijne onderhoorigen, komt in zijne plaats. Onder het bewind van dezen sterft Wiradipura (de *dĕmang alus*), opgevolgd wordende door zijn zoon Wirasĕtra, met denzelfden rang en denzelfden naam als zijn vader. Deze tweede *patih* Wiradipura volgt zijn vader's voorbeeld in alles, en Bĕsuki bloeit zeer. (Zang VI.) Met het overlijden van den ouden *dĕmang* verdwenen de *bĕnḍe si* Gagak en de *mandira si* Kasmaran, doch later bleek het dat de eerste, als een der nakomelingen van den *dĕmang* iets onaangenaams trof, zich in het luchtruim boven Bĕsuki liet hooren. Rangga Suradiwikrama wordt vervolgens *tumĕnggung* van Pugĕr. Hij vestigt zich te Palenḍungan, dat den naam Bandawasa krijgt [5]). Nu wordt te Bĕsuki

Oeloe djamie possideert, ofte als in huur te hebben gezegt kan worden." Hieruit moet worden afgeleid, dat hetgeen, zoo dadelijk, in de *babad* over Surapranala volgt, niet geheel juist is.

1) Over dezen zie men de vorige noot. Hageman geeft, Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XIII, 263 voor hem de bewindsjaren 1764 — 1773, terwijl hij 1768 vermeldt als het jaar waarin Besuki en Panarukan aan Han Boeij Ko kwamen, wat met hetgeen in de vorige noot voorkomt ook niet over een te brengen is. Dat ook deze Surapranala en zijn opvolgers eigenlijk Chineezen waren, mag men afleiden uit de namen, die Hageman tevens vermeldt, en hunne familierelatie voor zoover die uit de babad hier blijkt. Surapranala heette eigenlijk Tjiusing.

2) Volgens Hageman, die hem [?] Sumadiwirya en Baba Sam noemt, van 1773 — 1776.

3) Bij Hageman niet vermeld.

4) Volgens Hageman, die Baba Midoen als zijn Chineeschen naam geeft, van 1776 — 1793. Hageman geeft ook op, dat hij van 1793 — 1806 over Puger stond. Over hem vergelijke men de 10 eerste zangen van de babad Bandawasa.

5) Zie hierover de babad Bandawasa, waar Palenḍungan Balinḍungan luidt.

Babah Paḍang [1]) *sisilih,* met den titel *rangga.* Diens schoonzoon, Babah Mantuh (*mantu,* schoonzoon?), komt daarop, na den spoedig gevolgden dood van zijn schoonvader, aan het bewind, met den naam

Prawiradiwidjaya [2]). Onder zijn bestuur heeft de *patih* (Wiradipura) het hard te verduren.

Nu wordt de chinees Majoor Tjanpit [3]) heer van Běsuki.

In het bewind brengt hij geen verandering. Prawiradiwidjaya weet Wiradipura evenwel bij hem te bekladden, zoodat hij hem tijdelijk afzet en vervangen wil door een vroegeren *wakil* van Prawiradiwidjaya, den *djaksa* Měrtayuda. Deze betuigt Wiradipura's onschuld. Ook de *bĕṇḍe* heeft zich, zoolang als de *patih* reeds geen dienst meer deed, laten hooren. Ootmoedig komt dan, als de (chineesche) majoor van Bangěr door de lieden van Kěḍupok [4]) is vermoord, Tjanpit Wiradipura's hulp inroepen om Běsuki te vrijwaren, en die lieden te gaan opvatten [5]). Hij doet het.

---

[1]) Bij Hageman niet vermeld.

[2]) Volgens Hageman van 1793 — 1806. Hij heette ook, volgens dezen, Babah Panderman, wat zonder twijfel, behoudens dat Babah, een Javaansche naam is. De *babad* hier verhaalt, dat hij eerst na de komst der Engelschen is afgezet, voorts zegt de babad Bandawasa dat zijn opvolger, die dáár na Suraadiwikrama (1793 — 1806) aan het bewind kwam, na vijf jaren daar gestaan te hebben, naar Běsuki werd overgeplaatst. Ook dit brengt tot 1811. Mogelijk schuilt dan ook hier een fout in de cijfers bij Hageman. Het juiste in deze uit te vorschen zou een langdradig onderzoek vereischen en mij te veel tijd kosten Men zie nog bij de babad Bandawasa.

[3]) Han Tjam Pit Ko was de zoon van Han Boei Ko. Met den dood van zijn vader, in 1778 (de Jonge, XI, 449), gingen diens rechten op hem over. Hij moet dus al heer van Běsuki zijn geworden nog tijdens het regentschap van Suradiwikrama, 1776 — 1806. Het was aan hem dat Daendels in 1810 Běsuki en Panarukan verkocht, waarvan hier intusschen niet gerept wordt, evenals hier ook over den wederinkoop dezer landen door de Engelschen in 1813 eigenlijk gezegd niet gesproken wordt, daar slechts van het heengaan, het terugkeeren van Tjanpit naar Surabaya, wordt gewaagd, zie beneden.

[4]) De ligging van deze plaats heb ik niet uitgevorscht.

[5]) Hiermede is naar alle waarschijnlijkheid bedoeld de moord op Han Ki Ko

De lieden van Kĕḍupok vluchten, doch hij blijft vrij lang in Bangĕr. Te Bĕsuki teruggekeerd wordt hij weer aangesteld.

Drie jaren later veroveren de Engelschen Java, Madurĕtna (= Madura, Bangkalan), Sumĕṇkar (Sumĕnĕp) en Pamĕlingan (Pamĕkasan) [1]).

Majoor Tjanpit gaat naar Surabaya terug, en Pawiradiwidjaya wordt afgezet.

Tot *bupati* van Bĕsuki wordt aangesteld de zoon van den regent (*dupati*) van Bangil, die *bupati* van Pugĕr was, Suryadiningrat [2]). Hij was een slecht regent, die zich schuldig maakte aan ongeregeldheden en zich verrijkte ten koste van het Gouvernement. Daarin wordt hij geholpen door Prawiradiwidjaya (een zijner broeders), terwijl hij ook wil, dat Wiradipura met hem mede zal doen. Daar dit niet het geval is, wordt deze vervangen door zijn zoon *kyai* Sastradipura. Deze, die na zijne verheffing den naam Sumanĕgara draagt, wil evenwel de goede lessen van zijn vader niet uit het oog verliezen, evenmin als een andere zoon Mĕrtadipura, die daarom door den *bupati* zeer geplaagd wordt. Suryadiningrat wordt evenwel spoedig afgezet. Omdat de Heer Lawik schuld had aan den *dupati* van Bangil, en deze hem daarom had gemaand, licht Lawik Suryadining

---

in 1813, niettegenstaande volgens de babad de Engelschen eerst zoovele jaren later (3 jaren, zie beneden) op Java kwamen. Over dien moord zie men van Deventer, Het Ned. gezag op Java en onderhoorigheden sedert 1811, Deel I, bl. CXXV volgg.

[1]) In 1811.

[2]) Volgens Hageman, die hem evenals zijn voorganger Babah (Bapa staat er) Panderman noemt, van 1806—1813, en volgg , want Hageman's opgaven strekken zich slechts tot dat jaar uit. Over de vermoedelijke onjuistheid van 1806 werd boven reeds gesproken. Hij bleef regent tot 1817, in welk jaar hij, zie beneden, werd afgezet. Van daar de naam Kendang, dien Hageman evenzeer vermeldt. Pugĕr schijnt slechts van 1811, het vermoedelijke jaar dan van de overplaatsing van Suryadiningrat naar Bĕsuki, tot 18 3, in welk jaar het weder een eigen regent kreeg, onder Bĕsuki te hebben gestaan. Dit met het oog op de opgave van Hageman t. a. p. bl 263. Men zie de babad Bandawasa zang X, en de aanteekening daar.

rat, onder voorgeven van gezamelijk te Taman Toya kĕrta te zullen gaan baden, op, en laat hem naar Surabaya brengen. Ook zijne broeders, Prawiradiwidjaya en Sumadiningrat, worden naar Samarang [1]) verbannen. Op bevel van Lawik moet de *patih* van Bĕsuki hen naar Surabaya geleiden, terwijl onderwijl de zoon van den *rangga* van Bandawasa, Kĕrtakusuma, uit Bangĕr (waar hij *patih* was), tot (waarnemend) *patih* wordt aangesteld [2]).

(St. 38). Sumanĕgara had van Lawik bevel gekregen niet naar Bĕsuki terug te keeren, als deze nog niet te Surabaya was gekomen. Als zij nu reeds eenigen tijd daar zijn, merkt Prawiradiwidjaya hem op, dat hij (de *patih*) er wel gevangen zal moeten blijven, en raadt hij hem er zich dus maar te vestigen, wat Sumanĕgara niet kan aannemen, en later laat hem dan ook Lawik, na hem te Surabaya, in het publiek, te hebben geprezen, weer huiswaarts keeren, terwijl de anderen er in arrest blijven.

Na een maand evenwel komt ook Prawiradiwidjaya weer te Bĕsuki. Hij had Lawik veel kwaad van Rangga Kĕrtanĕgara (van Bandawasa) verteld, en beloofd de bewijzen te leveren. Na bij den resident [3]) te zijn geweest, gaat

---

1) Dit Samarang klopt minder met vervolg. Zij worden naar Surabaya gebracht, niet verder.

2) Volgens Bosch, t. a. p., bl. 486, werd Suryadiningrat ontslagen in 1817 en naar Surabaya met der woon verwezen. In dat jaar was daar provisioneel waarnemend resident P. H. van Lawick van Pabst (Hageman, in Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XIII 250), zooals o. a. ook blijkt uit van Deventer, Het Ned. Gezag enz. sedert 1811, deel I, bl 208, waar men den brief vindt, waarbij hij in dat jaar in die functie aan de Commissarissen-generaal het voorstel doet (eigenlijk) Madura tot een eigen residentie te verheffen. De *rangga* van Bandawasa, Kĕrtakusuma's vader, dit diene tevens tot toelichting van het laatste gedeelte van de *babad*, heette Kĕrtanĕgara. Bosch deelt t. a. p., bl. 486, mede, dat deze in 1813 van *patih* van Bandawasa tot regent werd benoemd, en bl. 487, dat hij dit tot 1824 bleef. Men zie over hem ook de babad Bandawasa. Kĕrtakusuma volgde zijn vader als regent over dat gewest op.

3) Resident van Prabalingga en Bĕsuki was in 1817 J. L. van Neukircher, gend. Nieuwenheim, vgl. Bosch, t. a. p., bl. 488, en Hageman, t. a. p. bl. 255.

hij met Mĕrtadipura en Tirtadiwangsa naar Bandawasa, dat zij bereiken en waar zij overleggen hoe zij tot hun doel zullen geraken. Moge het hun goed gaan, zoo eindigt het boek, moge het uitvallen naar den zin van de regeering, en zij hunne belooning behalen, *mugamuga salamĕta, ingkang anglampaheng kardi, mugamuga katrimaha mring nĕgara.*

Babad Bandawasa.

Na hetgeen reeds bij de babad Běsuki werd opgemerkt, is het niet noodig ook over de tweede *babad*, de babad Bandawasa, op eenzelfde wijze uitvoerig te worden, te minder omdat deze, een geschrift van denzelfden aard, de feiten die er in te vermelden waren, geregeld opsomt, en zij zelf den tijd aangeeft, waarop zij werd vervaardigd, A. D. 1840.

Zij handelt over den stichter van Bandawasa, Bagus Asrah, die achtereenvolgens opklimt tot *mantri* Astrataruna, tot *patih* Kěrtaněgara, eerst onder een regent van Bandawasa, en dan als zelfstandig *patih*, tot *rangga* Kěrtaněgara, regent van Bandawasa, waarna hij, nadat hij ontslagen is, *rangga sěpuh* wordt genoemd, zijn kroost, zijne begunstigers enz., doch is naar het schijnt niet voltooid, of slechts onvolledig hier voorhanden, daar zijn dood, die wellicht na 1840 plaats vond, er nog niet in vermeld staat.

Van de aanteekeningen beneden geldt hetzelfde als van die bij de babad Běsuki.

Onder de eigenaardigheden van de taal van dezen *těmbang*-tekst, die zich, zooals begrijpelijk is, ook kenmerkt door enkele woorden, waarin *e* door *i*, *o* door *u*, *i* door *e* en *u* door *o* vervangen is, vooral op het einde van een *pada lingsa*, doch ook wel op andere plaatsen, zijn er twee, waarbij even moet worden stilgestaan.

Eigenaardig is hier nl. het op verscheidene plaatsen te constateeren gebruik van het suffix *-nta*, met de waarde van een bezittelijk voornaamwoord van den 3^{en} persoon. Laten sommige plaatsen desnoods een andere verklaring

toe, uitdrukkingen als *dyan kiya patih ngandika maring arinta* (zijne vrouw); *anakira mati den-biyurakĕn samudra, nĕnggya marganta* (omdat hij) *kirḍa lawan kang parainja*, en andere, men zie bijv. VI, 31, zijn niet onzeker, en werpen ook op die dubieusen een eigenaardig licht, hoewel er ook weer zijn, waar het zeker met zijne gewone waarde is gebezigd.

Belangrijker evenwel is het herhaalde voorkomen van de *suku kĕmbung*, waar men een *pengkal* of niets verwachten zou. *Ri kalweka, ri mangsweka, tansweng, rasweng dumadi, kramweng rat* voor *ri kalyeka* enz., ten rechte *ri kaleka* enz., staan niet op zich zelf, en vinden zelfs tegenhangers in *sweki* = *saiki, alwardja* (*ala* + *ardja*). Onwillekeurig denkt men hier aan eene oplossing van *o* = *å* in *wa*. Daarop zou ook een *ḍangwani* = *anḍangani, ywan* = *yan, wwana* = *ana* of *wana*?, kunnen wijzen, doch bekend is het ook, dat de Javanen de *pengkal* gewoonlijk niet enkelvoudig uitspreken, maar haar doen klinken als *yw*, zooals o. a. ook duidelijk is uit Winter's transcriptie van vroegeren datum [1]). Het kan dus ook zijn, dat men hier de *pengkal* slechts door de *suku kĕmbung* vervangen heeft, daar de *w* in dien samengestelden klank toch den boventoon heeft.

De tekst, die hier en daar onduidelijk of in de war is, biedt verscheidene woorden en vormen die vreemd zijn. Intusschen is het onzeker of men in die gevallen al dan niet met fouten te doen heeft, daar ook dezulken met zekerheid kunnen worden aangewezen. Daaronder zijn evenwel niet te rekenen: *trami* voor *trima, anrangĕnaha* voor *anèrangĕna, limpang* voor *sĕlimpang, èngko* voor *kowe, mari* voor *wis, ginangsing* kramavorm voor *ginau* (*sinau*), *trinadjang* voor *tinaradjang, gĕduga* voor *kĕduga, nugĕlgulua* als ware de uitdrukking één woord, en anderen. Een onderzoek

1) Een aardige plaats in dezen tekst is met het oog hierop XIV, 33, waar staat [Javanese script] wat daar slechts zin heeft, als men het leest *radieng gĕnty-wanadri*, dat rijk was in een bosch veranderd.

ter plaatse zou hier noodig zijn. *Larkang* (kapmes, XIV, 36) en *pradĕg* in *duwung sapradĕgira* = *kĕris saprabot* (V, 3), zijn geen Javaansch, maar aan het Madureesch ontleend.

De verschillende zangen beginnen als volgt:

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]
6. [illegible]
7. [illegible]
8. [illegible]
9. [illegible]
10. [illegible]
11. [illegible]
12. [illegible]
13. [illegible]
14. [illegible]
15. [illegible]

INHOUDSOPGAVE.

Den Heere lofprijzende, de voorspraak van den profeet inroepende en aanspraak makende op de welwillendheid van den lezer, bericht de schrijver in een korte inleiding, dat hij de geschiedenis van de stichting van Bandawasa zal gaan verhalen (dichten), door den toenmaals nog jeugdigen *Rangga sĕpuh, ri kalweka ngyang angragum, sĕdjarah Bandawaseki, duk lagya wanadri baya, kareh Balambangan uni mangseka rĕkyana rangga, sĕpuh duk lagya taruni.* De dichter ving zijn arbeid aan op Woensdag Pahing 29 Djumadi-

lawal van het jaar Be akir 1768 (*sewu pitung atus iki, sawidak wolu langkungnja*), of het Hollandsche jaar 1840 [1]).

(Zang II). Kyai Rangga sĕpuh uit de desa Binor [2]), wiens voorouders oorspronkelijk van Pamĕkasan waren, was op jeugdigen leeftijd eigenlijk reeds een wees. Zijne beide ouders werden om een moord op een Pamĕkasaner gepleegd, verbannen, en hem, Bagus Asrah heette hij toen, restte alleen zijne grootmoeder. Hij werd onderhoorig gemaakt aan den *patih* van Bĕsuki, *patih alus* [3]). Zijne grootmoeder wil hem daarvan vrijkoopen, doch de *patih* neemt het geld slechts aan om het haar voor haar kleinkind terug te geven, bij die gelegenheid zijn latere grootheid reeds voorspellende.

Iets later wordt hij, wat in het voorafgaande reeds was aangeduid, dat gebeuren zou, *panakawan* bij den *rangga* van Bĕsuki, Prawiradikrama [4]), die gewoon was daarvoor ieder jaar een jongen te nemen. Hij was toen 10 jaar oud. Als hij tot den *rangga* wordt gebracht, bevinden zich in diens gezelschap o. a. de *djĕksa* Mĕrtayuda [5]), Djayatruna, Kidang (of Dang) gringsing, Kĕrtadjaya, (Sas)tradjaya,

---

1) Ten opzichte van dezen datum, die beantwoordt aan Woensdag 29 Juli 1840, terwijl de *wuku* Landĕp was, behoeft slechts een opmerking gemaakt te worden over het zeer eigenaardige Be akir, dat uitwijst dat men op Oost-Java, in afwijking van hetgeen elders geschiedt, in een *windu* niet schrikkelt in het 2e, 5e en 7e jaar (zooals in Palembang, Z. Celebes, en oudtijds in Banten), of in 2e, 5e en 8e (zooals op Java, behoudens in lateren tijd de Vorstenlanden), maar in het 3e, 5e en 8e jaar, waardoor daar de jaren ا ه ب ز د ب و ج heeten, en niet ا ه ج ز د ب و د of ا ه ج ز د ب و ج. Tenzij dat *akir* slechts stijlfranje is?

2) Op de grens van Besuki en Prabalingga, aan de kust.

3) Over dezen *patih* of *demang alus*, Wiradipura, zie men de Babad Bĕsuki, zang V.

4) *Rangga* was de titel van den regent van Besuki, die slechts hier Prawiradikrama heet, maar later en in de Babad Besuki Suradikrama genoemd wordt; doch Prawira in een synoniem van Sura. Over hem zie men de babad Bĕsuki, het einde van Zang V en het begin van zang VI, waar men in de noten reeds opgegeven vindt, dat hij, volgens Hageman, van 1776—1793 over Bĕsuki en van 1793—1806 over Pugĕr (of Bandawasa) stond.

5) Ook over hem zie men dezelfde babad.

Wangsengsari, Dipatruna, Dipawangsa, Mĕrtadjaya, Puspandriya, Wiratruna, Tambakyuda, Langlangyuda, Tjandratruna. Evenals iedereen is ook de *rangga* met den jongen begaan. Hij brengt hem bij zijn *sĕlir* njai Rambitan, die hem tot kind moet aannemen, en hem moet behandelen als Salya [1]) (een zoon van den regent?). Zij, die geen eigen kinderen had, koestert hem zeer.

Op 17-jarigen leeftijd doet hij geregeld *panakawan*-diensten. Op een zekeren nacht ziet de *rangga*, die den jongeman in de *pĕṇḍapa* vindt liggen slapen, licht van hem uitgaan. (Zang III.) Hij laat hem den volgenden morgen roepen, geeft hem een *pangot panjarik* (schrijfmes) te slijpen, en beveelt hem om er op een palmblad (*lantar* met twee *a*'s) mee te schrijven, als de jongeman het naar zijn genoegen heeft gescherpt. Asrah, die slechts lezen had geleerd, doet dat tot verwondering van zijn heer dadelijk zoo goed, dat deze hem den volgenden dag reeds toevoegt aan Kĕrtidjaya, die met de inspectie der dorpen belast is (*ngiṭing, makiṭing*).

Onder de neven van den Rangga was er een, voor wien deze om zijn groot verstand en zijn gave om in de toekomst te lezen groote hoogachting gevoelde. Dat was de *patih* van Panarukan, kyai Suradiwirya, dien hij als zijn ouderen broeder beschouwde, en wiens broeders Babah Pĕṭik, Babah Bangsan, en Babah Kekong [2]) om hun verregaande domheid, waarvan een staaltje wordt gegeven, bij deze erg afsteken. Hem raadpleegt hij dan ook, als hij een aanzoek wil doen om een beroemd schoone dochter van Tirtakusuma [3]), den *panĕmbahan* van Sumĕnĕp, en als deze het hem niet afraadt,

[1]) In zang VIII Saleh.

[2]) Ook uit deze namen blijkt weer, dat de hoofden in den Oosthoek in dien tijd voor een gedeelte Chineezen waren.

[3]) Hiermede kan slechts bedoeld zijn Tirtanĕgara II, die in 1767 zijn vader opvolgde, in 1768 Pangeran Natakusuma werd, later nog den titel van Panĕmbahan mocht voeren, en in 1812 overleed.

zendt hij hem, die hem ook voorspelt, dat hij *tumĕnggung* zal worden, met Kĕrtidjaya en Wangsengsari naar Oost-Madura om zijn aanzoek en de geschenken over te brengen. Den brief schrijft de rangga, die Arabisch, Javaansch en Hollandsch schrift kon schrijven, eigenhandig. Zij landen bij Kali Angĕt [1]) en maken (Zang IV.), door den *patih* Pulang Djiwa voor den *panĕmbahan* gebracht, bij wien zij o. a. den *pangeran Kornel* vinden, met goed gevolg hunne opwachting, (Zang V.) want het aanzoek wordt aangenomen. Met een brief en een kris (als voorloopig tegengeschenk) keeren zij terug. (Zang VI.) De *rangga* schrijft daarop naar Mayor Buwi, naar Mayor Tjanpit [2]), naar Gĕmbong [3]), en naar den *tumĕnggung* van Bangil [4]), van wien hij alles wat voor den bruidstoet noodig is ter leen vraagt en krijgt. Vervolgens draagt hij den *dĕmang alus* op, alles in orde te maken wat hij naar Madura zal medenemen; ook belast hij hem met de zorg voor Bĕsuki tijdens zijne afwezigheid. Wiradipura zal met hem medegaan [5]). Onder het geleide, dat hem volgt, is ook Bagus Asrah. Met drie schoten gesalueerd, een eer die hem ook later te Sumĕnĕp wordt bewezen, steekt hij in zee. Te Sumenĕp heeft het huwelijk in allen luister, die nauwkeurig beschreven wordt, en met veel staatsie plaats, wat het volk tot aardigheden

1) Ook Kali Wedang.

2) Over dezen zie men de babad Besuki.

3) En Ngawi (*lannawi*)?

4) Die naar alle waarschijnlijkheid zijn broeder was, zie babad Besuki

5) Met Wiradipura is hier bedoeld Wirasĕtra, de zoon van Wiradipura, den *dĕmang alus*, die na zijn vader, ook met den naam Wiradipura, in diens plaats *patih* wordt. Dan voert de jongeman dien naam hier reeds vóór hij er recht op heeft, iets wat men in de Javaansche *babad's* zelden aantreft. Dat Wiradipura, de *dĕmang alus*, te Besuki achterblijft, leert de tekst duidelijk. En staat: *Kyana rangga ngandika aris, datĕng kyana patya, dĕmang alus nĕngguh* (:) *pun paman tun* (nl. = *kantun*) *ing wuntat, d aga dalĕm* (;) ***Wiradipura*** *angiring, lawan sabalanira.* Eerst in zang X wordt verhaald dat de tweede Wiradipura zijn vader opvolgt.

aanleiding geeft. Hij logeert bij den *Pangeran kornel*, met wien hij groote vrienden wordt. Onder de personen daar aan het hof behoeven hier slechts vermeld te worden de *kĕpala* Giling (Gili?) en de *ḍae* (*ḍaeng*) Manḍang (Manḍar?, der Mandareezen).

Een onaangenaam intermezzo voor den *rangga* was het amokloopen van Pak Pitra(h) van Balimbing [1]). Deze steekt zijn *lurah*, den mantri Suradiwangsa, die altijd schold en keef, en hem ook nu weer onhebbelijk behandelde, overhoop. Tijdens de daardoor ontstane consternatie blijft de jonge Wiradipura geheel kalm. Eindelijk wordt Pak Pitrah door een mantri van Sumĕnĕp afgemaakt.

Ook Bagus Asrah dreigt de vreugde te verstoren. Hij heeft in jeugdige onbezonnenheid, hij is nu 18 jaar, een amourette met een gedienstige geest (*babu inja*) ten huize van den *pangeran kornel*. De *rangga* laat hem daarom door Suradiwirya wegbrengen, met het bevel hem op zee om te brengen. Deze heeft evenwel medelijden met hem en zendt hem naar Panarukan.

(Zang VII.) Na zijn terugkeer neemt Suradiwirya hem in dienst, en als de *rangga* iets later bij hem te Panarukan komt, laat hij Asrah zich versteken [2]).

Over den (vermeenden) dood van Asrah is *nyai* Rambitan hevig van streek. (Zang VIII.) Zij doet niets dan klagen.

Later durft Suradiwirya hem mede nemen naar Bĕsuki. De *rangga* herkent hem, en neemt hem weer in genade aan. Groot is de vreugde van *nyai* Rambitan over zijn terugkeer.

(Zang IX.) Asrah wil niet huwen, doch vindt toch zijne vrouw Bok Rara Sadiyah, die God daartoe bestemd had. Dit meisje was de dochter van Pak Supiyah, van Sumĕnĕp.

---

1) Zuid van Bĕsuki.

2) *Bagus Asrah sira, den-kon singidana, ing sungilsungil goneki, griyeng ramonan, tunggil gamèl gon* (lees: *gus?*) *westi*. Het is onduidelijk of hier al dan niet een plaatsnaam in schuilt; ook is het mogelijk dat ꦒꦩꦼꦭ꧀ꦒꦺꦴꦤ꧀ op een andere wijze uiteengenomen moet worden.

uit desa Parenḍnwan [1]). Diens vrouw, Bok Supiyah, was een dochter van een *mantri gèḍong* van Djayalĕlana, van Prabalingga; deze oorspronkelijk met 7 verwanten van Banjuwangi gekomen, had indertijd Prabalingga gesticht [2]). Pak Supiyah had 4 kinderen: Supiyah (d.), Gĕnḍok (d.), Uripsih (?) (z.), en de bewuste Rara Sadiyah (d.).

(Zang X.) Kort na zijn huwelijk met die prinses van Sumĕnĕp [3]) wordt Suradiwikrama tot *tumĕnggung* van Pugĕr verheven [4]), waar de krijgshaftige Surawidjaya *patih* wordt. Naar Pugĕr wil hij evenwel niet verhuizen. Voorloopig blijft hij nog te Bĕsuki, waar onderwijl de *dèmang alus* is overleden en diens zoon Wiradipura in diens plaats is gekomen. Intusschen laat hij waar nu Bandawasa is, door Asrah, dien hij op raad van Suradiwirya daarmede bepaaldelijk belast, hem tevens tot *mantri anom* met den naam Astrataruna aanstellende, een nieuwe *dalĕm* maken. Onder voorbidding van njai Rambitan, gaat deze met vier andere *mantri's* Puspadriya, Djatirta. Wiratruna en Djatruna, daarheen. Vier dagen hebben zij noodig om den weg er heen open te kappen. Dan maken zij een *ponḍok* ten oosten van de rivier, Z. W. van de kramat Dĕmangan. Toen ter tijde waren er nog maar enkele personen van de vroegere bewoners dier streken overgebleven, die bij 2, 3 en 4 personen daar in de desa's huisden. In het noorden vond men Balingseran, Tamban, Lĕḍug, en Bĕndera [5]); in 't westen

[1]) In het Sumènĕpsch, dicht bij de zuidkust, in de nabijheid van de grens met Pamĕka-an.

[2]) Dat hier dus al evenzeer als een nieuwe stichting wordt voorgesteld.

[3]) Er staat *sawuse krama patreka*. Dit zou in het verband misschien ook een andere bedoeling kunnen hebben, inzooverre als Asrah, zie boven, het aangenomen kind was van des *rangga's selir*, en er is juist over hem en zijn huwelijk is gesproken.

[4]) Zooals reeds werd aangegeven, in 1793.

[5]) Op de kaarten Glingsiran, Lĕdoq en Mendera. Ook in de babad Balambangan wordt een Tamban, variant Tambak, vermeld, zie Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XXXV, 455, met noot 3.

Selakambang en Selalĕmbu; in het oosten Tĕnggarang [1]), Pĕkalangan, Wanasari, Djurang djĕro, Tapen, Pradjĕkan en Wanabaya [2]); in het zuiden Sĕṇṭong, Bundĕr, Biting, Patrang, Baratan [3]), Djĕmbĕr, Rambi, Pugĕr, Sabrang, Manĕmpuh, Kĕṇḍang [4]) en Kĕting, waarmede men de grens heeft bebereikt; een 500 man allen te zamen genomen [5]). Astrataruna lag de *dalĕm* tusschen de rivieren Baliṇḍungan [6]), Grewengan en Kedji, aan de noordzijde van een 4 *bau* groote *alunalun*, met het front naar het zuiden, en de moskee met het front naar het oosten aan de westzijde ervan; in het noorden had men zoo den berg Kretek, den Wang (Yang, Hyang) in het westen, en den Raung in het oosten [7]).

De *tumĕnggung* betrekt de nieuwe *dalĕm*, en velen zijner verwanten volgen hem er heen.

Astrataruna wordt *djrutulis gĕḍong*, en weer iets later *niyaka pĕngayun*, tevens *djĕksanĕgara* voor de helft (van het gebied), want over de andere blijft Surawidjaya, die nog in Pugĕr is, in functie.

Suraadiwikrama sterft en wordt te Bangil begraven. Zijn opvolger is Suryadiningrat, een zoon van den regent van Bangil, dien Suradiwikrama tot zoon had aangenomen [8]).

---

[1]) Id. Taugarang.

[2]) Pĕkalangan, misschien Pĕkalongan (?); Djurangdjĕro, bedoeld is waarschijnlijk Djurang sapi; Wanabaya N. van Wanasari en W. van Pradjĕkan.

[3]) Baratan ligt noordelijk van Patrang.

[4]) Op de kaarten Manampu en Kentjong of Kentjang. Sabrang ligt O van Pugĕr.

[5]) De uitdrukking is onduidelijk, *pan kaetang gangsal atus tigangipun, kĕntjĕng djumpuh ḍuḍa raṇḍa, raṇḍa tjaluk ḍuḍa siti.*

[6]) In de babad Bĕsuki wordt verhaald dat Suraadiwikrama, na zijne benoeming tot *tumĕnggung* van Pugĕr, zich vestigt te Paleṇḍungan, dat den naam Bandawasa krijgt. Dit riviertje en de beide daarnevens genoemden zal men allen binnen de kota moeten zoeken.

[7]) De strophe, die hier op volgt, is mij onverstaanbaar.

[8]) Zooals reeds is aangegeven, volgens Hageman in 1806. Bosch geeft t. a. p. 483, het jaar 1801. Bij dezen vindt men ook verhaald dat Suryadiningrat

Astratarnna wordt nu *patih* van Bandawasa met den naam Kĕrtanĕgara, terwijl een verwante van den *tumĕnggung*, Rĕksanĕgara, *patih djĕro* wordt; *nayaka* wordt Puspandriya; *djĕksa* Wirarĕdja wordt vervangen door Malangkarsa (?); pĕngulu wordt Guru Maradi, en na den dood van Surawidjaya, den *patih* van Pugĕr, komt in diens plaats Rĕksanĕgara (de bovengenoemde?).

Na vijf jaar over Bandawasa te hebben gestaan, wordt Suryadiningrat regent van Bĕsuki.

De opengekomen plaats wordt daarop, doch met den rang van *patih*, geschonken aan den eigenlijken stichter (*tjakal-bakal*) van Bandawasa, aan Kĕrtanĕgara [1]); in overeenstemming met de onfeilbare voorspelling van mannen als de *patih alus* en Suradiwirya.

(Zang XI.) Bandawasa bloeit zeer.

Omstreeks dien tijd dringen er *kraman*'s in Pugĕr, onder Arya (of Arsa) Galeḍag [2]). Pugĕr onderwerpt zich, zoodat Rĕksanĕgara, de *patih* daar, met slechts een 20 Maṇḍareezen, alleen tegenover de opstandelingen komt te staan, van wie nog met name genoemd worden Wirasĕtja, Nalasĕtja, Kĕrtalĕksana en Abdurrasid [3]). Zijn vrouw raadt hem naar

vóór zijne benoeming tot regent van Pugĕr, regent van Bĕsuki zou zijn geweest en wel onder den naam Prawiraadiwidjaya, waardoor de opeenvolging der regenten van Bĕsuki nog duisterder zou worden. Tevens dient er hier nog even opgewezen te worden dat in de babad Bĕsuki ook nog van een broeder van Suryadiningrat wordt gewaagd, evenzoo Prawiradiwidjaya geheeten. Dat Suryadiningrat eigenlijk een zoon van den regent van Bangil was, wordt ook in de Babad Bĕsuki gezegd, waar in de aanteekeningen reeds een vermoeden omtrent zijn bewindsjaren werd medegedeeld, nl. dat hij van 1806—1811 over Pugĕr, van 1811—1813 over Bĕsuki en Pugĕr, van 1813—1817 over Bĕsuki alleen zou hebben gestaan. Dat een nader onderzoek geenszins overbodig is, gaf ik intusschen reeds vantevoren toe. Het jaar 1811 ontleende ik aan Bosch t. a. p. 484; de verder vermelde bijzonderheden maken het voorshands waarschijnlijk dat dat juist is.

[1]) In 1811 dus.

[2]) Hier bij vergelijke men het relaas bij Bosch t. a. p. 485 en 486.

[3]) XI, 5 en 6, 18 en 19; XII, 23 en in zang XIII. Wirasĕtja wordt XI, 19 Wirasĕntana genoemd, terwijl XII, 23 nevens hem nog een (Wi) ralĕksana

Sabrang te vluchten. Een Maṇḍarees tracht hem (in het Maleisch) moed in te spreken. De *patih*, die erg bevreesd is, besluit zich in schijn bij de opstandelingen aan te sluiten, om later hen in den rug aan te vallen. Hij zendt zijn vrouw naar Sabrang en geeft zich over. Arya Galeḍag benoemt daarop de vier genoemde personen tot legerafdeelingshoofden, laat Rĕksanĕgara te Pugĕr achter, en trekt tegen Bĕsuki op, met het plan Bandawasa te laten liggen. Dullasim, een schrijver van Rĕksanĕgara, had inmiddels aan Kĕrtanĕgara bericht gezonden. Dadelijk verzamelt deze zijne troepen, en tijgt hij naar Sumbĕr paṇḍan [1]), waar hij op raad van zijn mantri's zijnen manschappen een nacht rust gunt. Daar krijgt hij een brief van Arya Galeḍag, waarin deze hem bericht, dat hij den volgenden dag naar Bĕsuki zal optrekken, *arsa mĕrnataha agamaning Bĕsuki* (om er de godsdienst te regelen), Bandawasa niet zal aandoen, maar verwacht, dat hij, Kĕrtanĕgara, voor levensbenoodigdheden zal zorgen. (Zang XII.) Kĕrtanĕgara, wien zijn mantri's Puspadriya, Wiratruna (*uwa*), Wangsapatya (*uwa*), en Sĕtrawidjaya, den raad hebben gegeven zich te Lawan sapiṇḍah [2]), bezuiden de *kali* Gronggong [3]), te legeren, laat door Djayasĕtra hem een antwoord schrijven, waarin ook hij voorgeeft zich aan te zullen sluiten, doch tevens zendt hij bericht naar Bĕsuki, naar den *patih*, zijn *paman* Wiraḍipura, omdat daar ter plaatse op dat oogenblik de regent afwezig was [4]). Wiradipura verneemt zóó, dat er ± 400 opstandelingen zijn, en verwondert zich over het gedrag van den *patih* van Pugĕr, zijn *besan*, zeer. Den

---

voorkomt. Men zie ook de aanteekening hieronder bij zang XIII. Mogelijk is XII, 23 met (Wi)ralĕksana bedoeld Sĕtjalĕksana, de dĕmang van Djĕmbĕr, doch deze had zich reeds weer onttrokken aan de opstandelingen.

[1]) Vermoedelijk bij of in de kota Bandawasa.

[2]) Als voren.

[3]) Als voren.

[4]) Er staat *reh bupati sunja*; dezelfde uitdrukking wordt later nog eens gebruikt.

brief aan Arya Galeḍag, wien hij daarin ook verzocht had zonder *sandjata* te Lawan Sapiṇdah te komen, laat Kĕrtanĕgara door (Sé)trayuda, (Sĕ)traguna en Amongtruna overbrengen. Zij vinden Arya Galeḍag te Djĕmbĕr, waar hun hunne krissen worden afgenomen, en, als bij het optrekken der opstandelingen, Amongtaruna vooruit wil gaan om Kĕrtanĕgara bericht te brengen, wordt hem dat niet toegestaan, zelfs wordt hem verzocht zijn paard met dat van Arya Galeḍag te verruilen. Dan echter ontgaat hij hun, en verhaalt hij aan Kĕrtanĕgara, dat de vijand wel tweemaal zoo sterk is als de te Lawan sapiṇḍah vereenigde lieden van deze. Kĕrtanĕgara is verontwaardigd over het gebrek aan moed bij Amongtaruna, en schaart zijne manschappen om Arya Galeḍag te ontvangen en te staan. Met name worden genoemd: Djayalĕksana, Amongguna, Amongtruna, Puspadriya, Wirakusa, Wiralĕksana, Atmarĕdja, Atmatruna, Djiwatruna, Djiwasari, Djatirta, Tirtasari, Trawidjaya, Tradjaya, Tragĕnak (?), Tragati, Astramiruda, Kudarĕksa, Kudawiguna, Djasĕtra, Wangsapati, Wangsaguna, Wiratruna, Wirasari, Mesatanukeh, Mesaranu, Mesasura, Tirtalĕksana en Wangsengsari.

De *kĕḍaton* (te Bandawasa) en des *patih*'s vrouw waren ter bescherming overgelaten aan njai Purwadirĕksa en njai Anggawangsa [1] (*djageng njai patya, aneng djĕro kĕḍaton mangkè*), twee moedige vrouwen, die gaarne medeuitgetrokken waren, en van krijgsvuur blakende opsprongen, toen zij het geknetter van het geweervuur hoorden (*mirsa ungĕle kang sĕndjata andjumbul sami, karsanja mring payudan*). Een derde moedige vrouw was njai Djiwa, de vrouw van Pak Takrim. Zij geraakt echter in de war en kan zich niet goed houden, wat den schrijver gelegenheid geeft nog eens een staaltje van volkshumor mede te deelen.

Arya Galeḍag heeft Bundĕr [2]) bereikt. Sĕtraguna en

[1]) Hare mannen komen onder de bovenopgesomden niet voor.

[2]) Zie boven; tusschen Bandawasa en Sĕṇtong.

Sĕtrayuda weten met een 60 man, waaronder Sĕtjalĕksana, de *dĕmang* van Djĕmbĕr, te ontsnappen naar Loḍakon [1]) en van daar naar hun makkers.

De *patih* van Bĕsuki had onderwijl twee *panĕkar's* Djaya-asmara en Surengpati op onderzoek uitgezonden. Bij Grong-gong binden zij hun paarden ergens vast. Zij begeven zich tot Kĕrtanĕgara, doch nauwelijks zijn zij daar, of de *kraman's* naderen. Hun slaat de vrees om het hart, ijlings stijgen zij te paard, vergetende dat zij ze vastgebonden hadden. Door slagen steeds meer aangevuurd, hollen de dieren met hen in een kring rond, tot zij zich eindelijk losrukken kunnen en er nu met hen van doorgaan. Een van hen bereikt den *patih* van Bĕsuki. Dadelijk verzamelt deze zijne mannen om de *kĕḍaton* van den afwezigen regent te beschermen.

(Zang XIII). Het gevecht tusschen de lieden van Kĕrta-nĕgara en de *kraman's* is hevig. Wirasĕtja, Abdurrasid, en Nalasĕtja sneuvelen [2]); de twee laatsten door den piek *si* Rurup, van Kĕrtanĕgara, die door Mesatanokih (° tanukeh) gehanteerd wordt. Van des *patih's* lieden onderscheiden zich, behalve den genoemden Mesatanokih, Wangsapati, Wirataruna, Wangsengsari (die sneuvelt), Djayasĕtra (van Prabalingga), Djayalĕksana, Bagus Alim (van Sumbĕr bĕṇḍa [3])), Sarayuda (doordat hij de lijken reeds plundert gedurende het gevecht), en Atmarĕdja. Slechts Arya Galeḍag en Kĕrtalĕksana hou-

---

[1]) Op de kaart vindt men iets ten westen van Sĕṇṭong een Batudakon.

[2]) In str. 40 wordt ook nog gesproken van een Wiralĕksana (Kĕrtalĕksana? zie boven), evenals str. 11 eindigt: *kunang rowange prasami yen Abdurrusidnja, sĕkawan samya mati.* Kĕrtalĕksana komt later echter voor als de eenige overlevende van Galeḍag's voornaamste gezellen. Op drie wijst ook str. 13 van Zang XIV, waar staat *arya Galeḍag wus kĕna, tinigas murdanireki, binĕkta mring Pugĕr aglis, nulya pinandjĕr ta sampun, aneng Maṇḍaran mangko wĕtara murda pat iki,* d. z. het hoofd van Galeḍag benevens 3 andere. Het begin van str. 41 (van Zang XIII) moet in plaats van *adja kaṭah amunga pitu kewala,* luiden *adja kaṭah amungna iku kewala.* Er moet dus in str. 40 of een fout schuilen, of in *Wiralĕksana singgih* moet nog iemand anders steken, dan ik uitmaken kan.

[3]) Z. W. van Bandawasa.

den nog stand. Dan mengt zich Kĕrtanĕgara zelf in het gevecht, wat ook deze beide opstandelingen doet vluchten. Amongtaruna wordt opgedragen Galeḍag te achterhalen, en bevel wordt er gegeven (str. 40 en 41) den bovenvermelden gesneuvelden opstandelingen het hoofd afteslaan. Dit doen Pak Gĕṇḍak en Bagus Alim. Daarna keert men naar Bandawasa terug, om den volgenden morgen naar Pugĕr op te trekken en den nacht in vrolijkheid door te brengen.

(Zang XIV). Kĕrtanĕgara zendt bericht naar Bĕsuki, en vertrekt naar Pugĕr. Te Baratan [1]) vindt hij den *patih* van Pugĕr met de Maṇḍareezen. Over deze ontmoeting worden twee overleveringen medegedeeld, in de eene waarvan melding wordt gemaakt van een zwaard (*pĕḍang*) van Kĕrtanĕgara si Tunggul wulung, afkomstig van Bawiyan, van staal, een *lamĕng*, doch die beiden berichten dat zij vriendschappelijk afloopt, volgens die eene weer, omdat Kĕrtanĕgara de relatie waarin de *patih* van Pugĕr stond tot den regent van Bĕsuki en Suradiwirya, den patih van Pĕnarukan, niet uit het oog verliest. Hij zendt hem naar Bandawasa, gaat dan verder en bereikt Djĕmbĕr. Inmiddels (str. 13) is Kĕrtalĕksana gegrepen, en Arya Galeḍag gedood en onthoofd. Zijn hoofd wordt met dat van die anderen in de Maṇḍaran, te Pugĕr ten toongesteld. Al de gevangenen worden naar Bĕsuki opgezonden, van waar zij naar Bandjar (Bandjarmasin) verbannen worden. Kĕrtanĕgara word tot belooning benoemd tot *rangga* over Bandawasa [2]), waaraan Pugĕr wordt toegevoegd onder een *dĕmang*, Atmarĕdja, die in de plaats van den ontslagen *patih* wordt gesteld. Ook krijgt hij een geschenk in geld, 4000 (van den standaardmunt).

Kĕrtanĕgara had 3 kinderen:

1°. een dochter, Rara Kamidjah, die huwt met Gus Sarah, later Djayadiwirya; uit dit huwelijk werd een zoon

[1]) Zie boven Zang X.

[2]) Volgens Bosch t. a. p. bl. 416, geschiedde dit in 1813.

geboren Djaka Kariya, later Astrakusuma, en *mantri kopi* in het district Waringin.

2°. een zoon Bagus Sariyah, later Kërtakusuma, *ngabehi* en *patih* van Prabalingga [1]). Deze huwt met een dochter van den regent Bangil, die tevens een kleindochter was van Nitinëgara, den regent van Gëmbong (Pasuruhan). Bij deze vrouw, die vroegtijdig sterft, heeft hij 3 kinderen: Raden Aisah (d.), Rad. Suwardi (z.) en Rad. Arisah (z). Andere kinderen van hem bij andere vrouwen waren *rara* Amunah (d), (die huwt met een zoon van den *dëmang* Nitidirëdja, Rëksadirëdja, die *mantri kopi* is geweest te Tapen, in Pradjëkan), Puntara (?) (z.), Sudanara (z.), Suwandagëni (z.), Guntara (z.), *rara* Samintën (d.), en *djadjaka* Ahmad, later Nilaprabangsa, die eigenlijk de oudste van al zijn kinderen was.

3°. een zoon Kërtawikrama. Deze huwt met een dochter van Sumanëgara, den *patih* van Pëludjëngan (Bësuki), die dus tevens een kleindochter van Wiradipura en een achterkleindochter van den *dëmang alus* was, terwijl zij door hare moeder ook Suradiwirya tot grootvader had. Hunne kinderen, een 7-tal, waren: Sasiwiradi (z.), later Kramakusuma, Andakasasi (z.), Supatmi (d.), Daleka (d.), Sutriyah (d.), Umisalamah (d.), en Anibah (d).

Kërtanëgara treedt af en wordt opgevolgd door zijn zoon, den *patih* van Prabalingga, Kërtakusuma, die ook *rangga* wordt [2]). Bandawasa bloeit onder hem tot vreugde van staden van landlieden zeer.

---

1) Vergl. de babad Bësuki, den laatsten zang, vóór str. 38, en de aanteekening daar.

2) Volgens Bosch t. a. p., 487. had dit plaats in 1824, Wat de reden van het ontslag was, wordt niet medegedeeld. Te oordeelen naar hetgeen Kërtanëgara daarna nog verrichtte, moet hij nog vrij kras zijn geweest. Onwillekeurig zoekt men daarom in het slot van de Babad Bësuki nog iets anders, dan men op het eerste gezicht vermoeden zou, dat er mede bedoeld is. In hetgeen ik aan de nhoudsopgave van dat boek vooraf liet gaan, stond ik daarbij reeds een oogenblik stil. Hier dient nog opgemerkt te worden, dat het onderzoek of liever

De oude *rangga* kan het, nadat hij ontslagen is (*kendang*), in de *kĕdaton* niet uithouden (*gĕrah uyang*). Hem hinderde het voortdurend dat zijn jongste zoon (Kĕrtawikrama) ook niet een goede betrekking had (*tan tumut mukti sari*). Daarom ging hij een streng leven lijden. Hij krijgt eene openbaring, dat hij naar Kuripan moet gaan. Dat was een plaats waar in oude tijden een *kĕdaton* was geweest [1]), maar nu een ondoordringbaar bosch was, waar slechts wilde dieren huisden en geen menschen meer kwamen. Wie zijn wensch verneemt, gaat met hem, 8 personen, Mas pĕngulu, Imrani, Wiranala, Ardimeruh, Sĕtragati, Wirasĕtra, (Ang) galĕksana en Lĕmbu Kitri. Dezen maken alles voor den strijd tegen het woud gereed (*pan sumadya sagagamaning prang alas*). Met wilde dieren hebben zij geen ontmoetingen; toch ziet de *rangga sĕpuh* den koning der dieren (*ratu ning satu*), zoo groot als een neushoorn, doch deze ontwijkt naar de Kretek [2]). Na zeven dagen vinden zij eene schoone vlakte met heerlijk water, de kali Tanggul, en een schoon uitzicht, in het N. O. de Yang, N. de Kĕndĕng, N. W. de Lemongan [3]), W. de Smeru en in het zuiden de zee. De oude *rangga* beschrijft hun hoe het land, dat voor een vestiging gekozen wordt, er later uit zal zien als een welvarende streek,

---

het zoeken naar de bewijzen van zijne beweringen, van Prawiradiwidjaya, voor Kĕrtanĕgara minder gunstig kan zijn uitgevallen, doch het ontslag volgde dan zeker vrij laat, eerst na 6 of 7 jaren. In de babad hier wordt ook van Kĕrtanĕgara na zijn aftreden de term *kendang* gebruikt. In 't Wdb. wordt opgegeven dat 't het hooge woord voor verbannen is; het wordt ook daar gebruikt, waar er slechts sprake is van een verjagen uit de kraton, en afgezet, onttroond, dat verbanning of verlaten van het rijk haast altijd in zich sluit, zou dus misschien beter zijn.

1) Over de oudheden in het Pugĕrsche, zie men de verwijzingen bij en nadere mededeelingen van Dr. R. D. M. Verbeek in diens Oudheden van Java, bl. 320 en volgg.

2) Zie boven zang X.

3) Gewoonlijk Lamongan.

met rijstvelden [1]), tabaksaanplantingen en suikerriettuinen. (Zang XV). Gedurende al den tijd dat men daar was, sliep hij niet. Hij was vol met de gedachte dat dit bosch weer eens een stad zou worden. Na twee jaar was het bosch omgehakt. Vele menschen kwamen er heen. Het plan voor een stad met een *alunalun* van 4 *bau* en de *dalĕm* in het noorden, en daarachter de *kali* Tanggul [2]), wordt gemaakt, en met toestemming van den regent van Bĕsuki noemt hij de plaats Tunggul Kuripan [3]). Men vond daar allerlei soorten van vruchten en in een iets zuidelijker gelegen *rawa* velerlei visch. De plaats trekt vele menschen. Die ontginning heeft plaats gehad in 1830 (*sewu wolung atus dridasi*). Men krijgt er vrijdom van heerendiensten voor 10 jaren, te beginnen met 1832. Toenmaals was de *rangga*(?) nog niet gestorven (*lagya dereng tumĕkeng djangdji*); door hem wordt, met reeds verkregen toestemming van den regent van Bĕsuki [4]), om over die plaats te waken, aangewezen (*kang tinuding tumĕngga, denira ta kya sĕpuh, lawan sampun kaidinan, denira sang sri bupati, kang ngĕdalyan Basukya* iemand, die niet met name meer wordt genoemd, omdat het boek eindigt met de juist overgenomen woorden, doch vermoedelijk Kĕrtawikrama was, over wiens toekomst de oude *rangga*, zie boven, zoo zeer in zorg verkeerde.

Geheel duidelijk is de laatste strophe niet. Ook elders treft men in het boek onduidelijkheden aan, die evenwel gewoonlijk door het verband worden opgehelderd.

---

1) Waarvan de opbrengst te Kraksan verkocht zal kunnen worden, *bras parya, andjog Karaksan padoling.*

2) Waarnaar de hoofdplaats van het dusgenoemde district heet.

3) Zóó, tot driemalen toe. Vermoedelijk moet het Tanggul Kuripan zijn.

4) Ook hier wederom, wordt er toestemming gegeven door den regent van Bĕsuki alsof de streek onder dezen en niet onder Kĕrtakusuma, Kĕrtanĕgara's zoon en opvolger, stond

Naschrift.

Bij de voorafgaande behandeling van de babad Bĕsuki is niet gewaagd van het verslag over deze *babad* van Raden Adikusuma in de Bintang Timor van 1877, N°. 91, noch van dat van Prof. Dr. A. C. Vreede in zijnen Catalogus van de Javaansche en Madoereesche handschriften der Leidsche Universiteitsbibliotheek.

Men zal dat billijken, want het eerste, in een eenvoudig Maleisch geschreven, krioelt van fouten tegenover den Javaanschen tekst, ten gevolge van de omstandigheid dat Adikusuma den inhoud van de *babad* slechts van hooren zeggen kende, en het tweede is al evenzeer niet te gebruiken, daar bij eene vergelijking aan het licht komt:

dat de schrijver van den Catalogus genoemd verslag welbeschouwd heeft overgenomen;

hij het op verschillende plaatsen verkeerd vertaald heeft;

de talrijke en kolossale fouten, welke er in voorkomen niet heeft opgemerkt, niettegenstaande hij vooral op het einde eenige wijzigingen en aanvullingen aanbracht, die slechts kunnen berusten op een inzage van den Javaanschen tekst;

het, door verder nog enkele bijzonderheden, die goed waren weergegeven, te corrigeeren in iets wat niet deugt, nog slechter gemaakt heeft;

verzuimd heeft het aan te vullen met dat gedeelte van het verhaal, dat Adikusuma van zijn zegsman blijkbaar niet gehoord heeft, doch in het hs. [1], aan het slot, niet wordt gemist;

---

1) Zooals ook uit den Catalogus blijkt, raadpleegde de Heer Vreede ook het oorspronkelijke handschrift, n°. 64 der Jav. Hss. van het Bat. Gen., waarvan het Leidsche een afschrift is.

en er aanteekeningen van taalkundigen aard aan heeft toegevoegd, die, op ééne na (*dupati*), welke ik boven stilzwijgend overnam, op niets berusten, daar de tekst er of geen aanleiding toe geeft, of het tegenovergestelde leert.

Hoewel het na hetgeen ik over dien Catalogus reeds opmerkte, niet meer noodig is, nog nader aan te toonen dat in dat boek de Javaansche literatuur en wat daarvoor door anderen reeds werd geleverd, treurig mishandeld is, kan het toch geen kwaad, nu hier toevallig over de babad Bĕsuki moet worden gesproken, ook even te wijzen op de bladzijden, die over deze babad loopen, bl. 123—126. Ik acht intusschen wat zooeven hierboven werd gezegd, reeds voldoende.

Dat Mr. Grashuis er toe kwam zich aan te gorden tot de verdediging van het boek, is slechts op ééne wijze verklaarbaar.

Met onvoorzichtig en onverstandig een boek te prijzen, waarvoor met bewonderenswaardigen ijver zoovele duizende bladzijden zijn doorgekeken, zonder dat ze verstaan of begrepen werden, stelt men immers slechts eigen onkunde aan de kaak?

Een ieder die bij het boek ook raadpleegt wat de schrijver als stof heeft verwerkt, of er bij te pas bracht, moet overal tot de merkwaardigste ontdekkingen komen, van onvolledigheid hier niet sprekende, en geen zaakkundige kan met mij in dit opzicht van meening verschillen.

Hoe Mr. Grashuis ook daar, waar hij zelf iets over de Javaansche literatuur tracht te leveren, zooals bijv. over de Menak, — zonder dat boek zelf, noch ook bl. 37—68 van den Catalogus te kennen, — in's Blaue hinein redeneert, zal met den tijd wel aan den dag komen. De beantwoording van de over de Menak uitgeschreven prijsvraag zal toch in de eerste plaats moeten bestaan in het vaststellen van het tegenovergestelde zijner beweringen, en eene correctie van het volslagen onbruikbare, zoo herhaaldelijk tot een glimlach

dwingende referaat over de Menak van Yasadipura I (= de bij van Dorp uitgegeven tekst) in den Catalogus.

Aug. 1893, WELTEVREDEN.

LIJST

van ingekomen boekwerken gedurende het 3e kwartaal 1893.

Barth (*A.*), Bulletin des religions de l'Inde (Extrait du revue de l'histoire des religions — Annales du Musée Guimet). Paris 1893. 8°. — Van den schrijver.

Bertsch (*L. G.*), Woelang Sastrå Anggittanné. 1e en 2e stuk. Leiden. 8°.

Birdwood (*Sir George*) and Foster (W.), The register of letters etc. of the Governour and Company of Merchants of London trading into the East Indies 1600—1619. London 1893. 8°.

Blommestein (*W. van*), Pengadjaran baek daripada ilmoe spiritisme atau rahsia, bageimana kita orang dapat bitjara dengan orang aloes dan mengetahoewi segala halilwal kahidoepan orang aloes di achirat. Terkarang di dalam behasa ollanda oleh toean —. 1e en 2e stuk. Batavia 1893. 8°.

Blumhardt (*J. F.*), Catalogue of Hindustani printed books in the library of the British museum. London 1889. 4°.

———, Catalogue of Marathi and Gujarati printed books in the library of the British museum. London 1892. 4°.

———, Catalogue of Bengali printed books in the library of the British museum. London 1886. 4°.

Ilmoe petangan dari sa-orang jang mempoenjai ilmoe firazat pada djaman poerbakala ja-itoe jang di pergoenahken oleh maha radja: *Boen Ong*. Swatoe perkara jang gaib, maka dapetlah di katahoei olehnja.

Di karangken kombali dengan menoeroet toetoer boeninja. 1892. 8°.

Brero (*P. C. J. van*), Iets over de beginsymptomen bij de algemeene progressieve paralyse. [Overgedrukt uit het geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie. Deel XXXIII, aflevering 4.] Batavia 1893. 8°.

Handbook of information for intending settlers in *British New Guinea.* Brisbane 1892. 8°. — Van den Heer J. Bensbach.

Verzeichniss von Reisewerken aus dem Verlage von *F. A. Brockhaus* Leipzig 1892. 8°.

Cats (*Jacob*), Alle de werken van den heer —. Amsterdam 1661. 4°. — Van den Heer Logeman.

Diephuis (*P. J.*), Een geval van Scarlatina pemphigoidea (?) (Met een curve). [Overgedrukt uit het geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie. Deel XXXIII, aflevering 4.] Batavia 1893. 8°.

Djamʿoel-fâwa'id . . . . karangan hamba jang la'ip *ʿOethman b. Abdallah b. Aqīl b. Jahja al-ʿAlawi.* جَمْع
اَلْفَوائِد مِما يَتَعَلَّقُ بِصَلَاةِ الْجُمْعَةِ وَالْمَساجِدِ ارتين همفونن
سكل فايده درفد يڠ برتعلق فد سمبهيڠ جمعة دان فد سكل
حكم مسجد كراڠن همب يڠ ضعيف عثمان بن عبد الله بن
عقيل بن يحيى العلوي الحسني غفر الله له ولوالديه امين
Batavia, 1310. H. — Van den schrijver.

Douglas (*R. K.*), Catalogue of chinese printed books, manuscripts and drawings in the library of the British museum. London 1877. 4°.

Eijkman (*Dr. C.*), Open brief aan—. [Overgedrukt uit de veeartsenijkundige bladen voor Nederlandsch-Indie. Deel VI.] Batavia 1892. 8°.

Haan (*Dr. L. J. Eilerts de*), Een en ander over de vaccine. [Overgedrukt uit het geneeskundig Tijdschrift voor

Nederlandsch-Indie. Deel XXXIII, aflevering 4.] Batavia 1893. 8°.

Haas (*Dr. E.*), Catalogue of Sanskrit and Pali books in the British museum. London 1876. 4°.

Government of *India*. Legislative department. The Coorg code. Second edition. Calcutta 1893. 8°.

Jonge (*G. W. Kiewiet de*), De leer der methoden van het klinisch onderzoek bij inwendige ziekten ten gebruike bij het onderwijs aan de school tot opleiding van Inlandsche geneeskundigen, op verzoek van den chef over den geneeskundigen dienst zamengesteld door —. Batavia 1893. 8°.

أسنى النقولات من نصوص الائمة الثقات في ضمنها الا يات البينات
واحاديث خير البريات في مسآئيل واقعات جمع الفقير الى
عفو ربه محمد بن عبدالله الجفري العلوي ادام النفع به امين
هذه الأسئلة وردت على السيد عثمان بن عبدالله بن عقيل
بن يحيي وَطُلِبَ منه الجواب عليها فاجاب على كل سوال
منها حسبما سطر تحت هذا

Leiddraad bij het godsdienst-onderwijs. Batavia en Noordwijk 1893. 12°.

Korte *leiddraad* bij godsdienst-onderwijs. Batavia en Noordwijk 1891. 12°.

M. C. P. (*Mr.*), De priesterrechtspraak in Z. W. Celebes. Batavia 1893. 8°. — Van den schrijver.

Maasland (*H. F. P.*), Enkele gynaecologische mededeelingen. [Overgedrukt uit het geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie. Deel XXXIII, aflevering 4.] Batavia 1893. 8°.

Matthes (*Dr. B. F.*), De boeken van Samuel, in het Boegineesch vertaald. (Uitgegeven voor rekening van het Nederlandsch Bijbelgenootschap). Amsterdam 1893. 8°. — Van den schrijver.

مپننڠکن هاني بيمبڠ ديدالم فريحل جمعة فلمبڠ (Mĕnjĕnangkĕn ha-

di Palembang didalĕm prihal djoem'at Palembang. Antwoord van Sajjid *'Oethman b. Abdallah b. Aqīl Alawī* op vragen, door Palembangers tot hem gericht betreffende den Vrijdagsdienst en de moskeeën te Palembang.) Batavia 1893. — Van den schrijver.

Meijer (*J. J.*), La condition politique des Chinois aux Indes Néerlandaises. (Extrait du T'oung-pao, Vol. IV, N°. 1, 2). Leide 1893. 8°. — Van den schrijver.

De meetinstrumenten in gebruik bij den topographischen dienst in *Nederlandsch-Indië*. Samengesteld bij de VII[de] afdeeling van het departement van oorlog (onderafdeeling topographische dienst). Batavia 1893. 8°.

Inhoud van het summier zieken-rapport van *Nederlandsch-Indië* over het jaar 1892. 8°.

Nijhoff (*M.*), Catalogue d'un choix de pièces historiques curieuses et rares des XVe, XVIe et XVIIe siècles en vente aux prix marqués. (Magazijns-catalogus N°. 228). 's Gravenhage 1891. 8°.

R. M. D. R. alias Soeriodarmo, Hikajat Don Juan atawa tetamoe artja (de steenen gast). (Tersalin dari kitab bahasa Wolanda) Batavia—Solo 1893. 8°.

Radersma (*J.*), Rapport omtrent proeven over den invloed van dakbedekking op de temperatuur binnen veldbarakken. [Overgedrukt uit het geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie. Deel XXXIII, aflevering 4.] Batavia 1893. 8°.

Ravesteijn (*P. J. van*), Weten en doen. Handleiding bij het spreekonderwijs in de aanvangsklasse der Indische lagere school. Batavia 1893. 8°.—Van den Heer D. Th. Regensburg.

Roest. (*Th. M.*), Essai de classification des monnaies du comté puis duché de Gueldre. Bruxelles 1893. 8°. — Van den schrijver.

———, Médaillon au buste de Joann Lotin. [Overgedrukt uit het „Tijdschrift van het Ned. Gen. voor Munt- en

Penningkunde.] Amsterdam 1893. 8°. — Van den schrijver.

Schaepman (*Dr. H. J. A. M.*), Jan Pieterszoon Coen. Rede uitgesproken te Hoorn op 30 Mei 1893. 's Gravenhage 1893. 8°.

Schulze (*F.*), West-Java. Traveller's guide for Batavia and from Batavia to the Preanger regencies and Tjilatjap. With 9 sketches. Batavia 1894. 12°.

ايكي كتاب صفة روڠ فوله سرت سكيهي وكوفي اسلام لن ركوني ايمان
ايكو كلون بوعس جوا . . . . . . دين اتور كاول كڠ
ضعيف عثمان بن عبد الله بن عقيل بن يحيى العلوي
الحسيني غفر الله عنه امين اڠ نكار بتاوي هجرة ١٣١٠

Sipat rong poeloeh (kitab —) door Sajjid *ʿOethman bin Abdallah bin Aqil bin Jaḥja al ʿAlawi.*
Batavia 1310 H. 8°. Titel op den omslag: ايكي كتاب التوحيد صفة روڠ فوله — Van den schrijver.

Stirum (*Mr. O J. H. Graaf van Limburg*), Eenige mededeelingen over den rechtstoestand der Inlandsche christenen in Britsch-Indie. [Overgedrukt uit de Indische Gids, Juni- aflevering 1893.] Leiden 1893. 8°. —Van den schrijver.

Libreria de *V. Suárez*: Extracto del catálogo n° 1, 2. Madrid, s. d. 8°.

تَحْصِيلُ الْمَرَامِ مِمَّا يَتَعَلَّقُ بِتَكْبِيرَةِ الْإِحْرَامِ ارتين انيله تلداكن
مقصود در فد بارڠيڠ تعلقن فد تكبيرة الاحرام اداڽ
كراڠن صاحب يڠ ضعيف عثمان بن عبدالله بن عقيل
بن يحيى العلوي غفر الله عنه امين

Taḥṣîl al-marâm. . . . . karangan . . . . . . *ʿOethman bin Abdallah bin ʿAqil bin Jaḥja al-ʿAlawi.* Batavia 1310 H. 8°. — Van den schrijver.

Tru'o'ng-Vinh-Ky (*P. J. B.*), 輿圖說畧 Du Do Thuyet Lu Oc. Précis de Géographie. Saigon 1887. 12°.

———Catalogue des ouvrages publiés et édités jusqu'à ce jour par —. Saigon 1889. 8°.

———通類課程 Miscellanées ou lectures instructives pour lès élèves des écoles primaires, communales, cantonales et les familles. Mai-Dec. 1888, Janvier-Oct. 1889, Août 1888 et Juillet 1889. Saigon 1888/89. 8°.

———四書 Tú Tho. Quatre livres classiques en caractères Chinois et en Annamite.

———No. 1 大學 Dại-Học. Grande étude. Texte en caractères avec transcription en Quoc-Ngu, signification mot à mot, et en regard traduction littérale. Traduction en bon annamite et Analyse raisonnée en langue vulgaire.

———No. 2 中庸 Trung-Dong. Juste et invariable milieu, etc. Saigon 1889. 8°.

———南字隸譯訓典 Dictionnaire Annamite-Français. Tu-vi tiêng. Annam giai-nghiatiêng Phangsa. Saigon 1889. 8°.

———Vocabulaire et exercices pratiques du cours de langue Siamoise. Saigon 1890. 8°.

———金雲翹傳 Kim, Vân, Kiêu Truyên. Poëmes populaires annamites. Transcrits en Quoc-Ngu. Précédés d'un résumé analytique du sujet de chacun N°. 3. Saigon 1890. 8°.

———漢字話今古源流講集 Cours de littèrature mandarine Annamite (Chinoise). Saigon 1891. 8°.

———南國字話言語總解 Cours de littérature Annamite. Saigon 1891. 8°.

———士院書譜 Catalogue des ouvrages publiés et édités jusqu'à ce jour, à l'usage des écoles Indo-Chinoises. Choquan (Nhan-giang) 1892. 8°.

——— Vocabulaire et exercices pratiques du cours de langue Malaise. Saigon 1893. 8°.

BIJLAGE X.

VOORWERPEN

UIT DE

WESTER-AFDEELING VAN BORNEO, AAN HET GENOOTSCHAP GESCHONKEN DOOR DEN HEER

S. W. TROMP,

Resident van genoemd gewest.

---

1. **Hoed** van insangbladeren, gemaakt door Chineezen van *Tajan.*

2. **Hoed** van lĕdangbladeren, gemaakt door Maleiers van *Tajan.*

3. **Tanggoi randoek** = hoofddeksel door *Randoek*-Dajaksche vrouwen (*Sintang*) gevlochten van rotan sĕgah en bamboe; door mannen gedragen.

4. **Tanggoi batoe keekap** = hoofddeksel door *Sintang*-Maleische vrouwen van *Batoe Keekap,* een kampong aan de *Beneden-Melawi* vervaardigd; gedragen door mannen en vrouwen. De buitenzijde bestaat uit daoen djĕrĕnis. De binnenzijde is van proepoek.

5. **Toedoeng kalo** = hoofddeksel van de *Sĕgĕlam*-Dajaks nabij Tajan; gevlochten van gespleten bamboepindjen.

6. **Dajaksche toedoeng**; ander model.

7. **Biezenmand** of **doos**, loeboeh (Maleisch) ipoeh (Dajaksch), van de *Pantoe*-Dajaks, dicht bij *Njabang* (*Landak*); gevlochten van sĕkè-bladeren; worden verkocht op de Chineesche pasar te *Njabang*;

8. **Padi-mandje** (tanpong pĕmbĕnèh) van de *Ménjockei*-Dajaks (*Landak*); wordt gebruikt bij het uitzaaien van padi;

de stijltjes zijn van rotan; het vlechtwerk is van gespleten bamboe; de bovenste rand is gespleten akar bangkil (liaan); de roode kleur is aangebracht met gĕtah djĕrnang, de zwarte eveneens, waarbij de djĕrnang zwart gemaakt wordt in den rook van brandende damar.

9. t/m. 14. **Mandjes,** vervaardigd door *Randoek*-Dajaks, zoowel mannen als vrouwen (*Sintang*).

15. **Sirih-doos** (oetar pĕlimping of pĕsirak), vervaardigd door *Randoek*-Dajaksche vrouwen, van rotan sĕgah; voor mannen zoowel als voor vrouwen (pĕlimping = langwerpig vierkant).

16. **Pĕmangzei** = langwerpige schepmand van rotan; herkomst als voren; dient om er kleine visschen mee te scheppen en om er groenten in uit te wasschen.

17. **Bĕrioet** = draagmand van rotan voor mannen; herkomst als voren.

18. **Mandje** van rotan om er groenten in te wasschen; van de *Sĕkajam*-Dajaks (*Sanggau*).

19. **Djerai** = mand van rotan om koopwaren in te bergen, van de *Méntakei*-Dajaks (*Sanggau*).

20. **Djangkok** (Dajaksche droogmand) van rotan van de *Oeloe Sĕkajam*-Dajaks (*Sanggau*); gebruikt om padi uit het veld te halen.

21. **Ambin** (mand om de geoogste padi binnen te halen) van de *Kĕdoekoel*-Dajaks (*Sanggau*).

22. **Pĕnangkin** = padimand van rotan vervaardigd om padi in te vervoeren; van de *Sékajam*-Dajaks (*Sanggau*)

23. **Mandje** van rotan voor zaadpadi van de *Kĕdoekoel*-Dajaks (*Sanggau*).

24. **Apih** = reismand van rotan van de *Oeloe Sĕkajam*-Dajaks (*Sanggau*).

25. **Naaimandje** van bamboe (sampit); van de *Sĕkadau*-Dajaks.

26. **Sirih**-taschje van rotan (handelsartikel) van de *Riboen*-Dajaks (*Sanggau*).

27. **Sirih**-taschje van de *Sekajam*-Dajaks van rotan-sĕgah; het bevat 2 bamboe-kokertjes, welke dienen voor kalk en tabak, terwijl de sirih-bladeren met stukjes gambir erin in een afzonderlijk pakje van opéh pinang bewaard worden; het mesje (singah) dient om de pinangnoot te snijden; deze noten worden, ontdaan van den schil, los in het taschje meegenomen.

28. **Selapoe** (mutsje van bĕmbĕm; van de *Sĕkajam*-Dajaks (*Sanggau*).

29. **Mutsje** van sĕkė-bladereh; van de *Mĕnjoekei*-Dajaks (*Landak*).

30. **Rijstwan** van de *Sĕkajam*-Dajaks (*Sanggau*).

31. **Rijstmand** van idem, van kodoh gemaakt; wordt gebruikt om de rijst vóór het wannen tijdelijk in te bewaren.

32. **Tanggok ikan** van idem.

33. **Peroenoet** (hout in gevatte zandsteen); wordt door de jonge vrouwen van de *Menjoekei*- en *Béhé*-Dajaks (*Landak*) gebruikt voor het poetsen der huid.

34. **Stel muziekinstrumenten** van de *Bea*-Dajaks (*Matan*), tĕmiang geheeten, naar de soort van bamboe, waarvan zij vervaardigd zijn.

Om zulk een instrument te maken, neemt men een stuk bamboe tĕmiang van ongeveer 2,5 meter lengte en splijt daarvan één geleding (de onderste of middelste); hierin brengt men een ronde lineaal van hard hout, iets korter en dunner dan de geleding lang en dik is en een houten schijfje, dat op den onderkant van de geleding komt te liggen als aambeeld voor de lineaal. De gespleten geleding wordt vervolgens met rotan omwonden en aan den onderkant van de bamboe een houten klos aangebracht, opdat de tĕmiang zelf niet lijdt bij het bespelen. Dit toch bestaat daarin, dat men het instrument herhaaldelijk opneemt en op den grond laat vallen; de houten lineaal slaat daardoor telkens op de klos, 't welk een geluid geeft, waarvan de toon

verschilt naar gelang van de dikte en lengte der geledingen van de tĕmiang.

Vijf van deze instrumenten, allen verschillend van toon, vormen een stel, dat bespeeld wordt door drie mannen, waarvan twee in elke hand een tĕmiang houden.

Zulk een tĕmiang-concert op een afstand ziende, denkt men aan padi-stampen met ongewoon lange stampers, terwijl het geluid doet denken aan de Javaansche angklong.

BIJLAGE XI.

VERSLAG

OVER DE

papieren der *bĕkĕlan* (*patinggi*) van de *wong sawidak-sasanga* in de desa Tjigugur (Mandala, Sukapura, Preanger-Regentschappen),

DOOR

Dr. J. BRANDES.

(*Zie Not. November 1893, bladz.* 153.)

De door den Heer H. SOMERMEYER, te Parigi (Sukapura, Preanger-regentschappen) gezonden oude stukken (eenige beschreven palmbladen, twee vellen *daluwang*, en een aantal stukken op papier met en zonder lakzegel) vertegenwoordigen een oud inlandsch *desa*-archief of een gedeelte daarvan, dat tevens een soort familie-archief schijnt te wezen van de hoofden dier desa, of beter misschien van die der haar vormende bevolking, of een gedeelte daarvan.

Omtrent de opvolging der stukken naar tijdsorde heerscht eenige onzekerheid, ten minste voor steller dezes. Een gedeelte van het voorhandene is gedateerd ; een ander is dit ook, doch onvoldoende; en weer een ander is het niet.

De stukken van de beide laatste soorten hunne plaats nevens of te midden dier anderen aan te wijzen, schijnt niet gemakkelijk te zijn, en waar niet de eene of andere in die stukken vermelde bijzonderheid duidelijk uitwijst wat men in dit opzicht verlangt te weten, schijnt het beter, althans voorloopig, ze niet in een bepaalde volgorde te dwingen.

De duidelijk gedateerde stukken dagteekenen uit de jaren 1766, 1802, 1809, 1812 en 1821 A. D. De onduidelijk gedagteekenden geven behoudens een enkel stuk, n°. 14, een jaarnaam, geen jaarcijfer. Vermoedelijk zijn deze stukken ouder dan die eersten, iets wat ook van de niet gedateerden, gedeeltelijk, verondersteld worden mag. Onder de laatsten is er een, dat een soort overzicht geeft en in 1776, 1777 of 1778 moet zijn opgesteld.

Dit stuk, dat tevens een inzicht geven kan op wie en op wat dit archief betrekking heeft, werd voor Arnoldus Constantijn Mom door een der regenten van Sukapura, Wiradadaha geheeten, zooals andere regenten van dat gewest, gereed gemaakt, tijdens die bekende oud-Indische finantieman *petor* (resident) van Tjĕrbon was. Deze was dit gedurende de genoemde jaren, zooals men berekenen kan uit hetgeen voorkomt in het begin in Mom's memorie van overgave, door de Jonge gepubliceerd in zijn „Opkomst enz.", XI, bl. 325 en volgg., en gewaar kan worden uit Mr. J. A. van der Chijs's Catalogus van het oud-archief alhier, bl. 145, terwijl mag worden aangenomen dat een gedeelte van het navolgende, dat aan Mom's memorie wordt ontleend, zelfs een terugslag bevat op bedoeld stuk.

Bij Mom leest men o. a.:

„Soekapoera wordt bestierd door den Tommogong Wiera Dadaha, dat een braaf regent is; deselve levert jaarlijcx aan de Comp. buyten circum circa

2500 picols coffy, min of meer,
18 „ indigo en
59 „ cattoene garens, aan welker voldoening die regent maar eens gemanqueerd heeft in a°. 1776, zonder zijn of zijner onderdaanen toedoen, wanneer in 't algemeen 't indigo en cattoen gewasch slegt is uytgevallen door de langdurige zware regens

„In dit land, dat zeer groot is, manqueert 't alleen maar aan volk dat daar bestendig ter woon blijft, 't geen 't eene

jaar considerabel tegens 't ander verscheelt, nadat de gagas (want rijstvelden heeft men daar weinig) slagen; en wil 't geluk dat deeze eenige jaaren agter elkanderen wel uitvallen, dan is er overvloed van volk, 't altoos gepeupleert blijvende, dat land onder dezen regent zeer floreeren en de Comp veel voordeel daarvan zoude kunnen trekken. Buijten de gezegde producten, valt hier en daar ook in 't wild cardamom, waarvan de inlander de behandeling nog niet heeft, dog wanneer de Comp. daarvan begeerde, zoude men wel in staat zijn een kleine quantiteit bijeen te verzamelen".

Het is bepaaldelijk van Sukapura dat Mom het verloopen van volk constateert. Het door dezen Wiradadaha aan hem ingediende verslag heeft moeten dienen om hem daarvan in kennis te stellen, en tevens te betoogen, dat de bedoelde personen behoorden tot en afkomstig waren uit de onder dezen regent en zijne voorgangers gestelde contrij.

Dat verslag, en verdere documenten, zijn ook in een ander opzicht belangwekkend. Men kent de belangrijke stukken, die met eene zoo leerrijke toelichting door den Heer K. F. Holle zijn uitgegeven in Tijdschr. voor Ind. T. L. en Vk., bepaaldelijk verwijs ik hier naar deel XVII, om de oudere geschiedenis der Preanger landen te verduidelijken en beter te doen kennen. Een der zaken, waarop de Heer Holle een onwedersprekelijk licht heeft laten vallen, was de tijdelijke, en feitelijke overheersching dezer gewesten door Mataram. Wiradadaha's verslag komt zijne bewijzen, hoewel onnoodig, geheel onafhankelijk bevestigen, tevens een niet onaardige bijdrage leverende voor de geschiedenis van een gedeelte van het door hem beheerde gewest Sukapura, van de *siti* Mandala.

Het luidt:

Punika sĕrat pratela kawula, tumĕnggung Wiradadaha, Sukapura, katura ḍatĕng kangdjĕng tuwan petor opĕrkopman Arnoldus Konĕstanten Mom, kang alinggih ing dalĕm benteng Kompĕni, kang atas parentah ing nagari Tjarĕbon.

Punika purwanipun. Sadereng wontĕn tumĕnggung ing Sukapura, wontĕn gaṇḍek kakalih potusan kangdjĕng sultan saking nagari Padjang, amĕmĕṭeti. Dupi ḍatĕng ing siti Mandala, umbulipun diwĕg ki ngabei Santakarti. Gaṇḍek punika kang satunggal dipun-pĕdjahi dening titiyang Mandala. Punika ki Ngabei Santakarti kawĕratan, sadalah dipun-pĕdjahi ing Mandala dening gaṇḍek kang satunggal malih, wilayatipun dipun-djarah kabakta ḍateng nagari Padjang. Bĕkĕlanipun kadjarah wasta pun Anggasraya, rentjangipun titiyang tigang dasa somah. Punika katur ḍatĕng kangdjĕng sultan Padjang. Nuntĕn kagaḍuhakĕn ḍatĕng ki kaṇḍuruwan Sampayak ing Ayah. Lamilami gĕmpur nagari Padjang, djumĕnĕng nagari Mataram, maksih wontĕn ing ki kaṇḍuruwan Sampayak ing Ayah. Lamilami nuntĕn wontĕn patjatjah kang anatjahakĕn, wasta kyai Maṇḍalika.

Punika pun Anggasraya sarentjangipun katjatjahakĕn kapanggih titiyang sawidak sangang somah. Punika kyai Mandalika nuntĕn lunta anatjahakĕn ngilen. Punika pun Anggasraya sampun katjatjahakĕn pĕdjah, kagĕ(n)tos dening anakipun wasta pun Pranagati, dados bĕkĕlan titiyang sawidak sangang somah. Lamilami pun Pranagati ingampura dening kangdjĕng susunan Mataram, kalayan dipunprih mantuk ḍatĕng Sukapura, sarentjangipun tiyang sawidak sangang somah, kalayan kagaḍuhakĕn ḍatĕng ki tumĕnggung Wiradadaha, Sukapura. Wontĕn ing pĕngkĕripun ki tumĕnggung Wiradadaha, kang aṇḍawuhakĕn timbalan sapunika, raden ngabei Wiradjaya, papatih lĕbĕt ing nagari Mataram. Punika ki Pranagati, nuntĕn mantuk sarentjangipun saking Ayah, ḍatĕng Sukapura.

Sasampuning ḍatĕng, ḍatĕng Sukapura, pun Pranagati nuntĕn dipun-pranahikĕn dening ki tumĕnggung Wiradadaha, ing siti Mandala, ing ḍusun Garunggang. Diwĕg Sukapura tjatjah tigang atus, diwĕg ki ngabei Djayakarti kang dados umbul ing Mandala. Lamilami wontĕn potusan kangdjĕng

susunan saking nagari Mataram, kang djĕnĕngakĕn raden Puspawangsa, anatjahakĕn ḍatĕng kilen. Sukapura kapanggih tjatjah sewu. Wondening ki Pranagati sarentjangipun tiyang sawidak sasanga, botĕn katjatjahakĕn malih, krana sampun watgata yen gagaḍuhan kangdjĕng susunan saking Mataram, ḍatĕng ki tumĕnggung Wiradadaha, Sukapura. Wontĕn ing pĕngkĕripun, punika pun Pranagati pĕdjah, kagĕntos dening anakipun wasta pun Abdulkamid, dados bĕkĕlanipun. Lamilami nuntĕn angalih ḍatĕng ḍusun Boleleng, sami siti Mandala. Lamilami angalih malih ḍatĕng ḍusun Tjigugur, sami siti Mandala. Lamilami kagĕntos dening mantunipun, wasta pun Saradjaya. Lami-lami kagĕntos dening saḍerekipun wasta pun Satjadiguna. Lamilami kagĕntos dening anakipun kawastanan Satjadiguna malih. Punika ing mangke wilayatipun pun Satjadiguna, apaladara saking kakirangan tĕḍa, malĕbĕt ḍateng pasiten Galuh wĕwĕngkon Banagara. Punika kawula akenkenan pun ngabei Suranggana. Titiyang punika dipun-tĕḍa, ḍatĕng ki dipati Kusumahdinata, ing Banagara. Nuntĕn karawatan ḍatĕng paḍusunan adjĕng kaparingakĕn. Dupi ḍatĕng titiyang punika saking paḍusunan, nuntĕn dipun-pariksa ing Banagara, inggih yaktos ngaku wilayatipun pun Satjadiguna. Punika ki dipati kenkenan raden Natapura, sarĕng pun ngabei Suranggana ḍatĕng Tjiamis anguningа ḍatĕng tukang nila Djan Djorgis Sengabus. Dupi kauningakĕn punika dipunpĕnging den-serenakĕn ḍatĕng pun ngabei Suranggana, dipun-angkĕni titiyang Tjiamis dening ki tumĕnggung Djayengpati.

Punika pramila kawula adarbe aturan pratela sapunika.

Punika kawula rĕpĕt, sadalah rumuhun diwĕg pun eyang tumĕnggung Wiradadaha kang rumuhun sampun dipunwiraosa (?) kalayan ki tumĕnggung Djayengpati kang rumuhun, diwĕg kangdjĕng tuwan petor Djan Dongkĕr pan der Op. Punika wĕkasaning pamiraos, katĕtĕpakĕn ing pungkur, pun eyang tumĕnggung Wiradadaha kang rumu-

hun, inggih yaktos titiyang Sukapura, malah pun Satjadiguna dipun-gaḍuhi piagĕm dening kangdjĕng tuwan petor Djang Dongkĕr pan der Up.

Wontĕn dening kaṭahipun kalayan wĕrninipun wo(ntĕ)n ing sĕrat tjatjahan.

De inhoud komt in het kort hierop neer, dat Wiradadaha uitspraak vraagt van Mom [1]) in een geschil, dat hij met den regent van Tjiamis, Djayengpati [2]), over eenige personen heeft, die onder een zekeren Satjadiguna van Tjigugur [3]) behooren, en die deze, hoewel zij tot Sukapura ressorteeren, hem niet wil afstaan. Hem heeft de regent van (Im)banagara, Kusumahdinata [4]), gelijk gegeven, aan Djayengpati deed dat de indigomaker Johan George Sengebusch [5]). Om in het licht te stellen dat die personen onder Satjadiguna behooren, voert hij aan, dat zij dat tegenover den regent van Imbanagara erkend hebben, en verhaalt hij de geschiedenis van Satjadiguna's onderhoorigen. Het toestemmen van Kusumahdinata, dien regent, is geheel duidelijk uit het feit dat hij aan Wiradadaha's zendeling Suranggana Natapura toevoegde, en dat het werkelijk lieden van Sukapura waren, moet blijken uit die historische uiteenzetting. Satjadiguna's onderhoorigen behooren al sints overouden tijd tot Sukapura. Zij hooren thuis in Mandala (een gedeelte van dat gewest) [6]), dat zij pas verlaten hebben, omdat daar gebrek was, en zijn al van oudsher lieden juist uit dat gewest. Ten tijde van Padjang woonden daar hunne voorouders. Deze werden, omdat één van een tweetal *gaṇḍek's*

1) Resident van Tjĕrbon van 1776—1778.

2) Zie Mom's memorie bij de Jonge, XI, 332.

3) District Parigi.

4) Zie Mom's memorie, ibidem. Imbanagara is een andere naam voor het regentschap Sumĕḍang. Vgl. no. 11 en 12.

5) Zie ibidem, bl. 333; deze lag als „indigomaker" „Comp. wegens" „tot Galoe".

6) Nu de naam van een district; vroeger schijnt er een grootere uitgestrektheid lands mede bedoeld te zijn.

van den sultan van Padjang in Mandala, door de bevolking van daar, vermoord werd, overgevoerd naar midden-Java, terwijl de toenmalige *umbul, ngabei* Santakarti, het met den dood moest betalen. Hun *běkélan* van toen heette Anggasraya. Zij werden door den sultan van Padjang toegewezen aan den *kaṇḍuruwan* Sampayak van Ayah [1]), en bleven daar geruimen tijd, tot onder Mataram. Toen zij tijdens die dynastie daar door *kyai* Maṇḍalika geteld werden, bleek het, dat hun aantal, dat, toen zij overgebracht werden, een 30 huisgezinnen was, geklommen was tot 69 (*sawidak sasanga*) huisgezinnen [2]). Na Anggasraya's dood was Pranagati hun *běkělan* geweest. Onder deze was hun toegestaan naar Sukapura terug te keeren, waar zij door den *susunan* van Mataram [3]) aan den toemaligen *tuměnggung* Wiradadaha werden gegeven, die hun de desa Garunggang [4]) als verblijf aanwees. Op Pranagati volgde Abdulkamid, op deze Suradjaya als hun hoofd, daarna Satjadiguna, en na den dood van deze een tweede Satjadiguna, die thans hun *běkělan* was [5]). Tijdens Abdulkamid waren zij van Garunggang verhuisd, eerst naar Boleleng [6]) en daarna naar Tjigugur, waar zij thans eigenlijk thuis behoorden. Ten overvloede wijst Wiradadaha er ook nog op, dat er over deze mannen reeds vroeger een geschil was geweest tusschen den

1) In no. 3 worden twee andere personen genoemd.

2) No. 2 en 3 beneden verhalen dat zij later nog eens geteld werden, door raden Puspawangsa. De uitkomst was dezelfde. Twee *windu's* (tweemaal 8 of 10 (?) jaren) later mochten zij terugkeeren. In de babad tanah Djawi (ed. Meinsma) komt een Maṇḍalika voor, die zeker wel een andere persoon was, II, bl, 321, 366, 367, 372 en 374.

3) Sultan Agung of Mangkurat I (Těgalwangi), vgl. de noot over Singaprabangsa beneden, en het opstel waarnaar daar wordt verwezen.

4) In no. 2 beneden wordt gesproken van Djulang, en in no. 3 van Tjidjulang. Tjidjulang is thans een district met een hoofdplaats van dien naam, doch er zijn in die streek nog andere Tjidjulang's. Garunggang vond ik niet uit.

5) Zooals beneden blijken zal, hebben er later nog andere Satjadiguna's over hen gestaan, zie beneden no. 10 en 12, doch dit is posterieur.

6) Deze plaats vond ik niet uit.

regent van Sukapura, zijn grootvader, en dien van Tjiamis, en dat door den toenmaligen *petor* van Tjĕrbon, Jan Donker van der Hoff [1]), in deze zaak een *piagĕm* aan Satjadiguna (vermoedelijk den eerste van dezen naam) uitgereikt was [2]).

Voor zoo ver het schrijver dezes aan de hand van dit stuk mogelijk is geweest ook eenige volgorde te ontdekken in die overige niet gedateerde of onvolledig gedagteekende stukken, wordt hier nu verder achtereenvolgens in zijn geheel of gedeeltelijk medegedeeld wat men in dit archief aantreft. Eenige stukken geven wij hier niet volledig, omdat het, waar het doel niet wezen kan een uitvoerige en in detail gaande desa-geschiedenis te geven, weinig waarde schijnt te hebben een eenvoudige drooge opsomming van reeksen van persoons- en plaatsnamen te doen, waarin slechts meerder leven gebracht zou kunnen worden door een onderzoek ter plaatse naar verdere familieoverleveringen en andere bijzonderheden uit vroegeren tijd, die met het oog op die personen het vermelden waard zouden kunnen worden geacht.

Slechts ten opzichte van hetgeen de *lontar*-bladen te lezen geven, maken wij hier tegenover de zoo juist bekend gestelde orde van mededeelen eene uitzondering, in dien zin, dat de inhoud eerst aan het einde zal worden bekend gemaakt. Gemakshalve geven wij ieder stuk hier een volgnommer, het reeds medegedeelde en aan Mom gerichte verslag als no. 1 beschouwende [3]).

1) Deze was *petor* in Tjĕrbon van 30 Aug. 1726 — 12 Mei 1730.

2) Hierop wordt gereflecteerd in no. 6 en no. 10 beneden.

3) Behalve de stukken zelf vindt men in de verzameling eenige duplicaten, welke wij hier even vermelden. Van Wiradadaha's verslag twee, waaraan de laatste zin ontbreekt. Er zijn verbeteringen in aangebracht, maar onduidelijk is het of men met kladstukken te doen heeft, al dan niet. Het eene is met dezelfde hand geschreven als het stuk, dat hier als het voornaamste is beschouwd, en dat is met het begin van het andere ook het geval. Dit evenwel is voltooid met de hand van no. 2. Van het einde van no. 1, het allerlaatste gedeelte,

2. De oudste der door Wiradadaha genoemde *bĕkĕlan* heette Anggasraya. Het volgende stuk, op papier, schijnt van hem afkomstig te zijn [1]):

Peling kawula Anggasraya, amelingi titiyang Mandala kang barĕng kaboyong ḍatĕng wetan lan kawula, ki Rudjiyah, *enz.* . . . . . Gungipun (?) sarupaning sirah dalahsan suson titiyang karo bĕlah. Wondening laminipun kawula wentĕn ing djaman [2]) wetan angsal sapandjĕnĕngan Padjang kalih pandjĕnĕngan Mataram. Sasampuning sapunika nuntĕn katjatjahakĕn [3]) dening kangdjĕng susunan Mataram kapanggih tiyang sawidak sasanga. Kang kapotus anatjahakĕn kyai Manḍalika. Lamilami wontĕn malih patjatjah raden Puspawangsa, inggih maksih sawidak sasanga. Sasampuning sapunika angsal kalih windu nuntĕn dipun-prih mantuk ḍatĕng Mandala sarentjang kawula tiyang sawidak sasanga, dipunprĕnahakĕn [4]) ing siti Djulang, sarta katitipakĕn ḍatĕng mantri tiga sakawan rangga [5]), sarta kapatĕḍanan layang pyagĕm dening kyai ngabei Wiradjaya, papatih lĕbĕt [6]) ing nagari Ma-

---

vindt men voorts nog eene copie in een zeer moderne hand. Verder zijn voorhanden copien van no. 2 (twee stuks), no. 3, no. 4, no 5 (slechts een fragment), en no. 10. De twee laatsten en het eene van no. 2 zijn evenzoo met een zeer moderne hand geschreven.

1) Denkelijk is dit stuk zelf een afschrift van een ouder (het oorspronkelijk) dat verloren ging, en van *daluwang*(?) was. Zie ook beneden.

2) Hier gebezigd in den zin van „streek, land", een wijziging van beteekenis geheel tegenovergesteld aan, doch verklaarbaar uit die van *alam*, waar dit in den zin van „tijd, tijdperk" wordt aangewend; òf eene verfraaiing van den naam Ayah, als ware dit gelijk aan *wayah*.

3) Geteld (opname van het aantal *tjatjah*).

4) [illegible]

5) Wat dit *mantri tiga sakawan rangga* beduiden moet, is onduidelijk.

6) In de babad tanah Djawi (proza-tekst ed. Meinsma) komt bl. 304 een Ngabei Wiradjaya voor, doch niet als *patih*. Ook is mij uit andere Javaansche teksten nog geen *patih* van dien naam bekend; wel vond ik opgegeven een *patih* Wirarĕdja, die Singaranu verving en tijdens de laatste helft van de regeering van Mangkurat I (Tĕgalwangi) die functie bekleedde. In de Hollandsche stukken

taram. Tinulis ing dintĕn Djamahat tanggal kalihwĕlas sasi Djumadilakir, ing taun E [1]). Titi tulis, kawula Anggasraya.

3. *Daluwang*, en Arabisch schrift, *pegon*. Van Pranagati, zie boven.

Punika peling kawula Pranagati. Tatkala bụdal saking Mandala wong tigang dasa somah sarawuhipun wong karo bĕlah dalah suson; den-gaduhakĕn ing kyai Singadĕrpa sangang somah lawuhipun dalah suson wong sekĕt; kang wontĕn ing kyai Singaprabangsa [2]) salikur gunging lawuh tĕkan suson satus, wastanipun ki Masdal, *enz*.

Onderaan staat op dit blad evenzoo in *pegon*:

Peling kawula Pranagati. Tatkala ḍatĕng Mataram lami-lami wontĕn padjĕnĕngan alam patigang atus [3]), lami-lami wontĕn padjĕnĕngan malih alam raden Puspawangsa, sampen raden Puspawangsa angsal kalih windu nuntĕn dipunpĕrnahakĕn ing bumi Tjidjulang.

4. Een soortgelijk stuk van Anggasuta, evenzoo op *daluwang* en mede in *pegon*.

---

uit dien tijd vindt men een Wiradjaya, die zeer veel in te brengen had, bijv. bij de Jonge, Opkomst enz., VI, bl. 172 en volgg., en Bijdr. T. L. en Vk. van N. I., IV, bl. 318.

1) Woendagsche kalender. Dit wordt hier vermeld vooral omdat er niets uit is af te leiden. Boven in een noot werd er reeds op gewezen, dat dit stuk een copie moet wezen. Stond er Djumadilawal, dan zou het Vrijdagsche kalender zijn, wat met het oog op den tijd waaruit het stuk zou moeten dagteekenen, noodzakelijk is te achten, doch alsdan trekt het zeker de aandacht, dat deze datum dezelfde wezen zou als die van hetgeen voorkomt op een der palmbladen, en beneden wordt medegedeeld.

2) Singaprabangsa is een naam die in Ayah, althans oorspronkelijk, thuis behoorde. Daarvoor zie men mijn opstel over »Drie koperen platen uit den Mataramschen tijd, gevonden in de residentie Krawang", in Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XXXII, 338 en volgg., en hetgeen daar is aangehaald. Dat zij in Ayah werden geïnterneerd, leert no. 5.

3) Met dit *patigangatus* (wat er geschiedde ten tijde van een „drie honderd") is zeker de telling door Mandalika bedoeld. Waarom of hoe deze zoo heeten kan, is mij niet duidelijk. *Alam* staat hier pleonastisch naast *padjĕnĕngan*, of heeft eene beteekenis, die ik niet ken.

Het begint:

Punika peling kawula Anggasuta, amelingi bunyaga si dalĕm kang barĕng tĕka saking wetan ing mangke mĕrdjul anakputune, pun Sabariyudin, *enz.*

Het bevat overigens slechts namen van personen, eenige getallen, en namen van *ḍukuh's.*

Waarom dit stuk hier geplaatst wordt, blijkt uit het volgende, waaruit aan den dag treedt, dat Satjadiguna, in Wiradadaha's verslag in de 5e plaats genoemd (Anggasraya, Pranagati, Abdulkamid, Suradjaya, Satjadiguna), eerst later Satjadiguna heette, en vroeger den naam Anggasuta droeg. Hierbij wordt aangenomen, dat met Satjadiguna in dat volgende stuk de eerste van dien naam bedoeld is, hetgeen waarschijnlijk is tegenover andere nog lager te vinden *piagĕm's.*

5 Pengĕt layang piagĕmingsun, tumĕnggung Wiradadaha, kang alinggih ing nagari Sukapura, kagaḍuh dening Anggasuta. Mulane sun-gaḍuhi layang piagĕm Anggasuta, sun-patĕḍani, djudjuluk mas Satjadiguna. Sarta wong Mandala sawidak sanga, kang mulih saking Ayah, sun-waluyakakĕn, anaha sasore mas Satjadiguna, den paḍa anurut saparentahe mas Satjadiguna. Kala nulis dina Djamahat tanggal pingpatbĕlas Djumadil-akir taun Be [1]). Titi. Ṭulis kawula mas Satjamanggala.

---

1) Donderdagsche kalender. Mag men hierop afgaan, dan dagteekent dit stuk, in verband met no. 13, dat vermoedelijk uit 1725 A. D. is en dezen Satjadiguna, onder dezen naam, reeds vermeldt, — de 2de Satjadiguna werd aangesteld in 1766 A. D., zie no 6, — uit 1708, 1715 of 1723 A. D., daar slechts met deze jaren jaren Be parallel liepen. Dit stuk (no. 5) en no. 13 zijn door dezelfde hand geschreven. 1723 A. D. komt dus vooral in aanmerking, ook omdat de resident Jan Donker van der Hoff hem een *piagĕm* heet te hebben gegeven, zie no. 6 en 10, en deze, zooals boven reeds is opgegeven, van 1726 tot 1730 *petor* van Tjĕrbon was, gedurende welke jaren geen jaar Be voorkwam. De datum van dit stuk beantwoordt dan aan Vrijdag 10 Maart 1724, daar het jaar Be 1648 A. J. begon met Vrijdag 1 October 1723.

Behalve het zegel in lak van den regent, draagt dit stuk ook nog verschillende handteekeningen *tĕtĕngĕr*) van minstens een tiental personen.

6. Terwijl n°. 2 en 5, zooals men gezien heeft, onvoldoende gedateerd zijn, is hetgeen nu aan de beurt komt voorzien van een volledigen datum. Het is bepaaldelijk dit stuk en de onder n°. 10 en 12 beneden voorkomende, die aanleiding geven tot het vermoeden, dat in het vorige stuk Satjadiguna I bedoeld wordt. Ook hier wordt een Satjadiguna vermeld, die oorspronkelijk anders heet, en met den naam Satjadiguna, zijn vaders naam, zoo luidt het, begiftigd wordt. Daar dit stuk uit 1766 A. D. is, moet met dezen tweeden persoon van dezen naam bedoeld zijn de tijdgenoot van den Wiradadaha van het verslag, die, toen dat ingediend werd (1776—1778), nog in leven was; ook wordt in dit stuk gewezen op dien ouderen Satjadiguna, den vader van dezen tweede, als de persoon, die een *piagĕm* ontving van den *petor* Jan Donker van der Hoff.

Pengĕt ingkang surat pyagĕm saking raden rangga Suradirĕdja, kalih saking raden Djayawiguna, kang samya wakil kyai tumĕnggung Wiradadaha, kang alinggih ing nagara Sukapura, kagaḍuh dening Anggadiwangsa, Tjigugur Mandala. Mulane ginaḍuhan pyagĕm, sun-patĕḍani djudjuluk bapane mas Satjadiguna, karihin kang tampa parentah, saking kangdjĕng tuwan petor Djan Dongkĕr pan dĕr Op, kang alinggih ing nagari Tjarbon, Satjadiguna, dadi kapala wong Mandala, sawidak sasanga, kang mulih saking Ayah. Iku ing mĕngko saanakputune wong sawidak sasanga, sun-gaḍuhakĕn maring Anggadiwangsa, sarta sun-patĕḍani djudjuluk bapane mas Satjadiguna. Iku paḍa anuta saparentahe kang patut lan parentah Kumpĕni [1]) tĕtĕp ana ing pungkur, kyai

1) In no. 5 werd de Kumpĕni nog niet genoemd. Toch werd ook die *piagĕm* naar alle waarschijnlijkheid uitgereikt na 5 Oktober 1705, den datum van het bekende verbond met den Susuhunan.

tumĕnggung Wiradadaha, kang rumihin pandjĕnĕngan raden Gimbal. Tinulis ing dina Sĕnen tanggal rongpuluh wulan Badjab ing taun E, taun 1766. [1]) Titi. Tulis kawula Yudawidjaya.

Aan den kant vindt men de *tĕtĕngĕr* van dĕmang Wiradirĕdja, en van een Raksapradja [2]), boven aan de *piagĕm* het zegel van den regent.

7. Evenals het voorafgaande is ook dit stuk bestemd geweest voor een Anggadiwangsa. Intusschen ligt het wat den datum betreft vrij ver van het voorafgaande af. Deze wordt ook hier volledig gegeven, en Anggadiwangsa wordt hier *patinggi* Tjigugur genoemd. Er schijnt geen reden te zijn hen beiden niet voor een en denzelfden persoon te houden, al blijft het een feit, dat aan Anggadiwangsa met het vorige stuk de naam Satjadiguna reeds was toegekend.

Surat uṇḍang-uṇḍang maring sugriyane [3]) pinituwa ḍukuh wĕwĕngkon Tjigugur, kagaḍuh dening ki Anggadiwangsa, patinggi Tjigugur. Lamon ana kang tuku kĕbo, kudu anggawa surat di-tjap sarta kudu pamitan maring patinggi. Lamun ana wong akon dikon tuku kĕbo atawa wong nitipakĕn [4]) saliring dagangan, ora anggawa surat di-tjap sanadjan anggawa surat di-tjap padange (?) ḍewek bae, ora uni kongkonanisun lakune wuwusa, sarta djaluk tuṇḍan siring, iku tjĕkĕlĕn sarta talenana gawa maring Sukapura. Yen ana kang adol kĕbo maring wong kang ora anggawa

1) 1766 A. D. = Ehe 1692 A. J., welke jaar begon Maandag 9 Juni 1766, Donderdagsche kalender. Maandag 20 Radjab van dat jaar beantwoordt aan Maandag 22 December 1766.

2) Een Raksapradja komt voor in de Mataramsche (?) *piagĕm* van Tjipamingkis, door mij nog eens behandeld in »Nog eenige Javaansche piagĕms uit het Mohammedaansche tijdvak, afkomstig van Mataram, Bantĕn en Palembang," in Tijdschr. Ind. T. L. en Vk., XXXII, doch zonder twijfel was ook dat een andere persoon.

3) Uit deze uitdrukking laat zich het gebruik van *sugri* in den zin van alle verklaren.

4) Gespeld ꦤꦶꦠꦶꦥꦏꦼꦤ꧀

surat di-tjap, kang adol lan kang atuku paḍa dan-lelang [1]). Besuk lamon ana kang ora kaunḍangan iku ki patinggi demsikes sulawe reyal. Tinulis ing dina Sĕnen tanggal 27 wulan Siyĕm ing taun Be 1216, Kumpĕni 1802 [2]).

Dit stuk is voorzien van een groot, gedeeltelijk niet afgedrukt zegel, waarop in Latijnsche letters staat Wiera Tanobava raden depatty van (Soe)k(a)poeka (*sic*) en in Javaansche Wiratannobayah raden dipatih i Sukapura [3]).

8. Iki surat tumĕkaha maring ki Wiragantaka [4]) Tjigugur, iku ki Wiragantaka sun-ḍjaluk tuku kĕbo kabiri [5]) roro kang gĕḍe kang ḍuwur. Kĕbo roro sun-djaluk 20 reyal Kumpĕni. Yen si ora aweh samono sapira bae rĕgane nanging adja ora kagawa dening aki Praranaraksa [6]). Dina Sĕlasa tanggal 8 wulan Adji tahun Dal, 1223 [7]).

Klein zegel van tumĕnggung wiradadaha van Sukapura.

9. Kangdjĕng dalĕm raden tumĕnggung Wiradadaha kang alinggih ing nagara Sukapura. Pan suranggana ing tjutak Mandala, pan Suranggana [8]) ing mĕngko kongkonan

1) Dit staat er; »verkooper en kooper moeten dan beiden publiek verkocht worden."

2) Hidjrah = 1801/2 A. D. = Be 1728 A. J. Dit laatste jaar begon Vrijdag 15 Mei 1801, Donderdagsche kalender. Maandag 27 Siyĕm van dit jaar beantwoordde aan Maandag 1 Februari 1802.

3) De gewone naam van de regenten van Sukapura is Wiradadaha, zooals men hier steeds op de kleine zegels en in de stukken vindt; no. 11 en 12 zijn van een regent van Sumĕdang. Tanubaya (Wiratanubaya) is meer bekend als de naam van regenten van Tjiandjur.

4 Deze naam komt ook voor in het bijschrift bij no. 9.

5) Hieruit ziet men dat de castratie van buffels in het begin dezer eeuw geenszins onbekend was.

6) Een schrijffout voor Pranaraksa.

7) Hidjrah 1223 = 1808/9 A. D. = Dal 1735 A. J. Het jaar begon met Zondag 28 Februari, Donderdagsche kalender. Dit geeft voor 8 Kadji Woensdag. 8 Kadji Dinsdag is Woensdagsche kalender; Deze dagnaam in aanmerking genomen beantwoordt 8 Kadji 1223 (A. J. 1735) aan Dinsdag 24 Feb. 1809.

8) Dat deze Suranggana dezelfde wezen zou als genoemd wordt in het aan Mom

wong ngĕmbil bibit katjang suuk Mandala kabagi 16 gantang iki gantange, lan maninge prakara tuguran Mandala, mung ana 12 samĕngko ora amborongakĕn pan Suranggana, krana tuwan pĕrpek 1) andawuhakĕn parentah dangdan nagara pan Suranggana masih ing nagara. Tinulis ing dina Saptu tanggal 24 wulan Muharam taun Be 1224 2).

Op de keerzijde staat hier bijgeschreven,

Iku ki Wiragantaka 3) prakara pamundut kangdjĕng dalĕm tuguran, bade wĕtune saking Parakan, saking Tjigugur, kadjaba Tjilĕgi Kalapa gĕnĕp 4) ing mĕngko ngilangakĕn (?), den gĕlis den kagiring dening priyayine, lan prakara bagiyan katjang suuk bang 16 gantang, ing mĕngko ngilangakĕn (?) wong 8 saking trup Palumbungan 5) bae, santa den ana mandore kang prayoga barĕng lan ki Patradisura.

Buitenop staat het adres: pan 6) Suranggana ing Tjutjak Mandala. Dit schrijven is toegelakt geweest met een wapenzegel met vier kwartieren, zonder devies 7).

10. Bij dit stuk, dat uit 1812 A.D. is, wordt nogmaals een hoofd van de *wong* Mandala *sawidak sasanga* aangesteld, met den naam Satjadiguna, zie boven. Deze, oorspronkelijk

---

aangeboden verslag is mogelijk, maar behoeft niet. De stukken, dit en dat verslag, liggen minstens 30 jaar uit elkander.

1) Mr. J. A. van der Chijs vestigde er mijne aandacht op dat dit kwalijk iets anders zijn kan dan de titel prefect, die in 1807 op hoog bevel hier ingevoerd werd in plaats van de toenmalige benaming voor resident, petor.

2) Hidjrah 1224 = 1809/10 A.D. = Be 1736 A. J. Het jaar begon met Vrijdag 17 Februari, Donderdagsche kalender. Dit geeft voor 24 Muharam Zondag. 24 Muharam Zaterdag is Woensdagsche kalender. Deze dagnaam in aanmerking genomen beantwoordt 24 Muharam 1224 (A. J. 1736) aan 18 Maart 1809.

3) Zie no. 8.

4) Parakan, district Parigi; Tjilĕgi en Kalapa gĕnĕp, district Mandala.

5) *Trup* is het Hollandsche troep, dat gebruikt werd met de beteekenis van onderdistrict.

6) Dit *pan*, dat ook driemaal in het schrijven zelf voorkomt, kan, zoo het geen fout voor *pun* is, een verkorting van *paman* zijn.

7) Volgens Mr. J. A. van der Chijs is het het toenmaals ingevoerde ambtszegel uit den tijd van Daendels.

Surawidjaya geheeten, was een kleinzoon van Satjadiguna (= Anggasuta). Dat het stuk uit den Engelschen tijd is, blijkt ook uit de wijziging in de formule aangebracht, waarin Kumpĕni vervangen is met Inggris.

Pengĕt surat pyagĕm saking ingsun kyai tumĕnggung Wiradadaha, kang alinggih ing nagari Sukapura, kagaḍuh dening Surawidjaya, wong Tjigugur Mandala. Mulane ginaḍuhan pyagĕm sun-patĕḍani djudjuluk kakine, mas Satjadiguna, ḍingin kang tampa parentah saking kangdjĕng tuwan petor Djan Dongkĕr pan dĕr Op, kang alinggih ing nagari Tjarbon, Satjadiguna dadi kapala wong Mandala sawidak sanga, kang mulih saking Ayah. Iku ing mĕngko saanakputune wong sawidak sanga, sun-gaḍuhakĕn maring Surawidjaya. Iku paḍa anuta saparentahe kang patut, lan parentah Inggris, kadjaba kang ana ing tjutak sedjen, sarta tĕtĕp ana ing pungkuringsun, kya tumĕnggung Wiradadaha. Tinulis ing dina Djumangah tanggal 4 (?), wulan Muharam tahun Alip 1227 [1]).

Klein zegel.

11. De beide volgende stukken zijn beiden uit 1821 A. D., en van een regent van Sumĕḍang, Kusumah dinata [2]).

Het eerste luidt:

Pengĕt surat pyagĕm ([illegible]) saking kangdjĕng pangeran Kusumahdinata, kang alinggih ing nagari Sumĕḍang, kagaḍuhakĕn ḍatĕng mas Satjadiguna kapala tjuṭak Mandala. Mulane ginaḍuhan surat pyagĕm ([illegible])

---

1) Hidjrah 1227 = 1812/13 A. D. = Alip 1739 A. J. Het jaar begon met Donderdag 16 Januari, Donderdagsche kalender. Dit zou voor 4 Muharam Zondag geven. Het dagcijfer is echter onduidelijk. Is het juist gelezen, dan is de datum Dinsdagsche kalender. Volgens den dagnaam is de datum van het stuk = 17 Januari 1812.

2) Waarom niet van een regent van Sukapura zou bij een nader onderzoek zeker in de tijdsomstandigheden blijken te liggen. Dit en het volgende stuk is Sundaasch getint. Eigenaardig is dat de voorschriften van een datum zijn, die anterieur is aan de aanstelling.

iki; maparinan kakabar larangan Kumpĕni, muwah larang kangdjĕng pangeran:

1. prakara patjuwan adja, matungakĕn marang wong tjilik, sawab wus . . . . ora yen tarik marang pagaweyaning nagara, gawene mung kĕbon kopi, sarta anggawa kopi marang Tasik malaya wus parĕk;

2. prakara patjuwan andjuput duwene wong tjilik, dudu utang piutang;

3. prakara patjuwan njiksa wong tampaḍapur, yen dudu wong mali(ng), mung konganga njiksa saking pagaweyan kĕbon kopi, saking esuk dungkap ing tĕngah dina kudu den-utjulakĕn;

4. prakara patjuwan adol kopi marang tanah Tjirĕbon iku larangan gĕḍe, tanwande kapala-kapala trus marang lurahlurah atawa wong tjilik, siksa panggĕḍene buwang atawa raket.

Sinrat ing dintĕn Rĕbo tanggal 18 sasih Sawal, taun E, Idjrah, 1821 [1]).

Dit stuk is eigenhandig door Kusumahdinata, in Latijnsche letters, geteekend en voorzien van een lakzegel.

12. Met het thans volgende document wordt een vierde Satjadiguna aangesteld, die ook den titel *ngabei* krijgt.

Sumĕḍang tanggal 22 Sawal naun 1821 [2]). Ingkang timbalan kangdjĕng gusti pangeran Kusumahdinata ingkang djĕnĕk tĕtĕp kapurantara, lungguh kidul saking alunalun nagara Sumĕḍang, ingkang wus kinawasakakĕn dening wong agĕng saking Batawiyah, karo wisesa adil palamarta, amarusa ing rat sawĕwĕngkoning bumi nagara Sumĕḍang, wondening iki kang karsa, kangdjĕng gusti, kagaḍuhakakĕn (!)

---

1) Ehe 1748 A. J. = Hidjrah 1236 = 1820/21 A. D. begon met Maandag 9 October, Donderdagsche kalender. Dit geeft voor 18 Sawal Donderdag 19 1821. Daar de dag in het stuk Woensdag wordt genoemd, moet het Woensdag 18 Juli 1821 zijn, volgens den Woensdagschen kalender.

2) Bij dezen datum ontbreekt de dagnaam. Men moet hem zonder twijfel berekenen naar den datum van het vorige stuk en 22 Sawal 1821 (A. J. 1748) is hier dus Zondag 22 Juli 1821.

pasihan dadaran, maring kang titiyang wong kang sapantar wong winongakĕn bae, saiki kadjudjung kaunggahakĕn sarta pinaringan kalayan tĕtĕngĕr luluguh lante, pun Wirangga (?), iku sarta kasĕngkakakĕn dadi mas ngabehi Satjadiguna, ingkang karsa kangdjĕng gusti darapon gĕmu ing desa sarta tumaha ing saadat parantine apa kang kaya kang wus kalakonan saking ḍingin-ḍingin, lakuning u .... Kumpĕni kang mĕtu saking desa Mandala, ingkang pinrih pinalar adrĕng parikĕda pamardih kangdjĕng gusti pangeran Kusumahdinata, kang pinartjayan sinrahan nagara saisining wĕwĕngkon nagara Sumĕḍang, pamardih kangdjĕng gusti marang kakadang-kadeyane sakabeh kang katuwa kang kaĕnom, sarta kang kalambung kang kapering sumawona maring wadya bala, kang katuwa kang kaĕnom gĕḍe tjilik kang ana ing bumi wĕwĕngkon desa Mandala, iku mugya paḍa den-rĕmpug ragĕm, tumandang tumantaha, anglakoni kang dadi kinatudjonan kinarĕman, dadya tinarima dening Kumpĕni, ing salaw(as)lawase, poma-poma, laku malak mandar dadya basuki karahardjaning nagara Sumĕḍang.

Met een andere hand is aan dit fraaie, doch meer dan hoogdravende stuk, dat ook eenige opgeschroefde onjuiste woordvormen bevat, nog toegevoegd:

Maninge papatjuwan duwe adat wawatĕk kang ora kinatudjonan dening kang(djĕng) gusti. Iku adja denlakoni. Maning patjuwan duwe adat lantjang langguk tan ḍiḍingini ing karsa kangdjĕng gusti, iku adja den-lakoni. Iku supama kasĕrang sala sawidji, di-lampitan isuk, sore di-kĕbat tarima. Titi. [1]).

13. De volgende stukken eene plaats aan te wijzen durft schrijver dezes niet. De twee eersten, nº 13 en 14, zijn onvolledig gedateerd, en de anderen in het geheel niet.

---

1) Dit bijschrift schijnt aan dit stuk te zijn toegevoegd onder invloed van no. 11.

Wij zullen ze hier eerst mededeelen, en er daarna een paar opmerkingen aan toe voegen.

Pengĕt ingkang suratisun, kangdjĕng kyai tumĕnggung anom, kang alinggih ing nagari Sukapura. Iku Anggadimarta, kapotus anḍawuhakĕn parentah maring sakehe wong sawidak sasanga, bature Satjadiguna, sakabeh katut lan wong buniyaga kang barĕng tĕka, saking wetan maring bumi Mandala, ana ing isun ḍewek sarta patut lan karsa kangdjĕng tuwan petor Welĕm Tarsĕmetĕn, anadening wong buniyaga sakabeh kang ana ing bumi Mandala, sun-tĕtĕ . . . . kang dentuwawani. Titi. Kala nulis ing dina Sĕnen tanggal pitulikur sasi Dulkangidah tahun Wau. [1])

Klein zegel.

14. Pengĕt surat sarta tjap abang. saking kangdjĕng kyai tumĕnggung Wiradadaha, kang alinggih ing nagari Sukapura, kagaḍuh dening Satjadiangga. Mulane anggaḍuh surat, lunga maring wĕwĕngkon kamangkuratan [2]), angulati tutukon sewet [3]) tjangkring atawa sewet baṭik, baḍe dagangan, bature wong rolas, anggawa tumbak papat sarta satjurigane saadate wong lulungan, bok ana kang anukĕtra [4]) lĕbuh ing dalan gung, paḍang lampahe, saking nagara Sukapura. Kala nulis ing dina Saptu, tanggal tĕlulas wulan Muharam ing taun E, ing sadjro tahun 1777 (?), angka Kumpĕni [5]). Titi.

Midden in den brief, die, zoo als hij zelf zegt, een zegel

1) Maandag 27 Dulkangidah Wau geeft 1 Muharam Dinsdag, dus Donderdagsche kalender. De in dit stuk genoemde Willem Tersmitten was *petor* te Tjĕrbon van 22 October 1720 tot 30 Aug. 1726 A. D. Het jaar Wawu 1649 A. J. dat in die periode viel, begon Dinsdag 19 September 1724 A. D., en het stuk is dus vermoedelijk van Maandag 27 Augustus 1725.

2) Wat daarmede hier bedoeld is, is mij onduidelijk.

3) *Sewet* is hetzelfde als *djarit*; in de Banjumas is het zeer gewoon.

4) *Anukĕtra* = *anukĕrta* (van *sukĕrta*) evenals Djakĕtra uit Djakĕrta = Djayakĕrta.

5) In 1774 A. D. begon het jaar Ehe 1700 A. J. op Maandag 14 Maart, Donderdagsche kalender. Dit zou voor den datum in het stuk geven Zaterdag 26 Maart 1774, doch het jaarcijfer is onzeker.

voert, is boven de woorden tumbak papat bijgeschreven: lan anggawa dagangan malam djaga mangsa (?).

15. Pengĕt surat saking isun kyai tumenggung 'Wiradadaha, kang alinggih ing nagari Sukapura, ḍumawuh maring Satjadiguna ing Tjigugur. Prakara wong banda [1]) sawidak sasanga sakabeh, ora ana obahe, yen ana kang wus undur saking sawidak sasanga, ana ing liyanliyane, sadjĕro Sukapura, atawa ing Prayangan liyan, iku ing ĕndi ĕnggone rawatana dening Satjadiguna. Titi.

16. Peling kawula Satjadiguna ing desa Tjigugur Mandala, amelingi titiyang sawidak sasanga, kang minggat ḍatĕng wĕwĕngkon Imbanagara, ing siti Tjikĕmbulan, ing ḍukuh Tjiambulungan wasta pun Raksanaya, Arsalaksana, Mĕrtadipraya, ing ḍukuh Tjimanggu Tjandragati, Ditaprana, ing ing ḍukuh Bodjong Nuriman, ing ḍukuh Tjantigi Arsandaka, ing ḍukuh Kalapa duwa rangḍa wasta nji Dipalaksana, ing ḍukuh Tjau ing siti Tjiparay wasta Sumadjana, gungipun sawarnining sirah titiyang sawidak kirang satunggal [2]).

17. Peling tjatjahan, wong sawidak sasanga kang ngantjik ing Tjikĕmbulan pasiten Galuh wĕwĕngkon Imbanagara, ing ḍukuh Tjiambulungan 3 somah wasta pun Sutatjandra, pun Wirandana, pun Raksanaya, warna sirah 20; ing ḍukuh Tjipantjur 2 somah wasta pun Arsalaksana, pun Martadipraya, warna sirah 18; ing ḍukuh Tjimanggu 2 somah wasta pun Ditaprana, pun Tjandragati, warna sirah 6; ing ḍukuh Bodjong 1 somah wasta pun Nurdjaiman warna sirah 4; ing ḍukuh Tjantigi Somah wasta pun Arsandaka warna sirah 4; ing ḍu-

1) De juiste waarde van deze uitdrukking mij niet bekend; *somah, sikĕp*?

2) Welke eigenlijk de plaatsen zijn, die hier genoemd worden en waar zij eigenlijk liggen, heb ik niet nagegaan, ook omdat er in, of in de nabijheid van de hier bedoelde streek bijv. verschillende Tjiparay, Tjimanggu, Bodjong, te vinden zijn, en dus nadere inlichting noodzakelijk is, die slechts ter plaatse verkregen zou kunnen worden. Hetzelfde geldt van de namen in no. 17. Op de detailkaart (1 : 20.000) vindt men er intusschen die zeer dicht bij elkander liggen.

kuh Kalapa duwa rangḍa sidji wasta nji Dipalaksana, anake 2; ing ḍukuh Tjau Tjiparay 1 somah wasta pun Sumadjana; gunging somahan 10 somah, warna sirah gunge 57.

18. Geeft in zeer moeielijk te lezen schrift een soortgelijke opsomming van weggeloopen lieden.

19. Een lijst van persoonsnamen in *pegon*, waarboven staat Nomĕr pusaka sawidak salapan, en die getrokken schijnt te zijn uit een der boven onder 3 en 4 vermelde *pegon* stukken.

20. Een paar fragmenten van een stuk van jonge dagteekening, waaruit niets meer is op te maken.

Ten opzichte van deze stukken, 13 tot en met 20, kan er opgewezen worden, dat

n⁰. 13 met de zelfde hand geschreven is als n⁰. 5, evenals n⁰. 14 met die van n⁰. 6.

Daaruit mag men afleiden dat n⁰. 13 betrekking heeft op Satjadiguna I, een conclusie die boven in een noot reeds werd gemaakt, en ten tweede, dat het jaarcijfer van n⁰. 14, hetwelk niet goed te lezen is (de eenheid), in de nabijheid van dat van n⁰. 6 moet liggen, dat 1766 A. D. is.

N⁰. 15 is aan een Satjadiguna gericht, en

n⁰. 16 is van een Satjadiguna.

Nu is de hand van n⁰. 16 dezelfde als die van het tweede afschrift van Wiradadaha's verslag aan Mom, terwijl ook n⁰. 2 door die hand is geschreven. Dit laatste stuk is naar waarschijnlijkheid, zooals boven in een noot evenzoo reeds werd opgemerkt, niet het oorspronkelijke. Daar Wiradadaha zich tot Mom wendde toen de tweede Satjadiguna reeds benoemd was, zie n⁰. 6 (1766 A. D.), maakt men onwillekeurig de gevolgtrekkiug, doch meer dan een veronderstelling kan het niet zijn, dat Satjadiguna II Anggasraya's aanteekeningen heeft afgeschreven om ze over te leggen, dat hij het was die in hoofdzaak voor Wiradadaha het verslag geredigeerd heeft, dat dus dat tweede afschrift van

n°. 1 eigenlijk het concept zou zijn, en dat n° 16 derhalve ook van dezen Satjadiguna afkomstig is. Vermoedelijk is deze ook in n°. 15 bedoeld, hoewel de hand geheel op zelf zelf staat; het is uit het schrift af te leiden, dat in eigenaardigheden geheel 18-eeuwsch Javaansch is.

N°. 17 is, als men zich op het schrift verlaten mag, daarentegen jonger, hoewel nog niet bepaald modern Het schrift komt vooral overeen met dat van n°. 7, 8 en 9 (1802 en 1809 A. D.), doch de hand is een andere. Ook dit stuk dus schijnt uit den tijd van dien tweeden Satjadiguna te wezen. Zooals een vergelijking kan doen bespeuren, zijn n° 16 en 17 beiden opgaven omtrent dezelfde zaak, en dezelfde personen, doch met een eenigszins andere uitkomst. Bepaaldelijk bezwaar bestaat er niet om aan te nemen dat n° 15, 16 en 17 in direct verband staan met dat verslag, waarvan voor zoover het het hier als legger genomen exemplaar, het eerste afschrift daarvan en het begin van het tweede betreft, geconstateerd kan worden dat ook daarvan het schrift overeenkomstig is met dat van n° 17, 7, 8 en 9.

In het kort samenvattende wat de voorafgaande stukken schijnen te leeren, is de volgende uitkomst wel niet geheel onjuist.

Een gedeelte van de oude bevolking van Mandala (Sukapura, Preangerregentschappen) heet Sawidak sasanga. Zij is voor een tijd lang overgebracht geweest naar Ayah (Banjumas), doch kreeg later weer verlof naar haren ouden zetel terug te keeren. Beheerd werd zij door *bĕkĕlan* of *patinggi*, in wier familie deze post erfelijk was. Deze *bĕkĕlan* heetten achtereenvolgens:

1. Anggasraya, tijdens Padjang;
2. Pranagati, tijdens Mataram;
3. Abdulkamid;
4. Suradjaya;

5. Satjadiguna (I = Anggasuta), 1723; aanstelling nº 5.
6. Satjadiguna (II = Anggadiwangsa), 1766; aanst. nº 6.
7. Satjadiguna (III = Surawidjaya), 1812; aanst. nº 10.
8. Satjadiguna (IV = Wirangga?), 1821; aanst. nº 11.

Onder den eerste werden zij overgevoerd. Onder den tweede mochten zij terugkeeren. Onder den derde verhuisden zij van Garunggang (Tji Djulang) naar Boleleng, en daarna naar Tjigugur, waar zij later voornamelijk thuis behoorden. Tijdens de eerste Satjadiguna hun *bĕkĕlan* was, nam de resident van Tjĕrbon, van der Hoff, maatregelen, die hen betroffen. Toen de tweede Satjadiguna over hen stond verliepen zijn onderhoorigen, door gebrek gedwongen, doch werden er pogingen in het werk gesteld hen weer te vereenigen, waartoe wederom de hulp van den resident van Tjĕrbon, Mom, werd ingeroepen. Sints dien tijd schijnt het beter gegaan te zijn. Enkelen der Sawidak sasanga zagen zich gedurende dien tijd het een of ander opgedragen.

Wat de plaatselijke of familie-tradities omtrent de Sawidak sasanga leeren, is schrijver dezes geheel onbekend, en hem is het dus onmogelijk uit te maken of het van belang zou zijn, en de moeite loonen zou, nog verder op het onderwerp in te gaan.

Er rest nog een enkel woord te zeggen over hetgeen men op de palmbladen ingekrast vindt.

Zij zijn verschrikkelijk beschadigd, zoodat het zelfs moeielijk is uit te maken hoeveel bladen er oorspronkelijk waren.

Een der bladen is slechts klein geweest en droeg de volgende legende:

Pengĕt gunging titiyang Mandala kang wetĕ ing Aya, sawidak sasanga. Kalaning anulis dina Djumangah, tanggal pingkaliwĕlas sasi Djumadilawal, tau E. Titi.

Daar de datum in Vrijdagschen kalender [1]) is, is dit stuk vermoedelijk wat aan het hoofd der Sawidak sasanga werd

1) Vergelijk wat in de noot bij no 2 staat.

uitgereikt door kyai Maṇḍalika of door raden Puspawangsa, zie boven nº 2 en 3.

Een ander blad, dat grooter was, begon:

Punika sĕra titen kawula ki lurah Satja . . . . . . padjinĕman, kang kabata dening kiyai Satja . . . . . ., en geeft daarop een reeks namen. Vervolgens vindt men: wondening kang katun ing djaman [1]) wetan, waarop weer namen volgen Het slot is of schijnt te zijn: wotĕ Galuh pu . . . . . . lelang [2]) ing dina Salasa tanggal sangawĕlas sasi Adji. Titi.

Weer een ander blad begint:

Pengĕt tjatjah Madala kang anang Aya wetanipu pun Aga (?) . . . . .—

Weer een ander:

Pengĕt pateki (?) titiyang Maṇḍala, kang wotĕn ing Ayah, sawidak sasanga, wasta. . . .

En weer een ander:

Pengĕt tjatjah abuburah (?) saking Ayah saking Galuh titiyang pitu ĕlas, wasta. . . . . .

Dit laatste schijnt geeindigd te hebben met: sagunging titiyang Madala saking Ayah saking Galuh buburah titiyang sekĕt sasur katĕkah (?), *een naam*, titi.

De overige fragmenten bevatten, evenals de hier verzwegen gedeelten der palmbladen, waarop men aantreft wat werd medegedeeld, niets dan reeksen van namen, waaromtrent ik dezelfde overweging meen te mogen laten gelden als omtrent soortgelijke partijen in de boven slechts gedeeltelijk weergegeven documenten van papier of *daluwang*.

1) Vergelijk de aanteekening bij no 2.
2) Vergelijk de aanteekening bij no 7.

November 1893.

OPGAVE

VAN WEINIG BEKENDE BEELDEN, AANWEZIG IN HET SCHEIDINGSGEBERGTE TUSSCHEN PEKALONGAN EN BANJOEMAS, WAARVAN PHOTOGRAMMEN ZIJN INGEZONDEN

DOOR HET BUITENGEWOON LID, DEN HEER

C. DEN HAMER,

(*Not. pag.* 160 *sub.* II, 3°).

Op het erf van den adspirant-controleur te Doro, eene plaats aan den voet van het gebergte, op een afstand van ruim 12 paal ten Z. van de hoofdplaats Pekalongan, bevinden zich drie beelden.

N°. 1 genaamd „pandji" 12, 6 en 3 dM., afkomstig van Ragasela, waarvan 2 opnamen. Toen het beeld pas te Doro was aangebracht, werd er door vrouwen in den vroegen morgen aan geofferd.

Een beeld, waarop draken symmetrisch zijn aangebracht, is mij voor het eerst onder de oogen gekomen.

N°. 2 genaamd „prawan soenti," 96, 55 en 27 cM, afkomstig van Ragasela; het is zeer verweerd, doch bij nadere beschouwing komen de vormen van hoofd, arm en been met enkelring voldoende duidelijk uit. Op N°. 2ᵇ is de gleuf zichtbaar De massa eindigt in een drakenkop, waarvan de tanden gedeeltelijk zichtbaar zijn. De proportiën van prawan soenti zijn als naar de natuur genomen.

N°. 3. 50, 84 en 28 cM., afkomstig van het Diëng-gebergte, sedert eenige maanden te Doro.

De oogen en neusgaten zijn zwart geverfd, wat ook op het photogram nog zichtbaar is.

N°. 4. Ruim 6 paal Z. W. van Doro ligt Ragasela bij een bergstroom. De terrassen zijn begroeid met bamboe en woudboomen, doch nog duidelijk te onderscheiden. Op het bovenste terras staat een steen „selaloempang" of „lindjing" genaamd naar den vorm. De afmetingen zijn 63, 60 en 44 cM.

Aan den bovenrand vindt men eenige ruiten als versiering aangebracht. De stamper bevindt zich nog in de holte.

Op het derde terras staat een poortwachter, 16, 12 en 10 dM. „radja boeta" genaamd, met een knods in de hand.

Het gelaat is aanmerkelijk geschonden; de haardos is vrij nauwkeurig afgewerkt.

Een paar meter verder staan 3 ompak of saka, in vorm gelijk neuten, welke deden vermoeden dat daar een duplicaat poortwachter zou zijn.

Na eenige oogenblikken gravens werd die veronderstelling bewaarheid.

Een beeld van gelijken vorm en dezelfde afmetingen kwam te voorschijn.

Het volksverhaal meldt, dat hier ook „naga pratala" gestaan heeft. Op zekeren dag durfden eenige knapen het wagen de naga met steenen te werpen, waardoor een tand in de onderkaak verbrijzeld werd. Hierop verliet de naga Ragasela en daalde neder kort bij Petoeng, waarover nader.

Aan den overkant van de rivier verheffen zich steile rotswanden. Op het hoogste punt vindt men de begraafplaats van Kjai atas agin, uit de eerste periode van den Islam. Op geringen afstand treft men het graf aan van Gara manik, een leeraar met zijn 3 moerids.

Het laat zich verklaren, dat men in deze streek op den weg naar het Diëng-plateau hoort spreken van:

den berg Belabar, welke de boeteplaats van Ardjoeno was na zijn nederlaag in den strijd met Darawati;

den berg Gĕmĕnggeng, de verblijfplaats van Semar.

Als algemeen bekend bij de bevolking dient nog gemeld, dat de fundeeringen van de hoofdstad van het rijk van Miralaja op 3 paal Z. W. van Doro kort bij de desa Soeralaja worden aangetroffen.

Ontgravingen hebben nog niet plaats gehad.

Ook vindt men ten O. van de desa Rokom een aantal steenen in den vorm van vijf- en zeszijdige pilaren; het verhaal zegt, dat die voor eene misdjid bestemd waren.

Op 15 paal ten Z. van Doro ligt de desa Petoeng Krijana [3300 voet].

Ruim 1.5 paal naar beneden in een breed ravijn, vindt men aan den overkant van de rivier Pakis een kleine verheveuheid in de rijstvelden. Plaat 5 en 6.

Op die plaats staat „naga pratala" met een aantal beeldjes, (Plaat 6) waarvan een Ganesa het minst is geschonden [6 dM. hoog].

Zooals uit de opnamen blijkt (Plaat 7, 8 en 9,) is de naga goed bewaard gebleven.

Het voetstuk schijnt een schildpad te zijn.

Of de naga al dan niet het altaar schraagt, is niet duidelijk, aangezien het ornament een anderen vorm aanneemt.

De borstplaat hangt aan een parelsnoer, zuiver afgewerkt.

Het vooruitspringend gedeelte (36 cM.), waarin een gleuf van 26 cM. lengte, heeft aan weerszijden der opening eenig ornament, in vorm gelijk aan breede haarlokken.

De groote cylinder, omtrek 66 cM. van boven, dringt 2 dM. in eene vierkante opening, doch kan er uit genomen worden. Het ornament aan den onderkant van dien cylinder bestaat uit een band met bladmotieven, waarboven driehoeken zijn uitgebeiteld met breede loodlijnen als vulling.

De beide andere cylinders, 23 cM. hoog en 48 cM. in omtrek, hadden geen ornament.

De stand van de naga is van O. naar W.

De hoofdafmetingen zijn: 93 en 76 cM.

Onder de vele kleine beeldjes vond ik een „nandi" van 5 dM., doch zeer beschadigd.

Naar ik vernam moeten er zich bij bij de desa Goemĕlĕm nog 4 Ganesa's bevinden ± 1/2 M. hoog.

Deze desa ligt nog 6 paal verder in het gebergte.

Voor zooverre mij bekend is, schijnt deze streek nog weinig onderzocht te zijn.

De omstandigheid, dat de adspirant-controleur te Doro, K. A. Baron van Rheede van Oudshoorn, en de Heer Schöder, administrateur van de onderneming Djalatiga, bijzonder belang stellen in het opsporen van oudheden, zou bij het verder onderzoek van veel nut kunnen zijn, wanneer het Genootschap deze bergstreek tot veld van arbeid wenschte te maken.

Semarang, 7 December 1893.

———————

BIJLAGE XIII.

VOORWERPEN

VAN DE

SANGI- EN TALAUT-EILANDEN (RESIDENTIE MENADO),

AAN HET GENOOTSCHAP GESCHONKEN

DOOR DEN HEER **E. J. JELLESMA,**

Resident van Menado.

KOFFO-INDUSTRIE.

De koffo-vezels (Sangireesch *hoté*) worden gewonnen van den wilden pisangboom (Taroena *rotte*, Manganitoe *hoté*), die, wat kleur en vorm van blaren en vruchten aangaat, in niets verschilt van den gewonen pisangboom. Het eenige onderscheid tusschen beide planten openbaart zich hierin, dat de blaren van den wilden pisangboom wat dikker zijn dan die van de cultuurplant, en de vruchten daarvan een groot aantal kleine zwarte pitten bevatten.

BEREIDING DER VEZELS.

De koffo-stoffen worden geweven van vezels, die gewonnen worden uit den stam van den koffo-boom. Om die vezels te winnen, neemt men een stuk van den stam van den boom — gewoonlijk ter lengte van een vadem — dat niet te jong, maar ook niet geheel verdroogd mag zijn. Het winnen der vezels en de bereiding daarvan geschiedt door

middel van den *kakahoedang*, waarvan bijgaand model de halve grootte heeft van die, welke door den Sangirees gebruikt wordt. Daarbij gaat de Sangirees aldus te werk:

1°. Aan een der beenen van den hoekvormigen *bawolèngé*, wordt het stuk van den stam van den koffoboom vastgemaakt; ter verduidelijking zullen we zeggen aan het been *a*.

2°. De steel van den kakahoedang, *paparisih* genoemd, wordt daarbij stevig in den grond geplant, en nu steunt de Sangirees met zijn voet op het stuk hout, dat met een touw aan de dwarslat (*tatakiah*) van den kakahoedang is vastgemaakt, en verwijdert door die handeling het mesje (*doroné*), dat aan den tatakiah is bevestigd van het daarboven aan den paparisih vastgemaakte blokje hout (*poepalé*).

3°. Dan neemt de Sangirees den bawolèngé weder ter hand bij het been *b* en brengt den koffobast tusschen den doroné en den poepalé, trekt zijn voet vervolgens terug, waardoor de koffobast — omdat aan het andere gedeelte van den tatakiah een zware steen hangt — gekneld raakt tusschen doroné en poepalé, en haalt dan den bawolèngé naar zich toe.

Door deze bewerking eenige malen te herhalen worden de vezels verkregen.

De vezels, op deze wijze gewonnen, zijn wit van kleur, en worden, vóór het gebruik, in de zon gedroogd. Wil de Sangirees gekleurde stoffen weven, dan worden de vezels gekleurd met een mengsel van water, modder en aftreksel van de koelit palenti (soort boombast); deze kleurstof is zwart; de roode en de blauwe kleurstoffen zijn van planten afkomstig. Daarna worden de vezels voorzichtig opgerold bewaard in een mandje (natuurlijke grootte) *tapèlé* genaamd.

Daarna neemt men de vezels uit de tapèlé en knoopt ze aan elkaar tot één lange draad van verscheidene vademen lengte, om die vervolgens op den *sasahoerang* (1/10

der grootte) te winden. Gewoonlijk worden de stokjes, waarop de draad gewonden wordt, met dodoblaren bekleed, opdat de draad niet aan de stokjes zal blijven haken bij het afwinden.

HET WEVEN DER STOFFEN.

Eer men aan het weven der stof begint, vlecht men een patroon (*sangsah*) van sĕsak- of silablaren op bamboestokjes, die men *sasoheh* noemt.

Is de sangsah gemaakt, dan gaat men de stof weven op het weeftoestel (*kahihoewang*) (1/5 der grootte). Daartoe wordt de kahihoewang strak gespannen; aan den eenen kant wordt het vastgemaakt aan het lichaam van degene, die weeft, door het touw (*hinggoesang*) stijf aan te halen om het lichaam van de weefster; aan den anderen kant wordt het weeftoestel vastgemaakt aan een in den grond geplante bamboe of aan een boom. Daar waar het touw over den rug van de weefster gaat, wordt een plankje (*poehaming*) (gewone grootte) aangebracht.

De verschillende deelen van het weeftoestel, te beginnen met het touw, dat om het lichaam van de weefster is vastgemaakt, zijn:

1°. het touw = *hinggoesang*.

2°. de bamboe, waaraan het touw is gevestigd = *kawoelé*.

3°. de kam = *sasoewah*.

4°. de spoel = *palarahéng*.

5°. het niboeng-plankje om de kam voor- of achterwaarts te drijven = *balirah*.

6°. het bamboestaafje, om de draden op te tillen en de spoel er tusschen te kunnen brengen = *boebéhmahi*.

7°. de ronde bamboe, gebruikt ter voorkoming, dat de draden verward zouden raken = *tatoembahéh*.

8°. de dunne bamboe stokjes, ter vorming der figuren = *boebeh anak*.

9°. het breedere stuk bamboe, eveneens ter vorming der figuren = *lamaka*.

10°. de daarop volgende bamboe stokjes = *sĕlang*.

11°. de ronde, gebarsten bamboe die vastgemaakt wordt aan een paal of een boom = *dĕdalĕh*.

Weeftoestel I voor fijnere stoffen (gordijnen).
Weeftoestel II voor kleedingstukken.
Weeftoestel III voor kleedingstukken.
Weeftoestel IV voor bedgordijnen.
Weeftoestel V voor vischnetten.

a. Monster witte koffo; wordt gebruikt voor baadjes, broeken, enz:
b. idem voor kleedjes enz.
c. idem voor kamergordijnen enz.
d. idem voor vischnetten.

e. Kam van een adellijke bruid op de Talaut-eilanden (gevonden in de verwoeste kampong Arangka.)

f. Waaier, idem.

VLECHTWERK.

De Sangirees bewaart zijn kleeren in manden volgens bijgaande modellen, gevlochten van sĕsak of sila-blaren.

Die manden, *hangobĕh* genoemd, zijn tevens de bewaarplaatsen van verschillende sieraden, o. a. ringen = *sinsin*, armbanden = *boekalah* enz, alle gemaakt van schelpen — *bija*.

Ook de lepels = *sasahidek* van den Sangirees, zijn van schelpen vervaardigd; die waarvan hierbij een model gaat, mag alleen gebruikt worden door de aanzienlijken en voor-

namen en is daarom dan ook van een bijzondere schelp n. l. *lahang* (nautilus) gemaakt.

VISSCHERIJ.

In de riviertjes en slooten, in het algemeen in de kleinere wateren, gebruikt de Sangirees bij het visschen de *sasilé* ($^1/_2$ grootte), een rond schepnet; daarentegen bij het visschen langs het strand de *somma*, een treknet van verscheidene vademen lengte en van 1 tot 2 vademen breedte. Opdat nu het net, uitgeworpen zijnde, in zijn breedte recht naar beneden zal hangen, wordt het aan één kant bezwaard met stukken lood (bij het model vervangen door schelpjes), en aan den anderen kant worden er houten blokjes aan vastgemaakt, om dat gedeelte van het net drijvende te houden.

De verschillende deelen van het treknet zijn:

1°. Het touw, dat de visschers bij het naar het strand trekken van het net in de hand houden = *oesoeh.*

2°. De houten stokken aan de beide einden van het net, de stokken n. l. waaraan de oesoeh is vastgemaakt = *kaloeang.*

3°. De stukjes lood = *batoeang.*

4°. De houten blokjes = *paletok.*

De overige vischtuigen van den Sangirees zijn:

a. De *lawak*, ook wel *ganggoe* genoemd, om den visch antoni te vangen.

Doordat de stokjes van een lichte houtsoort zijn vervaardigd, blijven ze drijven; aan die stokjes is de vischlijn vastgemaakt.

b. De *sahĕmpang* ($^1/_2$ grootte) is een steekwerktuig, gemaakt van den bast van den inboengpalm, en wordt des nachts gebruikt, wanneer de visschers door flambouwen de visschen naar de oppervlakte van het water lokken, om, als er zich een heele school vereenigd heeft, de *sahempang* er midden in te werpen.

c. Een ander steekwerktuig wordt gebruikt bij de vangst van den inktvisch = *sanempah.* Daartoe wordt eerst de vischlijn = *sasanempah* afgerold en als dan een visch aan de haak bijt, wordt hij met de *sahempang* doodgestoken.

d. Om den visch, taling genoemd, te vangen, wordt gebruikt de *bawahé-oe-taleng* (1/2 grootte), en eigenaardig genoeg, zonder dat aan de haken eenig aas wordt geslagen; blinkend geschuurd verlokken de haken, door het glinsteren in het water, den taling, om toe te happen.

e. Een dergelijke vischlijn is de *pangoetak* (1/2 grootte), die haar naam ontleent aan het bosje menschenhaar = *hoetak,* dat aan de haak is bevestigd, en dient, om de boentolĕh (Minahassische naam bobarah) te vangen.

f. Den hengel kent de Sangirees eveneens en noemt dien *éké-oe-hetoeng* of *éké-oe hitoeng* (1/6 der grootte); hij gebruikt dien om den hetoeng of hitoeng (Minahassische naam tjikalang) te vangen.

g. Om den kemboleng (Javaansche naam = goerami) te vangen, gebruikt de Sangirees den *oelang* (1/2 grootte), een vischlijn van uitgezochte gemoetoeh gevlochten.

Heeft de visch in den haak gehapt, dan wordt hij verder met het mes, *ha-oek* genoemd, gedood.

h. De grootere vischsoorten, zelfs haaien, worden gevangen met den *oewéh* (1/2 grootte), een vischlijn, van rottan gemaakt, die 150 tot zelfs 200 vademen lang is. De *laroeng* (dobber), die alleen bij deze vischlijn wordt gebruikt, is een stuk bamboe, gevuld met zand.

NB. Als bij de vischlijnen aangegeven is de verhouding tusschen de grootte van het model en die van het vischtuig, dan is slechts gelet op de grootte van den haak en de doorsnede van de lijn, maar niet op de lengte ervan, omdat deze, zooals van zelf spreekt, afhangt van den wil van den visscher.

De algemeene naam voor lokaas is *paroeroeh.*

De fuiken worden eveneens door den Sangirees gebruikt:

1°. de *oelak* in riviertjes en beekjes, gevuld met geraspte klapper als aas; de oelak wordt door middel van steenen bewaard tegen het afdrijven met den stroom.

2°. den *boewoeh,* waaraan de steenen door gemoetoeh zijn bevestigd; deze fuik laat men zinken in diep water; Wil men die ophalen, dan zoekt men er naar met den daarbij gevoegden haak.

Bientoean = om menschen bij elkaar te roepen, seinen te geven enz.

SCHEEPSBOUW.

Prauw Kora-kora.

De kora-kora is een vaartuig, waarmee slechts de vorsten en aanzienlijken op reis mogen gaan.

Het werd vroeger bovendien gebruikt als oorlogsvaartuig.

De deelen van het vaartuig zijn:

1°. De romp = *tijangnge.*
2°. de schuurgang = *pisam-pisamme.*
3°. de kiel = *tahoewala.*
4°. voor de boegspriet heeft men geen inlandschen naam.
5°. roeispaan = *balang.*
6°. roer = *oeling.*
7°. dek = *bowong goloeng.*
8°. achterdek = *pangangoelingan.*
9°. anker = *belango.*
10°. bolters = *pepaletake be'ango.*
11°. ruim = *koeroenge.*
12°. mast = *palalahung.*
13°. katrollen = *kala-kala.*

14°. trapjes = *toembelatoeng.*
15°. zitplaats der muzikanten = *paha-paha.*
16°. vlag = *baneha.*
17°. wimpel = *sahak-sahak.*
18°. zeil = *singgoh.*

Prauw Bininta.

De bininta is de eigenlijke oorlogsboot der Sangireezen.
De deelen van het vaartuig zijn:
1°. de romp = *tijangge.*
2°. boegspriet = *amemboh.*
3°. uitleggers, vlerken = *sahĕmang.*
4°. voor- en achterdwarslat = *bahating.* = *ngadjoe'.*
5°. middendwarslat = *tarik.*
6°. mast = *palalahing.*
7°. zitplaats = *poelanging.*
8°. steunsel voor den rug = *ahé.*
9°. roeispaan = *poendaleh.*

Prauw Tembiloeng.

Model van een prahoe tembiloeng = gewone visschersprauw, gebruikt voor reizen langs de kust.

Prauw Londe.

Model van een prauw londe = een gewone visscherspraauw.

Prauw Pelang.

Model van een prauw pelang, gebruikt voor het vervoer langs de kust van steenen en balken.

Kotters.

Model van kotters, zooals gebouwd worden op de Talaut-eilanden.

Wapens, enz.

(Gevonden op den 24sten Juli 1893 in de verwoeste kampong Arangkoa, eiland Korakelang, Talaut-eilanden).

I. Gewone schilden.
II. Schild door het hoofd van Arangkoa gebruikt.
III. Drie zwaarden.
IV. Vier pieken
V. Stok van het hoofd van Arangkoa
VI. Stok van den priester van Arangkoa.
VII. Stok van het hoofd van Liroeng (Talaut-eilanden) ten geschenke gekregen.

VIII. Een strijdmuts der Alifoeroe van Poso (Bocht van Tomini), Panjebi, Balaloengie. Zij mogen alleen door de voorvechters, tadoelaks, die reeds koppen gesneld hebben, gedragen worden [G. W. W. C. Baron van Hoevell, Een bezweringsfeest (mapasaoe) te Maoeton. Aanteekeningen op blz. 2 Separat-abdruck Internationales Archiv für Ethnographie, Bd. V. 1892].

MENADO den 20sten NOVEMBER 1893.

VOORWERPEN

AFKOMSTIG VAN DE KAJANSTREEK (WESTER-AFDEELING VAN BORNEO) AAN HET GENOOTSCHAP GESCHONKEN.

door den Heer

J. C. VAN HASSELT,

Assistent-Resident ter Oostkust van Sumatra.

---

1. **Stukken besneden hout, dienende om een daarmede opgesierd vaartuig (dahoep) het voorkomen te geven van een** draak (naga.) Daarin nemen plaats de ongetrouwde Dajaksche jongens en meisjes (boedjang en dara) om, al vrijende, de bij lagen waterstand door toeba-gift bedwelmde visschen te harpoeneeren. De onderdeelen der houtversiering heeten: tihang tangauw dahoep = stijlen waarop de veerenversiering rust.

ikoeng dahoep = staart van den draak.

ladoeng dahoep = rugleuning van hout met snijwerk voorzien.

bang dahoep = zitplaats voor het mooiste meisje.

kapala dahoep = drakekop, woordelijk kop van de dahoep.

tandoek = hoorns van den draak.

pemoentjak = versiering op den drakekop.

temanei sikap dahoep = stokken voorzien van argusfaisant veeren (langei roewei), die de vleugels van den draak moeten voorstellen.

sikap = versiering.

patar = pengajoeh dahoep = met snijwerk voorziene pagaai.

2. **Tihang tjelita** = staander voor een tengkawanglamp; tihang = stijl, paal; tjelita = lamp en daoen tjelita = in bladvorm besneden plankje, waarop de koperen tjelita geplaatst wordt.

3. **Peloempai** = kleerenhanger [vijf stuks].

4. **Poepoet** = blaasbalg. De onderdeelen heeten:
oerauw = de cilinders,
daboe = de zuigers voorzien van schijven met kippeveeren,
pienzool = de liggende bamboe luchtgeleiders,
trodook = de steen waarin de geleiders samenkomen.

5. **Djempajang toekauw** = ronde houten schijven om te verhinderen dat muizen langs de stijlen in de rijstbergplaats komen. Djempajang = schijf; toekauw = rijstbergplaats.

6. **Prahoe pegoerauw anak béjak** = schuitje [kinderspeelgoed]; anak béjak = klein kind; pegoerauw = spel en speelgoed [vier stuks].

7. **Entoengap manoek** = een koker in den vorm van een haan, gevlochten uit de bladeren van de anjamplant [een pandanussoort], waarin ĕmping bewaard wordt (oemping Kajan-Dajaksch). Ĕmping is nog niet geheel gerijpte rijst [padi] zonder olie gaar gebakken en daarna in het rijstblok ontbolsterd [kinderspeelgoed, vijf stuks].

8. **Entoengap kelajang** = idem als n°. 7; de koker moet een zwaluw verbeelden; kelajang = zwaluw.

9. **Entoengap toendjing bantien** = idem als n°. 7; toendjing = het spoor; bantien = banteng, wild rund.

10. **Entoengap poeting tiga** = idem als no. 7; poeting tiga = driehoekige uiteinden. (twee stuks).

11. **Entoengap bereembeen** = idem als no. 7; bereembeen = berambin (mal) = in een tros. De kokertjes hangen in een tros aan een (vijf stuks).

12. **Tronoeng sarang ronjoe** = bijenkorf; tronoeng = een cilindervormige koker, vervaardigd van mĕropak-schors, aan weêrszijden gesloten door matjes; in een der matjes is eene opening gesneden, waardoor de bijen in- en uitvliegen; sarang = nest; ronjoe zijn een soort kleine honigbijen. Die bijenkorven worden meestal aan de buiten-voor-lengte-zijde der Dajaksche woningen aan het dak of aan den vloer opgehangen.

13. **Oendjoen** = suikerrietpers. Tegelijk met het stuk riet, wordt in de opening een stuk hout gestoken, dat, als hefboom gebezigd, het sap uit het riet perst. Dikwijls hebben die suikerrietpersen het figuur van een man of eene vrouw. Stelt het eene vrouw voor, dan is de opening: de vagina, en het afvoerkanaal: de twee onder de vagina als ter opvanging op elkaar gelegde handen. Moet het een man verbeelden dan is de opening. een gat in den buik, en het afvoerkanaal: de penis.

14. **Djempajan pengadji tjientjin langki** = boor met steenen punt om gaten te maken in stukjes langki (een schelpsoort), die verder rond worden geslepen en als ringen worden gedragen; djempajan = boor; ngadji = maken, vervaardigen; tjientjin = ring. Die ringen worden zoowel door jonge mannen als jonge vrouwen gedragen. De boor beweegt zich gelijkmatig achtereenvolgens in de eene en in de tegenovergestelde richting door de torsie van het aan den bovenkant der as bevestigd stuk touw. De schijf of halve bol, bij de punt aan de as bevestigd, doet denzelfden dienst als het vliegwiel bij een stoommachine.

15. **Gasien** = tol, meestal uit ijzerhout gesneden. De daarbij behoorende touwtjes (amboe) zijn gedraaide kapoeakvezels (kinderspeelgoed; vier stuks). Het spel is aldus: een jongen laat zijn tol op den grond draaien en de tegenpartij moet de hare, draaiend uit de hand geslingerd, op dien eersten tol werpen; mist de werper, dan moet hij op zijn beurt zijn tol tot mikpunt op den grond laten draaien; daarbij wordt niet ingezet.

16. **Tronoeng pemoewar manjiek** = emmer uit mĕropakschors vervaardigd om bijennesten uit een boom (lalauw) neêr te laten; tronoeng zie n°. 12 moewar komt van poewar = het met rook verjagen der bijen; lalauw is een boom aan welks takken bijen gewoonlijk hunne nesten hechten. Lalauws zijn gewoonlijk de volgende boomsoorten: Rengas (gluta velutina Bl); Benoewang (Octomeles sumatrana Miq.); Keladan (Dryobalanop, Camphora Colebr.), Baoeng, Tapang, Lambei tijoeng, Tebedak aer, Krandji (Dialium indum L.) Kajoe ara (Urostigma xylophyllum Miq.)

17. **Tronoeng pengoempan babi** = emmer van mĕropakschors om er het varkensvoer in te doen; oempan = aas, voedsel etc. (twee stuks).

18. **Temijar di tanggar kaé ngolih bahoe** = woordelijk: fuik opgesteld om te verkrijgen bahoe (vischsoort).

19. **Entoengap ketoepat** = kinderspeelgoed zie n°. 7; koker in den vorm van een ketoepat.

20. **Ajak gantoeng** = een vierkante beras-zeef, van een houten opstaanden rand voorzien; bij het gebruik wordt zij aan de vier hoeken opgehangen en dan geschud om de beraskorrels door de mazen te doen vallen. Het materiaal van de zeef is van de soonggangplant afkomstig.

Algemeene regel. Bij de vervaardiging van zeven, wannen, manden, korven enz, wordt het vlechtwerk gewoonlijk gemaakt door vrouwen; doch het afranden van die voorwerpen is bijna uitsluitend het werk van mannen; vlechten = nganjam van anjam; rotan = hoei of oei.

21. **Ajak** = ronde beras-zeef zonder houten rand; zij wordt in de hand gehouden; zie verder n°. 20

22. **Ajak sokam** = zemelen-zeef (langwerpig vierkant); zie verder n°. 20; maleisch sĕkam.

23. **Djagan** = padi-zeef (langwerpig vierkant, met groote langwerpige mazen om de padistelen van de vrucht te scheiden); ngierik (van irik) padi = met de voeten over de padihalmen wrijven om de padi van de halmen te rukken.

24. **Tjapan penampi beras padi** = wan; penampi komt van tampi: de handeling van wannen. Voor de vervaardiging wordt gebezigd de schors van de soonggangplant.

25. **Loelang** (= doelang) pengapit engkabang = ijzerhouten schuitvormige bak, voorzien van een gleuf, ter opvanging van de uit de pers vloeiende tengkawang; ngapit = persen; engkabang = tengkawang.

26. **Loelang oempan manoek tambat** = ijzerhouten driehoekige bak, meestal voorzien van een handvat om er het voer van den manoek saboeng [klophaan] in te doen; manoek = vogel, kip; tambat = vastgebonden. De klophanen worden meestal in de lawang bij de deur aan den wand vastgelegd.

27. **Tengkalak** = als een korset geregen draagkorf, van onderen meest met een plankje gesloten; door mannen uit rotan vervaardigd; maleisch = tengkalang.

28. **Riengkak pĕnoetoep takien djomoer** = mandvormig uit rotan vervaardigde deksel van de „takien djomoer"; takien djomoer is een peervormige mand, waarin de gedroogde en te drogen padi vervoerd wordt. Die manden hebben een deksel om te voorkomen dat de kippen de daarin aanwezige padi oppikken.

29. **Takien laboong kaé mangi padi** = kleine uit rotan vervaardigde en van een houten rand voorziene mand om er gedurende het snijden voorloopig de nog gesteelde padi in te doen. Als zij vol is, wordt de padi in een tempadjang uitgestort.

30. **Aloe beranak** = ijzerhouten rijststamper, waarin meestal niet ver van de beide uiteinden vierkante staafjes zijn losgesneden, en wel zoodanig dat zij iets korter zijn dan de uitholling en zich daarin slechts evenwijdig aan de as des stampers kunnen bewegen. Bij het stampen veroorzaken zij doffe tonen, doordat zij tegen den onder- en bovenkant der uitholling stooten. Gedurende de oogstfeesten wordt de padi door de „boedjangs" en de „dara's" gewoonlijk met „aloe beranak" gestampt; hoe wilder de stampcadans is, hoe helscher muziek die tikkende staafjes maken.

31. **Aloe** = rijststamper van ijzerhout.

32. **Roendjoeng** = een door vrouwen van rotan vervaardigde hengelkorf. Daarin wordt ook de in de fuiken gevangen visch naar huis overgebracht.

33. **Roendjoeng** = idem als n°. 32, vervaardigd van bĕmban (een rotansoort).

34. **Kampil koontoek** = een gekleurde door vrouwen van rotan vervaardigde kleine draagkorf (berioet), waarin mannen hun kleeren vervoeren als zij uit logeeren gaan (berambih).

35. **Koban** = mandje met deksel om er witte rijst in te bewaren. Het wordt door vrouwen vervaardigd uit de bladeren van de tandoeh-plant.

36. **Goontoong** = etenshanger. Een door vrouwen uit tandoehbladeren gevlochten hanger om borden of schotels met eten buiten het bereik van honden, katten of ratten te houden.

37. **Goontoong** = idem van rotan door vrouwen vervaardigde manden met nauwen hals, waarvan de een voorzien is van een deksel en de andere van een deurtje; beide worden opgehangen, en dienen om er visch of vleesch of ander eten en den „batoe pemierit rangki" (woordelijk: steen tot fijnkneuzing van lombok) in te bewaren.

38. **Takien kĕdomook** = mand met deksel, van rotan door vrouwen vervaardigd, naar boven eenigszins nauw toeloopend. Daarin bewaart de „bĕlian" zijne of hare steentjes, houtjes en kruiden.

39. **Tanggok pemansei ikan, oendang** = schepmand voor de vangst van visch of garnalen; vervaardigd van bamboe door vrouwen (oendang = garnaal, mal: oedang); kinderspeelgoed.

40. **Idem-idem.** = Een groote schepmand etc. als n°. 39, vervaardigd van rotan.

41. **Ragak** = een open mandje van rotan door vrouwen vervaardigd, meestal gebruikt om er sajoer of rijst in te wasschen.

42. **Tiempoe** = mandje van tandoekbladeren door vrouwen gevlochten; kinderspeelgoed.

43. **Tamboek garam** = cilindervormig mandje met deksel, door vrouwen van rotan vervaardigd om er zout in te bewaren.

44. **Idem-idem.** = Rond mandje etc. als n°. 43.

45. **Koban penaroeh tembakauw** = een rond mandje met deksel, door vrouwen uit een biessoort (poeroen) vervaardigd, om er Dajaksche tabak in te bewaren.

46. **Roendjoeng** = zie n°. 32 en 33; kinderspeelgoed.

47. **Rambei** = eenigszins nauw toeloopend mandje, zonder deksel, door vrouwen uit rotan vervaardigd, waaraan schelpen (toentoong) hangen en gedroogde vruchten en bladeren van de volgende planten = roeroe, pelaï, antoe drei, akoep' en ketoeli; verder sisit tengiling = schubben van den miereneter = tenggiling (maleisch).

In de met bladeren van de sengkoebakplant dichtgestopte toengtoong's worden bewaard de stukjes afgevallen navelstrengen der kinderen van het huisgezin. En in het mandje bevinden zich gewoonlijk bladeren of takjes van planten, die een groote groeikracht hebben, o. a. van de sabang darah [calodracon Jacquinii Planeh: var. astrosanguinea. Hauk]. Het geproduceerde exemplaar „rambei" is zeer geschonden en onvolkomen; het kost ook meer dan buitengewone moeite een goede „rambei" machtig te worden.

Verklaring. De Dajak stelt zich natuurlijk voor, dat de ziel [somangat] in het lichaam van een kind gevaren is langs de navelstreng. En daar die ziel niet onafscheidelijk verbonden is met het lichaam, maar zich er elk oogenblik uit verwijderen kan, spreekt het van zelf, dat zij, bevreesd gemaakt, weer langs den haar bekenden weg, de navelstreng, het lichaam zal ontloopen; doch ontwarende dat een deel van den band, die het kind aan de moeder verbond, veilig bewaard is in een toentoong van de rambei, zal de ziel ook in die schelp een schuilplaats zoeken. Vandaar dat zulk eene rambei gehangen wordt bij de ligplaats van een kind en met dat kind naar den waterkant wordt gebracht als het gebaad moet worden. Dat de moeder of de vader, met het kind naar de rivier gaande, of in huis zijnde bij onweer, die rambei schudt, zulks geschiedt alleen om door het geraas, ontstaan door het tegen elkaar slaan der toentoong's, de booze geesten te verjagen.

De vruchten en bladeren, welke aan de rambei bij de toentoong's hangen, hebben den vorm van doppen en van kokers of waaiers, ten einde aan de zich in de toentoong schuilhoudende ziel een gevoel van meerdere beschutting en veiligheid te bezorgen. De semangat mocht anders te ver wegvliegen en het voor haar bestemde lichaam niet terug kunnen vinden; wat den dood van het kind zou veroorzaken. Na een onweer of na het baden, wordt de rambei gewoonlijk tegen het lichaam van het kind gedrukt, om het wederinvaren der weggeloopen ziel te bespoedigen. Wat betreft de in de rambei zich bevindende takken en bladeren — men weet dat o. a. elk stukje van den stengel van de sabangplant, in den grond gestoken, bijna onmiddellijk uitbot en snel opgroeit; nu, zoo snel als zulk een stengeltje opgroeit, zoo spoedig moge het kind groot worden [bezwering door sympathie].

48. **Koeroeng penarook ikan aloes[3] hidoep kaé ngoempan kaïl** = woordelijk: mandje om er kleine levende vischjes in te doen, dienende tot hengelaas; kaïl = hengelroede. Het mandje wordt door mannen van rotan vervaardigd.

49. **Ensolang mangkok** = bordenrak, gehangen naast de dapoer (kookplaats). Een slechts van boven open en van onderen door een plank gesloten bakvormige mand, waarvan de loodrechte doorsnede op de lengte-as een rechthoekig trapezium is; door mannen uit door rotan verbonden bamboelatten vervaardigd.

50. **Laboe** = een tot gendi geschikt gemaakte kalebas [Lagenaria idolatrica sering]. Na in de halzen van de rijpe vruchten een paar gaten te hebben gesneden, legt men ze in het water, opdat het vruchtenvleesch rotten zal. Is dit geschied, dan worden de vruchten gedroogd en vervolgens van de binnenzijde schoongemaakt.

51. **Laboe menjoeloeh** = een lantaarn, gebezigd bij het

vischsteken, bestaande uit een bij den hals met een stuk hout of bamboe verbonden gedroogde kalebas, waarvan de bodem is weggesneden, en waarin men een kaarsje of een blikken petroleum-lampje hangt. Houdt een visscher dit licht uitwerpende instrument, bij lagen waterstand, in regenweer en bij donkere maan, even boven het water eener rivier, dan kan hij in het donker verkeerende, heel duidelijk de naar den lichtbundel toe zwemmende visschen onderscheiden en harpoeneeren.

52. **Berioet** = een van rotan door vrouwen vervaardigde en door mannen gedragen cilindervormige korf, waarvan de rand van den open bovenkant voorzien is van rotan-ringetjes, die met een daardoor gestoken touwtje bijeen kunnen getrokken worden, tengevolge waarvan de korf dan gesloten is. De gewoonlijk aan den korf bevestigde lussen van kapoeakbast of rotan dienen, om na de armen er door heen gestoken te hebben, de draagmand aan de schouders te doen hangen.

53. **Bakoel tempat nasi** = een mandje, door vrouwen uit rotan gevlochten, waarin gekookte rijst voor een reis wordt meegenomen; gedurende de reis wordt de rijst met bladeren gedekt.

54. **Koeroeng manoek** = een kooi, door mannen van koelit soempit en akar rosam vervaardigd, waarin een hen en hare kuikens worden opgesloten.

55. **Peniembang tali moeloeng** = weegschaal voor tali moeloeng. Tali moeloeng is een buikband voor vrouwen, bestaande uit zilveren schakeltjes. Bij het betalen van patti (bloedschuld) of schulden, heeft een stuk „tali moeloeng", wegende 1 dollar, de waarde van 1 léjar [reaal]; 1 pĕmakei = 10 léjar. De onderdeelen van een weegschaal heeten:

juk = pĕniembang [in dit geval van ijzerhout];

naald = lilah = tong (mal: lidah) id. van ijzerhout; huisje voor de naald tevens hanger = tangkei (tak); schaaltje = tradjoe [in dit geval van klapperdop]; de draden waaraan de schaaltjes hangen = tali.

56. **Koelak poelooh**; koelak = gantang en poelooh = 10; de hier bedoelde maat dient dus om groote hoeveelheden rijst af te meten. Dit voorwerp wordt door mannen vervaardigd van koelit meroepak en is voorzien van een rotanrand.

57. **Koelak pasoe**; koelak = gantang en pasoe stelt voor eene hoeveelheid rijst van 16 dezer gantangs. Deze kleine rijstmaat dient ter afmeting van de rijst, welke bij den koopprijs van de vrouw hoort en welke aan de bĕlian als loon wordt verstrekt. Het voorwerp wordt door mannen van koelit meroepak vervaardigd.

58. **Toedoeng tempajan blanga** = deksel van een grooten aarden pot, waar meestal bĕras in bewaard wordt. Het dier, dat als handvat op het van pĕlaihout gemaakte deksel is uitgesneden, moet een toepai [eekhoorn] verbeelden.

59. **Djangka damar** = door mannen, uit rotan gevlochten, kandelaar voor een damarkaars (lihauw). De kaars is een cilindervormig opgerold pisangblad met damargruis gevuld. De kaarsen worden door vrouwen gemaakt.

60. **Sengkalan pengotah laoek** = hakborden in den vorm van bladeren, door mannen gesneden uit allerlei soorten van hard hout [drie stuks]; sengkalan = hakbord; pengotah van kotah = hakken; laoek = toespijs.

61. **Peliendas bodak** = een blok van hard hout door mannen vervaardigd ter fijnwrijving van bĕdak. Het bovenvlak is een weinig uitgehold. De wrijfsteen heet batoe pengielik bodak [twee stuks].

62. **Amban tangkoep** = een smalle langwerpige plank

door mannen, meest van pĕlaihout, vervaardigd en voorzien van keurig snijwerk. Daarop verrichten vrouwen [jonge meisjes zoowel als gehuwden] hun fijn vlechtwerk (tangkoep) naar patronen. Het vlechtsel bestaat uit fijne reepen jonge bamboebast, geel, zwart en rood gekleurd. Bij het verrichten van dat werk zitten de vrouwen met gestrekte beenen, waarop dan de „amban tangkoep" komt te rusten. Voor het inbrengen van nieuwe reepen in het vlechtsel, bezigen de vrouwen een puntig doorboord stuk been, waarin de benoodigde reep gestoken is [drie stuks].

63. **Loempang penantei selangei entandoek, orang dara pakei bedagauw dongan orang lelaki** = een bamboekoker, zonder deksel, waarin gewoonlijk geborgen worden een selangei = pisauw raoet en een ĕntandoek = een dunne bamboebuis, meest met snijwerk voorzien, en rood en zwart gekleurd.

Gebruik: Bij het bĕbĕdak en na feesten, wanneer de jongelui dronken zijn van toewak (saguweer), maken de meisjes in de slapen, voorhoofden en armen van die jongelui ondiepe insnijdingen met de selangei, en tappen bloed af door het uit die wondjes te zuigen met de entandoek.

64. **Tiengkei Landak** = stekelvarkenspen, en

65. **Pantjielit** = een gepunte ellepijp van den tempijauw (mal: lempijauw). Beide voorwerpen dienen om valsche steken in vlechtwerk op te halen. De pentjielit wordt vervaardigd door mannen en gebezigd door vrouwen [zie n°. 62].

66. **Pengobit takien kaé mangi** = haak (pengobit), door mannen uit hertshoorn, hertebeen of ijzerhout gesneden, bevestigd aan het touwtje, dat dient om de „takien kaé mangi" [zie n°. 29 te hangen aan de middel [vier stuks].

67. **Pĕngéétin** = een padi-snijmesje, keurig bewerkt, gebezigd door „anak dara."

68. **Talaliek** [beteekent eigenlijk snuit] = fluit, van bamboe door mannen vervaardigd, met den neus te blazen; meest van houtsnijwerk voorzien, en rood en zwart gekleurd; een muziekinstrument uitsluitend voor mannen [twee stuks].

69. **Soegoek** = kain voor mannen en vrouwen, door mannen uit bamboe vervaardigd [drie stuks].

70. **Penjetjak langier** = stukken, door mannen, kunstig gedraaid lomponghout, door „anak dara" gebruikt, dienende om met den beitelvormigen onderkant langir te kneuzen. Langir is zeephout, afkomstig van de „oerat kajoe sĕna". De meisjes wasschen daarmee het hoofdhaar (drie stuks).

71. **Gajoeng kaé ngajoeng arei toewak alam tepajan** = gesteelde of ongesteelde schepper, door mannen vervaardigd, om toewak uit de tepajan (groote aarden pot) te scheppen. Gajoeng = schepper, meest van kalebas of de noot van den ijzerhoutboom. De steel = tangkei, voor feestelijke gelegenheden meest versierd met tangkoep (vlechtwerk) (vijf stuks).

De bereiding van toewak is als volgt: beras poeloet (kleefrijst = kĕtan) wordt fijn gestampt met wortelstokken van de alang[2], kelabatwortel, peper, schillen van roode uien, Chineesch zoethout, kruidnagelen, notemuskaat, tjabé djawa (niet te verwarren met de gewone lombok) en vervolgens gezeefd; daarna wordt dit mengsel met een weinig water tot platte ronde koekjes van ongeveer 5 m. m. dikte en 3 c. m. middellijn gekneed, die ongeveer drie dagen worden gedroogd in de zon. Als men in eene Dajaksche woning komt, ziet men gewoonlijk risten van die koekjes (genaamd ragi = gist) bij de kookplaats hangen. Heeft men deze gist bereid, dan wordt er beras poeloet gekookt, die gaar zijnde ter afkoeling op een nieuwe mat uitgespreid en daarna bestrooid wordt met poeder van fijn gestooten ragi-koekjes. Voor een gantang ongekookte beras poeloet heeft men ongeveer 3 ragikoekjes noodig. Vervolgens wordt alles wat zich op die mat

bevindt in een schoone tempajan geschud, met wat water begoten en goed afgesloten van de buitenlucht. Na zes à tien dagen is de toewak, die er gewoonlijk als rijstewater uitziet, gereed. De persoon (meestal eene vrouw) die de ragi-koekjes en de toewak bereidt, mag drie dagen vóór en gedurende de geheele bereiding niets eten of aanpakken wat zuur is (pantang toewak: bezwering door sympathie).

Hoeveel dagen het mengsel noodig heeft om toewak te worden hangt, volgens den Dajak, af van den wil der bereidster; zegt deze: na zes dagen moet je drinkbaar zijn, toewak! dan is het mengsel ook na dat aantal dagen te drinken.

72. **Temilah** = een door mannen vervaardigde bamboekoker met handvat, om kruit, kogels of pijltjes voor een blaasroer te bewaren (twee stuks).

Pijlvergif = ipoeh; blaaspijltje = damak; de schacht van het pijltje is van de apingplant en de pijlstaart is een kegeltje van den peleiwortel (oerat pelei); door mannen vervaardigd.

Aanteekening: van de stammen langs de Kajanrivier wonende, zijn de Febidahs de eenigen, die blaasroeren kunnen boren.

73. **Penggantoeng** = een uit een zeer getakten stam gesneden hanger voor kleeren, laboes, kokers, enz Als de stam van den hanger dik is en eenige gelijkenis vertoont met een menschen- of dierengezicht, dan wordt zoo'n voorwerp „penggantoeng kedjahan" geheeten. Meestal wordt zoo'n hanger aan een stijl bevestigd. De gewone penggantoeng hangt aan een rotantouw. Het woord „kedjahan" kan men vertalen door „duplicaat". Kedjahans zijn houten poppetjes, die de bosch- en berggeesten moeten verbeelden De penggantoengs worden door mannen vervaardigd (vier stuks).

74. **Keloengkang pengoendjoek boeroeng oema** = een mandje van jonge bamboe reepen, door mannen vervaardigd, dat van af het mĕnĕbas (neêrslaan van het on-

kruid en gras) tot en met den oogst, aan een stok of een struik op de ladang bevestigd wordt, en waarin gekookte rijst wordt gelegd als offer voor de vogels en kwade geesten, die schadelijk zijn voor het rijstgewas.

75. **Merambang kaé mowar manjiek** = toorts, door mannen vervaardigd van akar kĕmahak, die gekneusd en gedroogd is, ten einde de bijen uit de nesten te verjagen. Mowar = uithalen van een bijennest; bijennest = manjiek (zie no 16).

76. **Soondoek kaé mengaoek oelam alem kalie(k)**; soondoek = platte langgesteelde lepel; kaé = om te, ten einde; mengaoek = roeren, mengen, omwentelen bij het bakken; oelam = visch of vleesch; alem = dalem (m) en kalie(k) is eene verbastering van koewali (m). De soondoek wordt door mannen vervaardigd; het scheppertje is uit een klapperdop gesneden en de steel van gewoon hout.

77. Als onder no. 76 zonder steel.

78. **Tjatoe ngaoek nasi** = rijstschepper, komvormig gesneden klapperdop, aan de bolle zijde van eene kleine opening voorzien. Die opening is meestal het oog van den dop.

79. **Lokar kalie(k)** = van rotan gevlochten ronde onderlegger voor een ijzeren koewali (braadpan).

80. **Keleepaë** = kruit- en kogelkoker. Het wordt door mannen vervaardigd van koelit meropak (zie no. 72).

81. **Sasak** = een x vormig symbool van gespleten bamboe latjes, vervaardigd door mannen, en boven den ingang van de lawang bevestigd om aan te duiden, dat het menoegal (het maken der plantkuilen en het daarin storten van zaadpadi) heeft plaats gehad. De toegals (gepunte stokken om de plantkuiltjes in den grond te stooten) worden na het menoegal met de punten naar boven gekeerd op de la-

dangs in den grond gestoken en blijven aldaar zoo staan tot de padi bijna in 't zaad schiet. Tegen dien tijd wordt de padi besprenkeld met „aer oelak" (water van de draaikolken bij een driesprong — voor de Kajanstreek: het water bij Nanga Tebidah) Eerst als die besprenkeling heeft plaats gehad, kunnen de „toegals" omgekeerd worden (maliek toegal) en mee naar huis genomen worden Die besprenkeling is alweer bezwering door sympathie: zooals het water zich gewoonlijk bij een driesprong verdringt en kringen vormt, zóo hopen de ladangbewerkers, dat de padi-aren op hunne ladangs zich in wijde kringen zullen verdringen. Dat besprenkelen wordt „pépat daoen padi" genoemd en dat water der draaikolken van een driesprong („aer oelak") vermengt men gewoonlijk met fijn gesneden padi-halmen.

82. **Tjapan langei** = valstrik om herten en varkens te vangen. Hij wordt opgesteld in openingen in de pagger eener ladang. De strik wordt bevestigd aan een omgebogen veerkrachtigen tak of stuk hout; tjapan noemt men de val zelve; langei = strik.

83. **Eembang** = schepnet met zeer kleine mazen om kleine visschen in de zijriviertjes te vangen. Het net hangt aan een ellipsvormig gebogen stok en wordt „daoen eembang" genoemd. De gaffelvormig verbonden stokken, die, aan den ellipsvormig gebogen stok van het net bevestigd, dienen om dat net op te halen, heeten: „takauw eembang". De „eembang" wordt door mannen vervaardigd en door mannen gebruikt.

84. **Keleepaï** = kruit en kogelzak van katoen met bamboekokertjes voor kruit en kogels, door vrouwen vervaardigd en door mannen gebruikt.

85. **Raga kaé njiempan inal**; raga = bal van rotan ver-

vaardigd door mannen; kaé = om te; ngiempan = bewaren; en inal = kapoewakproppen voor het geweer.

86. **Esat** = vierkant schepnet (totebel). Het vierkante van garen door vrouwen vervaardigde net heet: dahoen De vier stokken waaraan de vier hoeken van het net worden bevestigd heeten: djari's. De twee holle kruisgewijs aan elkaar bevestigde bamboe's, waarin vier djari's worden gestoken, noemt men: goelak. De steel = takauw. Met dit net worden zekere kleine riviervisschen: bahook genaamd, gevangen door vrouwen.

87. **Pelampan** = hengel, door mannen vervaardigd en door mannen gebruikt. Hengelstok = baoer; djempoerang = de draaibare klos om de lijn in te korten; lijn = tali; hoek = kaïl. De hoek wordt door mannen vån koperdraad gemaakt.

88. **Entadjoer** = een hengelstok (takauw) op den oever in de aarde gestoken (zetlijn). Tot aas bezigt men levende vischjes. Men vangt op die wijze den „baoeng" visch. De entadjoer wordt door mannen vervaardigd.

89. **Tempoeling** = harpoen. De ijzeren harpoen (tempoeling) wordt door een touwtje (peramboet) verbonden aan den ijzerhouten punt (ransing), waarop de harpoen geschoven wordt. De bamboe, waaraan de ijzerhouten punt bevestigd wordt, heet „temanai".

90. **Tambat manoek soboeng** = Bevestiging van een klophaan.

Tambat = ikat (m); manoek = kip, haan; soboeng = kloppen. Die bevestiging bestaat uit een stuk touw, vervaardigd uit de vezels der wortels van de tengangplant. Om te voorkomen dat de haan zich in het touwtje verwarren zal, is het aan een der pooten verbonden door middel van een

stuk klapperdop (siendat), gesneden in den vorm van een souspied (no 26).

91. **Pemangkoong tawah** = ijzerhouten slagertje voor tawah (koperen bekken); het uiteinde van het slagertje, waarmee men op den knop van de tawah slaat, wordt gewoonlijk met getah en tali tèngang omwonden om het veerkrachtig te maken.

92. **Pengajoeh anak béjak** = kleine pagàai (kinderspeelgoed). Pengajoeh komt van kajoeh = met korte riemen (pagaai) roeien.

93. **Saroeng isauw pantap** = schee van een kapmes; saroeng = schee; isauw = mes; parang en pantap = kappen. De rotanversiering op de schee heet: meenoek = manoek = kip, vogel.

94. **Loempang** = bamboekoker, opgehangen bij de dapoer of bij de plaats waar men werkt, om er de pisauw raoet in te doen.

95. **Bijouw krawang** = waaier voor kinderen (kinderspeelgoed); bijouw = waaier en krawang = à jour gewerkt. De waaier stelt voor de terrassen van den schimmenberg: tiengka saran en wordt door vrouwen vervaardigd van de anjam-plant (twee stuks).

96. **Tanggoi** = hoofddeksel door mannen gedragen bij het ladangwerk en gedurende het varen. Het wordt door vrouwen vervaardigd van daoen biroe (bladeren van de biroeplant. De topbedekking, émoelan geheeten, is gemaakt van de binnenbast der bamboe.

97. **Sĕliepie** = zakje door vrouwen van de stelen der poeroen-plant vervaardigd Het wordt zoowel te huis als op reis gebruikt om er zout, enz. in te bewaren.

98. **Semoekauw kaé langir** = semoekauw-wortels om te dienen tot zeep.

99. **Njaring roesa** = een lange rotan, waaraan rotan strikken hangen, om herten te vangen. De „njaring" wordt tusschen het struikgewas opgesteld, zoodat de herten die daarheen worden opgejaagd, de lange rotanlijn niet kunnen zien.

100. **Aman beladauw** = bank waarop bruid en bruidegom zitten bij het beroengkelau. Aman = planken rugleuning; kedoedoek = zitting; sampar = de onderste plank van de bank; tihang = pooten.

101. **Peloempai** = kleerenhanger door maleiers gemaakt en gebruikt (zie n°. 3).

102. **Klaoe** = schild van geel sĕrian-hout. Het is zwart geworden, doordat het in den rook gehangen heeft.

Het snijwerk heet „patar awan"; patar is snijwerk en awan = uitspansel, lucht. De lijstversiering die er zoo ⌄^⌄^⌄^ uitziet, heet „sikoe keloewang" = elleboog van den vliegenden hond; die, welke aldus: oooooooooo is, noemt men „tali lemoetoet" = tali api van kapoewak gemaakt, waarvan de rook dient tot verjaging van „aga's" (drie stuks).

103. **Taboeng penantei gotah gitak** = koker (van bamboe) om witte getah op te vangen. Penantei van tantei = opvangen; taboeng = koker; gotah = gĕtah en gitak = wit.

104. **Toengkoe matang** = steen meest met figuren behouwen en steeds op het midden van de kookplaats geplaatst; is een poesaka-stuk en wordt in eere gehouden.

105. **Entoengap boewah rahan**; zie n°. 9, 10, 11, 12, 14; boewah rahan = een wilde manggissoort (kinderspeelgoed) (drie stuks).

106. **Tihang lihauw** = een kandelaar voor een damarkaars; zie n°. 59.

107. **Laboeng krawang** = haarband van bamboe à jour bewerkt (drie stuks) door meisjes (anak dara) gemaakt voor boedjangs (ongehuwde mannen).

108. **Laboeng boewah petaï** = haarband van blaren van de tandoeh-plant; het vlechtsel heeft overeenkomst met den vorm van de petaï-vrucht; door meisjes gemaakt voor boedjangs.

109. **Laboeng riengkaï** = haarband van bamboe voor bĕlians, versierd met boenga ramboek (op Java djèngger ajam genoemd) en uitgerafelde stukken van de bloemschee van den pinangpalm.

110. **Tangkoeng tingang** = bovendeel van den snavel van den neushoornvogel, meest gebezigd als knoop voor den gordelband van een parang.

111. **Langei tingang** = staartveeren van den neushoornvogel; tingang = neushoornvogel. Gedragen door mannen als versiering aan hun baadje of aan de schee van hun parang.

112. **Tjelita gantoong** = hanglamp (zie n°. 2).

113. **Tempadjang penjomoer padi** = van rotan door vrouwen vervaardigde draagmand (peervormig) om er padi in te doen, die gedroogd moet worden (zie n°. 23).

114. **Apik** = door vrouwen van rotan vervaardigde mand met deksel om er kleedingstukken in te bergen. Zij wordt alleen in huis gebruikt (zie n°. 34).

115. **Trapoek** = muts van rotan door „anak dara" gevlochten voor boedjangs.

116. **Grientang** = kapoewak-klopper door mannen vervaardigd uit tapang-hout (twee stuks).

117. **Pemantoek tihang padi** = ijzerhouten klopper om op de padistelen in de toekauw te slaan, ten einde te voorkomen dat de padi gauw opraakt; zulk een klopper wordt een poesaka-stuk.

118. **Tiempoe kaé ngobat padi tongah oema**; tiempoe = offermandje; kaé = om te; ngobat = voorkomen van ziekte; tongah = midden op; oema = ladang = padiveld. Dit mandje wordt op het veld gehangen als de padi rijpt. Zeven dagen daarna kan men met den rijstoogst beginnen.

119. **Galang loelang badak entandoek** = langwerpige doos met schuifdeksel om er de „entandoek" in te bewaren. Zie n°. 120. Bij het „bĕbĕdak" wordt die doos als kussen = bantal gebezigd. Zie n°. 63.

120. **Entandoek** = buisje van bamboe om bloed uit de huid op te zuigen bij het „bebedak". Zie n°. 63.

121. **Selanggai pentoerih** = mesje om bloed uit de huid te doen komen door kerving, gedurende het „bĕbedak"; pentoerih van toerih = krassen, kerven. Zie n°. 63.

122. **Roedin kaé oesit boedjang dara** = mondharmonika, een muziekinstrumentje van „aping", door mannen vervaardigd; oesit = spelen.

123. **Aran** = een ijzeren haak om een gesnelden kop op te pikken.

124. **Selanggai peraoet djopai** = mesje voorzien van een langen steel; selangei = mesje; peraoet komt van raoet = gladmaken van gespleten rotan of bamboe; djopai = vervaardigen.

De bamboeschee heet „keriembang".

125. **Kokap kaé ngasah belioeng** = uitgesneden stuk bamboe ter omvatting van een bijllemmer ten einde het beter te kunnen slijpen; kokap is de bamboe-omvatter; ngasah = slijpen en belioeng = bijl.

126. **Koesoek kaé ngoelih api** = vuurmaker; koesoek is wrijven; ngoelih komt van oelih (mal: olèh) verkrijgen.

Zoowel het latje als de stokken zijn van kajoe bajoer, dat goed boven vuur gedroogd is geworden.

127. **Batoe pengasah langki** = steen om langki te slijpen; langki = koejoeng = schelp. De bamboe waarin de steen gevat is, heet kokap. Zie n°. 125.

128. **Koban toendjieng bantien** = mandje met deksel door vrouwen van tandoeh-bladeren gevlochten om er ĕmping of sagon in te bewaren; (kinderspeelgoed). Zie n°. 35.

129. **Galang poeroen** = kussen gevuld met drooge padi-steeltjes. De lange zak wordt door vrouwen gevlochten van de poeroen-bladstelen.

130. **Toendai pengaoes tongang** = houten toestel om daarop met een mes de grove vezels der wortels van de tĕngang-plant te verwijderen. Van die vezels wordt door mannen zoowel als door vrouwen touw gedraaid.

131. **Tongang** = vezels der wortels van de tĕngang-plant. Eerst worden de wortels afgeschilverd, dan geweekt en eindelijk geschaafd (di kikis).

132. **Djoedjoong** = welriekende takjes en bladeren, meestal „akar wangi"=tot een kwastje gebonden, door meisjes (anak dara) en door boedjangs (ongehuwde mannen) in het haar gedragen. Op de muts of den haarband bevestigd heet de djoedjoong: boenga sampoek manis; sampoek = geur.

133. **Belansei peboewah kae ngajauw** = draagmand,

door vrouwen van tandoekbladeren gevlochten. Als de mannen uit snellen gaan, wordt de mondkost daarin meegenomen.

134. **Engkarang kaé ngiempan toenoek** = foedraal uit rotan, door mannen vervaardigd, om er de toenoek in te plaatsen zie n°. 135 en 136.

135. **Toenoek boengkoek** = gebogen regen-en zonnescherm, door vrouwen van „daoen pajoeng" vervaardigd.

136. **Toenoek pandjang** = rechte regen-en zonnescherm om er onder te slapen op reis. Zie n°. 135.

137. **Penopas tikar** = bezem met korten steel om de tikars schoon te vegen, door mannen vervaardigd van den staart van een hert.

138. **Sĕnajauw pantak atjei boeriek** = badjoe koeroeng, door vrouwen vervaardigd en door vrouwen en meisjes bij feestelijke gelegenheden gedragen; atjei = glazen knoopjes; boeriek = geslepen schelpjes.

139. **Lantjoeng kaki** = een paar enkelbanden van ijzer, door mannen gemaakt voor meisjes (anak dara).

Enkelbanden voor ongehuwde jonge mannen heeten „anjien". De 40 à 50 koperen ringen door vrouwen aan armen en beenen gedragen heeten „lantjoeng pandjang". Ringen voor de vingers, zoowel door mannen als vrouwen gedragen, heeten „tjientjin".

140. **Ensolang pienggan** = bordenrek met groote mazen, van rotan door mannen vervaardigd, meest gehangen naast de dapoer. Pienggan = bord. Zie n°. 49.

141. **Oetar** = een ronde van een deksel voorziene sirihdoos door mannen uit rotan vervaardigd.

142. **Tjapan langei** = kleine val voor sempidan, pelandoek etc., door mannen van rotan vervaardigd.

143. **Tangkoep** = vlechtwerk door vrouwen vervaardigd (modellen zie n°. 62).

144. **Oei boentang lèhèr** = halsband van rotan, door vrouwen vervaardigd en gedragen door boedjangs en anak dara; oei = rotan.

Oei boentang poenggoeng = buikband van rotan; poenggoeng = lendenen.

145. **Tanggoi léjoeng** = gekleurd hoofddeksel voor mannen, door vrouwen vervaardigd uit léjoeng = den zachten binnenbast van de bamboe. De bovenzijde van den tanggoi is bedekt met den afgeschrapten buitenbast van de bamboe (onafgewerkt).

De kleuren worden verkregen door besmering met drakenbloed (rood), samak (bruinrood) en roet (zwart). Zie n°. 96.

146. **Tanggoi sisik nanas** = gekleurd hoofddeksel voor mannen, door vrouwen vervaardigd. De bovenzijde is van den binnenbast van de bamboe en de binnenzijde is gemaakt van „daoen krapas". De gele kleur verkrijgt men door „getah segoelah" te mengen met koenjit. De top van het hoofddeksel heet „moelan". Sisik nanas = schubben van de ananas. Zie n°. 96.

147. **Entoedoeng** = deksel voor opgediend (klaar gelegd) eten, door vrouwen vervaardigd. De bovenzijde is gemaakt van den binnenkant van de bamboe. De binnenzijde van tandoeh-bladeren De vier kruisgewijs opgelegde stukken heeten „keboombang toompit." De teekening noemt men „awan berkoeroeng" (rondomkoepelende lucht of uitspansel).

148. **Entoedoeng** = Idem als 147. De binnenzijde is gemaakt van „daoen marauw"; marauw = dikke rotansoort.

149. **Tanggoi tankoep** = van tangkoep (zie n°. 143) voorziene hoofddeksel voor vrouwen, dagelijks en bij feestelijke gelegenheden gedragen; door vrouwen vervaardigd De buitenzijde van den binnenbast van de bamboe en de binnenzijde van „daoen krapas."

150. **Pajoeng** = groot hoofddeksel, door vrouwen vervaardigd en door vrouwen op de ladang gedragen. De binnenzijde is gemaakt van „daoen krapas", de buitenzijde van „daoen pajoeng" (zie n°. 135 en 136).

151. **Tikar krawang** = à jour gewerkte ligmatjes (3 stuks), door vrouwen vervaardigd van tandoeh- en van anjambladeren. Daarop slapen zoowel mannen als vrouwen.

152. **Tikar soenggang** koontook = ligmatjes door vrouwen gevlochten van den bast der soenggang-plant (3 stuks); koontook = golvend gevlochten rand.

153. **Kasah koontook** = zitmatten van rotan sĕgah, door vrouwen gevlochten, bij feestelijke gelegenheden gespreid.

154. **Tikar poeroen** = ligmatjes, door vrouwen vervaardigd van gespleten poeroen-stengels.

155. **Blansei loong** = tabakzak uit twee zakken bestaande, die door een dunnen band aan elkaar zijn verbonden. Deze blansei wordt door vrouwen van poeroen-stengels vervaardigd. Het à jour gewerkte vlechtsel heet „krawang tiengka saran" Loong moet een slang (?) wezen met twee koppen.

156. **Lajan** = groote mat, door vrouwen van tandoekbladeren vervaardigd, om er padi op te drogen (onafgewerkt).

157. **Badjoe kapoewak soesook** = een van kapoewak door vrouwen vervaardigde „badjoe" voor mannen, die aan den voorkant open is. De kapoewak is doorregen (soesook)

met draad, gemaakt van de bastvezels der nilauw-plant. De kapoewak wordt door mannen bereid.

158. **Lonjiek** = groote mand, door vrouwen vervaardigd van rotan-bast, om er de gesneden padi van 't veld naar huis in te vervoeren (n°. 28 en 29).

159. **Kajoe penjampoe asoe** = stukken van verschillende soorten hout en wortels, waarvan het afschrapsel in het eten gedaan of de rook in den neus gelaten wordt van de honden, ten einde ze woest te maken en dus onbevreesd voor wilde zwijnen en herten. Penjampoe komt van sampoe = verbranden.

160. **Roendjoeng pemonih** = mandje door vrouwen gebezigd en door vrouwen vervaardigd van bamboebast om er zaadpadi in te doen (n°. 32).

161. **Sodoong** = kleine vierkante tengkalan om er groenten of visch in te doen, door mannen vervaardigd van rotan. (2 stuks; 1 onafgewerkt); kinderspeelgoed.

162. **Seliepie pinang sirih** = zakje door vrouwen van poeroen-stengels vervaardigd, dat met een touwtje kan dichtgesnoerd worden en dient om pinang en sirih in te doen.

163. **Pengaoek loepoen** = schepper, uit rotan door mannen vervaardigd, dienende tot opschepping van zeker gebak, bestaande uit meelballetjes (keukengereedschap).

164. **Kĕlopak pinang** = de eindversiering van de ĕmpanggoeng („panggoeng" in het Jav.) voor het bersengkelan.

165. **Papan ilooh kaé doedook betapan sĕnkolan lakibini**= plank waarop bruid en bruidegom zitten bij het bersengkelan in de ĕmpanggoeng.

166. **Penoedoeng pientoe lawang** = het blad van een lawang-deur; door mannen vervaardigd. De klink heet „sikang" pientoe; de versiering stelt voor een „naga".

167. **Idem**; de versiering heet: „boetå makan boelan"; boetå = reus, groote geest.

168. **Idem; versiering van het middenvak = „naga"; boven- en benedenvakversiering = boewah lajoeng.**
vakrandversiering = sikoe keloewang.
deuromtrekversiering = van onderen: awan berkoeroeng (zie n°. 147).
deuringangszijde versiering = awan berampoek (berampoek = berakar, mal.)
deuromtrekversiering = van boven = idem (idem).
deurbevestigingszijde versiering = awan bekabit (bekabit = verbonden).

169. **Ompak pientoe** = met snijwerk versierde deurpost.

170. **Ladoeng pintoe** = bovenlijst van een deur.

171. **Kepala pientoe** = bovenverbinding tusschen twee deurposten, met snijwerk versierd.

172. **Beloemboeng pientoe** = eindversiering boven een deur; beloemboeng = poentjak = top.

173. **Toempang pientoe** = versiering der deurposten aan den bovenkant rechts en links van de deur.

174. **Sobang** = versiering van den wand der lawang beneden de deur als drempel.

175. **Ménook** = versiering op de sobang aangebracht als drempeltrede.

176. **Ladoeng amban** = bovenlijst van den wand over de geheele lengte der lawang (woonvertrek) aan de voorzijde; amban = wand.

177. **Tjientjin langki** = ring voor mannen en door mannen geslepen van een stuk doorboorde schelp (n°. 127).

178. **Plank** aan de voorwand der kamer met naga- en krokodil-versiering.

179. **Toegal beranak** = fraai bewerkte plantstokken van ijzerhout (drie stuks); gebruikt door anak dara en boedjangs zie n°. 30.

180. **Soempit** = blaasroer van ijzerhout met lanspunt en vizier (2 stuks).

181. **Een** partij pieken en harpoenen uit de Tebidahstreek.

182. **Bezemtje.**

183. **Muts**, overtrokken met de huid van een hertekop; gebruikt bij het jagen op herten.

184. **Monsters**, geweven van lembak (kruidachtige plant) voor sarongs en badjoes [door Europeanen op Borneo veelal gebruikt voor huiszeilen].

185. **Mandauw** met pisaoe raoet, voorzien en behangen met varkens-panter-en krokodillentanden, een potje voor olie of eenig geneesmiddel, een doosje voor amuletten enz.

186. **Parang patah** = kapmes (2 stuks).

187. **Empattong** = houten menschenhoofd op een paal vóór de huisdeur of op een stijl binnenshuis geplaatst.

188. **IJzererts** uit de Ketoenggaustreek.

189. **Rotan-draagmand** idem.

190. **Vier geweren van Tebidah Dajaks.**

191. **Tapi boetat** = zitmatje (twee stuks), dat de mannen op hun derrière dragen, van rotan gemaakt, geverfd met de wortel van den mengkoedoeboom (rood) met torong toelis (vrucht van een heester] en roet (zwart) door mannen vervaardigd. De rotan wordt eerst geverfd, dan gevlochten [één van kidjanghuid].

192. **Terapok lahong** = mutsje van bamboe met draken-bloed = djernang (getah boewah rotan) geverfd, door vrouwen gemaakt, door mannen gedragen.

193. **Takin kontok** = mand van rotan, door vrouwen gemaakt en door haar als draagkorf gebruikt met draagband van kapoeah (boomschors); — anjam kambing = met geiten figuren; — lioe arei baoelang = met draaikolken figuren.

194. **Kain soesoek oemboen** = vrouwenrok van kapoeak; de figuren van nilauw, door vrouwen gemaakt; oemboen is de naam der figuren.

195. **Kain soesoek kelaït** = idem; kelaït is een wortel die krom groeit en in de figuren teruggegeven wordt.

196. **Badjoe soesoek tentalang** = daagsch mannenbaadje van kapoeak en nilauw- draad; door vrouwen gemaakt (tentalang = met wijde steeken).

197. **Lantjong tarikan** = twee stel armbanden van geel koper door Dajaks (Ambalaw- en Kajan Béadjoe-Dajaks) gemaakt; door vrouwen aan beide armen gedragen.

198. **Tangkoep** = vlechtwerkpatronen van gekleurd bamboe; door vrouwen gemaakt; te gebruiken op hoeden (vier stuks), geverfd met djernang en torong toelis met roet.

199. **Entoengap boewah rahan** = mandje in den vorm

van de rahanvrucht, van tandoek gemaakt door vrouwen; gebruikt door kinderen om ĕmping te bewaren.

200. **Pasirah krawang** = sirihzak (sirih, kalk, tabak, pinang) van tandoek door vrouwen gemaakt.

201. **Toegang belajauw** = witte staartveeren van den belajauw-vogel, door mannen gebruikt om op den rug van hun baadje te hangen en door vrouwen als hoofdtooisel rechtopstaande in de kondé of sanggoel.

Toegang roeaï = idem van de argusfaisant-staart.

202. **Entoedoeng boelai**=een nog niet afgewerkte deksel; 1°. van tandoek, 2°. van bamboe, door vrouwen gemaakt, genaaid met nilauw en gebruikt om eten dicht te dekken (een stuk bamboe waarvan het gemaakt wordt is er bij gevoegd). Eerst worden de half jonge bamboegeledingen boven het vuur gehouden, daarna van de groene bast ontdaan en gespleten, dan in de rivier gelegd (loogen), vervolgens gedroogd en bewaard of verwerkt.

203. **Tangoi tangkoep sangsang kaki** = hoed van bamboe door vrouwen gemaakt, door jonge meisjes gedragen; rood geverfd met djernang, geel met getah kajoe; sansang kaki = met tegen elkaar inloopenden voet.

204. **Tangoi toelis** = hoed van bamboe door vrouwen gemaakt en gedragen.

205. **Prodjang soempit** = lange stalen boor om ijzerhouten blaaspijpen te maken (langs de geheele Kajan-rivier uitsluitend het werk der Tebidah-Dajaks).

206. **Soempit** = blaaspijp (roer) van ijzerhout met sangkoe = speerpunt van ijzer, en toetoen = vizier.

207. **Tikar poeroen krawang** = mat van bies, door vrouwen gemaakt, door mannen op reis als slaapmat gebruikt.

208. **Ketoboeng belian** = trom door de belians (doekoens) geslagen voordat zij in hypnotischen slaap vallen en als sonambule ziekten genezen; gemaakt van mentoeroenghout, omwonden met rotan en bespannen met biawakhuid (drie stuks).

209. **Djadjap** = parang waarmeê kinderen spelen.

210. **Apang bajaoe** = zwaard (kinderspeelgoed).

211. **Isaoe patah** = parang (idem.).

212. **Semajauw tampong** = vrouwenbaadje (twee stuks) door vrouwen gemaakt; versierd met boeri (geslepen zeeschelpjes); tampong = samboengan.

213. **Gobal sampoek manis** = haarversiersel (aigrette), door vrouwen gemaakt van welriekende bladeren van op hooge boomen groeiende woekerplanten, soms voorzien van veeren. De vrouwen dragen het in de sanggoel en de mannen tusschen den haarband gestoken op het achterhoofd, iets ter zijde.

214. **Gobal boek** = haarversiersel van haar en veeren door vrouwen gedragen; met de tjemara wordt het aan de sanggoel bevestigd.

AANWINSTEN

VAN DE

NUMISMATISCHE VERZAMELING in 1893.

MEDAILLES.

Ned. Indië.	Medaille, door Chinezen te Batavia aan den gouv. gen. J. Specx vereerd, 1632. — Galv. afdruk.	TH. M. ROEST.
	Tentoonstelling te Batavia, 1893. — Aluminium	Gekocht.
	Agrafe voor de Borneo-expeditie, 1853—63, klein model. . .	Geruild.
Nederland.	Ontzet van Leiden, 1574. — z.	Gekocht.
	Moord van prins Willem I, 1584. — z.	
	Verslaan van de onoverwinnelijke vloot, 1588. — z. . .	
	Verovering eener Spaansche galei bij St. Helena, 1602. — z.	
	Triple-alliantie, 1609. — z. .	
	Overwinningen van prins Frederik Hendrik, 1630. — z. .	
	Idem, idem, 1647. — z. . .	
	Stichting van de academie te Harderwijk, 1648. — z. . .	
	Vertrek van Karel II naar Engeland, 1660. — z. . . .	

Penning, door het Amsterdamsche bestuur aan gewapende burgers vereerd, 1696. — z.	**Geruild.**
Intrede van prins Willem V in Amsterdam, 1768. — z. . .	**H. Helb.**
Overlijden van Jhr. v. d. Capellen tot den Pol, 1785. — z.	
Capitulatie van Amsterdam, 1787. — br.	
2de eeuwfeest van het Athenaeum te Amsterdam, 1832. — br.	
G. K. graaf v. Hogendorp, 1834. — br. (2 soorten).	
Herstelling van den Kroonprins uit eene zware ziekte, 1835. — br.	**Geruild.**
Huwelijk van den Erfprins, 1839. — br.	
M. C. van Hall, 1856. — br. .	
200jarig bestaan van het diaconie-weeshuis te Amsterdam, 1857. — br.	
Opening van het paleis van volksvlijt te Amsterdam, 1864. — br.	
Stichting van het roode kruis te Genève, 1870. — br. . .	
6de eeuwfeest der begiftiging van Amsterdam met tolvrijheid, 1875. — br.	Gekocht.
Bezoek eener Transvaalsche deputatie aan Nederland, 1884. — z.	Geruild.
Bezoek van H. H. M. M. de	

	Koninginnen aan Utrecht, 1892. — br.	Geruild.
	Prijs-medaille van H. M. de Koningin, z. j. — br. . . .	Nederl. Regering.
	Idem, kleiner, z. j. — br. . .	
	Idem van H. M. de Koningin-Regentes, z j. — br. . . .	
	Idem, kleiner, z. j. — br. . .	
	10jarig bestaan van de firma Ferwerda en Tieman, 1892. — br.	
	Bierpenning van de Groninger studenten, z. j. — k. . . .	Geruild.
	Legpenningen, 19 soorten. — k.	
	J. van Vondel, z. j. — br. . .	
	Mr. T. M. C. Asser, 1893. — br.	Mr. N. P. v. d. Berg.
België.	Onthulling van het standbeeld van Rubens, 1840. — br. .	Gekocht.
	Krim-oorlog, door Hart, 1854. — br.	
	25jarig koningschap van Leopold I. — br.	Geruild.
	Conférence pour la civilisation, etc. de l'Afrique centrale, 1876. — br.	Gekocht.
	Internationaal numismatisch congres te Brussel, 1891. — br.	Geruild.
	Legpenningen, 13 soorten. — k.	
Frankrijk.	Instelling van het legioen van eer, 1804. — k.	
	3de eeuwfeest van de geref. kerk in Frankrijk, 1859. — br.	
Zwitserland.	Draagpenning voor „Knabenschiessen", z. j. — z.	

Duitschland.	**Legpenning van J. A. Pfeffer, 1768. — k. . . . . . .**	**Geruild.**
	Draagpenning, 1813-14. — k. .	
	4de eeuwfeest der ontdekking van America, 1892. — br. .	**Gekocht.**
	Idem, anders. — br.	
Turkije.	**Herschepping van het Ottomansche rijk door Abdoe'l Medjid, 1850. — br. . . . .**	**Geruild.**
Britsch'Indië.	**Sjah Alam, 1771. — lood. . .**	**Gekocht.**
	Draagpenning voor het leger in de Pundjab, 1849. — z. . .	
	Idem met de gesp Perak, z. j. — z.	
Australie, N. Zeeland.	**Militaire draagpenning, 1861—66. — z. . . . . . .**	**Geruild.**

MUNTEN.

Ned. Indië. Java.	Gobog. — k.	BEH KWAT KOEN.
	Ned. O. I. Comp. Duit, Utrecht, 1771. — Afslag in z. . .	Gekocht.
	1/2 Duit, Utrecht, 1773. — Afslag in z.	
	Sumatra's Oostkust. Particulier locaal geld. — k., tin, enz. (104 soorten)	W. J. M. MICHIELSEN.
	Idem, idem (5 soorten). . .	Gekocht.
	Atjeh. Steenen muntvorm. . .	G. G. J. NOTTEN.
	N. Borneo Company. Cent, 1889. — k.	Gekocht.

	Particulier locaal geld. — k., nikkel, enz. (24 soorten). .	G. LAVINO.
Philippijnsche eilanden.	5 pesetas, 1855 — z.	Geruild.
	Peso, 1868. — g. . .	MEVROUW V. D. KEMP.
Japan.	Monme, periode ten-sei (1573—91). — z.	Gekocht.
	Monme, periode boen-rok (1592—96). — z.	Gekocht.
	Monme, periode man-dsi (1657—73). — z.	Gekocht.
	Boe (kodama), periode jen-ho (1673—80). — z.	Gekocht.
	1/2 id (kodama), periode jen-ho (1673—80). — z.	Gekocht.
	Tien sen, periode ho-jai (1688—1704). — br.	Gekocht.
	Vier boe (kodama), periode ho-jai (1688—1704). — z. . .	Gekocht.
	Drie boe (kodama), periode sei-tok (1711—16). — z. . . .	Gekocht.
	Twee boe (kodama), periode sei-tok (1711—16). — z. . .	Gekocht.
	Vijf boe (kodama), periode ghen-boen (1736—41). — z. . .	Gekocht.
	Itsiboe. — z.	Gekocht.
	5 sen, 13de jaar van Mei-dji. — nikkel.	Gekocht.
	Kodama (5 soorten). — z. . .	Gekocht.
China.	Bank-geld (zilveren klomp, wegende 1,83 kilo)	Gekocht.
	Idem (zilveren klomp, wegende 0,34 kilo).	Gekocht.
	8 tsien (Oeroemtsi) — br. . .	Gekocht.
	5 tsien (Hoenan) — ijzer. . .	Gekocht.

Annam.	Zilveren munt der periode Minh-mang.	**Geruild.**
Nepaul.	1/4 mohur, 823. — g. . . .	**Gekocht.**
	1/32 „ , „ . — g. . . .	
Britsch Indie.	Oud-Indische munten, tevens gewichten (vijf stuks). — k. .	
	Tanki, 1588 en 159⁰/₁. — k. .	
	Ropij, 1597, 1602, 1653/4, 1757/8, 1723/4, 1724/5, 1726/7 (twee soorten), 1755. — z.	
	Halve idem (?), 1605. — z. . .	
	Dubbele paisa, 1769/70. — k.	
	Paisa, 1765, 1793. — k. . . .	
	Zodiak-ropij (visschen), 1028. — g.	
	Delhi, ropij (vierkant), 1000. — z.	
Ceilon.	50 cents, 1892 — z	R. C. G. REMMERS.
	25 „ , „ . — z	
	10 „ , 1893 — z . . .	
	5 „ , 1892 — k. . . .	
	Cent, 1891. — k	
	1/2 id., „ . — k.	
	1/4 id., 1890. — k.	
Perzië.	Sassaniden. Drachme (2 soorten). — z.	Gekocht.
Parthië.	Kleine, koperen munt. Vorst onzeker.	P. J. VAN SANTEN.
Afghanistan.	Naam onbekend (3 stempels). — z.	Gekocht.
Kashgar.	Tilla, 1292. — g.	
	1/2 tengah, 1290 — 94 en z. j. — z.	
	Karapoel, 1290, 92, 93 en z. j.	

— k. . . . . 5 fen, 1295, 96. — k. . . . *Nederland*, *Holland*. Scheepjes schelling. 1727, 54. — z.	Gekocht.
Dubbeltje, 1616 — 18, 28, 1746, 76. — z.	H. K. MANUPASSA en gekocht.
Zeeland. Roos-schelling, 1601 (?), 15, 53. — z. . . . . Snaphaan, 1583. — z. . . .	Gekocht.
Dubbeltje, 1614 — 19, 24, 26 — 28, 37, 39 — 41, 46, 53, 1714. — z.	H. K. MANUPASSA en gekocht.
Stuivertje, 1614 (?). — z. . .	Gekocht.
W. Friesland. Roos-schelling, 1629. — z.	Gekocht.
Dubbeltje, 1614 — 16, 23, 39, 41, 46, 1728. — z.	H. K. MANUPASSA en gekocht.
Stuiver, 1641 — z.	Gekocht.
Utrecht. Roos-schelling, 1627, 30. — z.	Gekocht.
Dubbeltje, 1615, 1788 — z	H. K. MANUPASSA en gek.
Friesland. Dubbeltje, 1652. — z. . Stuiver, 1620, 23, 29 — z. *Groningen* (*stad*). Flabbe, 1727. — z. . . . . *Overijssel*. Dubbeltje, 1616 — 19, 33, 34, 39. — z. . . . Stuiver, 1619, 28, 33, 34. — z.	Gekocht.

	Deventer. 1/24 Thaler, 1602. — z.	
	Kampen. Arend-schelling (Rudolph en Matthias). — z.	
	Zwolle. Arend-schelling. — z .	Gekocht.
	Gelderland. Dubbeltje, 1614, 15, 18, 46. — z.	
	Stuiver, 1640. — z.	
	Koningrijk. 25 cents, 1893. — z. .	Mr. N. P. VAN DEN BERG.
Moresnet.	2 francs, 1848. — z. . . .	
Luxemburg.	5 centimes, 1889. — k. . .	Gekocht.
Frankrijk.	1/20 écu, 1675. — z. . . .	
	20 francs, 1814. — g. . . .	D. GROENEVELD.
	100 „ , 1886. — g . . .	Gekocht
	10 centimes, 1891. — k. . .	
	5 francs met het portret van Thiers, 1872. — z..	Geruild
	Idem met het portret van Gambetta, z. j. — z. . . .	
Spanje.	Maravedi, 1824. — k. . . .	
	50 cent. de péso, 1880, 82-85 — z.	Gekocht
	Don Carlos (Karel VIII), vijf pesetas, 1874, 85. — z. . .	Geruild
Italie.	2 lire, 1882. — z.	Gekocht.
Duitschland.	Aken. 12 Heller, 1767. — k.	
	Augsburg. Naam onbekend, 1637. — z.	
	Baden. 3 Kreuzer, 1847. — bill.	
	Bamberg. 4. . . . ., 1696. — z.	Geruild en gekocht.
	Barby. 1/24 Thaler, 16. (?) . — z.	
	Beijeren. Thaler, 1861. — z.	
	Brandenburg. Dreier, 1618.—z.	

Marien-gros, 1761. — bill. .
Brunswijk. $^1/_{24}$ Thaler, 1613 — z.
IIII Marien-gros, 1696. — z.
II Marien-gros, 1696. — z.
VI Marien-gros, 1710, 12. — z.
$^1/_{24}$ Thaler, 1764. — z
Pfennig, 1806. — k.
Frankfort. $^1/_2$ Gulden, 1838. — z.
Kreuzer, z. j. — bill.
Goslar. $^1/_{24}$ Thaler, 1613. — z.
Göttingen. $^1/_{24}$ Thaler, 1617. — z. . . . .
Gulik en Berg. $^1/_{24}$ Thaler, 1602, 9. — z. . . . .
Halberstadt. „ „ , 1616. — z.
Hamburg. 2 Schilling, 1726. — bill.
Schilling, 1726, 90. — bill. . . . .
Hameln. $^1/_{24}$ Thaler, 1617 — z.
Hanau-Lichtenberg. Dreier, 1603 —z. . . . .
Naam onbekend, z. j.—z.
Hanau-Münzenberg. Dreier, 1614. —z. . . . .
Hanover. $^1/_6$ Thaler, 1795.—z.
Thaler, 1858.—z. . .
Hessen. Kreuzer, 1844. — bill.
Pfennig, 1822.—k. .
Hildesheim. $^1/_{24}$ Thaler, 1614.-z.
Kleef. 2 stuiver, 1752.—bill. .

(All of the above, bracketed:) Gemild en gekocht.

Duit, 1679, 92.—k. .
Lichtenstein. Dreier, 1616.—bill.
Lignitz. Dreier, 1653,56.—bill.
Lippe-Detmoldt. $^1/_{24}$ Thaler, 1605 en z. j.—z. . . . .
Löwenstein-Wertheim. III Kreuzer, 1803.—bill. . . . .
Magdeburg. $^1/_{24}$ Thaler, 1618.--z.
Mecklenburg. Schilling, 1798.—bill. . . . .
6 Pfennig, 1780.—bill.
Montfort. 4. . . . (?), 1714.—z.
Nordheim. $^1/_{24}$ Thaler, 1618.—z.
Oldenburg. Marien-gros, 1762.—bill. . . . .
2 Grote, 1815.—bill. .
Grote, 1817.—bill. . .
SilberGroschen, 1848.—bill. . . . .
$^1/_2$ Groschen, 1858.—bill. . . . .
3 Schwaren, 1862.—k.
Schwaren, 1860.—k. .
Pruissen. Krone, 1867.—g. .
$^1/_2$ id., 1862.—g. . .
Gulden, 1852.—z. .
III Groschen, 1803.—bill. . . . . . .
3 Pfennig, 1868,73.—k.
2 „ , 1845.—k.
Quedlinburg. $^1/_{24}$ Thaler, 1617.—z.
Reichstein. Dreier, 1613 (?), 18.—z. . . . .
Saksen. $^1/_{48}$ Thaler, 1811.—bill.

Geruild en gekocht.

	2 Pfennig, 1859,62.—k.	Geruild en gekocht.
	Stolberg. 1/24 Thaler, 1613,19.—z.	
	1/48 „ , 1723.—z.	
	Torgau. Dreier, 1606.—z.	
	Waldeck. Thaler, 1867.—z.	
	West-Phalen. 20 cents, 1812.—bill.	
	10 cents, 1808.—bill.	
	Wurtemberg. 1/48 Thaler, 1783.—bill.	
	2 Thaler, 1840.—z.	
	Gulden, 1841.—z.	
	Keizerrijk Duitschland. 20 Pfennig, 1888.—nikkel.	
	5 Pfennig, 1874.—nikkel.	
Oostenrijk.	Dreier, 1693.—bill.	Gekocht.
	V Kreuzer, 1766.—z.	
	VI „ , 1794.—bill.	
Denemarken.	2 Skilling, 1654.—z.	
Zweden.	2 Skilling banco, 1854.—k.	Geruild.
	10 öre, 1859.—z.	
Noorwegen.	8 Skilling, 1711, 1825.—z.	
	1/2 „ , 1867.—k.	
Bulgarije.	2 lewa, 1882.—z.	Gekocht.
	Lewa, 1882.—z	
Rumenië.	5 bani, 1882.—k.	
Egypte.	Abdoe'l Hamid, 5 piaster.—z.	
Tunis.	20 francs, 1309.—g.	
	2 „ , 1308.—z.	
	Franc, 1308.—z.	
	50 centimes, 1308.—z.	
	10, 5, 2, 1 centime, 1308.—k.	
Marokko.	2 faloes, 1277.—k.	

Liberia.	2 cents, 1847. — k.	Gekocht.
Brandenburgsch Guinea.	Dukaat, 1682. — g	
Port. bezittingen.	Macuta, 1860. — k.	
	½ id. , 1814. 58. — k.	
Azoren.	20 reis, 1843, 66. — k.	
	10 „ , 1865, — k.	
Madeira.	10 reis, 1842, — k.	
St. Thomé.	80 reis, 1820, — k.	
	40 „ , „ . — k.	
Mosambique.	2 reis, 1853. — k.	
	Real, 1853. — k.	
Groot-Komoro.	10 centimes, 1308 — k.	
Z. Afrik. Republiek.	5 shilling, 1892 . — z.	
	2½ „ , „ . — z.	
	2 „ , „ . — z.	
	Shilling, 1892. — z.	
	6 pennies, 1892. — z.	
	3 „ , „ . — z.	
	Penny, 1892. — k.	
Mombasa.	½, ¼, ⅛ ropij, 1890. — z.	
Groenland.	Piaster, 1777. — z.	Gekocht en V. H. DALITZ.
Prins-Edward-eil.	Halfpenny, 1857. — k.	
Mexico.	Peso (real batoe), 1642, 45, 53, 54, 57 — 59, 61, 66, 68, 72 en z. j. — z.	
	Toston (real batoe), 1656, 58, 67 en twee z. j. — z.	
	Idem, 1776. — z.	
	Peseta (real batoe), 165. (?), 67 en drie z. j. — z.	
	50 centimos, 1868. — z.	
Haïti.	Gourde, an 17. — z.	
Deensch W. Indie.	2 Skilling, 1837. — z.	
Curaçao.	1½ reaal, z. j. — z.	
	Stuiver (J. en Co.), z. j. — nikkel.	

Stuiver (J. J. N.), z. j. — nikkel.	Gekocht.
Britsch Guyana. 1/24 reaal van Jacobus II, z. j. — zink.	Gekocht.
Bermuda. Halfpenny, 1793. — k.. . . .	Gekocht.
St. Christopher. Dog, z. j. — k.	Gekocht.
Brazilie. 4000 reis, 1700 — g	Gekocht.
320 „ , 1820. — z. . . .	Geruild.
Paraguay. Centesimo, 1876. — k. . . .	Geruild.
Peru. 1/2 peso duro, 1850. — z. . .	Geruild.
Nieuw-Holland, Melbourne. Penny van de firma Hide and de Carle, 1857.—k.	Geruild.
Sandwich eil. 5 cents, 1881. — nikkel. . .	Gekocht.

PAPIEREN GELD.

Nederlandsch-Indie, Sumatra's Oostkust. Particulier lokaal geld (228 soorten.) . . . . , .	W. J. M. MICHIELSEN.
Medan, 100 dollars	Factorij Ned. Handel Mij.
Borneo, Serawak. 10 en 5 dollars.	Radja Serawak.
Noord-Borneo. Particulier lokaal geld (9 soorten).	G. LAVINO.

BIJLAGE XVI.

AANWINSTEN

VAN DE

ETHNOLOGISCHE VERZAMELING IN 1893.

Atjeh.	Zwaard.	J. A. SCHRÖDER.
Batak-landen.	Badjoe na ni haropit. . . .	L. K. HARMSEN
Sumatra's Westkust.	Verschillende voorwerpen (47 soorten).	Sub-comité voor de Bat. Tentoonstelling te Fort de Kock.
Benkoelen.	Vischtuig (13 soorten) . . .	Als voren te Benkoelen.
Java	Kris (4 soorten)	Gekocht.
	Golok	„
	Tjondreh gobet	„
	Lans voor banteng-jacht . .	„
	Klewang.	„
	Lans.	RADEN BAGOES DJAJA WINATA.
	Zeer dunne lilla	
	Doos met hanen-sporen . . .	Gekocht.
	Kabaja djamblang.	„
	Model eener laoengan. . . .	„
	Voorstellingen van vroeger in de Soenda-landen gebruikelijke straffen (7 soorten) . .	„

Beelden eener ronggeng angkloeng rowel, van een bodor en van een tandakkenden man.	Gekocht.
Zilveren platen voor kussens.	„
Aarden kom en dito schaaltje.	Raden Bagoes Djaja Winata.
Model eener plangkiran kalangĕnan.	Gekocht.
Kandelaar (2 soorten) . . .	„
Slop sĕlatri	„
Djènkrèng.	„
Poppen van aren-vezels (2 stuks).	„
Taming radjoek en taming gribig.	„
Houten beeld (Naga Soma). .	„
Barongan in den vorm van een tijger	„
Gangsing	„
Dompet sengket moeté . . .	„
Bamboe gamelan.	Raden Bagoes Djaja Winata.
Glazen idem.	Gekocht.
Snijwerk boven een deur. . .	„
Model van een vlot op de Tjitandoei	„
Houten bol met toebehooren (oud spel)	„
Tji sègel	„
Pikoelan patik	„
Ani-ani rangkong . . . . ,	„
Sosokan.	„
Raksa-boemi . . . . , . .	„
Bandaswati en Radjawati . .	„
Beeld van een danser . . .	„
Kostuum eener Soendasche bruid (12 stuks).	„

	Model van een mimbar . . .	Regent van KARANG-ANJAR.
	Houten beeld met dito vruchten.	Gekocht.
	Geelkoperen lilla (2 stuks) .	J. J. VAN OOSTERZEE
	Verschillende voorwerpen (91 stuks)	Sub-comité voor de Bat. Tentoonstelling te Tegal.
	Als voren (8 stuks)	Idem in Krawang.
	Als voren (30 stuks). . . .	Idem in Bantam
	Model van een visch-toestel (Z. Bagelen).	
	Model van een dodo-peksi (2 soorten).	
	IJzeren landbouw-gereedschap (14 soorten)	Sub-comité als voren te Toeban
	Model van een bamboe hangbrug.	A. M. K. de DOES.
Borneo (W. afd).	Verschillende voorwerpen (zie Notulen 1893, bijlagen).	S W. TROMP.
	Als voren (zie Notulen 1893, bijlagen)	J. C. van HASSELT.
	Hampatoe (5 stuks)	J. VISSCHER.
Celebes (*Zuid*-).	Kris (6 soorten).	H. K. MANUPASSA.
	Bade (8 soorten).	
	Buikband met Arab. inscriptie.	
	Lans (5 soorten).	
Menado.	Mat (2 stuks).	J. N. WITTEVEEN.
	Model van een walossong. . .	

Parigi.	Strijd-muts.	E. J. JELLESMA.
Sangi- en Talauer-eilanden.	Verschillende voorwerpen.	Als voren.
Kei-eilanden.	Groote houten bak	P. J. VAN SANTEN.
Babber.	Afgods-beeld.	D. VOOREN.
Soemba.	Verschillende voorwerpen (42 soorten) zie Notulen 1893. bl. 57 en 62.	P. J. VAN SANTEN.
Bali.	Togog (2 stuks)	J. A. SCHRÖDER.
	Verschillende voorwerpen (7 stuks).	Sub-comité voor de Bat. Tentoonstelling te Boeleleng.
Banka.	Verschillende modellen (zie Notulen 1893, bl. 137 vlg.) .	W. F. J. KROON.
Riouw.	Model eener bangsal gambir. .	E. W. E. BURGER.
	Modellen van praauwen (5 stuks).	E. W. E. BURGER.
	Toedoeng (7 stuks).	E. W. E. BURGER.
	Parang.	E. W. E. BURGER.
Varia.	Zilveren inktkoker, afkomstig van het Collegie van Heemraden.	Depositum van de Alg Rekenkamer.
	Idem, anders.	Depositum van de Alg Rekenkamer.
	Zilveren schel.	Depositum van de Alg Rekenkamer.
	Houten snijwerk boven deuren, afkomstig uit oude Eur. huizen te Batavia.	Gekocht.

Glazen lichtkroon voor waskaarsen.	Gekocht.
Stolpen voor kandelaars. . . .	F. Adèr
Stoelen, afkomstig uit de receptie-zaal te Djokjokarta. . .	
Klok, gegoten te Batavia in 1769.	

BIJLAGE XVII.

LIJST

van ingekomen boekwerken gedurende het 4e kwartaal 1893.

Acte van beschuldiging in zake *Abbema* voor den Raad van Justitie te Macassar ter openbare terechtzitting uitgesproken den 14en October 1893. (Bijvoegsel v/d. Soer. Ct. dd. 14 Oct. 1893). 4°.

Adriani (N.), Sangireesche Spraakkunst. Acad. proefschrift. Leiden 1893. 8°.

Pengadjaran dari pada *Agama Orang Kristen* jang terpakei dalam perhimpoenannja 2e. druk. Betawi 1891. 12. —Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Mengapa gerangan kamoe mendatangken *anak*-anakmoe kepada Permandian jang Koeddoes? (Perhimpoenan akan melebehken pembatjaän kitab-kitab Melajoe Mesehi). Betawi 1891. 8°.—Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Bain (F. W.), The Corner in gold: its history and theory: being a reply to Mr. Robert Giffen's „Case against bimetallism". Oxford 1893. 8°.

Barendse (G.), Rijtuig fabriek Semarang. Prijscourant. Idem Maleisch. Modellen boek. Semarang 1893. 12°.

Verzoekschrift aan de tweede Kamer der Staten-Generaal van eenige rekestranten te *Batavia* die zich tot deze Kamer wenden met de nederige bede dat hunne belangen, hoe ondergeschikt zij ook mogen geacht worden aan die van de Inlandsche bevolking, eene

billijke waardering van den kant dier Kamer zullen mogen ontmoeten enz. [Bijvoegsel van de Javabode van den 1en April 1878 N°. 76.] — Van den Heer Kroon.

Tentoonstelling te *Batavia* van 1893.

1. Circulaire van 30 Nov. 1892 (Uitnoodiging om mede te werken tot het vormen van een waarborgfonds, groot *f* 50.000. enz).

2. Convocatie-biljet voor de vergadering van 8 Dec. 1892.

3. Platte grond van het tentoonstellings-terrein.

4. *a*. Namen der heeren, die de Vereeniging hebben opgericht.

b. Statuten.

c. Extract uit het Register der Besluiten van den Gouv. Gen. van N. I. dd. 28 Mei 1892, N°. 19. (De Vereeniging als rechtspersoon erkend).

d. Leden van het hoofdbestuur, van het uitvoerend comité en van de verschillende afdeelingen. Voorzitters der XII Sectiën.

5. Doorloopend bewijs van toegang.

6. *a*. Circulaire gericht aan de Dames van Batavia en omstreken (Verzoek om mede te werken tot het vormen van „een prachtig, liefelijk en schoon geheel" door het in bruikleen afstaan van palmen en rozen).

b. Tweede beroep op de medewerking der Dames.

7. Toegangsbewijs tot het openingsfeest.

8. Programma der liederen door meisjes en jongens te zingen ter gelegenheid van de opening der tentoonstelling op den 12en Augustus 1893.

9. Programma der feestelijkheden gedurende de tentoonstelling.

10. Nadere opgaven betreffende het hoofdbestuur; dat der afdeelingen; onderverdeeling der afdeelingen in groepen; prijsvragen; belooningen; verdeeling der groepen in klassen en verder in §§; bepalingen betreffende

de inzendingen; jury; tombola; bericht aan de subcomite's en memorie van toelichting, met een model en 11 bijlagen.

11. Verzameling van bepalingen, bekendmakingen, programma's, tijdtafels van den loop der treinen enz., Batavia 1893. 8°.

12. Catalogus van Europeesche inzenders, door J. H. de Bussy Amsterdam 1893. 8°.

13 Catalogus der tentoonstelling van landbouw, veeteelt en nijverheid te Batavia 1893, door V. d. C. Batavia 1893. 8°.

14. Catalogus van de verzameling poppen weergevende de kleederdrachten in de verschillende deelen van den Nederl. Oost-Ind. Archipel, tentoongesteld op de tentoonstelling te Batavia van 1893. Batavia 1893. 8°.

15. Catalogus der inzending van het boschwezen in Ned. Indië. Batavia 1893. 8°.

16. Catalogus der inzending van 's Lands plantentuin te Buitenzorg.

17. Mededeelingen betreffende Koeteikolen en de werkzaamheden der steenkolen Maatschappij „Oost-Borneo," door W. G. Ribbius

18. Circulaire dd. 8 Sept. 1893. (Benoeming van juryleden).

19 Programma van het 2e tentoonstellings-concert op den 3en Oct. 1893.

20. Bewijs van aandeel in de algemeene pret genoten op de Kermesse d'été dd. 4 en 5 Nov. 1893.

21. Souvenir aan de tentoonstelling te Batavia 1893, aangeboden door L. Lange. (Prijs-courant van Havana-Sigaren).

22. Prijsopgave van de verduurzaamde levensmiddelen van Willem Sepp te Beverwijk.

23. Prijslijst van den uitgever J. H. de Bussy te Amsterdam.

24. Geillustreerde lijst der inzending van Louis Nagel en Co, te Arnhem.
25. Photographie van de inzending der Haagsche Margarineboter-fabriek van Dr. J. Th. Mouton.
26. Catalogus der tentoonstelling van landbouw, veeteelt en nijverheid te Batavia 1893 (Nieuwe uitgave bezorgd door L. K. Harmsen). Batavia 1893. 8°.

De resident van *Besoeki* en de suikercultuur. (Overgedrukt uit de Locomotief van 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16 en 19 September 1893). Semarang 1893. 8°.

Nogmaals de suikercultuur en de resident van *Besoeki*. (Overgedrukt uit de Locomotief van 5 en 6 October 1893). Semarang 1893. 8°.

***Birnie* (G.), De voedingswaarde van rietsuiker. (Behoort bij „De Indische Mercuur" no. 35 dd. 2 September 1893). Amsterdam, 1893. 8°.**

***Bor* (*R. C. van den*), De lijang na moewap en de legende** daaraan verbonden. (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde deel XXXVII). Batavia, 1894. 8°.

Brandes (*Dr. J.*), Nog eenige Javaansche piagĕms uit het Mohammedaansche tijdvak afkomstig van Mataram, Bantĕn en Palembang. (Vierde vervolg) [Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVII]. Batavia, 8°.

Brandes (*Dr. J.*), Dwerghert-verhalen uit den Archipel Javaansche verhalen. (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVII). Batavia, 1893. 8°

Brandes (*Dr. J.*), Dwerghert-Verhalen uit den Archipel. Maleische verhalen (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land en Volkenkunde, deel XXXVII). Batavia, 1893. 8°.

Brinton (*D. G.*), Anthropology as a science and as a branch

of University education in the United States. Philadelphia 1892. 8°.

Bruyn (*C. A. L. van Troostenburg de*), Biographisch woordenboek van Oost-Indische predikanten. Nijmegen 1893. 8°.

Buurman (*W.*), De djaticultuur. Batavia 1893, 8°. — Van den Heer Kroon.

Chevillard (*S.*), Siam et les Siamois. Ouvrage honoré d'une Médaille d'argent de 1re classe à l'exposition géographique de Nantes 1886. Paris 1889. 8°.

Chys (*Mr. J. A. van der*), Suikerriet-ampas als brandstof. Bijdrage tot de geschiedenis der suikerfabricatie op Java. (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVII). Batavia 1893. 8°.

Cramer (*A. C.*), Makassaarsch leesboek. 1e en 2e stuk. Batavia 1893. 8°

Dja Manambin, Angkolasche vertaling van de lotgevallen van Djahidin van Uilkens. Batavia 1893 8°.

Dyk (*P. A. L. E. Van*), Rapport betreffende de Si Baloengoensche landschappen Tandjoeng Kasan, Tanah Djawa en Si Antar. (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVIII). Batavia 1893. 8°.

Eekhout (*R. A.*), Ouest de Java. La race Soundanaise; ses rapport avec les Hollandais et le pays qu'elle habite d'après les sources les plus récentes. Paris 1893. 8°.

Eyken (*P. A. A. F.*), Eene bijdrage tot de kennis van de vervalschingen van kajoepoeti-olie. (Overgedrukt uit het geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indie deel XXXIII, aflevering 4). Batavia 1893. 8°.

Eykman (*Dr. C.*), Physiologie van den mensch. Leerboek ten gebruike bij het Onderwijs aan de school tot opleiding van Inlandsche geneeskundigen. Batavia 1893. 8°.

Van Gorkom, Rijst-cultuur. Het kweeken van bibit op droge gronden. Bibit tipar. (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw.) Batavia 1878. 8º — Van den heer Kroon.

Ter nagedachtenis van *Dr. B. Th. W. van Hasselt* in leven predikant te Soerabaia. Een zestal leerredenen door hem gedurende het laatste jaar voor zijne geliefde gemeente uitgesproken. Phil. I: 24. Soerabaia 1889. 8º. — Van den Heer Kroon.

Helfrich (*O. L.*), Bijdrage tot de letterkunde van den Sĕrawajer en Bĕsĕmaher in de afdeeling Manna en P. O. Manna. (Residentie Bengkoelen). (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal,-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVII). Batavia 1893. 8º.

Bahoewa inilah *Hikajat* pada menjataken radja-radja Jahoeda dan Isjraël jang pada sama waktoe hidoep dengan Nabi-nabinja. Batavia 1891. 8º.—Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Hikajat Gredja dari pada moela-moelanja sampei sakarang. Leiden 1891. 8º. — Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Barang *Hikajat* dari dalam kitab Allah Goena sakali bagi anak-anak. Leiden 1889. 8º. — Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Hurgronje (*Dr. C. Snouck*), De Atjèhers. Uitgegeven op last der Regeering. deel I. Batavia-Leiden 1893. 4º.

Torat oemmat *Isjraël* (Perhimpoenan aken melebehken pembatja-an soerat-soeratan Mesehi di Betawi). Batavia 1890. 8º. — Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijk lectuur.

Proef-instructie voor de kontroleurs bij de landelijke inkomsten en kultures op *Java*. Delft 8º. — Van den heer Kroon.

Proefstation „Oost-*Java*. Onze zaadplanten van het jaar

1893, door Dr. J. H. Wakker. (Overgedrukt uit het archief voor de Java-suikerindustrie 1893, afl. 13). Soerabaia 1893. 8°.

Proefstation „West-*Java*. Mededeelingen. Eenige opmerkingen over de behandeling van bibit met het oog op de bestrijding van rietziekten door Dr. F. A. F. C. Went. (Overgedrukt uit het „Archief voor de Java-suikerindustrie" jaargang 1893). Soerabaia 1893. 8°.

——— De serehziekte door Dr. F. A. F. C. Went, met plaat. (Idem). Soerabaia 1893. 8°.

——— Iets over de bemesting van het suikerriet door H. C. Prinsen Geerligs. (Idem). Soerabaia 1893. 8°.

——— Het rood snot door Dr. F. A. F. C. Went. (Idem). Soerabaia 1893 8°.

——— De ananasziekte van het suikerriet door Dr. F. A. F. C. Went. (Idem). Soerabaia 1893. 8°.

——— Over het ontstaan van pectine door werking van kalk op den celwand van het riet. Onderzoek van rietwas. Het elimineeren van stroopen door H. C. Prinsen Geerligs. (Idem). Soerabaia 1893 8°.

——— Over de werking van alkalien, kalk en baryt op glucose en de beteekenis daarvan in de praktijk. Onderzoek van eenige afzetsels in den triple-effet. Arengsuiker door H. C. Prinsen Geerligs. (Idem). Soerabaia 1893. 8°.

Julius de tiende, De brandklok of de loterij zonder nieten. Een nationaal dichtstukje, voorafgegaan door een overzigt (in cijfers) van de onlangs door Nederland, op het eiland Java, ten gevolge van de aldaar plaats gehad hebbende overstroomingen en aardstortingen geleden verliezen. Uitgegeven ten bate der noodlijdende Javanen. Amsterdam 1861, 8°. — Van den Heer Kroon.

[illegible]

Sĕrat babat tĕdak hing Pasanggrahan *Krawang Pandan*

toewin hing Sri katon, nalika hing taoen Be angka 1808. Soerakarta 1893. Van de firma Albrecht en Rusche.

Kemp (*Van der*), De waarde en de toekomst van het Inlandsch onderwijs getoetst aan eenige commissoriale ondervinding. (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor N-I. Dec. 1876). 8°. — Van den Heer Kroon

Kemp (*Van der*), Waardeering van de grondwettige waarborgen tegen willekeurige inhechtenismeming in Indië. (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor N. I. Juli 1877) 8°. — Van den Heer Kroon.

Kemp (*Van der*), Over de encyclopedische bewerking van ons staatsreeht. (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor N. I. April 1877). 8°. — Van den Heer Kroon.

Sawatoe penghantar bagi orang jang membatja al-*kitab* (Bijbel), 2°. druk. (Perhimpoenan akan melebehken Pembatjaän kitab-kitab Mesehi dalam behasa Melajoe, di Betawi). Batavia 1890. 8°. — Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Kreemer (*J.*), Regenafweerders (Overgedrukt uit de mededeelingen van wege het Nederlandsche Zendeling-genootschap. Deel 34, 1e. stuk).

——— Onze heerschappij over Java en de aloude Javaansche profetiën. (Idem. Deel 35, 2° stuk).

——— Eenige werken, die den Zendeling bij zijne medische practijk kunnen te pas komen. (Idem. Deel 37, 3e stuk).

——— De Gemeenten in het Malangsche gedurende 1892. (Idem. Deel 37, 2e. stuk).

——— De Javaan en zijne hoenders. (Idem. Deel 37, 3e stuk).

Penoendjoekan bageimana barang orang patoet *Meminta Doä* dalam segala pri halnja. 8ste druk. Semarang 1888. 12. —Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Modigliani (*E.*), Fra i Batacchi indipendenti. Roma 1892. 8°.

Nederlandsche Bank. Verslag van den president en verslag van de Commissarissen, 1892-93, uitgebracht in de algemeene vergadering van stemgerechtigde aandeelhouders op 10 Mei 1890. Amsterdam 1893. 4°.

Nederlandsch-Indische hypotheekbank. Verslag 1892. Batavia 1893. 8°.

Naamlooze Vennootschap de *Nederlandsch Indische* parelvisscherij, gevestigd te Batavia. Prospectus, inteekeningsbillet. Batavia 1893. 4°.

Cultures, in *Nederlandsch Oost-Indie*. Overgenomen en bijeenverzameld uit het koloniaal verslag van 1892. (Premie van de Indische Mercuur 1893). Amsterdam 1893. 8°.

Oudemans (*G. J.*), Een en ander over het schrijven van Javaansche brieven. (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVII). Batavia 1893. 8°.

Oudemans (*G. J.*), Iets over de „Båså-kĕdaton". (Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel XXXVII). Batavia 1893. 8°.

Ampat *pengadjaran* bagi orang sakit. Batavia 1886. 8°. — Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Ples (*D.*), Nota omtrent aanleg en onderhond van gouvernements koffie-tuinen op Tegal-gronden (Oro-Oro) en kampong- en pagger-koffie op de erven. [Overgedrukt uit het Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw]. Batavia 1878. 8°.— Van den Heer Kroon.

Pleyte Wzn. (*C. M.*), „Nephrit en Jadeit." (Overgedrukt uit „De Nederlandsche Spectator" 1892, No. 13). 's Gravenhage 1892. 8°.— Van den schrijver.

Pleyte Wzn. (*C. M.*), De praehistorische steenen wapenen en werktuigen uit den O. I. archipel, beschouwd uit een archaeologisch en ethnographisch oogpunt. (Overgedrukt uit de Bijdragen tot de Taal-, Land- en

Volkenkunde van Ned.-Indië 5e volgreeks II). 's Gravenhage 1887. 8°.— Van den schrijver.

Pleyte Wzn. (*C. M.*), Ter herinnering aan G. A. Wilken. (Overgedrukt uit de „Vragen van den dag," 1891). Amsterdam 1891. 8.— Van den schrijver.

Pleyte Wzn. (*C. M*), Sumpitan and bow in Indonesia. With four plates. (Separat-Abdruck aus: „Internationales Archiv für Ethnographie Bd. IV. 1891). Leiden 1891. Fol. — Van den schrijver.

Pleyte Wzn. (*C. M.*), Indonesische Masken. (Sonder-Abdruck aus dem „Globus". Band 61. No. 21 u. 22]. Braunschweig. Fol.— Van den schrijver.

Pleyte Wzn. (*C. M.*), Zur Kenntnis der religiösen Anschauungen der Bataks. (Sonder-Abdruck aus dem „Globus." Band 70. Nr. 19 und 20). Braunschweig. Fol.— Van den schrijver.

Pleyte Wzn (*C. M.*), Bijdrage tot de kennis der ethnographie van de Zuidwester- en Zuidooster- eilanden. I Systematische beschrijving en II Ethnographische beschrijving. (Overgedrukt uit het „Tijdschrift van het koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, jaargang 1893). Leiden 1893. 8°.— Van den schrijver.

Pleyte Wzn. (*C. M.*), De geographische verbreiding van het koppensnellen in den O. I. archipel. (Idem. Jaargang 1891"). Leiden 1891. 8°.— Van den schrijver.

Pleyte Wzn. (*C. M.*), Plechtigheden en gebruiken uit den cyclus van het familieleven der volken van den Indischen archipel. (Overgedrukt uit de Bijdragen voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië, 5e volgr. VIIe deel). 's Gravenhage 1891. 8°— Van den schrijver.

Poensen (C.), Ontjen-ontjen. Javaansch leesboek. 2e deel. Batavia 1893. 8°.

Programma voor de ontvangst van zijne Excellentie den Heere Jhr. C. H. A. van der Wijck, bij Koninklijk

besluit van 15 Juli 1893, n⁰ 16, benoemd tot Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie. Batavia 1893. 8⁰.

Normaal-regelen voor den aanleg en het onderhoud der suikerriet-aanplantingen volgens het stelsel *Reynoso*. 8⁰. — Van den Heer Kroon.

Riesz (*C. H. F.*), De regeerings-Tjiomas-stukken. Batavia 1885. 8⁰. — Van den Heer Kroon.

Riesz (*C. H. F.*), De Tweede kamer en de Tjiomas verbanning. Batavia 1887. 8⁰. — Van den Heer Kroon.

[illegible]

Sĕrat wawaton satakrami tĕmboeng kadaton hing kang kanggé para habdi dalem hagĕng ngalit hing karaton *Soerakarta* hadiningrat sĕrta sĕrat wadoe hadji kawĕdalakĕn dening toewan F. L Winter hing Soerakarta. Soerakarta 1892. — Van de firma Albrecht en Rusche.

Soerat Hoeroef goena akan beladjar membatja bahasa Melajoe. 9⁰. druk. Betawi 1891. 8⁰. — Van de vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Swaving (*A. H.*), De buitenbezittingen van 1849—1861. (Overgedrukt uit de Java-Bode van 22 Jan. 1891, No. 18). Batavia 1891. 8⁰. — Van den Heer Kroon.

Swaving (*A. H.*), Java van 1850—1890. (Overgedrukt uit de Java-Bode van 5 en 6 Febr. 1891 No. 30 en 31). Batavia 1891. 8⁰. — Van den Heer Kroon

Tarief van binnenlandsche telegrammen, opgemaakt naar aanleiding van art 34 van het reglement voor den telegraafdienst in Nederlandsch-Indie, opgenomen in staatsblad 1892 no. 255. Batavia 1893. 9⁰.

De wording en het verloop van de *Tjilegonsche* troebelen in Juli

1888. (Overgedrukt uit den Indischen Gids van Juli 1891). Batavia 1891. 8°. — Van den Heer Kroon.

Toelang-Toelang kering dihidoepken Poela. 12°. — Van de Vereeniging ter bevordering van Maleisch-Christelijke lectuur.

Eene *varkensjacht* op zee door een oud-marineofficier. (Overgedrukt uit de Express van 16 Jan. 1892 n°. 5). Batavia 1892. 8°. — Van den Heer Kroon.

Venkaijija (*V.*), Dravidian and Sanskrit inscriptions, III, IV, V, VI, VII en VIII. (Overdruk uit „The Madras Christian College magazine" van October 1890). — Van den Heer Dr. E. Hultzsch.

Verbeek (*Reinier D.*), Het ontwerp eener mijnwet voor Nederlandsch Indie. (Overgedrukt uit den Ind. Gids, Aug. afl. 1893). Leiden 1893. 8°.

Voorschriften voor het gevecht van en tot het houden van oefeningen bij de infanterie. Batavia 1893. 12°.

Telephoon-maatschappij der *Vorstenlanden*. Statuten, Begrooting. Semarang 1893. 4°.

Vreede (*A. C.*), De vertaling der Abiâsâ door den Heer H. C. Humme. (Overgedrukt uit de Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van N. I. 4e volgr. VIII). 1884. 8°. — Van den Heer Kroon.

W. F. H. T., Oude vrienden. Een schetsje uit de Indische Ambtenaarswereld. 1893. 8°.

Wall (*A. F. von de*), Bahwa inilah soerat atoeran akan mendjalanken hoekoem di assisten-residensi Belitoeng disalinken daripada bahasa belanda. Batavia 1893. 8°.

——— Hetzelfde werk in Arabische karakters. Batavia 1893. 8°.

Wilsen (*F. C.*), De oorlog van 1870. Eene historisch-strategische beschouwing. Dec. 1870. 8°. — Van den Heer Kroon.

LIJST

der voorwerpen, die in 1893 voor de archaeologische verzameling zijn verkregen.

(*7e vervolg van den Catalogus*).

1e. **Trimoêrti**, zittende op een lotuskussen met achterstuk en afzonderlijke glorie achter het hoofd. Vier armen; in de achterhanden rechts de vliegenwaaier en links een onduidelijk langwerpig vierkant voorwerp, vermoedelijk een boek (kropak); de linker voorhand ligt geopend in den schoot en de rechter op de knie, naar voren geopend en met eene rozet er in. Hoog 52.—Not. 1893 pag. 126. Tuin van den Resident te Magelang (Kedoe).

18c. **Wishnoe**, staande op een rond lotuskussen met achterstuk en afzonderlijke glorie achter het hoofd. Gewone versiering. Vier armen; in de achterhanden rechts de tjakra (rad) en links de gevleugelde schelp; de rechtervoorhand vóór tegen het lijf met een geschonden voorwerp er in, terwijl de linker op de knots rust Uit den rand van het kussen ontspringt een bloem, die tegen het achterstuk omhoog gaat en daarop staat een zwaard met de punt naar boven. Hoog 75.—Not. 1893 pag. 126. Tuin van den Resident te Magelang (Kedoe).

21a. **Narasinga**, voorstelling als n°. 21, maar door beschadiging zeer onduidelijk. Hoog 121.—Not. 1893 pag. 6. Toeloeng Agoeng (Kediri).

28b. **Çiwa** als Mahâdewa, zittende op een lotuskussen met achterstuk. Gewone versiering, maar onduidelijk, bo-

ven de schouders lange S-vormige ornamenten. Vier armen; in de achterhanden rechts de vliegenwaaier en links het bidsnoer, de vóórhanden op de knieën met een rozet in elk. Hoog 71.—Not. 1893 pag. 6 Toeloeng Agoeng (Kediri). Vergelijk No. 125^b.

56^b. Id. staande op een lotuskussen met achterstuk en afzonderlijke glorie achter het hoofd. Rechts tegen het achterstuk staat de drietand. De beide handen hangen naast het lijf neer, de rechter is onduidelijk en de linker houdt een bloemstengel, die langs den arm loopt en bij den schouder in eene bloem eindigt. Hoog 54.— Not. 1893 pag. 61. Probolinggo.

65^a. Çiwa als Goeroe. Zwaarlijvige gestalte met knevel en langen puntbaard, staande op eene eenvoudige steenplaat met opengewerkt achterstuk van ongewonen vorm; de beide handen afgebroken. Hoog 141.— Tuin van den Assistent-Resident van Klaten (Soerakarta).

76^a. **Çiwa** als **Kâla**, staande op een vierkant lotuskussen met aan den voorkant afgeronde hoeken, vierkant onderstuk, achterstuk en glorie. Zwaarlijvige gestalte, fijne knevel, uitpuilende oogen, de rechter heup naar buiten gebogen. Gewone versiering; om het voorhoofd een diadeem van in ornamenten gezette doodshoofden en daarboven het hoog opgekamde hoofdhaar (djatâ) met een slang er omheen; verder slangen als oepawîta, borstsnoer, bovenarm-, pols- en voetringen, aan de bovenarmen en polsen naast andere ringen. Uit het kussen rijzen aan weerskanten lotusplanten omhoog. Twee armen: de rechterhand opgeheven en naar voren geopend, de linker houdt een knots, waarvan het bijna haakvormig gebogen ondereinde op het kussen rust

Op het achterstuk aan weerskanten van het hoofd staat in Nâgarî *Hayagrîva* (paardehals), de naam van een der dienaren van den Dhyâni-Bodhisatwa Padmapâni; wij hebben

hier dus te doen met een der mindere goden van het Boeddhistisch pantheon, die direct of indirect van Çiwa als Kâla is afgeleid.

Hoog 153.— Not. 1893 pag. 60 en 73. Tempel te Toempang, afd. Malang (Pasoeroean).

104[a]. **Ardhânâri.** Staande op een rond lotuskussen met achterstuk en glorie. Gewone, zeer rijke versiering; uit het kussen rijzen aan weerskanten lotusplanten omhoog. Vier armen; in de achterhanden rechts een drietand met korten steel, in de linker een lotus in den vorm van het kussen (padmasana) met een langwerpig vierkant voorwerp er op (kropak of boek?); de voorhanden vóór het lijf met een half geopende lotus er in. De linkerborst is die eener vrouw, anders geen kenmerk. Hoog 149.— Not. 1893 pag. 59. Collectie van wijlen Han Kok-Ping te Soerabaja.

112[a]. **Oemâ** of **Pârwatî** als pendant van n°. 76[a]. Staande op een lotuskussen enz. in alles gelijk aan n°. 76[a]. Gewone versiering. Vier armen; de rechterachterhand opgeheven en naar voren geopend als bij n°. 76[a], in de linker een drietand met korten steel; de rechter voorhand voor de borst met het bidsnoer, in de afhangende linker de waterkruik met een slangenkop als tuit.

Tegen het achterstuk aan weerskanten van het hoofd in Nâgari *Bhṛkoeṭî* (de vrouw met opgetrokken wenkbrauwen), wat de naam der godin als de vrouw of çakti van n°. 76[a] moet geweest zijn.

Hoog 138.— Not. 1893 pag. 60 en 73. Tempel te Toempang, afd. Malang (Pasoeroean).

113[a]. **Oemâ of Pârwatî**, staande op een rond lotuskussen met achterstuk en glorie. Gewone zeer rijke versiering. Vier armen: in de achterhanden rechts het bidsnoer, waarachter een afzonderlijke stralenkrans, en links de vliegenwaaier; de voorhanden voor het lijf met een half geopende lotus er in.

Op het kussen aan weerskanten van het hoofdbeeld staan twee kleine mannenfiguren, hoog 32, met onduidelijke kleeding en attributen.

Hoog 103.— Not. 1893 pag. 61. Kediri.

125a. **Oemâ of Pârwatî,** met ronde steenplaat als voetstuk, achterstuk en glorie; het beeld staat op een klein vierkant voetstuk, waaronder de stier (nandi) gelegen is. Gewone versiering. Vier armen; in de achterhanden rechts de vliegenwaaier en links de tjakra (? bidsnoer); de voorhanden in eene der moedra's voor het lijf. Hoog 68.— Not. 1893 pag. 59. Collectie van wijlen Han Kok-Ping te Soerabaja.

125b. **Id.**, pendant van n°. 28b en daarmede overeenkomende voorstelling; alleen liggen de voorhanden in den schoot met eene geopende lotus er in.

Hoog 73.— Herkomst als n°. 28b.

126l. **Id.** Staande op een lotuskussen met achterstuk en glorie. Twee armen; in de opgeheven rechterhand een half ontloken lotus aan korten steel; de linkerhand hangt neer en houdt eene andere bloem op dezelfde wijze als n°. 56b, waarvan dit beeld het pendant is. Hoog 54.— Not. 1893 pag. 61. Probolinggo.

153f. **Doergâ,** staande op den buffel, geen lotuskussen maar alleen een vierkant onderstuk. Acht armen; in de voorhanden rechts een knots en links de staart van den buffel, de andere onduidelijk. *De asoera is niet afgebeeld.* Hoog 148. — Not. 1893 pag. 6. Omstreek der ruine Singosari, afd. Malang (Pasoeroean).

154a. **Kâlî,** zittende op eene vierkante steenplaat met achterstuk en glorie; onder de knieën ligt een lijk. Gewone versiering; vier armen, alleen de linker voorhand is nog over en ligt op de knie met een doodshoofd er in. Hoog 85.— Not. 1893 pag. 6. Toeloeng Agoeng (Kediri).

151^b. **Kâlî (?)**, zittende op een fraai versierd kussen met achterstuk en glorie. Vier armen; waarvan alleen nog de rechter achterhand over is, die een naar boven gericht zwaard houdt.

Vóór onder het hoofdbeeld eene vrouwelijke draagster, vliegende en de godin op hare opgeheven handen dragende; ook deze figuur is op de gewone wijze versierd en heeft eene glorie achter het hoofd.

Hoog 90.— Not. 1893 pag. 6. Toeloeng Agoeng (Kediri).

157^a. **Ganeça**. Gewone voorstelling. Hoog 122.— Not. 1893 pag. 6. Omstreek der ruine Singosari, afd. Malang (Pasoeroean).

157^b. **Id.** als voren. Hoog 80.— Herkomst als 157^a.

164^a. **Id.** Bidsnoer links en olifantshaak rechts, in elk oor een doodshoofd. Hoog 86.— Herkomst als 157^a.

187^a. **Id.** gewone steen als voetstuk, achter het hoofd eene glorie, maar geen achterstuk. Hoog 148.— Herkomst als 157^a.

191^a. **Id.** Lotuskussen zonder achterstuk of glorie. Hoog 120.— Herkomst als 157^a.

204^a. **Soêrya**, zittende op een tweewieligen wagen met 7 paarden, met achterstuk en daarboven eene glorie. Gewone versiering maar onduidelijk. De rechterhand ligt op de knie met een onduidelijk voorwerp er in, de linker rust op den zetel naast het lijf. Hoog 76.— Not. 1893 pag. 6. Omstreek der ruine Singosari, afd. Malang (Pasoeroean).

208^c. **Nandi**, de stier en drager van Çiwa, afgebeeld als mensch met koeiekop en in de gewone houding zittende op eene dikke steenplaat. Gewone versiering; ook de kop met korte horens (de linker afgebroken) en zwaar gekruld hoofdhaar is fraai versierd. De beide handen in den schoot met

eene groote lotusbloem er in. Hoog 69. — Not. 1893 pag. 59. Collectie van wijlen Han Kok-Ping te Soerabaja.

224[b]. **Akshobhya,** zittende op een lotuskussen met een opengewerkt achterstuk, dat fraai met rozetten en vlammen versierd is, achter het hoofd eene afzonderlijke mede versierde glorie. Hoog 107.— Tuin van den Assistent-Resident van Klaten. (Soerakarta).

247[a]. **Soedhana-Koemâra,** een der dienaren van den Dhyâni-Bodhisatwa Padmapâni (vergelijk n°. 76[a]). Staande op eene gewone steenplaat met achterstuk en glorie. Gewone versiering; de handen vóór het lijf als voor den sembah; tusschen het lichaam en den linkerarm een kropak (boek van lontarbladen). Uit het voetstuk rijzen aan weerskanten lotusplanten op, die ter halve hoogte van het lichaam in een groote knop eindigen.

Tegen het achterstnk aan weerskanten van het hoofd staat in Nâgarî de hierboven vermelde naam.

Hoog 114.— Not. 1893 pag. 61 en 73. Tempel van Toempang, afd. Malang (Pasoeroean).

247[b]. **Vrouwenbeeld,** pendant van het vorige en als daaraan gelijk, alleen de handen vóór het lijf in een der moedra's, terwijl de lotusplanten boven eene geopende bloem dragen.

De plaatsen van het achterstuk, waar vermoedelijk als bij het vorige nummer eene inscriptie gestaan heeft, zijn weggebroken (sedert met cement bijgewerkt).

Hoog 112.— Herkomst als 247[a].

324[c]. **Stier,** liggende op een lotuskussen, de linkerpoot naar voren. Op den rug een kleed en om den hals een versierd snoer met eene ovale dierklok er aan. Hoog 51. — Not. 1893 pag. 6. Omstreek van de ruine Singosari, afd. Malang (Pasoeroean).

325a. **Stier,** liggende op een lotuskussen met den linkerpoot schuin voor het lijf; geene versiering. Hoog 52.— Herkomst als 324c.

337a. **Olifant,** liggende op een eenvoudige steenplaat. Hoog 34.— Herkomst als 324a.

343a. **Lingga**, van onder vierkant, in het midden achtkant en van boven rond. Hoog 42. Not. 1893. pag. 112. Schiereiland Penimbang, onderafd. Parigi, afd. Soekapoera (Preanger).

356a. **Id.** (?), fraai versierd zuiltje, rond en boven wat zwaarder dan onder; het staat los in een mede versierd rond voetstukje. Hoog 35.— Not. 1893 pag. 59. Collectie van wijlen Han Kok-Ping te Soerabaja.

359a. **Joni** of voetstuk, zeer fraai versierd langs den voet, die door een lotuskussen gevormd wordt, den bovenrand en de tuit; onder de laatste een fraaie nâga-kop. Het vierkante gat staat niet in het midden van het bovenvlak. Vierkant 68 op 70, hoog 60. — Not. 1893 pag. 61. Erf van den Wedono te Padjarakan, afd. Kraksaän (Probolinggo .

360a. **Id.** gewone vorm, alleen van boven wat smaller dan onder; onder den tuit drie slangenkoppen, daarop eene schildpad en daarop een hurkende drager als 398 met opgeheven handen en vleugels Vierkant: onder 64, boven 49, hoog 58.— Not. 1893 pag. 126. Tuin van den Resident te Magelang (Kedoe).

363a. **Id.** zonder versiering dan de gewone in- en uitspringende randen. Hoog 27.— Not. 1893 pag. 6. Omstreek der ruine Singosari, afd. Malang (Pasoeroean).

366^a. **Joni.** Achthoekig en zeer fraai versierd; onder de tuit een nâgakop. Middellijn 80, hoogte onzeker wegens beschadiging aan den onderkant.— Not. 1893 pag. 61. Erf van den Wedono te Padjarakan, afd. Kraksaan (Probolinggo).

373^a. **Dagob** of stoepa met fraaie randen versierd en uit verschillende stukken bestaande, die meestal hol zijn, zoodat het voorwerp wellicht gediend heeft voor de bewaring van urnen met lijkasch. Hoog 136.— Not. 1893 pag. 59. Collectie van wijlen Han Kok-Ping te Soerabaja.

373^b. **Id.** van eenigszins anderen vorm. Hoog 133.— Herkomst als 373^a.

402^a. **Monsterkop (banaspati).**— Not. 1893 pag. 6. Omstreek der ruine Singosari, afd. Malang (Pasoeroean).

422^a. **Basrelief,** voorstellende een marterachtig dier tusschen lofwerk. Hoog 66, breed 77.— Not. 1893 pag. 6. Toeloeng Agoeng (Kediri).

422. **Id.** voorstellende een rakshasa met een vogel. Hoog 41, breed 61.— Herkomst als 422^a.

B. Voorwerpen van metaal.

508^a. **Çiwa,** staande op een rond lotuskussen met achtkant onderstuk. Gewone versiering, slang als oepawîta, in het hoofdtooisel het doodshoofd met de halve maan en op het voorhoofd het derde oog. Vier armen; in de achterhanden rechts het bidsnoer en links de vliegenwaaier; de vóórhanden zijn naar voren gebracht. Achter den nek een kram voor de thans ontbrekende glorie. Hoog 69 en dus met uitzondering van n°. 509, dat zeer geschonden is, het grootste metalen beeld der verzameling. Geheel ongeschon-

den en zeer fraai.— Not. 1893 pag. 63. Land Ngoepit, afd. Klaten (Soerakarta).

518ᵃ. **Çiwa en Pârwatî**, elk staande op een rond lotuskussen met een gemeenschappelijk langwerpig vierkant voetstuk, te zamen een hekvormig achterstuk en elk achter het hoofd eene groote ovaalronde glorie met een zonnescherm er boven. Gewone versiering. Çiwa heeft in de rechterhand een drietand met den steel op het kussen en in de linkerhand de waterkruik; gewone oepawîta en *op den rechterschouder de slangenkop*; in het voorhoofd het derde oog en in het hoofdtooisel rechts het doodshoofd en links de halve maan. Pârwatî heeft in de rechterhand een klein schijfvormig voorwerp en in de linker een spiegel.

Tegen het kussen van Çiwa ligt de stier (nandi) en tegen dat van Pârwatî een leeuw.

Hoog 16. — Not. 1893 pag. 71. Desa Diëng, afd. Ledok (Bagelen).

533ᵃ. **Ganeça,** zittende op een ovaal kussen (geen lotuskussen) met opengewerkt vierkant voetstuk; achter het hoofd een ring als glorie. In de achterhanden sporen rechts van het bidsnoer en links van den olifantshaak Hoog 9.5. — Not. 1893 pag. 150. Soerakarta.

538ᵃ. **Koewera**, bijna geheel gelijk aan nº. 538 van den catalogus. Hoog 11. — Not. 1893 pag. 63. Soerakarta.

551ᶜ. **Id.** zittende op een ovaal lotuskussen met platte plaat er onder, ogiefvormig achterstuk waarvan het zonnescherm is afgebroken, achter het hoofd eene afzonderlijke glorie. Aan weerskanten van het kussen achter het lichaam een groote pot; de rechtervoet rust op een blad, dat uit de onderplaat vooruitspringt. De *rechterhand* houdt den *zak* en de *linker* de *vrucht*. Hoog 9. — Not. 1893 pag. 63. Soerakarta.

558ᵃ. **Boeddha (Wairotjana),** zittende op een rond lotuskussen met vierkant voetstuk, geen achterstuk, maar achter het hoofd eene glorie met zonnescherm. Hoog 13.5. — Not 1893 pag. 97. Desa Gowisan, afd. Klaten, (Soerakarta).

596ᵇ. **Boeddha,** staande op een rond lotuskussen, achter het hoofd een ring als glorie. Gelijk aan 596, maar in de linkerhand geen slip van het kleed. Hoog 16.5. — Not. 1893 pag. 97. Desa Gowisan, afd. Klaten (Soerakarta).

610ᵃ. **Bodhisatwa,** zittende op een ovaal lotuskussen; op den rug de overblijfselen van een ring als glorie; de rechterhand vóór het lijf, de linker op de dij met een bloemstengel, waarvan de spitse knop langs den schouder naar boven steekt. Hoog 8.8. — Not. 1893 pag. 63. Soerakarta.

647ᵇ. **Onbekend beeld.** Vrouw, staande op een rond lotuskussen zonder achterstuk of glorie. Gewone versiering; de twee handen vooruitgestoken vóór het lijf met eene gedeeltelijk geopende lotus er in. Hoog 46. — Not. 1893 pag. 63. Land Ngoepit, afd. Klaten (Soerakarta).

647ᶜ. **Id.** als voren. De bloem, waarschijnlijk ook een lotus, heeft een wat vreemden vorm. Hoog 43. — Herkomst als 647ᵇ.

650ᶜ. **Id.** Man, staande op een rond lotuskussen; in de rechterhand een groote lotusknop, de linker, half vooruitgebracht, is ledig. Hoog 45.5. — Herkomst als 647ᵇ.

655ᵇ. **Id.** zittende op een rond lotuskussen met vierkant onderstuk, het achterstuk is afgebroken. Vier hoofden met verschillende teekens op de voorhoofden: vóór een knopje of wratje, achter een kuiltje, rechts en links een kuiltje

met eene halve maan er onder, de hoornen opwaarts. Twee armen, de beide handen houden de wadjra tegen de borst.

Uit den voorkant van het voetstuk komt ten halven lijve een dier te voorschijn, dat zoowel op een hond als op een varken lijkt, bovendien heeft het de gebogen tegen het hoofd liggende horens als de leeuwen 329 vlg.

Hoog 10.5.— Not. 1893 pag. 150. Soerakarta.

673[a]. **Onbekend beeld,** man en vrouw, gezeten op een olifant, de vrouw voor en de man achter. Beiden zijn slechts gekleed in een sarong, het bovenlijf dus bloot, en hebben boven het voorhoofd eene diadeemachtige versiering, de vrouw bovendien nog versieringen aan de schouders. Het hoofdhaar van den man is van achter in een wrong (kondé) opgemaakt, dat van de vrouw hangt in eene gekronkelde vlecht neer. Hoog 9.— Not. 1893 pag. 69. Wordt gezegd in het midden der vorige eeuw opgegraven te zijn in het district Kampak, afd. Trenggalek (Kediri).

682[a-c]. **Vormen voor godenbeeldjes,** die daarin *en creux* zijn uitgesneden, zoodat zij afdrukken of afgietsels in basrelief geven. Eenigszins ovaal, grootste diameter 8, 6.9 en 5.7.

Het grootste stelt voor eene godin met 4 armen, gezeten op een lotuskussen, dat op een soort van drievoet ligt; aan weerskanten eene knielende figuur.

Het tweede is eene mannelijke figuur met 2 armen, de linkervoet op zijn kussen of zetel en de rechter afhangende, veel overeenkomende met de Bodhisatwa's 613 vlg.

Het derde is eene godin met 2 armen, zittende op een kussen in de gewone houding, de handen voor de borst.

Alle zijn eenigszins onduidelijk. Van deze vormen was nog slechts één exemplaar bekend, dat zich in de collectie van den Heer Dieduksman te Djokjakarta bevindt; de afdrukken of afgietsels schijnt men van vergankelijk materiaal (klei of was) te hebben gemaakt, althans daarvan is geen

enkele tot ons gekomen.— Not. 1893 pag. 148. Desa Tegal Toprajan, afd. Klaten (Soerakarta).

683[c]. **Zetel van een godenbeeld;** vierkant voetstuk met fraaie triçoela-achtige ornamenten versierd, opengewerkt achterstuk en daarboven een gebogen arm, waarop een zonnescherm moet gestaan hebben. Hoog 26.— Herkomst als 682[a-c].

721[b]. **Schilpad,** hol en op den rug met eene groote opening, voorzien van twee oogjes ter bevestiging van een deksel of wierookbrander. Hoog 8, lang 17.— Not. 1893 pag. 85. Modjokerto (Soerabaja).

793[b]. **Urn** in den vorm van een gendi zonder tuit van zachte onverglaasde gebakken klei, licht geel van kleur.— Not. 1893 pag. 4. Gevonden op den Dolok Sorik Merapi, in het landschap Groot-Mandailing (residentie Tapanoeli), in één van drie daar aanwezige oude (Hindoe-?) graven van rooden gebakken steen.

825[a]. **Wierookbrander,** de steel afgebroken.— Not. 1893 pag. 127. Desa Singgahan, afd. Ponorogo (Madioen).

838[a]. Drievoet op drie hooge vogelpooten, die van meerdere sporen voorzien zijn en eindigen in vier klauwen; van boven geen ring zooals bij de andere drievoeten der verzameling, maar een cilindervormige steel, waarop dus iets andere moet zijn bevestigd geweest. Onder aan dien steel tusschen de pooten drie maskers. Hoog 27. — Not. 1893 pag 156. Desa Wirogoenan, district en residentie Pasoeroean.

839[c]. **Wadjra** met 5 punten aan weerskanten: één rechts in het midden en daaromheen vier andere, die boogvormig van boven naar de middelste toeloopen. Lang 26. — Not.

1893 pag. 148. Desa Tegal Toprajan, afd. Klaten (Soerakarta).

859^{a}. **Bidschel** met een nandi op den steel, fraai versierd; aan weerkanten een triçoela-ornament en vóór iets dergelijks maar kleiner. — Not. 1893 pag. 127. Desa Singgahan, afd. Ponorogo (Madioen).

874^{a}. **Id.** met een drietand op den steel als 874. — Herkomst als 859^{a}.

875^{a}. **Id.** de drietand heeft den vorm van een triçoelaachtig versiersel en er staan vier versierde punten omheen. — Herkomst als 859^{a}.

886^{a}. **Id.** als de nummers 877 vlg.— Herkomst als 859^{a}.

892^{a-b}. **Id.** twee stuks. — Herkomst als 859^{a}.

901^{a}. **Id.** als de nummers 897 vlg. maar onversierd. — Herkomst als 859^{a}.

908^{a}. **Id.** als 897vlg. — Not. 1893 pag. 106. Desa Wadas, district Minoreh, afd. Magelang (Kedoe).

921^{a}. **Id.** als 921. — Herkomst als 859^{a}.

957^{b}. **Leeuw** met ketting aan een oog op de kop, zijnde het bovenstuk van een klok als 945 vlg.; de haak van de ketting wordt gevormd door eene slang met drakenkop. — Not. 1893 pag. 63. Rembang.

1079^{a}. **Lamp** met 4 pitten, 2 oliebakjes elk voor 2 pitten; de oliebakjes en het middenstuk zijn met triçoela's versierd; de ketting ontbreekt. Hoog 10.— Not. 1893 pag 72. Land Sirah Kentjong, district Wlingi, afd. Blitar (Kediri).

1095^{a}. **Lamp,** als 1095.— Not. 1893 pag. 106. Desa Wadas, district Minoreh, afd. Magelang (Kedoe).

1096^{b}. **Id.** bestaande uit een rond oliebakje voor twee pitten en in het midden daarvan eene ronde verhevenheid, waaraan de ketting bevestigd is.— Not. 1893 pag. 106. Herkomst als 1095^{a}.

1103^{a}. **Staande lamp** met 4 oliebakjes, bestemd om op een voet of wellicht op een stok geplaatst te worden, in het laatste geval ter ronddraging bij processies. Van onder een cilindervormige steel, waaruit 4 nâga-koppen zich op- en buitenwaarts buigen, die elk een oliebakje met naar buiten uitstekende punt dragen; daarboven een klokvormige dagob, gekroond door een lotuskussen en een ronde spits; om den dagob heen twee godenbeelden in actieve houding en tal van kleinere figuren, die menschen en dieren voorstellen; daaronder vallen in het bijzonder te vermelden een wild zwijn, dat de wortels eener varenplant schijnt uit te graven en eene kraai (?), die hoog tegen den dagob is aangebracht. Hoog 45. — Not. 1893 pag. 64. Gevonden in het land Sirah Kentjong op den berg Kawi ter hoogte van 3500 voet, district Wlingi, afd. Blitar (Kediri).

1103^{b}. **Id.,** de voet is een ronde schotel van 16 diameter; daarop staat een stang, die in een versierde punt uitloopt en op 2/3 der hoogte 3 oliebakjes draagt, boven en onder met lofwerk versierd. Hoog 29.5.— Not. 1893 pag. 156. Desa Wirogoenan, district en residentie Pasoeroean.

1125^{c-f}. **Spiegels,** als 1109 vlg.— Not. 1893 pag. 106. Desa Wadas, district Minoreh, afd. Magelang (Kedoe).

1143^{a}. **Id.** als 1128 vlg.— Herkomst als 1125^{c}.

1216^{a}. **Vaas voor reukwater,** alleen het lichaam der

vaas met den voet.— Not. 1893 pag 72. Land Sirah Kentjong, distr. Wlingi, afd. Blitar (Kediri).

1218^b. **Flesch van groenachtig glas,** bijzonder gering van gewicht; de hals is vrij wijd en cilindervormig. Hoog 14, middellijn 10.— Not. 1893 pag. 149. Plateau van Diëng.

1243^a. **Doos** als 1234, versierd met een kring van knopvormige rozetten. Hoog 32 middellijn 32.—Not. 1893 pag. 156. Desa Wirogoenau, district en res. Pasoeroean.

1243^b. **Id.** als voren. Hoog 24, middellijn 22. Aan den voorkant op de doos slechts één oog, waarnaast dat van het deksel valt.— Herkomst als 1243^a.

1284^b. **Polsringen,** een paar, als 1284 maar iets grooter.— Not. 1893 pag. 105. Afd. Djember (Besoeki).

1284^c. **Id.** wat grooter en de uiteinden tegen elkaar gebracht.— Herkomst als 1284^b.

1299^b. **Ring,** van goud, als het vorige nummer van den catalogus.— Not. 1893 pag. 1. Desa Pakisan, district Kedoe (Kedoe).

1347^b. **Id.** als 1347.— Herkomst als 1299^b.

1379^a. **Id.** met ovale zegelplaat van rood agaat, waarin *en creux* een liggende nandi (stier) is uitgesneden; boven den stier een halve maam met de hoornen opwaarts.— Herkomst als 1299^b.

1668^b. **Dandang,** naar boven eenigszins conisch toeloopend. Hoog 28.— Not 1893 pag. 156. Desa Wirogoenan, district en residentie Pasoeroean.

1668^c. **Id.** als voren. Hoog 26.— Herkomst als 1668^b.

1694^{e}. **Schaaltje** van brons als 1694.— Not. 1893 pag. 106. Desa Wadas, afd. Magelang (Kedoe).

1696^{f}. **Id.** als 1696.— Herkomst als 1694^{e}.

1701^{a}. **Schaal** van brons, ondiep en zonder voet, middellijn 20.— Not 1893 pag. 156. Desa Wirogoenan, distr. en res. Pasoeroean.

1734^{a}. **Schaaltje of kom met voet**, hoog 9, diameter 12.7.— Herkomst als 1701^{a}.

1741^{b}. **Schaal** van brons met schuin opstaanden geschulpten rand en verder onversierd, middellijn 46.5.— Herkomst als 1701^{a}.

1741^{c}. **Id.** als voren, middellijn 32.— Herkomst als 1701^{a}.

1756^{a}. **Waterschepper** als 1751 vgl. Buikig potje met langen steel. Hoog 7, grootste middellijn 11, lang met steel 37.— Herkomst als 1701^{a}.

1802^{d-g}. **Groote metalen bladen** zonder versiering.— Not. 1893 pag. 106. Desa Wadas, distr. Minoreh, afd. Magelang (Kedoe).

1802^{h-i}. **Groote metalen bladen** zonder versiering, twee stuks, middellijn 44.— Herkomst als 1701^{a}.

1802^{k}. **Id.** Middellijn 43.— Herkomst als 1701^{a}.

1837^{d}. **Id.** met bloemversiering in het midden. Middellijn 47.— Not. 1893 pag. 135. Dieng.

1856^{a}. **Metalen blad**, langwerpig en onversierd. Lang

34. 5 en breed 16.—Not. 1893 pag. 156. Desa Wirogoenan, distr. en res. Pasoeroean.

C. Voorwerpen van aardewerk.

1871[c]. **Tempajan,** lichtbruin verglaasd en met 4 horizontale ooren. Hoog 26.— Herkomst als 1856[a].

1894[a]. **Pot zonder ooren,** vorm als 1894, olijfbruin verglaasd en het bovengedeelte met ribben versierd, daaronder ongeveer ter helft van de hoogte drie dubbele cirkels. Hoog 32.— Not. 1893 pag. 63. Oude waterleiding Soember Penganten in het district Modjoagoeng, afd. Djombang (Soerabaja).

1894[b]. **Id.** van wit verglaasd aardewerk met blauwe draken, hoog 26.— Not. 1893 pag. 63. Plateau van Dieng.

1903[a-b]. **Potten** (twee stuks) als 1903 maar grooter, hoog 21.5 en 18.5 en wat donkerder van kleur.— Not. 1893 pag. 63. Kanaal naar en haven van Tandjoeng Priok.

1936[a]. **Potje met deksel,** gelijk aan nummer 1936 maar veel kleiner, middellijn 6.3, hoog 3, gevonden met eenige Chineesche munten, waarvan de laatste van 永樂 1403-1424.— Not. 1893 pag. 64. Probolinggo.

1953[a]. **Vaas** van groenachtig wit fijn aardewerk, fraai met bloemwerk versierd. Bijna cilindervormig, van boven plat en met eene nauwe ronde opening van 2. 5. Hoog 16, grootste diameter 13. 5.— Not. 1893 pag. 156. Desa Wirogoenan, distr. en res. Pasoeroean.

1964[a]. **Kom** van vuilwit (kleur als wit en met zand bestrooid) aardewerk, hoog 5, middellijn 15.— Not 1893 pag. 135. Plateau van Diëng.

1979[a]. **Kom** van aardewerk, licht olijfkleurig, van binnen geteekend met groote bladeren en met het Chineesche teeken 吉, van buiten met bundels opstaande strepen. Middellijn 23. 5.— Herkomst als 1953[a].

1979[b]. **Id.** bijna wit, van binnen wolkachtige versiering, middellijn 21.5.-- Herkomst als 1953[a].

1979[c]. **Id.** grauw-olijfkleurig, van buiten versierd met opstaande en schuine ribben, van binnen met bloemwerk; middellijn 17.5.— Herkomst als 1953[a].

1979[d]. **Id.** middellijn 17.— Herkomst als 1953[a].

1979[e]. **Id.** groenachtig wit, van buiten geteekend met opstaande bladeren en van binnen met S-vormige lijnen. Middellijn 12.5.— Herkomst als 1953[a].

LIJST

DER LEDEN VAN HET BAT. GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Beschermheer:

Jhr. C. H. A. VAN DER WIJCK,

Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië.

Bestuur.

W. P. Groeneveldt, President, tevens Conservator van het archaeologisch museum.

Mr. J. A. van der Chijs, Vice-President, tevens Thesaurier, Redacteur der verhandelingen en Directeur van het ethnologisch en numismatisch museum.

Dr. J. L. A. Brandes, Conservator der handschriften.

Mr. J. H. Abendanon, Secretaris, tevens Redacteur van het Tijdschrift.

P. J. F. Louw, Bibliothecaris, tevens Redacteur van het Tijdschrift.

Mr. W. A. J. van Davelaar.

P. J. van Santen.

H. Helb.

Dr. C. Snouck Hurgronje.

A. G. Vorderman.

Eereleden.

Z. K. H. Alexis, Alexandrovitch, Grootvorst van Rusland.
A. Barth, Parijs.
Bégin, Parijs.
Mr. N. P. van den Berg, Amsterdam.
Prof. Mr. L. W. C. van den Berg, Delft.
M. J. van Bosse, 's Gravenhage
Mr. J. A. van der Chijs, Batavia.
J. D. Fransen van der Putte, 's Gravenhage.
A. Haga, 's Gravenhage.
K. F. Holle Buitenzorg.
Prof. Dr. J. H. Kern, Leiden.
Mr. T. H. der Kinderen, 's Gravenhage.
F. H. Kroon, Batavia.
Mr. J. W. van Lansberge, Arnhem.
Jhr. Mr. J. Loudon, 's Gravenhage.
Dr. B F. Matthes, 's Gravenhage.
F. C. E. Meijer, 's Gravenhage.
Dr. H. Neubronner van der Tuuk, Boleleng.
Dr. J. F. G. Riedel, Utrecht.
Dr. Reinhold Rost, Londen.
Prof. Dr. G. Schlegel, Leiden.
Z. M. Somdet Phra Paramendr Maha Chulalonkorn, Koning van Siam.
K. A Stakman Bosse, Nederland.
Dr. R. D. M. Verbeek, Buitenzorg.
W. F. Versteeg, Amsterdam.
Prof. Dr. P. J. Veth, Arnhem.
A. W. P. Weitzel, 's Gravenhage.

Correspondeerende Leden.

Dr. A. Bastian, Berlijn.
Prins Roland Bonaparte, Versailles.

Dr. J. Burgess, Edinburgh.
Marquis de Croizier, Parijs.
R. van Eck, Breda.
Dr A. Ehrenfeld, Weenen.
A. G. Ellis, Amsterdam
Prof. Dr. R. Fruin, Leiden.
Prof. Dr. J. M. de Goeje, Leiden.
Prof. Dr. J. M M. de Groot, Leiden
P. S Hamel, 's Gravenhage.
Dr. E. Hultzsch, Bangalore (Madras).
Prof. Dr. C M. Kan, Amsterdam.
Dr. J. Kohler, Berlijn.
G. Lavino, Singapore.
Prof Mr. P. A. van der Lith, Leiden.
Mr. O. J. W Graaf van Limburg Stirum, 's Gravenhage.
Aristide Marre, Vaucresson, St. Cloud
A. Meulemans, Brussel.
Dr. A. B Meijer, Dresden.
C. H. J. Graaf Meyners d'Estrey, Parijs.
Dr. E. Modigliani, Florence.
Prof. Dr. F. Max Muller, Oxford.
Prof. G. K. Niemann, Delft.
A. N. Nördenskiöld, Stokholm.
H. Phillips, Philadelphia.
Dr. W. Pleijte, Leiden.
C. Poensen, Delft.
Prof. Dr. J. Pijnappel, Gzn. Leiden.
Jhr. Mr. J. K. W. Quarles van Ufford, 's Gravenhage.
F. M. Roest, Leiden.
Dr. A. Schreiber, Barmen (Pruisen).
Dr. Hugo Schuchardt, Graz.
Th. Speidel, Saigon.
Raja Tagore, Calcutta.
Truong Vinh-Ky, Saigon.
Prof. Dr. A. C. Vreede, Leiden.

Alfred Russel Wallace, Londen.
Dr. Th. Ch. Wijnmalen, 's Gravenhage.
Mr. J. P. P. Baron van Zuijlen van Nijevelt, 's Hage.

Gewone Leden.

J. A. Aeckerlin, Telok-Betong.
R. C. Bakhuijzen van den Brink, Batavia.
J. P. J. Barth, Ṣoekadana.
G. C. van Baerle, Kediri.
J. H. A. Bekbergen, Batavia.
J. Bensbach, Ternate.
J. M. van Berckel, Sintang.
Mr. G. J. A. van Berckel, Batavia.
H. P. J. van den Berg, Batavia.
Ch. Beijnon, Tjitjalengka.
R. C. van den Bor, Padang Lawas (Tapanoeli).
J. W. H. Graaf van den Bosch, Cheribon.
H. D. H. Bosboom, Padang.
H. W. Bosman, Makassar.
D. F. van Braam Morris, Makassar.
P. M. L. de Bruijn Prince, Ambarawa.
O. A. Burnabij Lautier, Soerakarta.
Mr. C. A. Buijs Ballot, Batavia.
A. Bijvoet, Batavia.
C. Canne, Poerwakarta.
Mr. C. Canter Visser, Soerabaja.
A. S. Carpentier Alting, Buitenzorg.
W. J. C. Castens, Japara.
E. L. von Czernicki, Sido-ardjo.
V. H. Dalitz, Tandjong-West.
M. C. Dannenbargh, Bali-Boeleleng.
E. Th. van Delden, Sambas.
R. A. J. van Delden, Sumatra's Westkust.
Th A. F. Delprat, Malang.

Mr. C. Th. van Deventer, Semarang.
C. Deijkerhoff, Atjeh.
J. A. Dezentjé, Ampel.
J. Dinger, Batavia.
A. M. K. de Does, Wonosobo.
L. E. Dom, Magelang.
J. P. Dom, Banjoemas.
Th J. H. van Driessche, Fort de Kock.
A. J. A. J. Eerdmans, Makassar.
J. Einthoven, Soekaboemi.
F. H. D. H. von Ende, Nederland.
Mr. W. A. Engelbrecht, Batavia.
A. J. N. Engelenberg, Soerabaja.
H. E D. Engelhard, Makassar.
W. J. Enger, Tjebongan (Djokjakarta).
Mr. J. J. C. Enschedé, Wonokromo.
Mr. M. Enschedé, Nederland.
J. Ph. Ermeling, Buitenzorg.
P. Eschauzier, Modjokerto.
J. Faes, Buitenzorg.
Mr. D. Fock, Batavia.
F. Fokkens Jr., Batavia.
A. H. G. Fokker, Batavia.
B W. F. Fokker, Riouw.
G. G. L. von Freijburg, Pati.
Mr. H. Fuchter, Madioen.
W. O. Gallois, Batavia.
W. van Gelder, Malang.
D. Gerth van Wijk, Batavia.
A. R. W. Geij van Pittius, Batavia.
Mr. C. H. Gockinga, Padang.
C. J. A. Gokkel, Batavia.
A. van der Gon Netscher, Poerworedjo.
L. F. Gonsalves, Cheribon.
S. de Graaff, Tjitjalengka.

D. Groeneveld, Batavia.
Dr. C. Gutteling, Batavia.
A. J. Haaxman, Lingga.
J. Habbema, Bandoeng.
C. Ch. A. M. W. V. Haije, Besoeki.
H. J. Hardeman, Batavia.
J. D. Harders, Bandoeng.
J. C. van Harencarspel, Semarang.
G. H. G. Harloff, Batavia.
Th. J. van Haren Noman, Batavia.
F. M. Harthoorn, Tjiandjoer.
J. P. C. Harteveldt, Batavia.
A. L. van Hasselt, Riouw.
J. C. van Hasselt, Medan.
Mr. C. W. Baron van Heeckeren, Semarang.
O. L. Helfrich, Sumatra's Westkust.
R. L. A. Hellwig, Palembang.
P. H. van Hengst, Lampongs.
Mr. J. E. Henny, Amsterdam.
Mr. T. Henny, Batavia.
G. W. W. C. Baron van Hoëvell, Amboina.
R. O. van der Hout, Amboina.
G. F. K. van Huls, Wirosari.
Raden Mas Ismangoen Danoe Winoto, Magelang.
C. J. de Jager, Blora.
Mr. H. 's Jacob, Soerabaja.
A. G. Janssen van Raay, Djember (Besoeki).
J. P. Jannette Walen, Batavia.
A. M. Joekes, Bandjarmasin.
A. A. de Jongh, Batavia.
Dr. J. C. G. Jonker, Makassar.
J. Jonker, Batavia.
P. H. van der Kemp, Batavia.
E. J. Kerckhoven, Preanger Regentschappen.
C. M. Ketting Olivier, Djokjakarta.

H. N. Kiliaan, Bangkalan.
E. A. Klerks, Benkoelen.
G. C. Klerk de Reus, Medan.
Mr. A. L. C. Kleijn, 's Gravenhage.
J. C. Knuttel, Fort de Kock.
Jhr. H de Kock, Tassikmalaja.
Ko Mo An, Djokjakarta.
D. C. J. Kool, Soerabaja.
Mr. J. W. Kool, Loemadjang.
G. J. Koopman, Kadjang (Celebes).
P. J. Kooreman, Padang Sidempoean.
Mr. J. F. Krämer, Batavia.
Mr. J. Kramers, Malang.
C. A. Kroesen, Atjeh.
J. C. Th. Kroesen, Soerabaja.
Mr. E. Kruseman, Poerwakarta.
J. H. J. Laats, Amboina.
L. C. A. F. Lange, Djokjakarta.
K. F. A. van Langen, Atjeh.
G. Lebret, Pasoeroean.
W. van der Lee, Batavia.
F. A. Liefrinck, Bandong.
Lim Liang Boe, Batavia.
K. Lorck, Lais (Benkoelen).
Mr. G. H. Lowe, Batavia.
H. K. Manupassa Jr., Batavia.
L. A. Martens, Batavia.
E. B. Masthoff, Palembang.
Dr. G. L. Mens Fiers Smeding, Soerabaja.
Mr. J. H. Meiss, Indramajoe.
C. M. E. Merens, Timor Koepang.
W. Meijer Ranneft, Padang Sidempoean.
J. J. Meijer, Oengaran.
W. J M. Michielsen, Sumatra's Oostkust.
A. Mohr. Batavia.

A. E. Moll, Batavia.
Mr A. H. du Mosch, Batavia.
P. C. van Motman, Buitenzorg.
Mr. D. Mounier, Soerabaja.
Mr. J. C. Mulock Houwer, Batavia.
G. C. F. Mundt, Parakan Salak (Preanger.)
J. Mullemeister, Batavia.
J. G. Mijer, Indramajoe.
O. Netscher, Semarang.
Mr. L. A. G. W Neumann, Pati.
H. A. de Nooij, Batavia.
J. H. B. Oomen, Malang.
J. J. van Oosterzee, Semarang.
F. K. Overduijn, Bangil.
G. J. Oudemans, Nederland.
J. A. J. E. Pieters, Bandjarmasin.
Ch. Pino, Toeban.
H. E. Prins, Padang.
Ch. L. J. Palmer van den Broek, Atjeh.
F. A Palmer van den Broek, Boeleleng.
H. J. A. Raedt van Oldenbarneveldt, Djambi.
Mr. L. H. Rambonnet, Soemenap.
B. H. H. Ravenswaaij, Madioen.
G. P. A. Renaud, Batavia.
P. Richter, Cheribon.
J. D. de Riemer, Batavia.
Jhr. J. A. Roëll, Batavia.
P. de Roo de la Faille, Tjitjalengka.
Mr. D. W. K. de Roo de la Faille, Batavia.
Mr. M. M. Rosman, Kraksaän.
E. A. Rovers, Batavia.
A. Salmon Vzn, Pasoeroean.
S. H. Schaank, Pamangkat (Westkust Borneo.)
J. W. Th. van Schaik, Batavia.
J. C. Th. Scheffer, Batavia.

G. A. Scherer, Fort de Kock.
Jhr. Mr. J. W. A. von Schmidt auf Altenstadt, Batavia.
Jhr. J. G. O. S. von Schmidt auf Altenstadt, Batavia.
G. A. Schouten, Bengkalis.
Mr. J. Schoutendorp, Batavia.
J. F. H Schultz, Benkoelen.
H. J. E. F. Schwartz, Indragiri.
Mr. J. Sibenius Trip, Batavia.
Raden Mas Toemenggoeng Ario Soengondo, Pasoeroean.
Raden Mas Toemenggoeng Soeria di Koesoema, Ledok.
H. C. Soeters, Batavia.
H. Somermeijer, Demak.
H. van Steeden, Probolinggo.
Mr. A. Stibbe, Batavia.
E. C. Baron Sweerts de Landas Wijborgh, Buitenzorg.
Mr W. Tadema, Semarang.
E. G. Taylor, Batavia.
Tio Tek Ho, Batavia.
Raden Mas Toemenggoeng Tjokronagoro, Blora.
Dr M. Treub, Buitenzorg
S. W. Tromp, Pontianak.
L. F. Tuyl Schuijtemaker, Probolinggo.
J. L. Ch. Twijsel, Bawean.
A. C. Uljee, Batavia
A. G. Valette, Batavia.
Mr. W. C. Veenstra, Batavia.
J. A. Velders, Serang.
J. A. Vetter, Batavia.
Mr. J. R. Voute, Batavia.
G. de Waal, Soekaboemi.
A H. J. G. Wahlbeem, Pati.
H. A. von de Wall, Batavia.
G. L. Weijnschenk, Soerakarta.
H. P. Wagner, Medan.
F. Wiggers, Celebes.

H. D. Wiggers, Celebes.
B. A. H. Wolterbeek Muller, Soerabaja.
Mr. A. J. C. E. Van Heijcop ten Ham, Makassar.
J. W. IJzerman, Fort de Kock.
Ch. F. Zeeman, Batavia.
H. Z. Zegers de Beijl, Madioen.

Buitengewone Leden.

K. Cephas, Djokjakarta.
S. Coolsma, Rotterdam.
J. F. de Corte, Buitenzorg.
N. Graafland, Menado.
J. Groneman, Banjoemas.
J. G. de Groot, Buitenzorg.
C. den Hamer, Soerakarta.
K. L. Harmsen, Batavia.
W. Hoezoo, Semarang.
Raden Rangga Soeria Nata Legawa (Raden Karta Winata), Soekaboemi.
J. van Kinsbergen, Batavia.
F. Kramer, Nias.
J. Kreemer, Malang.
A. Kruijt, Modjowarno.
C. A. van Ophuijzen, Fort de Kock.
W. H. Sunderman, Nias.
W. F. van der Waarden, 's Gravenhage.
C. W. J. Wenneker, Soerabaja.

[redacted]

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXX. —1892.

Aflevering I.

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE.
1892.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXX. — 1892.

AFLEVERING II.

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE,
1892.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXX. — 1892.

AFLEVERING III.

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE,
1892.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXX. — 1892.

AFLEVERING IV.

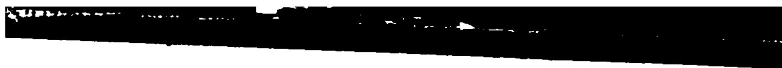

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE,
1893.

INHOUD:

INHOUD.

INHOUD.

INHOUD.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXXI. — 1893.

AFLEVERING 1.

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE,
1893

INHOUD.

BLADZ.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXXI. — 1893.

AFLEVERING 1.

BATAVIA.
ALBRECHT & RUSCHE,
1893

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXXI. — 1893.

AFLEVERING 2.

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE,
1893.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXXI. — 1893.

AFLEVERING 3.

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE,
1893.

NOTULEN

VAN DE

ALGEMEENE EN BESTUURSVERGADERINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

Deel XXXI. — 1893.

AFLEVERING 4.

BATAVIA,
ALBRECHT & RUSCHE,
1894.

INHOUD.

INHOUD.

INHOUD.

INHOUD.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 04891 3415

